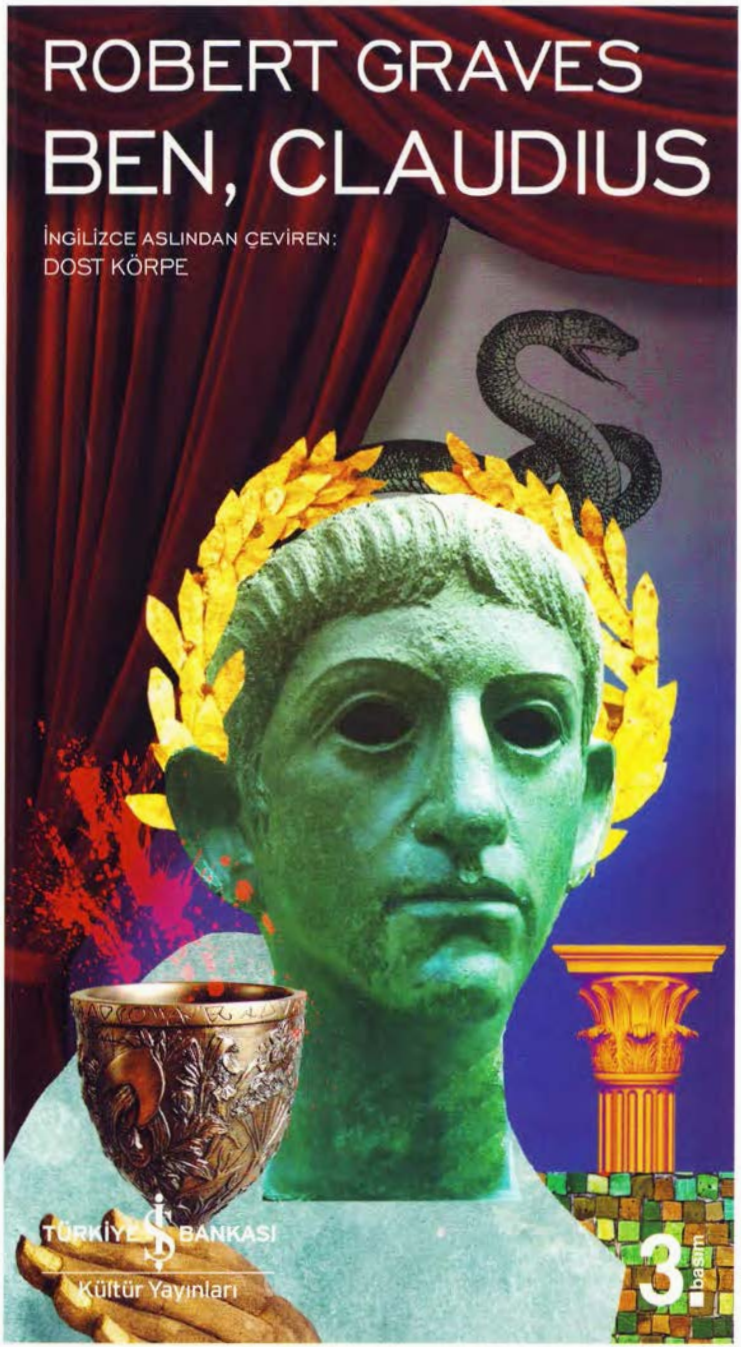
Modern Klasikler Dizisi -50

ROBERT GRAVES
BEN, CLAUDIUS

İngilizce aslından çeviren:
DOST KÖRPE

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları
3. basım

ROBERT GRAVES
BEN, CLAUDIUS

ÖZGÜN ADI
I, CLAUDIUS

COPYRIGHT BY THE TRUSTEES OF THE ROBERT GRAVES COPYRIGHT TRUST / ANATOLIALIT AJANSI KANALIYLA ALINMIŞTIR

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2014
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
GAMZE VARIM

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
MEHMET CELEP

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM ŞUBAT 2015, İSTANBUL
3. BASIM KASIM 2018, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-396-9

BASKI: AYHAN MATBAASI
Mahmutbey Mah. 2622. Sokak No:6/31 Bağcılar/İstanbul
Tel. (0212) 445 32 38 Sertifika No: 22749

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: DOST KÖRPE

(1972, İstanbul). Nişantaşı Anadolu Lisesi'nde ve Boğaziçi Üniversitesi İş İdaresi Bölümü'nde okudu. İÜ İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. 1991 Yunus Nadi Yayımlanmamış Öykü Kitabı Ödülü'nü kazandı. *Stüdyo İmge* dergisinde müzik yazarlığı ve Stüdyo İmge Minör Dizisi'nin editörlüğünü yaptı. *Günah Yiyen* (1997, Öykü, Metis Yayınları), *Kıyı* (1998, Şiir, Şiir Atı Yayınları) ve *Nötralizör* (2010, Roman, İş Bankası Kültür Yayınları) adlı kitapları yayımlandı. 100'ün üzerinde çeviri kitabı bulunmaktadır.

Modern
Klasikler
Dizisi -50

Robert Graves

Ben, Claudius

İngilizce aslından
çeviren: Dost Körpe

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

BEN, CLAUDIUS

Roma İmparatoru Tiberius Claudius'un Otobiyografisinden

MÖ 10'da doğdu
MS 54'te öldürüldü ve ilahlaştırıldı

1. Bölüm'de bahsedilen Sibylla dizelerinin Latince versiyonu için, Uluslararası Karşılaştırmalı Araştırmalar uzmanı A. K. Smith'e teşekkür borçluyum. Bu versiyon ilk kez bu kitapta yayımlanmaktadır:

Punica centenos durabit poena per annos:
Res Romana viro parebit caesariato:
Calvus caesarie dominus dominabitur urbi:
Omnibus ille viris mulier mas ille puellis:
Rex equitabit equo bifidis equus unguibus ibit:
Filius imbelli fictus mactaverit ictu.
Imperium hinc alter ficto patre caesariato
Caesariae crinitus habet, qui marmore Romae
Mutabit lateres. Non visis vinciet Urbem
Compedibus. Fictae secreto coniugis astu
Occidet ut fictus bona filius occupet heres.
Tertius hinc sumet ficto patre caesariato
Calvus caesarie regnum cui sanguine limus
Commixtus. Victrix penes ilium et victa vicissim
Roma erit. Ille instar gladii pulvinar habebit,
Filius et fictus regni potietur iniqui.
Quartus habet solium ficto patre caesariato
Calvus caesarie invenis, cui Roma ministrae est.
Feta veneficiis Urbs impia serviet uni.
Quo puer ibat equo vectus calcatus eodem
Se iuvenem ferro cecidisse fatetur equino
Caesariatus ad hoc quintis numerabitur hirtus
Caesarie, toti genti contemptus avitae.
Imbecillus iners, aestivas addere Romae
Aptus aquas populo frumenta hiemalia praebet.
Ille tamen fictae secreto coniugis astu
Occidet ut fictus bona filius occupet heres.

Sextus habet regnum ficto patre caesariato.
Flamma pavor citharoedus eunt tria monstra per urbem.
Sanguine dextra rubet materno. Septimus heres
Nemo erit, at sexti busto cruor ibit ab imo.

R. G.
Galmpton, Brixham
1941

... Sadece o zamanları yaşamış kişiler tarafından değil, sonrakiler tarafından da yalan yanlış anlatılan bir öykü: Büyük önem taşıyan bütün kayıtların şüphe ve muğlaklıkla sarmalandığı öyle doğrudur ki; bazılarında son derece şüpheli dedikodular mutlak gerçek kabul edilirken, bazılarında da gerçekler yalana dönüştürülür ve sonraki nesiller ikisini de abartır.

TACITUS

Yazarın Notu

Burada standart para birimi olarak kullanılan "altın sikke" Latincesi *aureus* olan, 100 *sestertius* veya yirmi beş gümüş *denarius* ("gümüş sikke") değerindeki bir bozuk paradır: Aşağı yukarı bir sterline veya (savaş öncesi) beş Amerikan dolarına denk geldiği söylenebilir. "Mil" Roma milidir, İngiliz milinden otuz adım kadar kısadır. Sayfa kenarlarındaki tarihler, kolaylık adına Hıristiyan takvimine göre verilmiştir: Claudius'un kullandığı Yunan takvimi, İlk Olimpiyat Oyunları'nın düzenlendiği MÖ 776'dan başlar. Yine kolaylık adına, en bilindik yer isimleri kullanılmıştır: Örneğin "*Gallia Narbonnensis*" yerine "Fransa" denmiştir, çünkü Fransa aşağı yukarı aynı bölgeyi kapsar ve Nîmes, Boulogne ve Lyons gibi şehirlerin modern isimlerini kullanırken –klasik isimlerini çoğu kişi bilmez–, onların *Gallia Transalpina*'da veya Yunanların verdiği isimle *Galatia*'da yer aldığını söylemek tutarsızlık olurdu. (Yunanların coğrafi terimleri oldukça akıl karıştırıcıdır: Almanya "Keltlerin ülkesi"ydi.) Benzer şekilde, şahısların en bilindik isimleri kullanılmıştır – Titus Livius'a "Livy", Cunobelinus'a "Cymbeline", Marcus Antonius'a "Mark Antony" denmiştir.*

* Graves burada anadili İngilizce olan okurlara sesleniyor. Yazarın günümüzdeki isimleriyle andığı bölgeler Türkçe metinde Romalıların o dönemde adlandırdığı biçimde kullanılmış, şehir isimlerine ise dokunulmamış, genellikle ilk geçtikleri yerlerde parantez içinde Latince isimleri verilmiştir. İngilizcede "Livy" ve "Mark Antony" olarak anılagelen kişilerin ise Türkçede bilinen Latince isimleri kullanılmıştır. (e.n.)

Askeri ve hukuki terimlerle bazı başka teknik terimlere uygun karşılıklar bulmakta zorlandığım oldu. Örneğin "assegai" sözcüğünü ele alalım. Kraliyet Hava Kuvvetleri yarbayı T. E. Shaw (söz açılmışken, bu kitabın düzeltisini titizce yaptığı için kendisine teşekkür ederim), Eski Yüksek Almancadaki *framea* veya *pfreim*'ı "assegai" sözcüğüyle karşılamamı sorguladı. "Kargı" sözcüğünü önerdi. Ama başka önerilerini minnetle kabul etsem de bu önerisini kabul etmedim, çünkü "kargı" sözcüğünü düzenli Roma piyadelerinin menzilli silahı *pilum*'u karşılamakta kullanmam gerekiyordu; hem "assegai"nin daha vahşi bir tınısı var. "Assegai" İngilizcede 300 yıl boyunca kullanıldı ve on dokuzuncu yüzyılda, Zulu savaşı sebebiyle tekrar popülerleşti. Tacitus uzun gövdeli, demir uçlu *framea*'nın hem menzilli silah, hem de saplama silahı olarak kullanıldığını söyler. Aynı şey Amazulu savaşçılarının *assegai*'si için de geçerliydi ki onlarla Claudius'un zamanındaki Germenler arasında kültürel açıdan birçok benzerlik vardır. Tacitus'un yazdıkları doğruysa, *framea* yakın mesafede etkili olmasına karşın ağaçların arasında işe yaramaz bir silah idiyse, Germenler muhtemelen Zulular yaptığını yapıyordu – göğüs göğüse çarpışma başlarken, *framea*'nın uzun gövdesini ucundan kırıyordu. Ama işin o noktaya geldiği nadirdi, çünkü Germenler üstün silahlara sahip Roma piyadelerine karşı vurkaç taktiği uygulamayı yeğlerdi hep.

Suetonius *On İki Caesar*'ında, Claudius'un tarihçelerinin "incelikten yoksun" olmaktan çok "beceriksizce" yazıldığından bahseder. Ama bu eserdeki bazı pasajlar yalnızca beceriksizce yazılmakla kalmamışsa ve aynı zamanda incelikten de yoksunsa –cümleler sorunlu biçimde düzenlenmiş ve olmadık yerlerde konudan uzaklaşılmışsa–, Claudius'un Eduvilere *jus honorum** tanınmasıyla

* Şeref ve haysiyet hukuku. Belediye meclisine girme, üst düzey devlet memurluğuna seçilme hakkını ve yüksek devlet görevlilerinin imtiyazlarını sağlar. (e.n.)

ilgili yaptığı konuşmasında (bu konuşmanın bazı kısımları günümüze kalmıştır) sergilediği edebi üslupla tutarlıdır bu. O konuşma boyunca baştan sona bu türden kaba ifadeler geçmiştir, ama elimizdeki kayıt Claudius'un Senato önünde söylediklerinin kelimesi kelimesine resmi stenografi kaydının – yani üskünkörü alınmış notların bulunduğu bir sayfaya bakarak itinayla doğaçlama konuşmaya çabalayan yorgun bir adamın konuşmasının yazıya dökülmüş halidir muhtemelen. *Ben, Claudius* konuşma dilinde yazılmış bir eserdir; Yunanca konuşma dili olarak Latinceden çok daha üstündür. Claudius'un İskenderiyelilere gönderdiği Yunanca mektup (yakın zamanda keşfedilmiştir), her ne kadar kısmen bir imparatorluk sekreteri tarafından yazılmış olması mümkünse de, onun Eduvilerle ilgili konuşmasından çok daha rahat okunur.

Bayan Eirlys Roberts'a yaptığı tarihsel düzeltmeler için, Bayan Laura Riding'e de İngilizcemin anlatılan dönemle uyumu konusundaki eleştirileri için teşekkür borçluyum.

R. G.
1934

1. Bölüm

Ben, Tiberius Claudius Drusus Nero Germanicus Vesaire Vesaire (tüm unvanlarımla canınızı sıkacak değilim henüz), yakın zamana dek arkadaşlarımla akrabalarımın ve tanışlarımın "Salak Claudius", "Şu Bizim Claudius", "Kekeme Claudius" veya "Clau-Clau-Claudius" ya da en az kırıcı şekilde "Zavallı Claudius Amca" olarak tanıdığı ben,
şimdi hayatımın bu tuhaf tarihçesini yazmak üzere- [MS 41
yim; en küçük yaşlarımdan başlayıp sene sene ilerleyeceğim, ta ki sekiz yıl öncesine, elli bir yaşımdayken ansızın yakalandığım ve o zamandan beri de kurtulamadığım, "altın müşkülat" diyebileceğim şeye dek.

Bu kesinlikle ilk kitabım değil; aslında edebiyat ve özellikle de tarih üstüne yazmak –gençliğimde burada, Roma'da çağının en iyi öğretmenlerinden tarih dersleri almıştım– otuz beş yıl boyunca, hayatım değişene dek yegâne işim ve ilgi alanımdı. Dolayısıyla okuyucularım yetkin üslubuma şaşırmasın: Bu kitabı yazan kişi gerçekten de Claudius'un ta kendisidir; ne onun sıradan bir sekreteri ne de hani şu kamuya mal olmuş insanların anılarını yazdırmak için, zarif bir üslubun konunun vasatlığını örtbas etmesi ve dalkavukluğun kabahatleri önemsiz göstermesi umuduyla başvurduğu resmi biyografi yazarlarından biridir. Tüm Tanrılar adına yemin ederim ki, bu eserde ben kendimin sekreteri ve

resmi biyografi yazarıyım: Kendi elimle yazıyorum ve dalkavukluktan ne elde etmeyi umabilirim ki? Bunun hayatımı anlattığım ilk tarihçem olmadığını ekleyeyim. Daha önce, Belediye arşivlerine katkıda bulunmak için sekiz ciltlik bir tarihçemi yazmıştım. Sıkıcı bir işti; pek önemsememiştim ve sırf halk istiyor diye yazmıştım. Açıkçası o sıralar, yani iki yıl önce başka işlerle fazlasıyla meşguldüm. İlk dört cildin büyük bölümünü Yunan bir sekreterime dikte ettim ve ona her sözümü (cümlelerin düzeltilmesi ve çelişkilerin ya da tekrarların ortadan kaldırılması gereken zamanlar hariç) harfiyen yazmasını söyledim. Ama itiraf ediyorum ki o eserin ikinci yarısının neredeyse tamamını ve ilk yarısının en azından bazı bölümlerini bu bahsettiğim kişi, yani Polybios (çocukluğunda, köle bir oğlanken ona bu ismi ünlü tarihçiden esinlenerek vermiştim) kendisine verdiğim materyalden yola çıkarak yazdı. Ve benimkine o kadar yakın bir üslup kullandı ki, işi bitirdiğinde hangi kısımları hangimizin yazdığını kimse tahmin edemezdi gerçekten.

Tekrarlıyorum, sıkıcı bir kitaptı. Büyük amcam İmparator Augustus'u da, onun üçüncü ve son karısı olan babaannem Livia Augusta'yı da eleştirebilecek bir konumda değildim, çünkü ikisi de resmi olarak ilahlaştırılmışlardı ve ben onların kültünde bir rahiptim; Augustus'un iki aşağılık halefini oldukça ağır bir şekilde eleştirebilirdim, ama edepli davranmak adına bundan kaçındım. Anıları benzer biçimde bir dinsel huşuyla korunmayan bu iki halefle ilgili gerçeği söylerken, Livia'yı ve o dikkate değer ve –bir çırpıda söyleyeyim– iğrenç kadına boyun eğdiği ölçüde Augustus'u aklamam adaletsizlik olurdu.

O kitabın sıkıcı olmasına aldırmadım; sadece suya sabuna dokunmayan olguları kayda geçirdim, örneğin Falanca'nın Filanca'yla evlenmesinden ve kızın babasının şeref ve itibarını artıran imtiyazlardan bahsederken, o evliliğin arkasında yatan siyasi sebeplere ve ailelerin aralarında yaptıkları

gizli pazarlığa değinmedim. Örneğin Filanca'nın bir tabak Afrika inciri yedikten sonra ansızın ölüverdiğini yazabilir, ama vakıalar mahkemelerin hükümleriyle desteklenmediği sürece, bu kişinin zehirlendiğini ve ölmesinin kimin işine geldiğini belirtmezdim. Hiç yalan söylemedim, ama burada anlatmaya niyetli olduğum anlamda gerçeği de söylemedim. Bugün, geçmişe dair bazı ayrıntılar konusunda hafızamı tazelemek amacıyla o kitaba göz atmak için Palatium Tepesi'ndeki Apollon Kütüphanesi'ne gittiğimde, kamuya açık bölümlerde rastladığım bazı pasajlar ilgimi çekti; üslupları benimkine öyle benziyordu ki onları benim yazdığıma veya dikte ettiğime yemin edebilirdim, ama onları yazdığımı veya dikte ettiğimi hiç hatırlamıyordum. Polybios yazdıysa, beni son derece zekice taklit etmiş (gerçi itiraf etmeliyim ki elinde diğer tarih kitaplarım vardı); ama onları gerçekten ben yazdıysam, hafızam düşmanlarının söylediğinden de kötü olmalı. Şimdi yazdıklarımı baştan okuyunca görüyorum ki birincisi anlatacaklarımın yegâne yazarı olmam, ardından bir tarihçi olarak güvenilirliğim, son olarak da hafızamın güvenilirliği hususlarında şüphe uyandırmaktan çok heyecan yaratmış olabilirim. Ama herhangi bir değişiklik yapmayacağım; içimden geldiği gibi yazıyorum ve bu tarihçe ilerledikçe okuyucu hiçbir şeyi gizlemediğime – itibarımı zedelememek adına bile gizlemediğime inanmaya giderek daha meyilli olacaktır.

Bu mahrem bir tarihçedir. Sırlarımı kime açtığım sorulabilir. Yanıtım şu: Gelecek nesillere hitap ediyorum. Torunlarımın çocuklarını ya da torunlarını kastetmiyorum: Çok uzak bir gelecekteki nesilleri kastediyorum. Ama yüz veya daha fazla nesil sonra beni okuyacak olan sizlerin, sanki çağdaşınızmışım gibi sizinle konuştuğumu hissetmenizi umuyorum: Tıpkı çoktan ölmüş Herodotos'la Thukydides'in benimle konuştuklarını hissetmem gibi. Peki neden bu kadar uzak gelecekteki nesilleri hedefliyorum? Açıklayayım.

Neredeyse on sekiz yıl önce Campania'daki Cumae'ye gidip Sibylla'yı Gaurus Dağı'nda, uçurum kenarındaki mağarasında ziyaret ettim. Cumae'de hep bir Sibylla bulunur, çünkü biri ölünce yerine öğrencisi geçer; ama hepsi aynı derecede ünlü değildir. Bazıları yıllarca hizmet verseler de, Apollon onlara bir kehanet lütfetmez. Bazılarıysa içip içip öyle ipe sapa gelmez kehanetlerde bulunurlar ki, ilham kaynakları Apollon'dan çok Bacchus gibidir; onların yüzünden kâhinlerin adı kötüye çıkmıştır. Augustus'un sık sık danıştığı Deiphobe'den ve hâlâ hayatta olan çok meşhur Amalthea'dan önce, yaklaşık üç yüz yıl boyunca berbat Sibyllalar birbirini takip etti. Mağara Apollon'la Artemis'e adanmış küçük ve hoş bir Yunan tapınağının arkasındadır – Cumae eskiden Eolya bölgesindeki Yunan kolonisiydi. Sütunlu girişin yukarısındaki antik yaldızlı frizin Daidalos'a atfedilmesi kesinlikle saçmadır, çünkü bu friz en fazla beş yüz yıllıktır ve Daidalos en az bin yüz yıl önce yaşamıştır. Bu frizde Theseus'un ve Girit'teki Labyrinthos'ta öldürdüğü Minotauros'un öyküsü anlatılır. Sibylla'yla görüşebilmek için orada Apollon'a bir öküz, Artemis'e de bir dişi koyun kurban etmem gerekti. Aylardan aralıktı, hava soğuktu. Sert kayanın içine oyulmuş mağara ürkütücüydü; oraya giden yol sarp, yılankaviydi, zifiri karanlıktı ve ortalık yarasa kaynıyordu. Kılık değiştirmiş olsam da Sibylla beni tanıdı. Kekelememden tanımış olmalı. Çocukken felaket kekelerdim ve her ne kadar halka hitaben yaptığım önceden belirlenmiş konuşmalarımda kekelememeyi uzman hatiplerin tavsiyeleri sayesinde giderek öğrensem de, bire bir ve beklenmedik konuşmalarda hâlâ, eskisi kadar olmasa da gerginlikten dilimin sürçtüğü oluyor; Cumae'de de öyle oldu.

Merdiveni zahmetli bir şekilde emekleyerek çıkıp da mağaraya girince Sibylla'yı gördüm; kadından çok maymuna benziyordu, tavandan sarkan bir kafesin içindeki sandalyede oturuyordu, cüppesi kırmızıydı; hiç kırpmadığı gözleri de yukarıdan bir yerden düşen tek bir kırmızı huzmenin altında

kırmızı kırmızı parlıyordu. Dişsiz ağzıyla sırıtıyordu. Etrafımda ölüm kokusu vardı. Ama önceden provasını yaptığım şekilde selam vermeyi başardım. Karşılık vermedi. Karşımdakinin aslında önceki Sibylla'nın, geçenlerde 110 yaşında ölen Deiphobe'nin mumyalanmış cesedi olduğunu bir süre sonra öğrendim; gözkapakları parlasınlar diye arkaları sırlanmış bilyelerle desteklenerek açık tutuluyordu. Sibyllalar her zaman selefleriyle birlikte yaşarlarmış. Eh, Deiphobe'nin karşısında öylece, titreyerek ve onu yatıştırmak için yüzümü şekilden şekile sokarak birkaç dakika durmuş olmalıyım – bir ömür gibi geldi. Amalthea adlı hayli genç bir kadın olan sağ Sibylla nihayet ortaya çıktı. Kırmızı huzme kesilince Deiphobe kayboldu –birisi, muhtemelen çömez, kırmızı camlı küçük pencereyi örtmüştü– ve yukarıdan inen bir başka, beyaz huzme gölgelerin içindeki bir fildişi tahtta oturan Amalthea'yı aydınlattı. Yüzü güzeldi, deli gibi görünüyordu, alnı genişti ve Deiphobe gibi kımıldamadan oturuyordu. Ama gözleri kapalıydı. Dizlerim titredi ve elimde olmadan kekelemeye başladım.

"Ey Sib... Sib... Sib... Sib... Sib..." diye söze başladım. Kadın gözlerini açıp kaşlarını çatarak beni taklit etti: "Ey Clau... Clau... Clau..." Bu beni utandırınca, sormak istediğim soruyu hatırlamayı başardım. Büyük bir çabayla konuştum: "Ey Sibylla, sana Roma'nın ve benim kaderimizi sormaya geldim."

Kâhinlik gücünün etkisiyle yüzü giderek değişen kadın çırpındı ve soluk soluğa kaldı; bütün dehlizlerden hışırtılar gelmeye başladı, kapılar gürültüyle kapandı, kanatlar yüzümü kırbaçladı, ışık kesildi ve kadın Tanrı'nın sesiyle Yunanca bir şiir okudu:

İnleyen kişi Kartaca'nın lanetiyle
Ve boğulan, para kesesinin ipleriyle,
İyileşmeden önce hastalanmalı iyice.

Canlı ağzında mavi sinekler üreyecek,
Ve gözlerinin etrafında kurtçuklar sürünecek.
Öldüğü günü kimse bilmeyecek.

Sonra kollarını havaya kaldırıp devam etti:

On yıl, elli üç gün sonra,
Bir armağan verilecek Clau-Clau-Clau'ya
Herkesin istediği, ondan başka.

Konuşurken etrafını saran dalkavuklarla
Kekeleyecek, tökezleyecek ve gıdaklayacak,
Hiç eksik olmayacak ağzından akan salya.

Ama sesi kesildiğinde ve artık burada olmadığında,
Bin dokuz yüz yıl kadar sonra,
Clau-Clau-Claudius düzgün konuşacak.

Sonra Tanrı o kadının ağzından "Ha! Ha! Ha!" diye güldü; hoş ama korkunç bir sesti bu. Saygıyla eğilerek veda ettim ve telaşla dönüp kaçarken ayağım takılınca, kırık dökük merdivenin en üst basamaklarına yüzüstü kapaklandım; alnımla dizlerim yara içinde kaldı ve ben acılar içinde çıkıp giderken o gür kahkaha peşimden geliyordu.

Şimdi deneyimli bir kâhin, meslekten bir tarihçi ve Augustus'un resmileştirdiği Sibylla kitaplarını inceleme fırsatı bulmuş bir rahip olarak, bu dizeleri belli bir özgüvenle yorumlayabilirim. Sibylla'nın Kartaca'nın lanetinden bahsederken, biz Romalıların Kartaca'yı yakıp yıkmamıza gönderme yaptığı bariz. O yıkım yüzünden uzun süredir tanrısal bir lanetin etkisi altındayız. Kartaca'nın dostu ve koruyucusu olduğumuza Apollon da dahil olmak üzere başlıca Tanrılarımızın üstüne yemin ettik, sonra da İkinci Pön Savaşı'ndaki felaketlerin ardından çabucak toparlanmasını

kıskanıp, onu kandırarak Üçüncü Pön Savaşı'na girmesine yol açtık ve onu tamamen yakıp yıktık, sakinlerini katlettik ve tarlalarına tuz döktük. "Para kesesinin ipleri"nden kasıt, bu lanetin asıl sebebi... Roma'nın, başlıca ticari rakibini ortadan kaldırmasından ve Akdeniz'in bütün zenginliklerinin tek sahibi haline gelmesinden beri gözünü bürüyen para hırsı. Zenginlik beraberinde tembellik, hırs, zalimlik, sahtekârlık, korkaklık ve efeminelik gibi, Romalılara hiç yakışmayan kusurları getirdi. Benden başka herkesin istediği armağanın –ki sahiden de tam on yıl elli üç gün sonra geldi– ne olduğunu ileride okuyacaksınız. Claudius'un düzgün konuşmasının ne anlama geldiğini yıllarca düşündüm, ama sonunda anladım galiba. Şimdi yazdığım eser kastediliyor sanırım. Tamamlandığında onu koruyucu bir sıvıya batırarak kurşun bir kutuya koyacağım ve kutuyu mühürleyip toprağın derinliklerine gömeceğim, gelecek nesiller kitabımı çıkarıp okusun diye. Yorumum doğruysa kitabım bin dokuz yüz yıl kadar sonra keşfedilecek. Eserleri o zamana kalan bütün şimdiki yazarlar, sadece günümüzden ihtiyatla bahsettikleri için kem küm eder ve kaçamak yollar ararken, benim öyküm kolay anlaşılır ve cesurca olacak. Şimdi düşündüm de, belki de kitabı kutuya koyup mühürlemekle uğraşmasam daha iyi olur. Ortada bıraksam yeter. Çünkü tarihçilik deneyimlerimden şunu anladım ki, belgelerin geleceğe tesadüfen kalma ihtimalleri daha fazla. Madem Apollon kehanette bulundu, kitabımı da o muhafaza etsin. Gördüğünüz gibi Yunanca yazmayı seçtim, çünkü Yunancanın dünyanın başlıca yazı dili olarak kalacağına inanıyorum ve Roma Sibylla'nın söylediği gibi çürürse, dili de onunla birlikte çürüyüp gitmez mi? Hem Yunanca, Apollon'un dilidir.

Tarihler (gördüğünüz gibi sayfa kenarlarına tarih koyuyorum) ve isimler konusunda dikkatli olacağım. Etruria ve Kartaca tarihçelerini derlerken, şimdi hatırlayamadığım kadar çok saati Falanca'nın aslında Filanca olup olmadığını

ve Bilmemkim'le akraba olup olmadığını, birilerinin oğlu ya da torunu ya da torununun çocuğu olup olmadığını öfkeyle araştırmakla geçirdim. Haleflerimi bu sıkıntıdan kurtarmak niyetindeyim. Dolayısıyla örneğin bu tarihçedeki Drusus adını taşıyan birkaç karakterin –babamın; kendimin; oğlumun; ilk kuzenimin; yeğenimin– hangisinden bahsettiğimi her seferinde açıkça belirteceğim. Yine örneğin, öğretmenim Marcus Porcius Cato'dan bahsederken onun Üçüncü Pön Savaşı'nı başlatan Censor* mu; onun aynı ismi taşıyan tanınmış hukukçu oğlu mu; aynı ismi taşıyan Konsül torunu mu; aynı ismi taşıyan ve Julius Caesar'ın düşmanı olan torununun çocuğu mu; aynı ismi taşıyan ve Filippoi Savaşı'nda can veren torununun torunu mu; yoksa yine aynı ismi taşıyan, ama asla ünlü ve saygın olmamış ve olmayı hak etmemiş torununun torununun torunu mu olduğunu açıkça belirtmeliyim. Augustus, Marcus Porcius Cato'yu önce öğretmenim, sonra da başka genç Romalı soylularla yabancı kralların oğullarının okuduğu okulun müdürü yaptı; çünkü Cato en yüksek mevkilere yakışan bir isme sahip olsa da, haşinliği, budalalığı ve ukalalığı yüzünden en fazla ilkokul müdürlüğü yapabilecek biriydi.

Bu olayların hangi dönemde geçtiğini belirtmek için yapabileceğim en iyi şey, Roma'nın Romulus tarafından kurulmasından 744 ve ilk Olimpiyat Oyunları'ndan
MÖ 10] 767 yıl sonra doğduğumu ve ismi muhtemelen 1900 yıl sonra bile unutulmayacak olan İmparator Augustus'un o sırada yirmi yıllık hükümdar olduğunu söylemektir sanırım. Bu giriş bölümünü bitirmeden önce, Sibyllalar ve kehanetleri hakkında bazı eklemelerde bulunmak istiyorum. Cumae'de bir Sibylla ölünce yerine bir başkasının geçtiğini, ama bazılarının diğerlerinden daha ünlü olduğunu söylemiştim. Demophile adlı çok ünlü bir Sibylla

* Antik Roma'da insan ve mal mülk sayımından, ahlakın korunmasından ve devlet hazinesinin denetiminden sorumlu memur. (ç.n.)

vardı; Aeneas cehenneme inmeden önce ona danışmıştı. Daha sonraki bir Sibylla olan Herophile ise Kral Tarquinius'a gidip, yazdığı bazı kehanetleri ona yüksek fiyattan satmaya çalıştı. Kral reddedince, anlatılanlara göre, bu kadın kehanetlerin bir kısmını yakmış ve geri kalanlar için aynı fiyatı söylemiş; kral yine reddetmiş. Bunun üzerine kadın kehanetlerin bir kısmını daha yakmış ve geri kalanları yine aynı fiyattan teklif etmiş... meraklanan kral ücreti ödemiş. Herophile'nin kehanetleri iki çeşitti; gelecekle ilgili uyarıcı ya da umutlandırıcı kehanetlerde bulunuyor, şu ve şu alametler ortaya çıktığında ortalığı yatıştırmak için kurban edilmesi uygun olanları söylüyordu. Bunlara zamanla özel şahıslara bildirilen, dikkate değer ve tutan kehanetler de eklendi. Roma ne zaman garip alametlerle ya da felaketlerle karşı karşıyaymış gibi görünse, Senato rahiplerin kendilerine emanet edilen kitapları incelemesini emreder ve mutlaka bir çare bulunur. Kitapların bir kısmı iki yangında yanıp kül olunca, kitaplardan sorumlu rahipler kehanetleri ezberden yazdı. Hafızaları onları anlaşılan birçok hususta epey yanılttığından, Augustus doğru olmadığı belli olan eklentileri ve yeniden yazımları reddederek, kehanetlerin güvenilir bir versiyonunu yazdırmaya girişti. Ayrıca Sibylla kehanetlerinin bütün gayriresmi özel koleksiyonlarını ve ele geçirebildiği, halka yönelik kehanetler içeren diğer kitapların iki bini aşkın kopyasını toplatıp yok etti. Gözden geçirilmiş Sibylla kitaplarını, Palatium Tepesi'ndeki sarayının yakınlarında Tanrı için inşa ettirdiği tapınakta bulunan Apollon heykelinin kaidesinin altındaki dolaba kilitledi. Augustus'un ölümünden kısa süre sonra, özel tarih kütüphanesindeki eşsiz bir kitap elime geçti. Kitabın ismi "Sibyllaların Tuhaflıkları: Apollon rahipleri tarafından sahte oldukları gerekçesiyle reddedildiği şekliyle orijinal versiyona dahil edildikleri fark edilen kehanetler" idi. Şiirler Augustus'un güzel el yazısıyla kopyalanmıştı ve Augustus'un başta cehaletten yaptığı, ama sonradan gurur

meselesi haline getirerek bağlı kaldığı karakteristik yazım hatalarını içeriyordu. Bu şiirlerin çoğunun Sibylla tarafından (vecit halindeyken veya normal halindeyken) söylenmediği ve sorumsuz insanlar tarafından ya kendilerini veya ailelerini yüceltmek ya da hasımlarının ailelerini kötülemek için uydurulduğu belliydi; bu kişiler hasımlarına ilişkin hayali öngörülerini ilahi bir kaynağa atfediyorlardı. Bu sahtekârlıkta özellikle Claudius hanedanının parmağı olduğunu fark ettim. Ama dillerinin kanıtladığı üzere saygıdeğer ölçüde arkaik ve anlaşılan tanrısal bir esin kaynağına sahip bir iki şiir buldum; bunların açık ve ürkütücü anlamları, Augustus'un –ki sözü Apollon rahipleri arasında kanun gibiydi– onları resmi kitaba almasını engellemişti besbelli. Bu küçük kitap bende değil artık. Ama gerçek gibi görünen o kehanetlerin en anmaya değer olanını, kitapta hem orijinal Yunancası hem de (resmi kitaptaki eski şiirlerin çoğu gibi) kaba bir Latince çevirisi bulunan kehaneti neredeyse kelimesi kelimesine hatırlıyorum. Şöyleydi:

Yüzyıllık Kartaca Laneti'nden sonra
Saçlı bir adamın esiri olacak Roma,
Seyrek saçlı bir adamın.
Her erkeğin kadını ve her kadının erkeği.
Atı toynaklı değil parmaklı olacak.
Oğlu olmayan oğlu tarafından öldürülecek,
Ve savaş meydanında değil.

Saçlı adamdan sonra Devlet'i
Oğlu olmayan saçlı oğlu esir edecek,
Saçı kabarık olacak.
Roma'ya kil yerine mermer verecek
Ve onu hemen görünmez zincirlere vuracak
Ve karısı olmayan karısı tarafından öldürülecek
Bu, oğlu olmayan oğlunun işine gelecek.

Devlet'i esir edecek üçüncü saçlı
Bu son saçlının oğlu olmayan oğlu olacak.
Seyrek saçlı olan bu saçlı adamın
Kanı çamurlu olacak.
Roma'ya zaferler ve yenilgiler tattıracak
Ve ölümü oğlu olmayan oğlunun işine gelecek...
Onun kılıcı yastık olacak.

Devlet'i esir edecek dördüncü saçlı
Bu son saçlının oğlu olmayan oğlu olacak.
Bu seyrek saçlı adam
Roma'ya zehir ve günah saçacak
Ve çocukken bindiği yaşlı atın
Tekmesiyle mevta olacak.

Devlet'i esir edecek beşinci saçlı,
Ki bunu istemeden yapacak,
Herkesin hor gördüğü bir budala olacak.
Saçı kabarık olacak.
Roma'ya su ve kışlık ekmek verecek
Ve karısı olmayan karısı tarafından öldürülecek,
Bu, oğlu olmayan oğlunun işine gelecek.

Devlet'i esir edecek altıncı saçlı,
Bu son saçlının oğlu olmayan oğlu olacak.
Roma'ya düzenbazlık, korku ve yangın sunacak.
Elinde ebeveyninden birinin kırmızı kanı olacak.
Yerine geçecek yedinci bir saçlı olmayacak
Ve mezarından kan fışkıracak.

Augustus saçlılardan, yani Caesarlardan (ne de olsa Caesar "saçlı" anlamına gelir) ilkinin kendisini evlat edinen büyük dayısı Julius olduğunu anlamıştır mutlaka. Julius keldi ve iki cinse de düşkünlüğüyle meşhurdu; savaş atınınsa toy-

nak yerine parmaklara sahip bir canavar olduğu devlet arşivlerinde yazılıdır. Julius birçok zorlu savaştan sağ çıktıktan sonra nihayet Senato Binası'nda Brutus tarafından öldürüldü. Ve babası başkası olsa da, Brutus'un Julius'un gayrimeşru oğlu olduğu sanılıyordu. "Sen de mi çocuk!" dedi Julius, üstüne hançerle yürüyen Brutus'a. Kartaca Laneti'nden bahsetmiştim zaten. Augustus ikinci Caesar'ın kendisi olduğunu anlamış olmalı. Sahiden de hayatının sonunda, muhteşem tadilatlar yaptırdığı tapınaklarla kamu binalarına bakarken, İmparatorluğa kazandırdığı gücü ve şanı düşünerek, geldiğinde Roma'nın kilden yapılma olduğunu, ama giderken geride mermerden bir Roma bıraktığını söyleyip böbürlenmişti. Ölüm şekline gelince, kehanetin bu kısmını anlaşılmaz ya da inanılmaz bulmuş olsa gerek: Yine de kehaneti yok etmeye vicdanı elvermedi nedense. Üçüncü, dördüncü ve beşinci saçlıların kim olduklarını bu tarihçede açıkça göreceksiniz; kehanetteki her şeyin şimdiye kadar doğru çıktığını göz önüne alarak, budalanın ben olduğumu söyleyebilirim, ama altıncı saçlı kimdir bilmiyorum; onun yerine geçecek yedinci bir saçlının olmayışına Roma adına seviniyorum.

2. Bölüm

Ben çocukken ölen babamı hatırlamıyorum; ama gençliğimde onun hayatıyla ve karakteriyle ilgili en detaylı bilgileri, onu tanıyan hemen herkesten –senatörlerden, askerlerden veya kölelerden– edinme fırsatını asla kaçırmadığımı söyleyebilirim. Ayrıca çömez bir tarihçiyken onun biyografisini yazmaya başladım ve her ne kadar babaannem Livia beni kısa sürede durdurduysa da, günün birinde eserimi tamamlama umuduyla materyal toplamayı sürdürdüm. Aslında bu kitabı daha birkaç gün önce bitirdim ve onu dolaşıma sokmaya çalışmam şimdi bile anlamsız. Kitap öyle cumhuriyetçi bir duyarlığa sahip ki Agrippinilla –şimdiki eşim– kitabımın yayımlandığını duyar duymaz bütün nüshalarını toplatır ve düşüncesizliğimin cezasını zavallı yazmanlarım çeker. Şansları varsa ne kolları kırılır ne de başparmak ve işaretparmakları kesilir; zira Agrippinilla'nın memnuniyetsizliğini ifade etme tarzı budur. O kadın benden öyle nefret ediyor ki!

Hayatım boyunca başka herkesten çok babamın oluşturduğu örnek bana rehberlik etmiştir; bunun tek istisnası ağabeyim Germanicus'tur. Hem Germanicus'un görünüşünü; yüz hatlarını, (çırpı bacakları hariç) vücudunu, cesaretini, zekâsını ve soyluluğunu babamdan aldığı konusunda herkes hemfikirdir; dolayısıyla onları zihnimde birleştirip tek bir kişi olarak görüyorum. Bu anlatıya bebekliğimden

başlamam ve ebeveynimden öteye gitmemem mümkün olsaydı, öyle yapardım; çünkü şecereler ve aile tarihçeleri sıkıcıdır. Ama babaannem Livia'dan (doğduğumda, dört büyük ebeveynimden bir tek o hayattaydı) biraz bahsetmek durumundayım, çünkü kendisi maalesef öykümün ilk kısmının ana karakteri ve gençliğini açık seçik anlatmazsam, sonradan yaptıkları anlaşılmaz gelir. İmparator Augustus'la evli olduğunu söylemiştim: İkinci evliliğiydi bu, dedemden boşanmıştı. Livia babamın ölümünden sonra, annem Antonia'nın da, amcam Tiberius'un da (resmi aile reisiydi), babamın vasiyetinde biz çocukları güçlü himayesine emanet ettiği Augustus'un da önüne geçerek fiilen ailemizin reisi oldu.

Livia, tıpkı dedem gibi, Roma'nın en eski ailelerinden olan Claudius hanedanındandı. Bazı ihtiyarların hâlâ söylediği bir halk baladının nakaratında Claudius ağacının iki çeşit meyve, tatlı elmayla yaban elması verdiği, ama daha çok yaban elması verdiği söylenir. Baladın yazarının yaban elmalarından saydığı kişiler arasında, Virginia adlı hür doğmuş bir kızı baştan çıkarıp köle yapmaya kalkışınca bütün Roma'da huzursuzluğa yol açan Gururlu Appius Claudius, cumhuriyet döneminde bütün İtalya'nın kralı olmaya çalışan Claudius Drusus ve beslenmeyi reddeden kutsal tavukları denize atıp "Madem öyle su içsinler," diye haykıran ve bu yüzden önemli bir deniz savaşını kaybeden Adil Claudius vardır. Baladın yazarı tatlı elmalardan bahsederken de Roma'yı Kral Pyrrhos'la tehlikeli bir ittifaka girmekten vazgeçiren Kör Appius'tan, Kartacalıları Sicilya'dan kovan Kütük Claudius'tan ve ağabeyi büyük Hannibal'la güçlerini birleştirmek için Hispania'yı terk eden Hasdrubal'ı yenen Claudius Nero'dan (ki Sabine lehçesinde Güçlü anlamına gelir) dem vurur. Bu üçü de cesur ve bilge olmalarının yanı sıra erdemli adamlardı. Baladın yazarı, Claudius kadınlarının da bazılarının tatlı elma, bazılarınınsa yaban elması olduğunu, ama aralarındaki yaban elmalarının yine sayıca fazla olduğunu söyler.

Dedem en iyi Claudiuslardandı. Julius Caesar'ın o zor zamanlarda Roma'yı huzura ve güvenliğe kavuşturabilecek kadar güçlü tek adam olduğuna inandığından, Caesar'ın saflarına katıldı ve Mısır Savaşı'nda Julius için yiğitçe dövüştü. Julius'un tiranlığı hedeflediğinden şüphelenince, ona açıkça karşı gelme riskine giremese de, Roma'da onun çıkarlarına daha fazla hizmet etmek istemedi. Dolayısıyla ritlerden sorumlu rahip olmak üzere başvuruda bulundu ve istediğini elde ederek bu görevle Galya'ya, emekli askerler için koloniler kurmaya gönderildi. Julius'un suikasta kurban gitmesinden sonra geri dönünce, tiranların öldürülmesinin kutlanmasını cesurca önererek, Julius'un evlatlık oğlu olan ve o zamanlar Octavianus adıyla bilinen genç Augustus'la müttefiki büyük Marcus Antonius'u [MÖ 41 kendine düşman etti. Roma'dan kaçmak zorunda kaldı. Daha sonraki çalkantılı dönemde, doğru bulduğu biçimde davranarak bir o safta, bir bu safta yer aldı. Bir ara genç Pompeius'u destekledi, bir ara da Etruria'daki Perusia'da, Marcus Antonius'un erkek kardeşiyle birlikte Augustus'a karşı savaştı. Ama sonunda Augustus'un, her ne kadar kendisini evlat edinen Julius'un intikamını almaya sadakat adına mecbur olsa da –ki bu vazifesini acımasızca yerine getirdi– tiran olmadığına ve halkı eskisi gibi özgür kılmayı hedeflediğine ikna olunca, onun tarafına geçti ve babaannem Livia'yla ve o zamanlar henüz iki yaşında olan amcam Tiberius'la birlikte Roma'ya yerleşti. İç Savaşlara daha fazla katılmadı ve ritlerden sorumlu rahiplik görevini icra etmekle yetindi.

Babaannem Livia, Claudiusların en kötülerindendi. Adil Claudius'un kardeşi olan ve faytonla giderken kalabalık bir sokakta mahsur kalınca "Keşke erkek kardeşim sağ olsaydı! Kalabalıkları dağıtmayı iyi bilirdi o. Kırbacını kullanırdı," diye bağırdığı için vatan hainliğiyle suçlanan Claudia'nın reenkarnasyonuydu sanki. O Claudia, Pleb Haklarının Ko-

ruyucularından (Latincede bunlara *tribunus* denir) biri gelip de ona susmasını öfkeyle emredince ve erkek kardeşinin dinsizliği yüzünden Roma'nın bir donanmasını kaybetmesine yol açtığını hatırlatınca, "Onun hâlâ hayatta olmasını istemek için gayet iyi bir sebep bu," diye karşılık vermişti. "Bir donanmayı daha, derken bir tanesini daha kaybedebilirdi, böylece Tanrı'nın izniyle bu berbat kalabalık biraz olsun azalırdı." Ve şunu eklemişti: "Görüyorum ki sen Pleb Haklarının Koruyucususun ve yasal dokunulmazlığın var, ama unutma ki biz Claudiuslar senin gibi koruyucuları çok dövdürdük; dokunulmazlığının da cehenneme kadar yolu var." Babaannem Livia da o zamanlar Roma halkından aynen bu şekilde bahsederdi. "Ayaktakımı ve köleler! Cumhuriyet dediğin saçma sapan bir şey zaten. Roma'nın tekrar bir krala ihtiyacı var." En azından dedeme böyle dedi ve o sıralar Roma dünyasına hâkim olan Marcus Antonius ile Augustus'un (Octavianus demeliyim aslında) ve onların arasında artık Roma dünyasına hükmeden Lepidus'un (zengin ama miskin bir soyluydu) zamanla bozuşacaklarını ve dedemin fırsatları iyi değerlendirmesi halinde, ritlerden sorumlu rahip olarak saygınlığı ve herkesçe kabul edilen dürüstlüğü sayesinde kral olabileceğini söyledi. Dedem onu tersledi, bir daha bu konuyu açarsa onu boşayacağını söyledi; eskiden Romalı erkekler karılarını sebep göstermeden boşayabiliyorlardı, kadının drahomasını iade ediyorlardı ama çocuklar onlarda kalıyordu. Babaannem bunu duyunca sustu ve boyun eğmiş gibi göründü, ama o andan itibaren aralarında hiç sevgi kalmadı. Babaannem dedemden gizlice Augustus'u baştan çıkarmaya girişti hemen.

Bu zor bir iş değildi, çünkü Augustus gençti ve kolay etkilenebilen biriydi, ayrıca babaannem onun zevklerini adamakıllı incelemişti: Üstelik o zamanlar dünyanın en güzel üç kadınından biri olarak görülüyordu. Çıkarlarına Augustus'un Antonius'tan daha çok hizmet edeceğine –Lepidus'u

baştan elemişti– karar vermişti; Augustus hedeflerine ulaşmak için her şeyi yapabileceğini iki yıl önce, rakibi olan hizbe ait iki bin şövalyeyle üç yüz senatörün alelacele idam edildiği sırada, bu kişilerin çoğunun öldürülmesinde özellikle ısrar ederek göstermişti. Livia, Augustus'ta karar kılınca, ona Scribonia'dan –siyasi sebeplerden dolayı evlendiği, kendisinden yaşlı olan karısından– boşanmasını, çünkü Scribonia'nın dedemin yakın bir arkadaşıyla ilişkisi olduğunu söyledi. Augustus ayrıntılı kanıt istemeden Livia'ya inandı. Tamamen masum olan Scribonia'yı, kendisine kızı Julia'yı doğurduğu gün boşadı; Scribonia'nın o minik bebeği görmesine fırsat vermeden kızı doğum odasından alıp,
azat edilmiş kölelerinden birinin karısına emzir- [MÖ 38
mesi için verdi. Babaannem –o sırada daha on yedi
yaşındaydı, Augustus'tan dokuz yaş küçüktü– dedeme gidip "Beni hemen boşa," dedi. "Beş aylık hamileyim ve çocuğun babası sen değilsin. Bir daha asla bir korkağın çocuğunu doğurmayacağıma yemin etmiştim ve yeminimi tutmak niyetindeyim." Dedem bu itirafı duyunca ne hissetmiş olursa olsun, "Zina yaptığın adamı çağır da bu meseleyi baş başa konuşalım," demekle yetindi. Çocuk aslında ondandı, ama o bunu bilmiyordu ve çocuğun başkasından olduğunu söyleyen babaanneme inandı.

Dedem kendisine ihanet eden kişinin dostu sandığı Augustus olduğunu öğrenince hayretler içinde kalsa da, Livia'nın onu baştan çıkardığı ve Augustus'un onun güzelliğine karşı koyamadığı sonucuna vardı; hem belki de Augustus dedeme, yıllar önce Senato'da Julius Caesar'ın katillerinin ödüllendirilmesini talihsiz bir şekilde teklif ettiği için hâlâ kin besliyordu. Sebep ne olursa olsun, dedem Augustus'a sitem etmedi. "Bu kadını seviyorsan ve onunla onurlu bir şekilde evlenmeye hazırsan, al senin olsun; ama adap kurallarını çiğneme," demekle yetindi. Augustus, Livia'yla hemen evleneceğine ve Livia kendisini aldatmadığı sürece ondan

boşanmayacağına yemin etti; en ürkünç yeminleri etti. Bunun üzerine dedem, Livia'yı boşadı. Duyduğuma göre dedem, Livia'nın delice sevdasını, Sicilya'dayken bir keresinde Livia'nın ısrarıyla köleleri Romalı vatandaşlara karşı savaşmaları için silahlandırmasından dolayı kendisine verilen ilahi bir ceza olarak görmüş; dahası Livia bir Claudius'tu, dedemin ailesindendi ve dedem bu iki sebep yüzünden onun milletin diline düşüp rezil olmasını istememiş. Livia'nın birkaç hafta sonraki düğününün hazırlıklarına bizzat yardımcı olmasının ve onu kızını evlendiren bir baba gibi damada kendi eliyle vermesinin, düğünde Livia'yla birlikte ilahi okumasının sebebi Augustus'tan korkması değildi kesinlikle. Livia'yı ne kadar sevdiğini ve yüce gönüllülüğü yüzünden korkak ve deyyus damgası yemeyi göze aldığını düşündükçe ona hayranlık duyuyorum.

Ama Livia nankördü – dedemin meseleye bu denli sükûnetle yaklaşmasına, ondan değersiz bir şeymişçesine uysalca vazgeçmesine sinirlendi ve bundan utanç duydu. Üç ay sonra çocuğu, yani babam doğunca da, Augustus'un kız kardeşi ve Marcus Antonius'un karısı olan Octavia'nın –bu ikisi diğer büyük ebeveynlerimdi– üç ayda çocukları olan ebeveynlerin şanslı oldukları yönündeki Yunan epigramını alıntılamasına ve sadece kedilerle köpeklerin bu kadar kısa sürede doğurduğunu söylemesine çok kızdı. Octavia'nın bu sözü gerçekten söyleyip söylemediğini bilmiyorum, ama her halükârda Livia'nın intikamı acı oldu. Octavia'nın bu sözü söylemiş olması muhtemel görünmüyor, çünkü kendisi de Marcus Antonius ile evlendiğinde, ölen kocasından hamileydi; eskilerin dediği gibi, sakatlar sakatlarla alay etmez. Ama Octavia siyasi sebepler yüzünden evlenmişti ve evliliği Senato'nun özel izniyle meşrulaştırılmıştı; bir tarafın tutkusu ve diğer tarafın hırsı yüzünden gerçekleşmiş değildi. Yüksek Rahipler Korporatifi'nin Augustus'un Livia'yla evliliğini geçerli saymaya nasıl rıza gösterdiği sorulacak olursa, dedemle Augustus'un

rahip olduklarını ve Yüksek Rahip'in Augustus'un sözünden hiç çıkmayan Lepidus olduğunu söyleyebilirim.

Babam sütten kesilir kesilmez Augustus onu dedemin evine geri gönderdi ve babam orada, kendisinden dört yaş büyük olan amcam Tiberius'la birlikte büyüdü. Çocuklar idrak sahibi olacak yaşa gelir gelmez dedem onları genel âdetin tersine, özel öğretmen tutmadan, bizzat eğitmeye başladı. Onlara tiranlıktan nefret etmeyi ve kadim adalet, özgürlük ve erdem ideallerine bağlı kalmayı aşılamaktan hiç vazgeçmedi. Babaannem Livia iki [MÖ 33 oğlunun kendisinden uzakta olmalarına uzun süre içerledi –gerçi PalatiumTepesi'ndeki evlerine çok yakın olan Augustus'un sarayına her gün, onu ziyarete gidiyorlardı– ve onları dedemin eğittiğini öğrenince canı epey sıkıldı. Dedem arkadaşlarıyla yemek yerken birden ölünce zehirlendiğinden şüphelenildi, ama bu mesele örtbas edildi, çünkü konukların arasında Augustus'la Livia da vardı. Dedem vasiyetinde oğlanların hamiliğini Augustus'a vermişti. O sırada henüz dokuz yaşında olan amcam Tiberius, dedemin cenazesinde konuşma yaptı.

Kız kardeşi Octavia'yı çok seven ve Antonius'un onunla evlendikten kısa süre sonra, Parth'ta savaşmak için Doğu'ya giderken yolda Mısır Kraliçesi Kleopatra'ya uğrayıp onunla yeniden birlikte olduğunu Octavia'dan öğrenince kederlenen Augustus, kız kardeşinin ertesi sene Antonius'a savaşta yardımcı olmak için asker ve para götürmek amacıyla yola çıktığında Antonius'tan aşağılayıcı bir mektup almasına daha da kederlendi. Octavia'nın yolun yarısındayken eline geçen mektupta, onun geri dönüp ev işleriyle ilgilenmesi soğuk bir dille emrediliyordu; ama Antonius askerlere ve paraya hayır demiyordu. Augustus'la Antonius'un yanlış anlamalar ve kıskançlık yüzünden aralarının açılması için uzun süredir canla başla çabalayan ve bu çabaları Octavia tarafından canla başla boşa çıkarılan Livia, bu olaya içten içe çok

sevindi. Octavia Roma'ya geri dönünce, Livia Augustus'a Octavia'nın gelip onlarla birlikte kalmasını teklif etmesini söyledi. Octavia bu teklifi reddetti, çünkü hem Livia'ya güvenmiyordu hem de eninde sonunda patlak verecek olan savaşın müsebbibi olarak görülmek istemiyordu. Sonunda Antonius, Kleopatra'nın ayartmasıyla Octavia'ya boşanma ilanı gönderdi ve Augustus'a savaş açtı. Evrensel amfiteatrda herkesin birbirine girmesinden sonra ayakta kalan son iki adamın –bu metafor uygun görünüyor– bu ölümüne düellosu, İç Savaşların sonuncusu olacaktı. Evet, Lepidus hâlâ hayattaydı, ama aslında tutsak hayatı yaşıyordu ve tamamen zararsızdı... Augustus'un ayaklarına kapanıp, canının bağışlanması için yalvarmak zorunda kalmıştı. Onun dışındaki önemli tek kişi olan ve donanması uzun süredir
MÖ 31] Akdeniz'i kontrol altında tutan genç Pompeius da Augustus tarafından yenilmişti ve Antonius tarafından yakalanıp idam edildi. Augustus'la Antonius'un arasındaki düello kısa sürdü. Antonius, Yunanistan'daki Actium açıklarındaki deniz savaşında ağır bir yenilgiye uğradı. İskenderiye'ye kaçıp intihar etti – tıpkı Kleopatra gibi. Antonius'un Doğu'daki fetihlerini üzerine alan Augustus, Livia'nın istediği gibi Roma dünyasının tek hâkimi oldu. Octavia, Antonius'un çıkarlarına sadık kalarak, çocuklarını –sadece eski karısından olan oğlunu değil, Kleopatra'dan olan kızıyla iki oğlunu da– himayesine aldı ve onları iki kızıyla birlikte (ki küçük kızı Antonia annemdi) yetiştirdi. Bu soylu tavrıyla Roma'da takdir gördü.

Augustus dünyayı yönetiyordu, ama Livia da Augustus'u yönetiyordu. Livia'nın Augustus'un üstündeki büyük etkisinin sebebini açıklamalıyım. Çocuk yapmamaları insanları şaşırtıyordu hep; ne de olsa babaannem kısır olmadığını kanıtlamıştı, Augustus'un da kızı Julia'nın dışında (ki onun öz kızı olmadığından şüphelenmek için sebep yoktu) en az dört çocuğu olduğu söyleniyordu. Dahası, Augustus'un babaan-

neme tutkuyla bağlı olduğu da biliniyordu. İşin doğrusuna inanmak güç. Aslında evlilikleri hiçbir zaman tamamına ermedi. Augustus başka kadınlarla birlikte olmakta zorluk çekmezken, babaanneme yaklaşmaya kalktığında çocuk gibi iktidarsız oluyordu. Bunun mantıklı tek açıklaması, Augustus'un her ne kadar büyük dayısı Julius Caesar'ın öldürülmesinden sonra zalimce ve talihsiz eylemlerde bulunmak zorunda kalsa da, aslında içten içe sofu bir adam olmasıdır. Evliliklerinin dine sığmadığını biliyordu: Herhalde bu yüzden huzursuzlanıyor ve Livia'yla birlikte olamıyordu.

Augustus'un iktidarsızlığı, onu baştan beri sevgili olarak değil, emellerine ulaşmasını sağlayacak bir araç olarak gören babaannemi üzmek bir yana sevindirdi. Bunun Augustus'a boyun eğdirmekte kullanabileceği bir silah olduğunu keşfetti. Kendisinin dedemi sevdiğini söyleyerek karşı çıkmasına karşın, Augustus'un sürekli aklını çelerek onu dedemden ayırdığı, kendisine karşı derin bir tutku beslediğini söylediği ve dedemi halk düşmanı ilan etmekle tehdit ettiği gerekçesiyle onun başının etini yiyordu sürekli. (Bu tehdit meselesi kesinlikle doğru değildi.) Şu halime bak, diyordu; nasıl da kandırılmıştı! Tutkulu âşığının aslında erkek olmadığı ortaya çıkmıştı; çulsuz kömürcülerle köleler bile ondan daha erkektiler! Julia bile aslında Augustus'un öz evladı değildi ve Augustus bunu biliyordu. Babaannem onun sarılıp okşamaktan, öpmekten ve hadım şarkıcılar gibi göz süzmekten başka bir şey bilmediğini söylüyordu. Augustus'un başka kadınlarla birlikteyken Herkül gibi olduğunu söyleyip itiraz etmesi işe yaramıyordu. Babaannem ya buna inanmıyor ya da Augustus'u kendisinden esirgediği şeyi başka kadınlara harcamakla suçluyordu. Ama skandal çıkmasın diye, bir keresinde Augustus'tan hamile kalıp düşük yapmış gibi yaptı. Augustus duyduğu utanç ve dinmek bilmez tutkusu yüzünden Livia'ya iyice bağlandı; öyle ki, birbirlerine duydukları özlem her gece tatmin edilse veya Livia ona bir düzine sağ-

lıklı çocuk doğursa bu kadar bağlanmazdı. Livia da onun sağlıklı ve rahat olması için elinden geleni yaptı ve şehvet düşkünü olmadığından, sadece gücü umursadığından onu aldatmadı da; Augustus bu yüzden ona öyle minnet duydu ki gerek başkalarının yanında, gerekse baş başalarken Livia'nın dizginleri ele almasına göz yumdu. Eski saray görevlilerinin, Augustus'un babaannemle evlendikten sonra başka kadınlara hiç bakmadığını kesin bir dille söylediklerini duydum. Oysa Roma'nın kodamanlarının eşleri ve kızlarıyla işi pişirdiği dedikoduları gırla gidiyordu; onun ölmesinden sonra Livia, kocasını elinde tutmayı başarmasının sebebinin yalnızca ona sadık kalması değil, aynı zamanda onun geçici gönül ilişkilerine ses çıkarmaması olduğunu söyledi. Bence bütün bu skandallara göz yummasının sebebi, kocasına sitem etmek için fırsat çıkmasıydı.

Bu ilginç tarihçede anlattıklarıma inanmayan varsa, bütün bunları nereden duyduğumu söyleyeyim. Boşanma meselesini Livia'nın kendisinden, öldüğü sene duydum. Geri kalanını, yani Augustus'un iktidarsızlığı meselesini de annemin oda hizmetçisi olan, daha önce de babaannemin hizmetçiliğini yapmış ve o sıralar henüz yedi yaşında olduğundan, nasılsa bir şey anlamaz düşüncesiyle konuşmalara kulak misafiri olmasına göz yumulmuş, Briseis adlı bir kadından duydum. Anlattıklarımın doğruluğuna inanıyorum ve gerçeklere aynı ölçüde uyan bir başka versiyon sunulana kadar da inanmaya devam edeceğim. Sibylla'nın "karısı olmayan karısı" sözü de beni destekliyor bence. Hayır, konuyu kapatamam. Bu paragrafı sanırım Augustus'un itibarını korumak için yazarken, gizlediğim bir şeyi söyleyeceğim. Ne de olsa "Hakikat öyküyü akıcı kılar" derler. Söyleyeceğim şey şu. Babaannemin Augustus üzerindeki denetimini ustalıkla sağlamlaştırabilmesinin sebebi, onun şehvete kapılıp huzursuzlandığını her fark edişinde ona yatması için, gizlice, genç ve güzel kadınlar ayarlamasıydı. Babaannem bu

işi öncesinde ve sonrasında tek kelime etmeden ayarlıyordu ve Augustus onun kendisini kıskandığını, ama kıskançlığını gizlediğini düşünüyordu; her şey yoluna yordamına uygun şekilde ve sessiz sedasız hallediliyordu, genç kadınlar (babaannem onları Suriyelilerin satıldığı köle pazarından bizzat seçiyordu – çünkü Augustus Suriyelileri yeğlerdi) gece vakti Augustus'un kapısı çalınarak ve zincir şıngırdatıp işaret verilerek odasına sokuluyorlardı ve sabah olunca yine kapıyı çalıp zincir şıngırdatarak alınıp götürülüyorlardı; Augustus'un yanındayken, onun rüyalarına girmiş sukkubuslar misali çıt çıkarmamaları – Augustus'un iktidarsızlığına karşın babaannemin çok düşünceli bir şekilde bütün bunları ayarlaması ve ona sadık kalmayı sürdürmesi, Augustus'a gerçek sevginin mükemmel bir kanıtı olarak görünmüş olsa gerek. Augustus'un mevkisi sayesinde dünyanın en güzel kadınlarını (ister köle olsun ister özgür, ister evli olsun ister bekâr) elde edebileceğini, Livia'nın yardımı olmadan da şehvetini tatmin edebileceğini söyleyerek itiraz edebilirsiniz. Ama Livia'yla evlendikten sonra, ondan izin almadan hiçbir etin tadına bakmadığını söylediği de doğrudur; gerçi başka bir şeyi kastetmiş olabilir.

Yani Livia'nın başka kadınları kıskanması için sebep yoktu; görümcesi, yani erdemliliği kadar güzelliğiyle de takdir toplayan diğer büyükannem Octavia hariç. Livia, Antonius'un sadakatsizliğinden dolayı Octavia'ya acımaktan fesatça bir haz alırdı. Hatta suçun en çok Octavia'da olduğunu, çünkü giyimine dikkat etmediğini ve soğuk davrandığını söyleyecek kadar ileri gitmişti. Marcus Antonius'un tutkulu bir adam olduğuna ve onu elinde tutmak isteyen bir kadının Romalı ev kadınları kadar iffetli ve Doğulu cariyeler kadar işveli ve becerikli olması gerektiğine işaret etmişti. Octavia, Kleopatra'yı örnek almalıydı: Çünkü o Mısırlı, Octavia kadar güzel olmamasına ve ondan sekiz dokuz yaş büyük olmasına karşın, Marcus Antonius'u cinsel açıdan nasıl

tatmin edeceğini iyi biliyordu. Livia "Antonius gibi erkekler, gerçek erkekler faziletli değil, tuhaf kadınları yeğlerler," diye kısa ve özlü bir ifadeyle noktayı koydu. "Kurtlu peyniri, taze lor peynirine tercih ederler." Sinirlenen Octavia "Kurtlarını kendine sakla," diye karşılık verdi.

Livia giyimine çok dikkat ederdi ve en pahalı Asya parfümlerini kullanırdı; ama hane halkına mutlak sadeliği dayatırdı ve evini eski Roma âdetlerine göre idare etmekle övünürdü. Kuralları şunlardı: Yemekler sade ve bol kepçe olmalı, ailecek düzenli olarak dua edilmeli, yemeklerden sonra sıcak suyla yıkanılmamalı, herkes durmadan çalışmalı ve müsriflik yapılmamalıydı. "Herkesten" kastı sadece köleler ve azat edilmişler değil, ailesinin tüm fertleriydi. Julia'nın, o talihsiz çocuğun çalışkanlığıyla herkese örnek olması bekleniyordu. Kızcağızın oldukça yorucu bir hayatı vardı. Her gün hallaçlık yapıp yün eğirmesi, kumaş dokuması, dikiş nakışla uğraşması gerekiyordu; her şafak vakti sert döşeğinden kaldırılıyordu, hatta kışları şafaktan da önce, akşam olmadan tüm işlerini halledebilsin diye. Üvey annesi kızların genel kültür sahibi olmaları gerektiğine inandığından, onca işinin arasında bir de Homeros'un *İlyada*'sıyla *Odysseia*'sını ezberlemesi bekleniyordu.

Julia'nın ayrıca Livia'nın okuması için ayrıntılı bir günlük tutması ve buna örneğin hangi işleri yaptığını, hangi kitapları okuduğunu, insanlarla neler konuştuğunu yazması gerekiyordu; bu iş onu çok yoruyordu. Güzelliği dillere destan olsa da, erkeklerle arkadaş olması yasaktı. Bir gün Baiae'de, köklü bir aileden gelen ve babası Konsül olan, son derece ahlaklı bir genç adam gözünü karartıp, kibarca bir bahaneyle onunla konuşmaya başladı; o sırada deniz kıyısında, kendisine izin verilen yarım saatlik yürüyüşü yapmakta olan Julia'nın yanında yalnızca mürebbiyesi vardı. Julia'nın güzelliğini ve Augustus'un ona duyduğu sevgiyi kıskanan Livia o genç adama oldukça sert bir mektup gönderip, tahammül

edilmez laubaliliğiyle ismini lekelemeye çalıştığı kızın babasının emrinde, herhangi bir devlet dairesinde asla çalışamayacağını söyledi. Julia da villanın dışında yürüyüş yapması yasaklanarak cezalandırıldı. Tam bu sıralar Julia tamamen kel oldu. Bunda Livia'nın parmağı var mıydı bilmiyorum: Mümkün görünüyor, gerçi Caesar ailesinde kellik yaygındı. Her halükârda, Augustus'un bulduğu Mısırlı bir perukçu Julia'ya gelmiş geçmiş en güzel peruklardan birini yapınca, kız yaşadığı talihsizliğe karşın iyice güzelleşti; kendi saçı çok güzel değildi. Peruğun her zamanki yöntemle, yani saç filesiyle yapılmadığı ve bir Germen komutanın kızının kafa derisinin tamamının özel bir merhemle, tam Julia'nın başının ölçülerine uyacak şekilde küçültüldüğü söylenir. Buna inanmadığımı belirtmeliyim.

Augustus'un Livia'nın sözünden çıkmadığını ve ondan korkmasa bile, her halükârda onu kızdırmamaya oldukça özen gösterdiğini herkes biliyordu. Augustus bir gün, bazı zenginlere karılarının fazla takıp takıştırmalarına izin vermemelerini, Censor sıfatıyla öğütledi. "Bir kadının fazla süslenip püslenmesi," dedi, "hoş değildir. Kocanın görevi karısını dizginlemek, onu lüksten uzak tutmaktır." Kendi sözlerine duyduğu hayranlığın verdiği şevkle devam ederken, maalesef talihsiz bir laf etti: "Benim de arada sırada karıma bunu tembih ettiğim oluyor." Suçlanan adamlar kahkahayı bastılar. "Ah Augustus," dediler, "Livia'ya nasıl tembih ettin, söylesene. Söyle de örnek alalım." Augustus utanca ve kaygıya kapıldı. "Yanlış anladınız," dedi. "Livia'yı azarlamam için bir sebep oldu demiyorum. Bildiğiniz gibi o ağırbaşlı bir mütevazılığın kusursuz örneğidir. Ama bazılarınızın karıları gibi kaderin garip bir cilvesi sonucu Ermeni bir dul kraliçe olmuş bir İskenderiyeli dansçı kız gibi giyinip de kendini rezil etse, onu azarlamakta hiç tereddüt etmezdim kesinlikle." O akşam Livia Augustus'u küçük düşürmek için göz kamaştırıcı şıklıkta bir elbiseyle sofrada yerini aldı; Kleopatra'nın ayin kıyafetlerinden birini model almıştı. Ama Augus-

tus onu överek, tam da kendisinin kötülediği kusurun son derece zekice ve yerinde bir parodisini yaptığını söyleyerek durumu kurtardı.

Livia dedeme başına taç geçirip kendini kral ilan etmesini tavsiye ettiği zamandan beri akıllanmıştı. Efsaneye göre birinci Brutus'un (Julius'u öldüren ikinci Brutus'la karıştırılmasın diye birinci diyorum) sevilmeyen Tarquinius hanedanını sona erdirmesinden – kraliyet ailesini Şehir'den kovup Roma Cumhuriyeti'nin ilk iki Konsül'ünden biri olmasından sonra, Roma'da "kral" unvanından hâlâ nefret ediliyordu. Livia, Augustus'un belli başlı kraliyet güçlerini kontrol ettiği sürece kral unvanı taşımasına gerek olmadığını fark etti. Onun sözünü dinleyen Augustus, Cumhuriyet'in bütün önemli payelerini giderek kendi şahsında topladı. Roma'da Konsül iken, bu makamı güvenilir bir dostuna devredip karşılığında "Başkomutan" oldu – bu rütbe sözde konsüllükle aynı seviyede olsa da, uygulamada şu ya da bu magistralıktan üstündü. Augustus bütün eyaletlerin mutlak kontrolüne, eyalet genel valilerini atama yetkisine, ayrıca bütün orduların komutasına, zorunlu askerlik yaptırma ve savaş açma ya da barış yapma hakkına da sahipti. Roma'da ömür boyu Pleb Hakları Koruyuculuğuna seçilince, ona karşı çıkacak kimse kalmadı ve dokunulmazlık kazanıp, diğer devlet görevlilerinin kararlarını veto etme yetkisine sahip oldu. Bir zamanlar sadece "mareşal" anlamına gelse de, son zamanlarda mutlak hükümdar anlamına gelmeye başlayan "İmparator" unvanını diğer başarılı generallerle paylaştı. Censor da olması, en önde gelen iki sosyal tabakanın, yani Senatörlerle Şövalyelerin üstünde söz sahibi olmasını sağlıyordu; ahlaki kusurları bahane ederek, bu iki sosyal tabakadan herhangi bir insanın bütün unvanlarını ve ayrıcalıklarını elinden alabilirdi – onu rezil edebilirdi. Devlet Hazinesi'nin kontrolü de ondaydı: Dönemsel raporlar vermesi gerekiyordu, ama hesapların denetlenmesini talep etmeye kimsenin cesareti

yoktu, her ne kadar Devlet Hazinesi'nden Hükümdar Hazinesi'ne durmadan para aktarıldığı bilinse de.

Böylece Augustus orduların komutasına, kanunların kontrolüne –Senato'da öyle nüfuzluydu ki, ne istese kabul ediyorlardı–, kamu maliyesinin kontrolüne, toplumsal davranışların kontrolüne ve dokunulmazlığa sahip oldu. Köylüsünden senatörüne dek tüm Roma vatandaşlarını idama veya ömür boyu sürgüne sorgusuz sualsiz mahkûm etme hakkı bile vardı. Sonunda Yüksek Rahip olunca, dinsel sistemin tamamının kontrolünü de ele geçirdi. Senato ona Kral hariç herhangi bir unvanı vermeye razıydı: Halktan çekindiklerinden, onu kral seçmek istemiyorlardı. Augustus'un asıl arzusu kendine Romulus dedirtmekti, ama Livia bundan vazgeçmesini tavsiye etti. Romulus'un kral olduğunu, dolayısıyla da bu ismin tehlikeli olduğunu savundu; hatta Romulus, Roma'nın koruyucu tanrılarından biri olduğundan, onun ismini almak kâfirlik olarak görülürdü. Ama Livia'nın itirazının asıl sebebi, bu unvanın yeterince büyük olmadığını düşünmesiydi. Romulus altı üstü bir haydut lideriydi ve birinci sınıf Tanrılardan değildi. Livia'nın tavsiyesine uyan Augustus, Senato'ya Augustus unvanını istediğini bildirdi. Onlar da oylama yapıp bu unvanı ona verdiler. "Augustus" demek yarı tanrı demekti; Kral ise basit bir unvandı ve onunla kıyaslanamazdı.

Kim bilir kaç basit kral, Augustus'a saygılarını sundu! Kim bilir kaçı, muzaffer Roma orduları tarafından zincire vurulup yürütüldü! Uzaklardaki Hindistan'ın Yüce Kralı bile Augustus'un şöhretini duyunca Roma'ya elçiler gönderip onun dostluğunun sağlayacağı himaye için yalvarmadı mı, onun gözüne girmek için göz kamaştırıcı ipek kumaşlar ve baharatlar, yakutlar, zümrütler ve akikler, kaplanlar (o zamana kadar Avrupa'da hiç görülmemişlerdi) armağan etmedi mi; ayrıca Hintli Hermes'i, ayaklarıyla inanılmaz işler başarabilen o meşhur kolsuz delikanlıyı armağan etmedi

mi? Augustus, Roma'nın kuruluşunun en az 5000 yıl öncesine dayanan Mısır kralları hanedanına son vermedi mi? Ve tarihin bu kader belirleyici molasıyla birlikte, korkunç alametler görülmedi mi? Bulutlarda zırhları ışıldatan şimşekler çakmadı mı ve kanlı yağmurlar yağmadı mı? İskenderiye'nin anacaddesinde, inanılmayacak kadar yüksek sesle tıslayan, dev bir yılan belirmedi mi? Ölü firavunların hayaletleri görülmedi mi? Heykelleri kaş çatmadı mı? Memfis'in kutsal boğası Apis acı acı böğürerek gözyaşlarına boğulmadı mı? Babaannem bunları düşünerek kendini ikna ediyordu.

Kadınların çoğu hedeflerinde mütevazı olmaya meyillidir; gözü yükseklerde olanlar nadirdir. Livia ise eşsizdi, çünkü hırs konusunda sınır tanımıyordu, ama bir yandan da başka herhangi bir kadında zırdelilik olarak görülecek hedefleri gayet sağduyulu ve soğukkanlı bir şekilde benimsiyordu. Onu bol bol gözlemleme fırsatına sahip olan ben bile, niyetini az çok kestirmeyi ancak zaman içinde başarabildim. Yine de sonunda gerçeği öğrenince afalladım. Onun gizli emellerine hiç girmeden, çeşitli eylemlerini tarih sırasıyla anlatmam daha iyi olur belki.

Onun tavsiyesine uyan Augustus, Senato'yu iki yeni İlah yaratmaya ikna etmeyi başardı; bunlardan biri Roma İmparatorluğu'nun dişi ruhunu temsil eden Tanrıça Roma, diğeriyse aslında Julius Caesar'ın ilahlaştırılmış hali olan Yarı Tanrı Julius'tu. (Julius'a sağlığında Doğu'dan ilahi unvanlar sunulmuştu; bunları reddetmemesi, suikasta uğramasının sebeplerinden biriydi.) Augustus dinsel bağın eyaletlerle Roma'yı birbirine yakınlaştırmadaki öneminin farkındaydı; böyle bir bağ, sadece korku ya da minnet üstüne kurulu bir bağdan çok daha güçlüdür. Özbeöz Romalıların bile Mısır'da veya Anadolu'da uzun süre kalınca, oralarda buldukları tanrılara tapınmaya başladıkları ve kendi tanrılarını unuttukları, dolayısıyla da vatanlarına fiilen yabancılaştıkları oluyordu. Öte yandan, Roma'nın fethettiği şehirlerden birçok din ithal

ettiği ve Şehir'de İsis ve Kybele gibi yabancı tanrılar adına görkemli tapınaklar inşa edildiği –hem de sadece dışarıdan gelen ziyaretçiler için değil– göz önüne alındığında, artık Roma'nın da bu şehirlere kendi tanrılarını yerleştirmesi adil görünüyordu. Dolayısıyla, ulusal miraslarını hatırlamak isteyen Roma vatandaşlarının yanı sıra uzak eyaletlerde yaşayanlar da Roma ve Julius adlı ilahlara tapınacaktı.

Livia'nın bir sonraki adımı, tam vatandaşlık hakkı elde edecek kadar talihli olmayan eyaletlerin delegelerinin Roma'ya gelip, kendilerine sadakatle ve önyargısız biçimde tapınabilecekleri bir Roma Tanrısı verilmesi için yalvarmalarını ayarlamasıydı. Livia'nın tavsiyesine uyan Augustus, Roma ve Julius gibi birinci sınıf ilahlara tapınmalarına elbette ki izin verilemeyecek bu zavallı insanların her ne kadar önemsiz de olsa bir nevi Tanrı'dan mahrum bırakılmamaları gerektiğini Senato'ya şaka yollu söyledi. Bunun üzerine, Augustus'un danışmanlarından biri olan Maecenas (Augustus onunla daha önce, Romulus ismini almasının akıllıca olup olmayacağını konuşmuştu) "Onlara iyi göz kulak olacak bir Tanrı verelim. Augustus'u verelim," dedi. Augustus biraz utanmış görünse de, Maecenas'ın önerisinin gayet makul olduğunu kabul etti. Doğuluların hükümdarlarına kutsal payeler vermeleri köklü bir gelenekti ve bu Romalıların yararına olabilirdi; ama Doğu şehirlerinde tüm Senato'ya tapılmasının, her tapınağa 600'er heykel konulmasının pratik olmayacağı ortadaydı ve bu zorluğu aşmanın bir yolu, onların Senato başkanına, yani kendisine tapmalarına izin vermekti kesinlikle. Her birinin kutsallığın altı yüzde birine sahip olduğunun söylenmesini iltifat sayan Senato üyeleri oylama yaparak Maecenas'ın önergesini seve seve kabul ettiler ve Anadolu'da hemen Augustus adına tapınaklar kuruldu. Bu kült başta sadece Augustus'un doğrudan kontrolünde olan sınır eyaletlerinde yayıldı, sözde Senato'nun kontrolünde olan merkezi eyaletlerde veya Şehir'de değil.

Augustus, Livia'nın Julia'yı eğitme yöntemlerini de, evin idaresiyle ve ekonomisiyle ilgilenmesini de onaylıyordu. Kendisinin basit zevkleri vardı. Damak tadı olmadığından, sızma zeytinyağını üç kez işlenmiş zeytin posasından elde edilen zeytinyağından ayırt edemezdi. Sade giyinirdi. Livia tam bir Erinya olmasına karşın, yorulmak bilmeden çalışmasa, Augustus'un felakete yol açan uzun İç Savaşlardan sonra –ki bunlarda kendisi de oldukça yıkıcı bir rol oynamıştı elbette– Roma'ya barış ve güvenlik getirmek gibi muazzam bir işin üstesinden asla gelemeyeceğini söyleyenler haklıydılar. Augustus günde on dört saat çalışırdı, Livia'nınsa yirmi dört saat çalıştığı söylenirdi. Livia koca evi bahsettiğim gibi gayet becerikli bir şekilde idare etmekle kalmayıp, kamusal meselelerle de Augustus kadar ilgileniyordu. Giriştikleri bayındırlık işleri, tadilattan geçirdikleri tapınaklar ve kurdukları koloniler bir yana, birlikte yaptıkları hukuki, toplumsal, idari, dinsel ve askeri reformlar kitaplara sığmaz. Ama birçok eski toprak Romalı kodaman, Devlet'in görünürde takdire şayan bir şekilde yeniden inşasının ancak bu enerjik çiftin iktidarına karşı gelen herkesin savaşta yenilmesiyle, gizlice öldürülmesiyle ya da halkın önünde idam edilmesiyle mümkün olabildiğini akıllarından çıkaramıyorlardı. Augustus'la Livia sahip oldukları tek ve rastgele erki eski özgürlük formlarının ardına gizlemeseler, o kadar uzun süre ellerinde tutamazlardı. Üstelik gerçekte sözde Brutuslar tarafından yapılmış, Augustus'un hayatına kasteden en az dört tane suikast planı vardı.

3. Bölüm

Livia ismi, Kötülük anlamını taşıyan Latince kelimeden gelir. Mükemmel bir oyuncu olan babaannemin görünürdeki iyi niyetine, espritüelliğine ve cana yakın davranışlarına neredeyse herkes kanıyordu. Ama onu kimse sevmiyordu aslında: Kötülük sevgi değil, saygı uyandırır. Babaannemin sıradan, kaygısız insanlara zihinsel ve ahlaki kusurlarını şiddetle hissettirmek gibi bir yeteneği vardı. Livia hakkında yazmayı sürdürdüğüm için özür dilemeliyim, ama bu kaçınılmaz: Dürüstçe yazılmış tüm Roma tarihçeleri gibi bu kitapta da "yumurtadan elmaya dek" her şeye yer veriliyor: Hiçbir şeyi atlamayan Romalıların yöntemini, konuya ortadan dalıp da kafasına göre geriye veya ileriye giden Homeros'un ve genel olarak Yunanların yöntemine yeğlerim. Evet, Truva öyküsünü Yunanca bilmeyen yoksul yurttaşlarımız için Latince, nesir olarak yeniden yazmayı sık sık düşündüm; yumurtadan, yani Helen'in doğumundan başlayıp bölüm bölüm ilerleyerek, Ulysses'in evine dönmesi ve karısının taliplerini alt etmesi şerefine verilen ziyafette tatlı niyetine yenen elmalara dek. Homeros'un muğlak bıraktığı veya değinmediği noktalarda sonraki şairlerden veya daha önce yaşamış olan Dares'ten faydalanacaktım elbette; Dares'in anlatısı şiirsel saçmalıklarla dolu olsa da bana Homeros'unkinden daha güvenilir gelir, çünkü o savaşta ger-

çekten yer almıştı, önce Truvalıların, sonra da Yunanların tarafında.

Bir keresinde, eski bir sedir sandığın içinde, sanırım Kuzey Suriye'de bir yerlerden gelmiş tuhaf bir resim görmüştüm. Üstünde Yunanca "Poison* Kraliçedir" yazısı vardı ve Livia'nın doğumundan yüz yıldan fazla zaman önce idam edilmiş Poison'ın yüzü, Livia'nınkinin tıpatıp aynısıydı. Söz açılmışken, Octavia'nın eski bir kocasından olan oğlundan, Marcellus'tan bahsetmeliyim. Marcellus'u çok seven Augustus onu evlatlık aldı ve yaşının küçüklüğüne bakmadan ona önemli idari görevler verdi; ayrıca onu Julia'yla evlendirdi. Roma'daki genel kanı, Augustus'un Marcellus'u vârisi yapmak istediğiydi. Livia çocuğun evlat edinilmesine karşı çıkmadı, hatta buna gerçekten sevinmiş gibi görünerek Marcellus'un sevgisini ve güvenini kazandı. O çocuğa olan bağlılığı tartışılmaz gibiydi. Augustus'un Marcellus'u o kadar çabuk terfi ettirmesinin sebebi, bunu Livia'nın tavsiye etmesiydi; bunu bilen Marcellus da Livia'ya minnet duydu elbette.

Birkaç kurnaz gözlemciyse, Livia'nın Marcellus'u desteklemesinin sebebinin Agrippa'yı kıskandırmak olduğunu düşündü. Agrippa Roma'daki, Augustus'tan sonra gelen en önemli adamdı: Soylu bir aileden gelmese de, Augustus'un en eski dostu olmasının yanı sıra çok başarılı bir general ve amiraldi. Livia, Agrippa'nın Augustus'la olan arkadaşlığını korumak için hep elinden geleni yapmıştı. Agrippa hırslıydı, ama bir dereceye kadar; hayran olduğu Augustus'un yerine geçmeye çalışmayı aklından bile geçirmezdi ve onun en güvendiği danışmanı olmaktan daha büyük bir onuru hedeflemiyordu. Üstelik soylu bir aileden gelmediğinin fazlasıyla bilincindeydi ve Livia haşmetli, asil hanımefendi rolü oynayarak ona karşı hep dizginleri elinde tutmuştu. Ama Livia'yla Augustus için önem taşımasının sebebi sadece hizmetleri, sadakati ve hem Pleb hem de Senato tarafından sevilmesi

* Zehir. (ç.n.)

değildi. Sebep şuydu: Livia'nın uydurduğu bir kurguya göre, Agrippa'nın Augustus'un siyasi yönetimini halk adına denetlediği varsayılıyordu. Antonius'un devrilmesinden sonra Senato'da Augustus'la iki arkadaşı, Agrippa'yla Maecenas arasında düzenlenen meşhur danışıklı dövüşte, Agrippa'nın rolü Augustus'a hükümdar olmamasını öğütlemekti; ama Maecenas'ın savları ve Senato'nun ısrarlı talebi karşısında güya geri adım atmak zorunda kalmıştı. Agrippa sonra da Augustus'a, iyi bir hükümdar olduğu ve keyfi tiranlık yapmadığı sürece sadakatle hizmet edeceğini söylemişti. O zamandan beri de halk onu olası tiranlık girişimlerine karşı bir güvence olarak görüyordu; Agrippa'nın göz yumduğu şeylere halk da göz yumuyordu. Bahsettiğim kurnaz gözlemcilere göre, şimdi Livia Agrippa'nın Marcellus'u kıskanmasına yol açarak çok tehlikeli bir oyun oynuyordu ve olaylar büyük bir ilgiyle izleniyordu. Belki de Livia'nın Marcellus'a olan bağlılığı sahteydi ve asıl niyeti, Agrippa'nın Marcellus'u ortadan kaldırmak için harekete geçmesini sağlamaktı. Söylentiye göre Agrippa'nın sadık bir akrabası, Marcellus'a sataşıp onu öldürmeyi teklif etmişti: Ama Agrippa, tam da Livia'nın istediği ölçüde kıskançlık duymasına karşın, böyle adice bir teklifi kabul etmeyecek kadar onurluydu.

Augustus'un Marcellus'u baş vârisi kıldığı ve Marcellus'un yalnızca onun muazzam servetine değil, monarşiye de –sonuçta ortadaki düzen monarşiden başka neydi ki?– konacağı varsayılıyordu. Dolayısıyla Agrippa her ne kadar Augustus'a sadık olsa da ve onun otoritesini destekleme kararından asla pişmanlık duymasa da, vatansever bir yurttaş olarak tek bir şeye, monarşinin miras yoluyla geçmesine izin vermeyeceğini açıkladı. Ama Marcellus artık neredeyse Agrippa kadar popülerdi ve "Monarşi mi Cumhuriyet mi?" sorusunu daha şimdiden akademik bir mesele olarak gören birçok soylu ve yüksek mevkili genç adam, Marcellus'un Augustus'un yerine geçince kendilerini kollaması için onun

gözüne girmeye çalışıyorlardı. Monarşinin sürmesine genel olarak olumlu bakılması Livia'nın hoşuna gider gibi görünse de, eş dost arasındayken, Augustus'un ölmesi ya da çalışamayacak hale gelmesi gibi üzücü bir durumda Devlet idaresinin, Senato gerekli adımları atana dek, Marcellus'tan daha deneyimli birine teslim edilmesi gerektiğini söylüyordu. Ama Augustus Marcellus'u öyle çok seviyordu ki, normalde Livia'nın eş dost arasında söyledikleri ferman etkisi gösterse de, bu sefer ona pek aldıran çıkmadı: Ve giderek daha çok insan Marcellus'a yanaştı.

Kurnaz gözlemciler Livia'nın bu yeni duruma nasıl tepki vereceğini merak ettiler; ama şans Livia'dan yana gibiydi. Augustus yakalandığı hafif soğuk algınlığı beklenmedik şekilde ağırlaşınca kusmaya başladı ve ateşi çıktı: Bu hastalık süresince Livia ona elleriyle yemek hazırladı, ama Augustus'un midesi öyle hassastı ki yediği her şeyi çıkarıyordu. Giderek güçten düşüyordu ve sonunda can çekişmeye başladı. Halefinin kim olacağını açıklaması uzun zamandır isteniyordu, ama hem siyasal sonuçlardan çekindiğinden hem de öleceğini düşünmekten hiç hoşlanmadığından bunu yapmamıştı. Şimdiyse artık bir isim vermesi- [MÖ 23
nin görevi olduğunu düşünerek Livia'dan tavsiye istedi. Hastalığı yüzünden muhakeme yetisini tamamen yitirdiğini söyledi; Livia'nın tavsiye edeceği kişiyi, makul bir seçim olması kaydıyla kabul edecekti. Dolayısıyla seçimi onun yerine Livia yaptı ve Augustus bu seçimi kabul etti. Daha sonra Livia, Augustus'un başucuna diğer Konsül'ü, Roma magistralarını ve senatörlerle şövalyelerin temsilcilerini çağırdı. Augustus konuşamayacak kadar dermansız olsa da, Konsül'e ordu ve donanma kuvvetlerinin listesiyle devlet gelirlerine ilişkin bir rapor, yaklaşmasını işaret ettiği Agrippa'ya da mühür yüzüğünü verdi; böylece yerine Agrippa'nın geçeceğini, ama Konsüllerle yakın işbirliği içinde olması gerektiğini söylemiş oluyordu. Herkes buna çok şaşırdı. Marcellus'un seçilmesini beklemişlerdi.

O andan itibaren Augustus'un sağlığı gizemli bir şekilde düzelmeye başladı: Ateşi düştü ve yediklerini çıkarmaz oldu. Ama onun iyileşmesinde kendisiyle özel olarak ilgilenmeye devam eden Livia'dan çok, soğuk losyonlarla iksirler hazırlamak gibi zararsız bir hevese kapılmış olan Musa adlı bir doktorun parmağı olduğu varsayıldı. Augustus kendisini iyileştirdiğini düşündüğü Musa'ya öyle minnet duydu ki, ona ağırlığınca altın sikke verdi; Senato da bu miktarın iki mislini verdi. Ayrıca Musa azat edilmiş bir köle olmasına karşın şövalye yapılarak, altın yüzük takma ve memurluğa aday olma hakkına sahip oldu; Senato daha da ileri giderek, bütün doktorların vergiden muaf tutulması yönünde karar çıkardı.

Marcellus, Augustus'un vârisi olarak kendisini göstermemesi nedeniyle besbelli küçük düşmüştü. Çok gençti, daha yirmisindeydi. Şimdiye kadar Augustus tarafından kollanmak, hem yeteneklerini hem de siyasi önemini fazla abartmasına yol açmıştı. Bir şölende Agrippa'ya açıkça kaba davranarak meselenin üstesinden gelmeye çalıştı. Agrippa güçlükle de olsa kendine hâkim oldu; ama meselenin orada kapanması, Marcellus'un destekçilerini Agrippa'nın ondan korktuğuna inanmaya yöneltti. Hatta Augustus'un bir iki yıl içinde fikrini değiştirmemesi halinde, Marcellus'un onu devirip yerine geçeceğini birbirlerine söylediler. Marcellus'un onları dizginlememesi üzerine giderek saldırgan ve kibirli bir hal aldılar ve Agrippa'nın destekçileriyle sık sık kapışır oldular. Agrippa "o eniğin" (Marcellus'tan bu şekilde bahsediyordu) küstahlığına çok sinirlendi – ne de olsa devletin en üst makamlarında görev yapmış ve başarılı askeri seferler düzenlemiş bir adamdı. Ama sinirlenmenin yanı sıra kaygıya da kapılmıştı. Dışarıdan bakınca, Marcellus'la kendisi, Augustus'un ölümünden sonra mühür yüzüğünü takmak için ahlaksızca kavga eder gibi görünüyorlardı.

Agrippa öyle görünmemek için neredeyse her fedakârlıkta bulunmaya hazırdı. Marcellus küskün taraftı ve Agrippa

sadece onun suçlanmasını istiyordu. Roma'yı terk etmeye karar verdi. Augustus'a gidip, Suriye Valisi olmak istediğini söyledi. Augustus bu beklenmedik isteğin sebebini sorunca, Agrippa vali olursa Parth Kralı'yla iyi bir anlaşma yapabileceğini düşündüğünü söyledi. Kral'ı Augustus'un Roma'da tutsak olarak tuttuğu oğlunu geri alması karşılığında, otuz yıl önce ele geçirdiği Kartal sancaklarıyla Romalı tutsakları iade etmeye ikna edebilirdi. Marcellus'la arasındaki ihtilaftan hiç bahsetmedi. Bu ihtilaftan çok rahatsız olan, eski dostu Agrippa ile öz evladı gibi sevip şımarttığı Marcellus'un arasında kalan Augustus, Agrippa'nın ne kadar yüce gönüllü davrandığını düşünmedi, çünkü aksi takdirde kendi zayıflığını kabul etmiş olurdu; dolayısıyla ihtilaf meselesine de hiç değinmedi. Kartalları ve tutsakları –onca zamandan sonra hâlâ yaşıyorlarsa– geri almanın çok önemli olduğunu söyleyerek, Agrippa'nın isteğini hevesle kabul etti ve ona ne zaman başlayabileceğini sordu. Onun tavrını yanlış anlayan Agrippa gücendi. Augustus'un, Marcellus'la sahiden de haleflik için çekiştiğine inanarak kendisinden kurtulmak istediğini düşündü. Augustus'a isteğini kabul ettiği için teşekkür etti, ona olan sadakatini ve dostluğunu soğukça ifade etti ve ertesi gün gemiyle yola çıkmaya hazır olduğunu söyledi.

Suriye'ye gitmedi. Midilli Adası'ndan öteye gitmedi ve eyaleti kendisi adına yönetmesi için vekillerini gönderdi. Midilli'de kalırsa, Marcellus yüzünden sürgün edilmiş gibi görüneceğini biliyordu. Eyalete bizzat gitmedi, çünkü bunu yaparsa Marcellus'un destekçilerine koz vermiş olurdu: Ordu toplayıp Roma'ya yürümek için Doğu'ya gittiğini söylerlerdi. Ama Augustus'un yakında onun hizmetlerine ihtiyaç duyacağını düşünerek kendini övdü; Marcellus'un monarşiyi zorla ele geçirmeyi planladığına da gerçekten inanıyordu. Midilli'nin Roma'ya yakın olması iyiydi. Agrippa görevini unutmadı: Parth Kralı'na aracılar göndererek görüşmeleri başlattı, ama bu işin epey uzun süreceğini tahmin ediyordu.

Doğulu hükümdarlarla iyi bir anlaşma yapabilmek için epey zaman ve sabır gerekir.

Marcellus Şehir magistralığına seçildi ve ilk resmi görevine atanması görkemli gösterilerle kutlandı. Güneşten ve yağmurdan korunmak için tiyatro alanlarına kurdurduğu, göz kamaştırıcı duvar kilimleriyle bezeli çadırlarla yetinmeyip bütün Pazaryeri'ni devasa, rengârenk bir otağa dönüştürdü. Özellikle gündüz vakti içeriden bakıldığında görüntü muhteşemdi. Bu çadırların yapımında bol miktarda kullanılan kırmızı, sarı ve yeşil kumaşlar, gösterilerden sonra kesilip vatandaşlara, giysi ve çarşaf yapsınlar diye dağıtıldı. Amfiteatra dövüştürülmek üzere Afrika'dan, aslanlar da dahil olmak üzere birçok vahşi hayvan getirildi ve elli Germen tutsakla, aynı sayıda Mauritania'lı siyahi savaşçı dövüştürüldü. Augustus masrafların bir kısmını cömertçe cebinden ödedi; aynı şeyi Octavia da, Marcellus'un annesi olarak yaptı. Octavia tören alayıyla birlikte belirince öyle bir alkış koptu ki, Livia kendini tutmasa sinirden ve kıskançlıktan ağlayacaktı. İki gün sonra Marcellus hastalandı. Augustus'un kısa süre önce geçirdiği hastalığın belirtilerinin aynısını sergilediğinden, yine Musa çağrıldı. Musa artık çok zengin ve ünlüydü; elini öpene bin altına muayeneye gidiyordu. Çok ağır hasta olmayan insanların onun adını duymaları bile hemen iyileşivermelerine yetiyordu. Şifa getirdiğine inanılan soğuk losyonlarıyla iksirlerinin gizli tariflerini kimseye vermiyordu. Augustus, Musa'ya öyle güveniyordu ki, Marcellus'un hastalığını önemsemedi ve gösteriler devam etti. Ama Livia'nın sürekli ilgisine ve Musa'nın en soğuk losyonlarıyla iksirlerine karşın Marcellus her nasılsa öldü. Octavia'yla Augustus yıkıldılar ve halk yasa boğuldu. Ama sağduyulu birçok insan, Marcellus'un ortadan kalkmasına üzülmediler. Augustus ölünce Marcellus onun yerine geçmek isterse Agrippa'nın ona engel olmaya kalkacağı ve iç savaş çıkacağı kesindi: Şimdiyse tek halef adayı Agrippa'ydı. Ama Livia'yı

hesaba katmamışlardı; Livia'nın tek hedefi, Augustus'un ölmesi durumunda –Claudius, Claudius, Livia'nın emellerini değil, sadece eylemlerini kayda geçirmek istediğini söylemiştin–, Livia'nın tek hedefi, Augustus'un ölmesi durumunda İmparatorluğu yönetmeyi amcam Tiberius'un aracılığıyla ve babamın desteğiyle sürdürmekti. Augustus'un onları evlatlık alıp vâris kılmasını sağlayacaktı.

Marcellus ölünce Julia'nın Tiberius'la evlenmemesi için sebep kalmadı ve Roma'da tehlikeli bir siyasi ayaklanma patlak vermese, toplanan güruh Cumhuriyet'in geri getirilmesini talep etmese, Livia'nın planları tıkır tıkır işleyecekti. Saray basamaklarından onlara hitap etmeye çalışan Livia'yı çürük yumurta ve pislik yağmuruna tuttular. O sırada Maecenas'la birlikte Doğu eyaletleri turuna çıkmış olan Augustus haberi Atina'da aldı. Hemen kısa bir mektup yazan Livia, Şehir'deki durumun bundan daha kötü olamayacağını ve Agrippa'dan ne pahasına olursa olsun yardım almaları gerektiğini söyledi. Agrippa'yı hemen Midilli'den çağıran Augustus, dostlukları adına kendisiyle birlikte Roma'ya dönüp halkı yatıştırması için yalvardı. Ama uzun süredir kin besleyen Agrippa çağrıldığı için minnet duymadı. Vakarlı davrandı. Augustus üç yılda ona sadece üç mektup yazmıştı, onların da üslubu sert ve resmiydi; hele Marcellus'un ölümünden sonra onu kesinlikle geri çağırmalıydı. Agrippa neden şimdi Augustus'a yardım etsindi ki? Aslında bu uzaklaşmanın sorumlusu Livia'ydı; siyasi durumu yanlış değerlendirerek, Agrippa'yı fazla erken gözden çıkarmıştı. Hatta Augustus'a, Agrippa'nın Midilli'de olmasına karşın Marcellus'un gizemli ve ölümcül hastalığı hakkında herkesten çok şey bildiğini bile ima etmişti; duyduğuna göre Agrippa haberi alınca hiç şaşırmamış ve çok rahatlamıştı. Agrippa, Augustus'a Roma'dan epeydir uzak kaldığından Şehir siyasetinden de uzaklaştığını ve kendisinden istenen şeyi yapabileceğini sanmadığını söyledi. Agrippa'nın bu ruh haliyle

Roma'ya giderse İmparatorluk yönetimini desteklemekten çok halk egemenliğini savunmasından korkan Augustus kibarca ve esefle konuşarak onu başından savdı; Maecenas'ı da fikir danışmak için telaşla çağırdı. Maecenas, Agrippa'yla Augustus adına serbestçe konuşmak ve onun kendisinden istenen şeyi tam olarak neyin karşılığında yapacağını öğrenmek için izin istedi. Augustus, Maecenas'a bunu Tanrı aşkına bir an önce, "kuşkonmazlar pişmeden" (gözde bir deyişiydi bu) yapması için yalvardı. Bunun üzerine Agrippa'yı bir kenara çeken Maecenas "Baksana eski dostum, sen ne istiyorsun?" diye sordu. "Sana kötü davranıldığını düşündüğünü biliyorum, ama seni temin ederim ki Augustus'un da sana gücenmek için bir o kadar sebebi var. Açık konuşmamakla ona ne kadar kötü davrandığının farkında mısın? Onun hem adilliğini hem de dostluğunu aşağıladın. Marcellus'un yandaşlarının seni ne kadar sıkıştırdığını ve Marcellus'un sana bizzat hakaret ettiğini Augustus'a söylesen –ki yemin ederim ki Augustus'un bunlardan daha geçen gün haberi oldu–, durumu düzeltmek için elinden geleni yapardı. Açıkçası ben senin şımarık bir çocuk gibi davrandığını düşünüyorum – ve sana babalık yapan adam öyle tavırlara pabuç bırakmaz. Sana yazdığı mektupların üslubunun çok soğuk olduğunu mu söylüyorsun? Seninkiler çok mu sevgi doluydu sanki? Peki ya onunla vedalaşma tarzına ne demeli? Şimdi ikinizi barıştırmak istiyorum, çünkü bu ayrılık devam ederse hepimizin felaketi olur. Birbirinizi çok seviyorsunuz, yaşayan en büyük iki Romalı olarak sevmeniz de gerekir zaten. Augustus bana dedi ki, eğer ona karşı eskisi gibi açık olursan, o da senin eskisi kadar, *hatta daha yakın* dostun olmaya hazırmış."

"Öyle mi dedi?"

"Aynen öyle dedi. Onu gücendirdiğine çok üzüldüğünü ve Roma'dan ayrılırken durumu yanlış anladığını; şölende Marcellus'un sana hakaret ettiğini Augustus'un bildiğini

sandığını söyleyeyim mi ona? Ve artık geçmişte olanları telafi edip, ona güvenmek, orta noktada buluşmak istediğini?"

Agrippa dedi ki: "Maecenas, sen iyi bir insansın ve gerçek bir dostsun. Augustus'a söyle, her zamanki gibi onun emrine amadeyim."

Maecenas dedi ki: "Bunu büyük bir zevkle söyleyeceğim ona. Şahsi fikrimi de ekleyeceğim; Agrippa'yı Roma'ya geri döndürecekseniz, ona duyduğunuz güvenin çarpıcı bir işaretini de vermelisiniz, yoksa güvenli olmaz diyeceğim."

Maecenas daha sonra Augustus'a gitti. "Onu güzelce yatıştırdım. Ne isterseniz yapacak. Ama onu gerçekten sevdiğinize inanmak istiyor; babasını başka çocuklardan kıskanan bir çocuk gibi. Bence onu gerçekten memnun etmek için yapabileceğiniz tek şey, Julia'yla evlenmesine izin vermeniz."

Augustus'un çabuk düşünmesi gerekiyordu. Agrippa'nın Marcellus'la yaptığı tartışmadan sonra, Marcellus'un kız kardeşi olan karısıyla arasının açıldığını ve Julia'ya âşık olduğunun söylendiğini hatırladı. Livia'nın yanında olup da ona tavsiye vermemesine hayıflandı, ama hemen karar vermekten kaçış yoktu: Agrippa'yı gücendirirse bir daha asla onun desteğini alamazdı. Livia mektubunda "ne pahasına olursa olsun" demişti: Yani Augustus istediği kararı vermekte özgürdü. Tekrar Agrippa'yı çağırttı ve Maecenas o ikisinin vakarla barışmalarını sağladı. Augustus, dünyada en çok Agrippa'nın dostluğunu önemsediğini ve Agrippa'nın bu dostluğun temelinin sağlam olduğunu kanıtlamak için onun kızıyla evlenmesini istediğini söyledi. Sevinç gözyaşları döken Agrippa yaptığı hatalar için özür diledi. Augustus'un sevgisine ve yüce gönüllülüğüne layık olmaya çalışacaktı.

Agrippa, Augustus'la birlikte Roma'ya döner dönmez karısından boşanıp Julia'yla evlendi. Evlenmeleri öyle sevinçle karşılandı ve öyle görkemli bir kutlama düzenlendi ki, siyasi ortam bir anda yatıştı. Agrippa ayrıca Kartal sancaklarının iadesi konusunda anlaşmaya vararak,

MÖ 21]

Augustus'a da epey itibar kazandırdı; sancaklar Augustus'un özel temsilcisi Tiberius'a teslim edildi. Kartallar kutsal nesnelerdi, Romalıların gözünde mermer Tanrı heykellerinden daha kutsaldı. Birkaç tutsak da iade edildi, ama otuz iki yıl sonra geri dönmeleri pek umursanmadı; çoğu Parth'ta kalmayı yeğledi, çünkü oraya yerleşmiş ve yerli kadınlarla evlenmişlerdi.

Agrippa'yla yapılan pazarlık babaannem Livia'nın hiç hoşuna gitmedi – Octavia'nın kızının boşanması yüzünden rezil olmasına sevindi o kadar. Ama duygularını gizledi. Agrippa'nın gözden çıkarılabilir hale gelmesi dokuz yıl sürdü. O zaman da yazlık köşkünde durup dururken ölüverdi. Augustus o sırada Yunanistan'da olduğundan, Agrippa'nın ölümü soruşturulmadı. Agrippa'nın [MÖ 12 bir sürü çocuğu, üç oğluyla iki kızı vardı ve bunlar Augustus'un vârisleriydi; Livia'nın onları saf dışı edip kendi oğullarını ön plana çıkarması zordu.

Ama Tiberius, ona âşık olmakla ve Augustus'a nüfuzunu kullanarak Tiberius'u kendisine ayarlaması için yalvarmakla Livia'nın ekmeğine yağ süren Julia'yla evlendi. Augustus'un çöpçatanlık yapmayı kabul etmesinin tek sebebi, Julia'nın intihar etme tehdidinde bulunmasıydı. Tiberius, Julia'yla evlenmeyi hiç istemese de mecburen kabul etti. Sırılsıklam âşık olduğu karısını, Agrippa'nın eski bir eşinden olan kızı Vipsania'yı boşamak zorunda kaldı. Sonrasında onunla sokakta tesadüfen karşılaşınca öyle acılı gözlerle ve uzun uzun baktı ki, Augustus bunu duyunca böyle şeylerin ahlaksızlık olduğunu ve tekrarlanmaması gerektiğini söyledi. İki ailenin de üyeleri gözcülük ederek, o ikisinin bir araya gelmemesine özen göstermeliydiler. Vipsania kısa süre sonra, genç ve hırslı bir soylu olan Gallus diye biriyle evlendirildi. Bu arada unutmadan, babamın annemle, yani Marcus Antonius ile Octavia'nın en küçük kızları Antonia'yla evlenmesinden bahsetmeliyim. Augustus'un hastalandığı ve Marcellus'un öldüğü sene evlendiler.

Tiberius amcam kötü Claudiuslardandı. Somurtkan, soğuk ve zalimdi; ama kişiliğini oluşturan bu özellikleri kontrol altında tutabilen üç kişi olmuştu hayatında. Birincisi en iyi Claudiuslardan olan, neşeli, açık sözlü ve cömert olan babamdı; ikincisi, Tiberius'tan hazzetmese de annesi yüzünden ona iyi davranan, gayet dürüst, şen, iyi kalpli bir adam olan Augustus'tu; üçüncüsü de Vipsania'ydı. Babamın etkisi, orduya katılacak yaşa geldikleri zaman İmparatorluğun farklı yerlerine sefere gönderildiklerinde ortadan kalktı ya da azaldı. Amcam daha sonra Vipsania'dan boşandı ve ardından Augustus'la arası iyice soğudu; Julia'dan hoşlanmadığını gizlememesi Augustus'u sinirlendirdi. Amcam onu etkileyen bu üç kişiden uzaklaşınca, zamanla tamamen kötü olup çıktı.

Bu noktada amcamın görünüşünden bahsetmeliyim sanırım. Uzun boylu, koyu renk saçlı, açık tenli, kaslı bir adamdı; omuzları muhteşemdi ve elleri öyle güçlüydü ki, başparmağı ve işaretparmağını kullanarak ceviz kırabiliyor ve sert kabuklu yeşil elmaları delebiliyordu. Hantal olmasa boks şampiyonu olurdu: Bir keresinde şakacıktan dövüştüğü bir arkadaşını –metal boks eldivenleriyle değil, çıplak yumrukla– şakağına vurduğu darbeyle kafatasını çatlatarak öldürdü. Yürürken başını biraz öne çıkarıp yere bakardı. Yüzü o kadar sivilceli, gözleri o kadar pörtlek ve kaşları neredeyse sürekli çatık olmasa yakışıklı olurdu. Heykellerinde gayet yakışıklı görünür, çünkü bu kusurlar göz ardı edilmiştir. Az konuşurdu; öyle yavaş konuşurdu ki, sohbetlerde insanın içinden bir çırpıda hem onun sözünü tamamlayıp hem de karşılık vermek gelirdi hep. Ama keyfi yerindeyken halka hitaben etkileyici konuşmalar yapardı. Genç yaşta başının arka kısmı hariç kel oldu; eski soyluların yaptığı gibi arkadaki saçlarını uzattı. Hiç hastalanmadı.

Tiberius, Roma halkı tarafından sevilmese de son derece başarılı bir generaldi. Orduya eski zamanların sert disipli-

nini geri getirdi; ama seferlerdeyken kendisi de lüks içinde yaşamadığından, çadırda pek kalmadığından, askerlerle birlikte yiyip içtiğinden ve savaşlarda hep en önde yer aldığından, onun emrinde olmayı liderlik vasıflarına güvenmedikleri, güleryüzlü, gevşek bir komutanın emrinde olmaya yeğliyorlardı. Tiberius askerlerine hiç gülümsemezdi, onları asla övmezdi ve çoğunlukla fazla yürütür ve çalıştırırdı. "Benden nefret edebilirler," dedi bir keresinde, "emirlerime uydukları sürece." Sırf erlere değil, albaylara ve diğer subaylara da sert davrandığından, taraflı olmakla suçlanmıyordu. Tiberius'un hizmetinde olmak kazançlıydı da: Düşmanlarının kamplarıyla şehirlerini yağmalatırdı genellikle. Ermenistan'da, Parth'ta, Germania'da, Hispania'da, Dalmaçya'da, Alpler'de ve Galya'da başarılı seferler yürüttü.

Dediğim gibi, babam en iyi Claudiuslardandı. Ağabeyi kadar güçlüydü, ondan çok daha yakışıklıydı, ağzı daha iyi laf yapardı, daha çevikti ve general olarak da ondan daha başarısız değildi kesinlikle. Bütün askerleri Roma vatandaşları, dolayısıyla da rütbe ve eğitim farkları hariç kendisinin eşiti olarak görür ve öyle davranırdı. Onları cezalandırmak zorunda kalmaktan nefret ederdi: Askerlerin mangalarının ya da bölüklerinin şanına leke sürülmesini istemeyeceklerini varsayarak, disiplin suçu işleyen herkesin mümkün olduğunca silah arkadaşları tarafından cezalandırılmasını emretti. İşlenen suç erlerin cezalandıramayacağı kadar büyükse –ne de olsa babam suçluları öldürmelerini de, askerlik görevlerini yerine getiremeyecekleri şekilde sakatlamalarını da yasaklamıştı–, cezayı albayları verecekti; ama babam, erlerinin böyle meseleleri mümkün olduğunca kendi aralarında halletmelerini yeğliyordu. Yüzbaşılar suçluyu albaylarının izniyle kırbaçlayabilirlerdi, ama ancak suçlunun savaşta korkaklık sergilemek veya silah arkadaşlarından bir şeyler çalmak gibi suçlar işleyerek aşağılık bir karakteri ortaya koyup kırbaçlanmayı hak ettiği durumlarda; ama babam

kırbaçlanan kişilerin bir daha asla savaş meydanında görev yapmamalarını emretti; daha önemsiz işlerde çalışmalı, sevkıyat görevlisi veya rahip olmalıydılar. Silah arkadaşları ya da yüzbaşısı tarafından haksız yere suçlandığını düşünen her asker babama başvurabilirdi; ama babam böyle durumlarda, verilen cezayı iptal etmeye çoğunlukla gerek olmayacağını tahmin ediyordu. Bu sistem takdire şayan bir şekilde, tıkır tıkır işledi; çünkü babam öyle iyi bir askerdi ki, diğer komutanların tersine adamlarındaki erdemi görebiliyor ve sahip oldukları erdemin farkına varmalarını sağlıyordu. Ama böyle yönetilen askerlerin sonradan sıradan bir generalin emrinde hizmet vermelerinin ne kadar tehlikeli olabileceği ortada. Bağımsızlık armağanını bir kez verince geri almak kolay değildir. Babamın emrinde hizmet vermiş askerler amcamın emrine verilince sorun çıkıyordu hep. Tam tersi de geçerliydi: Amcamın emrinde hizmet vermiş askerler, babamın disiplin sistemine küçümseme ve şüpheyle bakıyorlardı. Onların âdeti birbirlerinin suçunu örtbas etmek, fark edilmeyince de kurnazlıklarıyla övünmekti; ayrıca amcam askerlerinin örneğin üstlerine durup dururken hitap etmeleri, onlarla fazla açık konuşmaları ya da herhangi bir bağımsız davranış sergilemeleri halinde kırbaçlanmalarına izin verdiğinden, bir askerin sırtındaki kırbaç izlerini gösterebilmesi utanç değil, onur vericiydi.

Babam en büyük zaferlerini Alpler'de, Galya'da, Alçak Ülkeler'de, özellikle de Germania'da kazandı; orada isminin asla unutulmayacağını düşünüyorum. Hep savaşın ortasındaydı. Roma tarihinde sadece iki kez başarılmış bir şeyi yapmak, düşman ordusunun generalini kendi elleriyle öldürüp armasını almak istiyordu. Başarıya birçok kez çok yaklaşsa da, her seferinde avını elinden kaçırdı. Avı ya at sırtında kaçıyor, ya dövüşmeden teslim oluyor ya da işgüzar bir er tarafından öldürülüyordu. Bana babamı anlatan emekli askerlerin birçoğu hayranlıkla kıkırdayarak şöyle demiştir:

"Ah efendim, babanızın savaşta siyah atını sürerek o Germen komutanlardan biriyle saklambaç oynamasını seyretmek moralimizi yükseltirdi hep. Bazen dokuz on muhafızı, hem de epey sert adamları biçmek zorunda kalırdı; sonunda sancağa ulaştığındaysa, kurnaz kuş çoktan uçup gitmiş olurdu." Babamın emrinde görev yapmış askerlerin en gurur duyduğu şey, onun Ren Nehri boyunca yürüyerek, Helvetia'dan Kuzey Denizi'ne giden ilk Romalı general olmasıydı.

4. Bölüm

Babam dedemin özgürlükle ilgili öğrettiklerini asla unutmadı. Küçük bir çocukken, kendisinden beş yaş büyük olan ve Augustus'un "Genç Askerlerin Önderi" unvanını verdiği Marcellus'la bozuştu. Marcellus'a o unvanın tek bir sebepten dolayı (Mars Alanı'nda, şövalyelerle senatörlerin genç asker oğulları arasında at sırtında düzenlenen, "Yunanlar ve Truvalılar" adlı temsili muharebe sebebiyle) verildiğini ve Marcellus'un o zamandan beri varsaydığı genel yargı yetkisi anlamını taşımadığını söyledi; hür doğmuş bir Romalı olan kendisinin böyle bir tiranlığa asla boyun eğmeyeceğini de söyledi. Marcellus'a o temsili muharebede karşı tarafın liderinin Tiberius olduğunu ve şanlı zaferin Tiberius'a ait olduğunu hatırlattı. Marcellus'u düelloya davet etti. Bunu duyunca epey gülen Augustus, uzun süre boyunca babama sadece "hür doğmuş Romalı" diye hitap ederek ona takıldı.

Babam artık ne zaman Roma'ya gitse, her yerde Augustus'a giderek daha çok boyun eğilmesinden rahatsız oluyor ve savaş meydanlarına geri dönmek istiyordu hep. Augustus'la Tiberius'un Galya'da oldukları bir sırada, Şehir baş magistrası olarak görev yaparken, insanların siyasette yükselme hırslarının ve görevlerini kötüye kullanmalarının yaygınlığı karşısında tiksintiye kapıldı. Bir arkadaşına, tek bir bölüğündeki askerlerin bile eski Roma'nın özgürlük ruhunu

koca Senato'dan daha fazla taşıdığını gizlice söylediğini yıllar sonra o arkadaşından duydum. Babam ölümünden kısa süre önce, Germania'nın içlerindeki bir kamptan Tiberius'a yazdığı mektupta da bundan acı acı yakındı. İlk İç Savaşlardan sonra bütün düşmanlarına boyun eğdirip onları yatıştırarak, Roma'nın tek hâkimi olan Diktatör Sulla'nın bile devlette birkaç değişiklik yaptıktan sonra geri çekilip tekrar sıradan bir vatandaş olduğunu, Augustus'un o muhteşem adamı örnek alması gerektiğini söyledi. Augustus bir an önce aynı şeyi yapmazsa –ki nihai hedefinin bu olduğunu söylemişti hep– çok geç olacaktı. Eski soyluların sayısı maalesef azalmıştı: En cesur ve en iyileri ya sürgüne gönderilmiş ya da İç Savaşlarda can vermişti, geriye kalanlarsa yeni soyluların –ne soylulardı ama– arasında ne yapacaklarını şaşırıp Augustus'la Livia'nın şahsi köleleriymiş gibi davranmaya başlamışlardı giderek. Roma yakında özgürlüğün ne olduğunu unutacak ve Doğu'dakiler kadar barbarca ve keyfi bir tiranlığa nihayet boyun eğecekti. Babamın Augustus'un başkomutanlığında bir sürü bezdirici sefere çıkmasının sebebi bu felakete katkıda bulunmak değildi. İkinci babası olarak gördüğü Augustus'a duyduğu sevgi ve derin hayranlık bile, bu hislerini ifade etmesini engellemiyordu. Tiberius'un fikrini sordu: İkisi bir olup Augustus'u emekli olmaya ikna edemez, hatta zorlayamaz mıydılar? "Kendi isteğiyle emekliye ayrılırsa, ona olan sevgim ve hayranlığım bin kat artar; ama maalesef annemiz Livia'nın Augustus aracılığıyla mutlak güce sahip olmaktan hep aldığı gizli ve gayrimeşru haz, bu meselede karşımıza çıkacak en büyük engel olacaktır muhtemelen."

Bir talihsizlik eseri bu mektup Tiberius'a Augustus'la Livia'nın yanındayken verildi. "Soylu kardeşinizden mektup var!" diye seslenen İmparatorluk ulağı, mektubu ona teslim etti. Mektupta Livia'yla Augustus'un duymaması gereken şeyler olabileceğini akıl etmeyen Tiberius, onu hemen

açıp okumak için izin istedi. Augustus "Oku tabii Tiberius, ama bir şartla; yüksek sesle oku ki biz de duyalım," dedi. Hizmetçilere odadan çıkmalarını işaret etti. "Haydi, zaman kaybetmeyelim. En son hangi zaferleri kazanmış? Duymak için sabırsızlanıyorum. Onun mektupları hep akıcı ve ilginç olur; kusura bakma ama seninkilerden çok daha ilginçtir."

Tiberius birkaç kelime okuduktan sonra kıpkırmızı kesildi. Tehlikeli kısmı atlamaya çalışsa da, mektubun sonu hariç neredeyse tamamının tehlikeli olduğunu fark etti; babam mektubun sonunda, aldığı bir darbe yüzünden başının dönmesinden ve Elbe'ye yaptıkları yürüyüşün oldukça çetin geçmesinden yakınıyordu. Son zamanlarda tuhaf alametler belirdiğini söylüyordu. Her gece yıldız kayıyordu çok tuhaf bir şekilde; ormandan yas tutan kadınların iniltisine benzeyen sesler geliyordu; bir gün şafak vakti Germen değil, Yunan kıyafeti giymiş, beyaz at süren iki ilahi genç birdenbire kampın ortasından geçmişti. Son olarak da, babamın çadırının girişinde beliren zebellah gibi bir Germen kadın, ona daha fazla ilerlememesini, çünkü kaderin buna karşı olduğunu Yunanca söylemişti. Tiberius mektubu parça parça okumaya çalıştı; kekeledi, yazıyı okuyamadığını söyleyip baştan başladı, tekrar kekeledi ve sonunda okumayı kesmek için izin istedi.

"Ne oluyor?" dedi Augustus. "Daha fazlasını okuyabilirsin herhalde."

Tiberius kendini topladı. "Açıkçası evet efendim, okuyabilirim, ama bu mektup okunmayı hak etmiyor. Kardeşim bunu hastayken yazmış besbelli."

Augustus kaygılandı. "Hastalığı ciddi değildir umarım?" Ama babaannem Livia anaç bir kaygıya kapılıp kibarlığı boş vermiş gibi yaparak –aslında mektupta Tiberius'un okumaktan korktuğu, ya kendisiyle ya da Augustus'la ilgili bir şey olduğunu hemen tahmin etmişti tabii– mektubu Tiberius'un elinden kaptı. Ciddiyetle, kaşlarını çatarak baştan

sona okuduğu mektubu Augustus'a verip "Bu sadece seni ilgilendiren bir mesele," dedi. "Ne olursa olsun bir oğlu cezalandırmak bana değil, onun hamisi ve devletin başı olan sana düşer."

Kaygıya kapılan Augustus, ortadaki tersliğin ne olabileceğini merak etti. Mektubu okudu, ama kendisinin aleyhinde edilen laflardan çok mektubun babaannemi çileden çıkarmasına sinirlenmesi gerektiğini düşündü. Aslında o çirkin "zorlama" lafı hariç, mektupta yazılanlara içten içe katılıyordu; gerçi babaanneme yapılan hakaretin ucu ona da dokunuyordu, çünkü Livia'nın onu parmağında oynattığı ima ediliyordu. Senato'nun Augustus'a, ailesine ve personeline rezilce yalakalık yapmaya başladığı barizdi. Tıpkı babam gibi Augustus da bu durumdan hoşnut değildi ve çok eskiden, Antonius'un yenilmesinden ve ölmesinden önce, halk düşmanları tamamen ortadan kalkınca emekliye ayrılacağına uluorta söz verdiği doğruydu; daha sonra yaptığı konuşmalarda da görevinin tamamlanacağı mutlu günden defalarca dem vurmuştu. Sonu gelmez devlet işlerinden ve törenlerden bıkmıştı artık: Dinlenmek ve gözlerden uzak olmak istiyordu. Ama babaannem onun vazgeçmesine asla izin vermiyordu; daha görevinin yarısını bile tamamlamadığını, şimdi emekliye ayrılırsa toplumsal kargaşa çıkacağını söyleyip duruyordu. Evet, Augustus'un çok çalıştığını kabul ediyordu, ama kendisi daha da çok çalışıyordu, hem de doğrudan bir kamusal çıkarı olmadan. Hem Augustus saflık etmemeliydi: Emekliye ayrılıp sıradan bir vatandaş olursa yargılanmaya, sürgüne, hatta daha da kötüsüne açık hale gelirdi; hem öldürdüğü ya da rezil ettiği adamların içten içe kin güden akrabaları ne olacaktı? Augustus sıradan bir vatandaş olursa, ordularının yanı sıra muhafızlarından da vazgeçmiş olacaktı. Hele bir on yıl daha geçsindi; belki o zamana kadar işler düzelirdi. Augustus bu sözler karşısında her seferinde pes edip hükümdarlığa devam ediyordu.

Hükümdar olarak sahip olduğu ayrıcalıkları kabullenmişti. Onlara beş ya da on, genellikle on yılda bir seçilerek sahip oluyordu.

Augustus talihsiz mektubu okumayı bitirince, babaannem ona dik dik baktı: "Eee?" diye sordu.

"Tiberius'a katılıyorum," dedi Augustus cılız bir sesle. "O genç adam hasta olsa gerek. Aşırı stresten delirmiş besbelli. Dikkat ettiysen son paragrafta kafasına aldığı darbenin etkilerinden ve gördüğü hayallerden bahsediyor – eh, bu da söylediğim şeyi kanıtlıyor. Dinlenmeye ihtiyacı var. Sefere çıkmanın getirdiği kaygılar, yüce gönüllü ruhunu çarpıtmış. O Germen ormanları akıl hastalarına hiç uygun değildir, öyle değil mi Tiberius? Sanırım en çok da kurt ulumaları insanın sinirini bozar: Duyduğu o kadın iniltileri aslında kurt sesleri olsa gerek. Germenlere hiç unutmayacakları bir ders verdiğine göre, onu artık geri çağırsak? Roma'ya geri döndüğünü görmek hoşuma gider. Evet, onu geri çağırmalıyız kesinlikle. Sen de evladına kavuştuğuna sevinirsin, değil mi Livia, canım?"

Babaannem doğrudan yanıt vermedi. Kaş çatmayı sürdürerek "Sen ne düşünüyorsun Tiberius?" dedi.

Amcam, Augustus'tan daha kurnazdı. Annesini daha iyi tanıyordu. "Kardeşimin hasta gibi göründüğü kesin," diye karşılık verdi, "ama hastalık bile öylesine korkunç bir vefasızlığı ve aptallığı mazur gösteremez. Geri çağrılması gerektiğine katılıyorum; yorulmak bilmeden çalışıp didinen fedakâr annesi hakkında öyle adice şeyler düşünmesinin çirkinliği ve bu düşüncelerini kâğıda döküp düşman bir ülkede kuryeyle göndermekle ne büyük düşüncesizlik ettiği yüzüne vurulmalı. Sulla'yı örnek göstermesi de çocukça. Sulla iktidardan iner inmez İç Savaşlar tekrar başladı ve onun yeniden yapılanması altüst oldu." Tiberius böylece durumu lehine kullandı; ama babama, onu böyle sıkıntılı bir duruma soktuğu için gerçekten kızmıştı.

Livia, Augustus'un ona yapılan hakaretleri, hem de oğlunun yanında geçiştirmesine çok sinirlenmişti. Babama da bir o kadar kızmıştı. Babamın Augustus'u emekliliğe zorlama planını geri dönünce muhtemelen uygulayacağını biliyordu. Artık Tiberius aracılığıyla –Tiberius'u başa getirmeyi başarsa bile– hükümdarlık yapamayacağını da biliyordu; Roma'da çok sevilen ve arkasında Batı ordusunun tamamı olan babam halk özgürlüğünü zorla geri getirmek için fırsat kolladığı sürece mümkün değildi bu. Livia mutlak güce canından da, haysiyetinden de daha çok değer verir olmuştu; o uğurda öyle çok şey feda etmişti ki. Ama hislerini gizlemeyi başardı. Augustus'un fikrini, babamın hasta olduğu fikrini kabul etmiş gibi yaptı ve Tiberius'a aşırı tepki verdiğini söyledi. Ama babamın hemen geri çağrılması gerektiğine katıldı. Hatta Augustus'a yüce gönüllülüğü, zavallı oğlunun kusuruna bakmadığı için teşekkür etti ve bir kutu çöplemeyi (akıl hastalıklarına iyi geldiği söylenen bu meşhur bitki Tesalya'daki Antikyra'da yetişir) özel doktoruyla birlikte göndereceğini söyledi.

Doktor ertesi gün, Augustus'un mektubunu taşıyan ulakla birlikte yola çıktı. Augustus mektubunda babamı, kazandığı zaferler için dostça kutluyor ve başından yaralanmasına üzüldüğünü ifade ediyordu; ona Roma'ya geri dönme iznini, istese de istemese de dönmesi gerektiğini belli ederek veriyordu.

Babam birkaç gün sonra yanıt vererek, Augustus'a müşfikliği için teşekkür etti. Sağlığı elverir elvermez geri döneceğini, ama mektubun eline geçmesinden önceki gün küçük bir kaza geçirdiğini söyledi: Dörtnala sürdüğü atının bacağı burkulmuş ve sivri bir taşa çarpmıştı. Annesine ilgisi için, çöpleme armağan ettiği ve özel doktorunu gönderdiği için teşekkür etti ve doktorun hizmetlerinden hemen faydalandığını söyledi. Ama maalesef doktorun meşhur mesleki becerisi bile, babamın yarasının ciddileşmesini engelleyeme-

mişti. Babam son olarak, görevine devam etmek istese de Augustus'un isteklerinin kendisi için emir olduğunu belirtti; ve iyileşir iyileşmez Roma'ya geri döneceğini yineledi. Saale Nehri civarında kamp kurmuştu.

Pavia'da Augustus ve Livia'yla birlikteyken bu haberi duyan Tiberius, hasta kardeşinin yanına gitmek için izin istedi hemen. Augustus'tan izin alınca da, yanında küçük bir refakatçi grubuyla midillisine atlayıp dörtnala kuzeye, en kestirme yol olan Alpler'e doğru gitti. Önünde katetmesi gereken 500 millik bir yol vardı, ama hanlarda sık sık mola verip atları dinlendirebilir ve at süremeyecek kadar yorulduğunda, zaman kaybetmemek için fayton tutup birkaç saat uyuyabilirdi. Hava koşulları lehineydi. Alpler'i aşıp Helvetia'ya indikten sonra ana Ren yolunu takip ederek (henüz durup da sıcak bir yemek yemiş değildi), Mannheim diye bir yere ulaştı. Burada nehri geçip [MÖ 9 kuzeydoğu yönünde, hasmane bir ülkenin engebeli yollarından geçerek ilerledi. Üçüncü günün akşamında, hedefine ulaştığında artık yalnızdı; yolculuğun başında kendisine refakat edenler çoktan geride kalmıştı, Mannheim'da bulduğu yeni refakatçi de ona ayak uyduramamıştı. İkinci günün gündüz ve gecesinde, iki öğlen arasında yaklaşık 200 mil katettiği iddia edilir. Babamı selamlayacak kadar erken gelmeyi başarsa da, onu kurtarmak için çok geç kalmıştı; çünkü babamın bacağındaki kangren uyluğuna yayılmıştı artık. Ölüm döşeğinde olsa da, kamptaki askerlere amcama bir komutana layık şekilde davranmalarını emredecek kadar aklı başındaydı. İki kardeş kucaklaştılar ve babam "Livia mektubumu okudu mu?" diye fısıldadı. Amcam Tiberius "Hem de benden önce," diye inledi. Başka tek kelime etmediler; sadece babam iç geçirerek "Roma'nın sert bir annesi var: Lucius'la Gaius'un tehlikeli bir üvey anneleri var," dedi o kadar. Bunlar son sözleri oldu; sonunda amcam Tiberius onun gözlerini kapadı.

Bunları Kos Adası'ndan bir Yunan olan Ksenophon'dan duydum; o sıralar epey genç bir adammış. Babamın özel cerrahıydı ve babaannemin doktorunun gelip de işini devralmasına çok içerlemişti. Gaius'la Lucius'un, Augustus'un Julia ile Agrippa'dan olan torunları olduklarını söylemeliyim. Augustus onları bebekliklerinde evlat edinmiş ve kendi oğulları gibi yetiştirmişti. Üçüncü bir oğlan vardı ki babasının ölümünden sonra doğduğu için ona Postumus denirdi; Augustus onu evlatlık almayıp, Agrippa'nın soyadını taşımasına göz yumdu.

Babamın öldüğü kampa "Lanetli" adı verildi ve babamın naaşı, ordunun Ren kıyısındaki Mainz'da bulunan kışlık karargâhına askeri törenle taşındı; amcam baş yasçı olarak yol boyunca yürüdü. Ordu naaşı oraya gömmek istese de, amcam cenaze töreni için Roma'ya götürdü ve naaş orada, Mars Alanı'nda, büyük bir odun ateşinde yakıldı. Cenaze konuşmasını bizzat yapan Augustus "Oğullarımın, Gaius'la Lucius'un büyüyünce Drusus kadar soylu ve ahlaklı adamlar olmaları ve bana onunki kadar onurlu bir ölüm bahşetmeleri için tanrılara dua ediyorum," dedi.

Livia, Tiberius'a ne kadar güvenebileceğinden emin değildi. Tiberius babamın naaşıyla birlikte döndüğünden beri Livia'ya yapmacık, samimiyetsiz davranır gibiydi ve Augustus kendisinin de babam gibi onurlu bir şekilde ölmek istediğini söylediğinde, Livia amcamın hafifçe gülümsediğini gördü. Anlaşılan dedemin eceliyle ölmediğinden epeydir şüphelenen Tiberius, artık annesinin tamamen huyuna suyuna gitmeye karar vermişti. Sık sık annesinin sofrasında yemek yediğinden, tamamen onun insafına kalmış halde olduğunu düşünüyordu. Annesinin gözüne girmek için çok çalıştı. Onun ne düşündüğünü anlayan Livia memnun oldu. Onun insanları zehirlediğinden şüphelenen tek kişi Tiberius'tu ve şüphelerini kendine saklayacaktı besbelli. Livia, Augustus'la evlenince kopan skandalı sağ salim atlatmış-

tı ve artık Şehir'de en katı ve sevimsiz türden erdemliliğin timsali olarak görülüyordu. Senato çeşitli kamusal alanlara onun dört heykelinin dikilmesi yönünde oylama yaptı; böylece ona başsağlığı dilemiş oluyorlardı. Ayrıca onu birtakım hukuki dalaverelerle, "Üç Çocuk Annesi" yasasının kapsamına aldılar. Augustus'un döneminde, üç veya daha fazla çocuk sahibi olan kadınlar özellikle miras meselelerinde özel haklara sahipti – hiç evlenmemiş kadınlarla, kısır kadınlar mirastan pay alamazlardı ve onların payları doğurgan kız kardeşlerine verilirdi.

Claudius, seni sıkıcı ihtiyar, otobiyografinin dördüncü parşömen tomarının sonuna geldin ve daha doğduğun yeri anlatmaya başlamadın bile. Çabuk yaz, yoksa öykünün ortasına bile ulaşamayacaksın. Yaz, "babamın ölümünden bir yıl önce, bir Ağustos'ta Galya'da, Lyons'da doğdum," diye yaz. Evet. Ebeveynimin benden önce altı çocukları olmuştu, ama annem babama seferlerde hep eşlik ettiğinden, çocuklarının sağ kalabilmek için epey dayanıklı olması gerekiyordu. Sadece benden beş yaş büyük ağabeyim Germanicus'la, bir yaş büyük ablam Livilla yaşıyorlardı: İkisi de babam gibi çok dayanıklıydılar. Bense öyle değildim. Daha iki yaşıma gelmeden üç ölüm tehlikesi atlattım ve babam ölünce ailem Roma'ya dönmese, bu öykü yazılmayacaktı muhtemelen.

5. Bölüm

Roma'da yaşadığımız büyük ev, babaanneme dedemden kalmıştı. Palatium Tepesi'ndeydi; Augustus'un sarayına ve onun yaptırdığı, kütüphaneli Apollon tapınağına yakındı. Castor ve Pollux'un tapınağına da uzak sayılmazdı. (Tiberius keresteyle inşa edilip zemini çimle kaplanmış bu eski tapınağı on altı yıl sonra kendi parasıyla yıktırıp yerine muhteşem bir mermer tapınak yaptırdı; iç duvarları boyalı ve yaldızlı olan, göz alıcı mobilyalarla bezeli bu tapınak, zengin ve soylu kadınların özel odalarını andırıyordu. Şunu söylemeliyim ki babaannem Livia amcama bu tapınağı zorla, Augustus'u memnun etmek için yaptırttı. Tiberius dindar değildi ve epey cimriydi.) O tepede yaşamak aşağıda, nehir kıyısındaki çukurda yaşamaktan daha sağlıklıydı; tepedeki evlerin çoğu senatörlere aitti. Ben çocukken sık sık hastalanırdım –doktorlar benim için "Hastalıkların savaş alanı mübarek," derlerdi– ve sağ kalmamın belki de tek sebebi, hastalıkların canımı alma şerefine hangisinin nail olacağı konusunda anlaşmazlığa düşmeleriydi. Bir kere erken doğmuşum, doğduğumda daha yedi aylıkmışım ve dadımın sütü cildimde çirkin kızarıklıklar oluşmasına yol açmış; sonra sıtma ve kızamık geçirince bir kulağım biraz sağırlaştı; yılancığa ve kolite de yakalandım ve son olarak geçirdiğim çocuk felci sol bacağımın kısalmasına ve hayatım boyunca

topallamama yol açtı. Bu hastalıklardan biri yüzünden diz ardı kirişlerim de zayıfladığından, koşmak ya da uzun yürüyüşler yapmak benim için asla mümkün olmadı: Hemen her yere tahtırevanla gittim. Bir de yemeklerden sonra mideme korkunç bir sancı saplanıyor. Öyle berbat ki, iki üç kere gözüm döndü ve arkadaşlarım tutmasa et bıçağını kaptığım gibi bana işkence çektiren yere saplayacaktım. Sebebi "mide ekşimesi"ymiş; idrar zorluğu hariç insanın çekmek zorunda kalabileceği en kötü ağrı.

Annesi Octavia tarafından son derece erdemli yetiştirilmiş, babamın tutkuyla sevdiği, güzel ve soylu bir kadın olan annem Antonia'nın bana, en küçük evladına gözü gibi baktığını ve hatta başıma gelen talihsizlikler yüzünden beni özellikle gözdesi bellediğini farz ediyorsunuzdur. Ama öyle olmadı. Annem bana karşı olan, kendisinden beklenebilecek tüm görevlerini yerine getirdi, ama o kadar. Beni sevmedi. Hatta benden hiç hazzetmiyordu; sırf hastalıklarım yüzünden değil, hamileliği çok zor geçtiği ve beni doğururken çok acı çektiği, ölümden döndüğü ve sonrasında bir yıl kadar yatalak kaldığı için de. Erken doğmamın sebebi, Augustus'un "Roma ve Augustus Sunağı"nı kutsamak için babamın Lyons'daki (Lugdunum) evine gelmesi onuruna verilen şölende annemin yaşadığı şoktu: Babam Galya'daki Üç Eyalet'in valisiydi ve işlerini Lyons'dan yürütüyordu. Şölende garsonluk yapan, deli bir Sicilyalı köle birden hançer çıkarıp, babamın ensesine bakarak havaya kaldırdı. Bunu sadece annem gördü. Köleyle göz göze gelince, gülümseyecek ve başını iki yana sallayarak ona hançeri indirmesini işaret edecek kadar sağduyulu davrandı. Köle tereddüt edince, annemin bakışlarını takip eden başka iki garson, kölenin üstüne atlayıp hançeri elinden almayı başardılar. Sonra annem bayıldı ve tam o sırada sancıları başladı. Öldürülmekten hayatım boyunca tuhaf bir şekilde korkmamın sebebi budur belki de: Ne de olsa anne karnındaki bebeğin, annesinin yaşadığı

şoklardan etkilendiği söylenir. Öldürülme korkusu doğum öncesi etkilerle açıklanamaz tabii. İmparatorluk ailesinden kaç kişi doğal yollardan ölmüştür ki?

Sevecen bir çocuk olduğumdan, annemin tavrına çok üzülüyordum. Güzel ama zalim, kibirli ve hırslı bir kız –kısacası tipik bir kötü Claudius– olan ablam Livilla'dan, annemin benim için "kötülük alameti" dediğini ve doğduğum zaman Sibylla kitaplarına bakılması gerektiğini söylediğini duydum. Annem Doğa'nın beni yaratırken yarım bıraktığını, benden umudu kesip tiksintiyle bir kenara attığını da söylemiş. Eski insanların bizden daha bilge ve soylu olduklarını da söylemiş: Onlar ırkın iyiliği adına, tüm zayıf bebekleri çıplak bir tepe yamacına bırakırlardı. Livilla anlatırken bazı ifadeleri biraz abartmış olabilir –yedi aylık çocuklar gerçekten korkunç olur–, ama annemin senatörün tekinin Senato'ya aptalca bir önerge sunduğunu duyunca sinirlenip bağırarak şöyle dediğini biliyorum: "O adamı ayak altından çekmek gerek! Eşek kadar beyinsiz – ne diyorum ki? Eşekler bile ondan daha akıllıdır – şey kadar aptal... şey... şey... oğlum Claudius kadar aptal yahu!"

Germanicus herkesin olduğu gibi annemin de gözdesiydi; ama ben, her gittiği yerde sevgi ve saygıyla karşılanmasını kıskanmak bir yana, onun adına sevinirdim. Germanicus bana acırdı ve beni mutlu etmek için elinden geleni yapardı; büyüklerime de iyi kalpli bir çocuk olduğumu, bana sevgi ve ilgiyle yaklaşırlarsa karşılığını vereceğimi söylerdi. Sert tavırların beni korkutmaktan başka bir işe yaramadığını ve beni iyice hasta ettiğini söylerdi. Haklıydı da. Ellerimin titremesinin, başımı sağa sola oynatıp durmamın, kekelememin, sindirim sorunumun, sürekli tükürüğümün akmasının başlıca sebebi, disiplin adına gördüğüm korkunç muameleydi. Germanicus beni savununca annem hoşgörüyle gülüp "Soylu kalbinden dolup taşan sevgiye daha layık birilerini bul!" derdi. Babaannem Livia'ysa farklı konuşurdu: "Saç-

ma saçma konuşma Germanicus. Disiplinle hizaya gelse, ona hak ettiği şefkati göstermesini de biliriz. Her şeyin bir sırası var." Babaannem benimle pek konuşmazdı, konuştuğunda da küçümseyici davranırdı ve bana bakmazdı; "Çık dışarı çocuk, bu odada ben varım," derdi. Beni azarlamak için eline bir fırsat geçtiğinde, bunu asla sözlü olarak yapmaz ve kısa, resmi bir mesaj gönderirdi. Örneğin: "Livia Hanım, Claudius adlı çocuğun Apollon Kütüphanesi civarında dalgın dalgın gezinerek zaman harcadığını haber almıştır. Claudius'un öğretmenlerinden aldığı temel ders kitaplarındaki bilgileri öğrenmeden, Kütüphane raflarındaki ciddi eserleri okumaya çalışması saçmadır. Ayrıca Kütüphane'de dolanması, oraya gerçekten ders çalışmaya gelen öğrencileri rahatsız etmektedir. Claudius kütüphaneye gitmeye son vermelidir."

Augustus'a gelince, o asla bana kasıtlı olarak zalimce davranmasa da, benimle aynı odada bulunmaktan babaannem kadar rahatsız olurdu. Küçük oğlan çocuklarına bayılırdı (kendisi de hayatının sonuna kadar çocuk ruhlu olarak kaldı), ama ancak "büyümüş de küçülmüş, küçük adam" dediği türden çocuklara; örneğin ağabeyim Germanicus'a ve torunları Gaius'la Lucius'a ki üçü de çok yakışıklıydılar. Bazı müttefik krallarla komutanların –Galya, Germania, Parth, Kuzey Afrika, Suriye'den müttefiklerin– anne babalarının düzgün davranmaları için rehin tutulan oğulları, Augustus'un torunlarıyla ve nüfuzlu senatörlerin oğullarıyla birlikte Erkekler Koleji'nde eğitim görürdü; Augustus okulun revaklı bahçesine sık sık gidip çocuklarla misket, beştaş veya kovalamaca oynardı. En çok da koyu tenli küçük oğlanları, Mağribilerle Parth'ları ve Suriyelileri severdi: Bir de kendisiyle sanki onlardan biriymiş gibi konuşan, neşeli çocukları. Bir keresinde, bana olan tiksintisini yenmeye çalışıp beni en sevdiği çocuklarla birlikte oynadığı kovalacama oyununa davet etti: Ama hiç doğal davranmaması, iyice ürkmeme yol

açtı – kekelemeye ve deli gibi, zangır zangır titremeye başladım. Augustus bir daha asla öyle bir şeye kalkışmadı. Cücelerle sakatlardan ve fiziksel deformasyon sahibi insanlardan nefret ederdi; öylelerinin kötü şans getirdiğini, gözden uzak olmaları gerektiğini söylerdi. Ama Augustus'a duyduğum nefret, babaanneme duyduğum nefret kadar yoğun olmadı asla; çünkü benden hazzetmese de fesat değildi ve bu hissini gizlemek için elinden geleni yapıyordu: Açıkçası ben de sahiden tuhaf, zavallı bir çocuk gibi görünüyordum herhalde; güçlü kuvvetli, haşmetli babamı ve güzel, azametli anneni rezil etmiştim. Augustus da yakışıklı adamdı, ama biraz kısa boyluydu; sarı, kıvırcık saçına hayatının son demlerine dek kır düşmedi; parlak gözlere, neşeli bir yüze, adil ve kibar bir karaktere sahipti.

Bir keresinde, sık sık danıştığı, ciddi ve basit tavsiyelerine kulak verdiği, Kilikya'daki Tarsus'ta doğmuş, Stoacı bir filozof olan Athenodorus'a benden Yunanca bahsederken, esefle ve alaycı konuştuğunu hatırlıyorum. Yedi yaşlarındaydım; annemin evinin bahçesindeki sazanlı havuzun yanında bana rastgeldiler. Augustus'un alaycı sözlerini kelimesi kelimesine hatırlamasam da, temelde söylediği şuydu: "Antonia eski kafalıdır: İpek maymunu almak isterse gidip de Doğulu tacirlere yığınla para bayılmaz. Neden? Çünkü o maymunları bizzat yetiştirir." Athenodorus bir an düşündükten sonra, aynı sertlikle karşılık verdi: "Antonia'nın, bırakın Doğulu tacirlerden ipek maymunu almayı, soylu kocasından olan zavallı evladını bile şımarttığı, ona şekerlemeler verdiği yok." Augustus biraz utanmış gibiydi. Bu arada ne Augustus'un ne de Athenodorus'un (ona biraz geri zekâlı olarak tanıtılmıştım hep) konuştuklarını anlayabildiğimi tahmin ettiklerini söylemeliyim. O yüzden Athenodorus beni kendine çekip şakacı bir edayla, Latince konuştu: "Peki ya genç Tiberius Claudius bu konuda ne düşünüyor?" İri cüsseli Athenodorus'un arkasında kalan Augustus'u görmediğimden,

kekeme olduğumu bir şekilde unuttum. Yunanca, düzgün konuştum: "Annem Antonia beni şımartmasa da, Yunancayı Apollon'un kendisinden öğrenmiş birinden öğrenmemi sağladı." Aslında konuştuklarını anlayabildiğimi söylemek istemiştim sadece. Bana Yunanca öğreten kadın eskiden Yunan adalarından birinde Apollon rahibesiydi, ama korsanlar tarafından kaçırılıp Sur şehrindeki bir genelev sahibine satılmıştı. Kaçmayı başarmıştı, ama fahişelik yaptığı için tekrar rahibe olmasına izin verilmemişti. Kadının yeteneklerini fark eden annem Antonia, onu dadı olarak işe almıştı. Bu kadın bana Yunancayı Apollon'dan öğrendiğini söylemişti, ben de onun lafını tekrarlıyordum o kadar: Ama Apollon öğrenim ve şiir tanrısı olduğundan, niyetlendiğimden daha zekice bir laf etmiş gibi oldum. Augustus şaşırdı, Athenodorus da "İyi dedin küçük Claudius: İpek maymunları tek kelime Yunanca bilmezler, değil mi?" dedi. "Bilmezler, üstüne üstlük uzun kuyrukları vardır ve sofradan elma çalarlar," dedim. Fakat Augustus beni Athenodorus'un elinden alıp da hevesle sorular sormaya başlayınca, tekrar huzursuzlanıp her zamanki gibi fena halde kekelemeye başladım. Ama o günden sonra Athenodorus dostum oldu.

Athenodorus ve Augustus'la ilgili, ikisini de epey onurlandıran bir hikâye vardır. Athenodorus bir gün Augustus'a, ziyaretçi kabul ederken yeterince önlem almadığını, günün birinde karnına hançeri yiyeceğini söylemiş. Augustus ona saçmaladığını söyleyerek karşılık vermiş. Ertesi gün Augustus'a, kız kardeşi Octavia'nın dışarıda beklediği ve babalarının ölüm yıldönümü sebebiyle onunla görüşmek istediği söylenmiş. Augustus, kız kardeşinin hemen içeri alınmasını emretmiş. Octavia o sıralar –öldüğü sene– iflah olmaz bir hastalığa yakalanmıştı ve üstü örtülü bir tahtırevanla taşınırdı hep. Getirilen tahtırevanın örtüsü açılmış ve Athenodorus elinde kılıçla dışarı fırlamış; kılıcı Augustus'un kalbine doğrultmuş. Augustus kızmak bir yana Athenodorus'a teşekkür

etmiş ve onun uyarısını ciddiye almamakla büyük hata ettiğini söylemiş.

Çocukluğumda yaşadığım sıra dışı bir olaydan bahsetmeyi unutmamalıyım. Daha sekiz yaşımdayken, bir yaz günü annem, ağabeyim Germanicus, ablam Livilla ve ben Antium'da güzel ve denize nazır bir yazlıkta oturan Julia teyzemi ziyarete gitmiştik. Saat akşamın aşağı yukarı altısıydı; bir üzüm bağında, serin esintinin tadını çıkarıyorduk. Aramızda Julia yoktu, ama Tiberius'un oğlu –sonrasında hep "Castor" dediğimiz Tiberius Drusus– ve Julia'nın çocukları, Postumus'la Agrippina vardı. Birden yukarıdan tiz bir çığlık geldiğini duyduk. Gökyüzüne bakınca kartalların dövüştüğünü gördük. Kuştüyleri salınarak düşüyordu. Onları yakalamaya çalıştık. Germanicus'la Castor birer kuştüyünü, saçlarına düşüp yapışmadan yakaladılar. Castor'unki ufak bir kanat tüyüydü, Germanicus'unkiyse muhteşem bir kuyruk tüyüydü. İkisi de kan içindeydi. Yukarı bakan Postumus'un yüzüne ve Livilla'yla Agrippina'nın elbiselerine kan damlaları düştü. Sonra da siyah bir şey düştü gökyüzünden. Neden öyle yaptım bilmiyorum ama, önlüğümün önünü uzatıp o şeyi yakaladım. Yaralı ve dehşete kapılmış, minicik bir kurt yavrusuydu. Kartallar onu geri almak için aşağı süzüldüler, ama yavruyu iyice saklanuştım; hep birlikte bağırıp sopalar fırlatınca, şaşıran kartallar çığlık çığlığa uzaklaştılar. Utanmıştım. Kurt yavrusunu istemiyordum. Livilla onu aldı, ama yüzünde çok ciddi bir ifade olan annem yavruyu bana geri vermesini söyledi. "Gökten Claudius'a düştü," dedi. "Ona Claudius bakmalı."

Annem o sırada yanımızda olan, Kâhinler Korporatifi üyesi bir ihtiyar soyluya "Bunun neyin alameti olduğunu söyleyin," dedi.

Yaşlı adam "Ne bileyim?" diye karşılık verdi. "Çok önemli de olabilir, önemsiz de."

"Çekinmeyin. Fikrinizi söyleyin."

"Önce çocukları uzaklaştırın," dedi adam.

Anneme, öykümü okuduğunuzda size de ister istemez tek olasılık gibi gelecek bir yorumda mı bulundu bilmiyorum. Tek bildiğim şu ki, biz diğer çocuklar uzakta dururken –sevgili Germanicus bir alıç çalısında bulduğu bir başka kuyruk tüyünü bana vermişti, ben de tüyü saçıma gururla takıyordum– Livilla bir gül çalısının arkasına gizlice gidip, konuşulanlara kulak misafiri oldu. Sonra da kahkahayı basıp araya girdi: "*Şunun* hamiliğine kalacaksa, zavallı Roma'nın vay haline! Umarım Tanrı o zamana kadar canımı alır da o günleri görmem!"

Kâhin ona dönüp parmağını uzattı. "Saygısız kız," dedi. "Tanrı isteğini yerine getirecektir mutlaka, hem de hiç hoşlanmayacağın bir şekilde!"

"Sana oda hapsi cezası veriyorum; yemek yemen de yasak," dedi annem. Şimdi hatırlıyorum da, bunlar hiç de hayra alamet sözler değildi. Livilla tatilinin geri kalanı boyunca oda hapsinde kaldı. Benden intikamını dâhice ve fesatça yollarla aldı. Ama Kâhin'in ne dediğini bize söyleyemezdi, çünkü o sırada orada olanlardan herhangi biri sağ olduğu sürece, duyduklarını kimseye doğrudan veya dolaylı yoldan anlatmayacağına Vesta ve sülalemizin tanrıları adına yemin etmişti. Bu yemin hepimize ettirildi. Diğerlerinin hepsi öleli yıllar olduğundan –annemle Kâhin, öbürlerinden çok daha yaşlı olmalarına karşın onlardan sonra öldüler–, artık dilimi tutmama gerek yok. O olaydan sonra, epey uzun bir süre boyunca annemin sık sık bana tuhaf bir şekilde, neredeyse saygıyla baktığını fark ettim; ama bana eskisinden daha iyi davranmadı.

Erkekler Koleji'ne gitmeme izin verilmedi, çünkü oradaki eğitimin temel bir parçası olan jimnastik egzersizlerini yapmam bacaklarımın güçsüzlüğü yüzünden mümkün değildi; ayrıca hastalıklarım yüzünden derslerden epey geri kalmıştım ve sağırlığımla kekemeliğim de engeldi. Dolayısıyla be-

nimle aynı tabakadan akranlarımla pek vakit geçiremedim; kölelerimizin oğullarına benimle oyun oynamaları emrediliyordu: Bunlardan ikisi, Callon'la Pallas (ikisi de Yunandı) sonradan sekreterim oldular ve en önemli meselelerde onlara güvendim. Callon'un iki çocuğu, Narcissus'la Polybios da sekreterim oldular. Annemin hizmetçileriyle de epey vakit geçirdim; iplik eğirirken, pamuk atarken, örgü örerken yaptıkları konuşmaları dinledim. Çoğu, örneğin dadım, eğitimli kadınlardı ve o zamandan beri neredeyse hiçbir erkeğin sohbetini onlarınki kadar keyifli bulmadığımı itiraf ediyorum: Açık görüşlü, kurnaz, alçakgönüllü ve iyi kalpliydiler.

Öğretmenim Marcus Porcius Cato'dan bahsetmiştim; atalarının hepsinin sergilediği antik Roma erdeminin vücut bulmuş haliydi, en azından kendisi öyle düşünüyordu. Övünecek başka şeyi olmadığını bilen aptalların yaptığı gibi, atalarıyla övünürdü hep. Özellikle de Censor Cato'yla övünürdü ki bence o adam belki de Roma tarihindeki en iğrenç insandı, çünkü "antik erdem" idealini ısrarla savunurken onu halkın gözünde kabalıkla, kuralcılıkla ve sertlikle özdeşleştirmişti. Cato'nun kendini övdüğü kitaplarını ders kitabı olarak okumak zorunda kalıyordum; bunlardan birinde Hispania seferini anlatır (orada geçirdiği günlerin sayısından çok şehri yakıp yıkmıştı) ve okuduklarım onun askeri becerisine veya vatanseverliğine hayran kalmaktan çok, acımasızlığından tiksinmeme yol açtı. Şair Vergilius, Romalıların görevinin hükmetmek olduğunu söylemiştir: "Fethedilenlerin canını bağışlayarak ve mağrurları savaşta yenerek." Cato'nun mağrurları yendiği kesindi, ama bunu savaşarak değil, Hispania'daki kabilelerin arasındaki husumetten kurnazca faydalanarak yaptı büyük ölçüde: Zorlu düşmanlarını ortadan kaldırmak için suikastçılar bile tuttu. Fethedilenlerin canını bağışlama meselesine gelince, Cato koşulsuz teslim olan silahsız şehir halklarını bile kılıçtan geçirdi ve Hispania'da yüzlerce kişinin Roma'nın intikamı-

nı tatmaktansa aileleriyle birlikte intihar ettiklerini gururla yazdı. O kabilelerin iyi kötü bir ordu kurar kurmaz tekrar ayaklanmaları ve o zamandan beri başımıza bela olmaları şaşırtıcı mıydı? Cato'nun tek istediği yağmalamak ve zafer kazanmaktı: Zafer kazanılmış sayılması içinse belirli bir sayıda –sanırım o zamanlar beş bindi– ceset gerekiyordu ve Cato kıskandığı rakipleri yeterince insan öldürmediğini söylemesinler diye elinden geleni yapıyordu.

Bu arada zaferler Roma'nın laneti olmuştur hep. Generallerin düşman esirleri zincire vurup peşlerinden sürükleyerek ve karnaval vagonlarını ganimetle doldurarak Roma sokaklarında ihtişamla gezinme arzuları kim bilir kaç gereksiz savaşa sebep oldu. Augustus bunu fark etti: Agrippa'nın tavsiyesine uyarak, İmparatorluk sülalesinden olmayan generallerin zafer töreni düzenlemesini yasakladı. Doğduğum yıl ilan edilen bu resmi emir Augustus'un generallerini kıskanmasına yoruldu, çünkü kendisi artık sefere çıkmadığı gibi tüm akrabaları da zafer kazanamayacak kadar yaşlıydılar; oysa Augustus, İmparatorluğun sınırlarının daha fazla genişlemesini istemiyor ve generallerinin zafer töreniyle ödüllendirilmeyeceklerini bilirlerse sınır kabileleriyle savaş çıkarmaya çalışmayacaklarını düşünüyordu, o kadar. Yine de, savaşta galip gelenlerin "zafer süsleriyle" –nakışlı cüppe, heykel, çiçekten taç gibi şeylerle– ödüllendirilmesine izin verdi; bunlar iyi askerlerin gerekli savaşlara katılmalarını sağlamaya yetecek teşviklerdi. Hem zafer alayları askeri disiplin için çok kötüdür. Askerler sarhoş olup çığırından çıkar ve sonunda şarap dükkânlarına zorla girmeye, zeytinyağı dükkânlarını ateşe vermeye, kadınlara hakaret etmeye ve sanki fethettikleri şehir Germania'daki, ahşap kulübelerden oluşan, sefil bir karargâh ya da kumlu bir Mauritania köyü değilmiş de, Roma'ymış gibi davranmaya başlarlar. Size birazdan bahsedeceğim, yeğenlerimden birinin düzenlediği zafer töreninde, dört yüz asker ve neredeyse dört bin sivil

vatandaş şu veya bu şekilde can verdi – Roma'nın kerhane mahallesindeki beş büyük bina yanıp kül oldu, üç yüz şarap dükkânı yağmalandı ve başka yerler de hasar gördü.

Ama Censor Cato'dan bahsediyordum. Onun çiftçilik ve ev idaresi üstüne yazdığı kitabı imla kılavuzu niyetine, yüksek sesle okurdum ve ne zaman bir sözcüğü yanlış telaffuz etsem iki darbe yerdim; aptallığım yüzünden sol kulağıma, soylu Cato'ya saygısızlık ettiğim için de sağ kulağıma vurulurdu. Kitaptaki bir pasajın o fesat adamı gayet iyi özetlediğini hatırlıyorum: "Aile reisi, yaşlı öküzlerini ve dayanıklı olmayan bütün boynuzlu sığırlarını, yünleri ve postları kaliteli olmayan bütün koyunlarını; eskimiş el arabalarıyla çiftçilik aletlerini; yaşlı ve yatalak olan bütün kölelerini ve yıpranmış ya da işe yaramayan diğer her şeyi satmalıdır." Ben şahsen, Capua'daki küçük malikânemde bir taşra beyefendisi olarak yaşarken, güçten düşen bütün hayvanlarıma önce hafif işler yaptırdım, sonra da yaşlılık onlar için bir yük haline gelene dek otlamalarına izin verdim; fazla yaşlandıklarında da, acı çekmesinler diye başlarına vurarak öldürttüm. Onları güçlerinin son damlasına kadar çalıştıracak köylülere üç kuruşa satacak kadar alçalmadım asla. Kölelerime gelince, onlara hastalıklarında da sağlıklarında da, gençliklerinde de yaşlılıklarında da hep iyi davrandım; karşılığında da bana tamamen sadık olmalarını bekledim. Hayal kırıklığına uğradığım nadirdir; ama iyi niyetimi suiistimal edenlere acımadım. Eminim ki yaşlı Cato'nun köleleri daha insancıl birine satılma umuduyla hastalanıp duruyorlardı; Cato'nun muhtemelen kölelerinden benim kadar verim alamadığını ve kölelerinin benimkiler kadar dürüst davranmadıklarını da düşünüyorum. Kölelere sığırmışlar gibi davranmak aptallıktır. Onlar sığırlardan daha zekidir; kasıtlı dikkatsizlikleri ve aptallıklarıyla bir haftada mülkünüze verdikleri zararla, onların topuna ödediğiniz paradan daha fazla masraf çıkarabilirler. Cato köleleri için asla çok para ödememekle övü-

nürdü: Kaslı, düzgün dişli, fesat görünüşlü, şaşı şaşı bakan herhangi bir adam yeterdi ona. İşi bitince o dünya güzellerini başkalarına kakalamayı nasıl başarıyordu bilmem. Görünüş itibarıyla –kum rengi saçıyla, yeşil gözleriyle, sert sesiyle, kaslı vücuduyla– çok benzediği söylenen atasının karakterinden yola çıkarak, herhalde zavallı komşularını o posası çıkmış köleleri genç köle fiyatından satın almaya zorluyordu diyebilirim.

Benden iki yaş bile büyük olmayan sevgili dostum Postumus –Germanicus hariç, hayatımda sahip olduğum en iyi dostum–, çağdaş bir kitapta okuduğuna göre yaşlı Cato'nun sadece cimri değil, aynı zamanda dolandırıcı olduğunu söyledi: Deniz ticareti yaparken insanları fena halde dolandırmış, ama suçu eski kölelerinden birinin üstüne atmış ve böylece rezil olmaktan kurtulmuş. Genel ahlaktan sorumlu Censor olarak çok tuhaf işler yapmış: Amacının kamu ahlakını korumak olduğunu söylese de, görünüşe göre asıl amacı kişisel intikam almakmış. Senatörlerden birini "bir Romalı'ya yakışacak kadar ağırbaşlı" olmadığı için – adam karısını güpegündüz, kızının yanında öptü diye Senato'dan kovmuş! Kovulan adamın arkadaşı olan bir senatör bu kararın adilliğini sorgulayınca ve Cato'nun kendi karısına, yatakta o işi yaptıkları zamanlar hariç hiç mi sarılmadığını sorunca da, Cato "Asla!" diye karşılık vermiş. "Ne, *asla* mı?" "Şey, açıkçası iki sene önce, bir fırtına sırasında gök gürleyince karımın korkup bana sarıldığı oldu, ama neyse ki etrafta kimse yoktu ve sizi temin ederim ki artık bana sarılması zor." "Ah," demiş senatör, Cato'yu yanlış anlamış gibi yaparak, zira Cato karısını ağırbaşlı davranmadığı için, sert bir dille azarladığını söylemek istemişti herhalde. "Bunu duyduğuma üzüldüm. Bazı kadınlar sıradan görünüşlü kocalarına pek sevgi dolu davranmazlar, kocaları ne kadar ahlaklı ya da erdemli olursa olsun. Ama üzülmeyin; kim bilir, belki Jüpiter insafa gelir de bu aralar tekrar gök gürler."

Cato uzaktan akrabası olan o senatörü asla affetmedi. Bir yıl sonra, Censorluk görevini yerine getirerek Senato'daki herkese evli olup olmadıklarını sordu. Artık pek uyulmayan bir kanuna göre, her senatörün şanıyla şerefiyle evli olması gerekiyordu. Sıra akrabasına gelince Cato ona evli olup olmadığını, usule uygun şekilde, "açıkça ve dürüstçe" söylemesini istedi. "Bir karın varsa, açıkça ve dürüstçe söyle!" Cato bunu sertçe söylemişti. Akrabası kendini biraz salak durumuna düşmüş gibi hissetti, çünkü Cato'yla karısının sevgisi konusunda dalga geçtikten sonra, kendi karısının da artık onu sevmediğini keşfetmişti ve şimdi onu boşamak zorundaydı. Dolayısıyla hem iyi niyet sergilemek hem de kendi kendisiyle dalga geçerek alttan almak için "Evet, bir karım *var*, ama artık bana pek açık davranmıyor ve pek dürüst olduğunu da sanmıyorum," dedi. Bunun üzerine Cato onu saygısızlık ettiği bahanesiyle Senato'dan kovdu.

Roma'nın Kartaca'nın lanetine uğramasına sebep olan kimdi peki? Yine o yaşlı Cato'ydu; ne zaman Senato'da herhangi bir konu hakkında fikri sorulsa, konuşmasını şöyle tamamlıyordu: "Fikrim bu; ayrıca Kartaca'nın yok edilmesi gerektiğini düşünüyorum: Çünkü Roma için bir tehdit o." Sürekli Kartaca tehdidinden bahsederek halkı öyle huzursuzlandırdı ki, dediğim gibi sonunda Romalılar yeminlerini bozarak Kartaca'yı yerle bir ettiler.

Yaşlı Cato'dan bu kadar çok bahsetmek istememiştim, ama iyi oldu aslında: Hem kendisi Roma'nın felaketine en az "korkaklıkları yüzünden Devlet'i zayıflattıklarını" söylediği adamlar kadar sebep oldu, hem de torununun torununun torunu olacak o katırcı, çocukluğumu zehir etti. Artık yaşlı bir adamım ve öğretmenim öleli elli yıl oldu, ama hâlâ onu düşündükçe içim öfke ve nefretle doluyor.

Germanicus beni büyüklerime karşı kibar, ikna edici bir dille savunurdu; Postumus ise aslanlar gibi savunurdu. Kimseyi umursamaz gibiydi. Babaannem Livia'ya bile karşı

gelmeye cesaret ederdi. Postumus Augustus'un gözdesi olduğundan, Livia onun tavrının çocuksu düşüncesizliğinden kaynaklandığını söyler ve bunu eğlenceli bulurmuş gibi yapardı. Hile nedir bilmeyen Postumus başta ona güvendi. Bir gün, ben on iki yaşımdayken, Postumus da on dördündeyken, Cato'dan ders aldığım odanın önünden tesadüfen geçti. Darbe seslerini ve bağırarak merhamet dilendiğimi duyunca öfkeyle içeri daldı. "Onu dövmeyi hemen kes!" diye bağırdı.

Cato ona küçümseme ve şaşkınlıkla baktıktan sonra bana öyle bir vurdu ki, taburemden yere düştüm.

Postumus "Eşeği dövemeyen semeri döver," dedi. (Bir Roma özdeyişiydi bu.)

"Sen ne demek istiyorsun edepsiz?" diye gürledi Cato.

"Diyorum ki," dedi Postumus, "sen herkesin yükselmeni engellemek için işbirliği yaptığını düşünüyorsun ve bunun acısını Claudius'tan çıkarıyorsun. Ona öğretmenlik yapmayı kendine yakıştıramıyorsun ha?" Postumus zekiydi: Cato'yu nasıl çileden çıkaracağını biliyordu. Zokayı yutan Cato bağırıp çağırmaya başladı, eski küfürler savurdu ve bu kekeme iblisin anısına saygısızlık ettiği atalarının zamanında, büyüklerine saygıda kusur eden çocukların başına çok kötü şeyler geldiğini söyledi; o zamanlar disiplinden taviz verilmezdi. Şimdiyse her şey yozlaşmıştı; Roma'yı yöneten adamlar cahil, hödük öküzlere de (Postumus'u kastediyordu), geri zekâlı ve sakat, küçük, burnu havada veletlere de (beni kastediyordu) kafalarına estiği gibi davranma hakkını veriyorlardı...

Postumus tehditkârca gülümseyerek onun sözünü kesti: "Haklıydım yani. Yoz Augustus seni, yüce Censor'u yoz ailesinin emrinde çalıştırmakla küçük düşürüyor. Bu konudaki hislerini Livia Hanım'a söylemişsindir herhalde?"

Cato öyle yoğun bir can sıkıntısı ve kaygıya kapıldı ki, dilini ısırıp koparacaktı neredeyse. Söyledikleri Livia'nın kulağına giderse mahvolurdu; o zamana dek, hem Livia'nın

torununu eğitmek gibi onurlu bir işi güvenip de kendisine verdikleri için, hem de Philippoi Savaşı'ndan sonra (babası o savaşta Augustus'a karşı savaşırken ölmüştü) el konan aile mülkleri karşılıksız iade edildiği için en derin minnetini sunmuştu hep. Cato yapılan imayı anlayacak kadar zeki ya da korkaktı; bu olaydan sonra, her gün çektiğim işkenceler epey azaldı. Üç dört ay sonra Cato'nun Erkekler Koleji'nin müdürlüğüne atanınca öğretmenliğimi bırakmasına da çok sevindim. Postumus orada Cato'nun öğrencisi oldu.

Postumus çok güçlüydü. Daha on dördüne gelmeden, başparmağım kalınlığındaki soğuk demir çubukları dizinin üstünde bükebiliyordu. Omuzlarında ve sırtında birer çocuk taşıyarak, ellerinin üstünde de ayakta duran bir çocuğu taşıyarak oyun bahçesinde yürüdüğünü görmüşlüğüm vardır. Çalışkan değildi, ama en azından Cato'dan çok daha zekiydi ve kolejdeki son iki senesinde çocuklar onu lider seçtiler. Okulda oynanan bütün oyunlarda ona "Kral" deniyordu –çok sonraları bile ona "kral" demeyi sürdürmeleri ne tuhaf–; okul arkadaşlarını katı bir disiplinle yönetiyordu. Cato diğer çocuklara sözünü dinletebilmek için Postumus'a çok kibar davranmak zorunda kalıyordu; çünkü hepsi Postumus'u örnek alıyordu.

Livia, Cato'ya altı ayda bir öğrencileriyle ilgili rapor yazmasını söyledi: Aralarında Augustus'un ilgisini çekebilecek çocuklar olduğuna kanaat getirirse, Augustus'a onlardan bahsedecekti. Cato'nun bundan anladığı, Livia'dan herhangi bir çocukla ilgili olumlu ya da olumsuz bir ima almadığı sürece raporlarını tarafsız yazması gerektiğiydi. Çocukların birçoğu henüz okurken nişanlandırılıyorlardı ve Livia'nın elinde rapor olursa, kararlaştırılan bir evliliği desteklemesi ya da ona itiraz etmesi kolaylaşabilirdi. Roma'da soyluların yapacağı evliliklerin Yüksek Rahip sıfatını taşıyan Augustus tarafından onaylanması zorunluluğu vardı ve kararı genellikle Livia verirdi. Bir gün Kolej'in revaklı bahçesine gelen

Livia, Postumus'un bir sandalyede oturup Kral olarak fermanlar verdiğini gördü. Cato onun bu görüntü karşısında kaşlarını çattığını fark etti. Böylece bir sonraki raporunda şunu yazacak cesareti buldu: "Agrippa Postumus adlı çocuğun vahşi, buyurgan ve ele avuca sığmaz bir mizaç sergilediğini, hiç istemesem de ahlak ve adalet adına belirtmek durumundayım." Bunun üzerine Livia ona öyle iyi davrandı ki, Cato bir sonraki raporunda daha da sert bir dil kullandı. Livia bu raporları Augustus'a göstermese de sakladı ve Postumus'un onlardan haberi olmadı.

Postumus'un krallığında gençliğimin, hatta hayatımın en mutlu iki senesini geçirdim. Diğer çocuklara, Kolej'de okumasam da revaklı bahçede oyun oynarken beni aralarına almalarını emretti ve bana yapılan her saygısızlığı ya da saldırıyı şahsına yapılmış kabul edeceğini bildirdi. Böylece sağlığımın elverdiği ölçüde oyunlara katıldım; ancak Augustus ya da Livia geldiğinde saklanıyordum. Cato'dan sonraki öğretmenim sevgili yaşlı Athenodorus'tu. Cato'dan altı yılda öğrenemediğim şeyleri ondan altı ayda öğrendim. Athenodorus beni hiç dövmedi ve son derece sabırlı davrandı. Sakatlığımın aklımı geliştirmeme vesile olması gerektiğini söyleyerek beni teşvik ederdi. Diğer bütün tanrılardan daha zeki bir zanaatkâr olan Vulcanus da sakattı. Kekemeliğime gelince, tüm zamanların en soylu hatibi Demosthenes doğuştan kekemeydi, ama kekemeliğini sabırla ve odaklanarak yenmişti. Athenodorus bana Demosthenes'in kullandığı yöntemi öğretiyordu. Ağzımı çakıl taşlarıyla doldurup nutuk çekmemi söyledi: Çakıl taşlarıyla uğraşırken kekemeliğimi unuttum; onları ağzımdan birer birer çıkardım ve hepsini çıkarınca, normal konuşabildiğimi fark edip hayretler içinde kaldım. Ama sadece konuşma yaparken normal konuşabiliyordum. Başkalarıyla konuşurken hâlâ epey kekeliyordum. Athenodorus gayet iyi nutuk çekmemin, aramızdaki hoş bir sır olarak kalmasını sağladı. "Günün birinde Augustus'u şa-

şırtacağız Cercopithecion," derdi. "Ama biraz daha bekle." Bana Cercopithecion ("küçük ipek maymunu") demesinin sebebi, beni küçümsemesi değil sevmesiydi ve lakabımla gurur duyardım. Bir kabahat işlediğimde "Tiberius Claudius Drusus Nero Germanicus, kim olduğunu ve ne yaptığını unutma," diyerek beni utandırırdı. Postumus, Athenodorus ve Germanicus'un dostluğu sayesinde giderek özgüven kazanmaya başladım.

Athenodorus bana ders vermeye başladığı ilk gün, kendi başıma her yerden öğrenebileceğim gerçekleri öğretmekten çok, gerçekleri düzgün yorumlamayı öğretmeyi önerdi. Bunu yaptı da. Örneğin bir gün bana neden heyecanlı olduğumu gayet kibarca sordu; derse odaklanamıyordum bir türlü. Mars Alanı'nda geçit töreni yapan bir sürü asker gördüğümü söyledim; geçenlerde yine savaşın patlak verdiği Germania'ya gönderileceklerdi ve Augustus onları denetliyordu. "Eh," dedi Athenodorus, kibar ve sevecen ses tonunu hâlâ koruyarak, "gördüğün şey Hesiodos'un eserlerinin güzelliğini takdir etmeni engelleyecek kadar kafana takıldıysa, Hesiodos yarına kadar bekleyebilir. Ne de olsa en az yedi yüz yıldır bekliyor; bir gün daha beklemekten gocunmaz. Şimdi istersen otur, tabletlerini al ve bana bir mektup yazıp, Mars Alanı'nda gördüğün her şeyi kısaca anlat; sanki beş yıldır Roma'dan uzaktaymışım, diyelim ki Tarsus'taki evimde kalıyormuşum ve sen bana denizaşırı bir mektup gönderiyormuşsun gibi düşün. Böylece hem o kıpır kıpır ellerin meşgul olur hem de iyi bir egzersiz yapmış olursun." Balmumu tabletimi kullanarak seve seve mektup yazdım, sonra da mektubu okuyup imla ve kompozisyon hatalarını kontrol ettik. Hem çok az hem de çok fazla şey yazdığımı, ayrıca gerçekleri yanlış sıraladığımı kabul etmek zorunda kaldım. Genç askerlerin anneleriyle sevgililerinin feryatlarını ve askerler sıra halinde, köprübaşı istikametinde uzaklaşırken kalabalığın peşlerinden koşup son bir kez tezahürat yapma-

sını anlatan pasaj başta değil, sonda olmalıydı. Süvarilerin atlı olduğunu söylememe de gerek yoktu: Süvari dediğin atlı olurdu zaten. Bir de Augustus'un savaş atının tökezlediğinden iki kez bahsetmiştim; oysa bir kez bahsetmem yeterliydi, ne de olsa at tek bir tökezlemişti. Eve giderken Postumus'un Yahudilerin dinsel uygulamalarıyla ilgili anlattıklarından söz etmem de yersizdi, çünkü bunlar ilginç olsalar da o askerler Yahudi değil, İtalyan'dı. Üstelik, Athenodo- [MS 2
rus'un Tarsus'ta Yahudi âdetlerini incelemek için, Postumus'un Roma'da sahip olduğundan daha çok fırsatı olmuştu muhtemelen. Öte yandan, Athenodorus'un ilgisini çekecek birçok şeyi atlamıştım – tören alayındaki askerlerin sayısını, askeri eğitim düzeylerini, hangi garnizon şehrine gönderildiklerini, sevinçli mi yoksa üzgün mü göründüklerini, Augustus'un konuşmasında onlara ne dediğini.

Üç gün sonra Athenodorus, o gün bitpazarında yürürken tanık olduğumuz, bir denizciyle bir terzinin arasındaki kavganın tasvirini yazdırdı bana; bu kez çok daha başarılı oldum. Bu disiplini önce yazılarıma, sonra nutuklarıma, nihayet de kendisiyle yaptığım genel sohbetlere uyguladı. Bana karşı çok sabırlı davrandı; sonunda giderek daha dikkatli olmaya başladım, çünkü Athenodorus özensiz, yersiz veya yetersiz sözlerimi asla gözden kaçırmıyordu.

Metafizikle ilgilenmemi sağlamaya çalıştı, ama buna meyilli olmadığımı görünce beni zorlamadı ve genelgeçer bilgiler vermekle yetindi. Beni tarihle ilgilenmeye ilk yönelten odur. Elinde Livius'un Roma tarihinin ilk yirmi cildi vardı ve bunları, güzel ve düzgün yazı örneği olarak okumam için verdi. Livius'un öykülerinden büyülendim; Athenodorus kekemeliğimi yendiğimde, beni arkadaşı olan Livius ile hemen tanıştıracağını söyledi. Sözünü tuttu da. Altı ay sonra beni Apollon Kütüphanesi'ne götürüp sarımtırak tenli, sakallı, kambur duran, mutlu mutlu bakan, ilginç bir konuşma tarzı olan bir adamla tanıştırdı; bu adam beni sanki büyük

hayranlık duyduğu bir adamın oğluymuşum gibi candan karşıladı. Livius o sıralar tarihçesinin yarısını bile tamamlamamıştı; yüz elli ciltlik bu eserde en eski, efsanevi zamanlardan başlayıp babamın on iki yıl kadar önceki ölümüne dek gelecekti. Eserini yayımlamaya o tarihte başlamıştı, yılda beş cilt yayımlıyordu ve artık Julius Caesar'ın doğduğu tarihe kadar gelmişti. Livius, Athenodorus gibi bir öğretmenim olduğu için beni kutladı. Athenodorus da emeklerinin karşılığını verdiğimi söyledi; ben de Livius'a, onun kitaplarını Athenodorus'un tavsiyesiyle, yazma sanatını öğrenmek için okumaya başladığımı ve çok sevdiğimi söyledim. Hepimiz sevinmiştik, özellikle de Livius. "Ne! Yoksa sen de mi tarihçi olacaksın genç adam?" diye sordu. "O şerefli unvana layık olmak isterim," diye karşılık verdim; oysa bunu ciddi olarak düşünmemiştim hiç. Livius babamın hayatını yazmamı önerdi ve yardım teklif etti; bana en güvenilir tarihsel kaynakları tavsiye edebileceğini söyledi. Koltuklarım kabardı ve kitabı yazmaya hemen ertesi gün başlamaya karar verdim. Ama Livius yazmanın bir tarihçinin en son işi olduğunu söyledi: Tarihçi önce materyal toplamalı ve kalemini sivriltmeliydi. Livius bir espri yaptı: Athenodorus'un küçük, keskin çakısını bana ödünç verebileceğini söyledi.

Athenodorus koyu renk gözlü, müşfik bakışlı, kanca burunlu, heybetli bir adamdı; bir erkeğin sahip olabileceği en muhteşem sakala sahipti. Bel hizasına kadar, dalga dalga inen sakalı kuğu kanadı gibi beyazdı. Bunu şiirsel bir benzetme yapmak için, öylesine söylemiyorum; zaten epik tarzı taklit eden tarihçilerden değilim. Athenodorus'un sakalı gerçekten kuğu kanadı gibi beyazdı. Sallust Bahçeleri'ndeki yapay gölde evcil kuğular yüzerdi; bir keresinde Athenodorus'la birlikte o göle sandalla açıldığımı ve kuşlara ekmek verirken, sandalın kenarından eğilen Athenodorus'un sakalıyla kuğuların kanatlarının aynı renk olduğunu fark ettiğimi hatırlıyorum. Athenodorus konuşurken sakalını ağır

ağır, ritmik hareketlerle sıvazlardı ve bir keresinde bana sakalının gürlüğünü buna borçlu olduğunu söyledi. Sakal tellerini, parmaklarından yayılan görünmez ateş tohumlarıyla beslediğini söyledi. Tipik bir Stoacı esprisi yapmış, Epikurosçuların metafiziğiyle dalga geçmişti.

Athenodorus'un sakalından bahsederken, on üç yaşımdayken Livia'nın benim için tuttuğu, özel tarih öğretmenim Sulpicius geldi aklıma. Sulpicius'un sakalı sanırım hayatımda gördüğüm en çirkin sakaldı: Beyazdı, ama Roma sokaklarında erimeye yüz tutmuş karlar gibiydi – kirli beyazdı, grimsiydi, yer yer sarı telliydi ve çok bakımsızdı. Sulpicius kaygılanınca sakalıyla oynamaya başlar, hatta uçlarını ağzına sokup kemirirdi. Bence Livia onu Roma'nın en sıkıcı adamı olduğunu düşündüğü için seçmişti ve onun öğrencisi olursam tarihe olan ilgimin söneceğini düşünüyordu; bu ilgim kısa sürede kulağına gitmişti. Livia haklıydı: Sulpicius en ilginç şeyleri bile tamamen yavan ve sıkıcı göstermek konusunda tam bir dehaydı. Ama Sulpicius'un ruhsuzluğu bile beni eserimden vazgeçiremedi; ayrıca hakkını teslim etmek gerekir ki, en küçük ayrıntıları bile hatırlayabiliyordu. Pek bilinmeyen gerçeklerin peşine düştüğümde, örneğin babamın savaştığı Alp kabilelerinden birinde nasıl şef olunduğunu veya attıkları tuhaf savaş çığlığının anlamını ve etimolojisini öğrenmek istediğimde, Sulpicius aradığım bilginin hangi otoritenin hangi kitabında yer aldığını ve bu kitabın kütüphanenin hangi odasının hangi rafında bulunduğunu bilirdi. Eleştiriden hiç anlamazdı ve berbat yazardı; gerçekleri bir tohum yatağında birbirine karışmış yabani otlarla çiçekler misali, gelişigüzel sıralardı. Ama sonradan, onun iyi bir öğretmen olmasa da paha biçilmez bir yardımcı olduğunu keşfettim; yaklaşık otuz yıl sonra, seksen yedi yaşında ölene dek benim için çalıştı ve hafızası son nefesine dek güçlü, sakalı da her zamanki kadar solgun, cılız ve bakımsız kaldı.

6. Bölüm

Şimdi birkaç sene geriye gidip, bahtı bu öyküyle kesinlikle bağlantısız olmayan amcam Tiberius'tan bahsetmeliyim. Amcam talihsiz bir durumdaydı, istemese de sürekli halkın gözünün önündeydi; kimi zaman sınır seferine çıkan bir general, kimi zaman Roma'da Konsül, kimi zamansa eyaletlere gönderilen özel temsilci olarak; oysa tek istediği uzun uzun dinlenmek ve özel hayatını gözlerden uzak yaşamaktı. Onur payeleri onun için pek bir şey ifade etmiyordu; ne de olsa, bir keresinde babama yakındığı gibi, bunlar
kendi iradesiyle ve sorumluluk alarak hareket ettiği [MÖ 6
için değil, Augustus'la Livia'nın ayakçı başı olduğu
için veriliyordu ona. Üstelik davranışlarına çok dikkat etmek zorundaydı, çünkü hem İmparatorluk ailesine layık davranması gerekiyordu hem de Livia'nın gözü sürekli üstündeydi. Çok az arkadaşı olmasının sebebinden bahsetmiştim sanırım; şüpheci, kıskanç, soğuk, melankolik biriydi ve etrafını saran dalkavuklara hak ettikleri şekilde alaycı ve küçümseyici davranırdı. Son olarak da, Julia'yla beş yıl önce yaptığı evlilik giderek kötüye gitmişti. Bir oğlu olmuş, ama ölmüştü; Tiberius bundan sonra karısıyla yatmayı reddetmişti ve bunun üç sebebi vardı. Birincisi Julia'nın artık orta yaşlı olması ve kilo almasıydı – Tiberius genç kızları, özellikle de oğlansı kızları severdi; örneğin Vipsania tığ gibiydi. İkinci sebep,

amcamın Julia'nın bazı cinsel taleplerinden hazzetmemesi ve onu her reddedişinde Julia'nın sinir krizi geçirmesiydi. Üçüncü sebep, amcamın Julia'nın her reddedilişinde kendini Tiberius'un ondan esirgediği şeyi ona verecek başka yiğitlerin kollarına atarak intikam aldığını öğrenmesiydi.

Maalesef amcam Julia'nın kendisini aldattığını kanıtlayamıyordu, çünkü Julia çok dikkatli davrandığından ortada kölelerden başka tanık olmuyordu; kölelerin tanıklığı da Augustus'un biricik kızını amcamın boşamasına izin vermeye ikna olmasına yetmezdi. Amcam nefret ettiği ve hiç güvenmediği Livia'ya bu konuyu açmaktansa sessizce acı çekmeyi yeğledi. Roma'dan uzaklaşabilirse, Julia'nın dikkatsizlik etmesi ve Augustus'un onun karıştırdığı haltları keşfetmesi olasılığının artacağını düşündü. Tek kurtuluş şansı sınırlardan birinde, kendisinin komutan olarak gönderilmesini gerektirecek kadar önemli bir savaşın patlak vermesiydi. Ama hiçbir yerde savaş çıkacağa benzemiyordu; hem zaten Tiberius savaşmaktan bıkmıştı. Babamın ölümünden sonra Germen ordularının başına geçirilmişti (Julia, Ren Nehri'ne onunla birlikte gitmekte diretmişti) ve Roma'ya döneli daha birkaç ay olmuştu: Ama döndüğünden beri Augustus onu köle gibi çalıştırmıştı; ona darülacezelerin idaresi ve Roma'nın yoksul semtlerindeki genel çalışma koşullarını araştırmak gibi, zor ve sevimsiz bir görev vermişti. Tiberius bir keresinde kendini tutamayıp Livia'ya "Ah anne, bu dayanılmaz hayattan birkaç aylığına bile olsa kurtulabilsem keşke," diye haykırmıştı. Livia karşılık vermeden, mağrurca odayı terk ederek onu kaygılandırsa da, sonradan Tiberius'u çağırtmış ve isteğini kabul ettiğini, Augustus'tan onun bir süreliğine emekliye ayrılması için izin almaya karar verdiğini söyleyerek amcamı şaşırtmıştı. Livia'nın bu kararı vermesinin sebeplerinden biri, Tiberius'u kendisine borçlu kılmaktı; bir başka sebepse, artık Julia'nın gönül ilişkilerini biliyor olması ve Tiberius'un akıl ettiği fikrin onun da aklına

gelmesiydi; Julia'ya ip verecek ve onun kendi kendini asmasını bekleyecekti. Ama asıl sebep, Postumus'un ağabeyleri Gaius'la Lucius'un büyümeleri ve üvey babaları Tiberius'la aralarının açık olmasıydı.

Aslında kötü bir insan olmayan Gaius (Lucius da kötü değildi), Augustus'un gönlünde bir zamanlar Marcellus'un sahip olduğu yeri az çok doldurmuştu giderek. Ama Augustus, Livia'nın uyarılarına kulak asmadan o ikisini öyle şımartıyordu ki, çok daha bozuk karakterli insanlar olmamaları şaşırtıcıydı. Yaşlılara, özellikle de Augustus'un içten içe hazzetmediğini bildikleri adamlara saygısızlık etmeye ve vur patlasın çal oynasın yaşamaya meyilliydiler. Augustus'un iltimasçılığını dizginleyemeyeceğini anlayınca taktik değiştiren Livia, onu Gaius'la Lucius'u iyice şımartmaya teşvik etti. Bunu yaptığını o ikisinin bilmelerine de özen gösterdi; böylece güvenlerini kazanmayı umuyordu. Ayrıca özgüvenleri biraz daha artarsa kendilerini kaybedip monarşiyi bizzat ele geçirmeye kalkacaklarını tahmin ediyordu. Mükemmel casus ağı sayesinde, böyle bir girişimi önceden haber alıp o ikisini tutuklatabilirdi. Livia, Augustus'u henüz on beşinde olan Gaius'u dört yıl erken Konsül yapmaya ikna etti; gerçi Sulla'nın koyduğu kurala göre, Konsül olabilmek için en az kırk üç yaşında olmak ve her biri öncekinden daha üst düzey olan üç magistralık görevinde çalışmış olmak gerekiyordu. Daha sonra Lucius da aynı onura nail oldu. Livia ayrıca Augustus'a, onları Senato'nun karşısına "Genç Askerlerin Önderleri" olarak çıkarmasını önerdi. Marcellus'un aksine, bu unvan onlara özel bir durum sebebiyle verilmemeliydi; kendileriyle eşit konumdaki akranlarının üstünde daimi otorite sahibi olmalıydılar. Augustus'un halefi olarak Gaius'u seçtiği artık belliydi; dolayısıyla, kendini kanıtlamış bir danışman ve komutan olan kıdemli asker Agrippa'ya karşı, henüz sınanmamış genç Marcellus'u destekleyen türden genç soyluların bu sefer de saygın bir kıdemli asker olan

Tiberius'a karşı Agrippa'nın oğlu Gaius'u desteklemeleri ve Tiberius'a çeşitli hakaretlerde bulunmaları şaşırtıcı değildi. Livia, Tiberius'un Agrippa'yı örnek almasını istiyordu. Birçok zafer ve onur payesi kazanmış olan Tiberius, Gaius ve Lucius'la çekişmek yerine emekliye ayrılıp yakınlardaki bir Yunan adasına yerleşerek siyaset alanında o ikisinin önünü açarsa, daha iyi bir izlenim bırakır ve halkın gözünde çok daha fazla sempati toplardı. (Hele Tiberius'un emekliliği sırasında Gaius'la Lucius ölürlerse ve Augustus, Tiberius'un hizmetlerine tekrar ihtiyaç duyarsa, tarihsel benzerlik iyice artardı.) Livia, Augustus'u Tiberius'un tüm görevlerinden istifa edip Roma'yı süresiz olarak terk etmesine izin vermeye ve ona Pleb Haklarının Koruyucusu onur payesini bahşederek – Gaius'un muhtemel suikast girişimlerine karşı koruyacağına söz verdi.

Livia sözünü tutmasının epey zor olduğunu keşfetti, çünkü Tiberius Augustus'un en faydalı danışmanı ve en başarılı generaliydi; yaşlı adam, Livia'nın isteğini ciddiye almamakta uzun süre direndi. Ama Tiberius hasta olduğunu ve yokluğunun Gaius'la Lucius'u epey rahatlatacağını söyledi: Onlarla iyi anlaşamadığını itiraf etti. Ama Augustus ona da kulak asmadı. Gaius'la Lucius daha çocuktular, savaş ve devlet işleri konusunda tamamen deneyimsizdiler; Roma'da, eyaletlerde veya sınırda ciddi ayaklanmalar çıktığında Augustus'un işine yaramazlardı. Augustus böyle acil bir durumda artık sadece Tiberius'tan medet umabileceğini belki de ilk kez fark etti. Ama bunu fark etmeye mecbur bırakılmak hoşuna gitmedi. Tiberius'un isteğini reddetti ve bu konunun kapandığını söyledi. Başka çaresi kalmayan Tiberius, Julia'ya gidip ona evliliklerinin artık sadece göstermelik olduğunu ve onunla aynı çatı altında bir gün dahi kalmaya katlanamayacağını; hesaplı bir kabalıkla söyledi. Julia'ya Augustus'a gitmesini ve kendisine kötü davranan zorba kocasından boşanmak istediğini söylemesini tavsiye etti. Augustus'un boşanmaları-

na ailevi sebeplerden dolayı muhtemelen izin vermeyeceğini, ama kendisini Roma'dan süreceğini söyledi. Julia'yla birlikte yaşamayı sürdürmektense sürgüne gitmeye bile razıydı.

Julia bir zamanlar Tiberius'u sevdiğini unutmaya karar verdi. Onun yüzünden epey acı çekmişti. Tiberius ne zaman baş başa kalsalar Julia'ya tamamen saygısızca davranmakla yetinmeyip, ileride bütün ahlaklı insanların kendisinden tiksinmelerine yol açacak iğrenç eylemlerine ihtiyatla başlamıştı bile ve Julia bunu öğrenmişti. Tiberius'un sözünü dinleyip Augustus'a gitti, ama onun tahmin ettiğinden çok daha ağır konuştu (Tiberius, Julia'nın her şeye karşın onu hâlâ sevdiğine inanacak kadar kibirliydi). Tiberius'un damadı olmasından hiç hoşlanmadığını gizlemekte hep zorlanan Augustus –Gaius'un yandaşları bundan cesaret almışlardı elbette–, çalışma odasında dolanarak Tiberius'a ağız dolusu sövdü. Yine de Julia'ya kocasının karakteri hakkında onu uyardığını ve şimdi hayal kırıklığına uğramasının tek suçlusunun kendisi olduğunu söyledi. Julia'yı ne kadar severse sevsin, ona ne kadar acırsa acısın, onları boşayamazdı. Kızıyla üvey oğlunun evlilikleri siyasi açıdan büyük önem taşıyordu; Augustus, Livia'nın bu konuda hemfikir olacağından emindi. Julia, Tiberius'un en azından bir iki yıllığına bir yerlere gönderilmesi için yalvardı; şu an onun yüz mil uzakta olması bile az gelirdi. Augustus sonunda bu isteği kabul etti ve birkaç gün sonra Tiberius, Rodos Adası'na doğru yola çıktı; burayı ideal emeklilik yeri olarak seçeli epey oluyordu. Ama Augustus, Livia'nın ısrarlarına dayanamayıp Tiberius'a Koruyucu unvanı verse de, bir daha onun yüzünü görmezse hiç üzülmeyeceğini açıkça belirtti.

Tiberius'un Roma'dan ayrılmasının sebebini bu tuhaf dramın baş aktörlerinden başka bilen yoktu ve Livia, Augustus'un bu meseleden uluorta bahsetmek istemeyişini Tiberius'un lehine kullandı. Arkadaşlarına, Tiberius'un Gaius'la Lucius'un yandaşlarının rezilliklerini protesto etmek

için emekliye ayrılmaya karar verdiğini "sır olarak" söyledi. Augustus'un Tiberius'un tarafını tuttuğunu ve başta onun istifasını kabul etmediğini, onun canını sıkan herkesi susturacağına söz verdiğini de söyledi; Tiberius bunu duyunca, karısının oğullarıyla arasının daha fazla açılmasını istemediğini söylemiş ve kararlılığını belli etmek için dört gün ağzına lokma koymamıştı güya. Livia inandırıcı olmak için Tiberius'a, Roma limanı Ostia'da bekleyen gemisine kadar eşlik etti ve Augustus'la kendisinin adına kararını gözden geçirmesini rica etti. Hatta bütün yakın akrabalarını –Tiberius'un küçük oğlu Castor'u, annemi, Germanicus'u, Livilla'yı ve beni–, kendisiyle birlikte yalvaralım da daha dokunaklı bir sahne olsun diye yanına aldı. Julia'nın gelmemesi Livia'nın ekmeğine yağ sürdü – Livia onun kocasına karşı oğullarıyla bir olduğu izlenimini uyandırmaya çalışıyordu çünkü. Gülünç, ama iyi sahnelenen bir oyundu bu. Annem rolünü iyi oynadı; ne yapmaları gerektiğini sıkı sıkı tembihlediği üç çocuk da gayet inandırıcı konuştular. Ben şaşkınlıktan öylece kalakalmıştım; ama sonunda Livilla beni sertçe çimdikleyince hüngür hüngür ağlamaya başlamam, hepsinden daha inandırıcı olmamı sağladı. O sırada dört yaşındaydım; Augustus siyasi durumdaki ağır çalkantılar yüzünden amcamı Roma'ya gönülsüzce geri çağırmak zorunda kaldığındaysa on ikime basmıştım.

Julia halkın gözünde çok daha fazla sevilmeyi hak ediyor aslında. Bence o, hazlara ve heyecana düşkün olsa da aslında düzgün, iyi kalpli bir kadındı ve bana iyi davranan tek kadın akrabamdı. Yıllar sonra ona yöneltilen, Agrippa'yla evliyken onu aldattığı yolundaki suçlamalar da haksız bence. Bütün oğulları babalarına benziyorlardı kesinlikle. İşin doğrusu şu. Dediğim gibi, Julia dul kalınca Tiberius'a âşık oldu ve Augustus'u evlenmelerine izin vermeye ikna etti. Julia yüzünden kendi karısını boşamak zorunda kalınca çok sinirlenen Tiberius, Julia'ya oldukça soğuk davrandı. Bunun

üzerine Julia basiretsizlik edip, korktuğu ama güvendiği Livia'ya açıldı ve ondan tavsiye istedi. Livia ona bir aşk iksiri verdi ve bunu ayda bir, dolunay sırasında, Venüs'e birtakım dualar ederek içerse, bir yıl içinde kocasının onu karşı konulmaz bulacağını söyledi; ama Julia bundan kimseye bahsetmemeliydi, yoksa ilaç etkisini yitirir ve epey zararlı bir hal alırdı. Livia ona küçük, yeşil İspanyol sineklerinin ezilip damıtılmasıyla elde edilen bir sıvıyı vermekle büyük zalimlik etmişti; Julia'nın cinsel iştahı öyle arttı ki, delirdi sanki. (Bütün bunları nereden öğrendiğimi sonra anlatacağım.) İlacın etkisiyle bütünüyle kontrolden çıkması, Tiberius'un şehvetini bir süreliğine kabarttı gerçekten; ama Tiberius kısa sürede yorgun düştü ve Julia'yla o işi daha fazla yapmayı reddetti. Sanırım ilacın bağımlılık yaptığı Julia, şehvetini ketumluklarına güvendiği genç saraylılarla dindirmek zorunda kaldı. Yani Roma'dayken: Germania ve Galya'daysa Tiberius'a muhafızlık eden askerleri ve hatta Germen köleleri baştan çıkardı; direnirlerse onları kendisine tecavüze kalkışmakla suçlayıp kırbaçlatarak öldüreceğini söylüyordu. Hâlâ güzel bir kadın olduğundan, çok da direnmediler anlaşılan.

Tiberius'un sürgün edilmesinden sonra Julia tedbiri elden bırakınca, kısa sürede bütün Roma halkı onun sadakatsizliğini öğrendi. Augustus'un bu haberi eninde sonunda birilerinden duyacağından emin olan Livia, ona bu konuda tek kelime etmedi. Ama Augustus'un Julia'yı çok sevdiği bilindiğinden, kimse ona bu konuyu açmaya cesaret edemiyordu. Bir süre sonra, Augustus'un artık meseleyi bildiği varsayıldı ve Julia'yı uyarmaması, sessiz kalmak için bir başka sebep olarak görüldü. Julia'nın geceleri Pazaryeri'nde ve Nutuk Platformu'nda düzenlediği orjiler rezaletin daniskasıydı, ama Augustus'un bunlardan ancak dört yıl sonra haberi oldu. O zaman da her şeyi ancak oğullarından öğrendi; Gaius'la Lucius onun huzuruna öfkeyle gelip, kendisinin ve torunlarının rezil edilmesine daha ne kadar göz yumacağı-

nı sordular. Augustus'un ailenin adına leke sürülmesin diye annelerine karşı çok sabırlı davranmasını anlıyorlardı, ama Augustus epeydir acı çekiyor olmalıydı ve sabrının bir sınırı olsa gerekti! Annelerinin iffetsizliğinin resmen tanınması için, babası belli olmayan bir sürü piç kardeşlerinin ortalıkta cirit atması mı gerekecekti? Onları hayret ve dehşetle dinleyen Augustus, uzun süre boyunca öylece bakıp dudaklarını kımıldatmaktan başka bir şey yapamadı. Sonunda konuşabildiğinde, Livia'yı boğuk bir sesle çağırdı. Gaius'la Lucius söylediklerini onun yanında tekrarladılar; gözyaşlarına boğulmuş gibi yapan Livia son üç yıldır kendisini en çok üzen şeyin, Augustus'un gerçeğe kasıtlı olarak kulaklarını tıkaması olduğunu söyledi. Augustus'la konuşacak cesareti defalarca topladığını, ama Augustus'un bu konuda tek kelime duymak istemediğinin bariz olduğunu söyledi: "Her şeyi bildiğine ve bu meseleye, benimle bile konuşamayacak kadar üzüldüğüne emindim..." Başını ellerinin arasına alıp ağlayan Augustus o konuda tek bir fısıltı bile duymadığını, kızının Roma'nın en iffetli kadını olduğundan hiç şüpheye düşmediğini mırıldandı. Livia ona oğlu Tiberius'un neden sürgüne gittiğini sandığını sordu. Tiberius sürgün edilmeye bayıldığı için mi gitmişti? Hayır, karısını zapt edemediği ve Augustus'un Julia'nın yaptıklarına göz yumduğu endişesine kapıldığı, buna inandığı için gitmişti; Julia'dan boşanmak için Augustus'tan izin isterse Julia'nın oğulları Gaius'la Lucius'un kendisine diş bileyeceklerini bildiğinden ve bunu istemediğinden, onuruyla gitmekten başka seçeneği yoktu.

Tiberius'la ilgili söylenenleri dinlemeyen Augustus başını cüppesinin eteğiyle örtüp el yordamıyla koridora çıktı ve yatak odasına girip kapıyı kilitledi; tam dört gün boyunca kimseyle, Livia'yla bile görüşmedi ve hiçbir şey yiyip içmedi, uyumadı da; üzüntüsünün daha da büyük bir kanıtı –kanıt gerekiyor idiyse–, dört gün boyunca tıraş olmamasıydı. Sonunda duvardaki delikten geçen ipi çekerek, Livia'nın oda-

sındaki küçük gümüş çanı çaldı. Livia sevgi ve kaygı dolu bir ifadeyle, koşarak geldi; sesine henüz güvenemeyen Augustus balmumu tabletine tek bir Yunanca cümle yazdı: "Ömür boyu sürgün edilsin, ama yerini bana söylemeyin." Livia'ya mühür yüzüğünü verdi; böylece Livia Senato'ya onun adına mektuplar yazıp, Julia'nın sürgüne gönderilmesini teklif edebilecekti. (Bu arada bu mühür, Büyük İskender'in mığferli başı şeklinde oyulmuş, iri bir zümrüttü ve o kahramanın mezarından, kılıç ve zırh göğüslüğü gibi özel eşyalarıyla birlikte çalınmıştı. Livia, Augustus'un tereddütlerine karşın o mührü kullanmasında diretirdi –Augustus o mührü kullanınca ne kadar kendini beğenmiş göründüğünü fark ettiğinden itiraz ederdi–; ama bir gece rüyasında, İskender'in öfkeyle kaşlarını çatarak onun mührü taşıyan parmağını bir kılıç darbesiyle kopardığını görünce, o yüzüğü takmaktan vazgeçti. Meşhur kuyumcu Dioscurides'e Hindistan'dan gelen bir yakutu verip, kendine mühür yaptırdı ve bütün halefleri bu mührü hükümdarlıklarının simgesi olarak kullandılar.)

Livia sürgün önergesini oldukça ağır bir dille kaleme aldı. Augustus'un üslubunu taklit etti; bu kolaydı, çünkü Augustus zarafeti netliğe kurban ederdi hep – örneğin bir pasajda aynı sözcüğü defalarca yinelerdi, onun eşanlamlısını aramak ya da anlatmak istediğini daha kısa yoldan ifade etmeye çalışmak yerine (ki genelde uygulanan budur) böyle yapardı. Bir de fazla edat kullanırdı. Livia mektubu Augustus'a göstermeden doğrudan Senato'ya gönderdi; Senato süresiz sürgün kararı aldı hemen. Augustus'un ağzından yazan Livia, Julia'nın işlediği suçları öyle ayrıntılı bir şekilde ve öyle soğuk ve tiksinti yüklü bir dille anlattı ki, Augustus'un sonradan fikrini değiştirip Senato'dan kararını iptal etmesini istemesini olanaksız kıldı. Bu arada, Julia'nın zina yaptığı kişileri sayarken, mahvolmalarını istediği üç dört adamı özellikle vurgulamayı da ihmal etmedi. Bunların arasında dayılarımdan Iulus da vardı; Antonius'un oğullarından biriydi

ve Octavia'nın hatrına ona çok iyi davranan Augustus, onu Konsül yapmıştı. Livia Senato'ya yazdığı mektupta, Iulus'un hamisine karşı ettiği nankörlüğü özellikle vurguladı ve onun Julia'yla birlikte, Augustus'u devirip yerine geçmek için kumpas kurduğunu ima etti. Iulus kendi canına kıydı. Kumpas suçlamasının doğruluğuna inanmıyorum; ama Iulus tehlikeliydi, çünkü Antonius'un sağ kalan tek oğlu (karısı Fulvia'dan) olmasının –Antonius'un intiharından hemen sonra en büyük oğlu Antyllus, Augustus'un emriyle öldürülmüştü; Antonius'un diğer iki oğlu, Kleopatra'dan olan oğulları Ptolemaios ile Aleksandros da genç yaşta ölmüşlerdi– yanı sıra eskiden Konsül'dü ve Marcellus'un Agrippa'nın boşadığı kız kardeşinin kocasıydı. Halk Augustus'tan memnun olmayınca, Actium Savaşı'nı Antonius'un kazanmamasına hayıflanırdı sık sık. Livia'nın zinayla suçladığı diğer adamlar sürgün edildiler.

Bir hafta sonra Augustus, Livia'ya "o kararın" alınıp alınmadığını sordu – çünkü Julia'yı sık sık düşünse de, adını bir daha asla ağzına almayacaktı ve ondan bahsettiği ender zamanlarda da imalı konuşmakla yetinecekti. Livia "o kişinin" bir adaya süresiz sürgüne gönderildiğini ve şimdi yolda olduğunu söyledi. Bunu duyan Augustus iyice yıkılmış göründü; Julia geriye kalan tek onurlu hareketi yapmamış, yani intihar etmemişti. Livia, Julia'nın baş nedimesi ve en yakın sırdaşı olan Phoebe'nin sürgün kararı açıklanır açıklanmaz kendini astığını söyledi. Augustus "Tanrım, Phoebe'nin babasının yerinde olmak isterdim," dedi. İnsanların arasına geri dönmeyi iki hafta daha erteledi. O korkunç ayı çok iyi hatırlıyorum. Livia bütün çocukların yas kıyafeti giymelerini emretti ve oyun oynamamızı, ses çıkarmamızı, hatta gülümsememizi bile yasakladı. Augustus'u tekrar gördüğümüzde on yıl daha yaşlı görünüyordu; Erkekler Koleji'ndeki oyun bahçesine aylarca gidemedi; Saray bahçesini hızlı adımlarla turlamaktan ve alçak engelli koşu yapmaktan ibaret olan

günlük sabah egzersizine bile ancak aylar sonra tekrar başlayabildi.

Tiberius, Julia'yla ilgili haberi Livia sayesinde hemen aldı. Livia'nın tavsiyesiyle Augustus'a iki üç mektup yazıp, ona Julia'yı bağışlaması için yalvardı; kendisi Julia'yı bağışlamıştı ve Julia ne kadar kötü bir eş olursa olsun, Tiberius ona verdiği mülklerin elinden alınmamasını istiyordu. Augustus yanıt vermedi. Julia'nın ahlaki çöküşünün sebebinin Tiberius'un ona soğuk ve zalim davranması olduğundan emindi; Tiberius Julia'ya ahlaki açıdan kötü örnek olmuştu. Bu yüzden sürgündeki Tiberius'u geri çağırmak bir yana, onun ertesi senenin sonunda süresi dolan Pleb Hakları Koruyuculuğu unvanını yenilemeyi bile reddetti.

Yıllar sonra Germania'da konuşlanan alayların yürürken söylediği, ordu hayatının kaba ve trajikomik tarzını yansıtan, *Lord Augustus'un Üç Derdi* adlı bir asker şarkısı vardır. Şarkıda Augustus'un önce Marcellus, sonra Julia, ardından da Varus'un yitik Kartalları için üzüldüğü anlatılır. Augustus, Marcellus'un ölümüyle derinden yaralanmış, Julia'nın rezilliği karşısında daha da yıkılmış, ama en çok da Kartallara üzülmüştür; çünkü her Kartal'la birlikte, Roma'nın en cesur adamlarından oluşan koca bir alay yitip gitmiştir. Şarkının bazı dizelerinde, ben on dokuzumdayken çok uzaklardaki bir bataklık ormanında Germenler tarafından pusuya düşürülüp katledilen On Dokuzuncu, Yirmi Beşinci ve Yirmi Altıncı Alayların makus talihine ağıt yakılır; ve Lord Augustus'un bu eşi benzeri görülmemiş felaketi haber alınca başını defalarca duvara vurduğu söylenir:

Lord Augustus başını vurup çatlatırken
Bağırıyordu her seferinde,
"Varus, Varus, General Varus,
Bana üç Kartal'ımı geri ver!" diye.

Lord Augustus parçaladı yatak örtülerini,
Battaniyelerini, çarşafını ve yorganını.
"Varus, Varus, General Varus,
Bana geri ver Alaylarımı!"

Sonraki dizelerde Augustus'un yok edilen üç alayın yerine yenilerini asla kurmadığı, Ordu Listesi'nde o üçünün yerini boş bıraktığı söylenir. Augustus şarkıda, askerlerinin canıyla namusunun yanında Marcellus'un canıyla Julia'nın namusunun önemsiz olduğunu ve üç Kartal geri alınıp da Capitolium'a sağ salim getirilmedikçe "ruhunun fırındaki pireden daha huzurlu olamayacağını" söyler. Ama Germenler sonradan defalarca bozguna uğratılsa da, kayıp Kartalların "tünediği" yeri kimse bulamamıştı – o korkaklar Kartalları öyle iyi gizlemişlerdi ki. Askerler Augustus'un Julia için duyduğu üzüntüyü böyle küçümsüyorlardı işte, ama bence Augustus Kartallar için üzüldüğü bir saate karşılık Julia için koca bir ay üzülmüştür.

Augustus onun nereye gönderildiğini bilmek istemiyordu, çünkü bilirse aklı sürekli orada olurdu ve kendini tutamayıp bir gemiye atlayarak Julia'yı ziyarete giderdi muhtemelen. Böylece Livia, Julia'dan bol bol intikam alma fırsatı buldu. Şarap, makyaj malzemeleri, güzel giysiler gibi her türlü lüksün yasaklandığı Julia'nın muhafızları da hadımlardan ve ahı gitmiş vahı kalmış adamlardan ibaretti. Ziyaretçilerle görüşmesine izin verilmiyordu; hatta öğrencilik yıllarındaki gibi, her gün iplik eğirmeye zorlandı. Yaşadığı ada Campania bölgesi açıklarındaydı. Çok küçük bir adaydı ve Livia, Julia'ya iyice sıkıntı çektirmek için, onun muhafızlarını hiç değiştirmedi; o küçücük, sağlıksız yerde yıllarca kısılı kalan adamlar Julia'yı suçladılar elbette. Bu çirkin öyküde şansı yaver giden tek kişi Julia'nın annesi Scribonia'dır; hatırlarsanız Augustus, Livia'yla evlenebilmek için onu boşamıştı. Yıllarca inzivada yaşayan ve artık çok yaşlı bir kadın olan

Scribonia gözünü karartıp Augustus'a gitti ve sürgündeki kızının yanına gitmek istediğini söyledi. Doğar doğmaz kendisinden çalınan kızına hep uzaktan uzağa taptığını ve canının içine artık bütün dünya düşman olmuşken, *gerçek* anne sevgisinin ne olduğunu göstermek istediğini Livia'nın huzurunda söyledi. Zavallı çocuğunun suçlu olduğunu da düşünmüyordu: Koşullar Julia'ya hayatı zindan etmişti. Livia küçümsemeyle gülse de, epey rahatsız olmuştu mutlaka. Hislerine hâkim olan Augustus, Scribonia'nin isteğini iç geçirerek kabul etti.

Augustus beş yıl sonra, Julia'nın doğum gününde, durup dururken Livia'ya "O adanın büyüklüğü ne kadar?" diye sordu.

"Hangi adanın?" diye sordu Livia.

"Hani şu... talihsiz kadının yaşadığı adanın."

"Ah, bir uçtan bir uca birkaç dakikada yürünüyor galiba," dedi Livia, yapmacık bir kayıtsızlıkla.

"Birkaç dakikada mı! Şaka mı yapıyorsun?" Augustus, Julia'nın Kıbrıs, Midilli ya da Korfu gibi büyük bir adaya sürgün edildiğini düşünmüştü. "Hangi ada?"

"Pandataria diye bir ada!"

"Ne? Aman Tanrım, o ıssız yeri mi diyorsun? Ah, zalimlik bu! Pandataria'da beş yıl kalmaya zorlanmak!"

Ona dik dik bakan Livia "Roma'ya geri dönsün istiyorsun galiba?" dedi.

Augustus içinde bulundukları odanın duvarında asılı duran, ince bir altın tabakasından yapılmış, şehirlerin yerlerinde küçük mücevherler olan kabartma İtalya haritasına gitti. Konuşamasa da, Messina Boğazı'ndaki hoş bir Yunan kasabası olan Reggio'yu gösterdi.

Bunun üzerine Julia, Reggio'ya gönderildi; orada biraz daha serbestti, hatta ziyaretçilerle görüşmesine izin veriliyordu – ama Livia'dan izin almaları kaydıyla. Julia'yı ziyaret etmek isteyen birinin, onu neden görmek istediğini açıklaması

ve Livia'nın imzasını taşıyan ayrıntılı bir pasaporta saç ve göz rengini, ayrıca vücudundaki ayırt edici özelliklerle yara izlerinin listesini, pasaportu sadece kendisi kullanabilsin diye yazması gerekiyordu. Bunca zahmete girmek isteyenlerin sayısı azdı. Julia'nın kızı Agrippina, annesiyle görüşmek için izin istedi; ama Livia ona izin veremeyeceğini, çünkü ahlakının bozulmasını istemediğini söyledi. Julia hâlâ sıkı disiplin altında tutuluyordu ve hiç arkadaşı yoktu; annesi adada hummadan ölmüştü.

Augustus bir iki kez, Roma sokaklarında yürürken, vatandaşların "Kızını geri getir! Yeterince acı çekti o! Kızını geri getir!" diye bağırdıklarını duydu. Çok üzüldü. Bir gün muhafızını kalabalığın içine gönderip, en çok bağıran iki adamı karşısına getirtti ve onlara günün birinde kendi karılarıyla kızları tarafından aldatılıp rezil olacaklarını, Jüpiter'in onları salaklıkları yüzünden bu şekilde cezalandıracağını ağırbaşlılıkla söyledi. Bu göstericiler aslında Julia'ya acımaktan çok, Livia'ya olan düşmanlıklarını sergiliyorlardı; Julia'nın ağır sürgüne gönderilmesinin sebebinin Livia olduğunu ve Augustus'un gururuna hitap ederek, onun Julia'yı affetmesini engellediğini düşünüyorlardı haklı olarak.

Tiberius ise *kendi* ferah, büyük adasında bir iki sene gayet keyifli yaşadı. İklim mükemmeldi, yemekler iyiydi, ayrıca Tiberius edebi çalışmalarıyla ilgilenmek için bol bol zaman buluyordu. Yunanca düzyazıları hiç fena değildi; Euphorion ve Parthenius gibi şairleri taklit ederek zarif bir üslupla yazdığı, saçma sapan mersiyeleri de vardı. Bir yerlerde bir kitabı var bende. Zamanının çoğunu üniversitedeki profesörlerle dostça tartışarak geçiriyordu. Klasik mitolojiyle ilgileniyordu ve dev bir şecere haritası çıkardı; bu yuvarlak haritanın merkezinde bulunan, en eski atamız olan, Zaman Baba'nın babası Kaos'tan huzme şeklinde yayılan gövdeler dallanıp budaklanarak iç içe geçiyor ve orman perileriyle, krallarla ve kahramanlarla doluyordu. Amcam haritayı hazırlarken,

mitoloji uzmanlarını "Hektor'un anneannesinin adı neydi?" ve "Kimeralar erkek miydi?" gibi sorularla şaşırtmaktan, ardından da verdikleri yanıtları antik şairlerin uygun dizeleriyle desteklemelerini isteyerek onlara meydan okumaktan zevk alırdı. Bu arada, uzun yıllar sonra yeğenim Caligula, Augustus'la ilgili meşhur esprisinde, artık bende olan o tabloya gönderme yapmıştır: "Ah, evet, o benim büyük amcamdı.* Köpek Kerberos Apollon'un ne kadar akrabasıysa, o da benim o kadar akrabamdı." Aslında şimdi düşünüyorum da, Caligula hata yapmıştı, değil mi? Apollon'un büyük amcası kimi otoritelere göre Kerberos'un babası, kimilerine göreyse dedesi olan, Typhoeus adlı canavardı sanırım. Ama Tanrıların soyağacının başlangıcı ensest birleşmelerle –annelerle oğulların, erkek kardeşlerle kız kardeşlerin birleşmeleriyle– karmakarışık olduğundan, belki de Caligula haklıydı.

Rodoslular, Pleb Hakları Koruyucusu olan Tiberius'un karşısında huşuya kapılıyorlardı; Doğu'ya göreve giden veya oradan dönen eyalet memurları da, yolda rota değiştirip Tiberius'a saygılarını sunmayı asla ihmal etmezlerdi. Ama Tiberius sıradan bir vatandaş olduğunda diretir ve böyle saygı gösterilerini onaylamazdı. Resmi muhafızlarıyla gezmezdi pek. Pleb Hakları Koruyuculuğu'nun getirdiği yetkisini de tek bir kez kullandı: Başkanlığını yaptığı bir gramer tartışmasında kendisinin yetkisine meydan okumaya kalkışan genç bir Yunanı tutuklayarak, derhal bir ay hapis cezasına çarptırdı. At sürerek ve *gymnasium*'daki spor faaliyetlerine katılarak formda kalıyor, Roma'da olanları da yakından takip ediyordu – Livia'nın her ay gönderdiği mektuplar sayesinde. Adanın başkentindeki evinin yanı sıra, şehrin biraz dışındaki yüksek bir tepe burnuna inşa edilmiş, deniz manzaralı bir de villası vardı. Tiberius'un çoğunlukla akşamlarını birlikte geçirdiği birtakım kötü şöhretli insanları –fahişeleri, oğlanları, falcıları ve sihirbazları–, onun güvendiği bir adamı

* Gerçekte büyük dedesi. (e.n.)

olan, güçlü kuvvetli, azat edilmiş bir köle, tepeye çıkan gizli bir patikadan getirip götürürdü. Bu yaratıkların Tiberius'u memnun etmemeleri halinde, genellikle dönüş yolunda bir şekilde dengelerini kaybedip, çok aşağılardaki denize düştükleri söylenirdi.

Augustus'un beş yıllık sürenin sonunda Tiberius'un Pleb Hakları Koruyucusu unvanını yenilemeyi reddettiğini söylemiştim. Bunun Rodos'ta pek sevilmeyen Tiberius'u çok zor bir duruma düşürdüğünü tahmin edersiniz: Rodoslular resmi muhafızı, magistralık yetkileri ve dokunulmazlığı elinden alınan Tiberius'a önce laubali, ardından da saygısızca davranmaya başladılar. Örneğin derslerine girmek için başvurduğu, ünlü bir Yunan felsefe profesörü ona sınıfında yer olmadığını, ama bir hafta sonra tekrar gelmesini söyledi; belki o zamana kadar yer açılırdı. Sonra Livia, Gaius'un Anadolu Valisi olarak Doğu'ya gönderildiğini haber verdi. Ama Gaius çok uzağa değil, Sakız Adası'na gönderilmiş olmasına karşın, Tiberius'un beklediği ziyarette bulunmadı. Tiberius, Gaius'un Roma'da dolaşan birtakım yanlış söylentilere, Tiberius'la Livia'nın askeri isyan çıkarmayı planladıkları yönündeki söylentilere inandığını bir arkadaşından duydu; hatta Gaius'un maiyetinden biri, herkesin az çok sarhoş olduğu bir şölende, Rodos'a gidip "Sürgün"ün kellesini getirmelerini teklif etmişti: Gaius da ona "Sürgün"den korkmasına gerek olmadığını söylemişti: "Sürgün"ün işe yaramaz kellesinin işe yaramaz omuzlarının üstünde kalmasında sakınca yoktu. Gururunu bir yana bırakan Tiberius hemen gemiye binip, üvey oğluyla barışmak için Sakız Adası'na gitti ve orada sergilediği tevazu epey konuşuldu. Augustus'tan sonraki yaşayan en saygın Romalı olan Tiberius daha ergenlikten çıkmamış bir çocuğun, hem de rezil olmuş karısının oğlunun ayağına gidiyordu! Gaius onu soğuk karşılasa da, koltukları kabardı. Tiberius ona hiç korkmaması için yalvardı ve kulağına gelen söylentilerin fesatça olduğu ka-

dar yersiz de olduğunu söyledi. Gaius'a ve kardeşi Lucius'a duyduğu saygıdan ötürü bıraktığı siyasi kariyerine geri dönmeye niyetli olmadığını söyledi: Huzurun ve mahremiyetin her türlü payeden daha önemli olduğunu öğrenmişti ve tek istediği, hayatının geri kalanını bu şekilde geçirmesine izin verilmesiydi.

Yüce gönüllü davranma fırsatı bulunca koltukları kabaran Gaius, Tiberius'un Augustus'a yazdığı mektubu (Tiberius Roma'ya dönmek için izin istiyordu) teslim etmeyi ve kişisel tavsiyelerini de ekleyerek Tiberius'u bu konuda desteklemeyi kabul etti. Tiberius bu mektupta Roma'yı yalnızca genç prensleri, yani üvey oğullarını utandırmamak için terk ettiğini ve artık büyüyüp hayatlarını kurduklarına göre, kendisinin Roma'da sessiz sakin bir hayat sürmemesi için sebep kalmadığını söylüyordu; Rodos'tan bıktığını ve dostlarıyla akrabalarını özlediğini de ekliyordu. Gaius mektubu teslim etti ve sözünü yerine getirip, Tiberius'u destekledi. Yanıtını Tiberius'a değil, Gaius'a veren Augustus, onun dostlarıyla akrabalarının yalvarıp yakarmalarına aldırmadan, Devlet'in ona en çok ihtiyaç duyduğu zamanda çekip gittiğini söyledi; Tiberius kafasına estiği gibi geri dönemezdi. Bu mektubun içeriği kulaktan kulağa yayıldı ve Tiberius iyice kaygılandı. Galya'daki Nîmes (Nemausus) halkının, onun zaferlerinin anısına dikilmiş heykelleri devirdiğini ve artık Lucius'un bile onun hakkındaki yalan söylentilere inanmaya meyilli olduğunu duymuştu. Şehirden ayrılıp, adanın ücra bir köşesindeki küçük bir eve taşındı; denize uzanan burundaki villasına ancak arada sırada gidiyordu. Artık fiziksel durumuyla, hatta görünüşüyle bile pek ilgilenmiyordu; nadiren tıraş oluyor, bornoz ve terliklerle ortalıkta dolanıyordu. Sonunda Livia'ya özel bir mektup yazıp, ne kadar tehlikeli bir durumda olduğunu açıkladı. Livia oraya geri dönmesi için izin alabilirse, ikisi de yaşadığı sürece Livia'nın sözünden hiç çıkmayacağına yemin etti. Bu mektubu fedakâr annesine

değil, Devlet Gemisi'nin şimdiye kadar takdir edilmese de gerçek serdümenine yazdığını söyledi.

Livia'nın istediği tam da buydu; şimdiye kadar Augustus'u Tiberius'u geri çağırmaya ikna etmekten bilerek kaçınmıştı. Eskiden hareketlilikten ve onur payelerinden bıkan Tiberius'un, bu kez de eylemsizlikten ve halkın gözünden düşmekten bıkmasını istemişti. Kısa bir cevap yazarak, Tiberius'un mektubunun sağ salim eline geçtiğini ve teklifini kabul ettiğini söyledi. Birkaç ay sonra Lucius, Hispania'ya giderken Marsilya'da gizemli bir şekilde [MS 2 ölünce ve Augustus şoka girince, Livia sevgili oğlu Tiberius'un desteğini yıllardır özlediğini söyleyerek onu ikna etmeye girişti; Tiberius'un geri dönmesini istediğini söylemeye şimdiye kadar cesaret edememişti. Evet, Tiberius kesinlikle bir kabahat işlemişti, ama artık dersini almıştı ve Livia'ya gönderdiği özel mektuplarda, Augustus'a en derin sadakatle bağlı olduğuna yemin ediyordu. Hem Tiberius'un geri dönme arzusunu destekleyen Gaius'un da, kardeşinin ölümünden sonra artık güvenilir bir meslektaşa ihtiyacı vardı.

Bir akşam, Tiberius'un denize uzanan burundaki evine Thrasyllus adlı bir Arap falcı geldi. Daha önce de iki üç kez gelmiş ve gayet umut verici kehanetlerde bulunmuştu, ama henüz bunların hiçbiri gerçekleşmemişti. Thrasyllus'a olan inancını giderek yitiren Tiberius azat edilmiş kölesine, Thrasyllus'un onu bu kez tamamen tatmin edememesi durumunda, tepeden inerken ayağının kaymasını söyledi. Thrasyllus gelince Tiberius'un ilk sözü "Bugün yıldızlarım ne durumda?" oldu. Thrasyllus taş bir masaya oturup eline bir parça kömür alarak, oldukça karmaşık astrolojik hesaplamalar yaptı. Sonunda şöyle dedi: "Yıldızlarınız son derece elverişli bir kavuşumdalar. Geçirdiğiniz kötü dönem nihayet sona eriyor. Şimdiden sonra talihiniz hep açık olacak."

"Harika," dedi Tiberius soğuk bir tavırla, "peki ya seninkiler?"

Tekrar hesaplamalar yapan Thrasyllus sonunda başını kaldırıp gerçek veya sahte bir dehşetle baktı. "Yüce Tanrılar adına!" diye haykırdı. "Havadan ve sudan gelen korkunç bir tehlikeyle karşı karşıyayım."

"Kurtulma şansın var mı?" diye sordu Tiberius.

"Bilemiyorum. Önümüzdeki on iki saati sağ salim atlatabilirsem, şansım sizinki kadar yaver gidecek; ama neredeyse bütün gezegenlerin kavuşumu aleyhimde ve tehlikeden kaçınmam mümkün değil gibi görünüyor. Beni ancak Venüs kurtarabilir."

"Demin Venüs hakkında ne demiştin? Unuttum."

"Burcunuz Akrep'e geçmesi, şansınızın çok iyiye döneceğini gösteriyor. Bu son derece önemli hareketle ilgili bir çıkarımda daha bulunayım: Yakında Julia hanedanına katılacaksınız; bu hanedanın doğrudan Aeneas'ın annesi Venüs'ün soyundan geldiğini hatırlatmama gerek yok. Tiberius, sizin görkemli kaderiniz benim mütevazı kaderimle ilginç bir şekilde bağlantılı. Yarın şafaktan önce iyi haber alırsanız, bu benim de en az sizin kadar uzun süre talihli olacağımı gösterir."

Verandada oturuyorlardı; birden bir çalıkuşu ya da ona benzeyen küçük bir kuş Thrasyllus'un dizine konup, başını yana eğerek ona ötmeye başladı. Thrasyllus kuşa "Sağ ol kız kardeşim!" dedi. "Bu haber tam zamanında geldi." Sonra Tiberius'a döndü: "Tanrılara şükürler olsun! Kuşun dediğine göre şu gemi iyi haber getiriyormuş ve kurtulacakmışım. Tehlike geçmiş."

Ayağa kalkıp Thrasyllus'a sarılan Tiberius, önceki niyetini ona itiraf etti. Gemi sahiden de Augustus'un yazdığı mektupları taşıyordu; Augustus, Tiberius'a Lucius'un ölüm haberini veriyor ve bu koşullar altında, yüce gönüllülük ederek onun şimdilik sıradan bir vatandaş olarak da olsa Roma'ya geri dönmesine izin verdiğini bildiriyordu.

Gaius'a gelince; Augustus ona altından kalkamayacağı işler verilmesini istemiyor ve onun valiliği sırasında Doğu'da

ayaklanma çıkmamasını umuyordu. Maalesef Ermenistan Kralı ayaklanmış, Parth Kralı da ona katılma tehdidinde bulunmuştu; Augustus ne yapacağını bilemiyordu. Gaius barış zamanında iyi bir vali olabildiğini kanıtlasa da, Augustus onun böylesine önemli bir savaşı başarıyla yürütebileceğine inanmıyordu; kendisi de sefere çıkamayacak kadar yaşlıydı ve zaten Roma'da işi başından aşkındı. Ama Doğu alaylarının başına Gaius'tan başkasını geçiremezdi, çünkü Gaius Konsül'dü ve doğru düzgün generallik yapamayacak birine o unvan asla verilmemeliydi. Artık Gaius'u kendi haline bırakmaktan ve en iyi olasılığın gerçekleşmesini ummaktan başka yapacak şey yoktu.

Gaius'un şansı başta yaver gitti. Ermeni tehdidi, Doğu Ermenistan sınırının bir göçebe barbar kabile tarafından işgal edilmesiyle ortadan kalktı. Ermeni Kralı onları kovalarken öldürüldü. Hem bunu hem de Gaius'un büyük bir ordu topladığını haber alan Parth Kralı ise uzlaşmaya razı oldu: Augustus bunu öğrenince rahat nefes aldı. Ama Augustus'un Ermenistan tahtına geçirmek istediği Med kavminden bir adayı kabul etmeyen Ermeni soylular, Gaius'un fazladan askerlerini artık gereksiz olduklarını düşünerek geri göndermesinden sonra savaş açtılar. Ordusunu tekrar toplayıp Ermenistan'a yürüyen Gaius birkaç ay sonra, onu barış görüşmesine davet eden bir düşman generali tarafından haince yaralandı. Yarası ağır değildi. [MS 4 Onu pek umursamayan Gaius seferi başarıyla tamamladı. Ama her nasılsa yanlış tedavi gördüğünden, zaten son iki yıldır nedense kötü olan sağlığı iyice bozuldu: Zihinsel odaklanma yetisini tamamen yitirdi. Sonunda Augustus'a yazıp, emekliye ayrılmak için izin istedi. Augustus onun isteğini üzülerek de olsa kabul etti. Gaius evine giderken yolda öldü. Böylece Julia'nın oğullarından geriye yalnızca on beş yaşındaki Postumus kalmıştı; Augustus, Tiberius'un varlığına öyle alışmıştı ki, onu evlat edinip Pos-

tumus'la birlikte oğlu ve vârisi kılmakla Julia hanedanına katarak, Thrasyllus'un kehanetini gerçekleştirdi.

Doğu'da bir süreliğine barış hâkim oldu, ama Germania'da tekrar patlak veren savaş –öğrenciyken Athenodorus'a yazdığım kompozisyondan bahsederken bu savaşa değinmiştim– ciddileşince Augustus, Tiberius'u ordu komutanlığına atadı ve ona güvendiğini göstermek için, on yıllık Koruyuculuk bahşetti. Gücünü ve ustalığını yitirmemiş olan Tiberius çıktığı zorlu seferi başarıyla yürüttü. Ama Livia, onun siyasi olaylardan uzak kalmamak için Roma'yı sık sık ziyaret etmesinde diretiyordu. Ona verdiği sözü tutan Tiberius, onun sözünden asla çıkmıyordu.

7. Bölüm

Amcam Tiberius'tan bahsetmek için birkaç sene geriye gitmiştim, ama onun Augustus tarafından evlat edinilmesine kadar gelmekle, bu sefer de ileriye gitmiş oldum. Şimdi birkaç bölümü sadece dokuz ila on altı yaşlarım arasında gerçekleşen olaylara ayırmaya çalışacağım. Çoğunlukla biz genç soyluların nişanlılık ve evliliklerimizden bahsedeceğim. Önce Germanicus reşit oldu – aslında on dördüne 30 Eylül'de bastı, ama reşit olma kutlamaları martta yapılırdı hep. Âdetler uyarınca çelenk takıp mor kenarlı çocuk giysisini son kez giyen Germanicus, Palatium'deki evimizden sabah erkenden çıktı. Önünden koşan çocuklar şarkı söyleyerek etrafa çiçek saçıyor, yanında soylu arkadaşları yürüyor, peşinden de mevkilerine göre sıralanmış mu- [MÖ 1
azzam bir vatandaş kalabalığı geliyordu. Tepe'den ağır ağır inip Pazaryeri'nden geçtiler; Germanicus orada tezahüratlarla karşılandı. Tezahüratlara kısa bir konuşmayla karşılık verdi. Sonunda Capitolium Tepesi'ne çıktılar. Capitolium'da Augustus'la Livia, Germanicus'u selamlamak için bekliyorlardı; Germanicus, Gök Gürültüsü Tanrısı Jüpiter'in tepedeki tapınağında beyaz bir boğa kurban etti ve beyaz erkek giysisini ilk kez giydi. Gelmeme izin verilmemesi epey canımı sıkmıştı. Onca yolu yürüyemezdim, tahtırevanda taşınmam da kötü görünürdü. Törenin yalnızca son kısmı-

nı görebildim; Germanicus geri dönünce çocuk giysisini ve süslerini evin tanrılarına adadı; bir de evin önünde toplanmış kalabalığa, ön basamaklardan kekler ve bozuk paralar atıldı.

Germanicus bir yıl sonra evlendi. Augustus erkek akrabalarını evlendirmek için elinden geleni yapardı. İmparatorluk çok büyüktü ve eldeki soylularla seçkinler, memur ve üst düzey subay kadrolarının tamamını doldurmaya yetmiyordu; boş kadrolara halktan insanları getirmek de sorunu çözmüyordu. Hanedanın erkekleri bu yeni gelenlerin kabalığından yakındığında, Augustus ancak bunları bulabildiğini söyleyerek onları terslerdi. Çözümün kendi ellerinde olduğunu söylerdi: Yüksek tabakadan olan bütün erkeklerle kadınlar olabildiğince genç yaşta evlenmeli ve olabildiğince çok çocuk yapmalıydılar. Augustus yönetici sınıflardaki doğum ve evlilik oranlarının sürekli azalmasına kafayı takmıştı.

Bir keresinde, senatörlerin içinden seçildiği Soylu Şövalyeler Sınıfı Augustus'un bekârlara karşı olan kanunlarının sertliğinden yakınınca, Augustus bütün tarikatı Pazaryeri'ne çağırıp nutuk çekti. Onları evliler ve bekârlar olmak üzere iki gruba ayırdı. Bekârların sayısı çok daha fazlaydı ve Augustus iki gruba ayrı ayrı konuşma yaptı. Bekârlarla konuşurken çok sinirlendi, onların hayvan ve haydut olduklarını söyledi; tuhaf bir benzetme yaparak gelecek nesillerinin katili olduklarını da söyledi. Artık yaşlanmış olan Augustus, hayatı boyunca yöneticilik yapmış tüm ihtiyarlar gibi huysuz ve sinirli olmuştu. Kendilerini Vesta Bakiresi mi sandıklarını sordu. En azından Vesta Bakireleri onlar gibi yataklarına başkalarını almıyorlardı. Karşısında duran kişiler yataklarını kendi tabakalarından, düzgün kadınlarla paylaşıp da sağlıklı çocuklar yapmak yerine, bütün hayat enerjilerini yağlı saçlı köle kızlara ve çirkin Asyalı-Yunan fahişelere harcamalarının sebebini açıklar mıydılar lütfen? Üstelik, Augustus'un duydukları doğruysa, çoğu gecelerini

iğrenç bir mesleği icra eden birtakım yaratıklarla geçiriyorlardı ki Augustus bu mesleğin adını bile ağzına almayacaktı, Şehir'deki varlığını kabullendi diye onu onayladığı sanılmasın diye. Elinden gelse, toplumsal sorumluluklarını yerine getirmek yerine cinsel sefahat içinde yaşayan bütün erkeklere, ettiği yeminleri unutan Vestalara verilen korkunç cezayı verirdi – onları diri diri gömdürürdü.

Biz evlilere gelince (ne de olsa onlardandım artık), bizi kucaklamak istercesine kollarını açarak övgüler yağdırdı: "Roma'nın kalabalık nüfusuna kıyasla sayınız çok az. Şuradaki, doğal toplumsal sorumluluklarını yerine getirmek istemeyen arkadaşlarınıza kıyasla sayınız çok az. Ama tam da bu yüzden, övgüye daha da çok layık olduğunuzu düşünüyorum ve hem isteğimi yerine getirdiğiniz için hem de Devlet kadrolarının dolması için elinizden geleni yapmanızdan dolayı size minnettarım. Geleceğin Romalıları sizin gibi insanlar sayesinde büyük bir ulus olacak. Başta sadece bir avuçtuk, biliyorsunuz; ama evlenip çocuk yapa yapa, komşu devletlerle sadece yiğitliğimizle değil, nüfusumuzun büyüklüğüyle de boy ölçüşür hale geldik. Bunu asla aklımızdan çıkarmamalıyız. Doğamızın fani kısmını sonu gelmez nesillerimizle, bir yarışta meşale taşırcasına telafi etmeliyiz ki doğamızın ilahi mutluluğa uzak düşen tek yönünü birbirimiz aracılığıyla ölümsüzleştirebilelim. İlk ve en büyük Tanrı, bizi yaratan Tanrı temelde bu yüzden insan ırkını ikiye ayırmıştır: Irkımızın bir yarısını erkek, diğer yarısını da dişi kıldı ve fani olanı bile bir bakıma ölümsüzleştirmek için, bu iki yarının birbirini arzulamasını ve birleşmelerinin verimli olmasını sağladı. Hatta eskilerin söylediğine göre, Tanrılar bile erkek ve dişi olarak ikiye ayrılır ve hepsi birbirine cinsel bağlarla, akrabalık ve ebeveynlik bağlarıyla bağlıdır. Yani gördüğünüz gibi evlilik ve üremek, buna ihtiyacı olmayan varlıklar tarafından bile soylu bir gelenek olarak görülür."

İçimden gülmek geldi; sadece hiç istemediğim ve zorla kabul ettiğim bir şey için övülmemden dolayı değil –o sırada evli olduğum Urgulanilla'dan birazdan bahsedeceğim–, bütün bunlar tam bir komedi olduğu için de. Erkeklerden çok kadınların evlilikten kaçındığını gayet iyi bilen Augustus'un bizimle o şekilde konuşmasının ne gereği vardı? Kadınları çağırsa, onlara uygun bir dille hitap etse daha başarılı olabilirdi.

Bir keresinde, annemin azat edilmiş iki kölesinin modern evlilik konusunu soylu kadınlar açısından ele almalarına kulak misafiri olduğumu hatırlıyorum. Soylu bir kadının evlenmekten ne çıkarı olur ki, diye soruyorlardı. Artık ahlak sükût etmiş, evliliği ciddiye alan kalmamıştı. Evet, bazı eski kafalı adamların evlilik kurumunu, arkadaşlarından veya hizmetçilerinden olan çocuklarını reddedecek kadar ciddiye aldıkları oluyordu; bazı eski kafalı kadınlar da kocalarının hislerini dikkate alarak, onlardan başkasından hamile kalmamaya çok dikkat ediyorlardı. Ama genel olarak, bugünlerde her güzel kadın istediği her erkekle yatabilirdi. Evlenirse ve kocasından sıkılıp (ki genellikle öyle olurdu) gönül eğlendirecek birini ararsa, kocasının gururuyla ya da kıskançlığıyla uğraşmak zorunda kalabilirdi. Evlilik mali açıdan da lehine olmazdı. Drahoması kocasına veya aile reisi olarak kayınpederine (hayattaysa) verilirdi; ve kadın zaaflarını çoktan öğrendiği babasının veya ağabeyinin yerine, genellikle idaresi çok daha zor olan kayınpederiyle ya da kocasının ağabeyiyle uğraşmak zorunda kalırdı. Evlilik can sıkıcı ailevi sorumluluklar getirirdi o kadar. Çocuklara gelince, onları kim isterdi ki? Doğumdan önce, aylar boyunca kadının sağlığını bozar ve eğlenmesine engel olurlardı; sonrasında da, kadın doğum yapar yapmaz dadı tutsa bile, fiziksel olarak kendini toplaması zaman alırdı ve genellikle iki çocuktan sonra vücudunun şekli bozulurdu. O dünyalar güzeli Julia, Augustus'u kırmayıp çocuk yaptıktan sonra nasıl da değişmişti. Hem bir

kadın yuvasının yıkılmasını istemiyorsa, hamileliği sırasında kocasının başka kadınlardan uzak durmasını bekleyemezdi; doğumdan sonra da adam çocukla pek ilgilenmezdi. Bütün bunlar yetmezmiş gibi, bugünlerde dadılar afallatıcı derecede özensizdi ve birçok çocuk onlar yüzünden ölüyordu. İyi ki o zeki Yunan doktorlar vardı – gebelik çok ilerlememişse, bir kadının kimseye çaktırmadan, iki üç gün içinde düşük yapmasını sağlayabiliyorlardı. Bazı kadınlar, hatta çok modern kadınlar bile eski kafalılık ederek çocuklara düşkün olabiliyordu tabii; ama borç batağında yüzen bir soylunun çocuğunu satın alıp evlat edinebilirlerdi...

Augustus'un Soylu Şövalyeler Sınıfı üyelerine sıradan insanlarla, hatta azat edilmiş kölelerle bile evlenme izni vermesi pek işe yaramadı. Şövalyeler evlenseler bile bunu âşık oldukları veya çocuk istedikleri için değil, iyi bir drahoma almak için yaparlardı ve azat edilmiş kadınların çok parası olmazdı; hem şövalyeler, özellikle de bu sınıfın içinde yetişmiş olanlar, kendilerinden aşağı tabakadakilerle evlenmek istemezlerdi. Köklü ve soylu ailelerde durum daha da kötüydü. Onların evlenecek uygun akrabayı bulmaları daha zor olduğu gibi, evlilik kuralları daha katıydı. Kadın evlendiği adama, yani aile reisine tamamen itaat etmek zorundaydı. Aklı başında her kadın, ancak boşanarak kurtulabileceği böyle bir anlaşmayı kabul etmeden önce iki kere düşünürdü; boşandıktan sonra da, eski kocasına drahoma olarak verdiği mülkleri geri alması zordu. Ama köklü ve soylu olmayan ailelerde, bir kadın bir erkekle resmi olarak evlense de bağımsız kalabilir, mülklerinin kontrolünü elinde tutabilirdi – her senenin üç gecesini kocasının evinin dışında geçirmeyi şart koşarsa eğer; çünkü böylece kocası onun kendisinin daimi malı olduğunu iddia edemezdi. Kadınlar bu evlilik türünü bariz sebeplerden ötürü severdi; kocaları da aynı sebeplerden ötürü sevmezdi. Bu evlilik türü önce Roma'nın en alt tabakadan ailelerinde baş gösterse de, kısa sürede köklü ve

soylu aileler hariç herkes tarafından benimsendi. Köklü ve soylu ailelerin ona karşı olmaları için dinsel bir sebep vardı. Devletin yüksek rahipleri bu ailelerden seçilirdi ve dini hukuka göre bir rahibin evli olması, ayrıca geleneklere uygun bir evlilik yapmış ve böyle bir evliliğin ürünü olması gerekiyordu. Zaman geçtikçe, uygun rahip adayları bulmak giderek zorlaştı. Sonunda Rahipler Korporatifi'nde doldurulamayan boşluklar oluştuğunda ve buna bir çare bulunması gerektiğinde, hukukçular bir çıkış yolu buldular. Soylu kadınların, geleneklere uygun şekilde evlenirken, "sadece dini konularda" kendilerini ve mülklerini tamamen teslim etmelerini ve bunun dışında serbest evliliğin tüm avantajlarından faydalanmalarını şart koşabilmelerine izin verildi.

Ama bu sonradan oldu. Augustus'un şimdilik, bekâr veya evli ama çocuksuz adamları hukuki yollardan cezalandırmak dışında yapabileceği tek şey, aile reislerine, çocuklarını nasıl bir işe bulaştıklarını fark edemeyecek ve körü körüne itaat etmekten başka bir şey yapamayacak kadar gençken (onları üreme konusunda bilgilendirerek) evlendirmeleri yönünde baskı yapmaktı. Dolayısıyla, ben de dahil olmak üzere Augustus'la Livia'nın ailelerinin tüm genç üyeleri, iyi örnek olalım diye, mümkün olduğunca küçük bir yaşta evlendirildik. Tuhaf gelebilir, ama Augustus elli dört yaşında büyük dede, yetmiş altı yaşında öldüğünde de büyük büyük dedeydi; Julia ise ikinci evliliği sayesinde, doğurma yaşını geçmeden önce, evlilik çağına gelmiş bir kız toruna sahipti. Nesiller böyle iç içe geçince, İmparatorluk hanedanının soy ağacını çıkarmak, Olympos tanrılarınınkini çıkarmak kadar zor hale geldi. Bunun tek sebebi evlat edinmenin ve dinsel gelenekte izin verilenden daha yakın akrabalarla evlenmenin yaygınlığı değildi – İmparatorluk hanedanı kanun tanımamaya başlamıştı artık; bir başka sebep, bir adam ölür ölmez dul karısının hemen başkasıyla ve mutlaka aynı küçük akraba çevresinden biriyle evlendiril-

mesiydi. Şimdi bu konuyu fazla uzatmadan açıklamak için elimden geleni yapacağım.

Julia'nın çocuklarından, oğulları Gaius'la Lucius ve Postumus'tan, kızları Julilla'yla Agrippina'dan bahsetmiştim; Augustus'un Julia'yı vasiyetinden çıkarmasından sonra Gaius ve Lucius onun baş vârisleri olmuşlardı. Livia'nın ailesinin en genç üyeleri Tiberius'un oğlu Castor ve ilk üç kuzeni, yani ağabeyim Germanicus, ablam Livilla ve bendim. Ama Julia'nın torununu unutmamalıyım – Julilla, Livia'nın ailesinden koca bulamayınca Aemilius diye zengin bir senatörle evlendi (bu adam, Scribonia'nın daha önceki bir evliliği sebebiyle, onun birinci dereceden kuzeniydi) ve Aemilia adlı bir kızları oldu. Julilla'nınki talihsiz bir evlilikti, çünkü Livia Augustus'un torununun kendi torunuyla evlenmemesine içerlemişti; ama birazdan göreceğiniz gibi, öfkesi kısa sürede geçti ve bu arada Germanicus epeydir sevdiği, güzel ve ağırbaşlı bir kız olan Agrippina'yla evlendi. Gaius ise ablam Livilla'yla evlendi ama kısa süre sonra, ardında çocuk bırakmadan öldü. Aemilia'yla nişanlanmış, ama henüz evlenmemiş olan Lucius daha önce ölmüştü zaten.

Lucius ölünce, Aemilia'ya uygun koca bulma meselesi baş gösterdi. Augustus, Livia'nın Aemilia'yı benimle evlendirmek istediğini anladı; ama o çocuğu seviyordu ve benim gibi hastalıklı bir yaratıkla evlendirilmesini istemiyordu. Bu evliliğe karşı çıkmaya karar verdi: Bir kez olsun Livia'nın dediği olmayacaktı. Lucius'un ölümünden kısa süre sonra, bir gün Augustus en eski generallerinden biriyle, soyu diktatör Camillus'a dek uzanan Medullinus'la yemek yiyordu. Şarap kadehleri defalarca dolup boşaldıktan sonra Medullinus gülümseyerek çok sevdiği genç bir kız torununun olduğunu söyledi. Kız son zamanlarda edebiyat dersinde şaşırtıcı bir ilerleme kaydetmeye başlamıştı ve Medullinus'un anladığı kadarıyla bu gelişmenin sorumlusu, o sırada evinde onur konuğu olan Augustus'un genç bir akrabasıydı.

Augustus şaşırdı. "Kim olabilir ki? Bu meseleyi ilk kez duyuyorum. Neler oluyor? Edebi bir çeşnisi olan gizli bir aşk macerası mı yoksa?"

"Evet, onun gibi bir şey," dedi Medullinus sırıtarak. "O delikanlıyla konuştum; bütün fiziksel talihsizlikleri ve kabiliyetleriyle, ister istemez kanım ısındı ona. Dürüst ve soylu bir karakteri var; genç yaşta o kadar bilgili olmasından da çok etkilendim."

Augustus hayretle sordu: "Nasıl yani, bizim küçük Tiberius Claudius'u kastetmiyorsun herhalde?"

"Hayır, ondan bahsediyorum," dedi Medullinus.

Yüzü birden kararlılıkla aydınlanan Augustus, son derece yersiz bir telaşla "Baksana Medullinus, eski dostum; o delikanlının torununla evlenmesine izin verir misin?" diye sordu. "Veririm dersen, o işi seve seve ayarlarım. Şu an aile reisi genç Germanicus aslında, ama böyle konularda büyüklerinin sözünü dinler. Eh, öyle zavallı, sağır, kekeme bir topalın karşısında her kız tiksinmeden duramaz kesinlikle; Livia'yla ben, o delikanlıyı nişanlamaktan çekindik hep. Ama torunun onunla evlenmeyi özgür iradesiyle istiyorsa..."

Medullinus dedi ki: "Torunum bu evlilik meselesini benimle konuştu; iyice düşünüp taşınmış. Genç Tiberius Claudius'un alçakgönüllü, dürüst ve iyi kalpli bir insan olduğunu söyledi; topal olduğu için de savaşa gidip öldürülmez..."

"Başka kadınların peşinden de koşamaz," diye güldü Augustus.

"Ve sadece tek kulağı sağır dedi; genel sağlığına gelince..."

"Senin küçük haspa bizim delikanlının, yatalak da olsa, malum organının (hani şu namuslu ev kadınlarının en çok önem verdiği organı diyorum) iş gördüğünü anlamış ha? Evet, Tiberius Claudius'un neden gayet sağlıklı çocukları olmasın ki? Benim yaşlı, sakat, hırlayarak soluyan damızlık aygırım Bucephalus'un çocukları, Roma'daki diğer tüm atlardan daha fazla yarış kazandı. Ama şaka bir yana, sen çok

şerefli bir aileden geliyorsun Medullinus; eşimin ailesi, senin ailenle evlilik yoluyla birleşmekten gurur duyar. Bu evliliği cidden onaylıyor musun?"

Medullinus, Tiberius Claudius'un kıza iyi bir koca olacağını düşündüğünü söyledi; Vatanın Babası'nın akrabası olmak da büyük ve beklenmedik bir onur olurdu.

Bahsedilen o torun, yani Medullina ilk aşkımdı; ve yemin ederim ki koca dünyada onun kadar güzel bir kız görülmemiştir. Onunla bir yaz ikindisinde, Sallust Bahçeleri'nde tanıştım; hastalanan Athenodorus'un yerine gelen Sulpicius beni oraya götürmüştü. Sulpicius'un kızı, Medullina'nın saygın bir asker olan (altı yıl sonra Konsül olacaktı) amcası Furius Camillus'la evliydi. Medullina'yı ilk görüşümde, sadece onun güzelliği karşısında değil, ansızın karşımda belirmesi yüzünden de afalladım; ben kitap okurken, sağır kulağımın tarafından yaklaştı ve kafamı kaldırıp bakınca, karşımda durup dalgınlığıma güldüğünü gördüm. Zayıftı, gür siyah saçlıydı, beyaz tenliydi, gözleri çok koyu maviydi, kuş gibi kıpır kıpırdı.

"Adın ne?" diye sordu dostane bir sesle.

"Tiberius Claudius Drusus Nero Germanicus."

"Tanrılar adına, amma uzunmuş! Benimki Medullina Camilla. Kaç yaşındasın?"

"On üç," dedim, kekelememeyi başararak.

"Ben daha on bir yaşındayım ama bahse girerim ki yarışırsak, şu sedir ağacına kadar koşup gelirsek seni geçerim."

"Koşu şampiyonu musun yoksa?"

"Roma'daki bütün kızları geçebilirim, ağabeylerimi de."

"Eh, bu sefer hükmen galipsin maalesef. Ben koşamam ki, topalım."

"Vah zavallı. Buraya nasıl geldin ki? Zıplaya zıplaya mı?"

"Hayır Camilla, tahtırevanla geldim, tembel ihtiyarlar gibi."

"Neden soyadımı kullanıyorsun?"

"Çünkü sana daha uygun."

"Bunu nereden çıkardın akıllım?"

"Çünkü Etrüskler, kendilerini Diana'ya adayan genç avcı rahibelere 'Camilla' derler. Camilla gibi bir isimle koşu şampiyonu olman normal."

"Güzelmiş. Bunu hiç duymamıştım. Bütün arkadaşlarıma artık bana Camilla demelerini söyleyeceğim."

"Bana da Claudius de, olur mu? Uygun ismim bu. Topal anlamına gelir. Akrabalarım bana Tiberius derler genellikle, ama bu uygun değil, çünkü Tiber çok hızlı akar."

Güldü. "Peki öyleyse Claudius, söylesene, madem diğer oğlanlarla birlikte koşamıyorsun, bütün gün ne yapıyorsun?"

"Genellikle kitap okuyorum ve bir şeyler yazıyorum. Bu yıl onlarca kitap okudum ve daha hazirandayız. Bu okuduğum Yunanca."

"Ben henüz Yunanca okuyamıyorum. Alfabeyi biliyorum o kadar. Dedem bana kızıyor –bu arada babam yok, biliyorsundur–, tembelsin diyor. Yunanca konuşulanları anlıyorum tabii: Sofrada ve misafir gelince Yunanca konuşmak zorundayız hep. Bu kitabın konusu ne?"

"Thukydides'in tarihçesinin bir cildi. Bu pasajda Cleon adlı bir politikacı ve tabakçının, bir adadaki Spartalıları ablukaya alan generalleri eleştirmeye başlaması anlatılıyor. Ellerinden geleni yapmadıklarını ve kendisi general olsa, o Spartalıların tamamını yirmi günde esir alacağını söylemiş. Atinalılar onun atıp tutmasından öyle sıkılmışlar ki, onu ordunun başına geçirmişler."

"Komik fikirmiş. Sonra ne olmuş?"

"Cleon sözünü tutmuş. Kendine iyi bir kurmay subay seçmiş ve ona istediği şekilde savaşmasını, ama mutlaka zafer kazanmasını söylemiş ve bu adam işini biliyormuş; böylece Cleon yirmi gün içinde Atina'ya en önde gelen yüz yirmi Spartalıyı getirmiş."

Camilla dedi ki: "Amcam Furius'tan duymuştum: Akıllı lider, kendisinin yerine düşünecek akıllı insanlar seçermiş." Sonra ekledi: "Sen artık bilge olmuşsundur herhalde Claudius."

"Tam bir geri zekâlı olarak tanınıyorum ve ne kadar çok okursam, o kadar geri zekâlı olduğumu düşünüyorlar."

"Bence çok hassas birisin sen. Çok da güzel konuşuyorsun."

"Kekeliyorum ama. Tarzım da tüm Claudiuslarınki gibi."

"Belki de sırf heyecandan kekeliyorsundur. Çok kız arkadaşın yok, değil mi?"

"Yok," dedim, "ve bana gülmeyen ilk kız sensin. Arada sırada görüşsek olur mu Camilla? Bana koşmayı öğretemezsin, ama ben sana Yunanca okumayı öğretebilirim. İster misin?"

"Ah, çok isterim. Ama ilginç kitaplardan öğretsen olur mu?"

"İstediğin kitaptan öğretirim. Tarih sever misin?"

"En çok şiir seviyorum galiba; tarihte ezberlenecek bir sürü isim ve tarih oluyor. En büyük ablam, Parthenius'un aşk şiirlerini öve öve bitiremiyor. Sen hiç okudun mu?"

"Bazılarını okudum, ama sevmedim. Çok yapay geldi. Ben *gerçek* kitapları severim."

"Ben de. Ama yapay olmayan Yunanca aşk şiiri var mı ki?"

"Theokritos var. Onu çok severim. Teyzene söyle, yarın seni bu saatte buraya getirsin; ben de Theokritos'u getiririm ve hemen başlarız."

"Sıkıcı değil diyorsun?"

"Evet, çok iyidir."

Sonra o bahçede neredeyse her gün buluşup birlikte gölgede oturarak Theokritos okumaya ve sohbet etmeye başladık. Sulpicius'a bundan kimseye bahsetmeyeceğine yemin

ettirdim; Livia'nın o kızla görüşmemi yasaklamasından korkuyordum çünkü. Bir gün Camilla bana, hayatında tanıdığı en iyi kalpli delikanlı olduğumu ve benden ağabeyinin bütün arkadaşlarından daha çok hoşlandığını söyledi. Ben de ona kendisinden çok hoşlandığımı söyledim; buna çok memnun oldu ve utangaçça öpüştük. Evlenme şansımızın olup olmadığını sordu. Dedesinin onun için her şeyi yapacağını, bir gün dedesini bahçelere getirip bizi tanıştıracağını söyledi; ama babam bunu hoş karşılar mıydı? Ona babam olmadığını, her şeyin Augustus'la Livia'ya bağlı olduğunu söylediğimde çok canı sıkıldı. O zamana kadar ailelerimizden pek bahsetmemiştik. Livia hakkında hiç iyi şeyler duymamıştı; ama ben Livia'nın evlenmemize izin verebileceğini, çünkü benden hiç hazzetmediğini ve onu rezil etmediğim sürece ne yaptığını umursamadığını düşündüğümü söyledim.

Açık sözlü, vakur bir ihtiyar olan Medullinus'un biraz da tarihçi olması, sohbetimizi kolaylaştırdı. Babamın çıktığı ilk seferde onun üstüydü ve onunla ilgili birçok anekdot anlattı; bunları biyografimde kullanmak üzere minnetle not aldım. Bir gün, Camilla'nın atası Camillus'tan bahsetmeye başladığımızda, bana Camillus'un en çok hangi eylemini beğendiğimi sorunca şöyle dedim: "Falerii'nin hain okul müdürü, sorumluluğundaki çocukları kandırıp Roma surlarına götürerek, Falerii'lilerin onları geri almak için her şartı kabul edeceklerini söyleyince, Camillus bu teklifi hor görerek geri çevirdi. Okul müdürünü çırılçıplak soydurup ellerini arkadan bağlattı ve çocuklara sopalarla kamçılar dağıttı, o haini döve döve yurtlarına geri götürsünler diye. Bu muhteşem bir tavır değil miydi?" Bu öyküyü okurken okul müdürünü Cato'yla, çocukları da Postumus ve kendimle özdeşleştirmiştim; dolayısıyla Camillus'a duyduğum hayranlık biraz muğlaktı. Ama Medullinus'un hoşuna gitti.

Germanicus evliliğimizi onaylamayı seve seve kabul etti, çünkü ona Camilla'ya olan aşkımdan bahsetmiştim; amcam

Tiberius da itiraz etmedi; babaannem Livia'ysa her zamanki gibi öfkesini gizleyip, Augustus'u Medullinus'u ikna ettiği için kutladı – Medullinus'un herhalde o sırada sarhoş olduğunu söyledi; gerçi Camilla'nın drahoması epey azdı ve Medullinus'un ailesinden birinin benim ailemden biriyle evlenmesi onlar için büyük bir onurdu. Camillus hanedanından nesillerdir üstün yetenekli veya şan şöhret kazanan biri çıkmamıştı.

Germanicus bana her şeyin ayarlandığını ve nişan töreninin bir sonraki uğurlu günde yapılacağını söyledi – biz Romalılar günler konusunda oldukça batıl inançlıyızdır; örneğin Camillus'un zamanındaki Allia felaketinin olduğu gün olan 16 Temmuz'da kimse savaşmayı, evlenmeyi veya ev satın almayı aklından bile geçirmez. Şansımın bu kadar yaver gitmesine inanamıyordum. Ben de her ziyaretinde (ki bize sık sık gelirlerdi) ablam Livilla'yı taklit edip benimle dalga geçen ve beni salak durumuna düşüren, huysuz, kendini beğenmiş, küçük bir kız olan Aemilia'yla evlendirilmemden korkmuştum. Livia nişan töreninin olabildiğince aile [MS 3 içinde düzenlenmesinde diretti; davetliler kalabalık olursa bir salaklık yapmamdan korktuğunu söyledi. Benim için hava hoştu: Törenlerden nefret ederdim. Sadece nikâh şahitleri (mecburen) çağrılacaktı ve şölen verilmeyecekti; her zamanki gibi adak adanacak ve evliliğin iyi gidip gitmeyeceğini anlamak için koçun iç organlarına bakılacaktı o kadar. Falda evliliğin iyi gideceği çıkacaktı tabii; Livia'nın arzusuyla törende rahiplik yapacak olan Augustus buna özen gösterecekti. Sonra ben reşit olur olmaz ikinci bir tören yapılacağına dair ve drahomanın ayrıntılarını içeren bir sözleşme imzalanacaktı. Camilla'yla ben el tutuşup öpüşecektik, sonra da ona altın yüzük verecektim ve dedesinin evine dönecekti – peşinde nedimeler olmadan, geldiği gibi usulca gidecekti.

O günü yazmak şimdi bile canımı acıtıyor. Başımda çiçekten bir taç ve üstümde temiz togamla, Germanicus'la

birlikte aile sunağının yanında durup, Camilla'nın gelmesini büyük bir heyecan ve kaygıyla bekledim. Gecikti. Çok gecikti. Şahitler sabırsızlanmaya başladılar ve böyle bir günde, nişan töreni yapılacakken onları bekleten yaşlı Medullinus'un terbiyesizliğinden yakındılar. Sonunda kapıda konukları karşılayan hizmetkâr, Camilla'nın amcası Furius'un geldiğini haber verdi; adam içeri girdiğinde, yüzü bembeyazdı ve üstünde yas kıyafeti vardı. Herkesi kısaca selamladıktan ve Augustus'la diğerlerinden, geciktiği ve iç karartıcı kıyafeti için özür diledikten sonra dedi ki: "Büyük bir felaket oldu. Yeğenim öldü."

"Öldü mü?" diye haykırdı Augustus. "Bu ne biçim şaka? Daha yarım saat önce yola çıktığını haber aldık."

"Zehirlendi. Kapıda bir kalabalık toplanmıştı; evin kızının nişan törenine gideceği duyulmuştu tabii. Yeğenim dışarı çıkınca, bütün kadınlar ona hayran kalıp başına üşüştüler. Yeğenim sanki ayağına basılmış gibi hafifçe çığlık attı, ama kimse önemsemeyince tahtırevana bindi. Daha sokaktan çıkmadan, yeğenimin yanında olan karım Sulpicia onun betinin benzinin attığını gördü ve 'Korkuyor musun?' diye sordu. 'Ah, yengeciğim,' dedi yeğenim, 'şu kadın koluma iğne batırdıktan sonra halsizleştim.' Bu son sözü oldu arkadaşlar. Birkaç dakika sonra can verdi. Ben de hemen üstümü değiştirip buraya koştum. Umarım beni bağışlarsınız."

Hüngür hüngür ağlamaya başladım. Böyle rezilce davranmama çok sinirlenen annem, azat edilmiş kölelerden birine beni odama götürmesini söyledi; odamda günlerce, bir şey yiyemeden ve uyuyamadan, ateşler içinde yattım. Ama sevgili Postumus beni teselli etmese, aklımı tamamen yitirirdim sanırım. Katil kadın asla bulunamadı ve cinayet sebebini kimse açıklayamadı. Livia birkaç gün sonra Augustus'a, güvenilir kaynaklardan duyduğuna göre o kalabalıktaki kadınların arasında, Camilla'nın amcası tarafından haksızlığa uğradığını (bu doğru değildi şüphesiz) düşünen bir Yunan

kızın olduğunu ve bu kızın öyle korkunç bir şekilde intikam almaya karar vermiş olabileceğini söyledi.

İyileştiğimde, en azından eski sağlığıma kavuştuğumda Livia, Augustus'a genç Medullina Camilla'nın ölümünün büyük şanssızlık olduğunu söyleyerek yakındı. Çekilmez torununun artık genç Aemilia'yla nişanlanması gerekecekti maalesef, her ne kadar Augustus'un buna karşı çıkması anlaşılır olsa da; zaten herkes bu nişanın şimdiye kadar gerçekleşmemesine şaşıyordu. Yani her zamanki gibi Livia'nın istediği oldu. Birkaç hafta sonra Aemilia'yla nişanlandım; ve nişan törenini rezil olmadan tamamladım, çünkü Camilla'nın ölümünden duyduğum üzüntü beni iyice umursamaz kılmıştı. Amelia'nınsa geldiğinde gözleri kıpkırmızıydı; üzüntüden değil, sinirinden ağlamıştı.

Zavallı Postumus'a gelince, o ablam Livilla'ya âşıktı; onu sık sık görüyordu, çünkü ablam Postumus'un kardeşi Gaius'la evlenince Saray'a taşınmıştı ve hâlâ oradaydı. Postumus'un, kardeşinin ölümüyle kopan akrabalık bağını onarmak için Livilla'yla evlenmesi bekleniyordu. Postumus'un tutkulu bağlılığı Livilla'nın koltuklarını kabartıyordu. Postumus'la sürekli oynaşsa da, aslında onu sevmiyordu. Castor'u seçmişti – o zalim, hovarda, yakışıklı adam, Livilla için biçilmiş kaftan gibiydi. Livilla'yla Castor'un ilişkisini tesadüfen keşfetmiştim ve Postumus için çok üzülüyordum, özellikle de Postumus ablamın gerçek yüzünü hiç bilmediği ve ona anlatmaya cesaret edemediğim için. [MS 4 Livilla yanımızda Postumus varken bana yapmacık bir sevgiyle davranırdı hep; Postumus bundan çok etkilenirdi, bense bir o kadar sinirlenirdim. Postumus gider gitmez Livilla'nın yine zalim numaralarına başlayacağını bilirdim. Livilla'yla Castor'un ilişkisini öğrenen Livia onları dikkatle izlemekteydi: Bir gece, güvendiği bir hizmetçisinden aldığı mesajla ödüllendirildi; Castor az önce balkona tırmanıp, Livilla'nın penceresinden içeri girmişti. Babaannem balkona

silahlı bir muhafız diktikten sonra Livilla'nın kapısını çaldı ve ona seslendi. Bir dakika kadar sonra kapıyı açan Livilla, yeni uyanmış numarası yaptı; ama Livia içeri girip, Castor'u perdenin arkasında buldu. Onlarla çok açık konuştu, Augustus'un bu meseleyi öğrenirse ikisini de sürgüne göndereceğini söyledi ve ağzını kapalı tutmak için birtakım koşullar öne sürdü; bu koşullara harfiyen uyarlarsa, birbirleriyle evlenmelerini bile ayarlayacağını söyledi. Aemilia'yla nişanlanmamdan kısa süre sonra Livia, Augustus'un kanına girip Postumus'u anne tarafımdan ilk kuzenim olan, Domitia diye bir kızla nişanladı ki bunun üzerine Postumus yıkıldı; Castor da Livilla'yla evlendi. Augustus aynı sene Tiberius'la Postumus'u evlat edindi.

Livia, Julilla'yla kocası Aemilius'u, kurduğu planların önündeki muhtemel bir engel olarak görüyordu. Aemilius ile Büyük Pompeius'un torunlarından olan Cornelius'un Augustus'u devirip yerine geçmeyi, görev ve yetkilerini de bazı eski Konsüllerle aralarında paylaşmayı planladıkları yönünde kanıt bulacak kadar şanslıydı; bu eski Konsüller arasında Tiberius da vardı, ama henüz bu konuda fikri alınmamıştı. Gerçi bu kumpas pek ilerlemiş değildi, çünkü Cornelius'la Aemilius'un planlarını açtıkları ilk eski Konsül, böyle işlere bulaşmayı hiç istemediğini söylemişti. Augustus, Cornelius'la Aemilius'u idam veya sürgünle cezalandırmadı. Kumpaslarının destek görmemesi hoşuna gitmişti, çünkü koltuğunun ne kadar sağlam olduğunu gösteriyordu bu; o ikisinin canını bağışlamakla da bunu biraz daha kanıtladı. Onları huzuruna çağırıp, aptallıkları ve nankörlükleri yüzünden azarlamakla yetindi. Augustus'un ayaklarına kapanan Cornelius, ona merhamet gösterdiği için sefilce teşekkür etti; Augustus da ona kendini daha fazla küçük düşürmemesi için yalvardı. Aleyhinde kumpas kurulacak veya merhamet gösterdi diye tapılacak bir tiran değildi o: Düzenin daha iyi korunabilmesi için bir süreliğine geniş yetkilerle donatıl-

mış bir Roma Cumhuriyeti memuruydu o kadar. Aemilius onu yanlış tanıtarak Cornelius'un kanına girmiş olmalıydı. Bu saçmalığı geride bırakmanın en iyi yolu, Cornelius'un gelecek sene Konsül olup, Augustus'la aynı mevkiye sahip olmasıydı; ne de olsa Roma'daki en yüksek mevki Konsüllük'tü. (Bu teorik olarak doğruydu.) Aemilius gururu elden bırakmayıp ayakta kaldı; Augustus ona evlilik yoluyla akrabası olarak daha ahlaklı, eski bir Konsül olarak da daha sağduyulu davranması gerektiğini söyledi. Onun tüm yetkilerini elinden aldı.

Bu vakanın ilginç bir yönü, Augustus'un sergilediği merhametin kaymağını, iki komplocunun canının bağışlanması için kadınsı duyarlılığıyla yalvardığını iddia eden Livia'nın yemesiydi; kendisi olmasa, Augustus'un o ikisini ibret-i alem olsun diye idam edeceğini söyledi. İnce ayrıntılarla dolu olan, *Güç ve Yumuşaklık Üstüne Bir Yastık Kavgası* adlı kısa kitabını Augustus'un izniyle yayımladı. Bu kitapta Augustus huzursuz ve kaygılı, gözüne uyku girmeyen biri olarak gösterilir. Livia onun huyuna suyuna giderek, aklından geçenleri söylemesi için yalvarır ve Aemilius'la Cornelius'a ne yapılması gerektiği meselesini birlikte ele alırlar.

Augustus onları idam ettirmek istemediğini, ama maalesef buna mecbur olduğunu, aksi takdirde onlardan korkarmış gibi görüneceğini ve dolayısıyla başkalarının da kendisine karşı kumpas kurmaya cesaret edeceklerini söyler. "Sürekli intikam almak ve ceza vermek zorunda olmak, onurlu bir adam için çok acı verici bir durumdur biricik karıcığım," der.

Livia şöyle karşılık verir: "Çok haklısın ve sana bir tavsiye vereceğim – yani istersen ve kadın olmama karşın başka kimsenin, en yakın arkadaşlarının bile sana vermeye cesaret edemeyeceği bir tavsiyede bulunduğum için beni suçlamazsan."

Augustus der ki: "Ne diyeceksen de hadi."

Livia şöyle karşılık verir: "Hiç tereddütsüz söyleyeceğim, çünkü iyi günde de kötü günde de yanındayım ve sen

güvende olduğun sürece benim de ülke yönetiminde payım var; sana bir zarar gelirse (Tanrılar korusun), bu benim de sonum olur..." Livia bağışlayıcılığı öğütler. "Yumuşak sözler öfkeyi dindirir, sert sözlerse en yumuşak başlı insanların bile öfkelenmesine yol açar: Bağışlayıcılık en kibirli kalpleri bile eritir, ceza ise en alçakgönüllü kalpleri bile sertleştirir... Ayrım yapmadan bütün suçluları bağışlamalıyız demiyorum: Çünkü öyle iflah olmaz, öyle aşağılık insanlar vardır ki, onları bağışlamak ziyandır. Öyleleri siyasi yapıdaki bir kanser olarak görülüp hemen ortadan kaldırılmalıdır. Ama gençlikleri, cahillikleri veya yanlış anlamalar yüzünden, bilinçli ya da bilinçsiz olarak kabahat işleyen insanların sadece azarlanmaları veya olabilecek en hafif şekilde cezalandırılmaları gerektiğine inanıyorum. İstersen bunu denemeye bu iki adamla başlayalım." Onun bilgeliğini alkışlayan Augustus ikna olduğunu itiraf eder. Ama Livia'nın dünyaya, Augustus'un ölümünden sonra kendi egemenliğinin de sona ereceği konusunda güvence vermesine dikkat edin; "öyle iflah olmaz, öyle aşağılık insanlar" tabirini de aklınızda tutun. Babaannem Livia çok kurnazdı!

Livia, Augustus'a, Aemilia'nın ebeveyninden hoşnut olmadığını göstermek için, Aemilia ile benim nişanımızı bozmasını söyledi; Augustus bunu seve seve kabul etti, çünkü Aemilia ona benimle evlenmek zorunda kalmasının ne büyük bir talihsizlik olduğunu söyleyerek acı acı yakınmaktaydı. Livia'nın Julilla'dan çekinmesi için pek bir sebep yoktu artık, çünkü Augustus Julilla'nın kocasının suç ortağı olduğundan şüpheleniyordu: Yine de Livia rahat olmak adına Julilla'yı tamamen bitirecekti. Ama önce Urgulania adlı arkadaşına olan gönül borcunu ödemesi gerekiyordu; bu kadın, şimdiye kadar bahsetmesem de, öykümdeki en sevimsiz karakterlerden biridir.

8. Bölüm

Urgulania, Livia'nın tek sırdaşıydı ve ona hem çıkarları sebebiyle hem de minnet duyduğu için, en güçlü bağlarla bağlıydı. Genç Pompeius'un yandaşı olan kocasını İç Savaşlar sırasında kaybetmişti; o zamanlar hâlâ dedemle evli olan Livia, Urgulania'yla erkek bebeğini Augustus'un zalim askerlerinden kurtarmıştı. Livia Augustus'la evlenince, Urgulania'ya kocasının el konan mülklerinin iade edilmesinde diretmiş ve onu gelip aileden biri olarak aralarında yaşamaya davet etmişti. Urgulania, Livia sayesinde, Roma'daki tüm evli soylu kadınların ruhani lideri olmuştu; zira Livia, Augustus adına hareket ederek, Yüksek Rahip Lepidus'u istediği atamaları yapmaya zorlayabiliyordu. Bunu açıklamalıyım. Bu kadınların her yıl, aralık başında, Vesta Bakireleri'nin yönettiği, İyi Tanrıça için düzenlenen önemli bir adak törenine katılmaları gerekiyordu; sonraki on iki ay boyunca Roma'nın refahı ve güvenliği, kadınların bu törendeki davranışlarına bağlıydı. Erkeklerin bu gizemli törene tanık olarak onu kirletmeleri yasaktı ve cezası idamdı. Vestaların manastırını yeniden yaptırıp içini güzelce döşeyerek ve Senato'nun onlara birçok ayrıcalık tanımasını Augustus aracılığıyla sağlayarak onların gözüne girmiş olan Livia Baş Vesta'ya, bu adak törenlerine katılan kadınlardan bazılarının iffetinin şüpheli olduğunu söyledi. Roma'nın İç Savaşlar

sırasında yaşadığı sorunların, İyi Tanrıça'nın gizemli törenlerine katılan kişilerin ahlaksızlığına duyduğu öfkeden kaynaklanmış olabileceğini söyledi. Yoldan çıkmış kadınlara itiraflarının hiçbir erkeğin kulağına gitmeyeceği ve böylece rezil olmayacakları yönünde güvence verilirse, Tanrıça'nın yalnızca iffetlilerden hizmet alacağını ve böylece öfkesinin yatışacağını da söyledi.

Sofu bir kadın olan Baş Vesta bu fikri onaylasa da, Livia'nın bu yeniliği gerçekleştirme yetkisi olup olmadığını sordu. Livia ona daha dün gece rüyasında Tanrıça'yı gördüğünü ve Tanrıça'nın, Vestalar seks konusunda deneyimli olmadıklarından, iyi bir aileden gelme bir dulun Günah Çıkartan Rahibe Ana olarak atanmasını istediğini söyledi. Baş Vesta itiraf edilen günahların cezasız mı kalacağını sordu. Livia kendisinin bu konuda görüş bildiremeyeceğini, neyse ki rüyasında Tanrıça'nın bunun yanıtını verdiğini söyledi: Günah Çıkartan Rahibe Ana'nın kefaretli ceza verme yetkisi olmalıydı ve bu ceza, suçlu ile Günah Çıkartan Rahibe Ana arasında kutsal bir sır olarak kalmalıydı. Baş Vesta'ya falanca kadının bu yılki törene katılmaya uygun olmadığı veya kefaretini ödediği bildirilecekti o kadar. Bu uygulama Baş Vesta'nın işine gelirdi; ama Livia'nın reddetmesinden korktuğundan, birini önermeye cesaret edemedi. Livia seçimi elbette ki Yüksek Rahip'in yapması gerektiğini söyledi; meseleyi Baş Vesta'nın izniyle Yüksek Rahip'e açacak ve Tanrıça'nın istediği seçimi yapabilmek için gerekli törenleri düzenledikten sonra uygun kişiyi atamasını isteyecekti. Atanan kişi Urgulania oldu; Livia, Lepidus'a ya da Augustus'a bu atamanın getireceği yetkilerden bahsetmemişti elbette. Ortadaki mesele önemsizmiş gibi, "dünyevi işlerle hiç ilgilenmeyen Baş Vesta'ya, o zavallı kadına" ahlaki konularda danışmanlık yapacak bir yardımcının atanacağını söylemişti, o kadar.

Adak töreni normalde bir Konsül'ün evinde düzenlenirdi, ama artık sadece Augustus'un sarayında düzenleniyordu,

çünkü Augustus Konsüllerden daha yüksek rütbeliydi. Urgulania'nın işine geliyordu bu; kadınları saraydaki odasına çağırıyordu (her şey onları korkutup doğru sözlü olmaya teşvik edecek biçimde ayarlanmıştı); onları en ürkütücü yeminler ederek itirafta bulunmaya zorluyor, itiraf ettiklerinde de uygun cezayı düşünürken onları dışarıda bekletiyordu. Livia saklandığı perdenin ardından çıkıp ceza öneriyordu. O ikisi bu oyundan büyük haz alıyorlardı ve Livia edindiği bilgileri planlarında kullanıyordu.

Urgulania, İyi Tanrıça'nın hizmetindeki Günah Çıkartan Rahibe Ana olarak, kanunların üstünde olduğunu düşünüyordu. Büyük bir meblağ borçlu olduğu bir senatörün ona dava açması üzerine Borç Mahkemesi tarafından çağrılınca mahkemeye gitmeyi reddetmesinden daha sonra bahsedeceğim; Livia'nın skandal çıkmasın diye parayı kendi cebinden ödemesinden de. Urgulania bir seferinde de bir Senato soruşturmasında tanık olarak çağrıldı: Çapraz sorguya alınmak istemediğinden, ifadesini yazıya döktü ve evine gelen bir magistraya teslim etti. Çenesi gamzeli, saçını lamba isiyle karartan (saç diplerinin beyazlığı açıkça görülüyordu) bir cadalozdu ve çok uzun yaşadı. Geçenlerde Konsül olan oğlu Silvanus, Aemilius'un kumpas teklif ettiği kişilerden biriydi. Silvanus dosdoğru Urgulania'ya gidip, Aemilius'un niyetini anlattı. Urgulania da Livia'ya haber verdi; Livia bu değerli bilginin karşılığında, ödül olarak Silvanus'un kızı Urgulanilla'yı benimle evlendireceğini ve böylece İmparatorluk hanedanıyla akraba olacaklarını söyledi. Livia'nın sırdaşı olan Urgulania, bir sonraki imparatorun –Augustus'un en yakın vârisi Postumus değil– amcam Tiberius olacağından emindi: Yani bu evlilik göründüğünden de büyük bir onur olurdu.

Urgulanilla'yı hiç görmemiştim. Kimse görmemişti. Vezüv eteklerindeki, Herculanum diye bir şehirde (yaşlı Urgulania'nın orada evi vardı) teyzesiyle birlikte yaşadığını bili-

yorduk, ama Roma'ya hiç gelmemişti. Herhalde narin bir yapısı olduğunu düşünüyorduk. Ama Livia bana o kısa ve zalim mesajlarından birini yazıp, Silvanus Plautius'un kızıyla evlenmeme az önce aile meclisinde karar verildiğini ve sakatlıklarım göz önüne alındığında, o kızın benimle evlenmeye daha önceki iki adaydan daha uygun olduğunu bildirince, bu Urgulania'da sağlık bozukluğundan çok daha büyük bir terslik olduğundan şüphelendim. Belki de yarık damaklıydı, yüzünün yarısı kırmızı bir lekeyle mi kaplıydı yoksa? İnsan içine çıkmasını engelleyecek kadar büyük bir tersliği olduğu belliydi. Belki de benim gibi sakattı. Buna aldırmazdım. Belki de aslında çok iyi bir kızdı, ama yanlış anlaşılıyordu. Birçok ortak yönümüz olabilirdi. Camilla'yla evlenmeyi yeğlerdim elbette, ama en azından Aemilia'yla evlenmekten iyiydi.

Nikâh günümüz kararlaştırıldı. Germanicus'a Urgulanilla'yı sordum, ama o kız hakkında benim kadar bilgisizdi ve evlenmemize iyice araştırma yapmadan izin verdiği için biraz utanır gibiydi. Agrippina'yla çok mutluydu ve benim de mutlu olmamı istiyordu. Eh, sonunda nikâh günü, o "uğurlu" gün geldi; yine başımda çiçekten taçla, üstümde temiz togamla, aile sunağının yanında gelini beklemeye koyuldum. "Üçüncü deneme şanslı olur," dedi Germanicus. "Eminim ki o kız güzeldir, cidden güzeldir ve iyi kalplidir, sağduyulu ve tam sana göre biridir." Ama Urgulanilla sahiden öyle miydi acaba? Eh, hayatımda bir sürü zalim eşek şakasının kurbanı oldum, ama en zalim ve en kötüsü buydu bence. Urgulanilla, nasıl desem – Herculanilla'nın Latincesi olan isminin hakkını veriyordu kısacası. Tam bir genç dişi Herkül'dü. Daha on beşinde olmasına karşın boyu yaklaşık bir doksandı ve hâlâ uzamaktaydı; iriyarı ve yapılıydı, yıllar sonra bir zafer töreninde yürütülen devasa Parth tutsak hariç hayatımda başka kimsede görmediğim irilikte ellere ve ayaklara sahipti. Yüz hatları düzgün ama kabaydı ve sürekli kaş çatıyordu. İki büklüm duruyordu. Tiberius amcam

kadar yavaş konuşuyordu (bu arada ona epey benziyordu – hatta onun kızı olduğunu söyleyenler vardı). Eğitimsizdi, aptaldı, başarısızdı, sevilecek hiçbir tarafı yoktu. Onu ilk gördüğümde aklımdan şunlar geçti tuhaf bir şekilde: "Bu kadın elleriyle cinayet işleyebilir" ve "Tiksintimi ona asla belli etmemeliyim, onu asla kızdırmamalıyım. Çünkü benden nefret ederse, hayatım tehlikeye girer." Oldukça iyi bir aktör olduğumdan, etraftakiler kıs kıs gülerek birbirlerine espriler fısıldasalar da, Urgulanilla'ya bu terbiyesizlikten beni sorumlu tutması için sebep vermedim. Nikâh töreninden sonra ikimiz Livia'yla Urgulania'nın huzuruna çağrıldık. Kapı arkamızdan kapanınca, o ikisinin karşısında yan yana dururken –ben kaygılı ve huzursuzdum, ızbandut gibi olan Urgulanilla ise ifadesiz bir yüzle öylece duruyor ve iri yumruklarını sıkıp açıyordu–, ninelerimiz olacak o iki fesat kocakarı ciddiyeti bir kenara bırakıp kahkahadan kırıldılar. Böyle gülmelerine ilk kez tanık oluyordum ve korktum. Normal, sağlıklı bir şekilde gülmüyorlardı; birinin işkenceye uğramasını veya çarmıha gerilmesini seyreden iki sarhoş, yaşlı fahişe gibi pis, cırtlak kahkahalar atıyorlardı. "Ah, güzellerim," dedi Livia sonunda, gözlerini silerek. "Gerdek gecenizde sizi yatağınızda görmek için neler vermezdim! Deukalion Tufanı'ndan beri böyle komedi görülmemiştir eminim!"

"O meşhur olayın nesi komikti şekerim?" diye sordu Urgulania.

"Aaa, bilmiyor musun? Tanrı tufan gönderip bütün canlıları öldürür; sadece Deukalion'la ailesi ve dağların doruklarına sığınan birkaç hayvan hayatta kalır. Aristophanes'in *Tufan*'ını okumadın mı? Onun en sevdiğim oyunudur. Parnassos Dağı'nda geçer. Çeşitli hayvanlar toplanır; ama maalesef her türden birer tane vardır ve her biri kendini türünün son örneği olarak görmektedir. Dünyadaki hayvan nüfusunu tekrar artırmak için birbirleriyle çiftleşmeleri gerekmektedir, bu hem

ahlaki açıdan hem de başka birtakım bariz sebeplerden ötürü zor olsa da. Deukalion, Deve'yi Dişi Fil'le nişanlar."

Urgulania "Deve'yle Fil ha! İyiymiş!" diyerek kıkır kıkır güldü. "Tiberius Claudius'un uzun boynuna, sıska vücuduna ve uzun, bön suratına baksana. Bir de Urgulanilla'mın iri ayaklarıyla kepçe kulaklarına ve şu minik domuz gözlerine bak! Ha ha ha ha! Deve'yle Fil'in çocukları ne oluyor peki? Zürafa mı? Ha ha ha."

"Oyunda işler o kadar ileri gitmez. Iris sahneye çıkıp, Atlas Dağı'nda başka hayvanların olduğunu haber verir. Gerdek gecesinde, tam zamanında gelerek çiftleşmelere engel olur."

"Deve hayal kırıklığına uğrar mı peki?"

"Ah, hem de nasıl."

"Peki ya Fil?"

"Fil kaşlarını çatmakla yetinir."

"Ayrılırken öpüşürler mi?"

"Aristophanes bunu söylemez. Ama öpüşmüşlerdir eminim. Hadisenize Hayvanlar. Öpüşün!"

Ben salakça gülümsedim, Urgulanilla da kaşlarını çattı.

Livia "Öpüşün dedim," diye sertçe ısrar edince, itaat etmeye mecbur kaldık.

Biz öpüşünce, yaşlı kadınlar yine kahkahadan kırıldılar. Odadan çıktığımızda Urgulanilla'ya "Kusura bakma. Benim suçum değil," diye fısıldadım. Ama bir şey demedi; kaşlarını iyice çattı o kadar.

Ancak bir yıl sonra evlenecektik, çünkü on beş buçuk yaşımda reşit olmama karar verilmişti; o zamana kadar da kim öle kim kalaydı. Iris gelse ne iyi olurdu!

Ama gelmedi. Postumus'un da başında sorunlar vardı: Reşit olmuştu bile ve Domitia da sadece birkaç ay sonra evlilik yaşına gelecekti. Zavallı Postumusçuğum hâlâ Livilla'ya âşıktı, Livilla evli olsa da. Ama Postumus'un öyküsüne devam etmeden önce, "Son Romalı"yla tanışmamı anlatmalıyım.

9. Bölüm

Adı Pollio'ydu ve onunla Urgulanilla'yla nişanlanmamdan sadece bir hafta sonra tanıştım; tanışmamızın tüm ayrıntılarını anlatacağım. Apollon Kütüphanesi'nde kitap okurken, Livius'un yanında senatör kıyafetli, ufak tefek, enerjik bir adamla geldiğini gördüm. Livius şöyle diyordu: "Bu durumda onu bulmaktan umudu kesmeliyiz gibi görünüyor; ama belki... Aaa, Sulpicius buradaymış! Bilse bilse o bilir. Günaydın Sulpicius. Asinius Pollio'yla bana bir iyilik yapmanı istiyorum. Göz atmak istediğimiz bir kitap var; Polemocles diye bir Yunan'ın, Polybios'un *Askeri Taktikler*'i üstüne yazdığı bir yorum kitabı. Buralarda bir yerde gördüğümü anımsıyorum sanki, ama katalogda adı geçmiyor ve buradaki kütüphaneciler de bir halta yaramıyor." Sulpicius bir süre sakalını kemirdikten sonra dedi ki: "Yazarın adını yanlış biliyorsun. Adı Polemocrates'ti ve adına rağmen Yunan değil, Yahudi'ydi. O kitabı on beş yıl önce şu arkadaki en üst rafta, pencereden sonraki dördüncü rafta gördüğümü hatırlıyorum; ismi 'Taktikler Üstüne Bir Deneme'ydi. Dur sana getireyim. Hâlâ orada duruyordur herhalde."

Sonra Livius beni gördü. "Merhaba dostum, nasıl gidiyor? Meşhur Asinius Pollio'yu tanıyor musun?"

Onları selamladım ve Pollio dedi ki: "Ne okuyorsun evlat? Öyle utana sıkıla saklamana bakılırsa saçma sapan

bir şey. Zamane gençleri ancak öyle kitaplar okuyor zaten." Livius'a döndü: "On altınına bahse girerim ki 'Aşk Sanatı' veya Arcadia bölgesinin pastoral özellikleriyle ilgili uyduruk bir şeydir."

"Bahsi kabul ediyorum," dedi Livius. "Genç Claudius öyle delikanlılardan değildir kesinlikle. Eee Cladius, kazanan hangimiz?"

Pollio'ya dönüp kekeleyerek "Kaybettiğinizi söylemekten sevinç duyuyorum efendim," dedim.

Pollio bana öfkeyle kaşlarını çattı. "Ne dedin sen? *Kaybettiğime* sevindin ha? Benim yaşımda biriyle, hem de bir senatörle öyle konuşman yakışık alıyor mu hiç?"

Dedim ki: "Tamamen saygılı konuştum efendim. Kaybettiğinize sevindim. Bu kitaba saçma sapan denmesini istemem. Sizin kendi kitabınız bu, İç Savaşlar üstüne yazdığınız kitabınız ve izninizle çok güzel bir kitap olduğunu söylemek isterim."

Pollio'nun yüzü değişti. Gülümseyerek, kıkırdayarak para kesesini çıkardı ve altın sikkeleri Livius'un eline tutuşturdu. Aralarında dostane bir düşmanlık var gibiydi –ne demek istediğimi umarım anlatabilmişimdir–; Livius parayı şaka yollu bir kararlılıkla geri çevirdi. "O parayı hayatta almam Polliocuğum. Yerden göğe kadar haklıydın: Zamane gençleri sahiden de saçma sapan şeyler okuyor. Lütfen, tek kelime istemem: Bahsi kaybettiğimi kabul ediyorum. Al bak, ben sana on altın veriyorum, hem de seve seve."

Pollio bana döndü. "Baksana beyefendi –kim olduğunu bilmiyorum ama aklı başında bir delikanlıya benziyorsun–, arkadaşımız Livius'un kitabını okudun mu? Sana soruyorum, onunki en azından benimkinden daha saçma sapan değil mi?"

Gülümsedim. "Eh, en azından daha kolay okunuyor."

"Daha kolay ha? Nasıl yani?"

"Onun kitabında Antik Romalılar günümüzde yaşıyormuş gibi davranıp konuşuyorlar."

Pollio çok sevindi. "Delikanlı hedefi on ikiden vurdu Livius. Sen yedi yüz yıl önceki Romalılara modern saikler, alışkanlıklar ve konuşmalar atfediyorsun ki hiç gerçekçi değil bu. Kitabın kolay okunuyor olabilir, ama tarih bu değil."

Bu konuşmayı daha fazla aktarmadan önce, zamanının en yetenekli adamı (Augustus'tan bile yetenekli) olan yaşlı Pollio'dan biraz bahsetmeliyim. Artık seksenine merdiven dayamış olmasına karşın, hâlâ aklı tamamen başındaydı ve görünüşüne bakılırsa fiziksel olarak da altmış yaşındaki birçok adamdan daha sağlıklıydı. Julius Caesar'la birlikte Rubicon Irmağı'nı geçmiş ve Pompeius'a karşı onunla omuz omuza savaşmış, dedem Antonius'un (Augustus'la tartışmasından önce) komutasında hizmet vermiş, konsüllüğün yanı sıra Hispania'nın iki bölgesinden uzak olanda ve Kuzey İtalya'da valilik yapmış, Balkanlar'da zafer kazanmış, Cicero'nun yakın arkadaşı olmuş (Cicero ondan tiksinene dek), şair Vergilius'la Horatius'a kol kanat germişti. Üstüne üstlük saygın bir hatip ve tragedya yazarıydı. Ama tarihçiliği hatipliğinden de tragedya yazarlığından da iyiydi, çünkü gerçeklere sıkı sıkıya bağlıydı ve gerçeğe düşkünlüğünü bilgiçliğe kadar vardırıyor, bu yaklaşımını diğer edebi türlerin gelenekleriyle bağdaştıramıyordu. Balkan seferinden elde edilen ganimetle, Roma'nın ilk halk kütüphanesini kurmuştu. Artık iki tane daha halk kütüphanesi vardı: Biri içinde bulunduğumuz kütüphaneydi, diğerineyse anneannem Octavia'nın adı verilmişti; ama Pollio'nunki diğer ikisiyle karşılaştırıldığında, okuma amacına göre çok daha iyi düzenlenmişti.

Sulpicius kitabı bulmuştu ve ona teşekkür ettikten sonra tartışmalarına devam ettiler.

Livius dedi ki: "Pollio'nun sorunu şu ki, tarih yazarken her türlü ince ve şairane hislerini bastırmak zorunda hissediyor kendini; karakterlerini sıkıcı yapmayı görev biliyor ve onları konuşturduğu zaman en küçük hatiplik yeteneğinden yoksun bırakıyor."

Pollio dedi ki: "Evet, Şiir Şiir'dir, Belagat Belagat'tir, Tarih de Tarih'tir; bunları iç içe geçiremezsin."

"Geçiremez miyim? Öyle bir geçiririm ki," dedi Livius. "Şiirin alanına girmemek adına epik temalı bir tarihçe yazmamam veya belagatin alanına girmemek adına generallerime ilginç savaş öncesi konuşmaları yaptırmamam gerektiğini mi söylemek istiyorsun?"

"Aynen öyle demek istiyorum. Tarih geçmiş olayların, insanların nasıl yaşayıp öldüklerinin, yaptıkları ve söyledikleri şeylerin gerçeğe sadık bir kaydıdır; epik bir temaysa gerçeği çarpıtır sadece. Senin o generallerinin yaptığı konuşmalara gelince, belagat sanatı açısından takdire şayan olabilirler, ama tarihsel değerleri yoktur: Hem hiçbirinin kanıtını bulamazsın hem de uygunsuzdurlar. Ben savaş öncesi konuşmaları çoğu insandan daha çok duymuşumdur ve her ne kadar bu konuşmaları yapan generaller, özellikle de Caesar'la Antonius gayet iyi hatipler olsalar da, birliklerini o şekilde etkilemeye çalışmayacak kadar iyi askerlerdi. Birliklerine nutuk çekmez, onlarla *sohbet edercesine* konuşurlardı. Pharsalos Savaşı'ndan önce Caesar nasıl bir konuşma yaptı? Eşlerimizi, çocuklarımızı, Roma'nın kutsal tapınaklarını ve eskiden kazandığımız muhteşem zaferleri hatırlatmaya mı çalıştı bize? Tanrılar adına, hayır! Bir eline kocaman bir turp, diğer eline de bir parça sert asker ekmeği alıp bir çam çotuğunun üstüne çıktı ve karnını doyururken bir yandan da espriler yaptı. Hem de ince ince laf dokundurarak değil; gerçekleri dobra dobra söyledi: İffetli Pompeius'un hayatını, kendisinin sefih hayatıyla karşılaştırdı. O turpla yaptığı şeyleri öküz görse gülerdi. Pompeius'un Büyük lakabını nasıl kazandığını uzun uzun anlattığını hatırlıyorum –ah, o turpla neler yaptı neler–; hele kendisinin İskenderiye Pazarı'nda peruğunu nasıl kaybettiğini anlatırken iyice abarttı. Bu delikanlı olmasa sana o iki konu hakkında söylediklerini uzun uzun anlatırdım, ama Caesar'ın kampında eğitilmediğinden an-

lamazdın zaten. Yaklaşan muharebe konusunda tek kelime etmedi; konuşmasının sonunda 'Zavallı yaşlı Pompeius! Julius Caesar'la askerlerine karşı savaşacak. Ne şansı var ki?' dedi o kadar!"

"Bunların hiçbirini tarihçende yazmadın," dedi Livius.

"Yayımlanan edisyonlarda yoklar," dedi Pollio. "Aptal değilim. Yine de, yazmayı yeni bitirdiğim özel *Ek* metni okumak istersen, sana ödünç verebilirim; orada bütün bunlar yazılı. Ama uğraşmak istemezsin belki. Sana gerisini anlatayım: Bildiğin gibi muhteşem bir taklitçi olan Caesar, kılıcıyla intihar eden Pompeius rolü yaptı (yine turpu kullandı – ucunu ısırmıştı). Pompeius'muş gibi konuşarak, Ölümsüz Tanrılara ahlaksızlığın erdemi hep yenmesine göz yumdukları için veryansın etti. Askerler kahkahadan kırıldılar! Sonra Caesar sesini yükseltti: 'Pompeius dese bile, doğru değil midir bu? Hadi inkâr edin de göreyim, sizi lanet olası azgın köpekler!' Ve yarısı yenmiş turpu onlara fırlattı. Askerler tezahüratla yeri göğü inlettiler! Caesar'ınki gibi askerler görülmemiştir hiç. Onun Galyalılara karşı kazandığı zaferden sonra söyledikleri şarkıyı hatırlıyor musun?

'Yurdumuza götürüyoruz kel zamparayı,
Romalılar, eve kapatın karılarınızı!'"

Livius dedi ki: "Pollio, sevgili dostum, Caesar'ın ahlakını değil, tarihçe yazmanın düzgün yolunu tartışıyorduk."

Pollio dedi ki: "Evet, haklısın. Bu genç ve zeki dostumuz, senin eserlerinin kolay okunurluğunu hürmetle över gibi yaparak, yöntemini eleştiriyordu. Soylu Livius'a yönelteceğin başka suçlama var mı delikanlı?"

"Lütfen beni utandırmayın efendim," dedim. "Livius'un eserlerine büyük bir hayranlık duyarım."

"Gerçeği söyle delikanlı! Onun tarihsel hatalarına rastladın mı hiç? Sen çok okuyan birine benziyorsun."

"Ben bu konuda konuşmamayı yeğle..."

"Söyle hadi. Bir şeyler çıkmıştır mutlaka."

Bunun üzerine dedim ki: "Aslında kafamı kurcalayan bir mesele *olduğunu* itiraf etmeliyim. Lars Porsena'nın öyküsü. Livius'a göre, Porsena Roma'yı fethetmeyi başaramadı, çünkü önce Horatius'un köprüde sergilediği kahramanlık, sonra da Scaevola'nın takdire şayan cesareti ona engel oldu; Livius, Porsena'ya suikast girişiminde bulunurken yakalanan Scaevola'nın elini sunak ateşine soktuğunu ve kendisi gibi üç yüz Romalı'nın Porsena'nın canını almaya yemin ettiğini söylediğini anlatır. Bunu duyan Lars Porsena barış yapmıştır. Ama Lars Porsena'nın Clusium'daki labirent mezarını gördüm ve bu mezarda bir friz var; frizde şehir kapısından çıkan, boyunduruğa vurulmuş Romalılar gösteriliyor. Bir Etrüsk rahibi, Babaların sakallarını makasla kesiyor. Ayrıca tamamen bizim tarafımızda olan Halikarnassos'lu Dionysios bile Senato'nun oylama yaparak Porsena'ya bir fildişi taht, bir asa, bir altın taç ve bir zafer togası verdiğini söyler; bu da ona bir hükümdar gibi saygı sundukları anlamına geliyor. Dolayısıyla belki de Lars Porsena, Horatius'la Scaevola'nın çabalarına rağmen, Roma'yı *gerçekten* fethetti. Ayrıca Capua'daki rahip Aruns (günümüzde Etrüsk yazılarını okuyabilen tek kişi olduğu söylenir) geçen yaz bana Etrüsk kayıtlarına göre, Tarquinius hanedanını Roma'dan Brutus'un değil, Porsena'nın kovduğunu ve Roma'nın ilk iki Konsül'ü olan Brutus'la Collatinus'un aslında sadece Porsena'nın vergilerini toplamakla görevlendirilmiş memurlar olduğunu söyledi."

Livius çok sinirlendi. "Beni şaşırtıyorsun Claudius. Roma geleneklerine hiç mi saygın yok da, kadim düşmanlarımızın bizi aşağılamak için söylediği yalanlara inanıyorsun?"

"Ben sadece," dedim mütevazılıkla, "o zamanlar gerçekte neler olduğunu sordum."

"Hadisene Livius," dedi Pollio. "Bu genç öğrenciye yanıt ver. O zamanlar gerçekte neler oldu?"

Livius dedi ki: "Başka zaman anlatırım. Şimdi konumuzdan sapmayalım; tarihin nasıl yazılması gerektiği konusunda genel konuşuyorduk. Claudius, dostum, senin tarihçi olmayı kafaya koyduğun belli. İkimizden, bu iki muhterem ihtiyardan hangisini örnek alacaksın bakalım?"

"Çocuğun üstüne o kadar gitmeyin kıskançlar," diye araya girdi Sulpicius. "Ne demesini bekliyorsunuz ki?"

Yüzlerine teker teker baktım. Sonunda dedim ki: "Sanırım Pollio'yu seçeceğim. Livius'un edebi üslubundaki zarafete ve yaratıcılığa ulaşmam mümkün olmadığından, Pollio'nun gerçeklere bağlılığını ve sebatını taklit etmek için elimden geleni yapacağım."

Homurdanan Livius çekip gidecek oldu, ama Pollio onu tuttu. Sevincini bastırmaya çalışarak dedi ki: "Yapma Livius, bu küçük hayranımı bana çok görmezsin değil mi, hele senin dünyanın dört bir yanında bir sürü hayranın varken? Baksana delikanlı, Cádizli ihtiyarın öyküsünü duymuş muydun? Hayır, müstehcen bir öykü değildir. Hatta epey üzücüdür. O adam yürüyerek Roma'ya geldi, hem de ne görmek için? Tapınakları, tiyatroları, heykelleri, kalabalıkları, gemileri ya da Senato Binası'nı değil. Tek bir adamı. Hangi adamı? Bozuk paralarda yüzü olan adamı mı? Hayır, hayır. Ondan daha büyük birini. Dostumuz Livius'u görmeye geldi; onun bütün eserlerini ezbere biliyormuş. Livius'u görüp selamladıktan sonra dosdoğru Cádiz'e döndü – döner dönmez de ölmüş; yaşadığı hayal kırıklığını ve onca yol yürümeyi vücudu kaldıramamış."

Livius dedi ki: "En azından benim okuyucularım gerçek okuyuculardır. Baksana delikanlı, Pollio'nun nasıl meşhur olduğunu bilir misin? Eh, kendisi zengindir ve çok büyük, güzel bir evi var; aşçısı da şaşılacak kadar iyidir. Bir sürü edebiyatçıyı yemeğe davet eder, onlara mükemmel bir ziyafet çektirir, sonra da tarihçesinin son cildini öylesine eline alıverir. Alçakgönüllülükle der ki: 'Beyler, burada emin

olamadığım bazı pasajlar var. Üzerlerinde çok çalıştım, ama son bir cila atmak gerekiyor; bu konuda size güveniyorum. Şimdi izninizle...' Sonra da okumaya başlar. Kimse pek dikkatli dinlemez. Herkesin midesi doludur. 'Aşçı bir dâhi,' diye düşünmektedir hepsi. 'O baharatlı dubar, içleri doldurulmuş o tombul ardıç kuşları ve mantarlı yabandomuzu – en son ne zaman böyle güzel bir yemek yemiştim? Yine Pollio yazdıklarını okurkendi galiba. Ah, köle yine şarap getiriyor. Muhteşem bir Kıbrıs şarabı. Pollio haklı: Piyasada bu kadar kaliteli Yunan şarabı yok.' Bu arada Pollio okumaya devam eder –ki sesi gayet güzeldir, yaz akşamı adak adayan bir rahibin sesi gibidir– ve arada sırada mütevazı bir tavırla 'Bu iyi mi sizce, ne dersiniz?' diye sorar. Herkes yine ardıç kuşlarını veya belki de küçük meyveli kekleri düşünerek şöyle der: 'Harika. Gerçekten harika Pollio.' Pollio arada sırada duraksayıp sorar: 'Burada hangi sözcük uygun düşer acaba? Geri dönen elçilerin bu kabileyi isyana *ikna* mı, yoksa *teşvik* mi ettiklerini söylesem? Veya durumu anlatmalarının, kabileyi isyana *sevk* ettiğini mi söyleyeyim? Aslında bence gördüklerini tarafsızca anlattılar.' Sonra kanepeden bir mırıltı yükselir: '*Sevk etti* de Pollio. *Sevk etti* de!' 'Sağ olun dostlarım,' der Pollio, 'öyle iyisiniz ki. Köle, kalem açma bıçağımı ve kalemimi getir! Affınıza sığınarak bu cümleyi hemen değiştireceğim.' Sonra kitabını yayımlar ve bütün davetlilere birer tane hediye eder. Davetliler de hamamlarda arkadaşlarıyla konuşurken 'Bu takdire şayan bir kitap,' derler. 'Okudun mu? Pollio çağımızın en büyük tarihçisi; üstelik ufak tefek üslup meselelerinde zevk sahibi insanların tavsiyesini almaktan gocunmuyor. Bak, şurada *sevk etti* diyor ya; bu sözcüğü ben önermiştim.'"

Pollio dedi ki: "Doğru. Aşçım çok iyidir. Bir dahaki sefere seninkini ödünç alayım bari, yanında da şu sözde Falernus şarabından yirmi otuz şişe verirsin; işte o zaman dürüst eleştiriler alırım."

Sulpicius itiraz edercesine elini kaldırdı: "Beyler, bu tartışma fazla kişiselleşmeye başladı."

Livius dönüp gitmeye yeltenmişti bile. Ama Pollio onun arkasından sırıtarak bakıp, duysun diye yüksek sesle dedi ki:

"Livius düzgün adamdır, ama bir kusuru var. Padovalılık hastalığından mustarip."

Bunu duyan Livius durup döndü. "Padova'nın nesi varmış? Padova'ya laf ettirmem."

Pollio bana meseleyi açıkladı. "Orası doğduğu yer, anlarsın ya. Kuzey Eyaletleri'nde bir yerde. Son derece şifalı olan, meşhur bir kaplıcası vardır. Padovalıları tanımak çok kolaydır. Ya o kaplıcada yıkandıkları ya da suyunu içtikleri için –duyduğuma göre ikisini aynı anda yaparlarmış– istedikleri her şeye inanma, hatta başka herkesi de inandıracak kadar inanma yetisini kazanırlar. O şehrin o kadar ünlü bir ticaret merkezi olmasının sebebi budur. Orada imal ettikleri battaniyelerle kilimler başka yerlerdekinden daha iyi değildir aslında, hatta daha kötüdür, çünkü yörenin koyunları sarı ve sert tüylüdür; ama Padovalılara sorsan kaz tüyü gibi yumuşacık ve beyazdırlar. Dünyanın geri kalanını da buna ikna etmişlerdir."

"Sarı koyunlar ha!" diyerek oyununa katıldım. "Sık rastlanan bir şey değildir bu. Renkleri neden öyle ki efendim?"

"Neden olacak, kaplıca suyu içtiklerinden. O su kükürtlü. Bütün Padovalılar sarıdır. Livius'a baksana."

Livius yavaşça bize yaklaştı. "Ben şakadan anlarım Pollio. Ama ortada ciddi bir mesele, tarihin nasıl yazılması gerektiği meselesi var. Hatalarım olmuş olabilir. Hangi tarihçi hiç hata yapmamıştır ki? Ben en azından bile bile yalan söylemedim: Beni bununla suçlayamazsın. Eski tarih eserlerinde anlatılan efsanelere, antik Roma'nın büyüklüğünü destekledikleri sürece, metnimde seve seve yer veririm: Ayrıntıları doğru olmayabilir, ama o zamanın ruhunu taşırlar. Aynı olayın iki farklı versiyonuna rastgelirsem, kullandığım temaya

en uygun olanını seçerim; Etrüsk mezalıklarında dolanıp da, her iki versiyonla da taban tabana zıt olabilecek üçüncü bir anlatının peşine düşmem – bunun ne faydası olur ki?"

"Gerçeğin ortaya çıkmasına faydası olur," dedi Pollio usulca. "Bu önemli değil mi?"

"Peki ya gerçeği ortaya çıkartalım derken, saygın atalarımızın aslında korkak, yalancı ve hain olduklarını kabul etmek durumunda kalırsak? O zaman ne olacak?"

"Sorunun yanıtını bu delikanlıya bırakacağım. O daha hayata yeni başlıyor. Hadi bakalım delikanlı, cevap ver!"

Aklıma ilk geleni söyledim: "Livius tarihçesine çağımızın kötülüğünü eleştirmekle başlar ve Roma'nın fetihlerle zengin oldukça eski erdemlerini giderek nasıl yitirdiğini gözler önüne sermeyi vaat eder. En çok ilk bölümleri yazmaktan haz alacağını, çünkü onları yazarken modern çağın kötülüğüne gözlerini kapayabileceğini söyler. Ama çağımızın kötülüğüne gözlerini kapamakla, bazen eski çağların kötülüğüne de gözlerini kapamamış mıdır?"

"Eee?" dedi Livius gözlerini kısarak.

"Eh," dedim telaşla. "Belki de aslında onların kötülüğüyle bizimki arasında çok fark yoktur. Belki de fark sadece imkânlardan ve fırsatlardan kaynaklanıyordur."

Pollio dedi ki: "Yoksa Padovalı sana kükürt rengi yünlerini kar beyazıymış gibi göstermeyi başaramadı mı delikanlı?"

Çok rahatsız oldum. "Livius'un kitapları, diğer tüm yazarların kitaplarından daha çok haz verir bana," diye tekrarladım.

"Ah, evet," dedi Pollio sırıtarak, "Cádizli ihtiyar da öyle demişti. Ama şimdi sen de, Cádizli ihtiyar gibi biraz hayal kırıklığına uğradın ha? Lars Porsena'nın, Scaevola'nın, Brutus'la askerlerinin öyküsünün tadı mı kaçtı?"

"Hayal kırıklığı değil efendim. Bu meseleyi daha önce hiç düşünmemiştim, ama şimdi görüyorum ki tarihi yazmanın iki ayrı yolu var: Birincisi insanları erdeme yöneltmek, ikin-

cisiyse hakikati görmelerini sağlamak. Birincisi Livius'un tarzı, ikincisiyse sizin tarzınız: Bu tarzların uzlaşması mümkündür belki."

"Sen de az hatip değilmişsin delikanlı," dedi Pollio neşeyle.

Heyecanlandığında veya sabırsızlandığında hep yaptığı gibi tek ayağının üstünde durup diğer ayağını elinde tutan ve sakalını kıvırıp düğümleyen Sulpicius meseleyi özetledi: "Evet, Livius asla okuyucu sıkıntısı çekmeyecek. İnsanlar iyi bir yazarın onlara 'antik erdemi' savunmasına bayılırlar, hele yazar günümüz uygarlığının bu erdeme ulaşmayı imkânsız kıldığını da söylüyorsa. Sadece gerçeği anlatan – 'tarihin cesedini yeryüzüne çıkaran cenazecilerden olan' (zavallı Catullus, soylu Pollio'dan bahsederken öyle der) – sadece olanları aktaran yazarlarsa – kendilerini ancak iyi bir aşçı ve Kıbrıs şarabıyla dolu bir mahzen sayesinde dinletebilirler."

Livius bunu duyunca çileden çıktı. "Pollio, bu konuşma saçma sapan bir hal aldı. Bu genç Claudius'a akrabalarıyla arkadaşları geri zekâlı derlerdi de inanmazdım, ama artık genel kanıya katılıyorum. Al, bu hayranın senin olsun. Sulpicius'un can sıkıcılığı da mükemmele yakın: Roma'da can sıkıcılık dersi verebilecek ondan iyi öğretmen yoktur." Sonra Parth atışı* yaptı: *Et apud Apollinem istum Pollionis Pollinctorem diutissime polleat.* Sözcük oyunu Yunancada kaybolsa da, bu cümle şöyle çevrilebilir: "Pollio'nun Cenazeci Apollon mabedinde işleri uzun süre iyi gider umarım!" Sonra burnundan soluyarak gitti.

Pollio onun arkasından neşeyle seslendi: "*Quod certe pollicitur Pollio. Pollucibiliter pollebit puer.*" ("Pollio söz veriyor; çocuk gelişip ilerleyecek.")

Sulpicius da bir kitabı aramaya gidince, yalnız kaldığımızda, Pollio beni sorgulamaya girişti.

---

* Atlı Parth okçuların düşmandan kaçarken at sırtında dönüp ok atmalarına verilen isim. (ç.n.)

"Sen kimsin delikanlı? Adın Claudius, değil mi? Soylu bir aileden geldiğin belli, ama seni tanımıyorum."

"Ben Tiberius Claudius Drusus Nero Germanicus'um."

"Tanrım! Ama Livius haklı. Senin ebleh olduğun söyleniyor."

"Evet. Ailem kekelediğim için benden utanıyor, üstüne üstlük topalım ve sık sık hasta olurum; o yüzden toplum içine pek çıkmam."

"Aptal değilsin ama? Yıllardır gördüğüm en zeki gençlerden birisin."

"Çok naziksiniz efendim."

"Kesinlikle nezaket adına söylemiyorum bunu. Lars Porsena konusunda hedefi on ikiden vurdun; yaşlı Livius mosmor oldu. Livius'un vicdanı yoktur, bu bir gerçek. Onu hep faka bastırırım. Bir keresinde Devlet Arşivleri Kurumu'nun düzensizliğinden yakınmış ve onun da aradığı pirinç tabletleri bulmakta zorlanıp zorlanmadığını sormuştum. 'Yo, hiç zorlanmıyorum,' dedi. Meğer oraya tek bir kez bile gitmemiş; yazdıklarının doğru olup olmadığını hiç kontrol etmemiş! Söylesene, tarihçemi neden okuyordun?"

"Perisua Kuşatması'nı anlattığınız kısmı okuyordum. Dedem –Livia'nın ilk kocası, bilirsiniz– o kuşatmadaydı. O dönemle ilgileniyorum ve babamın hayatını yazmak için materyal topluyorum. Öğretmenim Athenodorus kitabınızı tavsiye etti: Dürüstçe yazılmış bir kitap olduğunu söyledi. Önceki öğretmenim Marcus Porcius Cato'ysa kitabınızın yalanlarla dolu olduğunu söylemişti; bu da Athenodorus'a daha da inanmamı sağladı."

"Evet, Cato o kitabı sevmez. Catolar yanlış tarafta savaştılar. Ben onun dedesinin Sicilya'dan kovulmasına katkıda bulundum. Ama senin kadar genç bir tarihçi görmemiştim hiç. Tarih yaşlıların oyunudur daha çok. Sen ne zaman baban ve deden gibi zafer kazanmaya başlayacaksın peki?"

"Belki yaşlanınca."

Güldü. "Hayatını askeri taktikleri incelemekle geçiren bir tarihçinin yenilmez bir komutan olmaması için sebep görmüyorum, cesarete ve iyi askerlere sahip olduğu sürece..."

"Bir de iyi kurmaylara," diye araya girdim, Cleon'u hatırlayınca.

"*Bir de* iyi kurmaylara kesinlikle – bunlara sahip olduğu sürece, hayatında hiç kılıç kalkan tutmamış olsa da olur."

Cesaretimi toplayıp Pollio'ya, ona neden sık sık "Son Romalı" dendiğini sordum. Bunu sormama memnun olmuş gibi görünerek yanıt verdi: "O lakabı bana Augustus taktı. Beni deden Antonius'a karşı savaşmaya çağırmıştı. Beni nasıl bir insan sandığını sordum: Antonius en yakın arkadaşlarımdan biriydi. 'Asinius Pollio,' dedi Augustus. 'Sen son Romalı'sın bence. Cassius denen o suikastçıya böyle derler, ama asıl sana uygun bir lakap.' 'Son Romalı'ysam,' diye karşılık verdim, 'bu kimin suçu? Siz Antonius'u mahvettiğinizde, karşınızda dik durmaya ve dobra konuşmaya benden başka kimse cesaret edemeyecekse, bu kimin suçu olacak?' 'Benim suçum yok Asinius,' dedi özür dilercesine; 'Antonius savaş açtı, ben değil. Antonius'u yener yenmez Cumhuriyet'i geri getireceğim tabii.' 'Livia Hanım bunu veto etmezse tabii,' dedim."

Sonra yaşlı adam beni omuzlarımdan tuttu. "Bu arada, sana bir şey söyleyeceğim Claudius. Ben çok yaşlı bir adamım ve sağlıklı görünsem de bir ayağım çukurda. Üç gün içinde öleceğim; bunu biliyorum. Ölüm yaklaşınca insana tuhaf bir zihin açıklığı gelir. Kâhin gibi konuşmaya başlar. Şimdi beni iyi dinle! Uzun, faal ve onurlu bir hayat yaşamak istiyor musun?"

"Evet."

"Öyleyse iyice topalla, bilinçli olarak kekele, sık sık hastalanır gibi yap, geri zekâlı gibi görün, toplum içinde ve özel görüşmelerde durmadan kafa salla ve ellerin seğiriyor-

muş gibi yap. Benim gördüklerimi görebilsen, bunun sağ kalmanın ve sonunda şan kazanmanın tek yolu olduğunu anlardın."

Dedim ki: "Livius'un Brutus'la ilgili anlattıkları –ilk Brutus'u kastediyorum– tarihsel açıdan yanlış olabilir, ama bu konuya gayet uyuyor. Brutus da halk özgürlüğünü geri getirebilmek için geri zekâlı numarası yapmıştı."

"Ne dedin? Halk özgürlüğü mü? Buna inanıyor musun? Yeni nesiller bu ifadeyi bilmez sanıyordum."

"Babam da, dedem de ona inanırlardı..."

"Evet," diye sertçe sözümü kesti Pollio, "zaten o yüzden öldüler."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"O yüzden zehirlendiler demek istiyorum."

"*Zehirlendiler* mi? Kimin tarafından?"

"Hımm! Alçak sesle konuş delikanlı. Hayır, isim vermeyeceğim. Ama mesnetsiz bir skandaldan söz etmediğimi kanıtlayacağım sana. Babanın hayatını yazdığını mı söylemiştin?"

"Evet."

"Eh, belirli bir noktadan öteye gidemeyeceğini göreceksin. Seni engelleyecek kişi de..."

Tam o sırada Sulpicius ayaklarını sürüyerek geri gelince, başka ilginç bir şey konuşmadık; ama ayrılırken Pollio beni kenara çekip "Hoşça kal küçük Claudius!" diye mırıldandı. "Ama salaklık edip de halk özgürlüğüne kafayı takma. O henüz mümkün değil. Durumun düzelmeden önce çok daha kötüleşmesi gerekiyor." Sonra sesini yükseltti: "Ve bir şey daha. Ben öldükten sonra, tarih kitaplarımda önemli hatalar bulursan, bir ek kitap yazıp onları düzeltmene izin veriyorum – vasiyetimde bunu belirteceğim. Kitaplarımı güncelle. Güncelliğini yitirmiş kitaplarla balık sarılır ancak." Bu görevden onur duyacağımı söyledim.

Üç gün sonra Pollio öldü. Bana vasiyetinde Latince yazılmış eski tarihçeler bırakmıştı, ama onları alamadım. Amcam Tiberius bir hata olduğunu, Pollio'nun o kitapları aslında kendisine bıraktığını, ama kendisiyle isimlerimiz benzediği için yanlışlıkla benim ismimi yazdığını söyledi. Pollio'nun eserlerinde düzeltme yapmama izin vermesini kimse ciddiye almadı; ama ben yirmi yıl kadar sonra sözümü tuttum. Cicero'nun –kibirli, yanardöner, korkak bir adamdı– karakterini epey ağır eleştirmişti ve onunla hemfikir olsam da, Cicero'nun Pollio'nun dediği gibi hain olmadığını belirtmeyi gerekli gördüm. Pollio bu konuda Cicero'nun mektuplaştığı bir kişiye, Clodius Pulcher'e güvenmişti; ama ben o adamın yalan söylediğini kanıtlayabildim. Clodius, İyi Tanrıça için düzenlenen bir adak törenine kadın müzisyen kılığında katılmakla suçlandığında aleyhinde tanıklık eden Cicero'ya düşman olmuştu. Bu Clodius da kötü Claudiuslardandı.

10. Bölüm

Reşit olduğum sırada Augustus, Tiberius'a Germanicus'u evlat edinmesini emretmişti, oysa Tiberius'un bir vârisi –Castor– vardı zaten; böylece Tiberius'u Claudius hanedanından Julius hanedanına geçirmişti. Artık Cladiusların ana kolunun reisi bendim ve babamdan kalan parayla mülklerin tartışmasız sahibiydim. Annemin hamisi oldum –tekrar ev lenmemişti çünkü–; bu durum rezil olduğunu düşünmesine yol açtı. Bana eskisinden de sert davranmaya başladı; oysa bütün ticari belgelerde imzam gerekiyordu [MS 6 ve ailenin rahibiydim. Reşit olma törenim, tuhaf bir şekilde Germanicus'unkiyle çakıştı. Geceleyin erkek giysimi giyip, yanımda herhangi bir hizmetkâr veya tören alayı olmadan, tahtırevanla Capitolium'a götürüldüm; orada adağımı adadıktan sonra da eve geri götürüldüm. Germanicus'la Postumus gelmek istediler, ama olabildiğince az dikkat çekmemi isteyen Livia'nın o gece Saray'da verdiği şölene gitmemezlik edemezlerdi.

Urgulanilla'yla evlenirken de aynı şey oldu. Düğün törenimizin ertesine dek pek az kişi evleneceğimizi biliyordu. Törende bir terslik yoktu. Urgulanilla safran rengi ayakkabılar giymiş ve alev rengi peçe takmıştı; rahip gökyüzüne bakıp alametleri değerlendirdi, kutsal kek yendi, iki tabure koyun postuyla örtüldü, tanrıların şerefine toprağa şarap

döktüm, Urgulanilla kapı sövelerine kutsal yağ sürdü, üç bozukluk getirildi, Urgulanilla'ya ateş ve su armağan ettim – her şey normaldi, fener alayı düzenlenmemesi ve düğün töreninin baştan savma, aceleyle ve zevksizce yapılması hariç. Roma'da gelinin, koca evinin eşiğinden ilk kez geçerken tökezlemesin diye kucakta taşınması âdettir. Urgulanilla'yı taşıyan iki Claudius da yaşlı ve ondan çok daha zayıftılar. Birinin ayağı mermerde kayınca gürültüyle yere düşen Urgulanilla, onları kendisiyle birlikte aşağı çekti. Olabilecek en kötü evlilik alametidir bu. Yine de bizimki mutsuz bir evlilikti diyemem; aramızda mutsuzluk yaratacak kadar gerilim yoktu. Başta aynı yatakta yattık, çünkü bizden beklenen buydu; hatta arada sırada cinsel ilişkiye girdiğimiz bile oldu –benim ilk deneyimimdi–, ama bunu şehvet ya da sevgiden değil, evliliğin parçası olarak gördüğümüz için yaptık. Urgulanilla'ya elimden geldiğince düşünceli ve kibar davrandım hep; o da beni ilgisizliğiyle ödüllendirdi ki öyle bir karaktere sahip bir kadından daha fazlasını bekleyemezdim. Evlenmemizden üç ay sonra hamile kaldı ve bana bir oğul doğurdu; Drusillus adını verdiğimiz bu çocuğa asla baba sevgisi duyamadım. Fesatlığını ablam Livilla'dan, karakterinin geri kalanınıysa Urgulanilla'nın erkek kardeşi Plautius'tan almıştı. Augustus'un ahlak abidesi olarak görüp örnek almamı istediği Plautius'tan birazdan bahsedeceğim.

Augustus'la Livia, hanedanla veya Devlet'le ilgili önemli meselelerde karar aldıklarında, kararlarını ve karara varmadan önceki düşünüp taşınma süreçlerini genellikle birbirlerine yazdıkları mektuplar şeklinde yazıya dökerlerdi mutlaka. Onlar öldükten sonra yığınla mektup arasından, Augustus'un o sıralar bana karşı olan tavrını en iyi şekilde sergileyen mektupların kopyasını çıkardım. Bunlardan ilki, evlenmemden üç yıl önce yazılmış:

"Liviacığım,

Bugün yaşadığım tuhaf bir şeyi yazıya dökmek istiyorum. Nasıl yorumlayacağımı bilemiyorum. Athenodorus'la konuşurken ona dedim ki: 'Genç Tiberius Claudius'a ders vermek çok yorucu bir iş olsa gerek. Her geçen gün daha da zavallı, ürkek ve kabiliyetsiz görünüyor sanki.' Athenodorus dedi ki: 'O çocuğu fazla ağır yargılamayın. Ailesinin hayal kırıklığından ve her gittiği yerde adam yerine konmamaktan derinden etkilenıyor. Ama kesinlikle kabiliyetsiz değil ve (ister inanın, ister inanmayın) onunla sohbet etmekten büyük haz alıyorum. Onun konuşma yapmasını hiç dinlemediniz, değil mi?' 'Konuşma yapmasını mı!' dedim gülerek. 'Evet, konuşma yapmasını,' diye tekrarladı Athenodorus. 'Şimdi size bir öneride bulunayım. Bir konu belirleyin, sonra da yarım saat sonra gelip onun bu konuda konuşmasını dinleyin. Ama bir perdenin arkasında saklanın, yoksa kekeler.' Konu olarak 'Roma'nın Germania'yı Fethi'ni seçtim ve yarım saat sonra çocuğu perde arkasından dinlerken, hayatımın en büyük şaşkınlığını yaşadım. Konuya gayet hâkimdi, ana başlıkları iyi seçmişti, verdiği ayrıntılar da yerindeydi; üstüne üstlük düzgün konuşuyordu, ***kekelemiyordu.*** Tanrı şahidimdir ki onu dinlerken hem haz aldım hem de bir şeyler öğrendim! Ama gündelik sohbetlerde tam bir geri zekâlı gibi konuşan birinin o kadar kısa sürede öylesine mantıklı, hatta eğitici bir konuşma hazırlamayı nasıl başardığını anlayamıyorum. Athenodorus'a orada olduğumu ve çok şaşırdığımı söylememesini tembihledikten sonra usulca gittim, ama bu meseleyi sana açmam ve hatta bundan sonra, fazla misafirimizin olmadığı akşamlarda o çocuğun bizimle birlikte yemek yemesine, çenesini kapalı ve kulaklarını açık tutması şartıyla izin vermemizi önermem gerektiğini hissettim. Ne de olsa, ileride ailenin sorumluluk sahibi bir ferdi olması ihtimali varsa ki var diye düşünüyorum, dengi insanların arasına karışmaya yavaş yavaş alıştırılması gerekiyor.

Onu sonsuza dek öğretmenlerinin ve azat edilmiş kölelerin arasında tutamayız. Zihinsel yetileri konusunda epey görüş ayrılığı var tabii. Amcası Tiberius, annesi Antonia ve ablası Livilla, onun geri zekâlı olduğunda hemfikirler. Athenodorus, Sulpicius, Postumus ve Germanicus ise onun istediğinde herkes kadar aklı başında davranabildiğine yemin ediyor, ama gergin ve hassas yapısı yüzünden dengesini yitirebileceğini belirtiyorlar. Bana gelince, henüz bu konuda bir kanaate varamadığımı tekrarlayayım."

Livia şöyle karşılık vermiş:

"Augustusçuğum,

Perdenin arkasındayken yaşadığın şaşkınlık Hindistan Büyükelçisi, efendisi Baş Kral'ın bize gönderdiği altın kafesin üstündeki ipek örtüyü çektiğinde ve Papağan denen kuşu, tüyleri zümrüt ve boynu yakut rengi olan o kuşu gördüğümüzde, 'Selam sana Caesar, Vatan'ın Babası!' dediğini duyduğumuzda yaşadığımız şaşkınlıktan daha az ya da çok değil. Kuşun söylediği söze değil (ne de olsa küçük çocuklar bile söyleyebilirdi), onu bir ***kuşun*** söylemesine şaşırmıştık. Papağan'ın zekâsını, uygun sözcükleri buldu diye övmek tam bir budalalık olur; çünkü hiçbirinin anlamını bilmiyordu. O kuşu inanılmaz bir sabırla eğiten, ona o sözü tekrarlamayı öğreten adamı övmek gerekir asıl; bu arada kuşa başka sözlerin de öğretildiğini biliyorsundur. Papağan ise, onunla sohbet etmeye çalıştığımızda anlamsız sesler çıkarır ve onu susturmak için kafesini örtmek zorunda kalırız. Claudius için de aynı durum geçerli, gerçi inkâr edilemeyecek kadar güzel bir kuş olan Papağan'ı torunumla kıyaslamak o hayvana hakaret olur: Claudius o lafları ezberlemiş olmalı. Zaten 'Roma'nın Germania'yı Fethi' çok bilinen bir konudur; Athenodorus ona beş-altı cümleyi düzgün söylemeyi öğretmiş olabilir. Claudius'un eğitilebildiğini duyduğuma sevinmedim demiyorum: Çok sevindim. Ona örneğin düğününde neler yapacağını öğretebileceğimiz anlamına geliyor

bu. Ama bizimle birlikte akşam yemeği yemesini önermen çok saçma. Ben onunla aynı odada bile yemek yemem: Yoksa hazımsızlık çekerim.

Onun zihinsel yetilerini savunanlara gelince, bu kişilerin iddialarını bir düşün. Germanicus küçükken, ölüm döşeğindeki babasına küçük kardeşini sevip koruyacağına yemin etmişti: Germanicus'un ne kadar soylu bir ruhu olduğunu ve yeminini bozmaktansa kardeşinin zekâsını elinden geldiğince, belki ileride gelişir umuduyla savunmayı yeğleyeceğini biliyorsun. Athenodorus'la Sulpicius'un, Claudius'un gelişebileceğini iddia etmelerinin sebebi de bir o kadar açık: Onu geliştirmek için iyi para alıyorlar, ayrıca Saray'da vakit geçirip bizim özel danışmanlarımızmış gibi hava atabiliyorlar. Postumus'a gelince, o delikanlıyı hiç anlamadığımdan aylardır yakınmıyor muyum? Ölüm'ün Postumus'un yetenekli olan iki ağabeyinin de canını alıp, bize sadece onu bırakması büyük haksızlık. Büyüklerine durduk yerde laf yetiştirmekten haz alıyor; bunu gerçekler apaçık ortadayken ve tartışmaya mahal yokken bile, sırf canımızı sıkmak ve senin yaşayan tek torunun olarak ne kadar önemli bir şahsiyet olduğunu göstermek için yapıyor. Claudius'un zekâsını savunması buna bir örnek. Geçen gün, Sulpicius'un Claudius'a öğretmenlik yapmakla zaman harcadığını söylediğimde, Postumus bana son derece küstahça davrandı: Claudius'un aslında yakın akrabalarının çoğundan daha kavrayışlı olduğunu söyledi – beni de kastediyordu herhalde! Ama Postumus ayrı bir sorun. Şimdi Claudius'tan bahsediyoruz; ve tekrar söylüyorum ki, onunla aynı sofrada yemek yemem – fiziksel sebeplerden dolayı; umarım beni anlayışla karşılarsın.

Livia."

Augustus bir yıl sonra, Livia birkaç günlüğüne taşraya gittiğinde, ona tekrar yazmış:

"...Genç Claudius'a gelince, senin yokluğunu fırsat bilerek onu her gece akşam yemeğine davet edeceğim. Onun varlığının beni hâlâ utandırdığını itiraf ediyorum, ama sadece Sulpicius ve Athenodorus'la yemek yemesi onun için iyi değil bence. Onlarla sırf kitaplardan konuşuyor ve o ikisi mükemmel insanlar olsalar da, Claudius'un yaşındaki ve konumundaki birine uygun arkadaş değiller. Claudius'un kendi dengindeki, duruşuyla giyim kuşamını ve davranışlarını örnek alabileceği bir genç adamı seçmesini gerçekten istiyorum. Ama çekingenliği ve özgüvensizliği bunu engelliyor. Bizim sevgili Germanicus'u kahraman olarak görüyor ve ona tapıyor, ama kendi yetersizliklerini öyle yoğun hissediyor ki, ben nasıl aslan postu giyip elime sopa alarak ortalıkta dolanıp kendime Herkül diyemezsem, o da Germanicus'u taklit etmeye cesaret edemez. Zavallıcık, öyle talihsiz ki; oysa önemli meselelerde (gündüz düşlerine dalmamışsa), kalbinin soyluluğu açıkça görülüyor..."

Evlenmemden kısa süre sonra, tam Mars rahipliğine atandığım sırada yazılmış üçüncü bir mektup da ilginç:

"Liviacığım,

Tavsiyen üzerine, Mars'ın şerefine düzenlenecek Oyunlar'da* genç Claudius konusunda ne yapacağımızı bizim Tiberius'la konuştum. Claudius artık reşit olduğundan ve Korporatif'in Mars Rahipliği kadrosuna atandığından, onun geleceğiyle ilgili ne yapacağımıza karar vermeyi daha fazla erteleyemeyiz: Bu konuda hemfikiriz, değil mi? Zihinsel ve fiziksel sağlığı, eninde sonunda ailenin saygın bir ferdi olarak kabul edilmesine yetecek kadar yerindeyse –ki öyle

* Burada sözü edilen "Oyunlar", tiyatro temsillerini, Circus ve amfiteatrlardaki oyunları, iki tekerlekli araba yarışlarını ve gladyatör dövüşlerini içeriyor. Başlangıçta dinsel bir nitelik taşıyan "Oyunlar", zaman içinde daha çok eğlence amacına yönelik olarak düzenlenmeye başladı ve giderek seküler bir nitelik kazandı. (e.n.)

olduğuna inanıyorum, yoksa hem Tiberius'u hem de Germanicus'u evlatlık alarak Cladius'un ailesinin ana kolunun reisi olmasına sebebiyet vermezdim–, artık tıpkı Germanicus gibi ona da yükselme fırsatları verilmesi gerektiği bariz. Ama zihninin de tıpkı bedeni gibi kalıcı olarak sakat olduğuna karar verirsek, fesat insanlara onunla ve bizimle alay etme şansı tanımamalıyız. Tekrar söylüyorum, bu delikanlı hakkında bir an önce karar vermeliyiz – yoksa Claudius'un doğuştan hakkı olan Devlet mevkilerinden birine atanması için fırsatlar çıktığında, her seferinde yeniden karar verip sıkıntıya girmek durumunda kalırız.

En acil mesele, bu Oyunlar'da Claudius'la ne yapacağımız. Rahip yemekhanesinin idaresinden sorumlu olmasına itiraz etmem; ama her şeyi kayınbiraderine, genç Plautius Silvanus'a bırakması ve sadece söyleneni yapması kaydıyla. Böylece çok şey öğrenebilir ve dersini iyi öğrenirse, rezil olması için sebep kalmaz. Ama kutsal Heykel'in bulunduğu Başkan Locası'nda benimle birlikte oturması söz konusu olamaz elbette; yoksa tiyatrodaki herkesin gözü orada olacağından, bir tuhaflık yaparsa milletin diline düşeriz.

Bir başka sorun da Latin festivalinde Claudius'la ne yapacağımız. Germanicus Konsüllerle birlikte Alba Tepesi'ne, adak adamaya gidecek; anladığım kadarıyla Claudius onunla gitmek istiyor. Ama orada da kendini rezil etmeyeceğinden emin değilim: Germanicus meşgul olacak, ona sürekli göz kulak olamaz. Hem insanlar Claudius'un orada ne aradığını merak ederler; yargıçların yokluğunda neden onu festival süresince Roma'nın Koruyucusu yapmadığımızı sorarlar – hatırlarsan bu onur sırasıyla Gaius'a, Lucius'a, Germanicus'a, genç Tiberius'a ve Postumus'a, reşit olur olmaz, devlet işlerini öğrenmeye başlasınlar diye bahşedilmişti. Bu zor durumdan kaçınmanın tek yolu Claudius'un hasta olduğunu, dolayısıyla da Şehir Koruyuculuğu yapamayacağını söylemek.

Bu mektubu Antonia'ya göstermene itirazım yok: Ona yakında oğlu hakkında öyle ya da böyle bir karara varacağımızı söyleyip içini rahatlat. Oğlunun onun resmi hamisi olması saçma bir durum.

Augustus."

Ama ilk resmi görevimde, rahiplerin yemekhanesini idare ederken sıra dışı bir olay yaşamadım. Kibirli, giyimine düşkün, küstah, kendini beğenmiş ufak tefek bir adam olan Plautius bütün işleri benim yerime halletti ve bana yemek dağıtım sistemiyle rahiplerin öncelik sıralarını açıklama zahmetine bile girmedi; hatta bu konulardaki sorularımı yanıtlamayı dahi reddetti. Yaptığı tek şey, rahipleri selamlarken ve yemeğin çeşitli safhalarında söylemem gereken birtakım resmi sözleri ve yapmam gereken hareketleri öğretmekti; bu sözler dışında tek kelime etmemi yasakladı. Bundan çok rahatsız oldum, çünkü sohbete epey katkım olabilirdi, ayrıca Plautius'a sorgusuz sualsiz itaat etmem kötü bir izlenim uyandırdı. Oyunlar'ı izlemedim.

Livia'nın Postumus'u kötülediğini fark etmişsinizdir. Mektuplarında bunun dozunu giderek artırdı ve Augustus başta torununu savunmaya çalışsa da, sonunda onun kendisini hayal kırıklığına uğrattığını itiraf etti. Augustus, Postumus'u öyle kolayca gözden çıkarabildiğine göre, Livia ona mektuplarında yazdıklarından çok daha fazlasını söylemiş olmalı; ama tavrı mektuplarında da belli oluyor. Livia önce Tiberius'un, Postumus'un Rodos Üniversitesi'ni kötülemesinden yakındığını söylüyor. Sonra Cato'nun, Postumus'un onun otoritesine karşı gelerek genç öğrencilere kötü örnek olduğunu söylediğini bildiriyor; ardından da Cato'nun özel raporlarını gönderiyor ve bu raporları, Postumus'un zamanla değişeceğini umarak şimdiye kadar sakladığını söylüyor. Sonra Postumus'un suratsızlığından ve somurtkanlığından kaygılandığını belirtiyor – o sıralar Postumus hem Livilla

yüzünden hayal kırıklığı yaşıyor hem de ölen ağabeyi Gaius'un yasını tutuyordu. Livia daha sonra, Postumus'un reşit olduğunda babası Agrippa'nın bıraktığı mirası almasının birkaç yıl ertelenmesini öneriyor, çünkü mirası hemen alırsa "kendini iyice hovardalığa verebileceğini" söylüyor. Postumus askere yazılınca asteğmen yapılarak nöbetçilerin arasına gönderiliyor; Gaius'la Lucius'a verilen sıra dışı payelerden hiçbiri ona verilmiyor. Augustus bunun en güvenli yol olduğunu, çünkü Postumus'un hırslı olduğunu düşünüyor: Agrippa'ya karşı Marcellus'u ve Tiberius'a karşı Gaius'u destekleyen genç soyluların bu kez de Postumus'u desteklemelerinden çekiniyor. Kısa süre sonra, Postumus'un bu durumdan hoşlanmadığını ve Augustus'a payelerde gözü olmasa da, bunlardan mahrum bırakılmasının arkadaşları tarafından yanlış yorumlandığını ve Saray'da gözden düştüğüne inanıldığını söylediğini okuyoruz.

Sonra mektuplar ciddileşiyor. Postumus, Plautius'un karşısında çileden çıkıyor –ama tartışmalarının sebebini Livia'ya söylemiyorlar– ve birçok yüksek rütbeli subayla yaverlerinin yanında, adamlarına Plautius'u fıskiyeli havuza atmalarını emrediyor. Augustus savunmasını isteyince de pişmanlık sergilemeyip, Plautius'un havuza atılmayı hak ettiğini, çünkü kendisine hakarette bulunduğunu söylüyor; aynı zamanda Augustus'a mirası konusunda yakınıyor, mirasının kendisine verilmemesinin adil olmadığını söylüyor. Kısa süre sonra Livia onu, kendisine karşı tavır değiştirdiği ve soğuk davrandığı için azarlıyor. "Seni kim zehirledi böyle?" diye soruyor. Postumus sırıtarak "Belki de çorbama bir şeyler koymuşsundur," diye karşılık veriyor. Livia bu tuhaf şakanın ne anlama geldiğini sorunca, Postumus iyice sırıtarak yanıtlıyor: "Çorbaya bir şeyler koymak üvey annelerin eski bir numarasıdır." Kısa süre sonra Postumus'un generali, Augustus'a şikâyette bulunuyor; Postumus'un diğer genç subaylarla kaynaşmadığı, bütün boş zamanını denizde balık

avlayarak geçirdiğini söylüyor. Postumus'a "Neptün" lakabı takılmış.

Mars rahibi olarak görevlerim zor değildi ve ne zaman bir tören düzenlense, aynı korporatifte rahip olan Plautius bana göz kulak olmakla görevlendiriliyordu. Plautius'tan nefret etmeye başlamıştım. Postumus onu fıskiyeli havuza attırmakta haklıydı; adam durmadan hakaret ediyordu. Bana Lemur demişti ve Augustus'la Livia'ya sadık olmasa, ona salakça ve gereksiz sorular sorduğum zamanlarda yüzüme tüküreceğini söylemişti.

11. Bölüm

Reşit olup evlenmemden önceki sene Roma için kötü geçmişti. İtalya'nın güneyindeki bir dizi deprem, birkaç şehri yok etti. Baharda çok az yağmur yağınca, ülkenin dört bir yanındaki ekinler az gelişti: Tam hasat vaktinden önce kopan yağmurlu fırtınalar da tahıl mahsulünü iyice azalttı. Öyle şiddetli bir yağmur yağdı ki Tiber köprüsü yıkıldı, şehrin aşağı kısmını sel bastı ve orada yedi gün boyunca ulaşım ancak kayıkla mümkün oldu. Kıtlık çıkacak gibiydi; Augustus bol miktarda tahıl satın alınması için Mısır'a ve başka yerlere delegeler gönderdi. Önceki yıl fazla mahsul elde edilemediğinden –gerçi bu yılki kadar az değildi– devletin tahıl ambarları boştu. Delegeler bir miktar tahıl [MS 5
satın almayı başardılar; ama fahiş fiyattan ve aslında yeterli olmayacak kadar aldılar. Roma'nın aşırı kalabalık olması o kış iyice kıtlık yaşanmasına yol açtı – şehrin nüfusu son yirmi senede iki katına çıkmıştı; Ostia limanına kışın gemilerin gelip gitmesi güvenli olmadığından, Doğu'dan tahıl getiren konvoylar yüklerini haftalarca boşaltamadılar. Augustus kıtlığı azaltmak için elinden geleni yaptı. Ev sahipleri ve aileleri dışındaki herkesi Roma'nın en az 100 mil uzağında bulunan taşra bölgelerine geçici olarak sürgün etti, eski Konsüllerden oluşan bir tayın kurulu kurdu ve şölen verilmesini (kendi doğum gününde bile) yasakladı. Tahılla-

rın büyük bölümünü kendi parasıyla ithal edip muhtaçlara bedava dağıttı. Kıtlıkla birlikte isyanlar, isyanlarla birlikte de kundaklama olayları baş gösterdi her zamanki gibi; işçi mahallesindeki yarı aç yağmacılar, geceleri sokaklar dolusu dükkânı yaktılar. Augustus böyle olayları engellemek için, yedi birimden oluşan bir gece bekçileri ekibi kurdu: Bu ekip öyle faydalı oldu ki, hâlâ varlığını sürdürmektedir. Ama isyancılar büyük zarara yol açmışlardı. O sıralar Germen savaşlarının masrafları yüzünden yeni bir vergi konmuştu; üstüne kıtlık ve yangınlar da eklenince halk huzursuzlanmaya, devrim yapmaktan açıkça bahsetmeye başladı. Geceleri devlet binalarının kapılarına tehditkâr manifestolar asılıyordu. Büyük bir kumpas hazırlandığı söyleniyordu. Senato çete liderlerinin tutuklanmasında yardımcı olacak herkese ödül vaat edince, birçok kişi komşularını ihbar etti; ama ortalık iyice karıştı. Anlaşılan aslında ortada kumpas filan yoktu, insanlar olması umuduyla konuşuyorlardı o kadar. Sonunda hasadın çok daha erken yapıldığı Mısır'dan tahıl gelmeye başlayınca ortalık yatıştı.

Kıtlık sırasında Roma'dan gönderilen insanların arasında kılıç savaşçıları da vardı. Sayıları çok değildi, ama Augustus ayaklanma çıkarsa tehlikeli olabileceklerini düşünmüştü. Çünkü kaybedecek bir şeyleri yoktu; bazıları mevki sahibiyken borcu yüzünden köle olarak satılmış adamlardı – sahipleri onların kılıçlarını kullanarak özgürlüklerini satın almalarına izin vermişti. Genç bir beyefendi elinde olmayan sebeplerle ya da gençliğinin verdiği düşüncesizlikle borçlanıp da borcunu ödeyemeyince, bazen uzak akrabaları veya bizzat Augustus müdahale edip onu kölelikten kurtarırdı. Yani bu kılıç dövüşçüleri kimsenin kurtarmaya değer bulmadığı beyefendilerdi ve Gladyatör Loncası'nın doğal liderleri olduklarından, tam da silahlı ayaklanma çıkartabilecek türden kişilerdi.

İşler düzelince geri çağrıldılar ve herkesin keyfinin yerine gelmesi için, Germanicus'la benim adımıza ve babamızın

anısına, büyük ve halka açık bir kılıç gösterisi düzenlenmesine karar verildi. Livia, babama çok benzeyen ve yakında Germania'ya, bir diğer ünlü asker olan amcası Tiberius'un orada yeni fetihler yapmasına yardım etmeye gönderilmesi beklenen Germanicus'un üstünde dikkatleri toplayarak, Roma'ya büyük başarılarını hatırlatmak istiyordu. Annemle Livia gösteri masrafının bir kısmını karşılasalar da, asıl yük Germanicus'la benim omuzlarımıza bindi. Ama Germanicus'un konumu gereği daha fazla paraya ihtiyacı olduğu düşünüldüğünden, annem bana Germanicus'tan iki kat fazla katkıda bulunmamın doğru olacağını açıkladı. Germanicus için elimden geleni yapmayı seve seve kabul ettim. Ama sonrasında, ne kadar çok para harcandığını öğrenince afalladım: Gösteride masraftan kaçınılmamıştı ve kılıç dövüşleriyle vahşi hayvan avı gibi normal masraf kalemlerinin yanı sıra, halka avuç avuç gümüş para saçılmıştı.

Germanicus'la ben Senato'nun özel izniyle babamızın eski savaş arabasına binerek, tören alayıyla birlikte amfiteatra gittik. Augustus'un kendisi için yaptırdığı büyük mezarda, onun anısına adak adadık – Augustus babamın küllerini Marcellus'unkilerin yanına gömdürmüştü. Appian Yolu'ndan ve babamızın anısına dikilen kemerin altından geçtik; üstünde at sırtındaki babamın dev resmi bulunan bu kemer çelenklerle süslenmişti. Kuzeydoğudan rüzgâr estiğinden, doktorlar pelerinsiz dışarı çıkmama izin vermemişlerdi; kılıç gösterisini izleyenler arasında –ortak başkan olarak Germanicus'un yanında oturdum–, benden başka tek bir pelerinli kişi vardı. Bu kişi, Germanicus'un diğer tarafında oturan Augustus'tu. Sıcağa ve soğuğa karşı çok hassastı, hele kışın en az dört ceket ve çok kalın bir togayla uzun bir yelek giyerdi. Augustus'la benim benzer giyinmemizi bir alamet olarak görenler oldu; Augustus'un ismi verilen ayın ilk gününde, hem de Lyons'da ve Augustus'un orada kendine bir sunak adadığı gün doğduğumu da söylediler. En azından uzun

yıllar sonra, öyle dediklerini söylediler. Livia da Loca'daydı – babamın annesi olduğu için bu şekilde onurlandırılmıştı ilginç bir şekilde. Normalde Vesta Bakireleri'yle birlikte otururdu. Kadınlarla erkeklerin birlikte oturması yasaktı.

İlk kez bir kılıç gösterisi izlememe izin veriliyordu ve kendimi Başkan Locası'nda bulunca iyice utandım. Germanicus bütün işleri büyük bir özgüvenle ve vakarla halletse de, karar vermesi gereken zamanlarda bana danışırmış gibi yaptı. Şanslıydım, çünkü amfitcatrda şimdiye kadar düzenlenmiş en iyi kılıç gösterisini izledim. Ancak ilk kez bir kılıç gösterisi izlediğimden, mükemmelliğini takdir edemedim. Ama o zamandan beri daha iyisini görmedim ve yaklaşık bin tane önemli gösteri izlemişimdir. Germanicus'un babasının oğlu olarak popülerlik kazanmasını isteyen Livia, Roma'nın en iyi kılıç dövüşçülerini kiralamaktan kaçınmamıştı. Profesyonel kılıç dövüşçüleri normalde kendilerini ve birbirlerini incitmemeye çok dikkat eder, enerjilerinin çoğunu yanıltıcı hamlelere ve savuşturmalara, kahramanca gibi görünse de aslında kaba komedilerde köle kızların sopalarla birbirlerine indirdikleri darbeler kadar zararsız olan darbelere harcarlardı. Gösterileri sadece arada sırada, birbirlerine kızdıklarında veya diş bilediklerinde seyretmeye değer olurdu. Bu sefer Livia, Gladyatör Loncası'nın yöneticilerini toplamış ve onlara parasının hakkını almak istediğini söylemişti. Kılıç dövüşçüleri gerçekten savaşmazlarsa loncayı kapattıracağını söylemişti: Geçen yaz çok fazla danışıklı dövüş olmuştu. Dolayısıyla lonca üstatları dövüşçüleri uyarmış, bu sefer de yüzüğü öpme oyunu oynarlarsa loncadan atılacaklarını söylemişlerdi.

İlk altı dövüşte bir adam öldürüldü, biri öyle ağır yaralandı ki aynı gün öldü, birinin de kalkanlı kolu omzuna yakın bir yerden koptu; seyirciler bunu görünce kahkahayı bastılar. Diğer üç dövüşün her birinde taraflardan biri diğerini yendi, ama iyi bir mücadele sergilendiğinden ve kalabalık

hoşnut kaldığından, Germanicus'la ben her seferinde yenilen tarafın canının bağışlanmasına karar vererek başparmaklarımızı kaldırabildik. Galiplerden biri, bir iki yıl önce zengin bir şövalyeydi. Bu mücadelelerde kural, tarafların birbirinden farklı silahlarla dövüşmeleriydi. Kılıca karşı mızrak, kılıca karşı savaş baltası veya mızrağa karşı gürz kullanılırdı. Yedinci dövüşte, taraflardan birinde standart ordu kılıcıyla demode bir yuvarlak pirinç kalkan, diğerindeyse üç çatallı alabalık mızrağıyla küçük bir ağ vardı. Kılıçlı adam veya "kovalayan", muhafız birliğinden, geçenlerde sarhoş olup yüzbaşısına vurduğu için idama mahkûm edilen bir askerdi. Cezası sonradan hafifletilmiş, üç çatallı mızrak ve ağ taşıyan adamla savaşması emredilmişti – Germanicus'un dediğine göre bu diğer adam epey para alan, Tesalyalı bir profesyonelmiş ve son beş yılda yirmiden fazla rakibini öldürmüş.

Ben arenaya girdiğinde yüzü bembeyaz olan ve tir tir titreyen askeri tutuyordum – günlerdir hapis yattığından, güneş gözlerini kamaştırmıştı. Ama bölüğündeki bütün askerler ona hep bir ağızdan seslenerek, kendini toplayıp bölüğün onurunu korumasını söylediler; anlaşılan onun tarafını tutuyorlardı, çünkü yüzbaşıları zorba ve kaba bir adamdı. Asker dikelip "Elimden geleni yapacağım arkadaşlar!" diye seslendi. Meğer lakabı "Hamamböceği"ymiş ve Muhafızlar Şehir'de hiç sevilmeseler de seyircilerin çoğu sırf bu yüzden onun tarafını tuttular. Bir hamamböceğinin bir balıkçıyı öldürmesi komik olurdu. Seyircilerin desteğini almak, canını kurtarmak için savaşan bir adamın mücadelenin yarısını kazanması anlamına gelir. Sırım gibi, uzun kollu, uzun bacaklı bir adam olan Tesalyalı onun peşinden kasıla kasıla geldi; sadece deri tunik giyip sert, yuvarlak deri başlık takmıştı. Keyfi yerindeydi ve ön sıralarda oturanlarla şakalaştı; ne de olsa bir amatörle dövüşecekti ve o adamı iyi bir mücadeleden sonra öldürürse, Livia ona bin altın sikkelik ücretinin yanı sıra beş yüz altın sikke daha verecekti. Birlikte Loca'nın

önüne gelip önce Augustus'la Livia'yı, sonra da ortak başkanları, yani Germanicus'la beni, âdet olduğu üzere "Selam size efendiler. Sizi Ölüm'ün gölgesinden selamlıyoruz!" diyerek selamladılar. Resmi bir hareketle karşılık verdik, ama Germanicus Augustus'a dedi ki: "Şu avcı babamın kıdemli askerlerinden biri efendim. Onu iyi tanırım. Germania'da düşmanın kazıklı çitini ilk aşan asker olduğu için ona çelenk taç takılmıştı." Augustus bunu ilginç buldu. "Güzel," dedi, "iyi bir mücadele olacak desene. Ama bu durumda ağcı ondan en az on yaş genç demektir ki bu oyunda gençlik önemlidir." Sonra Germanicus boruların çalınmasını işaret etti ve dövüş başladı.

Hamamböceği olduğu yerde dururken, Tesalyalı onun etrafında dans etti. Hamamböceği hafif zırhlı rakibinin peşinden koşarak gücünü harcayacak veya öylece donakalacak kadar aptal değildi. Tesalyalı onu hakaretlerle sinirlendirmeye çalıştı, ama Hamamböceği zokayı yutmadı. Saldırıya geçmeye arzusunu tek bir kez, Tesalyalı neredeyse hücum menziline girdiğinde sergiledi ve hamlesinin tezliği seyircilerin keyifle bağırmasına yol açtı. Ama Tesalyalı zamanında geri çekilmeyi başardı. Mücadele az sonra ilginçleşti: Tesalyalı uzun üç çatallı mızrağıyla yukarıdan ve aşağıdan hamle yapmaya başladı; Hamamböceği bu hamleleri kolayca savuştururken Tesalyalı'nın sol eliyle kullandığı, kurşun bilyelerle ağırlaştırılmış ağdan bir gözünü ayırmıyordu.

Livia'nın Augustus'a "Harika mücadele ediyor!" dediğini duydum. "Roma'nın en iyi ağcısı. Askerle oynuyor. Şunu gördün mü? İstese onu ağla etkisiz hale getirip, sonra da öldürebilirdi. Ama dövüşü uzatıyor."

"Evet," dedi Augustus. "Korkarım ki askerin hiç şansı yok. İçkiden uzak durmalıydı."

Augustus sözünü bitirir bitirmez Hamamböceği üç çatallı mızrağa alttan vurdu ve öne sıçrayıp, Tesalyalı'nın deri tuniğinin koltuk altını yardı. Tesalyalı bir anda uzaklaştı

ve koşarken ağını Hamamböceği'nin yüzüne savurdu. Talihsizlik eseri Hamamböceği'nin gözüne çarpan bir kurşun bilye, onu bir anlığına köreltti. Eline geçen fırsatı fark eden Tesalyalı dönüp kılıca vurdu; Hamamböceği'nin elinden fırlayan kılıç döne döne uçtu. Hamamböceği onu geri almak için atıldı, ama Tesalyalı daha hızlı davranıp kılıcı kaptı ve en ön sırada, Şövalyelere ayrılan bölümde oturan zengin bir adama attı. Sonra da dönüp keyifli bir işe, silahsız bir adamla oynamak ve onu öldürmek işine girişti. Ağ Hamamböceği'nin başının üstünden ıslık çalarak geçiyordu ve üç çatallı mızrak sağdan soldan geliyordu; ama umutsuzluğa kapılmayan Hamamböceği üç çatallı mızrağı rakibinin elinden almaya çalıştı ve bunu az daha başarıyordu. Tesalyalı rakibini gösterişli bir şekilde öldürmek için bizim Loca'ya yöneltti.

"Bu kadarı yeter," dedi Livia ciddi bir sesle, "onunla yeterince oynadı! Artık işini bitirmesi lazım." Tesalyalı da aynı fikirdeydi. Ağını Hamamböceği'nin başına doğru savururken, aynı anda onun karnına üç çatallı mızrağıyla hamle yaptı. Sonra seyirciler gürledi! Hamamböceği ağı sağ eliyle yakalamış ve geri çekilerek üç çatallı mızrağın gövdesini, düşmanının elinin kırk elli santim yukarısından, var gücüyle tekmelemişti. Tesalyalı'nın başının üstünden döne döne uçan silah, ahşap bariyere saplanarak titredi. Tesalyalı bir an şaşkınlıktan öylece kalakaldıktan sonra ağı Hamamböceği'nin ellerinde bırakıp, üç çatallı mızrağı geri almak için koştu. Hamamböceği ona yandan çarparak, kalkanının ortasındaki sivri uçlu metali onun kaburgasına sapladı. Tesalyalı inleyerek elleriyle dizlerinin üstüne düştü. Çabucak toparlanan Hamamböceği kalkanının kenarını rakibinin ensesine var gücüyle indirdi.

"Tavşan vuruşu!" dedi Augustus. "Bunu bir arenada ilk kez görüyorum; sen daha önce görmüş müydün Liviacığım? Ha? Adamı da öldürdü bu arada."

Tesalyalı ölmüştü. Livia'nın çok sinirlenmesini beklerdim, ama şöyle demekle yetindi: "Bunu hak etti. Rakibini küçümsersen böyle olur. O ağcı beni hayal kırıklığına uğrattı. Yine de beş yüz altınım cebimde kalacak, yani yakınmama gerek yok herhalde."

O ikindi vakti son olarak, rakip klanlardan olan ve birbirleriyle ölümüne mücadele etmeyi kabul etmiş iki Germen tutsak dövüştürülecekti. Onlarınki göz zevkine hitap eden bir mücadele olmadı; biri uzun kılıcını, diğeri de baltalı kargısını vahşice savuruyordu: Her birinin sol ön koluna küçük ve oldukça süslü birer kalkan bağlanmıştı. Bu oldukça sıra dışıydı, çünkü Germen askerleri normalde sadece *assegai* kullanırlar: Geniş baltalı kargıyla uzun kılıcı yalnızca yüksek rütbeliler kullanır. Dövüşçülerden biri, boyu bir seksenden fazla olan sarışın bir adam, diğerini haşat etti; sonunda da boynunun yan tarafına indirdiği darbeyle öldürdü. Kalabalığın yeri göğü inleten tezahüratı koltuklarını kabartmış olacak ki Germen dili ve ordu Latincesi karışımı bir konuşma yapıp, ülkesinde tanınmış bir savaşçı olduğunu ve kabile şefi olan kıskanç amcası tarafından rehine olarak verilmeden önce, bir subay da dahil olmak üzere altı Romalı'yı savaşta öldürdüğünü söyledi. Şimdi bu sayıyı uğurlu sayı olan yediye çıkarmak istediğini söyledi ve herhangi bir rütbeden bir Romalının onunla kılıç kılıca dövüşmesi için meydan okudu.

Sahaya ilk fırlayan şampiyon, köklü ama fakir bir aileden gelen genç bir kurmay subay olan Cassius Chaerea'ydı. Koşarak Loca'ya gelip, meydan okumayı kabul etmek için izin istedi. Babasının, şimdi anısına bu gösterinin düzenlendiği şanlı generalin komutasındayken Germania'da öldürüldüğünü söyledi: Bu böbürlenen adamı, babasının hayaletine sofuca adayabilir miydi? Cassius iyi bir eskrimciydi. Onu Mars Alanı'nda birçok kez seyretmiştim. Germanicus önce Augustus'a, sonra da bana danıştı; Augustus izin verince, ben de izin verdiğimi mırıldanarak söyleyince, Cassius'a si-

lahlanması söylendi. Cassius soyunma odasına gidip, hem iyi şans getirsin diye hem de Hamamböceği'ne iltifat etmiş olmak için, onun kılıcıyla kalkanını ve vücut zırhını ödünç aldı.

Az sonra profesyonellerinkinden çok daha büyük bir dövüş başladı; Germen büyük kılıcını savuruyordu, Cassius ise onun darbelerini kalkanıyla savuşturuyor ve hasmının gardını düşürmeye çalışıyordu sürekli – ama güçlü olduğu kadar çevik de olan Germen, Cassius'u iki kez dizlerinin üstüne çökertti. Kalabalıktan çıt çıkmıyordu, sanki dinsel tören seyrediyorlardı ve çelik sesleriyle kalkan takırtılarından başka ses duyulmuyordu. Augustus "Korkarım Germen onun için fazla güçlü," dedi. "Buna izin vermemeliydik. Cassius öldürülürse, sınırdaki askerlerin morali bozulur."

Sonra bir kan birikintisine basınca ayağı kayan Cassius sırtüstü yere düştü. Germen muzafferce gülümseyerek onun üstüne oturdu ve sonra... ve sonra kulaklarım uğuldamaya başladı, gözlerim kararadı ve bayıldım. Hayatımda ilk kez insan öldürülmesine tanık olmam, ardından şiddetle desteklediğim Hamamböceği'yle Tesalyalı'nın mücadelesini seyretmem, şimdiki dövüşü izlerken de kendimi Cassius'la özdeşleştirmem ve canımı kurtarmak için Germen'le umutsuzca savaşıyormuşum gibi hissetmem – bütün bunlar fazla gelmişti. Dolayısıyla Germen Cassius'un kafasını ezmek için koca kılıcını kaldırınca, Cassius'un muhteşem bir şekilde karşı saldırıya geçip kalkanıyla Germen'in bacak arasına vurmasına ve yana yuvarlanıp kılıcını onun koltukaltına daldırarak ölümcül darbeyi indirmesine tanık olmadım. Evet, Cassius onu öldürdü. Bu Cassius'u unutmayın, çünkü bu öyküde iki üç kez önemli rol oynayacak. Bana gelince, bayıldığımı epey sonra fark ettiler; o zaman da kendime gelmeye başlamıştım zaten. Beni kaldırıp yerime oturttular ve gösteri resmen bitene dek orada kaldım. Taşınarak götürülmem herkes için utanç verici olurdu.

Ertesi gün Oyunlar devam etti, ama ben oraya gitmedim. Hasta olduğum açıklandı. Amfiteatrdaki gelmiş geçmiş en ilginç mücadelelerden birini kaçırdım; bir Hint filiyle –Afrika fillerinden çok daha iri olurlar– bir gergedanın arasında. Uzmanlar gergedanın üstüne bahis oynadılar, çünkü fil kadar iri olmasa da derisi onunkinden çok daha kalındı ve uzun, sivri boynuzuyla filin işini çabucak bitirmesi bekleniyordu. Uzmanlar Afrika'da gergedanların bölgelerinin tartışılmaz hâkimi olduğunu ve fillerin onlardan uzak durmayı öğrendiğini söylüyorlardı. Ama –Postumus'un sonradan bana anlattığına göre– bu Hint fili, gergedan arenaya dalınca kaygı ya da korku sergilememiş ve onun boynuzuyla yaptığı her hamleyi dişleriyle savuşturup, moral bozukluğuyla geri çekilen gergedanın peşinden hantalca gitmiş. Ama bu muhteşem hayvan, gergedanın kalın boyun derisini delemeyince aklını kullanmak zorunda kalmış. Bir temizlikçinin kumda bıraktığı, dikenli çalıdan yapılma süpürgeyi hortumuyla alıp, saldırıya geçen düşmanının yüzüne doğru savurmuş: Gergedanın önce bir gözünü, sonra da diğerini kör etmeyi başarmış. Hiddet ve acıdan çılgına dönen gergedan, filin peşinden sağa sola hamle ederken ahşap bariyeri delip geçmiş ve arkadaki mermer bariyere çarparak boynuzunu kırıp sersemlemiş. Sonra fil gülercesine ağzını açarak ahşap bariyerdeki delikten geçip, yerde yatan düşmanının kafasını ezmiş. Ardından da müzik dinlercesine başını yana eğip, usulca yürüyerek uzaklaşmış. Fil koşarak gelen Hintli binicisinin getirdiği koca bir kâse dolusu şekerlemeyi mideye indirirken, kalabalık yeri göğü inleterek onu alkışlamış. Sonra fil hortumunu merdiven niyetine uzatarak binicisinin boynuna çıkmasına yardım etmiş ve Augustus'un karşısına koşar adım gitmiş; orada kraliyet selamını vermiş –bu hayvanlara bu selamı sadece hükümdarlara vermeleri öğretilir– ve diz çöküp saygı gösterisinde bulunmuş. Ama dediğim gibi, bu gösteriyi kaçırdım.

O akşam Livia, Augustus'a mektup yazdı:

"Augustusçuğum,

Claudius'un dün iki adamın dövüşmesini seyrederken bir erkeğe hiç yakışmayan bir şekilde bayılması, ayrıca elleriyle kafasını tuhaf tuhaf oynatıp durması ki babasının kazandığı zaferlerin anısına düzenlenen ciddi bir festivalde iyice utanç verici ve talihsiz şeylerdi bunlar, en azından onun rahiplik yapmak dışında halkın içine çıkmaya hiç uygun olmadığını açıkça görmemizi sağladı – rahipliğine itirazım yok, çünkü korporatif kadrolarının *bir şekilde* doldurulması gerek ve Plautius ona görevlerini yeterince iyi öğretmeyi başardı. Onun belki üremek dışında hiçbir işe yaramayacağını kabullenmek zorundayız; duyduğuma göre Urgulanilla'ya karşı olan görevini yerine getirmiş – ama çocuğunu görmeden buna emin olamam ki o çocuk da kendisi gibi bir canavar olabilir.

Antonia bugün onun çalışma odasında bulduğu bir defteri getirdi; Claudius babasının hayatını yazmak için tarihsel materyal topluyor anlaşılan; Antonia bir de Claudius'un bu kitap için yazdığı berbat bir önsöz bulmuş ki bunu sana gönderiyorum. Claudius'un sevgili babasının tek zihinsel kusurunu övdüğünü göreceksin – babası zamanın değişmesini görmezden gelirdi ve Roma'nın küçük komşu şehirlerle savaşan küçük bir şehirken benimsediği siyasi yapıların, İskender'in zamanından beri görülmüş en büyük krallık haline gelmesinden sonra geri getirilebileceğine inanmak gibi saçma sapan bir yanılgı içindeydi. İskender ölünce ve yerine geçecek kadar güçlü bir mutlak hükümdar bulunamayınca ne olduğuna baksana – İmparatorluk dağıldı. Ama bilinen tarihsel gerçekleri söyleyerek ikimizin de zamanını harcamam doğru olmaz.

Az önce görüştüğüm Athenodorus'la Sulpicius bu önsözü daha önce görmediklerini söylediler ve hiç hoş olmadığın-

da hemfikirler. Claudius'un aklına böyle sapkınca fikirleri kendilerinin sokmadığına yemin ediyorlar ve onları herhalde eski kitaplardan okuduğunu söylüyorlar. Ben şahsen Claudius'un bu fikirlerinin kalıtsal olduğunu düşünüyorum –dedesi de tıpkı onun gibi tuhaf bir şekilde sakattı, hatırlarsın–; babasının bütün doğru düzgün, sağlıklı ve ahlaki yönlerini reddedip de onun tek kusurunu alması bu düşüncemi doğruluyor! Tanrı'ya şükür ki Tiberius'la Germanicus var! En azından *onlar* saçma sapan cumhuriyetçi fikirleri benimsemiyorlar, bildiğim kadarıyla.

Claudius'a biyografi yazmaktan vazgeçmesini tembihledim elbette; babasının onuruna düzenlenen ciddi Oyunlar'da bayılarak ona karşı saygısızlık ettiğine göre, onun hayatını yazmaya uygun olmadığının bariz olduğunu söyledim: Yazacak başka şeyler bulsun.

Livia."

Pollio'nun babamla dedemin zehirlendiklerini söylemesinden beri aklım epey karışıktı. O yaşlı adamın bunadığı için saçma sapan mı konuştuğuna, şaka mı yaptığına, yoksa gerçekten bir şeyler mi bildiğine emin olamıyordum. Bir soyluyu sırf cumhuriyet yönetimine inandığı için zehirleyecek kadar monarşiye düşkün olan, Augustus'tan başka kim vardı ki? Ama katilin Augustus olduğuna inanamıyordum: Zehir fesatça bir cinayet yöntemiydi, kölelerin tarzıydı ve Augustus zehir kullanmaya hayatta tenezzül etmezdi. Hem ikiyüzlü bir insan değildi ve babamdan hep hayranlık ve sevgiyle bahsederdi. Yakın zamanlarda yazılmış iki üç tarih kitabı okudum, ama babamın ölümü hakkında zaten Germanicus'tan duyduklarımdan fazlasını öğrenemedim.

Oyunlar'dan sadece iki gün önce, babamın seferleri sırasında onun emir erliğini yapmış uşağımızla konuştum. O dürüst adam son zamanlarda çok içiyordu, çünkü herkes babamdan bahsediyordu ve babamın kıdemli askerleri onun

şöhretinden pay alıyorlardı. "Babamın ölümüyle ilgili ne biliyorsan söyle," dedim lafı dolandırmadan. "Kampta onun ölümünün kaza olmadığı söylentisi var mıydı?" Şöyle karşılık verdi: "Bunu başka kimseye söylemeye cesaret edemezdim efendim, ama size güvenebilirim efendim. Siz babanıza çekmişsiniz ve ben *ona* güvenmeyen bir insan görmedim hiç. Evet efendim, kampta böyle bir söylenti vardı ve gerçeklik payı taşıyordu. Yiğit ve soylu babanızın zehirlendiğinden hiç şüphem yok efendim. Babanızın zaferlerini kıskanan bir şahıs –adını vermeyeceğim, çünkü zaten tahmin edersiniz–, onu geri çağırdı. Bu bir öykü ya da söylenti değil; bu tarihin ta kendisi. Emir babanızın bacağını kırdığı sırada geldi; bacağının durumu kötü değildi ve gayet güzel iyileşiyordu, ta ki mesajla birlikte Roma'dan o doktor, elinde zehirlerle dolu küçük çantasıyla gelene dek. O doktoru kim gönderdi? Mesajı gönderen kişi. İki kere iki dört eder, değil mi efendim? Biz emir erleri o doktoru öldürmek istedik, ama özel muhafızlar eşliğinde Roma'ya geri döndü."

Babaannem Livia'nın babamın hayatını yazmamı yasaklayan mesajını okuyunca iyice şaşırdım. Pollio babaannemin eski kocasını ve oğlunu öldürdüğünü ima etmiş olabilir miydi? Bu mümkün değildi. Hem babaannem onları neden öldürsündü ki? Ama düşündükçe, katilin Augustus değil, Livia olduğuna daha çok inandım.

O yaz Tiberius'un Doğu Germania savaşı için askere ihtiyacı olduğundan, son zamanlarda oldukça sakin ve uysal olan Dalmaçya eyaletinden adam toplandı. Ama tam bu adamlar bir araya getirilmişken, vergi tahsildarı o bölgeye yıllık ziyaretini yaptı; Augustus'un istediği vergi, bölge halkını zorlayacak kadar yüksekti. Halk yoksulluğunu haykırarak itiraz etti. Vergi tahsildarı, vergi ödeyemeyen köylerdeki eli yüzü düzgün çocuklara el koyma ve onları alıp götürerek köle olarak satma hakkını kullandı. Askere alınan adamlardan bazılarının da çocuklarına el konunca, bu adamlar

ortalığı ayağa kaldırdılar doğal olarak. Askere alınan bütün adamlar ayaklanıp Romalı yüzbaşılarını öldürdüler. Bir Bosna kabilesi de onlara destek olmak için ayaklandı ve kısa süre sonra, Makedonya'yla Alpler arasındaki bütün sınır eyaletlerimiz alev alev yanmaya başladı. Neyse ki Tiberius Germenlerle, onların isteğiyle, barış imzalayabildi – ve isyancıların üstüne yürüdü. Dalmaçyalılar onunla savaş meydanında kapışmak yerine küçük birliklere ayrılıp, oldukça ustaca bir gerilla savaşı sürdürdüler. Hafif zırh giyiyor ve bölgeyi iyi biliyorlardı; kış gelince Makedonya'yı yağmalamaya bile cüret ettiler.

Tiberius'un yaşadığı güçlükleri Roma'dan fark edemeyen Augustus, onun birtakım gizli ve şahsi sebepler yüzünden işi bilerek uzattığından şüphelendi. Tiberius'u harekete geçirmek için, Germanicus'u ayrı bir ordunun başına geçirerek oraya göndermeye karar verdi.

Artık yirmi üç yaşında olan Germanicus o sıralar ilk Roma magistralığı görevine, normalden beş yıl önce atanmıştı. Ordunun başına geçirilmesi şaşkınlıkla karşılandı: Herkes Postumus'un seçilmesini beklemişti. Postumus magistra olarak atanmamıştı, ama Mars Alanı'nda bu yeni ordu için toplanan adamları eğitmekle meşguldü: Artık alay komutanıydı. Germanicus'tan üç yaş küçüktü, ama ağabeyi Gaius on dokuz yaşındayken Asya'ya vali olarak gönderilmiş ve ertesi sene Konsül olmuştu. Postumus'un Gaius'tan daha beceriksiz olmadığı düşünülüyordu; ayrıca Augustus'un hayatta kalan tek torunuydu.

Haberi halka açıklanmadan önce duyunca hem Germanicus adına sevindim hem de Postumus adına üzüldüm. Postumus'un Saray'daki meskenine Germanicus'la aynı anda vardım. Postumus ikimizi de candan karşıladı ve Germanicus'u yeni görevi için kutladı.

Germanicus dedi ki: "Gelmemin sebebi de bu Postumusçuğum. Seçildiğim için büyük onur duyduğumu ve sevindi-

ğimi biliyorsundur, ama sana zararım dokunacaksa askeri şan şöhretin gözümde en ufak değeri olmaz. Benim kadar iyi bir askersin ve Augustus'un veliahtı olarak senin seçilmen gerekirdi elbette. İzninle hemen şimdi Augustus'a gidip istifamı vereceğim ve yerime senin geçmeni isteyeceğim. Senin yerine beni seçmesini Şehir halkının mutlaka yanlış yorumlayacağını söylcycccğim. Henüz çok geç değil."

Postumus şöyle karşılık verdi: "Germanicusçuğum, sen son derece yüce gönüllü ve soylu bir insansın, o yüzden de seninle açık konuşacağım. Şehir halkının hakarete uğradığımı düşüneceğini söylemekte haklısın. Sen magistra olduğun halde görevinden alınırken, benim tamamen serbest olduğum halde es geçilmem durumu iyice kötüleştiriyor. Ama inan ki dostluğunun bu kanıtı yüreğime su serpti; umarım bütün savaşlarından zaferle ayrılırsın ve çabucak geri dönersin."

Ben de dedim ki: "İznınizle fikrimi söylemek istiyorum; Augustus bu meseleyi tahmin etmediğiniz kadar ölçüp biçti bence. Bu sabah annemin söylediklerinden anladığım kadarıyla, Augustus amcam Tiberius'un savaşı bilerek uzattığından şüpheleniyormuş. Yeni ordunun başına Postumus'u geçirse, amcam Postumus'un ağabeyleriyle yaşadığı tatsızlıklardan ve yanlış anlamalardan sonra, şüpheye kapılabilir ve gücenebilir. Postumus'u casus ve rakip olarak görür. Germanicus ise evlatlık oğlu olduğundan, sadece destek vermeye gelmiş gibi görünür. Bence bu konuda söylenecek tek bir şey kaldı: Postumus'un eline bu yakınlarda illa ki başka bir fırsat geçer."

İkisine de toz kondurmayan bu yeni bakış açısı çok hoşlarına gitti ve gayet dostane bir şekilde ayrıldık.

O gece, daha doğrusu ertesi sabahın erken saatlerinde, evimizin üst katındaki odamda çalışırken, uzaktan birinin bağırdığını ve ardından da dışarıdaki balkondan hafif bir sürtünme sesi geldiğini duydum. Kapıya gidince, balkonun

üstünde önce bir kafanın, sonra da bir kolun belirdiğini gördüm. Asker kıyafetli bir adam bacağını yukarı atıp balkona tırmandı. Bir an korkudan donakaldım ve aklımdan ilk geçen düşünce şu oldu: "Livia suikastçı gönderdi." Tam bağırarak yardım isteyecektim ki, adam alçak sesle konuştu: "Şşşt! Merak etme! Ben Postumus'um."

"Ah Postumus! Ödümü kopardın. Gecenin bu saatinde neden hırsız gibi balkona tırmanıyorsun? Hem sana ne oldu böyle? Yüzün kanıyor, pelerinin de yırtılmış."

"Vedalaşmaya geldim Claudius."

"Anlamadım. Augustus fikrini mi değiştirdi? Kararını halka açıklamıştı oysa."

"Bana içki ver; dilim damağım kurudu. Hayır, savaşa gitmiyorum. Tam tersine. Beni balık avlamaya gönderecekler."

"Bilmece gibi konuşma. Al, şarap. Çabuk iç ve meseleyi anlat bana. Nerede balık avlayacaksın?"

"Ah, küçük bir adada. Henüz seçmediler sanırım."

"Şey mi demek istiyorsun?.." Yüreğim sızladı ve başım döndü.

"Evet, sürgün ediliyorum; zavallı annem gibi."

"Ama neden? Ne suç işledin ki?"

"Senato'ya resmi olarak bildirilebilecek bir suç işlemedim. 'İflah olmaz bir şekilde ve ısrarla ahlaksızlık yapan' gibisinden bir cümle kurarlar herhalde. *Yastık Kavgası*'nı hatırlıyor musun?"

"Ah Postumus! Yoksa babaannem?.."

"Beni iyi dinle Claudius, çünkü zamanım az. Beni tutuklayacaklardı, ama az önce iki muhafızı yere serip kaçmayı başardım. Saray muhafızları alarma geçirildi ve bütün kaçış yolları tıkandı. Bu binalardan birinde olduğumu biliyorlar ve bütün odaları arayacaklar. Seni görmem gerektiğini hissettim, çünkü sana gerçeği anlatmak istiyorum, bana atılan iftiralara kanmayasın diye. Germanicus'a her şeyi anlatmanı da istiyorum. Ona sevgilerimi ilet ve şimdi sana söyleyeceğim

her şeyi kelimesi kelimesine anlat. Başkalarının hakkımda ne düşündüğü umurumda değil, ama Germanicus'la senin gerçeği bilmenizi ve hakkımda iyi düşünmenizi istiyorum."

"Tek kelimesini bile unutmayacağım Postumus. Çabuk, her şeyi en baştan anlat."

"Eh, bildiğin gibi son zamanlarda Augustus'un gözünden düştüm. Başta sebebini anlayamasam da, Livia'nın onu bana karşı dolduruşa getirdiğine kısa sürede emin oldum. Augustus'un Livia'ya karşı epey zaafı var. Düşünsene, neredeyse elli yıldır onunla birlikte yaşıyor ve hâlâ onun her dediğine inanıyor! Ama bu kumpasta sadece Livia yer almıyor. Livilla da işin içindeydi."

"Livilla mı! Ah, çok üzgünüm!"

"Evet. Onu ne kadar sevdiğimi ve onun yüzünden ne acılar çektiğimi biliyorsun. Bir yıl kadar önce, onun bu kadar kafaya takmaya değer olmadığını ima ettiğinde sana kızmıştım, hatırlarsın. Seninle günlerce konuşmamıştım. Kızdığım için özür dilerim Claudius. Ama insan sırılsıklam âşık olunca nasıl olur bilirsin. Sana söylemediğim bir şey vardı: Livilla, Castor'la evlenmeden hemen önce, aslında sadece beni sevdiğini, ama Livia'nın onu Castor'la evlenmeye zorladığını söyledi. Ona inandım. İnanmamam için bir sebep var mıydı ki? Günün birinde Castor'un başına bir şey geleceğini ve böylece Livilla'nın serbest kalacağını, evlenebileceğimizi umuyordum. O günden beri gece gündüz bunu düşündüm. Bugün akşama doğru, seninle görüştükten hemen sonra büyük sazanlı havuzun yanındaki asmalı çardakta, Livilla ve Castor'la birlikte oturuyordum. Castor bana sataşmaya başladı. Şimdi anlıyorum ki, her şeyi önceden planlamışlar. Castor önce 'Germanicus sana tercih edildi ha?' dedi. Ona bunun iyi bir seçim olduğunu ve az önce Germanicus'u kutladığımı söyledim. Bunun üzerine Castor sırıtarak 'Asaleti elden bırakmadın demek? Bu arada, hâlâ deden ölünce İmparator olacağını düşünüyor musun?' dedi. Livilla'nın hat-

rına sinirlerime hâkim oldum, ama Augustus henüz hayattayken ve akıl sağlığı yerindeyken bunları konuşmayı uygun bulmadığımı söyledim. Sonra ona rakibim olmayı mı düşündüğünü, alaycı bir şekilde sordum. Pis pis sırıtarak şöyle cevap verdi: 'Eh, rakibin olursam senden daha çok şansım olur herhalde. Genellikle her istediğimi elde ederim ben. Beynimi kullanırım. Livilla'yı beynimi kullanarak kazandım. Augustus'u senin Livilla'yla evlenmeye uygun olmadığına öyle kolay ikna ettim ki, düşündükçe gülesim geliyor. İstediğim başka şeyleri de o şekilde elde ederim belki, kim bilir?' Bunu duyunca kanım beynime sıçradı. Ona hakkımda yalanlar uydurup uydurmadığını sordum. 'Neden uydurmayayım ki?' dedi. 'Livilla'yı istiyordum ve bu sayede elde ettim.' Bunun üzerine Livilla'ya döndüm ve bundan haberi olup olmadığını sordum. Sinirlenmiş gibi yaptı; bu konuda hiçbir şey bilmediğini, ama Castor'un her türlü sahtekârlığı yapabilecek biri olduğuna inandığını söyledi. Yalandan bir iki gözyaşı döktü; Castor'un ahlaken kokuşmuş olduğunu, kendisinin onun yüzünden çektiği acıları kimsenin tahmin bile edemeyeceğini, ölmek istediğini söyledi."

"Evet, bu eski bir numarasıdır. İşine gelince ağlamayı iyi becerir. Herkesi kandırır. Onun hakkında tüm bildiklerimi sana anlatsaydım keşke; belki bir süre benden nefret ederdin, ama bütün bunları yaşamazdın. Eee, sonra ne oldu?"

"Bu akşam Livilla bana nedimesiyle sözlü mesaj gönderdi; Castor'un büyük ihtimalle geceyi her zamanki gibi dışarıda âlem yaparak geçireceğini ve gece yarısından hemen sonra, Livilla'nın penceresinde ışık görünce hemen ona gitmemi söyledi. Işığın hemen altındaki pencereyi açık bırakacağını, usulca tırmanıp içeri girmemi söyledi. Bana çok önemli bir şey söylemek istiyormuş. Bunun tek bir anlamı olabilirdi elbette; kalbim küt küt atmaya başladı. Bahçede saatlerce bekledikten sonra, nihayet penceresinde ışık yanıp söndüğünü gördüm. Sonra da aşağıdaki pencereyi bulup içeri girdim.

Livilla'nın hizmetçisi oradaydı; beni üst kata çıkardı. Balkondan balkona geçerek Livilla'nın yatak odası penceresine ulaşabileceğimi söyledi; koridorda, Livilla'nın kapısının yanında nöbetçi varmış. Eh, Livilla beni üstünde geceliğiyle bekliyordu; saçını serbest bırakmıştı ve öyle güzel görünüyordu ki. Castor'un ona ne kadar zalimce davrandığını anlattı. Ona bir eş olarak hiçbir şey borçlu olmadığını, çünkü Castor'un onunla evlenmek için sahtekârlık yaptığını bizzat itiraf ettiğini ve ona son derece kaba davrandığını söyledi. Bana sarıldı, ben de onu kucağıma alıp yatağa götürdüm. Onu öyle arzuluyordum ki deliye dönmüştüm. Sonra birden bağırmaya ve beni yumruklamaya başladı. Önce delirdiğini düşündüm ve onu susturmak için ağzını kapadım. Çırpınarak kurtulurken, üstünde lamba ve cam kavanoz bulunan bir sehpayı devirdi. Sonra da 'Tecavüz! Tecavüz!' diye haykırdı; kapı kırıldı ve içeri meşaleli Saray muhafızları daldı. Başlarında kim vardı tahmin et?"

"Castor mu?"

"Livia. Bizi dosdoğru Augustus'a götürdü. Augustus'un yanında Castor vardı; oysa Livilla onun Roma'nın diğer ucundaki bir şölene gittiğini söylemişti. Augustus muhafızları gönderince, o zamana kadar neredeyse tek kelime etmemiş olan Livia bana saldırmaya başladı. Augustus'un tavsiyesi üzerine, benimle Aemilia'nın suçlamaları hakkında baş başa konuşup açıklama istemek için evime gittiğini söyledi."

"Aemilia mı! Hangi Aemilia?"

"Yeğenim."

"Seni suçlayabileceği bir mesele olduğunu bilmiyordum."

"Yok zaten. O da kumpasın içindeydi. Livia beni evimde bulamayınca insanlara yerimi sorduğunu söyledi; devriye gezen muhafızlar, güney tarafındaki bir armut ağacının dibinde oturduğumu gördüklerini söylemişler. Beni bulması için oraya bir asker göndermiş, fakat asker geri gelip ora-

da olmadığımı, ama şüpheli bir şey gördüğünü söylemiş: Güneş saatinin hemen üstündeki bir balkondan diğerine geçen bir adam görmüş. O odaların kime ait olduğunu bilen Livia çok kaygılanmış. Şans eseri tam zamanında gelmiş. Livilla'nın yardım çığlıklarını duymuş: Ben balkondan onun odasına zorla girmişim ve ona tecavüz etmek üzereymişim. Muhafızlar kapıyı kırıp beni zapt ederek, 'dehşete kapılmış olan, yarı çıplak genç kadından' uzaklaştırmışlar. Livia beni hemen buraya getirmiş ve Livilla da şahidiymiş. Livia bunları söylerken, Livilla orospusu yüzünü gizleyerek hüngür hüngür ağlıyordu. Geceliği yırtılmıştı – kendisi bilerek yırtmış olmalı. Augustus bana hayvan dedi, satir dedi ve aklımı mı kaçırdığımı sordu. Livilla'nın yatak odasına gittiğimi, hatta onunla seviştiğimi inkâr edemezdim elbette. Beni Livilla'nın çağırdığını söyledim ve her şeyi baştan anlatmaya çalıştım, ama Livilla bağırmaya başladı; 'Yalan söylüyor. Yalan söylüyor. Ben uyurken pencereden girdi ve ırzıma geçmeye çalıştı,' dedi. Livia da 'Yeğenin Aemilia da mı üstüne saldırmanı istemişti? Bakıyorum da genç kadınlar arasında pek popülersin,' dedi. Zekice bir taktikti bu. Livilla meselesini bırakıp Aemilia konusunda açıklama yapmak zorunda kaldım. Augustus'a dün gece ablam Julilla'yla birlikte akşam yemeği yediğimi, Aemilia'nın da orada olduğunu, ama o kızı altı aydır ilk kez gördüğümü söyledim. Ona ne zaman saldırdığımı sordum; Augustus bunu gayet iyi bildiğimi –akşam yemeğinden sonra, kızın ailesi eve hırsız girdi diye bir süreliğine uzaklaşınca saldırdığımı– ve kızın annesiyle babası geri dönmeseler, ona oracıkta tecavüz edeceğimi söyledi. Bu öyle saçmaydı ki, sinirli olmama karşın kendimi tutamayıp güldüm; ama Augustus iyice öfkelendi. Fildişi koltuğundan kalkıp bana vuracaktı az kalsın."

Dedim ki: "Anlamadım. Evde cidden hırsız alarmı mı verildi?"

"Evet ve Aemilia'yla ben birkaç dakika yalnız kaldık, ama havadan sudan konuştuk ve mürebbiyesi yanımızdaydı! Meyve ağaçlarından ve bahçe zararlılarından bahsettik, sonra da Julilla'yla Aemilius geri gelip yanlış alarm verildiğini söylediler. Livia'nın Julilla'yla Aemilius'u satın almadığından eminim –ondan nefret ederler–, yani her şeyi Aemilia ayarlamış olmalı. Bana ne garezi olabileceğini düşünmeye başladım hemen, ama aklıma bir şey gelmedi. Sonra birden buldum. Julilla bana Aemilia'nın nihayet muradına ereceğini, Appius Silanus'la evleneceğini söylemişti gizlice. O genç züppeyi bilirsin, değil mi?"

"Evet. Ama ne demek istediğini anlamadım."

"Çok basit. Livia'ya dedim ki: 'Aemilia'nın bu yalanına karşılık ödülü Silanus'la evlenmek olacak değil mi? Livilla'nın eline ne geçecek peki? Şimdiki kocasını zehirleyip ona daha yakışıklı bir adam bulacağına söz mü verdin?' Zehirden bahsedince, artık geri dönüş olmadığını anladım. Bu yüzden fırsatım varken olabildiğince çok şey söylemeye karar verdim. Livia'ya babamı ve ağabeylerimi nasıl zehirlediğini sordum; yavaş öldüren zehirleri mi, yoksa çabuk tesirli zehirleri mi yeğlediğini de. Claudius, sence onları Livia mı öldürdü? Bundan eminim."

"Ona bunu sormaya cesaret mi ettin? Gayet mümkün bence. Babamla dedemi de zehirlediğini düşünüyorum," dedim; "başka kurbanları da olmuştur. Ama elimde kanıt yok."

"Benim de yok, ama onu suçlamaktan haz aldım. Avazım çıktığı kadar bağırdım; Saray'ın yarısı duymuş olmalı. Livia odadan kaçıp muhafızları çağırdı. Livilla'nın gülümsediğini gördüm. Boğazına atıldım, ama Castor aramıza girince Livilla kaçmayı başardı. Sonra Castor'la dövüştüm, kolunu kırdım ve iki ön dişini mermer zemine döktüm. Ama askerlere direnmedim. Bana yakışmazdı. Hem silahlıydılar. İkisi kollarımı tutarken Augustus esip gürledi, bana küfürler

ve tehditler yağdırdı. Ülkesindeki en ıssız adaya ömür boyu sürgün edileceğimi ve sadece anormal kızının ona böyle anormal bir torun doğurabileceğini söyledi. Ben de ona güya Romalıların İmparatoru olsa da, aslında ayyaş genelev patronlarının kölesi olan kızlar kadar bile özgür olmadığını ve günün birinde gözlerinin açılacağını, iğrenç karısının anormal suçlarını ve hilelerini o zaman göreceğini söyledim. Ama o zamana kadar da onu seveceğimi ve ona sadık kalacağımı da söyledim."

Artık evimizin alt katından bağrışmalar gelmeye başlamıştı. Postumus dedi ki: "Seni zor duruma düşürmek istemem Claudiusçuğum. Beni odanda bulmamalılar. Yanımda kılıç olsa kullanırdım. Bir adada çürüyüp gitmektense savaşarak ölmek daha iyidir."

"Sabırlı ol Postumus. Şimdi teslim ol; ileride eline fırsat geçecek. Söz veriyorum ki geçecek. Germanicus gerçeği öğrenince, serbest bırakılman için elinden geleni yapacak; ben de öyle. Öldürülürsen Livia ucuz bir zafer kazanmış olur o kadar."

"Sen ve Germanicus aleyhimdeki kanıtları çürütemezsiniz ki. Denerseniz başınız belaya girer sadece."

"İlla ki bir fırsat çıkar diyorum sana. Livia canının istediğini yapmaya fazla alıştı; artık dikkatsizleşecektir. Bu yakınlarda bir hata yapar. İnsan değil mi, illa ki yapacak."

"İnsan *değil* bence," dedi Postumus.

"Augustus kandırıldığını anlayınca Livia'ya karşı, senin annene olduğu kadar acımasız davranmaz mı sence?"

"Livia önce davranıp onu zehirler."

"Germanicus'la ben buna engel oluruz. Augustus'u uyarırız. Umutsuzluğa kapılma Postumus. Her şey yoluna girecek. Sana elimden geldiğince sık yazarım, okuman için kitap da gönderirim. Livia'dan korkmuyorum. Mektuplarımı almazsan, el koyuyorlar demektir. Sana göndereceğim dikişli ciltli kitapların yedinci sayfalarını dikkatli oku. Sana gizli

mesaj göndermek istersem oraya sütle yazarım. Mısırlıların numarasıdır. Sütle yazılan yazılar ancak ateşe tutunca görünür. Ah, kapıları çalıyorlar. Artık gitmelisin. Yan koridorun sonundalar."

Gözleri yaşlıydı. Başka tek kelime etmeden bana sevgiyle sarıldıktan sonra, hızlı adımlarla balkona gitti. Balkon duvarına çıktı, bana el sallayıp veda etti ve yukarı tırmanmakta kullandığı eski sarmaşığa tutunarak aşağı indi. Bahçede koşarak uzaklaştığını duydum; hemen sonra da muhafızlar bağrışmaya başladılar.

Sonraki bir ay ya da daha uzun bir süre boyunca olanları hiç hatırlamıyorum. Tekrar hastalandım: Öyle hastalandım ki, sanki ölmüşüm gibi konuşuyorlardı. Kendimi toplamaya başladığımda Germanicus savaştaydı, Postumus ise mirasından mahrum edilmiş ve ömür boyu sürgüne gönderilmişti. Onun için Planasia Adası seçilmişti. Korsika yönündeki, Elba'ya aşağı yukarı on iki mil uzaklıktaki bu adada bilinen insanlık tarihi boyunca kimse yaşamamıştı. [MS 7 Ama orada tarih öncesinde inşa edilmiş taş kulübeler vardı; bunlar Postumus için eve, muhafızlar için de bir kışlaya dönüştürüldü. Kabaca üçgen şeklinde olan Planasia'nın en uzun kenarı beş mildi. Ağaçsızdı, kayalıktı ve oraya sadece Elbalı kayıkçılar, yazın ıstakoz avlamak için gelirlerdi. Postumus'un birilerine rüşvet verip kaçmasından korkan Augustus, balıkçıların oraya gitmelerini yasakladı.

Artık Augustus'un tek vârisi Tiberius'tu; Tiberius ölürse, Livia'nın akrabası olan Germanicus'la Castor hükümdarlığa aday olacaklardı.

12. Bölüm

Sonraki yirmi beş yıl veya daha fazla süre içinde sadece kendi yaptığım şeyleri anlatsam, çok kâğıt harcamam gerekmez ve yazdıklarım çok sıkıcı olur; ama bu biyografinin son kısmında, iyice ön plana çıkacağım kısımda olanların anlaşılması için şimdi Livia, Tiberius, Germanicus, Postumus, Castor, Livilla ve diğerlerinin kişisel tarihçelerini anlatmaya devam etmem gerekiyor ve sizi temin ederim ki hiç sıkıcı değiller.

Postumus sürgündeydi, Germanicus savaştaydı ve gerçek dostlarımdan sadece Athenodorus yanımda kalmıştı. Kısa süre sonra o da beni terk etti; memleketi Tarsus'a döndü. Gittiği için ona kızmadım; oradaki iki yeğeni ona mektup yazarak, şehri valisinin tiranlığından kurtarmakta yardım etmesi için yalvarmışlardı. Bu valinin İlahları Augustus'un gözüne kurnazca girdiğini ve ancak İlahları Augustus'un ahlakına tamamen güvendiği, Athenodorus gibi birinin İlahları Augustus'u o valiyi görevden almaya ikna edebileceğini yazmışlardı. Athenodorus şehri o kan emiciden kurtarmayı başardı, ama sonrasında Roma'ya geri dönemedi. Yeğenlerinin şehrin yönetim sistemini baştan, sağlam bir temel üstünde kurmalarına yardım etmesi gerekiyordu. Yaptıklarını ayrıntılı bir raporla aktardığı Augustus ona olan minnetini ve güvenini ifade etmek için Tarsus'u beş yıllığına İmpara-

torluğa haraç vermekten muaf tuttu. İki yıl sonra, seksen iki yaşında ölen yaşlı Athenodorus'la son günlerine kadar, düzenli olarak yazıştım. Tarsus'ta her yıl onun anısına festival düzenlenip adak adanmaya başlandı; bu festivalde şehrin kodamanları, Athenodorus'un *Tarsus'un Kısa Tarihi* kitabını şafaktan günbatımına dek, sırayla okuyorlardı.

Germanicus bana arada sırada yazıyordu, ama mektupları sevgi dolu oldukları kadar kısaydılar da: Gerçekten iyi bir komutanın memleketine, ailesine mektup yazacak zamanı olmaz; çünkü seferler arasındaki tüm zamanını erlerini ve subaylarını tanımakla, rahat olup olmadıklarını araştırmakla, askeri verimliliklerini artırmakla, düşmanının eğilimi ve planlarıyla ilgili bilgi toplamakla geçirir. Germanicus, Roma İmparatorluğu'nda görev yapan gelmiş geçmiş en dürüst komutanlardan biriydi – babamızdan bile daha çok sevilirdi. Bir mektubunda bir an önce kütüphaneleri araştırıp, savaştığı çeşitli Balkan kabilelerinin âdetleriyle, şehirlerinin güçleri ve coğrafi konumlarıyla, geleneksel askeri taktikleri ve hileleriyle, özellikle de gerilla savaşında kullandıkları yöntemlerle ilgili olabildiğince çok güvenilir bilgi toplamamı istediğinde koltuklarım kabardı. Yerlilerden yeterince güvenilir bilgi alamadığını söyledi: Tiberius da ona hiç yardımcı olmuyordu. Sulpicius ve gece gündüz çalışan küçük bir profesyonel araştırmacılar ve müstensihler ekibi sayesinde, Germanicus'un istediği bütün bilgileri toplayıp bir ay içinde göndermeyi başardım. Germanicus kısa süre sonra bana yazıp da o kitabın yirmi nüshasını istediğini, o son derece faydalı kitabı kıdemli subaylarına dağıtacağını söyleyince iyice gururlandım. Her paragrafın net ve yerinde olduğunu, kabilelerden çok kabileler üstü bir gizli askeri örgütün savaştığını ve kitaptaki en önemli kısımların bu örgütle ilgili kısımlar, bir de kabile üyelerinin çeşitli kutsal ağaç ve çalılarını –her kabilenin seçimleri farklıydı– anlatan kısımlar olduğunu söyledi; kabile üyeleri köylerini acilen terk etmek zorunda

kalınca, bu koruyucu bitkilerin gölgesinde tahıl, para ve silahlarını gömerlerdi. Germanicus, Tiberius'la Augustus'a değerli hizmetlerimden bahsedeceğine söz verdi.

Bu kitabın varlığı dar bir çevrenin dışındakilere söylenmedi; düşmanın kulağına giderse taktiklerini ve eğilimlerini değiştirecekleri düşünülmüştü belki de. Onlara sürekli ihanet eden muhbirlerin varlığına inandılar. Augustus beni Kâhinler Korporatifi'ndeki boş bir kadroya atamakla gayriresmi olarak ödüllendirse de, o toplama kitabın başarısını tamamen Sulpicius'a atfettiği belliydi, oysa Sulpicius o kitabın tek kelimesini bile yazmamıştı – bana bazı kitaplar bulmuştu o kadar. Başvurduğum başlıca otoritelerden biri, Dalmaçya seferi sırasında tam bir askeri titizlik ve dâhice istihbarat kullanımı örneği sergilemiş olan Pollio'ydu. Onun anlattığı yerel geleneklerle koşullar neredeyse elli yıl öncesine ait olsa da, Germanicus onun sözlerine dayanarak yazdıklarımı daha güncel sefer tarihçelerinden yaptığım alıntılardan daha faydalı buldu. Pollio'nun sağ olup bunu duymasını isterdim. Onun yerine Livius'a söylediğimde, Pollio'nun iyi askeri kitaplar yazabildiğini asla inkâr etmediğini söyleyerek beni tersledi; onun daha üstün bir anlamda tarihçi olduğunu reddediyordu o kadar.

Şunu eklemeliyim ki, daha hesaplı davransam eminim ki Augustus savaş bitince Senato'da yaptığı konuşmada beni överdi. Ama Augustus Balkan seferlerini, kendi seferlerini ayrıntılarıyla yazan Pollio gibi bizzat kaleme almış olsaydı, kitabımda ondan daha çok bahsedebilirdim; resmi tarihçiler onun zaferlerini ve başarısızlıklarını önyargısızca, profesyonelce yazmak yerine İmparatorlarına yağ çekmekle ilgilenmişlerdi. Bu methiyelerde işe yarar pek bir şey bulamadım ve Augustus kitabımı okurken gücenmiş olmalı. Kendini savaşın kazanılmasıyla öyle özdeşleştirmişti ki son iki sefer sezonunda, savaşa olabildiğince yakın olmak için, Roma'dan İtalya'nın kuzeydoğu sınırındaki bir şehre taşınmıştı; ve

Roma Orduları'nın Başkomutanı olarak, Tiberius'a pek de faydalı olmayan askeri tavsiyeler gönderip duruyordu.

Artık dedemin İç Savaşlarda oynadığı rolü yazıyordum: Ama yine fazla ilerleyemeden Livia tarafından engellendim. Sadece iki cildi tamamlayabilmiştim. Livia bana tıpkı babamın hayatı gibi, dedemin hayatını da yazacak kapasitede olmadığımı ve böyle bir işe ondan gizli kalkışmakla dürüst davranmadığımı söyledi. Kalemimi faydalı bir işte kullanmak istiyorsam, yanlış anlamalara o kadar açık olmayan bir konu seçsem iyi olurmuş. Bana bir konu önerdi: Augustus'un barış gelmesinden sonra dinde yaptığı düzenlemeler. Heyecan verici bir konu değildi, ama daha önce ayrıntılarıyla işlenmediğinden hevesle kabul ettim. Augustus'un neredeyse bütün dinsel reformları mükemmeldi: Çeşitli antik tarikatları canlandırmış, Roma ve civarında seksen iki yeni tapınak inşa edip bağışta bulunmuş, harap durumdaki birçok eski tapınağı tadilattan geçirmiş, yabancı kültlerin eyaletlerden gelen ziyaretçilere hizmet vermek için Roma'da teşkilatlanmalarına izin vermiş ve son yarım yüzyıldaki sivil ayaklanmalar sırasında birer birer iptal edilmiş olan bazı eski ve ilginç halk festivallerini geri getirmişti. Konuyu adamadakıllı inceledim ve altı yıl sonra, Augustus'un ölümünden birkaç gün önce araştırmamı tamamladım. Her biri ortalama beş bin sözcükten oluşan kırk bir cilt yazmıştım; ama yazdıklarımın çoğu fetva metinleri, atanmış rahiplerin listeleri, tapınaklara yapılan bağışların sınıflandırılması gibi şeylerden ibaretti. En önemli cilt ilkiydi; burada Roma'nın ilkel ritüellerini anlatmıştım. Bu kısımda zorluklarla karşılaştım, çünkü Augustus'un ritüel reformlarını yaparken danıştığı din komisyonu işini iyi yapmamıştı. Aralarında antik ritüel uzmanı yoktu anlaşılan, dolayısıyla da yeni resmi litürjilere yanlış yorumlanan antik dinsel formüllerin son derece çarpık versiyonları katılmıştı. Etrüsk ve Sabine dillerini incelemeden, antik dinsel törenleri düzgün yorumlaya-

bilmek mümkün değildir; ben artık kullanılmayan o iki dili öğrenmek için epey zaman harcamıştım. O zamanlar hâlâ evlerinde Sabine dili konuşan tek tük taşralılar vardı ve bunlardan ikisini Roma'ya gelip, artık sekreterim olan Pallas'a küçük bir Sabine dili sözlüğü için materyal vermeye ikna ettim. Bu iş için onlara epey para ödedim. Diğer sekreterlerimden en iyisi olan Callon'u da Capua'daki Aruns'a, benzer bir Etrüsk dili sözlüğü için materyal toplamaya gönderdim; Aruns bana Lars Porsena'yla ilgili, Pollio'nun çok hoşuna giden ve Livius'u tiksindiren bilgiyi veren rahipti. Sonradan genişletip yayımlattığım bu iki sözlük sayesinde, antik dinsel ibadetlerle ilgili bazı büyük sorunları tatminkârca çözmeyi başardım; ama dikkatli olmayı öğrendiğimden, yazdıklarımda Augustus'un bilgisini ya da yargısını eleştirmemeye özen gösterdim.

Balkan Savaşları'nı anlatmaya zaman ayırmayacağım; sadece şunu söyleyeceğim ki, amcam Tiberius'un usta bir general olmasına ve kayınpederim Silvanus'tan yardım almasına, ayrıca Germanicus'un büyük kahramanlıklarına karşın, o savaşlar üç yıl sürdü. Sonunda bütün ülke yakılıp yıkıldı ve çöle dönüştürüldü; çünkü bu kabileler olağanüstü bir azimle, kadınlı erkekli savaşmış ve ancak nüfusun yarısından fazlası yangın, kıtlık ve salgın hastalıklar yüzünden ölünce teslim olmuşlardı. Asilerin liderleri Tiberius'a barış istemeye gelince, Tiberius onları adamakıllı sorguya çekti. Önce neden ayaklanmayı kafalarına koyduklarını ve bu denli canla başla direndiklerini sordu. Asilerin başı olan Bato diye bir adam "Sizin suçunuz," diye karşılık verdi. "Sürülerinizi korumaya çobanlar ya da bekçi köpekleri değil, kurtlar gönderiyorsunuz."

Bu tamamen doğru değildi. Augustus sınır eyaletlerinin valilerini bizzat seçer, onlara yüksek maaş öder ve İmparatorluk gelirlerini ceplerine atmasınlar diye onları denetlerdi. Vergi toplayan ilkesiz aracı gruplar devre dışı bırakılmıştı

ve artık vergiler doğrudan valilere ödeniyordu. Augustus'un valileri, eyaletlerden olabildiğince çok para koparmaktan başka bir şeyle ilgilenmeyen Cumhuriyet valilerinin hemen hepsinin aksine, kesinlikle kurt değillerdi. Çoğu iyi bekçi köpekleriydi; hatta aralarında dürüst çobanlar bile vardı. Ama Augustus kötü hasat, sığır vebası ve deprem gibi felaketler yüzünden sık sık vergileri fazla artırmak zorunda kalırdı; valiler de itiraz etmek yerine o vergileri son kuruşuna dek, isyanı göze alarak toplarlardı. Yönetmeleri gereken insanlarla kişisel olarak ilgilenen pek yoktu aralarında. Vali Romalılaştırılmış, güzel evlerle ve tiyatrolarla, tapınaklarla, halk hamamlarıyla, pazarlarla donatılmış başkente yerleşir ve eyaletinin başka yerlerine gitmeyi aklından bile geçirmezdi. Asıl idari işleri vekilleri ve vekillerinin vekilleri yürütürdü ve küçük memurlar kendilerini abartılı biçimde önemli görüp, halkı oldukça eziyorlardı mutlaka: Belki de Bato kurtlar derken bunları kastetmişti, gerçi "pireler" dese daha doğru olurdu. Eyaletlerin Augustus'un idaresindeyken, Cumhuriyet'in idaresinde oldukları zamankine kıyasla epey zenginleştikleri şüphesizdir; hatta Senato'nun atadığı vekiller tarafından yönetilen devlet eyaletleri, Augustus'un vekilleri tarafından yönetilen sınır eyaletleri kadar refah içinde değildi. Bu kıyaslamadan yola çıkılarak cumhuriyetçi yönetime yöneltildiğini duyduğum, birkaç mantıklı sav ortaya atıldı; gerçi bu savlar ortalama bir cumhuriyetin önde gelen insanlarının kişisel ahlak standardının, ortalama bir mutlak hükümdarın ve seçtiği astlarının kişisel ahlakından muhtemelen daha düşük olacağı yönündeki, savunulamaz bir varsayıma dayalıydı; bir de eyaletlerin yönetilme tarzının, Roma'da olup bitenlerden daha önemli olduğu yanılgısına. Bir hükümdarı eyaletleri zenginleştirdiği için onaylamak, bana bir adamın, kölelerine karşı makul ölçüde düşünceli davrandığı sürece, kendi çocuklarına köle gibi davranma hakkına sahip olmasını onaylamak gibi geliyor.

Senato, Augustus'la Tiberius'un bu maliyeti yüksek ve anlamsız savaşı büyük bir zaferle sonlandırdıklarını ilan etti. Hatırlarsanız artık sadece Augustus'la ailesinin üyelerinin zafer töreni düzenlemesine izin veriliyor, diğer generallerse "zafer süsleriyle" ödüllendiriliyordu. Germanicus'a, Caesar olmasına karşın, teknik sebeplerden ötürü sadece bu süsler verildi. Augustus bu meseleyi biraz esnetmiş olabilir, ama zafer kazanan Tiberius'a öyle minnettardı [MS 9 ki, Germanicus'u onunla eşit şekilde ödüllendirerek Tiberius'u kendine düşman etmek istemiyordu. Germanicus ayrıca magistralık görevinde bir kademe yükseldi ve normalden yedi yaş küçükken Konsül olmasına izin verildi. Castor da, savaşa katılmamasına karşın, Senato üyesi olmadan Senato toplantılarına katılma ayrıcalığına sahip oldu ve o da magistralık görevinde bir kademe yükseldi.

Roma halkı, bol bol tahıl ve parayla, türlü güzel şeyin dağıtılacağı zafer törenini heyecanla bekliyordu: Ama büyük bir hayal kırıklığı yaşayacaklardı. Belirlenen zafer töreni tarihinden bir ay önce korkunç bir alamet görüldü –Mars Alanı'ndaki Savaş Tanrısı tapınağı, düşen bir yıldırımla neredeyse tamamen yerle bir oldu–, birkaç gün sonra da Germania'dan bir haber geldi: Roma ordusu Carrhae Savaşı'ndan, hatta yaklaşık dört yüz yıl önceki Allia Savaşı'ndan beri ilk kez bu kadar ağır kayıplar vermişti. Üç alay katledilmiş ve Ren'in doğusundaki bütün fethedilmiş topraklar bir çırpıda yitirilmişti; Germenlerin nehri geçip de Galya'nın köklü ve zengin üç eyaletini yerle bir etmelerine hiçbir engel yok gibi görünüyordu.

Bu haberin Augustus'u yıktığını söylemiştim. Bunun sebebi sadece resmi olarak, Roma Senatosu'nun ve halkının tüm sınırların güvenliğinden sorumlu tuttuğu adam olarak değil, ahlaki açıdan da o felaketin sorumlusu olmasıydı. Felaketin sebebi, Augustus'un basiretsizlik ederek barbarları fazla hızlı uygarlaştırmaya çalışmasıydı. Babamın fethettiği topraklar-

da yaşayan Germenler, Romalıların yaşam tarzına yavaş yavaş alışıyorlardı; para kullanmayı, çarşılar kurmayı, evlerini uygar bir tarzda inşa edip döşemeyi, hatta sonu silahlı savaşla bitmeyen toplantılar düzenlemeyi bile öğreniyorlardı. Resmi olarak müttefikimizdiler ve eski barbarca yöntemlerini giderek unutup, eyaletlerinde huzur içinde yaşarken yabani komşularından korunmak için Roma garnizonuna güvenmelerine izin verilse, bir iki kuşak sonra Provence Galyalıları kadar barışçıl ve itaatkâr olurlardı belki. Ama Augustus'un Ren'in ötesindeki Germania'ya vali olarak atadığı Varus adlı tanışım, Germenlere müttefik değil, tabi ırk muamelesi yapmaya başlamıştı; kötü niyetli bir adamdı ve Germenlerin kadınlarının namusuna çok düşkün olmalarını hiç önemsemiyordu. Sonra Augustus, Balkan Savaşları'nda boşalan askeri hazinesini tekrar doldurmak için paraya ihtiyaç duydu. Ren'in ötesinde yaşayan Germenleri yeni koyduğu vergilerden muaf tutmadı. Varus fazla abartılı konuşup, bu vergileri idaresindeki eyaletten toplayabileceğini söylemişti.

Varus'un karargâhında Latinceyi iyi konuşan ve tamamen Romalılaşmış gibi görünen iki Germen komutan, Hermann ve Siegmyrgth vardı. Önceki savaşta Germen destek kuvvetlerinin komutanı olan Hermann'ın sadakatinden kimsenin şüphesi yoktu. Roma'da biraz kalmıştı, sonra da soylu şövalyelerin arasına katılmasına izin verilmişti. Bu ikisi sık sık Varus'un sofrasında yemek yerlerdi ve onun çok yakın arkadaşıydılar. Varus'un kanına girip, hemşerilerinin onlara uygarlık getiren Roma'ya tıpkı kendileri kadar minnettar ve sadık olduklarını düşünmesine yol açtılar. Oysa durumdan hoşnut olmayan diğer komutanlarla gizli gizli haberleşiyorlardı ve onları şimdilik Romalılara karşı silahlı direniş göstermemeye ve vergilerini hiç sorun çıkarmadan ödemeye ikna ettiler. Yakında toplu ayaklanma sinyalini vereceklerini söylediler. İsmi "savaşçı" anlamına gelen Hermann ve ismi "sevindirici zafer" anlamına gelen Siegmyrgth –biz ona Se-

gimerus diyelim–, Varus'u kandıracak kadar kurnazdılar. Varus'un adamları onu sürekli uyarıyor, Germenlerin son aylarda fazla iyi davrandıklarını ve bunu şüphe uyandırmamak için yaptıklarını, birden ayaklanacaklarını söylüyorlardı; ama Varus onlara gülüyordu. Germen ırkının çok aptal olduğunu, öyle bir plan kuramayacaklarını, kursalar bile uygulamaya koyana dek sırlarını ele vereceklerini söylüyordu. İtaatkârlıklarının sebebi korkaklıktı sadece; bir Germene ne kadar sert vurursanız size o kadar saygı duyardı: Zengin ve bağımsızken kibirli olurdu, ama yenildi mi köpek gibi ayaklarınıza kapanır ve bir daha da ayaklarınızın dibinden ayrılmazdı. Varus, Hermann'a garezi olan ve onun planlarını derinlemesine gören bir Germen komutanın uyarılarını kale almayı bile reddetti. Sadece kısmen boyun eğdirilmiş bir ülkede olmasına karşın, askeri kuvvetlerini bir arada tutmak yerine dört bir yana dağıttı.

Hermann'la Segimerus'un gizli talimatlarına uyan yöre toplulukları, eşkıyalara karşı korunmak ve Galya'dan konvoylarla gelen malları korumak için Varus'tan asker istediler. Sonra eyaletin Doğu ucunda silahlı isyan çıktı. Bir vergi memuruyla adamları öldürüldü. Varus elindeki bütün askerleri toplayıp suçluları cezalandırmak için sefere çıkınca, Hermann'la Segimerus ona bir süre eşlik ettikten sonra ayrılmak için izin istediler ve hemen destek kuvvetlerini toplayıp, gerekirse Varus'un yardımına geleceklerine söz verdiler. Bu destek kuvvetler çoktan toplanmış ve Varus'un güzergâhında, birkaç günlük mesafede pusuya yatmışlardı. İki komutan yöre topluluklarına haber gönderip, onları korumak için gönderilen Romalı askerlerin hepsini öldürmelerini, tek bir kişinin bile kaçmasına izin vermemelerini söylediler.

Varus bu katliamı haber almadı, çünkü sağ kalan olmamıştı; hem zaten Varus'un karargâhıyla iletişimi yoktu. Ormandaki bir patikada ilerliyordu. Ama avcı erlerinden oluşan keşif kolları göndermek ve yancılar kullanmak gibi

tedbirler almak yerine, bütün ordunun –ki aralarında çok sayıda sivil de vardı– dağınık bir sıra halinde, sanki Roma'ya elli mil uzaklıktaymış gibi pek fazla tedbir almadan ilerlemesine izin verdi. Çok yavaş ilerliyorlardı, çünkü Varus levazım arabalarının nehirleri geçebilmesi için ağaçları kestirip köprü yaptırıyordu sürekli; böylece birçok kabile üyesi, pusu kuvvetlerine katılma fırsatı buldu. Hava birden bozdu; yirmi dört saat süren bir sağanak askerlerin deri kalkanlarının sırılsıklam olmasına ve savaşta kullanılamayacak kadar ağırlaşmasına yol açtığı gibi, okçuların yaylarını da işe yaramaz hale getirdi. Kil patika kayganlaştığından yürümek zorlaştı ve arabalar sürekli çamura saplanıyordu. Konvoyun başıyla sonu arasındaki mesafe arttı. Sonra civardaki bir tepeden dumanla işaret verilince, Germenler birden önden ve arkadan, sağdan ve soldan hücum ettiler.

Adil bir dövüşte Germenler Romalıları yenemezlerdi, ayrıca Varus onların korkaklıklarını çok abartmamıştı. Başta sadece ana ordudan ayrılan kişilere ve araba sürücülerine saldırmaya cesaret ettiler; göğüs göğüse savaşmak yerine, saklandıkları yerlerden *assegai* ve ok atmayı yeğlediler; bir Romalı kılıcını sallayıp bağırınca hemen kaçıyorlardı. Ama bu taktiklerle epey zayiat verdirdiler. Hermann, Segimerus ve diğer komutanların önderliğindeki gruplar ele geçirilen arabaları tekerleklerini kırıp yan yatırarak ve ağaçları devirerek yolda barikatlar kurdular. Böyle birçok barikatın ardında konuşlandırdıkları kabile üyeleri, yolu açmaya çalışan askerleri taciz ettiler. Roma ordusunun en gerisindeki askerler bu yüzden o kadar zaman kaybettiler ki, ordunun geri kalanından ayrı düşmekten korktuklarından ellerinde kalan arabaları da bırakıp, Germenlerin bunları yağmalamakla meşgul olup bir süre saldırmayacaklarını umarak telaşla ilerlediler.

En öndeki alay bir tepeye vardı; geçenlerde çıkan bir orman yangını yüzünden pek ağaçlık olmayan bu tepede gü-

venlik içinde kamp kurup, diğer iki alayı beklediler. Hâlâ arabaları vardı ve sadece birkaç yüz adam yitirmişlerdi. Diğer iki alaysa çok daha ağır kayıplar vermekteydi. Askerler birliklerinden ayrıldı, elli ila iki yüzer adamdan oluşan yeni birlikler kuruldu; her birinin önünde, arkasında ve iki yanında koruyucu kuvvetler vardı. Ormanın sıklığı ve bataklık gibi olması yüzünden yancılar çok yavaş ilerleyebiliyor ve küçük birliklerinden sık sık ayrı düşüyorlardı; öncüler barikatlarda ağır kayıplar veriyor, artçılarsa sürekli *assegai* yağmuruna tutuluyorlardı. O gece yoklama yapıldığında Varus, askerlerinin üçte birinin ölü veya kayıp olduğunu gördü. Ertesi gün savaşarak açık araziye çıktı, ama elinde kalan arabaları geride bırakmak zorunda kalmıştı. Yiyecek kıtlığı baş gösterince, üçüncü gün tekrar ormana girdi ister istemez. Ordusu ikinci gün ağır kayıplar vermemişti, çünkü düşmanın büyük bölümü arabaları yağmalamakla meşguldü; ama üçüncü günün akşamında yapılan yoklamada, baştaki ordunun sadece dörtte birinin sağ kaldığı anlaşıldı. Varus dördüncü gün de ilerlemeyi sürdürdü, çünkü yenilgiyi kabullenemeyecek ve ilk hedefinden vazgeçemeyecek kadar dik kafalıydı; ama biraz düzelmiş olan hava iyice bozunca, sağanağa alışık olan Germenler, düşmanın direncinin giderek kırıldığını da görünce iyice cesaretlendiler. Yaklaştılar.

Öğleyin her şeyin bittiğini anlayan Varus, düşmana esir düşmektense intihar etti. Kıdemli subaylarıyla erlerinin çoğu da aynı şeyi yaptı. Tek bir subay – o gün amfiteatrda dövüşmüş olan Cassius Chaerea hariç. Artçıların komutanıydı ve Savoylu dağ adamları olan askerleri orman koşullarına diğerlerinin çoğundan daha alışkındılar; Cassius, Varus'un öldüğünü, Kartalların düşmanın eline geçtiği ve ordudan geriye üç yüzden az adamın kaldığını bir kaçaktan öğrenince, olabildiğince çok askeri katliamdan kurtarmaya karar verdi. Askerlerini geri döndürdü ve ani bir hücumla düşman hattını yardı. Germenler Cassius'un cesareti karşısında huşu için-

de kaldılar; Cassius cesaretini adamlarına az çok aşılamayı başarmıştı. Germenler bu sayıca az, ama cesur askerleri bırakıp daha kolay fetihlere koştular. Cassius'un dönüp saldırıya geçtiğinde emrinde olan 120 adamıyla birlikte, düşman topraklarında sekiz gün boyunca yürümesi ve yirmi gün önce ayrıldığı kaleye seksen adamıyla ve bölük sancağıyla birlikte sağ salim ulaşması, modern zamanların belki de en büyük askeri başarısıdır.

Felaket söylentileri doğrulanınca Roma'da baş gösteren paniği tasvir etmek güç. Halk sanki Germenler daha şimdiden Roma kapılarına dayanmış gibi eşyalarını at arabalarına yüklemeye girişti. Kaygılanmakta haklıydılar aslında. Balkan Savaşı'nda öyle ağır kayıplar verilmişti ki, İtalya'da yedek asker kalmamıştı neredeyse. Germenlerin henüz ele geçirmediği söylenen Ren köprülerini savunmak isteyen Augustus, Tiberius'un komutasında göndereceği bir ordu kurmak için ne yapacağını şaşırdı. Askerlik yaşında olan Romalılardan pek azı ilan edilen zorunlu seferberlik emrine gönüllü olarak itaat etti; Germenlerle savaşmanın sonu kesin ölüm gibi görünüyordu. Bunun üzerine ikinci bir emir çıkaran Augustus üç gün içinde orduya yazılmayan her beş kişiden birinin vatandaşlık haklarını yitireceğini ve malına mülküne el konacağını bildirdi. Bu da pek işe yaramayınca birkaç kişiyi ibret olsun diye idam ettirdi; bunun üzerine insanlar orduya katılmak zorunda kaldı ve bazıları gayet iyi asker oldular. Augustus otuz beş yaş üstü adamları ve on altı yıllık askerlik hizmetini başarıyla tamamlamış emekli askerleri de orduya çağırdı. Bunlar ve normalde askerlik yapma zorunluluğu olmayan, azat edilmiş kölelerden oluşturduğu (gerçi Germanicus'un Balkan Savaşı'ndaki yedek kuvvetleri de büyük ölçüde azat edilmiş kölelerden oluşuyordu) bir iki alay sayesinde, oldukça etkileyici bir ordu kurdu ve oluşturulan her bölüğü hemen silahlandırıp, gerekli donanımı da sağlayarak kuzeye gönderdi.

Roma'nın bu en zor zamanında ona asker olarak hizmet verememem beni çok utandırıyor ve üzüyordu. Augustus'a gidip, beni fiziksel zayıflığımın engel teşkil etmeyeceği bir rütbeyle savaşa göndermesi için yalvardım: Tiberius'un istihbarat subayı olmamı ve düşmanın hareketleri hakkında bilgi toplayıp düzenlemek, tutsakları sorgulamak, harita çizmek ve casuslara özel talimatlar vermek gibi faydalı işlerle uğraşmamı önerdim. Augustus bunu reddedince (oysa bu görevin altından kalkabileceğimi düşünüyordum, çünkü Germen seferlerini adamakıllı incelemiştim, ayrıca sistemli düşünebiliyordum ve kâtipleri yönetmeyi iyi biliyordum), Tiberius'un levazım dairesi başkanlığına gönüllü oldum: Gerekli askeri teçhizatların listesini Roma'ya gönderecek ve üsse geldiklerinde onları dağıtacaktım. Şevkim Augustus'u memnun etmişti anlaşılan; teklifimi Tiberius'a ileteceğini söyledi. Ama bir sonuç çıkmadı. Belki de Tiberius işe yaramayacağımı düşünmüştü; belki de oğlu Castor savaşa katılmak yerine Augustus'u kendisini İtalya'nın güneyine, asker toplayıp eğitmeye göndermeye ikna ederken, benim böyle bir istekte bulunmama sinirlenmişti. Ama Germanicus'un benimle aynı durumda olması biraz teselli oldu. O da Germania'da görev yapmaya gönüllü olmuştu, ama Augustus'un ona Roma'da ihtiyacı vardı; Germanicus Roma'da çok popüler olduğundan, Augustus'un askerler şehri terk eder etmez patlak vermesinden korktuğu sivil ayaklanmaların bastırılmasına yardım edebilirdi.

Bu arada Germenler, Varus'un ordusundan firar eden bütün askerleri tek tek avladılar ve onlarcasını hasır kafeslere kapatıp diri diri yakarak orman tanrılarına kurban ettiler. Geri kalanları da esir olarak ellerinde tuttular. (Esirlerden bazıları sonradan, ailelerinin yüksek meblağlar ödemesi sayesinde serbest bırakıldılar, ama Augustus onların bir daha İtalya'ya adım atmalarını yasakladı.) Germenler ayrıca ele geçirdikleri şaraplarla ardı arkası kesilmeyen muazzam içki

âlemleri ve şan şöhretle ganimetlere kimin konacağını belirlemek için birbirleriyle kanlı dövüşler yaptılar. Ren'in ötesine geçerlerse pek direnişle karşılaşmayacaklarını ancak çok sonradan fark edip, yeniden harekete geçtiler. Ama şarapları biter bitmez, iyi korunmayan sınır kalelerine saldırdılar ve onları birer birer ele geçirip yağmaladılar. Tek bir kale doğru düzgün direndi: Cassius'un savunduğu kale. Germenler normalde bu kaleyi de diğerleri kadar kolayca ele geçirirlerdi, çünkü garnizon küçüktü; ama Hermann'la Segimerus başka yerdeydiler ve geri kalanlardan hiçbiri Romalıların mancınık, mangonel, kaplumbağa dizilişi ve düşman mevzilerine yakın bir yere siper ya da tünel kazma sanatını bilmiyordu. Kalesinde bol bol ok ve yay bulunan Cassius herkese, kadınlarla kölelere bile bunları kullanmayı öğretti. Kapılara yapılan birçok vahşi saldırıyı başarıyla geri püskürttü, surlara merdivenle tırmanmaya kalkan Germenler için de büyük kazanlar dolusu kaynar suyu hep hazır tuttu. Germenler büyük bir ganimet elde etme umuduyla bu kaleyi ele geçirmeye çalışmakla öyle meşguldüler ki, yeterince korunmayan Ren köprübaşlarına doğru ilerlemediler.

Tiberius'un yeni ordunun başında hızla yaklaştığı haberi geldi. Köprüleri Tiberius'tan önce ele geçirmek isteyen Hermann hemen askeri kuvvetlerini topladı. Yiyecek kıtlığı çekildiği bilinen kalenin kuşatmasını sürdürmek için bir müfreze bırakıldı. Hermann'ın planlarını öğrenen Cassius hâlâ vakit varken kaçmaya karar verdi. Fırtınalı bir gecede tüm garnizonuyla birlikte gizlice dışarı çıktı ve ilk iki düşman kampının yanından fark edilmeden geçmeyi başardı; ama sonra yanlarındaki çocuklardan bazıları ağlayınca fark edildiler. Üçüncü kampta göğüs göğüse çarpışma yaşandı ve Germenler bir an önce şehri yağmalamaya hevesli olmasalar, Cassius'la adamlarının sağ kalma şansları olmazdı. Ama Cassius bir şekilde kurtuldu ve yarım saat sonra, Germenlerin destek kuvvet geldiğini sanmaları için, borazancı-

larına "hızlı yürüyüş marşını" çalmalarını söyledi; böylece Germenlerin takibinden kurtuldular. En yakın köprüdeki askerler doğudan esen rüzgâr sayesinde Roma borazanlarını duyunca, olanları tahmin ettiler ve garnizonu sağ salim getirmesi için bir müfreze gönderdiler. İki gün sonra Cassius köprüyü topluca hücum eden Segimerus'un adamlarına karşı başarıyla savundu; sonra da Tiberius'un öncü kolu gelip durumu kurtardı.

Yılın sonuna Julilla'nın –tıpkı annesi gibi– önüne gelenle zina yapmakla suçlanarak, Apulia açıklarındaki küçük bir ada olan Tremerus'a sürgün edilmesi damgasını vurdu. Sürgün edilmesinin asıl sebebi bir çocuk daha doğurmak üzere olmasıydı ki bu çocuk erkek olursa Augustus'un torununun çocuğu olacaktı ve Livia'yla kan bağı bulunmayacaktı; Livia artık riske girmiyordu. Julilla'nın zaten bir oğlu vardı; ama korkak ve çıtkırıldım, pısırık bir çocuk olduğundan göz ardı edilebilirdi. Livia'nın Julilla'yı suçlamasına Aemilius zemin hazırladı. Julilla'yla tartışmıştı ve bir keresinde, kızları Aemilia'nın yanında, onu başka bir erkekten hamile kalmakla ve çocuğu ona kakalamaya çalışmakla suçladı. Çocuğun babasının Silanus ailesine mensup bir soylu olan Decimus olduğunu söyledi. Kendi canının ve güvenliğinin Livia'nın gözüne girmesine bağlı olduğunu bilecek kadar akıllı olan Aemilia dosdoğru ona gidip duyduklarını anlattı. Livia ona, söylediği her şeyi Augustus'un huzurunda tekrarlattı. Bunun üzerine Aemilius'u çağıran Augustus, ona Julia'nın çocuğunun babası olmadığının doğru olup olmadığını sordu. Aemilia'nın annesine ve kendisine ihanet edebileceğini düşünmeyen Aemilius, Julilla ile Decimus'un yaşadıklarından şüphelendiği ilişkinin milletin diline düştüğü sonucuna vardı. Dolayısıyla yaptığı suçlamada diretti, oysa bu suçlama kanıtlara değil, kıskançlığa dayalıydı. Augustus çocuğu doğar doğmaz aldırıp dağ yamacına bıraktırdı. Decimus gönüllü olarak sürgüne gitti ve Julilla'yla ilişki yaşamakla

suçlanan başka birçok adam onu takip etti: Aralarında şair Ovidius da vardı ki Augustus (uzun yıllar önce) *Aşk Sanatı* şiirini yazdığı için asıl suçlunun o olduğunu söyledi tuhaf bir şekilde. Torununun bu şiir yüzünden yoldan çıktığını söyledi. Şiirin bütün kopyalarının yakılmasını emretti.

13. Bölüm

Augustus yetmişini geçmişti. Son zamanlara kadar kimse onun yaşlı bir adam olduğunu düşünmüyordu. Ama bu yeni kamusal ve kişisel felaketler onu epey değiştirdi. Artık sağı solu belli olmuyordu ve habersiz gelen misafirleri eskisi kadar cana yakın ağırlamakta da, şölenlerde sabrını korumakta da giderek zorlanıyordu. Livia'yı bile terslemeye başlamıştı. Yine de işine eskisi kadar bağlı kaldı, hatta monarşinin on yıl daha uzatılmasını bile kabul etti. Tiberius'la Germanicus Roma'dayken, onun normalde bizzat ilgileneceği çeşitli işleri hallediyorlardı; Livia da eskisinden çok çalışıyordu. Balkan Savaşı sırasında, Augustus'un yokluğunda Roma'da kalmış ve onun mührünün kopyasını kuşanarak ve atlı ulaklar aracılığıyla onunla sürekli irtibat halinde kalarak, bütün işleri bizzat halletmişti. Augustus yerine Tiberius'un geçmesini az çok kabullenmeye başlamıştı. Onun Livia'nın yardımıyla ve kendisinin ilkelerine uyarak iyi bir hükümdar olacağını düşünse de, bir yandan da kendini övüyor, öldüğünde Vatan'ın Babası'nı herkesin özleyeceğini ve Kral Numa'nın Altın Çağı'ndan nasıl bahsediyorlarsa, Augustus'un Çağı'ndan da öyle bahsedeceklerini düşünüyordu. Tiberius, Roma'ya büyük hizmetlerde bulunmuş olmasına karşın halk tarafından sevilmiyordu ve İmparator olduğunda da sevilmeyeceği kesindi. Castor'un üvey ağabeyi Germanicus'un Tiberius'un

resmi vârisi olması ve Germanicus'un çocukları Nero'yla Drusus'un Augustus'un kendi torununun çocukları olmaları Augustus'un hoşuna gidiyordu. Kader Augustus'un yerine torunlarının geçmesine engel olsa da, en azından günün birinde torunlarının çocukları hükümdar olacaktı. Hemen herkes gibi Augustus da artık Cumhuriyet'i tamamen unutmuştu ve Roma için kırk yıl boyunca canla başla didindikten sonra, isterse üçüncü nesil veliahtlarını bile belirleme hakkını kazandığı fikrini benimsemişti.

Germanicus Dalmaçya'dayken ona Postumus hakkında yazmadım, çünkü Livia'nın ajanlarının mektubumu okumalarından korkuyordum; ama o savaştan döner dönmez her şeyi anlattım. Canı çok sıkılan Germanicus neye inanacağını bilmediğini söyledi. Şunu söylemeliyim ki Germanicus kesin kanıt görmedikçe herhangi bir insanın kötülük yapabileceğine inanmayı reddeder ve herkesin soylu saiklerle hareket ettiğini düşünürdü. Bu saflığı genellikle işine yarardı. Temasta bulunduğu insanların çoğu, onun kendilerinin ahlak düzeyine yüksek bir değer biçmesi karşısında gururlanır ve onu hayal kırıklığına uğratmamaya meyledeerlerdi. Gerçekten kötü birinin insafına kalsa, bu yüce gönüllülüğü onun sonu olurdu elbette; ama bir insanın içinde biraz olsun iyilik varsa, Germanicus her zaman onun bu yönünü ortaya çıkarırdı sanki. Dolayısıyla, her ne kadar son zamanlarda Livilla'nın kendisini hayal kırıklığına uğrattığını kabul etse de, Livilla'yla Aemilia'nın öyle canice ve adice davranabileceklerine inanmak istemediğini söyledi; böyle davranmaları için bir sebep gösteremediğimi ve babaannemiz Livia'ya çamur atmakla yetindiğimi de söyledi. Birden sinirlenerek, Livia'nın onları böyle bir kötülüğe yöneltebileceğine aklı başında kimin inanacağını sordu. İyi Tanrıça'nın Şehir kuyularına zehir kattığından şüphelenmek kadar saçma bir şeymiş bu. Ama Postumus'un iki gece arka arkaya, hem de son derece tedbirsizce tecavüz girişiminde bulunduğuna ve

suçlu olsa bile bu konuda Augustus'la bize yalan söyleyebileceğine gerçekten inanıp inanmadığını sorduğumda suskun kaldı. Postumus'u hep sevmiş ve ona güvenmişti. Suskunluğunu fırsat bilip, ona bir yemin ettirdim; Postumus'un haksız yere cezalandırıldığını gösteren en ufak bir kanıt bulursa, Augustus'a bu vakayla ilgili bildiği her şeyi anlatacağına ve onu Postumus'u geri getirmeye ve yalancıları hak ettikleri şekilde cezalandırmaya zorlayacağına, ölü babamızın hayaleti üstüne yemin etti.

Germania'da pek bir şey olmuyordu. Tiberius köprüleri elinde tutsa da Ren'i geçmeye kalkışmadı, çünkü askerlerine henüz güvenmiyordu ve onları eğitmekle meşguldü. Germenler de Ren'i geçmeye kalkışmadılar. Yine sabırsızlanan Augustus, Tiberius'a Varus'un intikamını bir önce alması ve yitirilen Kartalları geri alması için baskı yaptı. Tiberius bunu her şeyden çok istediği, ama askerlerinin henüz bu işin altından kalkacak seviyede olmadıkları karşılığını verdi. Augustus magistralık süresi biten Germanicus'u gönderince, Tiberius biraz harekete geçmek zorunda kaldı; tembel ya da korkak değildi aslında, son derece ihtiyatlıydı o kadar. Ren'i geçti ve kaybedilen eyaletin bazı kısımlarını geri aldı, ama Germenler onunla göğüs göğüse savaş- [MS 11
maktan kaçındılar; pusuya düşmemeye çok dikkat eden Tiberius'la Germanicus da Ren civarındaki birkaç düşman kampını yakmaktan ve ortalıkta dolanıp askeri güçlerini sergilemekten başka pek bir şey yapmadılar. Birkaç çatışmayı kazandılar – yüzlerce tutsak aldılar. Bu bölgede sonbahara kadar kaldıktan sonra tekrar Ren'i geçtiler; baharda da Roma'da Dalmaçyalıların nihayet yenilgiye uğratılması kutlanırken, devlete olan güvenin tazelenmesi için, Germania seferinin başarılı geçmesi de kutlandı. Tiberius'un Germanicus tarafından ikna edilerek yaptığı bir yüce gönüllülükten bahsetmeliyim: Esir edilen Dalmaçyalı asi Bato'yu muzafferce sergiledikten sonra onu serbest bıraktı

ve epey para verip Ravenna'daki lüks bir eve yerleştirdi. Bato bunu hak etmişti: Bir keresinde, Tiberius'un ordusuyla birlikte kapana kısıldığı bir vadiden kaçmasına centilmence göz yummuştu.

Augustus artık Konsül olan Germanicus'a özel bir mektup yazarak onu Senato'ya, Senato'yu da Tiberius'a tavsiye etti. (Tiberius'u Senato'ya tavsiye edeceğine tersini yapmakla, hem Tiberius'un kendisinden sonra hükümdar olup Senato'yu yönetmesini istediğini hem de onu Germanicus'u övdüğü gibi övmek istemediğini göstermiş oldu.) Agrippina savaşlarda Germanicus'a eşlik ederdi hep, tıpkı annemin babama eşlik ettiği gibi. Bunu temelde onu sevdiği için yapsa da, bir başka sebep Roma'da tek başına kalıp da zina yaptığı iftirasıyla Augustus'un karşısına çıkarılma riskini göze almak istememesiydi. Livia'nın kendisine ne gözle baktığını bilemiyordu. Eski efsanelerdeki tipik Romalı kadın eşler gibiydi – güçlü, cesur, alçakgönüllü, zeki, dindar, doğurgan ve iffetliydi. Daha şimdiden Germanicus'a dört çocuk doğurmuştu ve beş tane daha doğuracaktı.

Livia sofrasında oturmamı hâlâ yasaklasa da ve annemin bana karşı tavrında bir değişiklik olmasa da, Germanicus her fırsatta beni soylu arkadaşlarıyla görüştürüyordu. Arkadaşları onun hatırına bana az çok saygılı davranıyorlardı; ama ailemin yeteneklerimle ilgili fikri bilindiğinden ve Tiberius'un bu fikre katıldığı düşünüldüğünden, kimse benimle arkadaşlık kurma zahmetine girmiyordu. Germanicus'un tavsiyesi üzerine, bir okuma günü düzenleyip son yazdığım tarih kitabından parçalar okuyacağımı ilan ettim ve birçok tanınmış edebiyatçıyı davet ettim. Okumayı seçtiğim kitabın üstünde epey uğraşmıştım ve dinleyicilerime çok ilginç geleceği kesindi – bu kitapta Etrüsk rahiplerinin ayin sırasında yıkanırken kullandıkları dini formülleri anlatmış ve Latince çevirilerini vermiştim; her biri, asıl anlamları zaman içinde müphemleşmiş olan birçok arınma ayini-

mize ışık tutacak nitelikteydi. Germanicus önceden kitabı baştan sona okudu ve annemle Livia'ya gösterdi; Livia kitabı onayladı ve ben okuma provası yaparken yanımda oturacak kadar iyi davrandı. Germanicus hem kitabı hem de okuma tarzımı övdü; başkalarına da bol bol övmüş olacak ki, okuma yapacağım odada büyük bir kalabalık toplandı. Livia'yla Augustus gelmemişlerdi, ama annem, Germanicus ve Livilla oradaydılar.

Moralim yüksekti ve hiç kaygılı değildim. Germanicus önceden bir kadeh şarap içmemi salık vermişti ve bu iyi bir tavsiye gibi geldi. Augustus'la Livia belki gelirler diye, odaya onlar için iki muhteşem koltuk getirilmişti – evimize misafirliğe geldiklerinde bu koltuklarda otururlardı hep. Herkes gelip kapılar kapanınca okumaya başladım. Gayet iyi gidiyordum, fazla hızlı ya da yavaş veya fazla yüksek ya da alçak sesle okumadığımın farkındaydım, en doğru şekilde okuyordum ve benden çok bir beklentisi olmayan dinleyiciler ister istemez ilgiyle dinlemeye başlamışlardı; tam o sırada son derece talihsiz bir şey oldu. Kapı gürültüyle çalındı ve açan olmayınca tekrar çalındı. Sonra kapı kolu sarsıldı ve hayatımda gördüğüm en şişman adam içeri daldı; şövalye tuniği giymişti ve elinde büyük bir nakışlı minder vardı. Okumayı kestim, çünkü zor ve önemli bir pasaja gelmiştim ve kimsenin dinlediği yoktu – herkes şövalyeye bakıyordu. Adam Livius'u tanıyınca onu şarkı söylercesine, sonradan Padova aksanı olduğunu öğrendiğim bir aksanla selamladı, sonra da kalabalığın geri kalanına selam verdi; herkes kıkır kıkır güldü. Adam Konsül olan Germanicus'a ve ev sahipleri olan annemle bana özel bir ilgi göstermedi. Sonra etrafa bakınıp Augustus'un koltuğunu gördü, ama oraya sığamayacağını anlayınca Livia'nınkine göz dikti. Minderi koltuğa koydu ve tuniğinin eteğini dizlerine kadar çekip homurdanarak oturdu. Mısır'dan gelmiş, Kleopatra'nın yağmalanan sarayından alınmış olan o çok eski ve zarif koltuk çatırdayarak kırıldı tabii.

Germanicus, Livius, annem ve kalabalıktaki ağırbaşlı insanlar hariç herkes kahkahayı bastı; ama şövalye ayağa kalkıp inleyerek ve küfrederek kendini ovuşturunca ve azat edilmiş bir kölenin eşliğinde odadan çıkınca, dinleyiciler tekrar bana odaklanınca ve odaya sessizlik çökünce, okumaya devam etmeye çalıştım. Ama kendimi tutamayıp kıkır kıkır gülüyordum. Belki de şarap yüzünden sarhoş olmuştum veya belki de sebep koltuk kırılırken şövalyenin yüzünde beliren ifadeyi görmüş olmamdı; bunu başka kimse görmemişti, çünkü adam en ön sıradaydı ve karşısında olan tek kişi bendim; her halükârda, Etrüsklerin arınma ayinlerine bir türlü odaklanamadım. Dinleyiciler başta bana sempatiyle yaklaştılar, hatta benimle birlikte güldüler; ama ben başka bir paragrafı okumaya çabalarken ve çok kötü okurken, şövalyenin kırık ayakların üstünde doğrulttuğu koltuğun sarsak halini görünce yine gülme krizine girdim ve dinleyiciler sabırsızlanmaya başladılar. İşin kötüsü, ben tam kendime hâkim olmuşken ve tekrar düzgün okumaya başlamışken (bunun Germanicus'u epey rahatlattığı belliydi) kapılar açıldı ve Augustus'la Livia içeri girdiler! Sıra sıra dizili sandalyelerin arasında azametle yürüdüler ve Augustus oturdu. Livia tam aynı şeyi yapacakken bir terslik olduğunu gördü. Yüksek, tiz bir sesle "*Koltuğuma* kim oturdu?" diye sordu. Germanicus durumu açıklamak için elinden geleni yapsa da, Livia hakarete uğradığına karar verdi. Odadan çıkıp gitti. Augustus onu huzursuzca takip etti. Bundan sonra kitabımı iyi okuyamadığım için kimse beni suçlayabilir mi? O koltukta zalim tanrı Momus oturmuş olsa gerek, çünkü beş dakika sonra ayakları iki yana kayınca koltuk tekrar çöktü; bir kolçağın ucundaki küçük, altın aslan kafası kırılıp yerde yuvarlanarak, biraz havada duran sağ ayağımın altına geldi. Tekrar gülme krizine girdim; kahkahalarla, boğulurcasına gülüyordum.

Germanicus yanıma geldi ve kendime hâkim olmam için yalvardı, ama ben aslan kafasını yerden alıp koltuğu aciz-

ce göstermekten başka bir şey yapamadım. Germanicus'un bana o kadar sinirlendiğini ilk kez görüyordum. Bundan çok rahatsız oldum ve hemen ciddileştim. Ama öyle altüst olmuştum ki felaket kekelemeye başladım ve okuma seansı berbat bir şekilde son buldu. Durumu kurtarmak için elinden geleni yapan Germanicus ilginç kitabım için bana teşekkür etti – talihsiz bir kaza yüzünden okumam yarıda kesildiği ve Vatan'ın Babası ile eşi Livia Hanım gittikleri için üzüldüğünü, yakın gelecekteki daha talihli bir günde tekrar okuma yapacağımı umduğunu söyledi. Germanicus kadar düşünceli bir ağabey ve soylu bir adam görülmemiştir. Ama o zamandan beri eserlerimi topluluk karşısında bir kez bile okumadım.

Bir gün Germanicus son derece ciddi bir tavırla yanıma geldi. Konuşup konuşmamakta uzun süre kararsız kaldı, ama sonunda şöyle dedi: "Bu sabah Aemilius'la konuşuyordum ve zavallı Postumus'tan laf açıldı. Konuyu Aemilius açtı, bana Postumus'un tam olarak nelerle suçlandığını sordu; anladığı kadarıyla Postumus'un iki soylu kadının ırzına geçmeye kalktığını, ama o kadınların kim olduğunu görünüşe göre kimsenin bilmediğini, gayet masum bir şekilde söyledi. Önce ona ters ters baktım, ama samimi olduğunu anladım. Bu yüzden de bildiklerimizi birbirimize anlatmamızı önerdim, ama söyleyeceklerimi kimseye anlatmamasını şart koştum. Postumus'u tecavüze kalkışmakla suçlayan kişinin kendi kızı olduğunu ve Postumus'un bunu onun evinde yaptığını iddia ettiğini söylediğimde, Aemilius çok şaşırdı ve buna inanmayı reddetti. Çok sinirlendi. O sırada Aemilia'nın mürebbiyesinin sürekli yanlarında olduğunu söyledi. Aemilia'ya gidip bu meselenin aslını sormak istediğini ve anlattıklarım doğruysa, bunları neden daha önce duymadığını soracağını söyledi; ama verdiği sözü hatırlatarak onu engelledim. Aemilia'ya güvenmiyordum. Mürebbiyeyi ürkütmeden sorguya çekmemizi önerdim. Aemilius mürebbiyeyi çağırıp, Aemilia ve Postu-

mus'la en son yemek yediği sırada, hırsız alarmı verildiğinde o ikisinin neler konuştuklarını sordu. Kadın başta boş boş baktı, ama sonra ben 'Meyve ağaçlarından bahsetmediler mi?' diye sorunca, 'Evet, elbette, meyve ağaçlarına dadanan zararlılardan bahsettiler,' dedi. Aemilius kendisinin yokluğunda başka bir şey konuşup konuşmadıklarını sorunca, kadın bir şey konuştuklarını sanmadığını söyledi. Postumus'un Yunanların kara böceklerle mücadelede geliştirdiği yeni yöntemleri açıkladığını ve bahçeyle ilgilendiğinden kendisinin de onu can kulağıyla dinlediğini hatırladı. Odayı bir an olsun terk etmediğini söyledi. Bunun üzerine Castor'a gittim ve laf arasında Postumus'tan bahsettim. Ben Dalmaçya'dayken Postumus'un mülklerine el konduğunu, satıldıklarını ve elde edilen gelirin ordu hazinesine bağışlandığını hatırlıyor musun? Eh, ona Postumus'un bir şölen için benden ödünç aldığı tabaklara ne olduğunu sordum; o da bana onları nasıl geri alabileceğimi anlattı. Sonra Postumus'un sürgün edilmesini konuştuk. Castor gayet samimi konuştu ve onun kumpasa dahil olmadığından artık eminim."

"Ortada bir kumpas olduğunu kabul ediyorsun yani?" dedim hevesle.

"Korkarım ki tek mantıklı açıklama bu. Ama Castor'un masum olduğundan eminim. Livilla'nın isteğine uyarak bahçede Postumus'u sinirlendirdiğini söyledi; Postumus o konuşmayı sana anlatmış zaten. Livilla'nın kocası olarak, Postumus'un karısına yiyecekmiş gibi bakmasından rahatsız olduğunu ve bu yüzden öyle konuştuğunu söyledi. Ama pişman olmadığını da söyledi –fazla ileri gitmiş olabileceğini kabul etse de–; dediğine göre, Postumus'un Livilla'yı kızdırma çabasından ve Castor'a verdiği ciddi fiziksel zararlardan sonra, o kaçığın başına gelenlere üzülmek için salak olmak gerekirmiş."

"Postumus'un Livilla'yı kızdırmaya çalıştığına mı inanıyormuş?"

"Evet. Ona işin doğrusunu anlatmadım. Seninle benim şüphelendiğimiz şeylerin Livilla'nın kulağına gitmesini istemedim. O duyarsa Livia'ya söyler çünkü."

"Germanicus, her şeyin Livia'nın başının altından çıktığına artık inanıyor musun?"

Yanıt vermedi.

"Augustus'la konuşacak mısın?"

"Sana söz verdim. Söz verdim mi tutarım."

"Ne zaman konuşacaksın?"

"Şimdi."

Ne konuştuklarını bilmiyorum, asla da bilemeyeceğim. Ama akşam yemeğinde Germanicus çok daha mutlu görünüyordu ve sorularımı yanıtlamaktan kaçınması, Augustus'un ona inandığını ve şimdilik susması için yemin ettirdiğini düşünmeme yol açtı. Olanları çok sonradan öğrendim. Augustus yıllardır sahillerini yağmalayan korsanlardan yakınan Korsikalılara mektup yazıp, yakında oraya gideceğini ve meseleyi bizzat araştıracağını söylemiş; yolda Marsilya'ya uğrayıp bir tapınağın açılışını yapacakmış. Kısa süre sonra gemiyle yola çıkmış, ama iki günlüğüne Elba'ya uğramış. İlk gün, Postumus'un Planasia'daki muhafızlarının hepsinin hemen değiştirilmesini emretmiş. Emri yerine getirilmiş. O gece, yakın arkadaşı Fabius Maximus'la ve bir zamanlar Postumus'un kölesi olan ve eski sahibine çok benzeyen, Clement diye biriyle birlikte küçük bir balıkçı teknesine gizlice binip o adaya gitmiş. Duyduğuma göre Clement, Agrippa'nın oğluymuş. Neyse ki adaya ayak basar basmaz Postumus'la karşılaşmışlar. Postumus o gece balık avlamak için ağ atarken, ayın güçlü ışığı sayesinde, uzaktaki balıkçı teknesinin yelkenini görmüş; tek başınaymış. Augustus kendini gösterip elini uzatmış ve "Beni affet oğlum!" diye haykırmış. Postumus onun elini tutup öpmüş. Sonra, Fabius'la Clement nöbet tutarken, ikisi baş başa konuşmuşlar. Ne konuştuklarını bilen yok; ama birlik- [MS 13

te geri döndüklerinde Augustus ağlıyormuş. Sonra Postumus'la Clement giysilerini ve isimlerini takas etmişler; Postumus, Augustus ve Fabius'la birlikte Elba'ya giderken, Clement Planasia'da onun yerine geçmiş; Augustus yakında onu serbest bıraktıracağını söylemiş. Clement'e rolünü iyi oynarsa özgürlüğüne kavuşacağı ve iyi para alacağı vaat edilmiş. Birkaç gün boyunca hasta numarası yaparak saçının ve sakalının uzamasını bekleyecekmiş; yeni muhafızlar Postumus'u sadece o gün öğleden sonra ve birkaç dakikalığına gördüklerinden, Clement'in Postumus'un yerine geçtiğini anlamayacaklarmış.

Livia, Augustus'un gizli kapaklı işler çevirdiğinden şüphelenmiş. Onun denizi sevmediğini ve acil durumlarda bile, karadan gidebilecekken asla denizyoluyla seyahat etmediğini biliyordu. Evet, Augustus Korsika'ya ancak denizyoluyla gidebilirdi, ama korsanlar ciddi bir tehdit değildi ve Augustus meseleyi soruşturması için Castor'u ya da başka birçok astından birini gönderebilirdi pekâlâ. Dolayısıyla araştırma yapan Livia, Augustus'un Elba'ya uğradığında Postumus'un muhafızlarının değiştirilmesini emrettiğini ve aynı gece Fabius'la ve tek bir köleyle birlikte küçük bir tekneye binip mürekkepbalığı avına çıktığını öğrenmiş.

Fabius karısı Marcia'ya bütün sırlarını anlatırdı; o zamana kadar bu kadını pek umursamayan Livia, birden onunla arkadaşlık kurmaya başlamış. Marcia saf bir kadındı. Livia onun güvenini tamamen kazandığına emin olunca, bir gün onu kenara çekip "Gel canım; söylesene, Augustus onca yıldan sonra Postumus'u görünce çok duygulanmış mı?" diye sormuş. "Göründüğünden çok daha yufka yüreklidir." Fabius, Planasia'ya yaptığı yolculuğu Marcia'nın kimseye söylememesi gerektiğini özellikle belirtmiş, aksi takdirde canının tehlikeye gireceğini söylemiş. O yüzden Marcia başta yanıt vermek istememiş. Livia gülerek "Ah, *amma* ihtiyatlısın," demiş. "Tiberius'un Dalmaçya'daki nöbetçisi gibisin;

hani Tiberius bir akşam at gezintisinden sonra kampa geri dönünce, parolayı hatırlayamadı diye onu kampa sokmayan nöbetçiyi diyorum. 'Emir emirdir General,' demiş o geri zekâlı. Bak Marciacığım, Augustus'la benim aramda sır yoktur. Yine de ihtiyatlılığını takdir ediyorum." Bunun üzerine Marcia özür dileyip "Fabius'un söylediğine göre Augustus hüngür hüngür ağlamış," demiş. "Ağlamıştır tabii," demiş Livia. "Ama Marcia, bu konuyu konuştuğumuzu Fabius'a söylemesek daha iyi olur belki – Augustus bana her şeyini anlattığını başkalarının bilmesini istemiyor. Fabius sana köleden de bahsetmiştir herhalde?"

Livia bunu ya tutarsa diye sormuş. Kölenin hiçbir önemi yoktu belki, ama yine de denemeye değerdi. Marcia "Evet," demiş. "Fabius onun Postumus'a çok benzediğini, sadece boyunun biraz kısa olduğunu söyledi."

"Muhafızlar onun Postumus olmadığını anlamaz mıymış yani?"

"Fabius anlamazlar dedi. Clement eskiden Postumus'un hizmetinde olduğundan açık vermezmiş; hem bildiğiniz gibi muhafızlar da değiştirildi."

Yani artık Livia'nın tek yapması gereken, Postumus'un yerini bulmaktı; onun bir yerlerde Clement adını kullanarak gizlendiğini tahmin etti. Augustus'un Postumus'u bağışlamayı, hatta belki de kendini affettirmek için onu Tiberius'un yerine veliahtı kılmayı planladığını düşündü. Tiberius'a meseleyi az çok açtı ve ona şüphelerinden bahsetti. Balkanlar'da yine sorun çıkmıştı ve Augustus durum ciddileşmeden oraya Tiberius'u göndermeyi önermişti. Germanicus, Galya'da haraç topluyordu. Augustus, Castor'u da Germania'ya göndermek istediğini söylemişti; ayrıca Fabius'la sık sık konuşuyordu ve sonunda Livia, Augustus'un Postumus'la Fabius aracılığıyla haberleştiği sonucuna vardı. Ortalık yatışır yatışmaz Augustus'un Senato'da Postumus meselesini açacağı, onun hakkındaki kararı değiştireceği ve onu

Tiberius'un yerine geçireceği kesindi. Postumus geri gelirse Livia'nın hayatı tehlikeye girerdi; Postumus onu babasıyla ağabeylerini zehirlemekle suçlamıştı ve Augustus bu suçlamalara inanmasa Postumus'u geri getirmek istemezdi. Livia en güvendiği casuslarını Fabius'u takip edip Clement adlı bir köleyi bulmakla görevlendirdi; ama bir şey bulamadılar. Livia bir an önce Fabius'u ortadan kaldırmaya karar verdi. Bir gece Saray'dan dönerken sokakta saldırıya uğrayan Fabius on iki yerinden bıçaklandı; maskeli saldırganlar kaçtı. Cenaze töreninde rezalet çıktı. Kocasının cesedinin üstüne kapanan Marcia, kendi düşüncesizliği ve itaatsizliği yüzünden onun ölümüne sebep olduğunu söyleyerek özür diledi. Ama ne demek istediğini kimse anlamadı; üzüntüden aklını kaçırdığını düşündüler.

Livia, Tiberius'a Balkanlar'a giderken onunla sürekli iletişim halinde olmasını ve olabildiğince yavaş yolculuk etmesini söyledi: Tiberius her an geri çağrılabilirdi. Ona Napoli'ye kadar eşlik eden Augustus, gemisi sahil boyunca gezinirken kendini iyi hissetmesine karşın sonradan hastalandı: Midesi bozuldu. Livia ona bakmaya hazırlandı, ama Augustus ona teşekkür etti ve rahatsızlığının önemli olmadığını söyledi; kendi kendini iyileştirebilirdi. Augustus ilaç
MS 14] dolabına gidip güçlü bir müshil seçti ve bir gün oruç tuttu. Livia'nın onun sağlığıyla ilgilenmesini yasakladı: Livia'nın kendi dertleri başından aşkındı zaten. Augustus gemicilerin yediği ekmekten ve ağaçlardan kendi elleriyle topladığı yeşil incirlerden başka bir şey yemeyi ve Livia'nın sürahisindeki sudan başka bir şey içmeyi gülerek reddetti. Birbirlerine karşı davranışlarında bir değişiklik olmasa da, birbirlerinin zihnini okuyorlardı.

Augustus'un tüm tedbirlerine karşın, midesi tekrar bozuldu. Nola'da yolculuğu bırakmak zorunda kaldı; Livia oradan Tiberius'u çağırdı. Tiberius gelince, Augustus'un durumunun iyice kötüleştiğini ve kendisini bir an önce gör-

mek istediğini haber aldı. Augustus hastalandığını öğrenir öğrenmez Roma'dan koşup gelen bazı eski Konsüllerle yeni görüşmüştü. Onlara gülümseyerek, komedideki rolünü iyi oynayıp oynamadığını sormuştu; komedilerin sonunda aktörlerin dinleyicilere sordukları sorudur bu. Eski Konsüller gülümseyerek karşılık vermişlerdi (birçoğunun gözleri yaşarsa da): "Kimse senden iyi oynayamazdı Augustus." "Öyleyse beni güzelce alkışlayarak uğurlayın," demişti Augustus. Tiberius onun başucuna gitti ve orada üç saat kaldıktan sonra odadan çıkıp, Vatan'ın Babası'nın Livia'nın kollarında, kendisini, Senato'yu ve Roma halkını son bir kez, sevgiyle selamlayarak can verdiğini kederle açıkladı. Vaktinde gelip babasının ve hamisinin gözlerini kapayabildiği için Tanrılara şükretti. Aslında Augustus öleli bir gün oluyordu, ama Livia bunu saklamış ve birkaç saatlik aralıklarla bir iyi bir kötü haber vermişti. Tuhaf bir tesadüf eseri Augustus yetmiş beş yıl önce babasının öldüğü odada can verdi.

Haberi alışımı hatırlıyorum. 20 Ağustos'tu. Neredeyse sabaha kadar tarih kitabının üstünde çalıştıktan sonra, öğleden sonraya kadar uyumuştum. Yazın geceleri çalışıp gündüzleri uyumak daha kolay geliyordu. İki yaşlı şövalyenin ziyaretiyle uyandım; rahatsız ettikleri için özür dilediler ve ortada acil bir mesele olduğunu söylediler. Augustus ölmüştü ve Soylu Şövalyeler Sınıfı acil toplantı yapıp, beni Senato'ya gönderecekleri temsilci olarak seçmişlerdi. Augustus'un cesedini Roma'ya omuzlarında taşıma şerefine nail olma arzusundaydılar ve bunu onlar adına talep etmemi istiyorlardı. Ben hâlâ uyku sersemi olduğumdan, düşünmeden konuştum: "Kraliçe zehirlemiştir! Kraliçe zehirlemiştir!" Kaygıyla ve huzursuzca bakıştılar; kendime gelip özür diledim ve az önce gördüğüm kâbusta duyduğum sözleri yinelediğimi söyledim. Verdikleri haberi tekrarlamalarını istedim, sonra da onlara beni seçtikleri için onur duyduğumu ve istedikleri şeyi yapacağımı söyledim. Aslında şövalyeliğe seçilmekte

onur duyulacak bir taraf yoktu elbette. Özgür olan, kendini herhangi bir şekilde rezil etmemiş ve belirli bir serveti bulunan herkes şövalye olabilirdi; benimse, aile bağlantılarım göz önüne alındığında, vasat biri olsam bile tıpkı benimle aynı yaşlardaki Castor gibi saygın bir Senato üyesi olmam gerekirdi. Aslında hâlâ alt tabakadan olan tek İmparatorluk ailesi mensubu olduğumdan ve diğer şövalyeler arasında kıskançlık çıkmasın diye seçilmiştim. İlk kez bir Senato toplantısına katıldım. Şövalyelerin isteğini kekelemeden, söyleyeceklerimi unutmadan, kendimi herhangi bir şekilde rezil etmeden dile getirdim.

14. Bölüm

Her ne kadar Augustus hayatının son yıllarında akli melekesini giderek yitirse ve bir ayağı çukurda olsa da, Roma onun ölümüne alışamadı. Şehrin babasını kaybeden bir çocuğa benzediğini söylemek yanlış olmaz. Babanın cesur veya korkak, adil veya hakkaniyetsiz, cömert veya adi olması pek fark etmez: Sonuçta çocuğun babasıdır ve yerini hiçbir amca ya da ağabey asla alamaz. Augustus'un hükümdarlığı çok uzun sürmüştü ve ondan öncesini ancak yaşlılar hatırlıyordu. Dolayısıyla Senato'nun ona sağlığında eyaletler tarafından verilen dinsel payelerin bu kez de Şehir tarafından verilmesini oylamak için toplanması çok da tuhaf değildi.

Pollio'nun oğlu Gallus –Vipsania'yla (hatırlarsanız Tiberius'un Julia yüzünden boşamak zorunda kaldığı, ilk karısıydı) evlendiği, Castor'un gerçek babası olduğu yönündeki söylentileri asla yalanlamadığı ve sivri dilli olduğu için Tiberius ondan nefret ediyordu– bu önergenin uygunluğunu sorgulamaya cüret eden tek senatördü. Augustus'un Göklerdeki Mekân'da ağırlanacağını hangi kutsal alametin gösterdiğini –ve bunun için fani arkadaşlarıyla hayranlarının övgülerinin yeterli olup olmayacağını– sordu.

Senato'ya huzursuz bir sessizlik çöktü, ama sonunda Tiberius yavaşça ayağa kalkıp dedi ki: "Hatırlarsanız yüz gün önce, babam Augustus'un heykelinin alınlığına yıldı-

rım düşmüştü. Adının ilk harfi silinmişti ve geride AESAR AUGUSTUS sözcükleri kalmıştı. C harfinin anlamı nedir? Yüz sayısını gösterir. AESAR'ın anlamı nedir? Söyleyeyim. Etrüsk dilinde Tanrı demektir. Yani yıldırımın düşmesinden yüz gün sonra Augustus'un Roma'da Tanrı olacağı söyleniyordu. Bundan açık alamet mi olur?" Tiberius bu yorumun tamamen kendisine ait olduğunu iddia etse de, aslında AESAR kelimesinin (ki bu tuhaf sözcük epey tartışılmıştır) anlamını önce Roma'da Etrüsk dilini bilen tek kişi olan ben söylemiştim. Anneme söylediğimde, aklı bir karış havada olan bir budala olduğum karşılığını vermişti; ama yeterince etkilenmiş olacak ki, bunu Tiberius'a söylemiş; çünkü annemden başka kimseye söylememiştim.

Gallus, Jüpiter'in neden Yunanca veya Latince değil de, Etrüsk dilinde mesaj verdiğini sordu. Daha net bir alamet gözlemlediğine dair yemin edebilecek kimse yok muydu? Asya eyaletlerinin cahil halklarına yeni tanrılar atamakta terslik olmasa da, onurlu hanedan mensupları eğitimli vatandaşlara kendilerinden birine, ne kadar saygın olursa olsun, tapmalarını emretmeden önce durup düşünmeliydiler. Üst düzey bir magistra olan Atticus diye bir adam müdahale etmese, Gallus Romalıların gururuna ve sağduyusuna bu şekilde hitap ederek, önergenin kabul edilmesini engelleyebilirdi. Atticus ağırbaşlılıkla ayağa kalkıp, Augustus'un cesedi Mars Alanı'nda yakılırken gökyüzünden bir bulut indiğini, sonra da ölü adamın ruhunun o buluta doğru, tam da eskilerin Romulus'la Herkül'ün ruhlarının yükseldiğini söyledikleri şekilde yükseldiğini gördüğünü söyledi. Doğruyu söylediğine tüm Tanrılar adına yemin etti.

Bu konuşma alkışlarla karşılandı ve Tiberius, Gallus'a başka söyleyeceği olup olmadığını muzafferce sordu. Gallus sözünün bitmediğini söyledi. Hatırladığı kadarıyla Romulus'un ansızın ölüp ortadan kaybolmasıyla ilgili bir başka efsane olduğunu, onurlu ve dürüst arkadaşı Atticus'un an-

lattığından farklı olan bu versiyonun en ciddi tarihçilerin kitaplarında bile yer aldığını söyledi: Bu versiyona göre Romulus özgür bir halkı tiranca yönettiği için öyle çok nefret toplamıştı ki, bir gün Senato üyeleri ansızın çöken sisi fırsat bilerek onu öldürmüş ve cesedini parçalayıp togalarının altına gizlemişlerdi.

"Peki ya Herkül?" diye sordu biri hemen.

Gallus dedi ki: "Tiberius cenazede yaptığı güzel konuşmada, Augustus'un Herkül'e benzediğini bizzat reddetmişti. Aynen şöyle demişti: 'Herkül çocukken sadece yılanlarla dövüşürdü, büyüdüğünde yalnızca bir iki geyik ve bir aslanla dövüştü, bir de yabandomuzu öldürdü; bunları da istemeden, öyle emredildiği için yaptı; Augustus ise hayvanlarla değil, insanlarla mücadele etti, hem de kendi iradesiyle' – vesaire vesaire. *Benim* arada benzerlik olduğunu reddetmemin sebebiyse Herkül'ün öldüğü koşullardır." Sonra oturdu. Neyi kastettiği çok açıktı; efsaneye göre Herkül karısı tarafından zehirlenerek öldürülmüştü.

Ama Augustus'un ilahlaştırılması önergesi kabul edildi. Roma'da ve komşu şehirlerde onun adına tapınaklar inşa edildi. Onunla ilgili ayinleri yönetecek bir rahipler tarikatı kuruldu ve Livia'ya, Julia ve Augusta unvanlarının yanı sıra Baş Rahibe unvanı da verildi. Livia'nın on bin altın sikkeyle ödüllendirdiği Atticus, Augustus'un yeni rahiplerinden biri oldu ve yüksek giriş ücretinden bile muaf tutuldu. Ben de rahipliğe atandım, ama Livia'nın torunu olduğumdan herkesten fazla giriş ücreti ödemek zorunda kaldım. Augustus'un göğe yükselişini neden Atticus'tan başka gören olmadığını kimse sormaya cesaret edemedi. Cesedin yakıldığı cenaze töreninden önceki gece Livia'nın odun yığınının tepesine, içinde kartal bulunan bir kafes gizlediği ve ateş yakılır yakılmaz birinin aşağıdan gizlice kafesin kapağına bağlı ipi çekerek kartalı serbest bırakmasını planladığı söylentisi yayıldı. İnsanlar uçup giden kartalı Augustus'un ruhu sanacaklardı.

Ama bu mucize maalesef gerçekleşmemişti. Kafesin kapağı açılmamıştı. Bu işle görevlendirilen subay da sesini çıkarmayıp kartalın yanmasına göz yummak yerine odun yığınına tırmanmış ve kafesin kapağını elleriyle açmıştı. Livia kartalın kendi emriyle, sembolik bir eylem olarak serbest bırakıldığını söylemek zorunda kalmıştı.

Augustus'un cenazesinden daha fazla bahsetmeyeceğim; Roma'da öylesine görkemli bir başka cenaze töreni görülmemiştir, ama artık sadece çok önemli şeyleri anlatmalıyım. Daha şimdiden on üç rulodan fazla birinci sınıf kâğıt –bunları geçenlerde açtırdığım yeni kâğıt fabrikasından getirttim– kullanmama karşın, henüz öykümün üçte birini bile tamamlamış değilim. Ama Augustus'un vasiyetinin içeriğinden mutlaka bahsetmeliyim; halk bu vasiyetin açıklanmasını ilgi ve sabırsızlıkla bekliyordu. En çok da ben bekliyordum ve sebebini açıklayacağım.

Augustus ölümünden bir ay önce durup dururken çalışma odama gelmiş –uzun bir hastalık döneminden sonra yeni yeni kendini toplayan annemi ziyaretten dönüyordu– ve hizmetçilerini gönderdikten sonra benimle havadan sudan konuşmaya başlamıştı; bana bakmıyordu ve sanki o Claudius'muş, ben de Augustus'muşum gibi çekingen davranıyordu. Yazdığım bir tarih kitabını alıp bir pasaj okudu. "Mükemmel!" dedi. "Ne zamana biter?"

"Aşağı yukarı bir ayda," dedim; beni tebrik etti ve bu kitap için okuma günü düzenleyeceğini, arkadaşlarını davet edeceğini, masrafları da kendi cebinden karşılayacağını söyledi. Buna çok şaşırdım, ama Augustus dostane davranmayı sürdürerek bana kitabı bizzat okumak yerine profesyonel bir okuyucu tutmayı yeğleyip yeğlemeyeceğimi sordu: İnsanın kendi eserlerini başkalarına okumasının herhalde epey zor olduğunu söyledi – yaşlı Pollio bile, hiç çekingen olmamasına karşın, öyle zamanlarda hep kaygılandığını itiraf etmişti. Ona içtenlikle ve tüm kalbimle teşekkür ettim; eserim

başkalarına okunmaya değerse, bu işi bir profesyonele yaptırmanın elbette ki daha iyi olacağını söyledim.

Sonra birden bana elini uzattı: "Claudius, bana karşı kin besliyor musun?"

Ne diyebilirdim ki? Gözlerim yaşardı ve ona saygı duyduğumu, asla ona kin beslememe neden olacak bir şey yapmadığını mırıldandım. İç geçirerek şöyle dedi: "Evet, ama sevgini kazanmak için de pek bir şey de yapmadım. Birkaç ay daha bekle Claudius; hem sevgini hem de minnetini kazanmayı umuyorum. Germanicus bana senden bahsetti. Üç şeye – dostlarına, Roma'ya ve gerçeğe sadık olduğunu söyledi. Germanicus bunu benim için düşünse epey gururlanırdım."

"Germanicus sizi taparcasına seviyor," dedim. "Bunu defalarca söyledi bana."

Yüzü aydınlandı. "Yemin eder misin? Çok sevindim. Bak Claudius, aramızda güçlü bir bağ var – Germanicus ikimiz hakkında da iyi düşünüyor. Sana şunu söylemeye geldim: Bunca yıl sana çok kötü davrandığım için gerçekten üzgünüm ve artık işler değişecek, göreceksin." Yunanca bir alıntı yaptı: "Seni yaralayan kişi, bütünlüğe kavuşturacak"; sonra da bana sarıldı. Dönüp giderken başını geriye çevirdi: "Az önce Vesta Bakireleri'ne gittim ve ellerinde bulunan, bana ait bir belgede önemli değişiklikler yaptım: Bunlardan sen de kısmen sorumlu olduğundan, ismini daha ön plana çıkardım. Ama kimseye söyleme sakın!"

"Bana güvenebilirsiniz," dedim.

Tek bir şeyi kastetmiş olabilirdi: Germanicus'a Postumus'la ilgili anlattıklarıma inanmıştı ve (Vesta Bakireleri'nin gözetimi altında bulunan) vasiyetinde bir değişiklikle, Postumus'u yeniden vârisi yapmıştı; kendisine olan bağlılığımdan dolayı da beni ödüllendirecekti. Augustus'un Planasia'ya gideceğini o sırada bilmiyordum elbette, ama Postumus'un geri getirileceğinden ve saygıyla karşılanacağından emindim.

Eh, hayal kırıklığına uğradım. Augustus yeni vasiyetini sır olarak sakladığından ve bu vasiyeti Fabius Maximus'la bir ayağı çukurda olan birkaç yaşlı rahipten başka kimse görmediğinden, Augustus'un altı yıl önce yazdığı ve Postumus'u dahil etmediği vasiyet geçerli kabul edildi. Bunun ilk cümlesi şöyleydi: "Zalim kader oğullarım Gaius'la Lucius'u benden aldığından, servetimin üçte ikisini vârisim olan Tiberius Claudius Nero Caesar'a bırakıyorum; kalan üçte birini de sevgili eşim Livia'ya bırakıyorum, Senato yüce gönüllülük gösterip onun Devlet'e olan hizmetlerini göz önünde bulundurarak bir istisna yaparsa (ne de olsa dul bir kadına bu kadar büyük servet kalması kanuna aykırıdır)." Torunlarıyla büyük torunlarını da, Julia hanedanından oldukları ve herhangi bir rezalete bulaşmadıkları için ikinci dereceden vâris kılmıştı –yani birinci dereceden vârislerin ölmesi ya da başka bir sebepten dolayı miras alamaması durumunda, miras onlara kalacaktı–; ama Postumus mirastan mahrum bırakıldığından geriye Tiberius'un evlatlık oğlu ve Agrippina'nın kocası Germanicus, Agrippina ve çocukları, Castor'la Livilla ve onların çocukları kalıyordu. Castor ikinci dereceden vâris olarak mirasın üçte birini, Germanicus'la ailesiyse üçte ikisini alacaktı. Vasiyette çeşitli senatörlerle uzak akrabalar üçüncü dereceden vâris kılınmıştı; ama Augustus bunu sadece onlar hakkında iyi düşündüğünü göstermek için yapmıştı, çünkü onlara miras kalması küçük bir olasılıktı. Augustus'un onca birinci ve ikinci dereceden vârisin hepsinden uzun yaşaması beklenemezdi. Üçüncü dereceden vârisler üç kategoriye ayrılmıştı: İçlerinden en sevdiği on kişi servetin yarısını, onlardan sonra en sevdiği elli kişi de servetin üçte birini alacaklardı; üçüncü sınıftaysa servetin geri kalan altıda birini alacak elliden fazla kişi vardı. Bu son derecenin son listesindeki son isim Tiberius Claudius Drusus Nero Germanicus, yani Clau-Clau-Claudius, yani Salak Claudius veya "Zavallı Claudius Amca"ydı (Germanicus'un küçük

oğulları böyle demeyi öğrenmeye başlamışlardı bile) – yani bendenizdim. Julia'yla Julilla'dan pek bahsedilmiyordu; öldüklerinde küllerinin mozoleye, Augustus'unkilerin yanına gömülmesi yasaklanıyordu sadece.

Augustus hayatının son yirmi yılında eski dostlarından kalan miraslar sayesinde en az 140 milyon altın sikkelik bir servete sahip olmasına ve son derece tutumlu yaşamasına karşın tapınaklara ve bayındırlık işlerine, yoksullara sadaka dağıtmaya ve halkı eğlendirmeye, sınır savaşlarına (hem de askeri hazine tamtakırken) ve bunlara benzer devlet işlerine öyle çok para harcamıştı ki, o 140 milyondan ve Augustus'un çeşitli kaynaklardan elde ettiği muazzam gelirden geriye sadece 15 milyon kalmıştı ve bunun büyük kısmı kolayca paraya çevrilemeyecek mal ve mülklerden oluşuyordu. Ama hazine kayıtlarında yer almayan ve Capitolium'un mahzenlerinde çuvallar içinde tutulan bir servet de vardı; bu para müttefik krallara, senatörlerle şövalyelere, Augustus'un askerlerine ve Roma vatandaşlarına ayrılmıştı. İki milyon civarındaydı. Augustus'un cenaze töreni için de para ayrılmıştı. Mirasın azlığı herkesi şaşırttı ve çirkin söylentiler yayıldı; sonunda Augustus'un hesapları ortaya çıkarılınca, vasilerin yolsuzluk yapmadıkları anlaşıldı. Vatandaşlar kendilerine dağıtılan paradan hiç memnun kalmadılar ve Augustus'un adına, masrafları halkın cebinden karşılanan bir tiyatro oyunu sahnelendiğinde tiyatroda isyan çıktı. Senato bu oyuna öyle düşük bir bütçe ayırmıştı ki, aktörlerden biri kendisine önerilen ücreti beğenmedi ve sahneye çıkmayı reddetti. Orduda baş gösteren huzursuzluğu birazdan anlatacağım. Ama önce Tiberius'tan bahsedeyim.

Augustus, Tiberius'u meslektaşı ve vârisi kılmıştı, ama ona monarşiyi doğrudan miras bırakamazdı. Tek yapabileceği onu Senato'ya tavsiye etmekti; ölümünden sonra her türlü yetkisi tekrar Senato'ya geçmişti. Senato, Tiberius'tan hazzetmiyor ve onun imparator olmasını istemiyordu, ama

ellerine fırsat geçse seçecekleri Germanicus o sırada şehir dışındaydı. Tiberius'un hak sahipliği de inkâr edilemezdi.

Dolayısıyla Tiberius'tan başkasını önermeye kimse cesaret edemedi ve Konsüller tarafından sunulan ve onu Augustus'un yerine geçmeye davet eden önergeye kimse itiraz etmedi. Tiberius kaçamak yanıt verdi, ona ağır bir sorumluluk yüklemeye çalıştıklarını ve kendisinin o makamda gözü olmadığını vurguladı. Böylesine önemli bir sorumluluğu ancak İlah Augustus'un bizzat verebileceğini ve şimdiki durumda Augustus'un yetkilerini üçe bölüp sorumluluğu üç ayrı kişiye paylaştırmanın en iyisi olacağını söyledi.

Onun gözüne girmek isteyen Senatörler triumvirliğin, yani üç kişinin yönetiminin önceki yüzyılda birkaç kez denendiğini ve bunun sonucunda patlak veren iç savaşların ancak monarşiyle bastırılabildiğini söylediler. Sonra bir rezillik yaşandı. Senatörler Tiberius'un dizlerine kapanıp ağlar numarası yaptılar ve ona isteklerini yerine getirmesi için yalvardılar. Bu meselenin fazla uzamasını istemeyen Tiberius sorumluluktan kaçmak istemediğini, ama o işin altından kalkabileceğini düşünmediğini yineledi. Artık genç değildi: Elli altı yaşındaydı ve gözleri iyi görmüyordu. Ama söz konusu görevin kendisine emanet edilen belli bir kısmını üstlenmeye hazırdı. Sergilenen bu oyunun sebebi, Tiberius'un iktidarı fazla hevesle ele geçirmekle suçlanmasını önlemekti: Hele Germanicus'la Postumus'un (her neredeyse), Tiberius'un Şehir'deki konumunu kıskanmaları olasılığı varken. Tiberius, orduda kendisinden çok daha fazla sevilen Germanicus'tan korkuyordu. Germanicus'un iktidarı kişisel hırsı yüzünden ele geçirmek istediğini sanmasa da, onun hasıraltı edilen vasiyetten haberdar olursa Postumus'un hakkı olan mirası elde edebilmesi için çabalayabileceğini, hatta onu yeni triumvire –Tiberius, Germanicus ve Postumus– dahil edebileceğini düşünüyordu. Augustus nasıl sık sık Livia'ya danıştıysa, Germanicus da Postumus'a sadık olan Agrippina'ya danışırdı. Germanicus ordunun başında

Roma'ya yürürse, Senato onu karşılamaya çıkardı: Tiberius bunu biliyordu. Şimdi en kötü ihtimali göz önüne alarak mütevazı davranırsa, sonradan canını kurtarabilir ve saygınlığını koruyarak emekli olabilirdi.

Tiberius'un istemem yan cebime koy tavrını fark eden Senato tam ona tekrar yalvarmaya başlayacakken Gallus pratik bir tavırla araya girdi: "Peki öyleyse, devletin hangi mevkisinde hizmet vermek istersiniz Tiberius?"

Tiberius bu yersiz ve beklenmedik soru karşısında afallad ı. Bir süre sustuktan sonra nihayet dedi ki: "Aynı kişi hem iktidarı bölüp hem de seçim yapamaz; bu mümkün olsaydı bile, bana göre herhangi bir mevkiyi seçmek ya da reddetmek alçakgönüllülüğe sığmaz, çünkü dediğim gibi aslında hiçbirini istemiyorum."

Gallus eline geçen fırsatı değerlendirdi: "İmparatorluğun ancak şu şekilde bölünmesi mümkün: Birincisi, Roma ve İtalya'nın tamamı; ikincisi, ordular; üçüncüsü de eyaletler. Hangisini seçmek istersiniz?"

Tiberius suskun kalınca, Gallus devam etti: "Güzel. Yanıt veremeyeceğinizi biliyordum. O yüzden sordum zaten. Tek bir kişi tarafından kurulmuş bir merkezi yönetimi üç kişinin arasında paylaştırmanın saçmalığını suskunluğunuzla kabul etmenizi istemiştim. Ya cumhuriyet yönetimine geri dönmeliyiz ya da monarşide kalmalıyız. Monarşiyi yeğler gibi görünen Senato'nun zamanını triumvirlikten bahsederek harcamamıza gerek yok. Size monarşinin başına geçmeniz teklif edildi. Ya kabul edin ya da reddedin."

Bir başka senatör, Gallus'un bir arkadaşı dedi ki: "Pleb Haklarının Koruyucusu olarak, Konsüllerin monarşinin başına geçmeniz yönündeki kararını veto etme hakkına sahipsiniz. Gerçekten istemeseydiniz, veto hakkınızı yarım saat önce kullanırdınız."

Bunun üzerine Tiberius, Senato'dan özür dilemek ve kendisine öylesine onurlu bir görevin ansızın ve beklenmedik bir

şekilde teklif edilmesi karşısında ne yapacağını şaşırdığını söylemek zorunda kaldı: Yanıt vermesi için ona biraz daha zaman tanımalarını söyleyip yalvardı.

Böylece Senato toplantısı son buldu ve sonraki toplantılarda Tiberius, Augustus'un bütün yetkilerinin birer birer kendisine verilmesine göz yumdu. Ama kendisine verilen Augustus unvanını ancak yabancı ülkelerin krallarına yazdığı mektuplarda kullandı ve kendisine kutsal payeler verilmemesine özen gösterdi. Bu ihtiyatlı tavrının bir başka sebebi, Livia'nın monarşiyi ona kendi elleriyle armağan ettiğini uluorta söylemesiydi. Livia'nın böyle böbürlenmesinin sebebi hem Augustus'un dul eşi olarak konumunu güçlendirmek hem de Tiberius'a gözdağı vermekti; kendisinin işlediği suçlar öğrenilirse, bunlardan çıkar sağlayan tek kişi olan Tiberius onun suç ortağı olarak görülürdü. Tiberius ona borçluymuş gibi görünmek istemiyordu elbette; monarşinin başına Senato'nun zorlamasıyla geçtiğinin düşünülmesini istiyordu.

Livia'yı yere göğe sığdıramayan Senato, ona eşi benzeri görülmemiş birçok paye vermek istedi. Ama Livia kadın olduğundan Senato'daki tartışmalara katılamazdı ve artık resmi olarak Tiberius'un himayesindeydi – Tiberius, Julia hanedanının reisi olmuştu. Dolayısıyla kendisi "Vatan'ın Babası" unvanını reddederken, Livia'ya teklif edilen "Vatan'ın Annesi" unvanını da onun adına reddetmişti; Livia'nın o unvanı kabul edemeyecek kadar alçakgönüllü olduğunu söylemişti. Yine de Livia'dan ödü kopuyordu ve başta İmparatorluk sisteminin bütün sırlarını öğrenme konusunda tamamen ona bağımlıydı. Rutini anlamakla iş bitmiyordu. İki zümrenin önde gelenlerinin ve nüfuz sahibi kadınların çoğunun suç dosyaları, çeşitli gizli servis raporları, Augustus'un müttefik krallarla ve onların akrabalarıyla yaptığı özel yazışmalar, hainlerin yazdığı ama ele geçirildikten sonra alıcılara gönderilmiş mektupların kopyaları – bütün bu belgeler Livia'nın elindeydi ve şifreli olduklarından Tiberius onları okumak

için Livia'nın yardımına muhtaçtı. Ama Livia'nın da kendisine oldukça muhtaç olduğunu biliyordu. Aralarında anlaşma vardı; birbirlerini kolluyorlardı. Hatta Livia ona, kendisine teklif edilen unvanı onun adına reddettiği için teşekkür bile etti ve öyle davranmakta haklı olduğunu söyledi; Tiberius da konumlarını sağlamlaştırdıklarında Livia'ya istediği unvanların verilmesini sağlamaya söz verdi. İyi niyetinin kanıtı olarak, bütün Devlet yazışmalarında kendi adının yanına Livia'nınkini de yazdı. Livia da iyi niyetini göstermek için Tiberius'a genel şifre anahtarını verdi; ama özel şifre anahtarını vermedi ki bu anahtarın Augustus'la birlikte mezara gittiğini öne sürüyordu. Dosyalarda bu anahtar kullanılmıştı.

Şimdi Germanicus'a geçelim. Augustus'un ölümünü, vasiyetinin maddelerini ve yerine Tiberius'un geçmesini Lyons'dayken haber alınca, yeni rejimi sadıkça desteklemeyi görevi olarak gördü. Tiberius'un yeğeni ve evlatlık oğluydu ve her ne kadar birbirlerini asla gerçekten sevmeseler de, hem yurtiçinde hem de seferlerde birlikte sorunsuz çalışmayı başarmışlardı. Germanicus, Postumus'un sürgün edilmesine yol açan kumpasta Tiberius'un parmağı olduğunu düşünmüyordu; göz ardı edilen vasiyetten de haberi yoktu ve dahası, Postumus'un hâlâ Planasia'da olduğunu sanıyordu – çünkü Augustus, Postumus'u ziyarete gittiğini ve onun yerine başkasını geçirdiğini Fabius'tan başka kimseye söylememişti. Yine de Germanicus bir an önce Roma'ya dönüp, Postumus meselesini Tiberius'la açıkça konuşmaya karar verdi. Augustus'un Postumus'un masum olduğuna dair kanıt bulur bulmaz Senato'ya sunmayı ve onu geri getirmeyi planladığını kendisine bizzat söylediğini açıklayacaktı; her ne kadar ölüm bu planlarını uygulamasını engellese de, onların yerine getirilmesinin gerekli olduğunu da. Postumus'un hemen geri getirilmesinde, el konan servetinin kendisine geri verilmesinde ve onurlu görevi üstlenmesinde diretecekti; onun haksız yere sürgün edilmesine sebep olan Livia'nın

Devlet işlerinden zorla emekliye ayrılmasını istediğini de söyleyecekti. Ama bu konuda bir şey yapmaya fırsat bulamadan, Mainz'dan Ren'deki orduda isyan çıktığı haberi geldi; Germanicus isyanı bastırmaya koşarken, Postumus'un öldüğünü haber aldı. Söylenene göre Postumus, ölümünden sonra torununun sağ kalmasını istemeyen Augustus'un emrine uyan muhafız kuvvetlerinden bir komutanı tarafından öldürülmüştü. Germanicus, Postumus'un idam edildiğini öğrenince afalladı ve yıkıldı; ama o sırada isyandan başka bir şey düşünmeye vakti yoktu. Ama o haberin en çok zavallı Claudius'u yıktığından emin olabilirsiniz, çünkü zavallı Claudius'un o sıralar bol bol boş vakti vardı. Hatta zavallı Claudius uğraşacak bir şeyler bulmakta zorlanıyordu. Kimse tarih üstüne günde beş altı saatten fazla yazamaz, hele yazdıklarını büyük ihtimalle kimse okumayacaksa. O yüzden acıya teslim oldum. Aslında Clement'in öldürüldüğünü ve bu cinayeti Augustus'un da, Livia'yla Tiberius'un da emretmediklerini nereden bilebilirdim?

Clement'in ölümünün sorumlusu, Sallust Bahçeleri'nin sahibi ve Augustus'un yakın arkadaşı olan, Crispus adlı, yaşlı bir şövalyeydi. Roma'dayken Augustus'un öldüğünü haber alınca, Nola'ya gidip Livia'yla Tiberius'a danışmak yerine hemen Planasia'daki muhafız kuvvetleri yüzbaşısına haber göndererek Postumus'un idam edilmesini emretmiş ve mektubu Tiberius'un mührüyle mühürlemişti. Balkanlar'a gitmek zorunda olan Tiberius kendi mührünün kopyasını Crispus'a, bazı ticari belgeleri kendisinin adına imzalaması için vermişti. Tiberius'un kızacağını ya da kızmış gibi yapacağını bilen Crispus hemen Livia'ya sığındı ve Postumus'u ortadan kaldırmasının sebebinin kulağına gelen bir kumpas olduğunu açıkladı; bazı muhafız subaylarının Julia'yla Postumus'u kurtarmak için bir gemi göndermeyi ve onları Köln'deki alaylara götürmeyi planladıklarını duymuştu; Germanicus'la Agrippina'nın o ikisine kucak açacakları

kesindi, sonra da subaylar Germanicus'la Postumus'u Roma'ya yürümeye zorlayacaklardı. Tiberius isminin bu şekilde kullanılmasına çok sinirlendi, ama durumu olabildiğince lehine kullanmak isteyen Livia hiç istifini bozmadı ve *sahiden* Postumus öldürülmüş gibi yaptı. Crispus yargılanmadı ve Senato'ya, Postumus'un ilahlaştırılmış dedesinin emriyle öldürüldüğü, çünkü bilge Augustus'un, torunu olacak vahşi mizaçlı genç adamın dedesinin ölüm haberini alır almaz mutlak iktidarı ele geçirmeye kalkacağını öngördüğü ve Postumus'un sahiden de bunu yaptığı gayriresmi olarak söylendi. Crispus'un Postumus'u öldürtmek istemesinin sebebi Tiberius'la Livia'nın gözüne girmek veya iç savaş çıkmasını engellemek değildi. Bir hakaretin intikamını alıyordu. Zengin olduğu kadar tembel olan Crispus asla memurluk için başvurmadığını, basit bir Roma şövalyesi olmaktan memnun olduğunu böbürlenerek söylemişti bir keresinde. Postumus "Basit bir Romalısın demek Crispus?" diye karşılık vermişti. "Öyleyse basit Romalılardan biraz binicilik dersi alsan iyi olur."

Tiberius isyanı henüz haber almamıştı. Germanicus'a dostane bir mektup yazıp Augustus'un ölümü nedeniyle başsağlığı diledi ve Roma'nın sınırlarının korunmasında artık ona ve üvey kardeşi Castor'a güvendiğini, kendisinin artık yurtdışında hizmet veremeyecek kadar yaşlı olduğunu, hem Roma'da kalıp Senato işleriyle ilgilenmesi gerektiğini söyledi. Postumus'un öldürülmesinden hoşlanmasa da, Augustus'un bu kararını sorgulayamayacağını söyledi. Crispus'tan bahsetmedi. Germanicus, Augustus'un Postumus'la ilgili fikrini, Germanicus'un bilmediği birtakım bilgiler yüzünden bir kez daha değiştirdiği sonucuna vardı ister istemez; konunun kapanmasına bir süreliğine göz yumdu.

15. Bölüm

Ren isyanı, Balkan kuvvetlerinin arasında çıkan isyandan esinlenerek çıkmıştı. Zaten epeydir hoşnutsuz olan askerler, Augustus'un onlara bıraktığı mirastan –adam başı üç altın sikke, yani altı üstü dört aylık maaştı– memnun kalmamışlardı; Tiberius'un, konumunun sallantıda olması sebebiyle, askerlerin gözüne girmek için onların makul taleplerini yerine getireceğini düşünüyorlardı. Bu taleplerin arasında maaş artışı, hizmet süresinin on altı yılla sınırlandırılması ve kamp disiplininin gevşetilmesi vardı. Asker maaşının düşük olduğu kesindi: Askerler silahlarını ve donanımlarını kendi ceplerinden almak zorunda kalıyorlardı ve fiyatlar yükselmişti. Yedek asker sayısındaki azalma da, yıllar önce emekli edilmesi gereken binlerce askerin orduda bırakılmasına yol açmıştı ve hizmet veremeyecek durumda olan emekli askerler tekrar askere alınmıştı. Ayrıca yakın zamanlarda azat edilmiş kölelerden oluşturulan müfrezeler savaşta öyle kötüydüler ki, Tiberius disiplini artırmanın şart olduğunu düşünmüş ve yüzbaşılarına askerlere sert davranmalarını, onlara sürekli angaryalar yaptırmalarını ve asma dalından yapılma sopalarını –bunlar rütbelerinin simgesiydi– onların sırtından eksik etmemelerini söylemişti.

Augustus'un ölüm haberi Balkan kuvvetlerine ulaştığında, üç alay bir yaz kampında birlikteydiler ve General

onlara birkaç günlük izin verdi. Bu rahatlık ve avarelik deneyimiyle dengesi bozulan askerler, yeniden yürüyüş düzenine geçmeleri emredildiğinde, yüzbaşılarına itaat etmediler. Bazı talepler öne sürdüler. General onlara bu talepleri yerine getirme yetkisinin bulunmadığını söyledi ve isyan etmenin tehlikeli sonuçları konusunda gözdağı verdi. Askerler şiddete başvurmasalar da emirlere uymayı reddettiler; sonunda General onların taleplerini Tiberius'a iletmek için oğlunu Roma'ya göndermek zorunda kaldı. Oğlu kamptan ayrılır ayrılmaz başıbozukluk arttı. Disiplinsiz askerler kampla civar köyleri yağmaladılar, General elebaşılarını tutuklayınca da muhafız koğuşuna zorla girip onları kurtardılar; kendilerine direnmeye çalışan bir yüzbaşıyı öldürdüler. Bu yüzbaşının lakabı "Bir Tane Daha Ver" idi, çünkü bir adamın sırtında sopa kırınca ikinciyi ve üçüncüyü isterdi. General'in oğlu Roma'ya varınca Tiberius, Castor'u iki muhafız taburunun, bir muhafız süvari bölüğünün ve Germenlerden oluşan Hanedan Taburu'nun başına geçirdi ve onu generale destek olması için gönderdi; Tiberius'un pek az arkadaşından biri olan bir kurmay subay, Muhafız Komutanı'nın Sejanus adlı oğlu, Castor'la birlikte, onun teğmeni olarak gitti. Bu Sejanus'tan daha sonra bahsedeceğim. Castor kampa varınca isyankâr askerlere vakarla ve korkusuzca konuşma yaptı, onlara babasının mektubunu okudu; bu mektupta Tiberius birlikte birçok savaşta zorluklara göğüs gerdiği yenilmez alayların sorunlarıyla ilgileneceğine ve Augustus'un yasını tutmayı bitirir bitirmez onların taleplerinin Senato'da kabul edilmesi için uğraşacağına söz veriyordu. Oğlu şimdilik onların çabuk halledilebilecek sorunlarıyla ilgilenecekti – geri kalanlarsa Senato'da görüşülmeliydi.

İsyancılar taleplerini iletmek için yüzbaşılarından birini sözcü olarak seçtiler, çünkü hiçbiri elebaşı olarak görülmek istemiyordu. Castor çok üzgün olduğunu ama on altı yıllık hizmet sınırı, emekli askerlerin terhis edilmesi ve maaşlara

günde bir gümüş sikkelik zam yapılması gibi talepleri yerine getirme yetkisinin olmadığını söyledi. Böyle tavizleri ancak babası ve Senato verebilirlerdi.

Askerler bunu duyunca sinirlenip çirkinleştiler. Yetkisi yoksa neden geldiğini kaba bir dille sordular. Babası Tiberius'un ne zaman sıkıntılarını dile getirseler hep aynı numarayı yaptığını, Augustus'la Senato'nun arkasına saklandığını söylediler. Hem Senato dediğin neydi ki? O işe yaramaz, tembel, zengin Senatörlerin çoğu düşman kalkanı veya öfkeyle çekilmiş kılıç görseler korkudan ölürlerdi! Askerler Castor'un adamlarını taşlamaya başlayınca durum tehlikeli bir hal aldı. Ama o gece talihli bir rastlantı oldu. Ay tutuldu ve ordu bundan şaşırtıcı bir şekilde etkilendi – bütün askerler batıl inançlıdır. Ay tutulmasını, Tanrı'nın onlara Bir Tane Daha Ver'i öldürdükleri ve otoriteye başkaldırdıkları için sinirlenmesinin alameti olarak yorumladılar. İsyancıların arasındaki, isyana gizliden gizliye karşı olan bir grup vardı; onlardan biri Castor'a geldi ve kendisi gibi düşünenleri toplayıp ikişer üçer kişilik gruplar halinde çadırlara göndererek, askerlerin aklını başına ikna yoluyla getirmeye çalışmayı önerdi. Castor kabul etti. Sabah olduğunda kampın ortamı epey değişmişti ve Castor, General'in oğlunu tekrar aynı talepleri iletmesi için Tiberius'a göndermeyi kabul etse de, görünüşe göre isyanı çıkarmış olan iki kişiyi tutuklayıp askerlerin önünde idam etti. Askerler buna karşı çıkmadılar, hatta bağlılıklarını göstermek için yüzbaşının beş katilini kendi elleriyle teslim ettiler. Ama Roma'dan haber gelmeden yürüyüş düzenine geçmeyi de, en gerekli işler dışında herhangi bir iş yapmayı da ısrarla reddettiler. Hava bozuldu ve aralıksız yağan sağanak, kamptaki çadırların arasındaki irtibatı kopardı. Bu tanrıların yeni bir uyarısı olarak görüldü ve ulak geri dönmeden önce isyan sona erdi; alaylar kışlık karargâha subaylarının idaresinde, kuzu kuzu geri döndüler

Ren'deki isyansa çok daha ciddiydi. Roma idaresindeki Germania'nın doğu sınırı artık Ren'di ve ülke Yukarı ve

Aşağı olmak üzere iki eyalete ayrılmıştı. Helvetia'ya kadar uzanan Yukarı Eyalet'in başkenti Mainz'dı, kuzeyde Schelde ve Sambre'a kadar uzanan Aşağı Eyalet'in başkentiyse Köln'dü. Her eyalette dörder alaylık birer ordu bulunuyordu ve Germanicus Başkomutan'dı. Aşağı Ordu'nun yazlık kampında kargaşa çıktı. Oradaki askerlerin şikâyetleri Balkan ordusundakilerin şikâyetleriyle aynıydı; ama aralarındaki, orduya yeni katılmış şehirli azat edilmiş kölelerin oranı daha fazla olduğundan isyanları daha şiddetli oldu. Bu azat edilmiş köleler yapı itibarıyla hâlâ köleydiler ve ordunun belkemiğini oluşturan, çoğu yoksul köylüler olan, hür doğmuş vatandaşlara kıyasla çok daha aylak ve lüks bir hayata alışkındılar. Berbat askerler olan bu adamlar, alaylarının birlik ruhunu hiç umursamıyorlardı. Çünkü son seferde Germanicus'un komutasında olan alaylardan değillerdi; Tiberius'un adamlarıydılar.

Ne yapacağını şaşıran General, kendisini şikâyet ve tehditlerle sıkıştıran küstah asileri dizginleyemedi. Onun ürktüğünü gören asiler en nefret ettikleri yüzbaşılarına saldırdılar ve yirmi kadarını kendi asma sopalarıyla döverek öldürüp cesetlerini Ren'e attılar. Geri kalanları da alay ve hakaret ederek kamptan kovdular. Bu korkunç ve duyulmamış tavra karşı çıkmaya çalışan tek yüksek rütbeli subay Cassius Chaerea oldu. Kalabalık bir grubun saldırısına uğradı, ama kaçmak veya merhamet dilenmek yerine kılıcını çekip sağa sola savurarak aralarına daldı ve grubu yarıp geçerek kutsal platforma gitti; oradayken hiçbir askerin kendisine el sürmeye cesaret edemeyeceğini biliyordu.

Germanicus'un arkasında Muhafız taburları yoktu; yine de hemen yanına birkaç adam alıp, isyan çıkan kampa gitti. Katliamdan henüz haberi yoktu. Adamlar Generallerine yaptıkları gibi onun da etrafını sardılar, ama soğukkanlılığını koruyan Germanicus onlarla ancak sancaklarının altında, doğru düzgün bölükler ve taburlar halinde toplandıklarında

konuşacağını, çünkü kimlere hitap ettiğini bilmek istediğini söyledi. Otoriteye verilecek küçük bir taviz olarak görüldü bu; hem askerler onun ne diyeceğini merak ediyorlardı. Askeri düzene geri dönünce disiplin hisleri de az çok geri geldi ve her ne kadar subaylarını katlettikleri için artık Germanicus'un güvenini kazanma veya onun tarafından bağışlanma umutları kalmasa da, onun cesur, insancıl ve onurlu bir adam olduğunu hissettiler birden. Yaşlı emekli askerlerden biri –orada yirmi beş otuz yıldır Germania'da görev yapan birçok adam vardı– "Babasına ne kadar benziyor!" diye seslendi. Bir başkası da "Babasına çekmiş," diye seslendi. Germanicus onların dikkatini toplamak için normal ses tonuyla konuşmaya başladı. Önce Augustus'un ölümünden ve bunun yol açtığı derin üzüntüden bahsetti, ama Augustus'un ardında yıkılmaz eserler ve hem devleti hem de orduları kendisinin istediği şekilde yönetebilecek kapasitede bir halef bıraktığını söyledi. "Babamın Germania'da kazandığı şanlı zaferleri bilirsiniz. Birçoğunuzun o zaferlerde payı oldu."

"Ondan daha iyi bir general de, daha iyi bir adam da görülmemiştir," diye bağırdı bir emekli asker. "Yaşasın Germanicus, yaşasın baba oğul!"

Ağabeyim son derece saf olduğundan, sözlerinin uyandırdığı etkiyi fark edemedi. Babasından kastı Tiberius'tu (ona da sık sık Germanicus denirdi), ama emekli askerler onun gerçek babasını kastettiğini sanmışlardı; Augustus'un halefinden kastı da yine Tiberius'tu, ama emekli askerler kendini kastettiğini sanmışlardı. Bu yanlış anlamanın farkına varmayan Germanicus, İtalya'da egemen olan uyumdan ve Galyalıların sadakatinden (onların bölgesinden yeni gelmişti) bahsetti ve askerlerin durup dururken karamsarlığa kapılmalarına anlam veremediğini söyledi. Sıkıntıları neydi? Yüzbaşılarına, albaylarına ve generallerine ne yapmışlardı? Bu subaylar neden gelmemişlerdi? Yoksa duydukları doğru muydu; kamptan kovulmuş muydular?

"Birkaçımız hâlâ yaşıyoruz ve buradayız Caesar," diyen Cassius toparlayarak askerlerin arasından geçip Germanicus'u selamladı. "Sayımız az! Beni platformdan zorla alıp muhafız koğuşuna hapsettiler ve dört gündür yemek vermediler. Yaşlı bir asker sağ olsun, beni az önce serbest bıraktı."

"*Sana* Cassius. *Sana* bunu yaptılar ha! Teutoburger Ormanı'ndan seksen kişiyi kurtaran sana? Ren köprüsünü kurtaran adama?"

"Eh, en azından canımı bağışladılar," dedi Cassius.

Germanicus dehşetle sordu: "Bu doğru mu askerler?"

Biri "Layıklarını buldular," diye bağırdı, sonra da korkunç bir uğultu yükseldi. Askerler soyunup göğüslerindeki onur verici, gümüşi, belirgin yara izlerini ve sırtlarındaki çarpık çurpuk, solgun sopa izlerini gösterdiler. Saflardan koşarak çıkan dermansız bir ihtiyar ağzını elleriyle açıp dişsizliğini sergiledi. "Dişlerim olmadığından sert gıdalar yiyemiyorum General; lapayla beslenerek de yürüyüş yapıp savaşmam mümkün değil. Babanızın Alpler'e yaptığı ilk seferde onun komutasındaydım ve o zamanlar bile altı yıllık askerdim. Benimle aynı bölükte hizmet veren iki torunum var. Beni emekliye ayırın General. Siz daha el kadar bebekken sizi dizlerimde hoplatmıştım! Bakın General, fıtığım var ve bu haldeyken, sırtımda elli kilo yük taşıyarak yirmi mil yürümemi bekliyorlar benden."

"Sırana geri dön Pomponius," diye emretti Germanicus; yaşlı adamı tanımış ve onun hâlâ orduda olduğunu görünce afallamıştı. "Kendine gel. Durumunu daha sonra inceleyeceğim. Tanrı aşkına, genç askerlere iyi örnek ol!"

Pomponius selam verip saflara geri döndü. Germanicus askerleri susturmak için elini kaldırdı; ama adamlar bağırmayı, maaşlarının azlığından yakınmayı, kalk borusundan yatana dek sürekli angaryalarla uğraştıkları için kendilerine ayıracak zaman bulamadıklarını ve artık ordudan terhis edilmenin tek yolunun yaşlılıktan ölmek olduğunu söyleme-

yi sürdürdüler. Germanicus sessizlik çökene dek sustu. Sonra dedi ki: "Babam Tiberius adına söz veriyorum ki, adalet neyi gerektiriyorsa yapılacak. Babam sizin iyiliğinizi benim kadar istiyor ve sizin için elinden geleni yapacaktır, İmparatorluğa zararı dokunmadığı sürece. Buna söz veriyorum."

Biri "Ah, Tiberius'un canı cehenneme!" diye bağırınca dört bir yandan aynı haykırış ve homurtularla yuhalamalar yükseldi. Sonra birden hep bir ağızdan bağırmaya başladılar: "Haydi Germanicus! Bizim İmparatorumuz sensin. Tiberius'u Tiber'e at! Haydi Germanicus! Germanicus İmparator olsun! Tiberius'un canı cehenneme! Livia orospusunun canı cehenneme! Haydi Germanicus! Roma'ya yürü! Biz senin askerleriniz! Haydi Germanicus, Germanicus'un oğlu! Germanicus İmparator olsun!"

Germanicus apışıp kalmıştı. "Böyle konuşmakla delilik ediyorsunuz askerler," diye bağırdı. "Beni ne sandınız? Hain mi?"

Bir emekli asker "Bırak bu işleri General!" diye bağırdı. "Daha demin Augustus'un yerine geçeceğini kendi ağzınla söyledin. Çark etme şimdi!"

Germanicus o zaman hatasını anladı ve "Haydi Germanicus" tezahüratı devam edince yargı platformundan atlayıp, bir direğe bağlanmış olan atına koştu; niyeti atına atlayıp bu uğursuz kamptan dörtnala kaçmaktı. Ama askerler kılıçlarını çekip yolunu kestiler.

Kontrolünü kaybeden Germanicus "Bırakın geçeyim, yoksa Tanrı adına yemin ederim ki intihar ederim," diye haykırdı.

"Sen İmparatorumuzsun," diye karşılık verdiler.

Germanicus kılıcını çekti, ama biri kolunu tuttu. Düzgün insanlar Germanicus'un samimi olduğunu anladılar, ama eski kölelerin çoğu onun ikiyüzlü olduğunu ve onurluymuş, erdemliymiş numarası yaptığını düşündü. İçlerinden biri gülerek "Kılıcımı al. Daha sivridir!" diye seslendi. Bu adamın yanında duran yaşlı Pomponius sinirlenip onun ağzını yum-

rukladı. Arkadaşları Germanicus'u apar topar General'in çadırına götürdüler. General yatağında yarı cansız yatıyordu; korkudan yorganın altına saklanmıştı. Kalkıp Germanicus'u selamlayabilmesi epey uzun sürdü. Helvetia sınırından gelen paralı askerler olan muhafızları, onun ve yaverlerinin hayatını kurtarmışlardı.

Çabucak toplantı yapıldı. Cassius, Germanicus'a muhafız kışlasında yatarken, isyancıların Yukarı Eyalet'teki alaylara heyet göndermek üzere olduklarını ve onların desteğini alarak ayaklanmayı tüm orduya yaymak istediklerini duyduğunu söyledi. İsyancılar Ren'i korumasız bırakıp Galya'ya yürümekten, şehirleri yağmalamaktan, kadınları kaçırmaktan ve güneybatıda, Pireneler'i arkalarına alarak bağımsız bir askeri krallık kurmaktan bahsetmişlerdi. Roma'nın elinden bir şey gelmeyeceğinden, askerler krallıklarını fethedilmez kılmak için gerekli zamanı bulurlardı.

Germanicus hemen Yukarı Eyalet'e gidip, oradaki alaylara Tiberius'a bağlılık yemini ettirmeye karar verdi. Geçenlerde doğrudan onun komutasında görev yapan bu askerlere isyancı heyetinden önce ulaşırsa, kendisine sadık kalacaklarına inanıyordu. Onların da maaş ve hizmet süresi konusunda dertli olduklarının farkındaydı, ama yüzbaşıları daha iyiydi; Germanicus o adamları bizzat seçmişti ve şöhretten çok sabrı ve askeri nitelikleri kıstas almıştı. Ama önce buradaki asi alayları yatıştıracak bir şeyler yapmak gerekiyordu. Yapacak tek bir şey vardı. Germanicus hayatının ilk ve tek suçunu işledi: Tiberius'un ağzından sahte bir mektup yazdı ve bu mektubu ertesi sabah çadır girişine getirtti. Kuryeyi geceleyin gizlice kamptan göndermişti; bir at çalıp güneybatı yönünde yirmi mil ilerlemesini, sonra da başka bir yoldan dörtnala geri dönmesini söylemişti.

Mektupta Tiberius'un Germania'daki alayların bazı haklı şikâyetlerde bulunduğunu duyduğu ve onların isteklerini bir an önce yerine getirmek istediği yazılıydı. Tiberius,

Augustus'un bıraktığı mirasın onlara hemen dağıtılmasını sağlayacaktı ve askerlerin sadakatine duyduğu güvenin bir göstergesi olarak, mirasın bir o kadarını da kendi cebinden dağıtacaktı. Maaş zammının Senato'da kabul edilmesini sağlayacaktı. Yirmi yıl hizmet vermiş herkesi derhal ve koşulsuzca, on altı yıllık hizmet süresini tamamlamış herkesi de koşullu olarak terhis ettirecekti – bu ikinci gruptakiler ancak garnizon görevi için geri çağrılabileceklerdi.

Germanicus amcası Tiberius, babaannesi Livia veya kız kardeşi Livilla kadar usta bir yalancı değildi. Kuryenin atının sahibi hem kendi atını hem de Germanicus'un seyislerinden olan kuryeyi tanıdı. Mektubun sahte olduğu haberi yayıldı. Ama emekli askerler mektup gerçekmiş gibi davranmaktan ve verilen sözlerin derhal yerine getirilmesini, terhis edilmelerini ve mirasın onlara dağıtılmasını istemekten yanaydılar. Bunu yaptıklarında Germanicus İmparator'un sözünün eri olduğunu ve belki de hemen o gün terhis edileceklerini söyledi. Ama miras konusunda sabırlı olmalarını istedi; mirasın tamamını ancak kışlık karargâhlarına geri döndüklerinde alabilirlerdi. Kampta herkese altışar altın sikke dağıtacak kadar para olmadığını, ama General'in elinde ne kadar varsa dağıtmasını sağlayacağını söyledi. İsyancılar bunu duyunca biraz yatıştılar, ama Germanicus onları hayal kırıklığına uğratmıştı; Tiberius'tan korktuğunu ve belgede sahtecilik yapacak tıynette biri olduğunu söylediler. Yüzbaşılarını bulmak için arama ekipleri gönderdiler ve Generallerinin emirlerine tekrar uyma sözü verdiler. Germanicus General'e, bir an önce kendini toplamazsa Senato'da korkaklıktan yargılanacağını söylemişti.

Germanicus terhis işleriyle ilgilendikten ve eldeki bütün paranın dağıtılmasını sağladıktan sonra atına binip Yukarı Eyalet'e gitti. Alayların Aşağı Eyalet'te olanları öğrenmeyi merakla beklediklerini gördü; ama henüz isyana kalkışmamışlardı, çünkü Generalleri Silius iradesi kuvvetli bir adam-

dı. Germanicus sahte mektubu onlara da okudu ve Tiberius'a bağlılık yemini etmelerini istedi; bunu hemen yaptılar.

Ren ayaklanmasının haberi gelince Roma karıştı. Balkan ayaklanmasıyla –ki henüz bastırılamamıştı– bizzat ilgilenmek yerine Castor'u gönderdiği için eleştiri yağmuruna tutulan Tiberius artık sokaklarda yuhalanıyordu; insanlar ona sadece onun komuta ettiği askerlerin ayaklanmasının, diğerlerininse sadık kalmasının sebebini soruyorlardı. (Germanicus'un Dalmaçya'da komuta ettiği askerler de ayaklanmamıştı.) Hemen Germania'ya gitmesini ve yol açtığı sorunu Germanicus'a yıkmak yerine bizzat çözmesini söylüyorlardı. Dolayısıyla Senato'ya Germania'ya gideceğini söyledi ve hazırlıklara yavaş yavaş başladı; yaverlerini seçti ve küçük bir donanma kurdu. Ama hazır olduğunda, artık kış yaklaştığından denizyoluyla seyahat tehlikeliydi ve Germania'dan umut verici haberler gelmişti. Bu yüzden Tiberius gitmedi. Gitmeye başından beri niyeti yoktu zaten.

Bu arada Germanicus bana telaşla mektup yazıp, kimseye söylemeden hemen kendi servetinden iki yüz bin altın sikke toplamamı istedi; bu para Roma'nın güvenliği için gerekliymiş. Daha fazlasını söylemedi, ama imzalı bir belge göndererek beni vekili kıldı. Baş kâhyasına gittim; adam gayrimenkul satmadıkça o paranın ancak yarısını bulabileceğini, gayrimenkul satışı olursa da söylentiler çıkacağını ve görünüşe göre Germanicus'un bunu istemediğini söyledi. Dolayısıyla meblağın geri kalanını kendi cebimden vermek zorunda kaldım – biriktirdiğim paradan elli bin verdim ki rahip olmak için de para ödediğimden sadece on binim kaldı – Şehir'deki babadan kalma bir gayrimenkulün satışından da elli bin elde ettim – neyse ki zaten bir fiyat teklifi almıştım –; ayrıca gözden çıkarabileceğim kölelerimi sattım, ama sadece bana sadık olmadıklarını düşündüğüm erkeklerle kadınları. Mektubu aldıktan iki gün sonra parayı gönderdim. Annem gayrimenkul satışı yaptığımı öğrenince küplere bin-

di; ama o paraya neden ihtiyaç duyduğumu söyleyemeyeceğimden, son zamanlarda kumarda fazla para kaybettiğimi ve kayıplarımı telafi etmeye çalışırken de iki misli fazlasını kaybettiğimi söyledim. Bana inandı ve bir de "kumarbaz" yaftasını yapıştırdı. Ama Germanicus'u ve Roma'yı hayal kırıklığına uğratmamış olmam, annemin iğnelemelerine katlanabilmemi sağladı.

Şunu belirtmeliyim ki o sıralar epey kumar oynuyordum, ama asla büyük paralar kazanmadan veya kaybetmeden. Çalıştıktan sonra stres atmak için kumar oynuyordum. Augustus'un dinsel reformlarıyla ilgili tarih kitabımı bitirdikten sonra, Augustus'un kutsallığına adadığım, zar oyunuyla ilgili, kısa bir mizahi kitap yazdım; bu kitabı yazmamın sebebi annemi iğnelemekti. Zar oyununa bayılan Augustus'un babama yazdığı bir mektubu alıntıladım: Augustus bu mektupta dün geceki oyunlarından büyük haz aldığını, çünkü babamın şimdiye kadar gördüğü en kötü oyuncu olduğunu söylüyordu. Onun ne zaman Köpek atışı yapsa gülerek kaderine sövüp saydığını, ama karşısındaki oyuncu Venüs atışı yaparsa sanki bu atışı bizzat yapmış gibi sevindiğini ifade ediyordu. "Seni yenmek gerçekten keyifli sevgili dostum ve bir insana edebileceğim en büyük iltifat bu; normalde kazanmaktan nefret ederim, çünkü güya bana en sadık olan arkadaşlarımın içyüzünü görmeme yol açar. En yakın dostlarım hariç herkes bana karşı kaybetmekten nefret eder, çünkü İmparator olarak sınırsız servete sahip olduğumu ve Tanrıların beni artık daha fazla kayırmaması gerektiğini düşünürler. Dolayısıyla bir iki zar atışından sonra mutlaka bilerek hata yapmak –belki fark etmişsindir– taktiğimdir. Yanlış hesaplamışım gibi yaparak, kazandığımdan azını alırım ya da borcumdan fazlasını öderim ve senin gibi, hatamı düzeltecek kadar dürüst insanlara pek rastlanmıyorum." (Tiberius'un kaybedince küplere bindiğini söylediği pasajı da alıntılamak isterdim, ama bunu yapamazdım tabii.)

Bu kitapta zar oyununun tarihini yarı ciddi bir dille anlattım, hayali yazarlardan alıntılar yaptım ve zar bardağını sallamanın çeşitli yollarından bahsettim. Ama ana konu kazanmak ve kaybetmekti elbette; kitabın ismi de *Zar Oyununda Kazanmanın Yolu*'ydu. Augustus bir başka mektubunda, kaybetmeye çalıştıkça kazandığını ve kendi aleyhine hile yapsa bile genellikle masadan para kaybetmeden kalktığını yazmıştı. Pollio'ya atfedilen, tam tersi bir sözü alıntıladım; Pollio dedem Antonius'un zar oyununda kazanmaya çalıştıkça kaybettiği gibisinden bir şeyler söylemişti. Bu iki sözden yola çıkarak, zar oyununun temel kuralına ulaştım: Tanrılar birine başka sebeplerden dolayı sinirlenmemişlerse, kazanmayı en az umursayan kişinin kazanmasını sağlıyorlardı hep. Dolayısıyla zar oyununda kazanmanın tek yolu, kaybetmeyi gerçekten istemekti. Umacım Cato'nun ağdalı üslubunun parodisini yaptığım bu kitap, mükemmel bir şekilde paradoksal bir sava dayalı olduğundan çok eğlenceliydi, her ne kadar bunu söylemekle kendimi övüyor olsam da. Eski bir meselden bahsettim: Bu meselde bir adama 1000 altın sikke vaat edilir, ama adam bu parayı ancak alaca katıra binmiş bir yabancıyla karşılaştığında katırın kuyruğunu hiç düşünmezse alacaktır. Bu hicvimin tarih kitaplarımı fazla ağır bulan insanların hoşuna gideceğini umuyordum. Ama öyle olmadı. Kitabımı mizahi bir eser olarak görmediler. Cato'nun eserlerini okuyarak büyümüş eski kafalı okuyucuların kahramanlarının parodisinin yapılmasından hoşlanmayacaklarını, Cato'nun eserlerini okumamış olan genç kuşağın da parodiyi fark etmeyeceğini tahmin etmeliydim. Kitabımın son derece sıkıcı ve aptalca olduğu, fazla ciddi yazıldığı ve zihinsel yetersizliğimle ilgili söylentilerin doğruluğunun kesin kanıtı olduğu söylendi.

Bu kitaba boşa zaman harcayarak düşüncesizlik etmiştim; Germanicus kaygıyla parasını beklerken ben oturup zarlar hakkında kitap yazmıştım. Yaşlı Athenodorus sağ olsa beni epey azarlardı bence.

16. Bölüm

Germanicus'u Bonn'da Tiberius'un gönderdiği bir senatör heyeti karşıladı. Aslında Germanicus'un ayaklanmanın ciddiyetini abartıp abartmadığını veya hafife alıp almadığını görmeye gelmişlerdi. Ayrıca Tiberius'tan mektup getirmişlerdi; Tiberius bu mektupta kendisi adına verilen tüm sözleri onayladığını, sadece mirasın iki katının ödenmesini yanlış bulduğunu, çünkü artık bu ödemenin sırf Germania'daki alaylara değil, tüm orduya vaat edilmesi gerekeceğini söylüyordu. Germanicus'u sahte mektup numarası görünüşe göre işe yaradığı için kutlasa da, bu numaranın gerekli olmasından esef duyduğunu belirtiyordu. Sözlerini yerine getirip getirmemesinin askerlerin tavrına bağlı olduğunu ekliyordu. (Germanicus'un sandığının aksine, Tiberius'un bundan kastı askerlerin emirlere itaat etmeleri durumunda verilen sözleri yerine getirecek olması değil, bunun tam tersiydi.) Germanicus hemen yanıt yazıp mirasın iki katının ödenmesi meselesi için özür diledi, ama fazladan ödemeyi kendi cebinden yapacağını ve askerlerin ödemeyi Tiberius'un yaptığını sanacaklarını söyledi: Ayrıca sahte mektupta sadece Germania'daki alayların fazladan para alacaklarını, bunun geçenlerde Ren'in ötesinde çıktıkları seferdeki başarılarının ödülü olacağını açıkça belirtmişti. Verilen diğer sözlere gelince, yirmi yıl hizmet vermiş emekli askerler terhis edilmişti bile ve paralarını alır almaz gideceklerdi.

Onca parayı öderse zor duruma düşecek olan Germanicus bana mektup yazıp, cebimden harcadığım elli bin altın sikkenin geri ödenmesi konusunda onu bu aralar sıkıştırmamamı istedi. Ona bu parayı borç olarak vermediğimi, hediye ettiğimi ve bundan gurur duyduğumu söyledim. Ama olayların akışına geri dönelim. Heyet geldiğinde alaylardan ikisi Bonn'daki kışlık karargâhlarındaydı. Generalin komutasında geri dönerlerken bir rezalet yaşanmıştı: Para keseleri uzun sırıklara ters bağlanıp sancakların arasında taşınmıştı. Diğer iki alay, mirasın tamamını almadan yazlık kamptan ayrılmayı reddetmişlerdi. Bonn alayları, yani Birinci ve Yirminci Alaylar, heyetin verilen tavizleri iptal etmeye geldiğinden şüphelenip tekrar ayaklanmaya başlamışlardı. İçlerinden bazıları hemen yeni krallıklarına gitmek istiyordu; gece yarısı bir grup asker Germanicus'un çadırına girip onu yatağından zorla kaldırdılar ve boynundaki ince altın zincirde asılı olan mabet anahtarını çekip alarak, mabedin kilitli kapısını açıp içindeki Yirminci Alay Kartalı'nı aldılar. Sokaklarda bağıra çağıra, yoldaşlarına "Kartal'ı takip etmeleri" çağrısında bulunarak yürürken, gürültüyü duyunca Germanicus'u korumak için dışarı fırlayan senatörlerle karşılaştılar. Askerler küfrederek kılıçlarını çektiler. Senatörler yön değiştirip Birinci Alay'ın karargâhına daldılar ve alay Kartal'ının bulunduğu mabede sığındılar. Ama peşlerindeki adamların hiddet ve içkiden gözleri dönmüştü; cesur bir adam ve iyi bir kılıççı olan Sancaktar müdahale etmese, heyet başkanının başı yarılacaktı – bu affedilmez suç, tüm ülkede iç savaş çıkmasına yol açardı.

Kargaşa gece boyunca sürdü, ama sarhoş olan düşman bölüklerin arasında çıkan kavgalar hariç kan dökülmedi neyse ki. Şafak sökünce Germanicus borazancıya toplanma borusunu çalmasını söyledi, platforma çıktı ve senatör heyetinin başkanını yanına çağırdı. Askerler kaygılı, mahcup ve sinirliydiler; ama Germanicus'un cesaretine hayran kal-

dılar. Germanicus karşılarında durup susmalarını emretti, sonra da uzun uzun esnedi. Ağzını eliyle kapatıp özür diledi ve çadırındaki farelerin didişmeleri yüzünden doğru düzgün uyuyamadığını söyledi. Bu espriyi beğenen askerler güldüler. Germanicus onlarla birlikte gülmedi. "Tanrı'ya şükür ki şafak söktü. Hayatımda böyle berbat bir gece görmedim ben. Bir ara rüyamda Yirminci Alay Kartalı'nın çalındığını gördüm. Onu bu sabah karşımda görmek ne güzel! Kampta bazı yıkıcı insanlar vardı; bunları bir Tanrı, bir kabahatimiz yüzünden göndermiştir şüphesiz. O deliliği hepiniz hissettiniz ve Roma tarihinde görülmemiş bir suç işlemenizi ancak bir mucize engelledi – kılıçlarınızdan kaçıp İlahlarınıza sığınan bir elçiyi, kendi Şehrinizin elçisini yok yere öldürüyordunuz az kalsın!" Germanicus daha sonra heyetin sadece Tiberius'un Senato adına verdiği sözlere sadık olduğunu söylemeye ve kendisinin bu sözleri yerine getirip getirmediğini kontrol etmeye geldiğini söyledi.

Biri "Eee, durum nedir peki? Paranın geri kalanı nerede?" diye bağırınca diğerleri ona katıldılar. "Paramızı istiyoruz." Ama şans eseri tam o sırada kampa yedek kuvvetler eşliğinde giren, para taşıyan at arabalarını gördüler. Bu fırsatı değerlendiren Germanicus, senatörleri yedek kuvvetlerin korumasında Roma'ya gönderdi hemen; sonra da paraların dağıtılmasıyla ilgilendi; diğer alaylara verilecek paraları yağmalamak isteyen bazı adamları zapt etmekte zorlandı.

O gün öğleden sonra kargaşa arttı; keseleri altınla dolan adamlar bol bol içki içip fütursuzca kumar oynadılar. Germanicus artık yanında olan Agrippina'nın kampta güvende olmadığına karar verdi. Agrippina yine hamileydi; ve her ne kadar küçük oğulları, yeğenlerim Nero'yla Drusus burada, Roma'da annemle ve benimle birlikte kalsalar da, Agrippina küçük Gaius'u kampa götürmüştü. Bu güzel çocuk ordunun maskotu olmuştu ve biri ona minyatür bir asker kıyafeti hazırlamıştı; bu kıyafete kalay zırh göğüslüğü, kılıç, miğfer

ve kalkan dahildi. Herkes çocuğu şımartıyordu. Annesi ona gündelik giysilerini ve sandaletlerini giydirince çocuk ağlayıp sızlanıyor, kılıcını ve küçük çizmelerini istiyor, çadırlara gitmek istediğini söylüyordu. Bu yüzden ona Caligula, yani Küçük Çizme lakabı takıldı.

Agrippina hiçbir şeyden korkmadığına ve Germanicus'un asiler tarafından öldürüldüğü haberini sağ salim almaktansa onun yanında ölmeyi yeğleyeceğine yemin etse de, Germanicus onun gitmesinde diretti. Ona çocukları öksüz kalırsa Livia'nın onlara iyi annelik edeceğini düşünüp düşünmediğini sorunca, Agrippina yelkenleri suya indirdi. Birkaç subayın eşleriyle çocukları, yas kıyafetleri içinde hüngür hüngür ağlayarak onunla birlikte gittiler. Felakete mahkûm bir şehirden kaçarcasına, yanlarına hizmetçilerini almadan, yavaş yürüyerek kamptan geçtiler. Bir katır tarafından çekilen tek bir kaba yük arabasından başka taşıtları yoktu. Cassius Chaerea onların rehberi ve tek koruyucusuydu. Savaş atına binercesine Cassius'un sırtında yolculuk eden Caligula kılıcını süvarilerden öğrendiği şekilde, bağırarak sallıyordu. Kampı sabah erkenden terk ettiler ve onları pek gören olmadı; çünkü kapıda nöbetçi yoktu ve artık kimse kalk borusu çalma zahmetine girmediğinden, askerlerin çoğu on-on bire kadar domuz gibi uyuyorlardı. Kampın dışında yılların alışkanlığıyla erken kalkmış, kahvaltı için yakacak odun toplayan birkaç yaşlı asker vardı; hanımlara nereye gittiklerini sordular. "Trier'ye," diye seslendi Cassius. "Başkomutan eşiyle çocuğunu meşhur Birinci Alay tarafından öldürülme riskinden korumak için Trier'deki yabani ama sadık Galyalı müttefiklerimizin yanına gönderiyor. Silah arkadaşlarınıza bunu söylersiniz."

Yaşlı askerler koşarak kampa geri döndüler ve içlerinden biri, yaşlı Pomponius eline bir borazan alıp alarm çaldı. Askerler uykulu gözlerle, ellerinde kılıçlarıyla, sendeleyerek çadırlarından çıktılar. "Sorun ne? Ne oldu?"

"Onu gönderdiler. Artık talihimiz yaver gitmez. Bir daha asla göremeyiz artık."

"Kimden bahsediyorsun? Kimi gönderdiler?"

"Bizim ufaklığı. Küçük Çizme'yi. Babası Birinci Alay'a güvenmediği için onu lanet olası Galyalı müttefiklerin yanına gönderdi. Orada başına neler gelir kim bilir. Galyalıları bilirsiniz. Çocuğun annesi de gönderildi. Zavallı kadıncağız, yedi aylık gebe haliyle, köle gibi yürüyerek yolculuk ediyor. Ah gençler! Germanicus'un karısı, Asker Dostu dediğimiz yaşlı Agrippa'nın kızı gitti! Küçük Çizmemiz de."

Askerler gerçekten ilginç insanlardır; kalkan derisi kadar sert, Mısırlılar kadar batıl inançlı ve Sabine nineleri kadar duygusaldırlar. On dakika sonra iki bin kadar sarhoş asker Germanicus'un çadırını keder ve pişmanlığın esrikliğiyle sarıp, ona eşini ve çok sevdikleri küçük oğlunu geri getirmesi için yalvardılar.

Solgun ve öfkeli bir yüzle dışarı çıkan Germanicus onlara kendisini daha fazla rahatsız etmemelerini söyledi. Kendilerini de, onu da, Roma'yı da rezil etmişlerdi ve Germanicus bir daha asla onlara güvenemezdi; kılıcını kendi göğsüne saplamasını engellemekle ona iyilik yapmamışlardı.

"Bize ne yapacağımızı söyle General! Ne dersen yapacağız. Bir daha asla ayaklanmayacağımıza yemin ediyoruz. Bizi affet. Seninle dünyanın sonuna kadar gideriz. Ama bize küçük oyun arkadaşımızı geri ver."

Germanicus dedi ki: "Şartlarım şunlar. Babam Tiberius'a bağlılık yemini edeceksiniz ve aranızdaki, yüzbaşılarınızı öldüren, heyete saygısızlık eden ve Kartal'ı çalan adamları teslim edeceksiniz. Bunu yaparsanız sizi affeder, oyun arkadaşınızı da geri getiririm. Ama bu kamp suçtan tamamen arındırılmadan eşim buraya gelmemeli. Kendisi yakında doğuracak; çocuğun hayatını gölgeleyecek kötü etkilere maruz kalmasını istemiyorum. Ama eşimi barbarların himayesine verdiğimin söylenmesini istemiyorsanız, onu Trier yerine

Köln'e gönderebilirim. Sizi ancak işlediğiniz kanlı suçları telafi edip unutturmak için düşmanlarımız Germenlere karşı daha da kanlı bir zafer kazanırsanız tamamen affederim."

Askerler bu şartları kabul ettiler. Bunun üzerine Germanicus, Agrippina'yla Cassius'a ulak gönderdi; ulak durumu açıklayıp Caligula'yı geri getirecekti. Askerler çadırlara koşup, bütün sadık silah arkadaşlarına kendilerine katılıp ayaklanmanın elebaşılarını tutuklama çağrısı yaptılar. Yüz kadar adam yakalanıp platforma yaka paça götürüldü; iki alaydan geriye kalan askerler kılıçlarını çekip platformun etrafını sarmışlardı. Bir albay her tutukluyu platformun yanına üstünkörü kurulmuş bir darağacına çıkardı; alayındaki askerler tutukluyu suçlu bulurlarsa adam aşağı atılıyor ve onlar tarafından kellesi uçuruluyordu. İki saat süren bu gayriresmi duruşma boyunca Germanicus tek kelime etmeden, kollarını kavuşturarak, ifadesiz bir yüzle oturdu. Tutuklulaların birkaçı hariç hepsi suçlu bulundu.

Sonuncu kelle de uçurulduktan ve cesetler kampın dışına taşınıp yakıldıktan sonra Germanicus bütün yüzbaşıları sırayla yargı platformuna çağırdı ve görevlerini nasıl yaptıklarını ayrıntılarıyla anlatmalarını istedi. Sicili iyi olan ve adam kayırmacılıkla atanmamış yüzbaşılar konusunda, emekli askerler bölüğünün fikrini sordu. Gazilerin ve tabur komutanının hakkında iyi konuştuğu yüzbaşıların rütbelerini indirmedi. Sicili kötü olan veya bölüklerinin şikâyetçi olduğu yüzbaşılarınsa rütbelerini indirdi ve bu bölüklerin yeni yüzbaşılarını kendi aralarından seçmelerini söyledi. Germanicus askerlere işbirlikleri için teşekkür etti ve onlara Tiberius'a bağlılık yemini ettirdi. Ciddiyetle yemin ettiler; hemen ardından da sevinç çığlıklarıyla yeri göğü inlettiler. Germanicus'un ulağının dörtnala döndüğünü görmüşlerdi; adamın önünde oturan Caligula tiz sesiyle bağırarak oyuncak kılıcını sallıyordu.

Germanicus çocuğu kucakladı ve son bir şey ekleyeceğini söyledi. İki alaydaki, görev süresi dolmuş bin beş yüz

emekli asker Tiberius'un talimatları doğrultusunda terhis edilmişti. Ama Tiberius'un onları tamamen bağışlamasını istiyorlarsa, yakında silah arkadaşlarıyla birlikte Ren'i geçip Varus'un yenilgisinin intikamını alabilirlerdi. Germanicus hâlâ savaşabilecek durumda olan askerlerin eski bölüklerine tekrar katılmalarına izin verecekti; yalnızca garnizon hizmeti verebilecek adamlarsa özel bir askeri kuvvete katılıp, son zamanlarda Germenlerin tehlikeli akınlarına maruz kaldığı bildirilen Tirol'de görev yapabilirlerdi. İnanır mısınız? – Terhis edilen askerlerin hepsi öne çıktılar ve yarısından fazlası Ren'in ötesinde aktif hizmet vermeyi kabul etti. Bu gönüllülerin arasında Pomponius da vardı; dişsiz ve fıtıklı olsa da, diğer askerler kadar dinç olduğunu söyledi. Germanicus onu emir eri, torunlarını da muhafızı yaptı. Yani Bonn'da işler yoluna girdi; askerler Caligula'ya ayaklanmayı tek başına bastırdığını, ileride büyük bir imparator olup müthiş zaferler kazanacağını söylediler; dediğim gibi zaten epey şımartılan çocuğa bunların söylenmesi hiç iyi olmadı.

Ama diğer iki alayın da aklının başına getirilmesi gerekiyordu; bu alaylar Xanten diye bir yerdeydiler. Paraları ödendikten sonra bile isyandan vazgeçmemişlerdi ve Generalleri onlara söz geçiremiyordu. Bonn'daki alayların isyandan vazgeçtikleri haberi gelince, ayaklanmanın elebaşıları canlarının derdine düştüler ve silah arkadaşlarını yeni şiddet ve yağma eylemlerine teşvik ettiler. Generallerine haber gönderen Germanicus hemen büyük bir askeri kuvvetin başına geçip Ren'e geleceğini ve hâlâ kendisine sadık olan adamlar Bonn'daki alayları bir an önce örnek alıp bozguncuları idam etmezlerse, hepsini ayrım gözetmeden kılıçtan geçireceğini söyledi. Mektubu sancaktarlara, astsubaylara ve güvendiği birkaç yaşlı askere okuyan General kaybedecek vakit olmadığını söyledi; Germanicus her an gelebilirdi. Diğerleri ellerinden geleni yapacaklarına söz verdiler ve sırrı bazı başka sadık askerlerle paylaştılar; gece yarısı, kararlaştırdıkları

sinyal verilince, çadırlara daldılar ve isyancıları katletmeye giriştiler. İsyancılar ellerinden geldiğince direnseler ve sadık askerlerin bir kısmını öldürseler de, sayıca üstün hasımları karşısında kısa sürede yenilgiye uğradılar. O gece beş yüz adam öldü veya yaralandı. Geri kalanlar kampta sadece nöbetçiler bırakarak Germanicus'u karşılamaya gittiler; ona başlarına geçmesi için yalvardılar ve bir an önce Ren'i geçip düşmanla savaşmak istediklerini söylediler.

Her ne kadar sefer sezonunun sonu yaklaşmış olsa da, hava hâlâ güzel olduğundan Germanicus bu isteği yerine getirmeye söz verdi. Nehrin üstüne dubalı köprü kurdurdu ve on iki bin Romalı piyadenin, yirmi altı müttefik taburunun ve sekiz süvari birliğinin başında nehri geçti. Düşman bölgesindeki casusları, büyük bir düşman ordusunun Münster köylerinde toplandığını haber vermişlerdi; orada Germen Herkülü'nün onuruna yıllık güz festivali düzenleniyordu. Germenler ayaklanmayı haber almışlardı –hatta asiler Hermann'la anlaşmış ve onunla hediye değiş tokuşu yapmışlardı– ve Ren'i geçip dosdoğru İtalya'ya yürümek için alayların güneybatıdaki yeni krallıklarına gitmelerini bekliyorlardı. Pek kullanılmayan bir orman yolundan geçen Germanicus Germenleri bira içerlerken gafil avladı. (Arpa tanelerinin filizlendirilip mayalanmasıyla elde edilen bira, Germenlerin şölenlerinde bol bol tükettiği bir içkidir.) Ordusunu dört kola ayırdı ve elli mil ilerleyerek, yoluna çıkan köyleri yakıp yıktı ve sakinlerini cinsiyet ya da yaş ayrımı yapmadan öldürdü. Geri dönünce, civar köylerden gelen müfrezelerin ormandan geçmesini engellemek için yolunu kestiğini gördü; ama çatışarak ilerledi ve tam düşmanı geriletirken, ordunun arkasını koruyan Yirminci Alay alarm borusu çaldı; Germanicus, Hermann'ın komutasındaki büyük bir Germen ordusunun hücum ettiğini gördü. Neyse ki bulundukları yerdeki ağaçlar sık değildi ve manevra alanı vardı. Germanicus en tehlikeli yere geri dönüp, "Yirminci Alay, düşman hattını yararsanız

her şey affedilip unutulacak," diye haykırdı. Delice savaşan Yirminci Alay, Germenleri ağır bir bozguna uğrattı ve onları ormanın sonundaki açık araziye dek kovaladı. Hermann'ı gören Germanicus ona meydan okudu, ama Hermann'ın adamları kaçıyordu: Hermann meydan okumayı kabul ederse ölürdü. Dörtnala kaçtı. Germanicus düşman kabile şeflerini kovalamakta babamız kadar talihsizdi; ama zaferlerini onun gibi kazandı ve kendisine miras kalan "Germanicus" adını hak etti. Zafer sarhoşluğu içindeki orduyu Ren'in karşı kıyısındaki kampa sağ salim geri götürdü.

Tiberius'la Germanicus birbirlerini asla anlamadılar. Dediğim gibi, Tiberius kötü Claudiuslardandı. Ama erdemli davranmaya kolayca ikna edilebildiği de olurdu ve soylu bir çağda yaşasa, soylu bir insan olarak görülebilirdi: Çünkü fesat değildi. Ama soylu bir çağda yaşamadığından kalbi nasır tutmuştu ve bunun en büyük sorumlusunun Livia olduğunda hemfikirsinizdir. Germanicus ise tamamen erdemliydi ve kötü bir çağda doğsa da, olduğu gibi davranıyordu ister istemez. Dolayısıyla Germen alaylarının teklif ettiği monarşiyi reddedince ve onlara Tiberius'a bağlılık yemini ettirince, Tiberius bunun sebebini anlayamadı. Germanicus'un kendisinden de kurnaz olduğuna ve çok ince bir oyun oynadığına karar verdi. Basit açıklama; yani Germanicus'un onuru her şeyden üstün tuttuğu ve Tiberius'a hem asker hem de evlatlık oğlu olarak bağlılık duyduğu açıklaması, Tiberius'un aklına bile gelmedi. Germanicus ise, Tiberius'un Livia'nın kumpaslarına katıldığını bilmediğinden ve ondan herhangi bir hakaret ya da zarar görmediğinden, hatta Tiberius tersine onu ayaklanmayı bastırdığı için övdüğünden ve Münster'de büyük bir zafer kazandığını ilan ettiğinden, onun kendisi kadar onurlu davrandığına, ama biraz saf olduğundan Livia'nın planlarını henüz göremediğine inandı. Zafer töreni için Roma'ya gider gitmez Tiberius'la açık açık konuşmaya karar verdi. Ama Varus'un ölümünün intikamı henüz alın-

mamıştı; Germanicus ancak üç yıl sonra geri döndü. Bu dönemde Tiberius'la yaptığı yazışmaların üslubunu o belirledi; vazifeşinas ve sevgi dolu bir dille yazdı. Tiberius aynı dille karşılık verdi, çünkü böyle yapmakla kurnaz Germanicus'u kendi oyununda yendiğine inanıyordu. Ona askerlere kendi cebinden dağıttığı parayı ödeyeceğini ve Balkan alaylarına da fazladan ödeme yapacağını söyledi. Sahiden de Balkan alaylarına adam başı üç altın dağıttı –yoksa ayaklanacaklardı–; ama mali durumunun sıkışık olduğunu söyleyerek, Germanicus'a olan borcunu ödemek için birkaç ay süre istedi. Germanicus borcunu asla istemedi, Tiberius da asla vermedi elbette. Germanicus bana tekrar yazıp, borcunu ertelemek için izin istedi ve Tiberius'tan para alınca bana olan borcunu ödeyeceğini söyledi; ben de yanıt yazıp, o parayı hediye olarak verdiğimi söyledim.

Tiberius'un hükümdar olmasından kısa süre sonra ona mektup yazıp, bir süredir hukuk ve yöneticilik üstüne çalıştığımı –bu doğruydu– ve vatanıma hizmet edebilmem için bana sorumluluk verileceğini umduğunu söyledim. Tiberius yazdığı yanıtta, Germanicus'un kardeşi ve kendisinin yeğeni olan bir adamın ortalıkta basit bir şövalye olarak dolanmasının kesinlikle anormal olduğunu ve artık Augustus rahibi olduğumdan senatör giysisi giymeme izin verilmesi gerektiğini söyledi: Hatta artık Konsüllerle eski Konsüllerin giydiği sırmalı togayı giymem için izin isteyecekti, üstümde o kıyafet varken kendimi rezil etmemeye özen göstermem kaydıyla. Hemen yanıt yazıp, kıyafetsiz makamı makamsız kıyafete yeğleyeceğimi söyledim; ama Tiberius bana "önümüzdeki 1 Nisan'da kendime oyuncaklar almam için" kırk altın sikke göndermekle yetindi. Senato gerçekten de oylama yaparak sırmalı toga giymeme izin verdi ve şimdi Germania'da, başarılı bir seferin ortasında olan Germanicus'u onurlandırmak için bana Senato Binası'nda, eski Konsüllerin arasında bir koltuk verilmesi önerildi. Ama Tiberius

veto hakkını kullandı; Devlet meseleleri hakkında konuşmaya kalkarsam Senatör arkadaşlarının sabrını zorlayacağımı söyledi.

Tiberius o sırada Senato'ya sunulan bir başka önergeyi de veto etti. Mesele şuydu: Agrippina, Köln'de doğum yapmıştı ve doğan kıza Agrippinilla adı verilmişti; şunu hemen belirtmeliyim ki, Agrippinilla büyüyünce en kötü Claudiuslardan biri oldu – hatta küstahlık ve kötülük konusunda tüm erkek ve kadın atalarını geçtiğini söyleyebilirim. Agrippina doğumdan sonra aylarca hasta yattı ve Caligula'yla doğru düzgün ilgilenemediğinden, Germanicus bahar seferine çıkar çıkmaz çocuk Roma'ya gönderildi. Caligula bir çeşit milli kahraman olmuştu. Ne zaman ağabeyleriyle birlikte yürüyüşe çıksa insanlar ona tezahürat yapıyor, övgüler yağdırıyor ve gözlerini dikip bakıyorlardı. Çocuk daha üç yaşında bile olmamasına karşın büyümüş de küçülmüştü; çok zor bir çocuktu, ancak övüldüğünde sevimli ve sert davranıldığında uysaldı. Başta büyük babaannesi Livia'nın yanında kaldı, ama Livia'nın ona doğru düzgün bakacak zamanı yoktu, ayrıca Caligula sürekli yaramazlık yapıyor ve ağabeyleriyle tartışıyordu; dolayısıyla çocuk annemle benim yanımızda kalmaya başladı. Annem onu asla övmüyor, ancak yeterince sert de davranmıyordu; ama bir gün, sinirlenip üstüne tüküren Caligula'ya temiz bir dayak attı. "Seni korkunç Germen cadaloz," dedi çocuk, "Germen evini yakacağım senin!" "Germen" sözcüğünü bildiği en kötü hakaret olarak kullanırdı. O gün öğleden sonra tavan arasında, kölelerin odasının yanındaki, yıpranmış mobilyalarla ve çerçöple dolu eski eşya odasına gizlice girdi ve oradaki eski şilteleri ateşe verdi. Yangın kısa sürede üst katın tamamına yayıldı; eski evin kirişleri çürük ve zeminleri delik deşik olduğundan, sazanlı havuza kadar zincir oluşturulmasına ve kova kova su getirilmesine karşın yangın söndürülemedi. Ben bütün yazılarımla değerli eşyalarımı ve

bazı mobilyalarımı kurtarmayı başardım ve hasta yatan iki yaşlı köleden başka kimse ölmedi, ama evden geriye çıplak duvarlarla mahzenlerden başka bir şey kalmadı. Caligula cezalandırılmadı, çünkü yangın sırasında çok korkmuştu. Yangında can vermesine ramak kalmıştı; yatağının altında suçluluk duygusuyla saklanırken, duman yüzünden çığlık çığlığa dışarı kaçmıştı.

Eh, Senato evimin Devlet'in parasıyla yeniden inşa edilmesini istiyordu, çünkü o evde ailemin birçok saygın üyesi kalmıştı: Ama Tiberius buna izin vermedi. Yangının benim ihmalkârlığım yüzünden çıktığını ve sorumlu davransam, yangının tavan arasından yayılmasını kolayca önleyebileceğimi söyledi; Devlet'e masraf yaptırmak yerine evi kendisinin yeniden inşa edeceğini ve dayayıp döşeyeceğini de söyledi. Senato Binası alkıştan inledi. Büyük bir haksızlık ve namussuzluktu bu, özellikle de Tiberius'un sözünü tutmaya niyeti olmadığından. Evi kendi paramla yeniden inşa etmek için Roma'daki son değerli gayrimenkullerimi, Sığır Pazarı'nın yakınındaki yan yana evlerimi ve yanındaki, imar izni olan geniş arazimi satmak zorunda kaldım. Germanicus'a yangını Caligula'nın çıkardığını söylemedim, çünkü zararı karşılamak isterdi; hem o yangına kaza denebilir bir açıdan, çünkü o kadar küçük bir çocuk yaptıklarından sorumlu tutulamaz.

Germanicus'un askerleri tekrar Germenlerle savaşmaya giderken, *Augustus'un Üç Derdi* baladına komik bir ekleme yaptılar; bunun iki üç kıtasını bölük pörçük hatırlıyorum:

Adam başı altı altın bıraktı bize
Domuz etiyle fasulye alalım diye,
Peynirle gevrek bisküvi alalım diye
Germenlerin susuz kantinlerinde.

ve

İlah Augustus cennette yürüyor,
Hayalet Marcellus Styks'te yüzüyor,
Julia ölüp onun yanına gitti –
Böylece Julia'nın numaraları sona erdi.

Ama Kartallarımız hâlâ kayıp
Utanç ve kederle dalgalanıyor
İlah Augustus'un mezarına getireceğiz
Başıboş dolaşan her kuşu.

Biri de şöyle başlıyordu:

Germen Hermann sevdiceğini kaybetti
Küçük bira kupasını da...

Ama bunun sonunu anımsamıyorum, hem zaten bana Hermann'ın "sevdiceğinden" bahsetmemi hatırlatması dışında bir önemi de yok. Bu kadın Germen dilinde ismi Siegstoss gibi bir şey olan bir kabile şefinin kızıydı; ama adamın Roma dilindeki ismi Segestes'ti. Hermann gibi o da Roma'ya gitmişti ve Şövalye olmuştu, ama Hermann'ın aksine Augustus'a ettiği bağlılık yeminini tutması gerektiğini hissetmişti. Varus'u Hermann'la Segimerus konusunda uyaran ve ona talihsiz seferine çıkmadan önce düzenlediği şölende o ikisini tutuklamasını tavsiye eden bu Segestes'ti. Segestes en sevdiği kızını kaçırıp evlenen Hermann'ı ona verdiği bu zarardan dolayı asla affetmedi. Ama milli kahraman olan Hermann'a karşı Romalıların tarafını açıkça tutamazdı; şimdilik tek yapabildiği Germanicus'la gizlice yazışmak, ona askeri hareketler konusunda istihbarat sağlamak ve Roma'ya hep sadık kaldığını, bunu kanıtlamak için fırsat kolladığını ısrarla söylemekti. Ama şimdi bir mektup yazıp, çitlerle çevrili köyünün pes etmemeye yemin eden Hermann tarafından kuşatıldığını ve fazla dayanamayacağını söyledi.

Askerlerine cebri yürüyüş yaptıran Germanicus sayıca fazla olmayan kuşatma kuvvetini yenip –Hermann o sırada yaralıydı ve başka yerdeydi– Segestes'i kurtardı: Sonra kendisini değerli bir ödülün, yani Hermann'ın karısının beklediğini gördü – doğum yapmak üzere olan bu kadın, kocasıyla tartışınca babasının yanına gelmişti. Germanicus, Segestes'le ailesine çok iyi davrandı; onlara Ren'in batı kıyısındaki bir evi armağan etti. Karısının düşmanın eline geçmesine çok sinirlenen Hermann, Germanicus'un merhametliliğinin diğer Germen kabile şeflerini barış yapmaya sevk etmesinden korktu. Kabilelerden (hep Roma'ya sadık kalanlar da dahil olmak üzere) topladığı adamlarla büyük bir konfederasyon ordusu kurdu. Germanicus korkusuzdu. Germenler savaş alanında kendisiyle açıkça savaştıkları ölçüde memnun oluyordu. Onlara müttefik olarak asla güvenmemişti.

Germanicus o yaz bir dizi muharebede Germenleri yendi, Segimerus'u teslim olmaya zorladı ve kayıp Kartallardan ilkini, On Dokuzuncu Alay'ınkini geri aldı. Varus'un yenilgiye uğradığı yere de gitti ve silah arkadaşının kemiklerini doğru düzgün bir törenle gömdürdü; mezara ilk toprağı kendi elleriyle attı. Ayaklanma sırasında son derece pasif davranmış olan General askerlerinin başında yiğitçe savaştı ve bir keresinde, yenilgi kaçınılmaz gibi görünürken büyük bir zafer kazandı. Hatta bu savaşın kaybedildiği ve Germen ordusunun Ren'e doğru yürüdüğü haberi geldi; bu yanlış haber öyle büyük bir kaygıya yol açtı ki, muhafız yüzbaşısı adamlarına geri çekilmelerini ve köprüyü yıkmalarını emretti: Ren'in diğer tarafındaki herkesi kaderlerine terk etmek anlamına geliyordu bu. Ama Agrippina bu emri iptal etti. Askerlere artık kendisinin muhafız yüzbaşısı olduğunu ve kocası geri dönene dek öyle kalacağını söyledi. Zafer kazanan askerler geri gelince, Agrippina onları karşıladı. Artık neredeyse kocası kadar popülerdi. Germanicus'un her muharebeden sonra geri gönderdiği yaralıların en iyi şekilde tedavi edilmesi

için hastane kurmuştu. Normalde yaralı askerler ölene ya da iyileşene dek birliklerinde kalırlardı. Agrippina bu hastanenin parasını kendi cebinden ödedi.

Ama Julia'nın ölümünden bahsetmiştim. Tiberius İmparator olunca, Reggio'daki Julia'ya verilen günlük yiyecek azaltıldı; günde yüz on gram ekmekle otuz gram peynir veriliyordu artık. Julia zaten yaşadığı yerdeki sağlıksız koşullar yüzünden güçten düşmüştü; bir de üstüne açlık eklenince kısa sürede öldü. Ama Postumus'tan haber yoktu ve Livia'nın içi onun da öldüğünden emin olmadan rahat edemezdi.

17. Bölüm

Tiberius aşırıya kaçmadan hükümdarlık etmeyi sürdürüyor ve en önemsiz siyasi meselelerde bile Senato'ya danışmadan adım atmıyordu. Ama Senato yönlendirilmeye öyle alışmıştı ki, bağımsız karar verme yetisini yitirmiş gibiydi; Tiberius ise hangi yönde oy kullanmalarını istediğini (çok istese bile) asla açıkça belli etmiyordu. Tiran gibi görünmeden hükümdarlık etme kaygısındaydı. Senato, Tiberius'un bir önergenin kabul edilmesini alengirli sözlerle savunursa aslında reddedilmesini istediğini ve tam tersinin de geçerli olduğunu kısa sürede fark etti; Tiberius'un kısa ve sade konuştuğu çok nadir zamanlarda samimi olduğunu da. Haterius adlı yaşlı bir şakacı ve Gallus, Tiberius'u hararetle destekleyen konuşmalar yapmaktan ve onun savlarını neredeyse saçma denebilecek kadar uç noktaya götürmekten, sonra da aslında onun istediği şekilde oy vermekten haz alıyorlardı; böylece onun numaralarını gayet iyi anladıklarını göstermiş oluyorlardı. Bu Haterius, Tiberius'un hükümdar olması tartışılırken şöyle haykırmıştı: "Ey Tiberius, bedbaht Roma'nın başsız kalmasına daha ne kadar göz yumacaksın?" Tiberius buna gücenmişti, çünkü Haterius'un onun gerçek emellerinin farkında olduğunu biliyordu. Ertesi gün Haterius şakasını sürdürerek Tiberius'un ayaklarına kapandı ve yeterince hararetli konuşmadığını söyleyerek, bağışlanmak için yal-

vardı. Tiberius tiksintiyle geri çekilecek oldu, ama Haterius dizlerine sarılınca dengesini kaybetti ve düşüp başının arkasını mermer zemine küt diye çarptı. Tiberius'un Germen muhafızları olanları anlamayıp, efendilerine saldıran kişiyi öldürmek için öne atıldılar; Tiberius onları son anda durdurdu.

Haterius parodi ustasıydı. Gür sesli, komik yüzlü ve çok yaratıcıydı. Tiberius ne zaman bir konuşmasında alakasız veya çok eskilerde kalmış bir tabir kullansa, Haterius bu tabiri cevaben yaptığı kendi konuşmasının anahtar sözcüğü haline getirirdi. (Augustus, Haterius'un hitabet gücünün tekerleklerinin yokuş çıkarken bile çekme zinciriyle dizginlenmesi gerektiğini söylerdi hep.) Mankafa Tiberius, Haterius'un zekâsıyla baş edemiyordu. Gallus ise tehalük numarası yapmakta ustaydı. Tiberius kutsal payeler istemediğini göstermeye çok dikkat ederdi ve insanüstü yeteneklere sahipmiş gibi konuşulmasına göz yummazdı: Eyaletlerde kendisi adına tapınaklar inşa edilmesine bile izin vermezdi. Dolayısıyla Gallus, Tiberius'tan, sanki ağzından kaçmış gibi "Kutsal Majesteleri" diye bahsetmekten hoşlanırdı. Böyle şakaları sürdürmeye hep hazır olan Haterius ayağa kalkıp da onu öyle dediği için azarlayınca, Gallus defalarca özür diler ve Kutsal Majesteleri'nin emrine karşı gelmenin aklının ucundan bile geçmediğini söylerdi... ama ah, bu hatayı yapmak öyle kolaydı ki; tekrar binlerce kez özür diliyordu... muhterem dostu ve senatör arkadaşı Tiberius Nero Caesar Augustus demek istemişti.

"Augustus *değil,* geri zekâlı," diye fısıldardı Haterius sahnedeymişçesine. "Kendisi o unvanı onlarca kez reddetti. *Sadece başka hükümdarlara yazdığı mektuplarda* kullanıyor."

Tiberius'u diğerlerinden fazla sinirlendiren bir numaraları vardı. Tiberius tevazu gösterip de Senato'yu vatana yaptıkları bir hizmetten –örneğin Augustus'un yarım bıraktığı tapınakların inşasını tamamlamak gibi– ötürü kutlarsa, bu

ikisi onu annesinin yaptığı işi sahiplenmeyecek kadar dürüst olduğu için, Livia'yı da böylesine saygılı bir oğlu olduğu için kutlarlardı. Tiberius'un en nefret ettiği şeyin Livia'nın övülmesi olduğunu görünce, bu konuda üstüne gittiler. Haterius, nasıl Yunanlara babalarının ismiyle hitap edilirse, Tiberius'a da Tiberius Liviades –veya belki de daha doğru Latince formuyla Livigena– denmesini önerecek kadar ileri gitti. Gallus, Tiberius'un zırhında bir zayıf nokta daha bulmuştu: Tiberius, Rodos'ta geçirdiği zamandan herhangi bir şekilde bahsedilmesinden nefret ediyordu. Gallus'un cüretkârlıkta vardığı son nokta, Tiberius'u merhametliliği için kutlamak –o gün şehre Julia'nın ölüm haberi gelmişti– ve Rodos'taki öğretmenin, mütevazılık göstererek derslerine katılmak için başvuran Tiberius'u sınıfında yer olmadığı gerekçesiyle reddeden ve bir hafta sonra gelmesini söyleyen öğretmenin öyküsünü anlatmaktı. "Peki geçenlerde hükümdar olan Kutsal Majesteleri... pardon, yani muhterem dostum ve senatör arkadaşım Tiberius Nero Caesar, yeni ilaha saygı gösterisinde bulunmak için gelen o küstah herife ne yaptı sizce? O terbiyesiz adamın kellesini uçurup, Germen muhafızlarına top oynasınlar diye mi verdi? Kesinlikle hayır: Merhametli olduğu kadar esprili de olduğundan, o adama şu an yalaka kadrosunda boşluk bulunmadığını ve yedi yıl sonra gelmesini söyledi." Gallus bunu uydurmuştu bence, ama ona inanmamak için bir sebebi olmayan Senato öyle coşkuyla alkışladı ki, Tiberius anlatılan olay gerçekmiş gibi yapmak zorunda kaldı.

Tiberius sonunda bir gün, tane tane konuşarak Haterius'u susturdu: "İkimiz de senatörüz Haterius ve izninle seninle normalden çok daha açık konuşacağım; şunu söylemeliyim ki sen çok sıkıcı birisin ve hiç komik değilsin." Sonra Senato'ya döndü: "Beni bağışlayın efendiler, ama hep söyledim ve söylemeye devam edeceğim ki, madem siz bana güvenip mutlak gücü emanet ettiniz, ben de onu halkın iyi-

liği için kullanmaktan utanmamalıyım. Şimdi bu gücü hem bana hem de sizlere salak salak laflarla hakaret eden geri zekâlıları susturmakta kullanırsam, beni destekleyeceğinizi biliyorum. Bana hep iyi ve sabırlı davrandınız." Haterius olmayınca Gallus oyununu yalnız oynamak zorunda kaldı.

Tiberius annesinden eskisinden de çok nefret etse de, onun kendisini yönetmesine izin vermeyi sürdürdü. Konsüllüğe veya eyalet valiliğine atadığı herkes, aslında Livia'nın seçtiği kişilerdi; bunlar gayet makul seçimlerdi, aileleri nüfuzlu olduğu veya Livia'ya yağ çektikleri ya da ona özel bir hizmette bulundukları için değil, yeteneklerinden dolayı seçiliyorlardı. Şunu açıkça belirtmeliyim ki (şimdiye kadar belirtmediysem eğer), Livia işleri lehine çevirmek için suç işlemekten çekinmese de, önce Augustus'u sonra da Tiberius'u kullansa da, son derece yetenekli ve adil bir hükümdardı; kurduğu sistem de ancak o başında olmayınca ters gitti.

Muhafız Birliği Komutanı'nın oğlu Sejanus'tan bahsetmiştim. Artık babasının yerine geçmişti ve Tiberius'un içini döktüğü üç adamdan biriydi. İkincisi Thrasyllus'tu; Roma'ya Tiberius'la birlikte gelmişti ve onun üstündeki etkisi hiç azalmamıştı. Üçüncüsü Nerva adlı bir senatördü. Thrasyllus, asla Tiberius'la devlet işlerini konuşmaz ve ondan resmi bir mevki istemezdi; Tiberius ona büyük paralar verdiğinde de istemem yan cebime koy tavrı takınır, parayı pek önemsemez gibi davranırdı. Sarayın kubbe şeklindeki bir odasında bulunan büyük rasathanesinin pencere camları öyle temiz ve şeffaftılar ki, neredeyse görünmezlerdi. Tiberius zamanının çoğunu burada Thrasyllus'la geçirir ve ondan Keldanilerin rüya yorumlama sanatı da dahil olmak üzere, astrolojinin ve başka birçok büyü sanatının temellerini öğrenirdi. Görünüşe göre Tiberius, Sejanus'la Nerva'yı taban tabana zıt karakterleri yüzünden seçmişti. Nerva asla düşman edinmez ve dostlarını asla kaybetmezdi. Tek kusuru, kusur denebilirse eğer, konuşmakla engellenemeyecek kö-

tülüklere karşı suskun kalmasıydı. İyi huylu, cömert, cesur ve tamamen dürüst bir insandı; hayırlı bir iş için bile olsa sahtekârlığa asla tenezzül etmezdi. Örneğin Germanicus'un yerinde olsa o sahte mektubu asla yazmazdı; kendisinin ve İmparatorluğun güvenliği buna bağlı olsa bile. Tiberius, Nerva'yı Roma'nın sukemerlerinden sorumlu kıldı ve onu yanından hiç ayırmadı; onu erdem konusunda ölçüt olarak kullanıyordu herhalde – tıpkı Sejanus'u kesinlikle kötülük konusunda ölçüt olarak kullandığı gibi. Sejanus gençliğinde Gaius'un arkadaşıydı, Doğu'da onun emrinde görev yapmıştı ve Tiberius'un tekrar göze gireceğini öngörecek kadar zekiydi; Gaius'a Tiberius'un hükümdar olmak istemediği konusunda samimi olduğunu söyleyerek ve onu Augustus'a tavsiye mektubu yazmaya teşvik ederek buna katkıda bulunmuştu. O sırada bunu yaptığını Tiberius'a söylemişti ve Tiberius ona bir mektup yazmıştı; Sejanus'un hâlâ sakladığı bu mektupta Tiberius onun hizmetlerini asla unutmayacağına söz veriyordu. Sejanus yalancıydı, ama yalanları, onlara komuta eden çok iyi bir general misali, atik ve disiplinli bir biçimde sıraya dizmeyi biliyordu – bu zekice tespit bana değil Gallus'a aittir. Tiberius nasıl Nerva'nın dürüstlüğünü kıskanıyorsa, Sejanus'un da bu yeteneğini kıskanıyordu: Çünkü kötülükte epey ilerlemiş olsa da, iyilik yapma dürtüsüne anlaşılmaz bir şekilde kapıldığı oluyordu hâlâ.

Tiberius'u Germanicus'a karşı dolduruşa getirmeye önce Sejanus başladı; babasının ağzından sahte mektup yazabilecek tıynette birine asla güvenilmeyeceğini ve Germanicus'un aslında hükümdar olmak istediğini, ama ihtiyatlı hareket ettiğini – önce rüşvet vererek askerlerin güvenini kazandığını, sonra da Ren'in ötesinde gereksiz bir sefere çıkarak onların savaş becerisini ve kendi liderlik yeteneğini sınadığını söyledi. Agrippina'ya gelince, o tehlikeli ölçüde hırslı bir kadındı: Ne biçim davranmıştı öyle – kendini köprü yüzbaşısı ilan etmiş ve geri dönen alayları kim bilir kendini kim sanarak

karşılamıştı! Köprünün yıkılması tehlikesi olduğunu da uydurmuştu muhtemelen. Sejanus, Agrippina'nın üç erkek kardeşinin ölümünden ve ablasının sürgün edilmesinden nedense Livia'yla Tiberius'u sorumlu tuttuğunu ve intikam yemini ettiğini, bir zamanlar Germanicus'un evinde köle olan ve şimdi kendisinin yanında çalışan azat edilmiş bir köleden öğrendiğini de söyledi. Ayrıca durup dururken, Tiberius aleyhine kurulan türlü türlü kumpasları keşfetmeye başladı ve onun sürekli suikast korkusuyla yaşamasına sebep olurken bir yandan da ona kendisi varken hiç korkmaması gerektiğini, onu koruyacağını söyledi. Tiberius'u Livia'ya konumunun getirdiği gücü abartmaması gerektiğini göstermek için, ona önemsiz meselelerde karşı gelmeye teşvik etti. Birkaç yıl sonra da Muhafızları disiplinli bir birlik haline getirerek örgütledi. Öncesinde, Roma'daki üç tabur şehrin çeşitli bölgelerinde, han gibi yerlerde kalırlardı ve yürüyüş düzenine geçmeleri zor olduğu gibi, giyim kuşam ve davranışlarında özensizdiler. Sejanus, Tiberius'a askerler için Roma dışında tek bir kalıcı kamp inşa ederse onların bağlılık hislerini artıracağını, Roma'dan hiç eksik olmayan söylentilerle siyasi duygu dalgalarından uzak kalmalarını ve İmparatorlarına daha çok yakınlık duymalarını sağlayacağını söyledi. Tiberius bu tavsiyeyi geliştirip, diğer altı taburu İtalya'nın çeşitli bölgelerinden çağırdı ve hepsinin –dokuz bin piyadeyle iki bin süvarinin– kalabileceği büyüklükte bir kamp inşa ettirdi. Dört Şehir taburuyla (Tiberius bunlardan birini Lyons'a göndermişti) terhis edilmiş emekli asker kolonilerinin dışında, İtalya'daki yegâne askerler bunlardı. Germen muhafızlar teknik olarak köle olduklarından askerden sayılmıyorlardı. Ama seçkin adamlardılar ve İmparator'a doğuştan Romalılardan daha fanatikçe sadıktılar. Soğuk, kaba, barbar diyarlarına geri dönmekle ilgili hüzünlü şarkılar söyleyip dursalar da, aralarında bunu gerçekten isteyen tek bir kişi bile yoktu; burada keyifleri yerindeydi.

Tiberius'un artık öldürülmekten korktuğu için sahip olmayı eskisinden de çok istediği suç dosyalarına gelince, Livia hâlâ bunların şifresinin anahtarı kayıpmış gibi yapıyordu. Sejanus'un tavsiyesine uyan Tiberius, Livia'ya kimsenin işine yaramayan bu dosyaları yakacağını söyledi. Livia isterse bunu yapabileceğini, ama yapmamasının daha iyi olacağını, çünkü günün birinde şifre anahtarının bulunabileceğini söyledi. Hatta belki de Livia durup dururken şifre anahtarını hatırlayabilirdi. "Pekâlâ anne," diye karşılık verdi Tiberius, "öyleyse sen hatırlayana kadar bende kalsınlar; akşamları oturup şifreyi çözmeye çalışırım." Böyle diyerek dosyaları alıp odasına götürdü ve bir dolaba kilitledi. Şifreyi çözmek için elinden geleni yaptı, ama başaramadı. Basit şifre Latin alfabesindeki E'nin yerine Yunan alfabesindeki Alfa'yı, F'nin yerine Beta'yı, G'nin yerine Gama'yı, H'nin yerine Delta'yı vs yazmaktan ibaretti. Zor şifreyi çözmekse neredeyse imkânsızdı. Bunun için, *İlyada*'nın ilk cildindeki ilk yüz dizeye bakmak gerekiyordu; yazıdaki her harf alfabedeki, onunla Homeros'un metnindeki tekabül eden harfin arasındaki harf sayısıyla temsil ediliyordu. Bu yüzden, *İlyada*'nın ilk kitabının ilk dizesinin ilk sözcüğünün ilk harfi Mu idi. Dosyadaki bir kaydın ilk sözcüğünün ilk harfinin İpsilon olduğunu varsayalım.Yunan alfabesinde Mu ile İpsilon arasında yedi harf vardır, dolayısıyla İpsilon'un yerine yedi yazılıyordu. Bu şifrede alfabenin çember şeklinde olduğu ve son harf Omega'nın ilk harf Alfa'yı takip ettiği düşünülüyordu; dolayısıyla İpsilon'la Alfa arasında dört, Alfa'yla İpsilon arasındaysa on sekiz harf vardı. Augustus'un icadı olan bu şifrenin yazılması da çözülmesi de epey zaman alıyordu muhakkak, ama insan pratik yapa yapa alfabedeki iki harfin arasındaki uzaklığı ezberleyebilir ve böylece oldukça zaman kazanabilirdi herhalde. Bütün bunları nereden mi biliyorum? Çünkü çok uzun yıllar sonra, dosyalar elime geçince şifreyi bizzat çözdüm. Parşömen tomarlarının

arasında, Homeros'un kitabının koyun postuna yazılmış ilk cildini buldum. Kitabın sadece ilk yüz dizesinin okunduğu belliydi, çünkü koyun derisinin başı epey kirli ve mürekkep lekeliyken sonu tertemizdi. Yakından bakıp da ilk dizenin harflerinin altına yazılmış minik sayıları –6, 23, 12– görünce, bunların şifreyle ilgili olduğunu anlamam zor olmadı. Tiberius'un bu ipucunu gözden kaçırmasına şaşırdım.

Alfabeden söz açılmışken, o aralar Latinceyi gerçekten fonetikleştirmek için basit bir plan kurmuştum. Bana üç harf eksik gibi geliyordu. U ünlüsünden ayrı olarak bir U ünsüzüne, Latinceleştirilmiş Yunanca sözcüklerde kullanılacak ve Yunancadaki İpsilon'a (Latincedeki I ile U'nun karışımı bir ünlüdür) tekabül edecek bir harfe ve artık Latincede BS şeklinde yazdığımız, ama Yunancadaki Psi gibi telaffuz edilen çift ünsüzü karşılayacak bir harfe ihtiyaç vardı. Eyalet halklarının Latinceyi düzgün öğrenmelerinin önemli olduğunu yazdım; harfler seslere tekabül etmezlerse, telaffuz hatalarından nasıl kaçınılabilirdi? Dolayısıyla ünsüz U için ters F'yi önerdim (Etrüskçede bu amaçla kullanılır): Yani LAUINIA yerine LAꟻINIA yazılacaktı; Yunancadaki İpsilon'un yerine yarım H'yi önerdim: Yani BIBLIOTHECA yerine BIBLIOTHECA yazılacaktı; BS yerine ters C'yi önerdim: Yani ABSQUE yerine AↃQUE yazılacaktı. Bu son harf çok önemli olmasa da, diğer ikisi bana vazgeçilmez geliyordu. Yarım H ile ters F ve C'yi önermemin sebebi, metal veya kil harf kalıpları kullananlara olabildiğince kolaylık sağlamaktı: Böylece yeni kalıplar hazırlamak zorunda kalmayacaklardı. Kitabı yayımlattığımda, önerilerimi mantıklı bulan bir iki kişi oldu; ama bir sonuç çıkmadı tabii. Annem dünyada üç şeyin imkânsız olduğunu söyledi: Baiae'yle Puteoli'nin arasındaki koyun dükkânlarla kaplanması, Britanya adasını ele geçirmem ve bu saçma sapan yeni harflerin Roma'da benimsenmesi imkânsızmış. Sonradan olan bir olay sebebiyle, annemin bu sözünü hiç unutmadım.

Annem artık bana çok ters davranıyordu, çünkü evimizin yeniden inşası çok uzun sürmüştü ve satın aldığım yeni mobilyalar eskiler kadar güzel değildi; ayrıca annemin masrafların bir kısmını karşılaması gelirinin epey azalmasına yol açmıştı – o kadar masrafın altından tek başıma kalkamazdım. İki yıl boyunca Saray'da kaldık (odalarımız pek güzel sayılmazdı) ve annem sürekli başımın etini yediğinden, sonunda dayanamayıp Roma'nın dışındaki, Capua civarındaki villama taşındım; Roma'ya ancak rahiplik görevlerim sebebiyle, nadiren gidiyordum. Urgulanilla'yı soracaksınız. O, Capua'ya hiç gelmedi; Roma'da da pek görüşmezdik zaten. Karşılaştığımızda selam bile vermediği olurdu ve ancak misafirler varken benimle ilgilenirdi; ayrıca hep ayrı yattık. Oğlumuz Drusillus'u sever gibi görünse de, pratikte ona pek bir faydası dokunmadı. Oğlumu yetiştirme işi anneme kaldı; bir yandan da evi idare eden annem, Urgulanilla'dan asla yardım istemedi. Drusillus'a kendi evladıymış gibi davrandı ve onun gerçek anne babasının kim olduğunu unutmayı her nasılsa başardı. Ben şahsen Drusillus'u asla sevemedim; somurtkan, duygusuz, küstah bir çocuktu ve annem onun yanında beni öyle çok azarladı ki, Drusillus bana saygısızlık etmeyi öğrendi.

Urgulanilla'nın günlerini nasıl geçirdiğini bilmiyorum. Ama asla canı sıkılmaz gibiydi, bol bol yiyordu ve bildiğim kadarıyla gizli âşıkları yoktu. Ama bu tuhaf yaratığın bir tutkusu vardı – kayınbiraderim Silvanus'un karısı Numantina; bu ufak tefek, sarışın, elfe benzer yaratığın yaptığı veya söylediği bir şey (neydi bilmiyorum) Urgulanilla'nın kalın derisiyle iri kaslarına nüfuz edip, ondaki kalp işlevi gören şeye dokunmuştu. Urgulanilla'nın süslenme odasında, Numantina'nın gerçek boyutlu portresi dururdu: Urgulanilla, Numantina'ya bakamadığı zamanlarda oturup saatlerce bu portreye bakıyordu sanırım. Capua'ya taşındığımda, Urgulanilla annem ve Drusillus'la birlikte Roma'da kaldı.

Capua'da yaşamanın benim için tek zorluğu, orada iyi bir kütüphane bulunmamasıydı. Ama kütüphane gerektirmeyen bir kitaba başladım – bir Etrüsk tarihçesine. Artık Etrüsk dilinde epey ilerlemiştim ve her gün birlikte birkaç saat geçirdiğim Aruns bana çok yardımcı oluyor, yarı viran tapınağının arşivlerine bakmama izin veriyordu. Etrüsk ırkının onuncu ve son çemberinin başlangıcını belirten kuyrukluyıldızın göründüğü günde doğduğunu söyledi bana. Çember en uzun ömürle sınırlanan bir dönemdir: Yani önceki çemberin kapanışında düzenlenen şenlik sırasında sağ olan herkes ölmeden, yeni çember kapanmaz. Bir çember aşağı yukarı yüz yıldan biraz daha uzun sürüyordu. Bu son çemberdi ve Etrüsk dilinin konuşulan bir dil olmaktan tamamen çıkmasıyla birlikte sona erecekti. Kehanetin neredeyse gerçekleştiği söylenebilirdi, çünkü Aruns'un yerine geçecek bir rahip yoktu ve taşralılar artık evlerinde bile Latince konuşuyorlardı; dolayısıyla Aruns, bir zamanlar büyük bir ırk olan Etrüsklerin geleneklerinin mozolesi olacak bir eser yazmama seve seve yardım edeceğini söyledi. Tiberius'un hükümdarlığının ikinci senesinde yazmaya başladığım kitabı yirmi bir yıl sonra tamamladım. Bu kitabın en iyi eserim olduğu kanısındayım: Üstünde en çok çalıştığım eserim olduğu kesin. Bildiğim kadarıyla Etrüsklerle ilgili başka kitap yok, oysa oldukça ilginç bir ırktılar kesinlikle; dolayısıyla gelecekteki tarihçilerin bana minnettar olacaklarını düşünüyorum.

Callon ve Pallas'la birlikte, sessiz sakin, düzenli bir hayat sürüyordum. Villamın tarlasıyla ilgilenmeye başlamıştım ve arada sırada Roma'dan tatile gelen arkadaşlarımla görüşmekten keyif alıyordum. Birlikte yaşadığım, Actë diye bir kadın vardı; profesyonel fahişeydi ve gayet düzgün bir kadındı. Birlikte geçirdiğimiz on beş sene boyunca bana hiç sorun çıkarmadı. Aramızda sadece iş ilişkisi vardı. Fahişeliği isteyerek meslek olarak seçmişti; ona iyi para ödüyordum; oldukça aklı başında bir insandı. Birbirimizden epey hoşlanı-

yorduk bir bakıma. Sonunda bana yeterince para biriktirdiğini, artık emekli olmak istediğini söyledi. Düzgün bir adamla, eski bir askerle evlenip kolonilerden birine yerleşecek ve çok geç olmadan çocuk yapacakmış. Bir sürü çocuğu olsun istemişti hep. Ben de onu öpüp veda ettim ve sıkıntı çekmesin diye drahomasına yetecek kadar para verdim. Ama gitmeden önce yerine geçecek, benimle doğru dürüst ilgilenecek birini buldu. Calpurnia'yı buldu; bu kadın ona o kadar benziyordu ki, herhalde kızı olduğunu sık sık düşünmüşümdür. Actë bir keresinde bir kızı olduğunu ve fahişelik yaparken ona bakamayacağından, kızını dadıya emanet ettiğini söylemişti. Eh, Actë sonunda eski bir Muhafız'la evlendi; adam ona çok iyi davranıyordu ve beş çocukları oldu. O aileyi uzaktan izledim hep. Actë'den bahsetmemin tek sebebi, okuyucuların Urgulanilla'dan ayrı yaşarken nasıl bir cinsel hayatım olduğunu merak edeceklerini düşünmemdir. Sıradan bir erkeğin uzun süre kadınsız kalmasının doğal olmadığını düşünüyorum ve Urgulanilla'yla karıkoca gibi yaşamamız imkânsız olduğundan, Actë'yle birlikte yaşadığım için suçlanabileceğimi sanmıyorum. Actë'yle aramda bir anlaşma vardı; birlikteyken başka kimseyle birlikte olmayacaktık. Buna duygusal sebeplerden ötürü değil, tıbbi bir önlem olarak karar vermiştik: Artık Roma'da cinsel hastalıklar kol geziyordu – bu arada bu da Kartaca Savaşı'nın ölümcül miraslarından biriydi.

Hayatımda asla eşcinsel ilişki yaşamadığımı burada kayda geçirmek isterim. Eşcinselliğe Augustus gibi karşı değilim, erkeklerin Devlet'i ayakta tutacak çocuklar yapmalarını engellediğini düşünmüyorum; ama koca koca adamların, mesela aile babası magistraların makyajlı ve bilezikli, tombul oğlanlarla düşüp kalkmaları veya bir ayağı çukurda olan geri zekâlı senatörlerin, onlara sırf paraları var diye katlanan uzun boylu, genç, Adonis gibi Muhafızların karşısında Kraliçe Venüs rolü oynamaları bana zavallıca ve iğrenç gelmiştir hep.

Roma'ya gitmem gerektiğinde, orada olabildiğince az kalıyordum. Palatium Tepesi'nde gergin bir hava seziyordum; bunun sebebi, Tiberius'la Livia'nın arasındaki giderek artan gerginlik olabilir. Tiberius tepenin kuzeybatısında kendine dev bir saray inşa ettirmeye başlamış ve üst katlar bitmeden zemin kattaki odalara taşınmış, Augustus'un sarayını da Livia'ya bırakmıştı. Livia, Tiberius'un yeni sarayının eskisinden üç kat büyük olmasına karşın asla eskisi kadar prestijli olamayacağını göstermek istercesine, salonuna Augustus'un muhteşem bir altın heykelini koydurdu ve Augustus kültünün Baş Rahibesi olarak, bütün senatörlerle eşlerini Augustus'un anısına düzenlediği şölene davet etti. Ama Tiberius, şölenin önce Senato'da oylanması gerektiğini belirtti: Ne de olsa şahsi bir eğlence değil, devletle ilgili bir mesele olacaktı. Tiberius Senato'da yaptığı konuşmayla, iki ayrı şölen düzenlenmesini sağladı: Salonda senatörler yemek yiyecek ve Tiberius ev sahibi rolünde olacaktı; senatörlerin eşleriyse salonun yanındaki büyük odada yemek yiyeceklerdi ve orada Livia ev sahibesi rolünde olacaktı. Bu hakareti görmezden gelen Livia, iki ayrı şölen düzenlenmesi Augustus'un da isteyeceği makul bir seçimmiş gibi davrandı; ama Saray aşçılarına önce kadınlara servis yapılmasını ve en güzel etlerle tatlıların ve şarapların kadınlara verilmesini emretti. Ayrıca kendi şöleninde en pahalı tabaklarla kadehleri kullandı. Böylece Tiberius'u alt etti ve senatörlerin eşleri, Tiberius'la kocalarının parasıyla düzenlenen şölende bol bol güldüler.

Roma'ya gelmenin bir başka rahatsız edici tarafı, Sejanus'la karşılaşmaktan kaçınmamın mümkün değilmiş gibi görünmesiydi. Sejanus bana hep kibar davransa ve asla doğrudan zarar vermese de, ondan hiç hazzetmiyordum. Öyle bir surata ve tavırlara sahip olan, soylu olmayan, ünlü bir dövüşçü veya hatta zengin bile olmayan bir adamın Roma'da bu kadar başarılı olabilmesine şaşıyordum: Artık Tiberius'tan sonraki en nüfuzlu adamdı ve Muhafızlar tara-

fından çok seviliyordu. Yüzünden sinsilik akıyordu; kurnaz, zalim ve biçimsiz hatlara sahip çehresinin tek etkileyici tarafı hayvansı sertliğiyle kararlılığıydı. Bana daha da tuhaf gelen şey, iyi ailelerden gelen birçok kadının onunla birlikte olmak için çekiştiklerinin söylenmesiydi. Sejanus, Castor'la hiç anlaşamazdı; bu doğaldı, çünkü Livilla'yla Sejanus'un ilişkileri olduğu yönünde söylentiler vardı. Ama Tiberius, Sejanus'a tamamen güvenir gibiydi.

Annemin azat edilmiş yaşlı kölesi Briseis'ten bahsetmiştim. Ona Roma'yı terk edip Capua'ya yerleşeceğimi söylediğimde, beni çok özleyeceğini, ama gitmekle iyi yaptığımı söyledi. "İzninle şunu söyleyeyim ki, dün gece seninle ilgili tuhaf bir rüya gördüm Claudius Efendi. Küçük, sakat bir çocuktun; hırsızlar babanın evine girip babanı ve tüm akrabalarınla arkadaşlarını öldürdüler; ama sen küçük kiler penceresinden kaçıp topallaya topallaya yandaki koruya gittin. Bir ağaca tırmanıp bekledin. Hırsızlar evden çıkıp, çaldıklarını paylaşmak için ağacın dibine oturdular. Az sonra aralarında anlaşmazlık çıktı ve önce biri, sonra da ikisi öldürüldü; geri kalanlar şarap içmeye ve çok iyi arkadaşlarmış gibi yapmaya başladılar; ama öldürülen hırsızlardan biri şaraba zehir katmıştı, o yüzden hepsi acılar içinde öldü. Sen ağaçtan inip değerli malları topladın ve aralarında başka ailelerden çalınmış bir sürü altınla mücevher olduğunu gördün: Ama hepsini alıp evine götürdün ve çok zengin oldun."

Gülümsedim. "Tuhaf rüyaymış Briseis. Ama rüyanda da topalmışım; hem onca servet bana babamla ailemi geri getirmezdi, değil mi?"

"Getirmezdi canım, ama belki de evlenip kendi aileni kurardın. O yüzden iyi bir ağaç seç Claudius Efendi ve hırsızların sonuncusu da ölmeden ağaçtan ineyim deme. Rüyamın anlamı bu."

"Mümkünse o zaman da inmem Briseis. Çalıntı mallar istemem."

"O zaman sahiplerine iade edebilirsin Claudius Efendi."

Daha sonra olanlar göz önüne alındığında, bütün bunlar dikkate değerdi. Ben rüyalara pek bel bağlamam. Athenodorus bir keresinde rüyasında, Roma civarındaki bir koruda bulunan bir porsuk yuvasında hazine olduğunu görmüştü. Daha önce gitmediği o yeri gerçek hayatta buldu; nehir kıyısında, porsuk yuvasına açılan bir delik vardı. Athenodorus iki köylü getirip deliği kazdırarak yuvaya ulaştı – yuvada, içinde küflenmiş altı bakır para ve bir kalp şilin olan, çürümüş, eski bir para kesesi buldular; bu para, Athenodorus'un köylülere ödediği ücreti bile karşılamadı. Bir esnaf kiracım da bir keresinde rüyasında başının etrafında kartalların turladığını ve bir tanesinin omzuna konduğunu görmüştü. Bunu günün birinde İmparator olacağı şeklinde yorumladı, ama ertesi sabah birkaç Muhafız geldi o kadar (kalkanlarında kartal resmi vardı); onbaşıları kiracımı askeri bir suç işlediği gerekçesiyle tutukladı.

18. Bölüm

Bir yaz ikindisinde Capua'da, villamın ahırlarının arkasındaki taş bankta oturmuş, Etrüsk tarihiyle ilgili bir sorunu düşünüyor ve sol elimi sağ elimle tutarak, önümdeki kaba ahşap masaya aylakça zar atıyordum. [MS 16 Hırpani kılıklı bir adam geldi ve Tiberius Claudius Drusus Nero Germanicus olup olmadığımı sordu; Roma'dan gönderildiğini söyledi.

"Size mesaj getirdim efendim. Getirmeye değer mi bilmiyorum, ama ben avare avare gezinen bir askerim –eskiden babanızın emrinde hizmet vermiştim efendim–; savaşa gideceğime ulaklık yapmayı yeğlerim, anlarsınız ya."

"Mesajı kim verdi?"

"Cosa Burnu civarındaki ormanda karşılaştığım bir adam. Tuhaf biriydi. Köle gibi giyinmişti, ama Caesar gibi konuşuyordu. İriyarı, kaslı bir adamdı ve epey aç kalmış gibiydi."

"Adı neymiş?"

"Adını söylemedi. Mesajı okuyunca kim olduğunu anlayacak ve ondan haber aldığınız için şaşıracakmışsınız. Bana mesajı iki kez tekrarlattı. Mesaj şu: 'Hâlâ balık avlıyorum, ama insan sırf balık yiyerek yaşayamaz; kayınbiraderime söyle, süt gönderdiyse bile elime geçmedi ve en az yedi sayfalık, kısa bir kitap istiyorum. Benden tekrar haber alana

kadar bir şey yapma.' Bundan bir şey anladınız mı efendim, yoksa o adam delinin teki miydi?"

Mesajı duyunca kulaklarıma inanamadım. Postumus! Ama Postumus ölmüştü. "Geniş çeneli ve mavi gözlü müydü; soru sorarken başını yana eğiyor muydu?"

"Evet efendim, aynen."

İçki koyarken elim öyle titriyordu ki, bardağa koyduğum kadarını yere döktüm. Sonra ulağa beklemesini işaret ederek eve girdim. İki tane güzel ve sade toga, birkaç iç çamaşırı ve sandalet, bir çift ustura ve sabun buldum. Sonra elime geçen ilk ciltli defterin –içinde Tiberius'un geçenlerde Senato'da yaptığı bazı konuşmalar yazılıydı– yedinci sayfasına sütle şunları yazdım: *Çok sevindim! G.'ye hemen yazacağım. Dikkatli ol. Neye ihtiyacın varsa söyle. Seni nerede görebilirim? En derin sevgilerimle. Yirmi altın sikke gönderiyorum; şu an elimde bu kadar var, ama şimdilik idare edersin umarım.*

Sayfanın kurumasını bekledikten sonra defterle giysileri bohça yapıp, bir kese dolusu parayla birlikte adama verdim. Dedim ki: "Bu otuz altın sikkeyi al. Onunu kendine ayır. Yirmisini de ormandaki adama ver. Ondan mesaj getirirsen on altın daha veririm. Ama ağzını sıkı tut ve çabuk dön."

"Peki efendim," dedi. "Sizi hayal kırıklığına uğratmayacağım. Ama bu bohçayla paranın hepsini alıp kaçmayacağımı nereden biliyorsunuz?"

Dedim ki: "Dürüst olmasan bu soruyu sormazdın. Haydi, birer içki daha içelim, sonra da yolun açık olsun."

Özetlersem, adam bohçayla parayı alıp gitti ve birkaç gün sonra bana Postumus'tan sözlü mesaj getirdi; Postumus parayla giysiler için teşekkür ediyor ve kendisini aramamamı, yerini Timsah'ın annesinin bildiğini ve artık adının Pantherus olduğunu söylüyor, kayınbiraderinin mesajını bir an önce kendisine iletmemi istiyordu. Yaşlı askere söz verdiğim on altının yanı sıra, on altın da bağlılığı için verdim. Postumus'un Timsah'ın annesinden kastını anlamıştım.

Timsah, Agrippa'nın azat edilmiş eski kölelerinden biriydi; uyuşukluğu, açgözlülüğü ve iri çenesi yüzünden ona Timsah derdik. Annesinin Perusia'da hanı vardı. Orayı iyi bilirdim. Germanicus'a hemen mektup yazıp haberi verdim; mektubu Pallas aracılığıyla Roma'ya gönderdim ve ona mektubu Germania'ya gönderilecek ilk postaya vermesini söyledim. Mektupta Postumus'un sağ olduğunu ve gizlendiğini –yerini belirtmeden– söylemekle yetindim ve Germanicus'tan mektubu aldığını hemen haber vermesini rica ettim. Sonra yanıt bekledim, ama gelmedi. Bu kez daha ayrıntılı bir mektup gönderdim; ama yine yanıt gelmedi. Timsah'ın annesine bir taşra ulağıyla mesaj gönderip, Pantherus'un kayınbiraderinden henüz mesaj gelmediğini söyledim.

Postumus'tan bir daha mesaj almadım. Beni daha fazla tehlikeye atmak istemiyordu ve artık parası olduğundan, kaçak köle olduğu şüphesiyle tutuklanmadan rahatça hareket edebilirdi; yardımıma ihtiyacı yoktu. Handaki biri onu tanıyınca, başına bir iş gelmesin diye kaçmak zorunda kaldı. Yaşadığı söylentisi çok kısa sürede tüm İtalya'ya yayıldı. Roma'da herkes bundan bahsediyordu. Roma'dan ziyaretime gelen, üç senatörün de aralarında bulunduğu on iki kişi, söylentinin doğru olup olmadığını bana sordular. Onlara Postumus'u görmediğimi, ama gören biriyle konuştuğumu ve Postumus'un bana mesaj gönderdiğinden şüphem olmadığını söyledim. Karşılığında onlara Postumus Roma'ya gelip halkın desteğini alırsa ne yapacaklarını sordum. Ama bu kadar açık konuşmam onları utandırdı ve gücendirdi; yanıt alamadım.

Postumus'un Roma civarındaki çeşitli taşra kasabalarına gittiği söyleniyordu; ama anlaşılan tedbirli davranıyor, kılık değiştiriyor ve kasabalara ancak gece vakti girip, şafaktan önce ayrılıyordu. Halkın arasında asla görülmüyordu; bir handa oda tutuyor ve giderken teşekkür mesajı bırakıyordu – gerçek adıyla imza atarak. Sonunda bir gün, küçük bir

tekneyle Ostia'ya gitti. Limandakiler geleceğini birkaç saat önceden haber almışlardı; Postumus iskeleye ayak basınca coşkun bir tezahüratla karşılandı. Ostia'ya gitmesinin sebebi, orada Donanma'nın yazlık karargâhının bulunmasıydı; babası Agrippa eskiden Donanma'da Amiral'di. Teknesinde Augustus'un Agrippa'ya, Actium açıklarında kazandığı deniz zaferinin anısına verdiği ve onunla oğullarının denizde istedikleri zaman göndere çekebileceklerini söylediği yeşil flama dalgalanıyordu. Ostia'da Agrippa neredeyse Augustus'tan bile daha çok sayılırdı.

Postumus'un hayatı büyük tehlike altındaydı; hâlâ sürgün mahkûmu kabul edildiğinden, İtalya'da bulunması yasaktı. Kalabalığa kısa bir konuşma yapıp, kendisini karşıladıkları için teşekkür etti. Şansı yaver giderse, düşmanlarının sahte suçlamaları –dedesi İlah Augustus bu suçlamaların doğru olmadığını çok geç anlamıştı– yüzünden gözünden düştüğü Roma Senato'suyla halkının saygısını geri kazanırsa, Ostialı erkeklerle kadınların sadakatini cömertçe ödüllendirecekti. Bir Muhafız bölüğü onu tutuklamak için bekliyordu, çünkü haberi Livia'yla Tiberius da bir şekilde almışlardı. Ama askerler o denizci kalabalığıyla baş edemezlerdi. Akıllılık eden yüzbaşı görevini yerine getirmeye çalışmadı; iki adamına denizci kılığına girip Postumus'u takip etmelerini söyledi. Ama adamlar üzerlerini değiştirdiklerinde Postumus ortadan kaybolmuştu bile; izini bulamadılar.

Ertesi gün Roma'nın anacaddeleri nöbet tutan denizcilerle doldu: Gördükleri her şövalye, senatör ya da memura parolayı soruyorlardı. Parola "Neptün"dü ve sordukları kişi bunu bilmiyorsa, ona parolayı söylüyor ve dayakla tehdit ederek üç kez tekrarlatıyorlardı. Kimse dayak yemek istemiyordu ve artık halk Postumus'u tamamen destekleyip Tiberius'la Livia'ya tamamen karşı olduğundan, Germanicus çağırsa Muhafızlar ve Şehir taburları da dahil olmak üzere tüm Roma halkı hemen ona giderdi. Ama Germanicus'un

desteği olmazsa, Postumus için ayaklanmak iç savaş çıkması anlamına gelirdi; ve Postumus'un Germanicus'u alt edebileceğine kimsenin pek inancı yoktu.

İki yıl önce adada Clement'i öldürterek Tiberius'un düşmanlığını kazanan (ama bağışlanan) Crispus bu krizde öne çıkıp, kendini affettirmek için bu kez Postumus'u ortadan kaldırmayı önerdi. Tiberius bunu kabul etti. Postumus'un karargâhının yerini bir şekilde öğrenen Crispus, ona gidip yüklü bir meblağ verdi; bu parayı nöbet tuttukları için iki gündür para kazanamayan denizcilerine dağıtmasını söyledi ve Postumus'un istediği anda Germen muhafızları onun tarafına geçirmeyi vaat etti. Muhafızlara epey rüşvet verdiğini söyledi. Postumus ona inandı. Gece yarısından sonra, saat ikide bir sokak köşesinde buluşmayı kararlaştırdılar; Postumus denizcilerini de getirecekti. Hep birlikte Tiberius'un Sarayı'na yürüyeceklerdi. Crispus muhafızlara Postumus'un geçmesine izin vermelerini söyleyecekti. Tiberius, Castor ve Livia tutuklanacaklardı; Crispus, Sejanus'un bu planda aktif rol oynamasa da, ilk darbe başarıyla indirilir indirilmez Muhafızlar'ın yeni rejimi desteklemelerini sağlamayı üstlendiğini de söyledi: Sejanus bunun karşılığında komutan olarak kalmak istiyordu.

Denizciler randevuya tam saatinde geldiler, ama Postumus gelmedi. O saatte sokaklarda in cin top oynuyordu; dolayısıyla Germen muhafızlarla Sejanus'un adamları birden denizcilerin –çoğu sarhoştu ve savaş düzenine geçmemişlerdi– üstüne saldırınca, "Neptün" parolası etkili olmadı. Birçok denizci oracıkta öldürüldü ve daha da fazlası kaçtı; geri kalanlarınsa Ostia'ya geri dönene dek hiç mola vermedikleri söylenir. Crispus'la iki asker Postumus'un karargâhıyla randevu yerinin arasındaki bir ara sokakta Postumus'a pusu kurmuş, onu kum torbasıyla sersemletmiş, ağzını tıkamış, elini kolunu bağlamış ve kapalı bir tahtırevana koyup Saray'a götürmüşlerdi. Ertesi gün Tiberius, Senato'ya bir

açıklama yaptı. Postumus Agrippa'nın Clement adlı kölesinin, müteveffa eski sahibini taklit ederek Şehir'de gereksiz bir kargaşaya yol açtığını söyledi. Bu cüretkâr adam, Postumus'un mal varlığı satılırken kendisini satın alan eyalet şövalyesinden kaçıp Toscana kıyısındaki bir ormana saklanmış ve sakalının küçük çenesini gizleyecek kadar uzamasını beklemişti – çünkü Postumus'la arasındaki en büyük fark çenesiydi. Ostia'daki bazı zorba denizciler, sırf Roma'ya yürüyüp orada huzursuzluk çıkarmak için bahane olsun diye ona inanmış gibi yapmışlardı. O sabah şafaktan önce Clement'in önderliğinde banliyölerde toplanmışlardı; amaçları şehir merkezine gidip dükkânlarla evleri yağmalamaktı. Bir Muhafız kuvveti onlarla çatışınca dağılıp liderlerini terk etmişlerdi; Clement idam edilmişti: Dolayısıyla Senato'nun bu konuda daha fazla kaygılanmasına gerek yoktu.

Sonradan duyduğuma göre Tiberius, Saray'da karşısına getirilen Postumus'u tanımamış gibi davranmış ve ona alaycı bir şekilde, "Sen nasıl Caesar oldun ki?" diye sormuş. Postumus da "Seninle aynı gün ve aynı şekilde oldum. Unuttun mu?" diye karşılık vermiş. Postumus'un küstahlığını cezalandırmak isteyen Tiberius, bir köleye onun ağzına vurmasını söylemiş; sonra da Postumus'a işkence edilmiş ve suç ortaklarının isimleri sorulmuş. Ama Postumus, Tiberius'un hayatının rezilce yönlerinden bahsetmiş sadece; dolaylı kanıt olarak görülebilecek bu anekdotlar öyle iğrençmiş ki, Tiberius sinirlenmiş ve Postumus'un yüzünü iri, kemikli yumruklarıyla dağıtmış. Sonra da askerler Saray mahzeninde Postumus'un kellesini uçurup ve cesedini paramparça edip, kanlı işi tamamlamışlar.

İnsanın sevdiği bir dostunun yasını tutmasından –hem de dostunun hak etmediği, uzun bir sürgüne gönderilmesinden sonra– ve ardından onun idamdan bir şekilde kurtulduğunu öğrenince kısa süreliğine sevince ve hayrete kapılmasından, sonunda da dostunun haince tekrar yakalanıp utanç verici

bir şekilde işkence edilerek öldürülmesi üzerine ikinci kez – bu sefer yanılma umudu olmadan ve arada dostunu bir kez olsun görmemişken– yas tutmasından daha büyük bir acı olabilir mi? Tek tesellim, Germanicus'un olanları öğrenince –ona bu konuda bildiğim her şeyi hemen yazacaktım– Germania seferlerini yarım bırakıp, Ren'den getirebileceği kadar çok alayın başında Roma'ya gelip, Postumus'un ölümünün intikamını Livia'yla Tiberius'tan alacak olmasıydı. Ona mektup yazdım, ama yanıt vermedi; tekrar yazdım, yine yanıt vermedi. Ama sonunda uzun, sevgi dolu bir mektup geldi; mektupta Germanicus, Clement'in Postumus taklidini öylesine başarılı yapabilmesine şaşıyordu – Clement bunu nasıl başarabilmişti? Önemli mektuplarımdan hiçbirinin Germanicus'un eline ulaşmadığını bu cümleden anladım: Sadece ilk mektubumu almıştı. Bunda kendisi için araştırmamı istediği bir iş meselesinin ayrıntılarından bahsetmiştim sadece: Germanicus verdiğim bilgiler için teşekkür ediyor ve bunların tam da istediği bilgiler olduğunu söylüyordu. Diğer mektuplarıma Livia'nın ya da Tiberius'un el koyduğunu anlayınca birden dehşete kapıldım.

Hayatım boyunca sindirim sorunu çekmişken, bir de üstüne her yemek yiyişimde zehirlenmekten korkmam eklendi. Tekrar kekelemeye ve konuşma zorluğu çekmeye başladım – bazen konuşurken kalakalıp rezil oluyordum: Cümlemi tamamlamayı bir şekilde başarıyordum. Bu zayıflığın en talihsiz sonucu, o zamana kadar kimseye yakınmak için sebep vermeden sürdürdüğüm Augustus rahipliği görevlerimin aksamasıydı. Roma'da eski bir âdet vardır: Adak töreninde veya ayinlerde hata yapılırsa baştan başlamak gerekir. Artık ayinleri yönetirken sık sık dua sırasında takılıyor ve kendimi toplamadan önce aynı cümleleri iki üç kez tekrarlıyordum veya adağın başına un ve tuz serpmeyi ihmal ederek, boğazını kesmek için elime çakmaktaşı bıçağı alıyordum – dolayısıyla da sil baştan yapılması gerekiyordu. Bir ayine

üç dört kez baştan başlamak can sıkıcıydı ve cemaat epey rahatsız olmaya başladı. Sonunda Yüksek Rahip Tiberius'a yazıp, sağlık sorunlarım nedeniyle bir yıl boyunca tüm dinsel görevlerimden muaf tutulmamı istedim. İsteğimi yorum yapmadan kabul etti.

19. Bölüm

Germanicus'un Germenlere karşı sürdürdüğü savaştaki üçüncü senesi, ilk ikisinden bile daha başarılı geçti. Yeni bir sefer planı kurmuştu; bu plan sayesinde Germenleri gafil avlayacak ve askerlerini tehlikeli, yorucu yürüyüşler yapmaktan kurtaracaktı. Planı Ren'de yaklaşık bin nakliye gemisinden oluşacak bir donanma kurmak ve askerlerinin çoğunu bu gemilere bindirip nehrin aşağısına doğru ilerleyerek, babamızın da bir keresinde geçtiği [MS 16 kanaldan geçip Hollanda göllerinin arasından, Ems Nehri ağzından denize ulaşmaktı. Burada, dubalı köprü işlevi görecek birkaç gemi hariç tüm nakliye gemilerine nehir kıyısının yakınında demir attıracaktı. Sonra da, yaklaşık elli mil boyunca Ems'e paralel uzanan ve bazı kısımları kolayca geçilebilen Weser Nehri'nin ötesindeki kabilelere saldıracaktı. Planı mükemmel işledi.

Öncü birlikler Weser'e ulaşınca, Hermann ile bazı müttefik kabile şeflerinin nehrin karşı kıyısında beklediğini gördüler. Nehrin ötesinden seslenen Hermann, komutanın Germanicus olup olmadığını sordu. Olumlu yanıt alınca da, ona bir mesaj iletmelerini istedi. Mesaj şuydu: "Hermann, Germanicus'u saygıyla selamlıyor ve ağabeyiyle konuşmak için izin istiyor." Hermann'ın kardeşinin Germence adı Goldkopf gibi bir şeydi, öyle barbarca bir isimdi ki Latince-

ye doğru dürüst aktarılması olanaksızdı – nasıl "Hermann" "Arminius"a, "Siegmyrgth" de "Segimerus"a dönüştürüldüyse, Hermann'ın ağabeyine de sarışın anlamına gelen Flavius adı verilmişti. Yıllardır Roma ordusunda olan ve Varus'un uğradığı felaket sırasında Lyons'da bulunan Flavius, Roma ordusuna bağlılığının sürdüğünü oradan bildirmiş ve hain kardeşiyle arasındaki bütün aile bağlarını reddetmişti. Ertesi sene, Tiberius'la Germanicus'un çıktıkları seferde yiğitçe savaşmış ve bir gözünü kaybetmişti.

Germanicus, Flavius'a kardeşiyle konuşmak isteyip istemediğini sordu. Flavius bunu pek istemediğini, ama kardeşinin teslim olmak istiyor olabileceğini söyledi. Böylece iki kardeş nehrin iki kıyısından birbirlerine seslenmeye başladılar. Hermann başta Germen dili konuştu, ama Flavius Latince konuşmalarını şart koştu. Hermann Latince konuşmak istemiyordu, çünkü Latince bilmeyen diğer kabile şeflerinin kendisini hain sanmalarından çekiniyordu; Flavius da Germen dilini bilmeyen Romalıların kendisini hain sanmalarını istemiyordu. Öte yandan Hermann Romalıları, Flavius da Germenleri etkilemek istiyordu. Hermann Germen dilinde, Flavius da Latince konuşmayı sürdürmeye çalıştı; ama giderek sinirlendiler ve sonunda iki dili birden berbat bir şekilde kullanmaya başladılar; Germanicus'un yazdığına göre resmen komediymiş. Germanicus'un bana aktardığı diyaloğu alıntılıyorum:

Hermann: Merhaba ağabey. Yüzüne ne oldu? O yara izi berbat görünüyor. Gözünü mü kaybettin?

Flavius: Evet kardeşim. Sen mi aldın yoksa? Ormandan dörtnala kaçtığın gün kaybettim; Germanicus seni tanımasın diye kalkanına çamur sürmüştün hani.

Hermann: Yanılıyorsun ağabey. O ben değildim. Yine sarhoştun herhalde. Savaştan önce hep içerdin zaten: Bir galon bira içmeden sakinleşemezdin ve savaş boruları çalındığında, eyere bağlanman gerekirdi.

Flavius: Yalan söylüyorsun tabii, ama şu Germen biranızın ne kadar barbarca ve iğrenç olduğunu hatırlattın bana. Ben artık o birayı hiç içmiyorum; ele geçirdiğimiz köylerinizden fıçı fıçı getirildiğinde bile ağzıma sürmüyorum. Askerler de ancak mecbur kalırlarsa içiyorlar: Germen cesetlerinin kirlettiği bataklık sularından iyiymiş.

Hermann: Evet, Roma şarabını ben de severim. Varus'tan ele geçirdiğim birkaç yüz küp dolusu şarap duruyor hâlâ. Germanicus dikkatli olmazsa bu yaz da elime bol miktarda Roma şarabı geçecek. Bu arada, gözünü kaybettiğin için ne ödül verdiler sana?

Flavius (son derece vakur bir tavırla): Başkomutan bizzat teşekkür etti ve Taç ile Zincir de dahil olmak üzere üç madalya aldım.

Hermann: Ho ho! Zincir ha! Ayak bileklerine mi doluyorsun Roma kölesi?

Flavius: Romalılara hainlik edeceğime köle olurum daha iyi. Bu arada, sevgili Thrusnelda'nla oğlun gayet iyiler. Roma'ya, onları ziyarete ne zaman geliyorsun?

Hermann: Hele şu sefer bitsin, hemen geliyorum ağabey. Ho ho!

Flavius: Germanicus'un zafer töreninde, onun arabasının peşinden yürüyerek ve çürük yumurta yağmuruna tutularak mı? Haline amma güleceğim!

Hermann: Şimdiden gülebildiğin kadar gül, çünkü üç gün içinde boğazın kesilmezse bana da Hermann demesinler. Ama bu lafları bir kenara bırakalım artık. Annenden mesaj getirdim.

Flavius (birden ciddileşip derin derin iç geçirerek): Ah, canım anneciğim! Ne diyor? Beni hâlâ kutsuyor mu kardeşim?

Hermann: Bilge, soylu ve doğurgan annemizi derinden yaraladın ağabey. Ailene, kabilene ve ırkına ihanet etmeyi sürdürürsen, hemen şimdi bizim tarafımıza geçip benimle

birlikte generallik yapmazsan seni lanetleyeceğini söylüyor.

Flavius (Germen dilinde, sinirden ağlayarak): Hadi ordan, annem öyle dememiştir Hermann. Demiş olamaz. Sırf beni mutsuz etmek için yalan söylüyorsun. Yalan söylediğini itiraf et Hermann!

Hermann: Sana karar vermen için iki gün süre tanıyor.

Flavius (seyisine): Atımla silahlarımı getir, seni çirkin suratlı domuz! Nehrin ötesine geçip kardeşimle dövüşeceğim. Hermann, iğrenç yaratık, seninle dövüşmeye geliyorum!

Hermann: Hadi gel öyleyse; tek gözlü, fasulyeci köle seni!

Atına atlayan Flavius tam nehre dalacakken bir Roma albayı onu bacağından tutup çekerek yere düşürdü: Germen dilini biliyordu, Germenlerin eşleriyle annelerine saçmalık derecesinde saygı duyduklarını da biliyordu. Belki de Flavius'un niyeti düşmanın tarafına geçmekti? Dolayısıyla Flavius'a Hermann'a aldırmamasını ve onun yalanlarına kanmamasını söyledi. Ama Flavius son sözü söylemese olmazdı. Gözlerini kurulayıp nehrin ötesine seslendi: "Geçen hafta kayınbiraderini gördüm. Lyons civarında güzel bir evi var. Thrusnelda'nın ziyaretine geldiğini söyledi bana; Thrusnelda, Roma'ya ettiği bağlılık yeminini bozacak ve sofrasında oturduğu arkadaşına ihanet edecek kadar şerefsiz bir adamla evli olmaya dayanamıyormuş. Sana ancak, düğününüzde armağan ettiği silahları bağlılık yemini ettiğin arkadaşlarına karşı kullanmazsan tekrar saygı duyarmış. Seni henüz aldatmamış, ama bir an önce kendine gelmezsen aldatması yakınmış."

Ağlama, bağırıp çağırma, Flavius'u yalancılıkla suçlama sırası Hermann'a gelmişti. Germanicus bir yüzbaşıya, sonraki muharebede Flavius'u çok dikkatli izlemesini ve en ufak ihanet belirtisinde onu öldürmesini gizlice emretti.

Germanicus bana nadiren yazardı, ama yazdığında mektupları uzun olurdu ve Tiberius'a gönderdiği resmi mektup-

larda yer almasını uygun bulmadığı bütün ilginç ve eğlenceli şeyleri bana yazdığını söylerdi: O mektupları dört gözle beklerdim. Germanicus Germenlerle savaştığında, onun için asla kaygılanmazdım: Onlara karşı gayet özgüvenliydi; bir kovandan bal almaya kalksak bizi sokacak arıların nedense ilişmediği, gözü pek bir arıcı gibiydi. Weser'i geçtikten iki gün sonra Hermann'la, savaşın sonucunu belirleyen bir muharebe yaptı. Muharebelerden önce yapılan konuşmalar hep ilgimi çekmiştir: Bir generalin karakteri en çok bu konuşmalardan anlaşılır. Germanicus ne nutuk çekerek adamlarını sıkar ne de Julius Caesar gibi müstehcen espriler yapardı. Baştan sona gayet ciddi, net ve pratik konuşurdu. Bu seferki konuşmasında, Germenler hakkındaki gerçek fikirlerini söyledi. Onların asker olmadıklarını söyledi. Cesurdular ve güruh halindeyken iyi savaşıyorlardı, yabani öküzler gibi savaşıyorlardı ve hayvansı bir zekâları vardı; dolayısıyla onlarla savaşırken olağan tedbirleri elden bırakmak akıl kârı değildi. Ama başta hiddetle saldırmalarına karşın hevesleri çabucak sönüyordu ve doğru düzgün askeri disiplinleri yoktu; birbirlerine rakiptiler o kadar. Şefleri onların emirleri yerine getireceklerinden asla emin olamazlardı; Germenler işi ya fazla abartır ya da eksik bırakırlardı. "Germenler," diyordu Germanicus, "işleri yolundayken dünyanın en küstah ve övüngen ırkıdırlar, ama yenildiler mi dünyanın en korkak ve aşağılık ırkına dönüşürler. Bir Germene asla güvenmeyin, onu asla gözünüzün önünden ayırmayın, ama onunla karşı karşıya geldiğinizde de asla ondan korkmayın. Son bir şey söyleyeceğim: Yarınki muharebenin büyük bölümü ormanda gerçekleşecek ve aldığım bütün duyumlara göre kalabalık olan düşmanın orada manevra kabiliyeti düşük olacak. *Assegai*'lere aldırmadan dosdoğru üzerlerine saldırın ve göğüs göğüse çarpışın. Yüzlerine hamle yapın: En sevmedikleri şey budur."

Hermann savaş alanını çok dikkatli seçmişti: Burası Weser'le ağaçlı tepeler arasında uzanan, giderek daralan bir

ovaydı. Hermann bu ovanın dar ucunda, büyük meşe ve huş ormanını arkasına alarak, sağındaki nehirle solundaki tepelerin arasında savaşacaktı. Germen kuvvetleri üç kıtaya ayrılmıştı. Yerel kabilelerden gelen genç mızrakçılardan oluşan birinci kıta ovada ilerleyip en öndeki Roma alaylarına, muhtemelen Galya destek kuvvetlerine saldıracak ve onları geri püskürtecekti. Roma destek kuvvetleri gelince de, birinci kıta paniğe kapılıp kaçar numarası yapacaktı. Romalılar onların peşinden ormana doğru ilerleyince, Hermann'ın kendi kabilesinden oluşan ikinci kıta pusuya yattığı tepeden inip onlara yandan saldıracaktı. Roma ordusunda panik havası yaşanırken, birinci kıta geri dönecek ve üçüncü kıta –yerel kabilelerin yaşlı ve deneyimli adamlarından oluşuyordu– ona yakın destek verecekti; böylece Romalıları nehre dökeceklerdi. Bu arada tepenin arkasından dolanan Germen süvariler de tepenin arkasından dolanıp Romalılara arkadan saldıracaktı.

Hermann'ın askerleri disiplinli olsalar, bu iyi bir plandı aslında. Ama her şey gülünç bir şekilde ters gitti. Germanicus'un savaş düzeni şöyleydi: En önde, nehir tarafında Galyalı ağır piyadelerden oluşan iki alay, dağ tarafındaysa iki Germen destek kuvveti ilerliyordu; arkalarında yaya okçular, onların arkasında dört alay, onların arkasında Germanicus'la iki Muhafız taburu ve süvariler, onların arkasında dört alay daha, onların arkasında Galyalı atlı okçular, onların arkasında da Galyalı hafif piyadeler vardı. Germen destek kuvvetleri dağın yakınından geçerken, olayları bir çam ağacının tepesinden izleyen Hermann, aşağıda emir bekleyen yeğenine heyecanla seslendi: "İşte hain ağabeyim geliyor! Bu muharebeden sağ çıkmamalı." Aptal yeğeni ayağa fırlayıp "Hermann hemen saldırmanızı emrediyor!" diye haykırdı. Kabilenin yarısıyla birlikte aşağıdaki ovaya koştu. Hermann geri kalanları durdurmayı güçlükle başardı. Germanicus hemen süvarilere o geri zekâlıların Flavius'un

adamlarına ulaşmalarına fırsat vermeden, onlara yandan saldırmalarını söyledi; Galyalı atlı okçulara da onların geri çekilmelerini engellemelerini emretti.

Bu arada, birinci Germen kıtası ormandan ilerlemişti; ama Hermann'ın yeğeninin komutasındaki Germenler Romalı süvarilerden kaçarken bu kıtayla çarpışınca, kıtadaki adamlar da paniğe kapılıp kaçmaya başladılar. Ordunun belkemiği olan üçüncü Germen kıtası, birinci kıtanın kararlaştırılan şekilde durup tekrar hücuma geçmesini bekledi. Ama birinci kıtanın tek kaygısı süvarilerden kaçmaktı: Koşarak üçüncü kıtanın arasından geçtiler. O sırada Romalılara oldukça moral veren bir alamet gerçekleşti – taarruz esnasında ürkerek tepeden havalanan sekiz kartal ovanın üstünde tiz çığlıklarla turladıktan sonra bir araya gelip ormana doğru uçtular. Germanicus "Kartalların peşinden gidin! Roma Kartallarının peşinden gidin!" diye seslendi. Bütün ordu "Kartalların peşinden gidin!" diye bağırmaya başladı. Bu arada Hermann adamlarının geri kalanıyla birlikte saldırıya geçmiş ve gafil avladığı yaya okçuların bir kısmını öldürmüştü; ama Galyalı ağır piyadelerin arka alayı dönüp okçuların yardımına koştu. Hermann'ın on beş bin adamlık askeri kuvveti hâlâ Galyalı piyadeleri yenilgiye uğratıp, Roma ordusunun ön koluyla ana gövdesi arasında ciddi bir engel teşkil ederek muharebeyi kazanabilirdi. Ama uzun sıralar halinde yürüyen piyadelerin silahlarının, zırh göğüslüklerinin, kalkanlarının ve miğferlerinin ışıltısı yüzlerine vurmuş, Germenlerin cesaretini kırmıştı. Çoğu tepeye geri koştu. Hermann bir iki binini savaşmaya teşvik etmeyi başardı, ama bu yetmezdi ve bu arada iki süvari taburu geri gelip tepeyle arasına girerek kaçış yolunu kesmişti. Hermann'ın nasıl kurtulduğu bir muamma, ama atını ormana doğru sürdüğü ve o yönde ilerleyen Germen destek kuvvetlerine yetiştiği söylenir. Sonra da "Yol açın öküzler! Ben Hermann'ım!" diye bağırmış. Flavius'un kardeşi oldu-

ğundan kimse onu öldürmeye cesaret edememiş; öldürülse, Flavius ailesinin onurunu korumak için onun intikamını almak zorunda kalırdı.

Muharebe artık katliama dönüşmüştü. Germenlerin ana ordusu kuşatılınca, nehre doğru çekilmek zorunda kaldılar; çoğu yüzerek kaçmayı başardı, ama hepsi değil. İkinci düzenli piyade hattını ormana gönderen Germanicus, orada muharebenin bir anda lehlerine dönmesini umutla bekleyen avcı erlerini bozguna uğrattı. (Okçular ağaçlara tırmanıp tepedeki yaprakların arasına saklanmış Germenleri vurup indirerek epey eğlendiler.) Artık direniş sona ermişti. Katliam sabahın dokuzundan akşamın yedisine, hava kararmaya başlayıncaya dek sürdü. Savaş meydanının ilerisindeki on millik alanda, ormana ve ovaya Germenlerin cesetleri saçılmıştı. Tutsaklar arasında Hermann'la Flavius'un annesi vardı. Canının bağışlanması için yalvardı; Hermann'ı hep Romalı fatihlere karşı boşuna direnmekten vazgeçirmeye çalıştığını söyledi. Flavius'un sadakati artık garantiye alınmıştı.

Bir ay sonra, Elbe kıyılarındaki sık ormanda bir başka muharebe gerçekleşti. Hermann pusu kurmuştu ve başarılı olabilirdi, Germanicus onun planını birkaç saat önce ordusundan kaçan adamlardan öğrenmeseydi. Sonuçta Romalılar nehre dökületeğine Germenler her zamanki vur kaç taktiklerini uygulayamayacakları kadar sık olan ormana geri püskürtüldüler – binlercesi ormanı çevreleyen bataklığa yavaşça, hiddetle ve acizce haykırarak gömüldü. Önceki muharebede okla yaralanan Hermann bu kez ön saflarda savaşmadı. Ama ormanda elinden geldiğince direndi ve tesadüfen karşılaştığı ağabeyi Flavius'a kısa mızrağını sapladı. Sıra dışı çevikliği ve şansı sayesinde, çimenli toprak parçalarından sıçraya sıçraya bataklığı geçip kaçtı.

Germanicus ele geçirdiği çok sayıda Germen silahını toplatıp, yığının önüne şu tabelayı diktirdi: "Ren ile Elbe arasındaki kabileleri yenen Tiberius Caesar'ın Ordusu za-

ferlerinin bu anıtını Jüpiter, Mars ve Augustus'a adamıştır." Kendinden bahsetmedi. Bu iki muharebede ölen veya ağır yaralanan askerlerinin sayısı en fazla iki bin beş yüzdü. Germenlerse en az yirmi beş bin adam kaybetmiş olmalılar.

Bu yıl yeterince savaştığına karar veren Germanicus adamlarının bir kısmını karayoluyla Ren'e geri gönderirken, geri kalanları da nakliye gemilerine bindirdi. Ama sonra bir talihsizlik oldu: Demir almalarından kısa süre sonra güneybatıdan aniden bastıran bir fırtına, donanmayı dört bir yana dağıttı. Birçok gemi battı ve sadece Germanicus'un gemisi Weser'in ağzına ulaşmayı başardı; Germanicus orada ikinci bir Varus vakasına sebep olduğu, koca bir Roma ordusunu yitirdiği için kendini suçladı. Arkadaşları güçbela zapt etmeseler, ölülerin arasına katılmak için denize atlayacaktı. Ama birkaç gün sonra fırtına kuzey yönünde uzaklaşınca, kayıp gemiler birer birer geri geldiler; neredeyse tamamı küreksizdi ve bazılarında yelken niyetine pelerinler kullanılıyordu; daha az hasar görmüş gemiler, neredeyse batacak durumda olanları çekiyordu.

Germanicus hemen hasarlı gemileri tamir ettirmeye girişti ve kullanılır durumda olan tüm gemileri civar adalara, sağ kalan askerlerin bulunması için gönderdi. Adalarda birçok asker bulundu, ama açlıktan bir deri bir kemiktiler; kabuklu deniz hayvanlarını ve karaya vuran at ölülerini yiyerek hayatta kalmışlardı. Kıyının ilerisinde de birçok kayıp askere rastlandı; geçenlerde Roma'ya bağlılık yemini etmeye zorlanan yerliler onlara saygılı davranmışlardı. Ta Britanya'dan yaklaşık yirmi gemi dolusu asker getirildi; yetmiş yıl önce Julius Caesar tarafından fethedildiğinden beri sembolik haraç ödeyen bu ülkedeki Kent'le Sussex'in önemsiz kralları, bu askerleri geri göndermişlerdi. Sonuçta kayıp askerlerin sadece dörtte birinden haber alınamadı; bunların da yaklaşık iki yüzü yıllar sonra Orta Britanya'da bulundu. Zorla çalıştırıldıkları kurşun madenlerinden kurtarıldılar.

İç bölgelerde yaşayan Germenler bu felaketi haber alınca, önce tanrılarının onların intikamını aldığını düşündüler. Savaş anıtını yıktılar, hatta Ren'e yürümekten bahsetmeye başladılar. Ama Germanicus ansızın tekrar hücum etti; yukarı Weser'deki kabilelerin üstüne altmış piyade taburuyla yüz süvari taburundan oluşan bir sefer ordusu gönderirken, kendisi de seksen piyade taburu ve yüz süvari taburuyla, aşağı Ren'le Ems'in arasındaki kabilelere saldırdı. İki sefer de çok başarılı geçti ve binlerce Germen'in öldürülmesinin yanı sıra, daha da iyisi, Yirmi Altıncı Alay'ın Kartal'ı bir ormandaki yeraltı tapınağında bulundu ve muzafferce götürüldü. Geriye sadece Yirmi Beşinci Alay'ın Kartal'ı kalmıştı ve Germanicus askerlerine, gelecek sene hâlâ komutan olursa o Kartal'ı da kurtaracaklarına söz verdi. Şimdilik onları kışlık karargâhlarına geri götürdü.

Sonra Tiberius ona mektup yazıp, zafer töreni düzenlemek için Roma'ya geri dönmesi yönünde baskı yaptı; yeterince başarı kazandığını söyledi. Germanicus Germenleri tamamen ezmeden rahat edemeyeceği ve bunun için daha epey savaşması gerektiği, ayrıca üçüncü Kartal'ı geri almak istediği karşılığını verdi. Tekrar yazan Tiberius, kazanılan zaferler büyük olsa da, Roma'nın bu kadar büyük zayiatları kaldıramayacağını söyledi: Germanicus'un general olarak sergilediği hüneri eleştirmiyordu, çünkü Germanicus muharebelerde olabildiğince az adam kaybetmişti, ama deniz felaketi de eklenince toplam iki alay asker yitirmişti ve Roma bu kadarını kaldıramazdı. Germanicus'a, Augustus'un kendisini Germania'ya dokuz kez gönderdiğini, dolayısıyla da deneyimlerine dayanarak konuştuğunu anımsattı. Kendi fikrince, bir Romalı'nın canı on Germen'in canından bile değerliydi. Germania Hidra gibiydi: Kafalarını kestikçe yenileri çıkardı. Germenleri idare etmenin tek yolu, kabileler arası kıskançlıkları körüklemek ve komşu şeflerin birbirleriyle savaşmalarını sağlamaktı: Onları birbirlerini dışarı-

dan yardım almadan öldürmeye sevk etmekti. Germanicus Germenlere tamamen boyun eğdirmek için kendisine bir yıl daha verilmesi için yalvardı. Ama Tiberius ona Roma'da tekrar Konsüllük yapmasının istendiğini söyledi ve kardeşi Castor'u hatırlamasını söyleyerek onu can evinden vurdu. Germania artık önemli savaşların gerçekleştiği tek ülkeydi ve Germanicus şimdiki savaşı bizzat kazanmakta diretirse, Castor'un zafer kazanma ve mareşal unvanını elde etme şansı olmayacaktı. Yelkenleri suya indiren Germanicus, Tiberius'un isteklerini kanun olarak gördüğünü ve ilk fırsatta geri döneceğini söyledi.

İlkbaharın başında geri dönüp zaferini kutladı. Bütün Roma halkı şehrin yirmi mil ötesinde onu karşıladı. Satürn tapınağının yakınında, Kartalların geri alınması şerefine büyük bir kemer inşa edilmişti. Zafer alayı bu kemerin altından geçti. Germen tapınaklarından elde edilen ganimetlerle, ayrıca düşman kalkanları ve silahlarıyla yüklü arabalar getirildi; başka arabalarda da muharebeleri ya [**MS 17** da Roma askerlerine boyun eğen Germen nehir ve dağ tanrılarını gösteren tablolar vardı. Arabalardan birinde oturan Thrusnelda'yla çocuğu, boyunlarına yular asmışlardı; kelepçelenmiş Germen tutsaklardan oluşan uzun bir kuyruk, peşlerinden geliyordu. Taç giymiş olan Germanicus savaş arabasındaydı; yanında Agrippina, arkasındaysa beş çocuğu –Nero, Drusus, Caligula, Agrippinilla ve Drusilla– oturuyordu. Augustus'un Actium zaferinden beri ilk kez bir general bu kadar alkışlandı.

Ama ben orada değildim. Maalesef Kartaca'daydım! Germanicus'un dönüşünden sadece bir ay önce Livia bana mesaj gönderip, Afrika'ya gitmeye hazırlanmamı söylemişti. Kartaca'daki yeni Augustus tapınağının açılışını yapmak için İmparatorluk ailesinden birine ihtiyaç vardı ve ailenin diğer üyeleri meşguldü. Nasıl davranmam ve töreni nasıl yönetmem gerektiği adamakıllı anlatılacaktı; altı üstü Afri-

kalıların karşısına çıkacak olsam da, kendimi bu sefer rezil etmeyeceğim umuluyordu. Gönderilmemin sebebini hemen tahmin ettim. Henüz kimsenin oraya gitmesine gerek yoktu, çünkü tapınağın inşasının tamamlanmasına en az üç ay vardı. Ayak altından çekilmem isteniyordu. Germanicus Şehir'de olduğu sürece geri dönmeme izin verilmeyecekti ve göndereceğim bütün mektuplar okunacaktı. Dolayısıyla Germanicus'a epeydir anlatmak istediğim şeyleri söylemeye fırsat bulamadım. Öte yandan Germanicus, Tiberius'la konuştu. Ona Postumus'un Livia'nın zalimce kumpası yüzünden sürgün edildiğini bildiğini – elinde kesin kanıt olduğunu söyledi. Livia'nın mutlaka devlet işlerinden men edilmesi gerekiyordu. Yaptıkları Postumus'un kabahatleriyle mazur gösterilemezdi. Postumus'un kaçmaya çalışması normaldi, çünkü haksız yere hapsedilmişti. Tiberius, Germanicus'un sözleri karşısında afallamış numarası yaptı; ama durup dururken annesini rezil etmesinin büyük bir skandala yol açacağını, bunu kabul edemeyeceğini söyledi: Livia'yı gizlice cezalandıracak ve yetkilerini yavaş yavaş elinden alacaktı.

Ama bunun yerine Livia'ya gidip, Germanicus'un söylediklerini kelimesi kelimesine anlattı ve Germanicus'un saf bir budala olduğunu, ama samimi göründüğünü söyledi ve Germanicus Roma halkıyla ordu tarafından çok sevildiğinden, Livia'nın onu masumluğuna ikna etmesinin (bunu gururuna yedirebilirse) daha iyi olabileceğini ekledi. Germanicus'u en kısa zamanda Roma'dan uzaklaştıracağını, onu muhtemelen Doğu'ya göndereceğini ve Senato'da Livia'nın hak ettiği Vatan'ın Annesi unvanını alması meselesini tekrar gündeme getireceğini de ekledi. Livia'yla tam gereken şekilde konuşmuştu. Tiberius'un hâlâ bütün bunları anlatacak kadar kendisinden çekinmesinden memnun olan Livia, onun sorumluluk sahibi bir evlat olduğunu söyledi. Postumus'a yalan suçlamalar yöneltmediğine yemin etti: Bu yalanı Germanicus'un sözünden çıkmadığı ve onu monarşinin başına

zorla geçmeye ikna etmeye çalışan Agrippina uydurmuştu muhtemelen. Agrippina'nın hiç şüphesiz Tiberius'la onu seven annesinin arasını açmayı planladığını söyledi. Livia'ya sarılan Tiberius, bazen ufak tefek anlaşmazlıkları olsa da, aralarındaki bağı hiçbir şeyin koparamayacağını söyledi. Livia bunu duyunca iç geçirdi; artık yaşlanıyordu –yetmişlerinin ortalarındaydı– ve görevleri fazla gelmeye başlamıştı: Belki de Tiberius onun angaryaları boş verip sadece atamalar ve resmi hükümler gibi önemli meselelerle ilgilenmesine izin verirdi? Livia bütün resmi yazışmalarda Tiberius'un onun adını kendisininkinin üstüne yazmaktan vazgeçmesine bile gücenmezdi: Tiberius'un onun sözünden çıkmadığının söylenmesini istemiyordu. Ama Tiberius Senato'yu o unvanı kendisine vermeye bir an önce ikna ederse sevinirdi. Yani uzlaşmış gibi yaptılar: Ama birbirlerine güvenmiyorlardı.

Germanicus'u Konsül yapan Tiberius ona Livia'yı devlet işlerinden elini çekmeye ikna ettiğini, ama formalite icabı ona danışmayı sürdürürmüş gibi yapacağını söyledi. Germanicus tatmin olmuş gibiydi. Ama Tiberius huzursuzdu. Agrippina onunla konuşmuyordu ve Tiberius o ikisinin çok yakın olduklarını bildiğinden, hâlâ kendisine sadık olduklarına inanmıyordu. Hem Roma'da Germanicus gibi insanların yapıları gereği hoşlanmayacakları şeyler oluyordu. Birincisi, muhbirler meselesi vardı. Livia, Tiberius'un suç dosyalarına erişmesine ve kendisinin oldukça etkili casus ağından faydalanmasına izin vermediğinden –Livia'nın neredeyse tüm önemli insanların evlerinde ve belli başlı kurumlarda maaşlı birer casusu vardı–, Tiberius'un başka bir yöntem seçmesi gerekiyordu. Devlete karşı kumpas kurmaktan veya İlah Augustus'a hakaretten suçlu bulunan herkesin mal varlığının, onu suçlayan soyluların arasında paylaştırılması yönünde bir kanun çıkardı. Devlete karşı kumpas kurulduğunu kanıtlamak, Augustus'a hakaret edildiğini kanıtlamaktan daha zordu. Augustus'a hakaretle suçlanan

ilk kişi, Pazaryeri'nden cenaze alayı geçerken Tiberius'un yanında duran genç ve şakacı bir esnaftı. Öne atılıp, cesedin kulağına bir şeyler fısıldadı. Tiberius onun ne dediğini merak etti. Adam ölüye, yeraltında Augustus'u gördüğü zaman ona Roma halkına bıraktığı mirasın henüz dağıtılmadığını söylemesini söylediğini açıkladı. Tiberius adamı tutuklattı ve Augustus'tan ölümsüz bir İlah değil de, sıradan bir hayaletmiş gibi bahsettiği için idam ettirdi; hatasını anlaması için onu yeraltına gönderdiğini söyledi. Bu arada, bir iki ay sonra mirasın tamamını dağıttı. Tiberius bu vakada haksız değilse de, sonradan Augustus'la ilgili en masum şakalar bile insanların idamla yargılanmasına yol açtı.

Tiberius'un hazzetmediği herkesin aleyhinde kanıt sunabilecek bir profesyonel muhbirler sınıfı türedi. Dolayısıyla suç dosyalarının sayısı epey arttı. Sejanus, Tiberius'la bu namussuzlar arasında aracılık yapıyordu. Germanicus'un dönmesinden önceki sene Tiberius, muhbirleri Pompeius'un torununun çocuğu ve Agrippina'nın kuzeni olan (nineleri Scribonia'ydı) Libo adlı bir genç adamın üstüne salmıştı. Sejanus, Tiberius'u Libo'nun tehlikeli olduğu ve onun hakkında ileri geri konuştuğu konusunda uyarmıştı:

MS 16] Ama Tiberius kendisine hakaret edilmesini henüz ağır suç kılmak istemediğinden, başka bahaneler bulmak zorundaydı. Thrasyllus'a danıştığının bilinmesini istemediğinden, bütün astrologlarla büyücüleri, kâhinleri ve rüya yorumcularını Roma'dan kovmuştu; şehirde gizlice kalanlara danışılmasını da yasaklamıştı. Tiberius birkaçının kalmasına, sadece odada bir İmparatorluk ajanı gizliyken seans düzenlemeleri şartıyla göz yummuştu. Profesyonel muhbir olan bir senatör, Libo'yu bu kâhinlerden birine fal baktırmaya ikna etti. Odada gizlenen ajan, Libo'nun sorularını not etti. Bu sorular kendi içinde haince değil aptalcaydı sadece: Libo ne kadar zengin olacağını, Roma hükümdarı olup olmayacağını vs bilmek istiyordu. Ama yargılanırken

mahkemeye, kölelerinin onun yatak odasında buldukları iddia edilen sahte bir belge sunuldu – Libo'nun el yazısı taklit edilerek yazılmış bu belgede bütün İmparatorluk ailesi üyeleriyle belli başlı senatörlerin isimleri listelenmiş ve her ismin yanına tuhaf Keldani ve Mısır harfleri yazılmıştı. Bir büyücüye danışmanın cezası sürgündü, ama büyü yapmanın cezası idamdı. Libo o belgeyi yazdığını reddetti; kölelerin işkence altında verdikleri ifadeler bile onu mahkûm etmeye yetmezdi: Kölelerin ifadeleri ancak ortada ensest suçlaması varken kabul edilirdi. Libo'nun azat edilmiş köleleri onun aleyhinde ifade vermeye ikna edilemediler ve onlara itirafta bulunmaları için işkence edilmesi yasaktı. Ama Sejanus'un tavsiyesine uyan Tiberius, cezası idam olan bir suç işleyen kişilerin kölelerinin vergi memuru tarafından makul bir fiyattan satın alınabilmesi ve onlara işkence edilebilmesi yönünde bir kanun çıkardı. Kendisini savunacak kadar cesur bir avukat bulamayan Libo köşeye sıkıştığını görünce duruşmanın ertesi güne ertelenmesini talep etti. Talebi kabul edilince de evine gidip intihar etti. Yine de sanki yaşıyormuş gibi Senato'da yargılandı ve tüm suçlamalardan suçlu bulundu. Tiberius o aptal genç adamın intihar etmesinin talihsizlik olduğunu, çünkü kendisinin onun canının bağışlanmasını sağlamak niyetinde olduğunu söyledi. Libo'nun mal varlığı onu suçlayanların arasında paylaştırıldı; aralarında dört senatör de vardı. Augustus'un hükümdarlığı zamanında böyle rezilce bir komedi asla sahnelenemezdi, ama Tiberius'un hükümdarlığı zamanında çeşitli şekillerde defalarca sergilendi. Tek bir adam, Calpurnius Piso diye biri itiraz etti; Senato'da konuşma yapıp, Şehir'deki siyasi dalaverelerden, adaletin yozlaşmasından ve senatör arkadaşlarının paralı muhbirlere utanç verici bir şekilde dönüşmesinden tiksindiği için Roma'yı dönmemek üzere terk edeceğini ve İtalya'nın ücra bir bölgesindeki bir köyde emekliliğini yaşayacağını söyledi. Sonra da çıkıp gitti. Senato bu konuşmadan derinden etki-

lendi. Tiberius, Calpurnius'u geri çağırttı ve o koltuğuna tekrar oturunca, adaletin yanlış işlediği zamanlarda herhangi bir senatörün itirazda bulunabileceğini söyledi. Dünyanın gelmiş geçmiş en büyük imparatorluğunun başkentinde birtakım siyasi ayak oyunları yapılmasının kaçınılmaz olduğunu da söyledi. Calpurnius ortada ödül olmasa, senatörlerin kimseyi suçlamayacaklarını mı ima ediyordu? Calpurnius'un dürüstlüğünü ve bağımsızlığını takdir ettiğini, onun yeteneklerini kıskandığını söyledi; ama Calpurnius'un bu niteliklerini Apennin Dağları'ndaki sefil bir köyde, çobanlarla eşkıyalar arasında harcamak yerine Roma'nın toplumsal ve siyasi ahlakını geliştirmekte kullanması daha iyi olmaz mıydı? Böylece Calpurnius kalmak zorunda kaldı. Ama kısa süre sonra, kendisine bazı tablolarla heykeller yüzünden borcu bulunan yaşlı Urgulania'yı dava ederek dürüstlüğünü ve bağımsızlığını sergiledi: Calpurnius'un ablası ölünce, mal varlığı satılmıştı. Urgulania kendisini derhal Borç Mahkemesi'ne çağıran duruşma celbini okuyunca, tahtırevan taşıyıcılarına onu hemen Livia'nın Sarayı'na götürmelerini söyledi. Urgulania'yı takip eden Calpurnius'u salonunda karşılayan Livia ona gitmesini söyledi. Bu talebi kibarca ama kararlılıkla reddeden Calpurnius, Urgulania'nın ağır hasta olmadığı sürece mahkemenin çağrısını reddedemeyeceğini ve ağır hasta olmadığının bariz olduğunu söyledi. Mahkemenin çağrısını Vesta Bakireleri bile reddedemezlerdi. Livia, Calpurnius'un tavrının kendisine ve oğlu İmparator'a hakaret olduğunu, İmparator'un onun intikamını alacağını söyledi. Çağrılan Tiberius ortamı yumuşatmaya çalıştı; Calpurnius'a Urgulania'nın duruşma celbini alınca şoke olduğunu ve kendini toplar toplamaz muhakkak duruşmaya geleceğini, Livia'ya da ortada mutlaka bir yanlış anlama olduğunu, Calpurnius'un kesinlikle saygısızlık etmek istemediğini, kendisinin duruşmaya bizzat katılacağını ve Urgulania'nın iyi bir avukat tarafından savunulup adil bir şekilde yargılanma-

sını sağlayacağını söyledi. Calpurnius'la birlikte Saray'dan çıkıp mahkemeye doğru yürürken, onunla havadan sudan konuştu. Calpurnius'un arkadaşları onu davadan vazgeçmeye ikna etmeye çalıştılar, ama eski kafalı olduğu karşılığını verdi: Kendisine olan borçların ödenmesinden hoşlanıyordu. Duruşma asla gerçekleşmedi. Peşlerinden atlı ulak gönderen Livia, Calpurnius'a olan borcun tamamını altınla ödedi: Ulak, Calpurnius'la Tiberius'a mahkeme kapısına ulaşmalarından önce yetişti.

Ama muhbirlerden, Roma hayatındaki ahlak bozucu etkilerinden ve hukuki yozlaşmadan bahsediyordum. Germanicus Roma'dayken tek bir kişiye bile Augustus'a hakaretten veya Devlet'e karşı kumpas kurmaktan dava açılmadığını ve bütün muhbirlerin hiç seslerini çıkarmamaları konusunda uyarıldıklarını söylecektim. Tiberius melek gibi davranıyor, Senato'da gayet dostane konuşmalar yapıyordu. Sejanus geri plana çekildi ve Thrasyllus Roma'dan Tiberius'un Capri Adası'ndaki köyüne gönderildi; Tiberius'un, sürekli danıştığı dürüst Nerva'dan başka dostu yok gibiydi.

Castor'u asla sevemedim. Küfürbaz, şiddet düşkünü, sinirli, zorlu ve uçarı biriydi. Karakteri en çok kılıç dövüşlerinde belli olurdu; dövüşçülerin becerisinden veya cesaretinden çok, yaralardan fışkıran kanları görmekten hoşlanırdı. Ama Germanicus'a çok iyi davrandığını ve onun yanında melek gibi olduğunu söylemeliyim. Şehir'deki fraksiyonlar onları hükümdarlık için birbirlerine düşürmeye adice çalışsalar da, o ikisi asla birbirlerinin aleyhinde konuşmadılar. Castor'la Germanicus birbirlerine kardeşçe davranıyorlardı. Castor korkak sayılmazdı, ama askerden çok siyasetçiydi. Hermann'ın Batı Konfederasyonu'na karşı savunma amaçlı kanlı bir savaş sürdüren Doğu Germen kabilelerinin yardım çağrısı üzerine Tuna'nın ötesine gönderildiğinde, Bohemya ve Bavyera kabilelerini savaşın içine kurnazca çekmeyi başardı. Tiberius'un politikasını uygulayarak, Germenleri bir-

birlerini yok etmeye teşvik ediyordu. Doğu Germenlerin rahip kralı Maroboduus ("Göl dibinde yürüyen"), Castor'un kampına sığındı. Maroboduus'un İtalya'ya gitmesine izin verildi; sonsuz bağlılık yemini eden Doğu Germenleri hizada tutmak için, on sekiz sene boyunca orada rehin tutuldu. Bu Doğu Germenler, Batı Germenlerden daha vahşi ve güçlü bir ırktılar; Germanicus onlarla da savaşmak zorunda kalmadığı için şanslıydı. Ama Hermann, Varus'u yenince milli kahraman olmuştu ve Maroboduus onun başarısını kıskanıyordu. Bütün Germen uluslarının Baş Kralı olmak isteyen Hermann'ı engellemek için, ona Germanicus'a karşı çıktığı seferde destek olmayı reddetmiş ve hatta başka bir sınırda sorun çıkararak köstek olmuştu.

Hermann'ın üstünde epey kafa yormuşumdur. Kendi çapında etkileyici bir adamdı ve her ne kadar Varus'a ihanetini unutmak güç olsa da, isyanın başlıca sorumlusu Varus'tu ve Hermann'la adamları özgürlük için savaşıyorlardı kesinlikle. Romalıları gerçekten hor görüyorlardı. Varus'un ve babamla ağabeyim hariç diğer tüm generallerin komutasındaki Roma ordusunun maruz kaldığı sert disiplinin düpedüz kölelikten farkını anlayamıyorlardı. Askerlerin kırbaçlanarak cezalandırılması karşısında afallıyor ve onlara şan şöhretle ganimet vaat edilmesi yerine yevmiye ödenmesini son derece aşağılık buluyorlardı. Germenler son derece ahlaklı insanlar olmuşlardır hep; Romalı subaylar, Germania'da uluorta işledikleri suçlar ortaya çıktığında –ama bunun olduğu nadirdi–, çamura atılarak cezalandırılıyorlardı o kadar. Germenlerin korkaklığına gelince, bütün barbar halklar korkaktır. Germenler günün birinde uygarlaşırlarsa, ancak o zaman korkak olup olmadıkları söylenebilir. Ama son derece huzursuz ve kavgacı bir halk gibi göründüklerinden, yakın zamanda gerçekten uygarlaşabileceklerinden şüpheliyim. Germanicus bunun mümkün olmadığı kanaatindeydi. Onun imha politikasının doğru olup olmadığı (Romalıların

sınır kabilelerine karşı güttükleri olağan politika bu değildi kesinlikle), ilk sorunun yanıtına bağlıdır. Yitirilen Kartalların geri alınması gerekiyordu elbette ve Hermann, Varus'u yendikten sonra merhamet göstermemişti; son derece iyi kalpli ve insancıl bir adam olan Germanicus da halkın katledilmesinden öyle nefret ederdi ki, bunu emretmek için gayet geçerli sebepleri vardı herhalde.

Hermann savaşta ölmedi. Maroboduus ülkeden kaçmak zorunda kalınca, Hermann artık tüm Germen uluslarının hükümdarı olması için bir engel kalmadığını düşündü. Ama yanılıyordu: Kendi kabilesinin bile hükümdarı olamadı; onunki özgür bir kabileydi, şefin hükmetme yetkisi yoktu, önderlik edip tavsiyede bulunma ve ikna etmeye çalışma yetkisi vardı sadece. Bir iki yıl sonra bir gün Hermann kral gibi emir vermeye başladı. O zamana kadar ona tamamen bağlı olan akrabaları öyle sinirlendiler ki, oturup bu meseleyi hep birlikte konuşmak yerine silahlarını çekip üstüne saldırdılar ve onu paramparça ettiler. Hermann öldüğünde otuz yedi yaşındaydı; en büyük düşmanından, ağabeyim Germanicus'tan bir yıl önce doğmuştu.

20. Bölüm

Kartaca'da yaklaşık bir yıl kaldım. (Livius'un hep gönlünün yattığı yer olan Padova'da öldüğü seneydi bu.) Eski Kartaca yerle bir olmuştu ve yerinde Augustus'un yarımadanın güneydoğusunda kurduğu, ileride Afrika'nın başlıca kenti haline gelecek olan şehir vardı. Bebekliğimden beri ilk kez İtalya dışına çıkmıştım. İklime, Afrikalı vahşi yerlilere, hastalıklara ve halkın aşırı çalışma temposuna alışmakta çok zorlandım; burada yerleşik Romalılar sıkıcı, kavgacı, çıkarcı insanlardı ve zamanın gerisinde kalmışlardı; sürüler halinde yürüyen ve uçan, bilmediğim böcekler çok korkunçtu. En çok ormanlık arazilerin yokluğunu özlüyordum. Trablus'ta düzenli olarak ekilen topraklarla –incirlik ve zeytinliklerle, tahıl tarlalarıyla– dikenli çalıların bulunduğu çıplak, taşlık çöl arasında hiçbir şey yoktur. [MS 18] Epey bahsettiğim Camillacığımın amcasının, vali olan Furius Camillus'un evinde kalıyordum; bana çok iyi davranıyordu. Bana söylediği neredeyse ilk söz, çıktığı Balkan seferinde *Balkanlar'ın Özeti* kitabımdan çok faydalandığı ve öyle iyi bir derleme için devlet tarafından ödüllendirilmem gerektiğiydi. Açılış töreninin başarılı geçmesi ve yerlilerin bana saygılı davranmaları için elinden geleni yaptı. Ayrıca bana etrafı bol bol gezdirdi. Roma'yla ticareti giderek gelişen şehir yalnızca büyük miktarlarda tahıl ve yağ değil

köle, mor boya, sünger, altın, fildişi, abanoz ve Oyunlar'da kullanılacak vahşi hayvanlar da ihraç ediyordu. Orada yapacak pek işim olmadığından, Furius hazır gelmişken ayrıntılı bir Kartaca tarihi yazmak için materyal toplayabileceğimi söyledi. Roma'daki kütüphanelerde böyle bir kitap yoktu. Eski şehrin kalıntılarında gizli hazine arayan yerlilerin geçenlerde bulduğu arşivler Furius'un eline geçmişti ve istersem onları kullanabilirdim. Fenikelilerin dilini bilmediğimi söyledim; ama Furius yeterince ilgiliysem, azat edilmiş kölelerinden birine önemli elyazmalarını Yunancaya tercüme ettireceğini söyledi.

Kartaca tarihini yazma fikri çok hoşuma gitti: Kartacalılara tarihsel açıdan haksızlık edildiğini düşünmüştüm hep. Boş zamanlarımda, benimle aynı yaşlarda bir rehberin eşliğinde Eski Şehir'in kalıntılarını ve ülkenin genel coğrafyasını inceledim. Fenike dilini de, Kartaca Savaşları'nı Romalıların bakış açısından anlatan yazarların kullandığı birkaç sözcüğü ve basit yazıları anlayabilecek kadar öğrendim. İtalya'ya döndüğümde, Etrüsk tarihçemle birlikte bu kitabı da yazmaya giriştim. Aynı anda iki iş birden yapmayı severim: Birinden sıkılınca diğerine geçerim. Ama belki de fazla özenli bir yazarım. Eski zamanlarda yaşamış otoritelerin yazdıklarını kopyalamakla yetinmem ve bunları mümkünse aynı konuda yazılmış başka bilgi kaynaklarıyla, özellikle de rakip siyasi partilerden olan kişilerin yazdıklarıyla karşılaştırırım. Dolayısıyla daha az özenli olsam her birini bir iki senede bitirebileceğim bu iki tarihçeyi yazmam yirmi beş yıl kadar sürdü. Yazdığım her sözcük için yüzlerce sözcük okumuşumdur; sonunda Etrüsk ve Fenike dillerinc iyice hâkim oldum ve Oskça ile Numidia, Mısır ve Faliski dilleri gibi başka birçok dil ve lehçeyi de öğrendim. Önce *Kartaca Tarihi*'ni bitirdim.

Tapınağın açılışını sorunsuzca yapmamdan kısa süre sonra Furius bölgedeki az sayıda askeriyle birlikte Tacfarinas'a karşı savaşmak zorunda kaldı – elinde yalnızca Üçün-

cü Alay, birkaç yedek kuvvet taburu ve iki süvari müfrezesi vardı. Tacfarinas Roma ordusunda yedek askerken firar etmiş, Numidia'lı bir kabile şefi ve oldukça başarılı bir eşkıyaydı. Geçenlerde kendi ülkesinde Roma ordusundan esinlenerek bir ordu kurmuş ve eyaleti Batı'dan işgal etmek için Mağribilerle ittifak yapmıştı. İki ordunun toplamı, Furius'un ordusunun en az beş katıydı. Şehrin elli mil ötesinde, açık arazide karşı karşıya geldiler; Furius'un Tacfarinas'ın ortada bulunan iki yarı disiplinli alayına mı, yoksa yan taraftaki disiplinsiz Mağribi güçlere mi saldıracağına karar vermesi gerekiyordu. Süvarileri ve çoğu okçulardan oluşan yedek askerleri Mağribileri oyalamaya gönderip, kendisi alayıyla birlikte dosdoğru Tacfarinas'ın Numidia'lılarına saldırdı. Ben savaşı 500 adım ötedeki bir tepeden seyrediyordum –katırla gelmiştim–; Romalı olmaktan hayatımda ilk ve son kez o kadar gurur duydum. Üçüncü Alay düzenini hiç bozmadı: Sanki Mars Alanı'nda geçit töreni yapıyorlardı. Üç kolon halinde, aralarında ellişer adım bırakarak ilerlediler. Her kolonda sekizer adamdan oluşan 150 sıra vardı. Numidia'lılar durup savunma pozisyonuna geçtiler. Altı kolon halindeydiler ve ön safları bizimkilerin aynısıydı. Üçüncü Alay hiç duraksamadan dosdoğru üzerlerine yürüdü ve arada sadece on adım kalınca, en öndeki askerler parlak mızraklarını fırlattılar. Sonra da kılıçlarını çekip göğüs göğüse savaştılar. Düşmanın mızrakçılardan oluşan ilk hattını gerilettiler. İkinci hattı da yeni bir mızrak yağmuruyla dağıttılar – her askerde ikişer mızrak vardı. Sonra yanlarından geçen Roma destek kuvvetleri, onlara tekrar düzene geçmeleri için fırsat verdiler. Az sonra Numidia'lıların üçüncü hattının da parlak mızrak yağmuruna tutulduğunu gördüm. Yanlardaki, yedek kuvvetlerin oklarıyla epey hırpalanan Mağribiler Romalıların önlerine geleni biçerek ortadan ilerlediğini gördüler. Savaşı kaybetmişçesine uluyarak çil yavrusu gibi dağıldılar. Tacfarinas dövüşerek kampına geri kaçarken epey zayiat verdi.

Bu zaferle ilgili tek kötü anım, sonrasında düzenlenen şölendi: Bu şölende Furius'un Scribonianus adlı oğlu, askerlere moral desteği verdiğimi söyleyerek benimle alay etti. Bunu yapmasının başlıca sebebi kendi yiğitliğine dikkat çekmekti; yeterince övgü almadığını düşünüyordu. Furius daha sonra onu benden özür dilemeye zorladı. Senato oylama yaparak Furius'a zafer süsleri verdi – Furius dört yüz yıldan uzun zaman önce Roma'yı kurtaran atası Camillus'tan sonra ailesinin askeri ödül alan ilk ferdi oldu.

Nihayet Roma'ya geri çağrıldığımda, Germanicus Doğu'ya gitmişti; Senato onu Doğu'daki bütün eyaletlerin başkomutanlığına atamıştı. Agrippina ve artık sekiz yaşında olan Caligula onunla birlikte gittiler. Büyük çocuklarıysa Roma'da, annemde kaldılar. Germanicus, Germen Savaşı'nı yarım bırakmak zorunda kalınca büyük hayal kırıklığına uğrasa da, durumu en iyi şekilde değerlendirmeye ve tarihte ya da edebiyatta meşhur olan yerlere giderek genel kültürünü artırmaya karar verdi. Actium Koyu'na gidip, Augustus'un Apollon'a adadığı küçük tapınağı ve Antonius'un kampını ziyaret etti.

Antonius'un torunu olduğundan, oraya melankolikçe bir ilgi duyuyordu. Savaş planını küçük Caligula'ya anlatırken, çocuk salakça güldü: "Evet baba, dedem Agrippa'yla büyük dedem Augustus, deden Antonius'u ağır bir yenilgiye uğratmışlar. O savaşı utanmadan anlatabilmene şaşırdım doğrusu." Germanicus kendisine sık sık küstahlık eden Caligula'ya diğer çocuklara yaptığı gibi şefkatle, arkadaşça yaklaşmasının boşuna olduğuna karar verdi – Caligula'yı hizaya getirmenin tek yolu katı disiplin ve ağır cezalardı.

Germanicus, Pindar'ın doğduğu odayı görmek için Boiotia'daki Thebai'ye, Sappho'nun mezarını görmek için de Midilli Adası'na gitti. Burada bir yeğenim daha doğdu; ona Julia ismi verildi talihsiz bir şekilde. Ama biz ona hep Lesbia dedik. Germanicus daha sonra Bizans'a, Truva'ya ve

Anadolu'daki ünlü Yunan şehirlerine gitti. Milet'ten bana yazdığı uzun mektupta yolculuğunu öyle ballandıra ballandıra anlattı ki, Germania'dan geri çağrılmasına artık pek üzülmediği belliydi.

Bu arada Roma'daki durum, Germanicus'un Konsüllüğünden önceki hale döndü; Sejanus, Tiberius'un Germanicus'la ilgili korkularını canlandırdı. Germanicus'un özel bir akşam yemeğinde –davetliler arasında Sejanus'un bir ajanı da vardı– söylediği bir sözü aktardı; Germanicus Ren'deki alayların durumunu düzelttiğini, muhtemelen Doğu alaylarının da buna ihtiyacı olduğunu söylemişti. Germanicus bunu gerçekten söylemişti, ama muhtemelen bu askerlerin de beceriksiz subayların kötü muamelesine maruz kaldığını kastetmişti sadece: Bir de ilk fırsatta bütün atamaları gözden geçireceğini belirtmişti. Sejanus ise Tiberius'un, Germanicus'un Doğu alaylarının sevgisinden emin olamadığı için iktidarı ele geçirmeyi ertelediğini ve bu yüzden öyle konuştuğunu düşünmesine yol açtı: Germanicus o askerlerin sevgisini, kendi yüzbaşılarını seçmelerine izin vererek, onlara hediyeler yağdırarak ve disiplinlerini gevşeterek kazanacaktı – tıpkı Ren'de yaptığı gibi.

Kaygılanan Tiberius, Livia'ya danışmaya karar verdi: Livia'nın kendisiyle işbirliği yapacağından emindi. Livia ne yapılması gerektiğini hemen anladı. Suriye valiliğine Gnaeus Piso diye bir adamı atadılar –böylece Germanicus'un idaresinde, Doğu alaylarının çoğunun komutanı olacaktı– ve ona siyasi ya da askeri kararlarına Germanicus'un müdahale etmeye kalkışması halinde kendisine destek vereceklerini gizlice söylediler. Zekice bir seçimdi bu. Livia'yı gücendiren Lucius Piso'nun amcası olan Gnaeus Piso yirmi beş yıl önce Augustus tarafından Hispania'ya vali olarak gönderildiğinde, zalimliği ve paragözlüğüyle bölge halkının derin nefretini kazanmış olan kibirli bir ihtiyardı. Epey borcu vardı ve Germanicus'u sinirlendirdiği sürece Suriye'de ne isterse

yapabileceği iması, yeni bir servet edinebileceğini düşünmesine yol açtı; Hispania'da edindiği serveti çoktan harcamıştı. Germanicus'un ciddiyetinden ve sofuluğundan hazzetmez, ona batıl inançlı yaşlı kadın derdi; ayrıca onu çok kıskanırdı.

Germanicus Atina'ya gittiğinde, o şehrin eski ihtişamına hürmeten şehir kapılarına yanında tek bir levazımcıyla gelmişti. Onuruna düzenlenen festivalde de uzun ve içten bir konuşma yaparak Atinalı şairleri, askerleri ve filozofları övmüştü. Piso da Suriye'ye giderken Atina'ya uğradı; ama burası yetki alanında olmadığından, Germanicus'un yaptığı gibi Atinalılara kibar davranmayınca, Atinalılar da ona kibar davranmadılar. Piso'nun alacaklılarından birinin kardeşi olan Theophilus diye bir adam Şehir Meclisi tarafından kalpazanlıktan suçlu bulunmuştu. Piso adamın bağışlanmasını istedi, isteği reddedilince de küplere bindi: Theophilus bağışlansa, ağabeyi Piso'nun borcunu silecekti. Zehir zemberek bir konuşma yapan Piso şimdiki Atinalıların Pericles, Demosthenes, Aiskhlyos ve Platon'un zamanındaki büyük Atinalılarla kendilerini özdeşleştirmeye haklarının olmadığını söyledi. Eski Atinalıların soyu savaşlar ve katliamlar yüzünden tükenmişti; şimdikilerse kölelerin torunları olan melez, dejenere insanlardı. Piso şimdiki Atinalıları öven, onları o eski kahramanların torunları olarak gören her Romalı'nın Roma'yı itibarsızlaştırdığını söyledi; kendisi Atinalıların son İç Savaş'ta yüce Augustus'a karşı korkak ve hain Antonius'u desteklediklerini unutamıyordu.

Sonra Atina'dan ayrılan Piso, Suriye'ye giderken Rodos'a uğradı. Germanicus da Rodos'taydı, Üniversite'yi ziyaret ediyordu ve açıkça kendisini hedef alan o konuşmanın haberini Piso'nun gemileri ada açıklarında belirmeden hemen önce aldı. Birden fırtına çıktı ve Piso'nun gemilerinin zor duruma düştükleri görüldü. İki küçük gemi Germanicus'un gözlerinin önünde battılar, Piso'nun bulunduğu gemi de yelken direği devrilince kuzey burnundaki kayalıklara doğru

sürüklendi. Germanicus'tan başka kim Piso'yu kaderiyle baş başa bırakmazdı ki? Ama Germanicus usta gemicilerle dolu iki kadırga gönderdi; denizciler çılgınca kürek çekerek, Piso'nun gemisine tam kayalıklara çarpmadan önce ulaşmayı ve onu çekerek limana sağ salim getirmeyi başardılar. Piso'dan başka kim, kendisine kurtaran kişiye ömür boyu minnet ve bağlılık duymayacak kadar adi olabilirdi ki? Piso, Germanicus'un yardım göndermekte bilerek geciktiğinden, onun gemisinin batmasını istediğinden yakındı; Suriye'ye Germanicus'tan önce varmak istediğinden, Rodos'ta bir gün bile kalmadan ve fırtınanın dinmesini beklemeden tekrar denize açıldı.

Antiokheia'ya (Antakya) varır varmaz, alaylarda Germanicus'un istediğinin tam tersi düzenlemeler yapmaya girişti. Gevşek ve zorba yüzbaşılar yerine, sicili iyi olan bütün subayların rütbelerini indirdi ve yerlerine kendisinin desteklediği aşağılık adamları geçirdi – aralarındaki anlaşma gereği bu adamlar gelirlerinin yarısını sorgusuz sualsiz Piso'ya vereceklerdi. Böylece Suriyeliler için kötü bir sene başladı. Şehirlerdeki esnaflarla taşradaki çiftçiler, yerel yüzbaşılara el altından "koruma parası" vermek zorunda kalıyorlardı; bu parayı vermezlerse evleri gece vakti maskeli adamlar tarafından yakılıyor ve aileleri katlediliyordu. Başta şehir loncaları ve çiftçi dernekleri gibi kuruluşlar, bu terörizme karşı Piso'ya defalarca şikâyette bulundular. Piso her seferinde hemen soruşturma başlatacağına söz veriyor, ama bunu yapmıyordu; şikâyetçiler de genellikle evlerine dönerken yolda dövülerek öldürülüyorlardı. Tiberius'un bunlardan haberi olup olmadığının ve haberi varsa, olanları onaylayıp onaylamadığının anlaşılması için Roma'daki Sejanus'a gizlice bir delege heyeti gönderildi. Sejanus delege heyetine Tiberius'un bunlardan kesinlikle haberdar olmadığını söyledi; Tiberius olanları öğrenince soruşturma başlatacağına söz verirdi şüphesiz, ama Piso Suriyeliler için çok şey yapmamış mıydı? Suriyelilerin

istenen koruma parasını sorun çıkarmadan ödemeleri belki de en iyisiydi. Bu arada Suriye alaylarının disiplini öyle gevşemişti ki, Tacfarinas'ın eşkıya ordusu bile onların yanında verimlilik ve vazifeşinaslık abidesi gibi kalırdı.

Delege heyeti Rodos'taki Germanicus'u da ziyaret etti; Germanicus onların anlattıklarını duyunca hem şaşırdı hem de tiksindi. Geçenlerde Anadolu'dan geçerken, yönetimle ilgili şikâyetleri bizzat araştırmış ve kanunsuz ya da baskıcı davranan bütün magistraları görevden almıştı. Şimdi de Tiberius'a mektup yazıp, Piso'nun davranışlarıyla ilgili duyduklarını anlattı ve hemen Suriye'ye gideceğini söyledi; şikâyetlerin sadece birkaçının doğru olması durumunda bile Piso'yu görevden alıp yerine daha iyi birini geçirmek için izin istedi. Tiberius kendisinin de bazı şikâyetler duyduğu, ama bunların temelsiz ve fesatça oldukları karşılığını verdi; Piso'nun iyi ve adil bir vali olduğuna inancı tamdı. Tiberius'un yalan söyleyebileceğini düşünmeyen Germanicus'un, onun saf ve kolayca etki altında kalan biri olduğu yönündeki kanısı pekişti. Kendi başına hareket edeceğine ondan izin istediğine pişman oldu. Sonra Piso'ya başka bir ciddi suçlama yöneltildiğini duydu; Piso'nun, tahttan indirilince Suriye'ye sığınan eski Ermenistan kralı Vonones'i tekrar başa geçirmek için onunla işbirliği yaptığı söyleniyordu. Suriye'ye kaçarken yanına Ermenistan devlet hazinesinin büyük bölümünü alan Vonones çok zengin olduğundan, Piso bu işten epey kazançlı çıkmayı umuyordu. Germanicus hemen Ermenistan'a gidip soylularla toplantı yaptı ve kral olarak seçtikleri adama kendi elleriyle, ama Tiberius'un adına taç giydirdi. Sonra da Piso'ya iki alayın başına geçip Ermenistan'a gitmesini ve yeni hükümdara saygılarını sunmasını, daha önemli işleri varsa da oğlunu göndermesini söyledi. Piso ne oğlunu gönderdi ne de kendisi gitti. Civar eyaletlerle müttefik krallıklara gidip oralardaki işlerini hallettikten sonra Suriye'ye gelen Germanicus, Piso'yla Onuncu Alay'ın kışlık karargâhında görüştü.

Bu görüşme birkaç subayın yanında gerçekleşti, çünkü Germanicus konuşulanların Tiberius'a yanlış aktarılmasını istemiyordu. Piso'ya emre itaatsizlik etmesinin sebebini elinden geldiğince sakin bir sesle sordu. Sebep sırf Piso'nun Atina'daki konuşmasında, Rodos'ta sarf ettiği nankörce sözlerle ve sonrasında birçok kez sergilediği kişisel düşmanlık ve kabalıksa, İmparator'a zehir zemberek bir rapor göndereceğini söyledi. Ayrıca Onuncu Alay'ın barış zamanında ve sevildikleri bir bölgede, sağlıklı koşullarda yaşamasına karşın afallatıcı bir şekilde disiplinsiz ve pis olmasından yakındı.

Piso sırıtarak "Evet, *sahiden* pisler, değil mi?" diye karşılık verdi. "Onları Roma'nın gücünün ve ihtişamının temsilcileri olarak göndersem, Ermenistan halkı ne düşünürdü?" (Ağabeyim "Roma'nın gücünden ve ihtişamından" dem vurmaya bayılırdı.)

Sinirlerine hâkim olmakta zorlanan Germanicus, askerlerin durumundaki kötüleşmenin ancak Piso'nun eyalete gelmesiyle birlikte başladığını ve kendisinin bunu Tiberius'a yazacağını söyledi.

Piso alaycı bir şekilde güya özür diledi ve bu çetin dünyada gençlerin yüksek ideallerinin yerini o kadar yüce olmayan, ama daha pratik politikalara bırakması gerektiğini söyleyerek hakaret etti.

Gözleri çakmak çakmak olan Germanicus onun sözünü kesti: "Çoğunlukla öyle olur Piso, ama her zaman değil. Örneğin yarın seninle birlikte temyiz mahkemesinde oturacağım ve gençlerin yüksek ideallerinin karşısında bir engel durabiliyor muymuş göreceğiz: Bakalım eyaletlere adalet getirilmesi, altmışında hâlâ hovardalık peşinde koşan, beceriksiz, paragöz, gaddar insanlar tarafından engellenebiliyor muymuş."

Böylece görüşmeleri sona erdi. Hemen Tiberius'la Livia'ya mektup yazan Piso olanları anlattı. Germanicus'un son cümlesini öyle bir şekilde alıntıladı ki, Tiberius "altmı-

şında hâlâ hovardalık peşinde koşan, beceriksiz, paragöz, gaddar insanlar" sözüyle kendisinin kastedildiğine inandı. Piso'ya hâlâ güveninin tam olduğunu ve adını vermek istemediği malum, nüfuzlu şahsın böyle haince konuşmaya ve davranmaya devam etmesi durumunda, onun bir astı tarafından atılacak herhangi bir dizginleyici adımın, ne kadar radikal olursa olsun, Senato'nun ve Roma halkının şüphesiz hoşuna gideceğini söyledi. Bu arada mahkeme kürsüsünde oturan Germanicus eyalet halkının mahkemenin adaletsiz kararlarından yakınmasını dinledi. Piso başta kanunları kullanarak Germanicus'un engellemek ve rezil etmek için elinden geleni yaptıysa da, Germanicus'un sabrını koruması ve yemek ya da dinlenme arası vermeden şikâyetleri dinlemeyi sürdürmesi üzerine bu taktikten vazgeçip, sağlık sorunlarını bahane ederek mahkemeyi terk etti.

Piso'nun karısı Plancina, Germanicus'un karısı olarak devlet protokolünde kendisinden üstün konumda olan Agrippina'yı kıskanıyordu. Onun canını sıkmak için çeşitli ucuz numaralara başvuruyordu; genellikle astlarına, tesadüfe ve cahilliğe yorulabilecek kabalıklar yaptırıyordu. Agrippina onu başkalarının karşısında tersleyerek karşılık verince, Plancina daha da ileri gitti. Bir sabah, Piso ve Germanicus yokken, süvarilere geçit töreni yapmalarını emretti ve onlara Germanicus'un karargâhının önünde güya tatbikat yaptırdı. Onlara bir tahıl tarlasında tur attırdı, bir dizi boş çadıra saldırıp parçalamalarını emretti, "Işıkları Söndürün"den yangın alarmına dek her türlü çağrıyı yaptırdı ve bölükleri birbirleriyle dövüştürdü. Sonunda da hepsine giderek küçülen çemberler halinde dörtnala at sürdürdü ve çemberin çapı sadece birkaç adıma kadar inince, "Ters yönde gidin" diye emir verdi. Birçok at devrildi ve binicileri yere düştü. Süvari manevraları tarihinde böyle rezalet görülmemiştir. Şamatacı askerler yanlarındaki askerleri, atlarını hançerleyerek veya onları eyerlerinden çekerek yere düşürdüler. Birçok asker çif-

te atan ya da üzerlerine düşen atlar yüzünden ağır yaralandı veya bacakları kırıldı. Bir asker öldü. Agrippina Plancina'ya, kendini ve orduyu rezil etmeyi kesmesini genç bir subay aracılığıyla söyledi. Plancina, Agrippina'nın Ren köprüsündeki cesurca sözlerinin parodisini yaparak karşılık verdi: "Kocam dönene kadar süvari komutanı *benim*. Onları Parth isyanına karşı hazırlıyorum." Az önce kampa gelmiş olan Parth elçileri bu gösteriyi hayret ve küçümsemeyle seyretmekteydiler.

Vonones, Ermenistan kralı olmadan önce Parth kralıydı, ama kısa sürede ülkeden kovulmuştu. Halefi bu elçileri Germanicus'a, Roma'yla Parth arasındaki ittifakın yenilenmesini teklif etmek ve Germanicus'u Fırat Nehri'nde (Suriye'yle Parth'ın sınırında) karşılayacağını söylemek için göndermişti. Bu arada Vonones'in Suriye'de kalmasına izin verilmemesini istiyordu, çünkü Vonones bazı Parth soylularını kolayca hıyanete sürükleyebilirdi. Germanicus babası İmparator'un temsilcisi olarak kralla seve seve buluşup ittifakı yenileyeceği ve Vonones'i başka bir eyalete göndereceği karşılığını verdi. Vonones, Kilikya'ya gönderildi ve böylece Piso'nun servet kazanma hayalleri suya düştü. Plancina kocası kadar sinirlendi; Vonones ona neredeyse her gün güzel mücevherler armağan etmişti.

Ertesi senenin başında Germanicus, Mısır'da büyük bir kıtlık yaşandığını haber aldı. Son hasat iyi değildi, ama iki yıl önce silolarda bol bol tahıl depolanmıştı. Büyük tahıl tacirleri piyasaya çok az mal sürerek tahılın fiyatını yüksek tutuyorlardı. Hemen İskenderiye'ye giden Germanicus, tacirleri gereken miktarda tahılı makul fiyattan satmaya zorladı. Yunanistan'dan bile daha çok ilgisini çeken Mısır'ı bu bahaneyle ziyaret ettiğine sevindi. İskenderiye o zamanlar da şimdiki gibi dünyanın asıl kültür merkeziydi, tıpkı Roma'nın dünyanın siyasi merkezi olması gibi; Mısır geleneklerine saygı duyduğunu göstermek isteyen Germanicus şehre sade Yunan kıyafetiyle, yalınayak ve muhafızsız girdi.

İskenderiye'den ayrılınca Nil'in yukarı kısmında gemiyle ilerleyip piramitleri, Sfenks'i, eski başkent Teb'in devasa harabelerini ve Memnon'un büyük taş heykelini ziyaret etti; göğsü boş olan bu heykel şafak sökerken şarkı söylemeye başlar, çünkü boşluktaki hava güneşin doğmasıyla birlikte ısınınca yükselir ve boru şeklindeki boyundan
MS 19] geçer. Ta Elephantine harabelerine kadar giden Germanicus yolculuklarını ayrıntılarıyla kaydetti. Memfis'te, üzerinde tuhaf şekiller bulunan bir boğa şeklinde vücut bulmuş büyük Tanrı Apis'in eğlence meydanını ziyaret etti; ama Apis ona iç açıcı bir alamet sergilemedi, karşı karşıya geldikleri anda dönüp uzaklaştı ve "uğursuz ahıra" girdi. Agrippina, Germanicus'un yanındaydı; ısrarla itaatsizlik eden Caligula ise ceza niyetine Antiokheia'da, bir öğretmenin gözetiminde bırakılmıştı.

Germanicus artık ne yapsa Tiberius'u şüphelendirecekti; ama Mısır'a gitmek o zamana kadarki en büyük hatası oldu. Bunun sebebini açıklayacağım. Hükümdarlığının başlarında Roma'nın artık tahıl tedariki konusunda Mısır'a bağımlı olduğunu ve Mısır'ın bir maceraperestin idaresine girerse, oldukça küçük bir ordu tarafından başarıyla savunulabileceğini fark eden Augustus, Romalı şövalyelerin ve senatörleri oraya kendisinden izinsiz gitmelerini yasaklamıştı. Bu kuralın Tiberius döneminde de geçerli olduğu varsayılıyordu. Ama Mısır'dan gelen tahıl kıtlığı haberi yüzünden kaygılanan Germanicus, oraya gitmek için izin bekleyerek zaman kaybetmek istememişti. Tiberius artık Germanicus'un nihayet uzun zamandır ertelediği darbeyi indirmek için harekete geçeceğinden emindi; Germanicus Mısır'a, oradaki garnizonu kendi tarafına çekmek için gitmiş olmalıydı; Nil'de gezme bahanesiyle sınır nöbetçilerini ziyaret ediyordu; onu Doğu'ya göndermek büyük bir hata olmuştu. Tiberius Senato'da Germanicus'u, Augustus'un net emirlerine göz göre göre karşı gelmekle suçladı.

Tiberius'un bu tavrına çok gücenen Germanicus Suriye'ye geri dönünce, alaylara ve şehirlere verdiği tüm emirlerin ya umursanmadığını ya da Piso'nun verdiği karşıt emirlerle iptal edildiğini gördü. Emirlerini yineledi ve kendisi Mısır'dayken Piso'nun verdiği tüm emirleri iptal ettiğini, Piso'nun verdiği hiçbir emrin kendisi onaylayana dek eyalette geçerli olmayacağını ilan ederek, hoşnutsuzluğunu ilk kez halka belli etti. Daha bu bildirisini imzalamaya fırsat bulamadan hastalandı. Midesi öyle bozuldu ki, yediği her şeyi çıkarıyordu. Yiyeceklerine zehir katıldığından şüphelendiğinden, bu konuda akla gelebilecek tüm önlemleri aldı. Germanicus'un bütün yemeklerini Agrippina bizzat hazırlıyordu, ev personelinin de yiyeceklere Agrippina'nın pişirmesinden önce ya da sonra el sürmeye fırsatı olmuyordu. Ama Germanicus'un yatağından kalkıp koltukta oturacak kadar iyileşmesi epey uzun sürdü. Açlık yüzünden duyuları iyice keskinleşmişti; evde ceset kokusu olduğunu söyledi. Bu kokuyu ondan başka alan yoktu ve Agrippina başta onun hasta olduğu için hayal gördüğünü düşündü. Ama Germanicus diretti. Kokunun her geçen gün daha da iğrençleştiğini söyledi. Sonunda o kokuyu Agrippina da almaya başladı. Evin her odasında o koku var gibiydi. Agrippina'nın havayı temizlemek için tütsü yakması işe yaramadı. Kaygıya kapılan ev halkı, cadıların iş başında olduğunu fısıldaşmaya başladı.

Germanicus ben hariç ailemizin tüm fertleri gibi son derece batıl inançlı olmuştu hep: Ben de batıl inançlıyımdır, ama çok değil. Germanicus bazı günlerin ya da alametlerin uğurlu ya da uğursuz olduğuna inanmakla kalmayıp, kendi uydurduğu bütün o batıl inançlara bağlanmıştı. En çok da yirmi beş sayısından ve gece yarısı öten horozlardan çekinirdi. On Dokuzuncu ve Yirmi Altıncı Alayların Kartallarını geri aldıktan sonra, Yirmi Beşinci Alay'ınkini geri alamadan Germania'dan geri çağrılmasını son derece kötü bir alamet olarak görmüştü. Tesalyalı cadıların yaptığı türden kara bü-

yüden de ödü kopardı ve onlara karşı yastığının altında tılsımla uyurdu hep: Bu tılsım bir elinde meşale, diğer elindeyse Yeraltı Dünyası'nın anahtarlarını tutan, yeşim taşından yapılma, yeşil bir Tanrıça Hekate (cadılara ve hayaletlere hükmetme gücüne yalnızca o sahiptir) heykeliydi.

Germanicus, Plancina'nın kendisine büyü yaptığından şüphelendiğinden –çünkü Plancina'nın cadı olduğu söylenirdi–, Hekate'ye dokuz siyah köpek yavrusu kurban etti; kara büyüye karşı yapılması gereken buydu. Ertesi gün bir köle, hol zeminini yıkarken fayanslardan birinin gevşek olduğunu fark ettiğini ve onu kaldırınca altında karnı kırmızıya boyanmış, alnına boynuzlar bağlanmış, çıplak ve çürümüş bir bebek cesedi bulduğunu dehşetle bildirdi. Bütün odalar hemen arandı ve fayansların altında, duvar halılarının arkasındaki boşluklarda bir düzine korkunç keşif daha yapıldı. Bunların arasında, sırtında tam gelişmemiş kanatlar bulunan bir kedi ölüsüyle, ağzından çocuk eli çıkmış bir zenci kafası vardı. Bu korkunç kalıntılardan her birinin yanında, Germanicus'un ismini taşıyan bir kurşun tablet bulundu. Ev ayinle temizlenince Germanicus'un neşesi yerine geldi, ama midesi düzelmedi.

Kısa süre sonra evde tuhaf şeyler olmaya başladı. Minderlerin arasında kanlı horoz tüyleri bulundu; duvarlara kömürle uğursuz işaretler çizildi ki bunlardan bazıları bir cüce tarafından çizilmiş gibi epey alçakta, bazılarıysa bir dev tarafından çizilmiş gibi epey yüksekteydi – asılmış bir adam, Roma sözcüğünün tepetaklak yazılmış hali, bir gelincik; ayrıca her ne kadar Germanicus'un yirmi beş sayısıyla ilgili batıl inancından bir tek Agrippina haberdar olsa da, bu sayı durmadan yazılıyordu. Sonra Germanicus'un ismi, tepetaklak ve her gün bir harf eksik yazılmaya başladı. Germanicus Mısır'dayken Plancina'nın onun evine tılsımlar bırakmış olması mümkündü, ama bu yeni olayların açıklaması yoktu. Hizmetçilerden kimse şüphelenmedi, çünkü o sözcüklerin

yazıldığı ve işaretlerin çizildiği odalara onların girebilmesi mümkün değildi; hatta insanın geçemeyeceği küçüklükte tek bir penceresi olan, kapısı kilitli bir odanın duvarları yerden tavana dek bu sözcük ve işaretlerle kaplanmıştı. Germanicus'un tek teselli kaynağı, Agrippina'yla küçük Caligula'nın cesur tavırlarıydı. Agrippina bu olayları umursamadığını göstermek için elinden geleni yapıyordu; Caligula ise *kendini* güvende hissettiğini, çünkü İlah Augustus'un torununun çocuğuna cadıların bir şey yapamayacaklarını ve bir cadıyla karşılaşırsa ona kılıcını saplayacağını söylüyordu. Ama Germanicus tekrar yatağa düştü. Ertesi günün gece yarısı, isminin sadece üç harfi kalmışken, karga sesleriyle uyandı. Dermansız olmasına karşın yataktan fırlayıp kılıcını kaptı ve içinde Caligula'yla bebek Lesbia'nın uyuduğu yan odaya daldı. Orada ölüleri uyandırmak istercesine öten, boynunda altın halka olan, iri bir siyah horoz gördü. Horozun kafasını kesmeye çalıştı, ama hayvan pencereden uçup kaçtı. Germanicus düşüp bayıldı. Agrippina onu bir şekilde yatağa götürmeyi başardıysa da, Germanicus kendine gelince felakete mahkûm olduğunu söyledi. "Bir şey olmaz, Hekate'n seni koruyor," dedi Agrippina. Yastığının altındaki tılsımı el yordamıyla bulan Germanicus'un cesareti yerine geldi.

Sabah olunca Piso'ya eski Roma tarzında bir mektup yazıp, ona özel bir savaş açtığını bildirdi; Eyalet'i terk etmesini emretti ve elinden geleni ardına koymamasını söyledi. Ama Piso gemiyle gitmişti bile ve şimdi Sakız Adası'nda Germanicus'un ölüm haberini bekliyordu; bu haberi alır almaz Eyalet'e yönetici olarak gitmeye hazırdı. Saatler geçtikçe zavallı ağabeyim iyice halsizleşiyordu. Ertesi gün, Agrippina odada yokken, yarı baygın halde yatan Germanicus yastığın altında bir kıpırtı hissetti. Yan dönüp tılsımı el yordamıyla, dehşetle aradı. Tılsım gitmişti ve odada başka kimse yoktu.

Ertesi gün dostlarını çağıran Germanicus onlara can çekiştiğini ve katillerinin Piso'yla Plancina olduğunu söyledi.

Ona yapılanları Tiberius'la Castor'a anlatmalarını tembihledi ve zalimce öldürülmesinin öcünü almaları için yalvardı. "Roma halkına da söyleyin," dedi, "sevgili eşimle altı çocuğumu onlara emanet ediyorum ve Piso'yla Plancina beni öldürmek için emir aldıklarını söylerlerse, onlara inanmasınlar; inansalar bile onları bağışlamasınlar." Dokuz Ekim'de, hastalığının yirmi beşinci gününde, yatağının karşısındaki duvarda tek bir G harfinin belirdiği gün öldü. Bir deri bir kemik kalmış cesedi, karnındaki kızarıklıkla tırnaklarının maviliğini herkes görebilsin diye Antiokheia çarşısına götürüldü. Kölelerine işkence edildi. Azat edilmiş köleleri de yirmi dört saat boyunca aralıksız, farklı farklı kişiler tarafından çapraz sorguya çekildiler; sonunda dirençleri öyle kırıldı ki, bir şey biliyor olsalar rahat bırakılmak için söylerlerdi mutlaka. Ama kölelerden ve azat edilmiş kölelerden öğrenilebilen tek şey, Martina adlı tanınmış bir cadının sık sık Plancina'nın yanında görüldüğü ve bir gün onunla birlikte Germanicus'un evine, evde Caligula'dan başka kimse yokken geldiğiydi. Bir de Germanicus'un dönmesinden hemen önce, bir ikindi vakti, evde sağır ve yaşlı bir kapıcıdan başka kimse kalmamıştı; personelin geri kalanı Piso'nun yerel amfiteatrda düzenlediği kılıç dövüşünü izlemeye gitmişti. Ama horoza, duvardaki yazıya ve tılsımın kayboluşuna mantıklı bir açıklama getirilemedi.

Alay komutanlarıyla Eyalet'in diğer önde gelen Romalıları geçici vali atamak için toplantı düzenlediler. Altıncı Alay'ın Komutanı valiliğe seçildi. Hemen Martina'yı tutuklayıp, muhafızlar eşliğinde Roma'ya gönderdi. Piso'ya dava açılması durumunda, bu kadın en önemli tanıklardan biri olacaktı.

Piso, Germanicus'un öldüğünü öğrenince, sevincini gizlemek yerine tapınaklarda şükür adakları adadı. Geçenlerde kız kardeşini kaybetmiş olan Plancina yas kıyafetini çıkarıp yine en göz alıcı elbiselerini giydi. Tiberius'a mektup yazan

Piso, onun tarafından valiliğe atanmış olmasına karşın, sırf Germanicus'un vatan hainliğine karşı cesurca direndiği için Germanicus tarafından görevden alındığını söyledi; şimdi Suriye'ye dönüp valiliğe devam edecekti. Germanicus'un "müsrifliğinden ve küstahlığından" da dem vurdu. Gerçekten de Suriye'ye döndü, hatta bazı askerlerin desteğini almayı başardı; ama yeni Vali, Piso'nun Kilikya'daki kalesini kuşattı ve onu teslim olmaya zorladıktan sonra Roma'ya gönderdi; orada Piso'ya dava açılacağı kesindi.

Bu arada Agrippina iki çocuğunu ve kocasının küllerinin bulunduğu kabı yanına alırak, gemiyle İtalya'ya doğru yola çıkmıştı. Roma halkı Germanicus'un ölüm haberini alınca öyle üzülmüştü ki, sanki Şehir'deki her hanenin en sevilen ferdi can vermişti. Senato'nun ya da magistraların bu yönde bir emri olmasa da, tam üç gün boyunca genel yas tutuldu: Dükkânlar kapatıldı, mahkemeler ıssız kaldı, ticaret yapılmadı ve herkes yas kıyafeti giydi. Sokakta bir adamın sanki güneşin battığı ve bir daha doğmayacağını söylediğini duydum. Kendime güvenemediğimden, kendi üzüntümden bahsetmek istemiyorum.

21. Bölüm

Livia'yla Tiberius saraylarına kapandılar ve acıları çok büyük olduğundan insan içine çıkmak istemezmiş gibi yaptılar. Agrippina karayoluyla gelse daha iyi olurdu, çünkü kış başlamıştı bile ve deniz yolculuğu sezonu sona ermişti. Yine de, fırtınalara karşın denize açılıp birkaç gün sonra Korfu'ya ulaştı; rüzgâr varsa oradan Brindisi limanına bir günde gidilir. Burada bir süre dinlenen Agrippina önden ulaklar gönderip, Roma halkına sığınmaya geldiğini bildirdi. Roma'ya geri dönmüş olan Castor, Agrippina'nın diğer dört çocuğu ve ben, onu karşılamak için Roma'dan ayrıldık. Tiberius hemen iki Muhafız taburu göndermiş ve oğlunun küllerinin geçirildiği taşra ilçelerindeki magistraların son görevlerini yerine getirerek saygı gösterisinde bulunmaları talimatını vermişti. Agrippina gemiden inince, toplanmış muazzam kalabalık onu saygılı bir sessizlikle karşıladı; ölünün küllerinin bulunduğu kap bir katafalka konup, Muhafız subaylarının omuzlarında Roma'ya doğru taşındı. Kamu felaketinin göstergesi olarak, tabur sancaklarının süsleri çıkarılmıştı ve baltalarla asalar ters taşınıyordu. Binlerce kişilik cenaze alayı Calabria, Apulia ve Campania'dan geçerken herkes onları seyretmeye koştu; taşralılar siyahlara bürünmüşlerdi, şövalyelerse mor cüppe giymişlerdi; bağırarak ve ağlayarak ağıt yakıyor, [MS 20

ölü kahramanlarının hayaleti için parfüm yakarak sunular takdim ediyorlardı.

Cenaze alayını Roma'nın aşağı yukarı altmış mil güneydoğusundaki Terracina'da karşıladık; Brindisi'den oraya kadar ağlamadan ve ifadesizce, tek kelime etmeden gelmiş olan Agrippina yetim kalmış dört çocuğunu görünce kederine teslim oldu. Castor'a "Sevgili kocama duyduğun sevgiden ötürü, onun çocuklarını canın pahasına koruyacağına ve ölümünün intikamını almaya yemin edeceksin! Sana verdiği son görev buydu," diye haykırdı. Belki de çocukluğundan beri ilk kez ağlayan Castor bu görevi kabul ettiğini söyledi.

Livilla'nın neden bizimle gelmediğini soracak olursanız, sebep tam o sırada ikiz doğurmuş olmasıydı: Bu arada ikizlerin babası Sejanus'tu anlaşılan. Annemin neden gelmediğini soracak olursanız, sebep Tiberius'la Livia'nın onun cenaze törenine katılmasına bile izin vermemeleriydi. Müteveffanın babaannesi ve üvey babası olarak kendileri üzüntüleri yüzünden cenaze törenine katılamıyorlarsa, annesinin katılması yakışık almazdı. Gelmemekle akıllılık ettiler. Yoksa, üzülmüş gibi yapsalar bile halkın saldırısına uğrayacakları kesindi; bence Muhafızlar kenara çekilir ve onları korumak için kıllarını bile kıpırdatmazlardı. Tiberius o kadar saygın olmayan insanların cenazelerinde bile âdetten olan hazırlıkları dahi ihmal etmişti: Claudius ve Julia hanedanlarının maskeleri getirilmedi ve ölünün heykeli yatağa yatırılmadı; Söylev Platformu'nda cenaze konuşması yapılmadı; cenaze ilahileri okunmadı. Tiberius zaten Suriye'de cenaze töreni düzenlendiğinden, ikinci bir törenin Tanrıları kızdıracağını söylemişti. Ama Roma halkı ilk kez o gece o kadar birlik içinde ve içtenlikle yas tuttu. Mars Alanı meşalelerle ışıl ışıl oldu ve Castor'un içine ölünün küllerinin bulunduğu kabı saygıyla yerleştirdiği Augustus'un mezarının etrafında öyle büyük bir kalabalık toplandı ki, birçok insan ezilerek can verdi. Her yerde insanlar Roma'nın sonunun geldiğini, du-

rumun umutsuz olduğunu söylüyorlardı: Çünkü zulme karşı son siperleri olan Germanicus adice katledilmişti. Herkes Agrippina'ya acıyor, onu övüyor ve çocuklarının güvenliği için dua ediyordu.

Tiberius birkaç gün sonra bir bildiri yayımladı; birçok şanlı Romalı uluslarının iyiliği için canlarını feda etse de, hiçbirinin ölümünün sevgili oğlunun ölümü kadar genel ve derin bir üzüntüye yol açmadığını söyledi. Ama artık halkın kendini toplayıp gündelik işlerine geri dönmesinin vakti gelmişti: Prensler faniydi, ulus ise ölümsüzdü. Yine de, aralık sonundaki Saturnus şenliklerinde eğlenilmedi; insanlar ancak nisandaki Venüs şenliğinde yas tutmayı kesip olağan işlerine geri döndüler. Tiberius'un şüpheleri artık Agrippina'da yoğunlaşmıştı. Cenaze töreninden sonraki gün Saray'da onu ziyaret eden Agrippina, Tiberius masumluğunu kanıtlamadığı ve Piso'yla Plancina'dan intikam almadığı sürece kendisinin onu kocasının ölümünden sorumlu tutacağını korkusuzca söyledi. Tiberius şu Yunanca dizelerle onun sözünü kesip görüşmeyi bitirdi:

Peki sen kraliçe değilsin diye
Haksızlığa uğradığını mı düşünüyorsun canım?

Piso bir süre Roma'ya geri dönmedi. Oğlunu onun adına yalvarması için Tiberius'a gönderirken, kendisi Tuna'dan lejyonlarla birlikte dönmüş olan Castor'u ziyarete gitti. Rakip bir hükümdar adayını ortadan kaldırdığından, Castor'un kendisine minnet duymasını ve Germanicus'un hain olduğu yalanına inanmaya gönüllü olmasını bekliyordu. Castor onunla görüşmeyi reddetti ve başkalarının yanında Piso'nun ulağına, sevgili ağabeyinin öcünü almaya yemin ettiğini ve suçlu olduğu söylenen Piso'nun masumluğunu kanıtlayana dek ortalıkta görünmemesinin iyi olacağını söyledi. Tiberius, Piso'nun oğlunu ne iyi ne kötü ağırladı; Germanicus'un

ölümü soruşturulana dek tarafsız kalacağını göstermek ister gibiydi.

Sonunda Piso, Plancina'yla birlikte Roma'ya gitti. Hizmetçileriyle birlikte Tiber'den geçip Augustus'un mezarına gittiler ve orada kısa sürede toplanan öfkeli kalabalığın arasından sıyrılarak geçerken az kalsın linç edileceklerdi; Flaminia yolunda onları bekleyen, birbirine benzer bir çift beyaz midillinin çektiği, göz alıcı bir faytona bindiler. Piso'nun çarşıya bakan evi de göz alıcıydı. Geri dönmesinin şerefine bütün arkadaşlarına ve akrabalarına şölen vermesi epey tepki çekti: Niyeti Roma halkından korkmadığını ve Tiberius'la Livia'nın desteğine güvendiğini göstermekti. Tiberius, Piso'nun alelade bir ceza mahkemesinde yargılanmasını planlamıştı; savcı kendi kendini çürütecek, iddialarını geçerli kanıtlarla destekleyemeyecek, beceriksiz bir senatör olacaktı ve böylece Piso beraat edecekti. Ama Germanicus'un arkadaşları, özellikle de Suriye'de onun yanında çalışan ve Agrippina'yla birlikte geri dönen üç senatör, Tiberius'un seçimine itiraz ettiler. Tiberius sonunda hem mahkemede hem de Senato'da davayı bizzat yürütmek zorunda kaldı; Germanicus'un arkadaşları Senato'nun desteğine sahiptiler. Senato, Germanicus'un anısına birçok sıra dışı karar almış –kenotaphion'lar ve kemerler yapılmasına, yarı tanrı ayinleri düzenlenmesine karar vermiş– ve Tiberius bunları veto etmeye cesaret edememişti.

Tekrar Tuna'dan dönen Castor, Maroboduus meselesindeki başarısı sebebiyle küçük veya büyük bir törenle onurlandırılmasına karar verilmiş olsa da, Roma'ya başında çiçekten taçla ve at sırtında değil, sıradan bir vatandaş gibi yürüyerek girdi. Babasını ziyaret ettikten sonra dosdoğru Agrippina'ya gitti ve ona adaletin yerine gelmesi için elinden geleni yapacağına yemin etti.

Piso kendisini dört senatörün savunmasını istedi; üçü onu savunmayı, hasta veya iş göremez durumda olduklarını

söyleyerek reddettiler; dördüncü senatör Gallus ise, cinayet zanlılarını ancak İmparatorluk ailesinin hoşuna gidecekse savunduğunu söyledi. Calpurnius Piso, amcasının şölenine katılmamış olsa da, ailesinin onuru adına onu savunmaya gönüllü oldu ve ardından üç kişi daha ona katıldılar, çünkü kanıtlar ne olursa olsun Tiberius'un Piso'yu beraat ettireceğini ve kendilerinin duruşmada oynadıkları rol sebebiyle ödüllendirileceklerini düşünüyorlardı. Piso kendisini Tiberius'un yargılayacak olmasından memnundu, çünkü Sejanus ona her şeyin ayarlanacağı ve Tiberius'un çok katı davranıyormuş gibi yapsa da sonunda onu delil yetersizliğinden beraat ettireceği konusunda güvence vermişti. Baş tanık Martina ortadan kaldırılmıştı bile –Sejanus'un ajanları onu boğmuşlardı–, dolayısıyla davacıların kazanması artık çok zordu.

Davacılara yalnızca iki gün verildi ve Tiberius'un Piso'nun lehine olacak biçimde acemice davranması için başta savcı olarak seçtiği adam vakit geçirmek için elinden geleni yaptı; Piso'yu çok eskiden, Augustus'un zamanında Hispania'da kötü yöneticilik ve yolsuzluk yapmakla suçladı. Tiberius onun bu alakasız mesele hakkında saatlerce konuşmasına izin verdi, ama sonunda senatörler ayaklarını sürüyerek, öksürerek ve yazı tabletlerini birbirine vurarak, onu baş tanıkların dinlenmemesi durumunda bela çıkacağı konusunda uyardılar. Germanicus'un dört arkadaşı duruşmaya iyi hazırlanmışlardı; birer birer ayağa kalkıp, Piso'nun Suriye'de askerleri disiplinsizliğe sevk ettiğini, Germanicus'a ve kendilerine hakaret ettiğini, emirlere uymadığını, Vonones'le kumpas kurduğunu, eyalet halkına zulmettiğini söylediler. Onu Germanicus'u zehir ve büyüyle öldürmekle, Germanicus'un öldüğünü duyunca şükran adakları adamakla ve Eyalet'e yasadışı yollardan topladığı özel kuvvetleriyle silahlı saldırı düzenlemekle suçladılar.

Piso askerleri disiplinsizliğe sevk ettiği, Germanicus'a hakaret ve itaatsizlik ettiği, eyalet halkına zulmettiği yönün-

deki suçlamalara itiraz etmedi; abartılı olduklarını söyledi o kadar. Ama zehir ve büyü suçlamasını şiddetle reddetti. Davacılar komik duruma düşmekten çekindiklerinden Antiokheia'daki doğaüstü olaylardan bahsetmediler; Piso'yu Germanicus'un hizmetçileriyle kölelerini kullanmakla da suçlayamadılar, çünkü onların cinayetle alakalarının olmadığı kanıtlanmıştı. Dolayısıyla Piso, Germanicus'un evinde düzenlenen bir şölende onun yanında otururken onun yemeğine zehir katmakla suçlandı. Piso bu suçlamaya güldü: Masadaki herkesin, üstüne üstlük hizmetçilerin gözü üstündeyken öyle bir şeyi kimseye fark ettirmeden nasıl yapmış olabilirdi ki? Büyüyle mi?

Piso'nun elinde bir tomar mektup vardı; bunları Tiberius'un yazdığını herkes renk ve boyutlarından, bir de bağlanma şekillerinden anladı. Germanicus'un arkadaşları, Piso'ya Roma'dan gönderilen bütün talimatların duruşmada okunması gerektiğini söylediler. Piso bunu reddetti; o mektupların (önceden Augustus'a ait olan) Sfenks mührüyle mühürlendiklerini, dolayısıyla da "gizli ve özel" olduklarını söyledi; onları okumak vatana ihanet olurdu. Talebi Tiberius da reddetti; içlerinde önemli bir şey olmayan o mektupları okumanın zaman kaybı olacağını söyledi. Senato bu konuda ısrar edemedi. Piso mektupları Tiberius'a, onun sayesinde canının kurtulacağına inancının tam olduğunu göstermek için verdi.

Dışarıdaki, duruşmadaki gelişmelerden haberdar edilmeyen kalabalık öfkeyle homurdanmaya başlamıştı ve çok gür sesli bir adam bir pencereden "Sizin elinizden kurtulsa bile bizim elimizden kurtulamaz Lordlar!" diye haykırdı. Bir ulak gelip Tiberius'a, kalabalığın Piso'nun bazı heykellerini alıp sürükleyerek, parçalamak için Utanç Merdivenleri'ne götürdüğünü söyledi. Utanç Merdivenleri, Capitolium Tepesi'nin dibindeydi; suçluların cesetlerinin, boğazlarına kanca geçirilip sürüklenerek Tiber'e atılmadan önce burada sergilenmesi âdettendi. Tiberius heykellerin geri alınıp yerlerine

konmasını emretti. Ama bu koşullarda yargıçlık yapmayı sürdüremeyeceğinden yakınarak, duruşmaya akşama dek ara verdi. Piso muhafızlar eşliğinde götürüldü.

O zamana kadar, kocasının kaderini ne olursa olsun paylaşacağını ve gerekirse onunla birlikte öleceğini söyleyerek caka satan Plancina birden kaygıya kapıldı. Yakın arkadaşı Livia'nın onu kurtaracağını düşünerek, kendini ayrı olarak savunmaya karar verdi. Piso'nun bu ihanetten haberi olmadı. Duruşmaya devam edildiğinde Tiberius, Piso'ya sıcak davranmadı ve her ne kadar davacılara Germanicus'un zehirlendiğini gösteren daha kesin kanıtlar sunmaları gerektiğini söylese de, Piso'yu eyaletini silah zoruyla geri almaya kalkışmasının affedilmez bir suç olduğunu söyleyerek uyardı. Piso o akşam odasına kapandı ve ertesi sabah, yanında duran kılıcıyla şişlenmiş cesedi bulundu. Aslında intihar etmemişti.

Çünkü Piso en suçlayıcı delil olan mektubu, Livia'nın Tiberius ve kendisi adına yazdığı ve Sfenks mührüyle mühürlemediği (o mührü yalnızca Tiberius kullanıyordu) mektubu kendine saklamıştı. Plancina'ya bu mektubu pazarlık unsuru olarak kullanıp canlarını kurtarmasını söylemişti. Plancina Livia'ya gitti. Livia ona beklemesini, gidip Tiberius'a danışacağını söyledi. Livia ve Tiberius o zaman ilk kavgalarını ettiler. Tiberius, Livia'nın o mektubu yazdığını öğrenince küplere bindi; Livia da suçun Tiberius'ta olduğunu, çünkü Sfenks mührünü kendisinin kullanmasına izin vermediğini söyledi ve Tiberius'un son günlerde kendisine çok küstahça davrandığından yakındı. Tiberius kimin İmparator olduğunu sordu; İmparator kendisi miydi, yoksa Livia mıydı? Livia onun kendisi sayesinde İmparator olduğunu ve kendisine kaba davranmakla aptallık ettiğini, çünkü Tiberius'u yükselttiği gibi alaşağı da edebileceğini söyledi. Çantasından bir mektup çıkarıp okumaya başladı: Tiberius Rodos'tayken Augustus'un Livia'ya yazdığı, eski bir mektuptu bu;

mektupta Tiberius'u hainlik, zalimlik ve vahşilikle suçlayan Augustus, onun canını sırf Livia'nın oğlu olduğu için bağışladığını, yoksa bir gün bile yaşamasına izin vermeyeceğini söylüyordu. "Bu sadece bir kopya," dedi Livia. "Ama orijinalini saklıyorum. Böyle bir sürü mektup var elimde. Onları Senato'ya vermemi istemezsin, değil mi?"

Kendine hâkim olan Tiberius sinirlendiği için özür diledi: Birbirlerinin hayatlarını mahvedebilecekleri barizken tartışmalarının saçma olduğunu söyledi. Ama Piso'nun, özel kuvvetler toplayarak Suriye'yi geri almaya çalıştığı iddiası kanıtlanırsa idamla cezalandırılacağını ve affedilme umudu kalmadığını söylemişken, şimdi onun canını nasıl bağışlayabilirdi?

"Plancina özel kuvvet filan toplamaya çalışmadı ama, değil mi?"

"Bunun konuyla ne alakası var anlamadım. Sırf Plancina'nın canını bağışlamayı vaat ederek mektubu Piso'dan geri alabilmem mümkün değil."

"Plancina'nın canını bağışlamaya söz verirsen, ben mektubu Piso'dan alırım: O işi bana bırak. Piso'nun öldürülmesi halkı yatıştırır. Plancina'yı bağışlamanın sorumluluğunu üstüne almak istemiyorsan da, benim rica ettiğimi söylersin. Bu adil olur; ne de olsa bu sorunun başımıza benim yazdığım bir mektup yüzünden çıktığını kabul ediyorum."

Böylece Plancina'ya giden Livia, Tiberius'un mantığın sesini dinlemeyi reddettiğini ve dostlarının gözünden düşmektense kendi annesini halkın nefretine maruz bırakarak feda etmeyi yeğlediğini söyledi. Tiberius'tan tek bir taviz koparmayı başardığını söyledi; Plancina mektubu verirse, Tiberius onu bağışlayacaktı. Bunun üzerine, Livia'nın Tiberius'un imzasını taklit ederek yazdığı sahte bir mektubu Piso'ya götüren Plancina, her şeyi yoluna koyduğunu ve Tiberius'un bu mektupta onları bağışlayacağına söz verdiğini söyledi. Piso mektubu alırken Plancina birden onu boğazından han-

çerledi. Yerde can çekişen Piso'nun kılıcını, ucunu kana batırdıktan sonra onun kılıç kullanan eline tutuşturdu ve çıkıp gitti. Kendi mektubunu ve sahte vaadin bulunduğu mektubu alıp, planlanan şekilde Livia'nın yanına döndü.

Ertesi gün Tiberius Senato'da, Piso'nun intihar etmeden önce yazdığını söylediği bir açıklamayı okudu: Kendisine yöneltilen suçlamaların tamamen asılsız olduğunu ve Livia'yla Tiberius'a sadık olduğunu söyleyen Piso, yargılanmasına yol açan olaylarla hiçbir ilgisi bulunmayan oğullarını korumaları için onlara yalvarıyordu. Sonra Plancina'nın yargılanmasına başlandı. Martina'nın yanında görüldüğü ve Martina'nın zehir ustası olarak tanındığı yeminli ifadelerle kanıtlandı; ayrıca Martina'nın cesedi defnedilmeye hazırlanırken, saçına bağlanmış küçük bir şişe zehir bulunmuştu. Germanicus'un emir eri yaşlı Pomponius, eve iğrenç kokulu tılsımların yerleştirildiğini ve Germanicus yokken Plancina'yla Martina'nın oraya geldiklerini söyledi; Tiberius tarafından sorgulanınca da, o evde yaşanan doğaüstü olayları ayrıntılarıyla anlattı. Plancina'yı savunan çıkmadı. Masum olduğuna ağlayarak yemin eden Plancina, Martina'nın zehir ustası olarak tanındığını bilmediğini ve ondan sadece parfüm aldığını söyledi. Germanicus'un evine Martina'yla değil, albaylardan birinin karısıyla birlikte gittiğini söyledi. O sırada evde sadece bir oğlan çocuğunun bulunması onların suçu olmasa gerekti? Agrippina'ya ettiği hakaretlere gelince, bu konuda gerçekten üzgündü ve Agrippina'dan çok özür diliyordu; ama kocasının emirlerine uymuştu, bir eş olarak göreviydi bu ve kocası Agrippina'nın Germanicus'la birlikte Devlet'e karşı kumpas kurduğunu söylediğinden, kendisinden beklenenleri isteyerek yapmıştı.

Tiberius durumu özetledi. Plancina'nın suçunun kesin olmadığını söyledi. Martina'yla görüştüğü ve Martina'nın zehir ustası olarak tanındığı kanıtlanmıştı. Ama Plancina'nın ondan zehir aldığı kanıtlanmış değildi. Davacılar

Martina'nın saçında bulunan küçük şişeyi bile mahkemeye sunmadıkları gibi, şişenin içinde zehir olduğu yönünde bir kanıt da sunmamışlardı; o şişede uyku ilacı veya afrodizyak olabilirdi pekâlâ. Tiberius'un annesi, Plancina'nın karakterine kefildi ve onun suçluluğunun kesin kanıtı yoksa beraat ettirilmesini Senato'dan rica ediyordu; çünkü rüyasında gördüğü sevgili torununun hayaleti, bir kocanın ya da babanın suçlarının cezasının masum bir insana çektirilmesine göz yummaması için ona yalvarmıştı.

Böylece Plancina beraat ettirildi; Piso'nun iki oğlundan birinin babasının mirasını almasına izin verildi, Kilikya'daki çatışmada yer alan diğeriyse birkaç yıllığına sürgün edildi sadece. Bir senatör, ölü kahramanın akrabalarına –Tiberius, Livia, annem Antonia, Agrippina ve Castor'a–, onun ölümünün intikamını aldıkları için resmi olarak teşekkür edilmesini önerdi. Tam bu konuda oylama yapılacakkan, eskiden Konsüllük yapan ve Furius'tan önceki Afrika Valisi olan bir arkadaşım ayağa kalkıp, önergede değişiklik yapılmasını istedi. Önergede bir eksiklik vardı: Davacı tarafın duruşmaya hazırlanması ve tanıkların tacizden korunması için buradaki herkesten daha çok şey yapan önemli birinin, ölü kahramanın kardeşi Claudius'un ismi geçmiyordu. Omuz silken Tiberius, herhangi bir konuda benden yardım istenmesine şaşırdığını ve belki de ben hiç karışmasam Piso'ya yöneltilen suçlamaların daha net ifade edilebileceğini söyledi. (Ağabeyimin arkadaşlarının düzenlediği toplantıya başkanlık ettiğim ve her tanığın hangi kanıtları sunması gerektiğine karar verdiğim doğruydu; hatta Piso'nun şölende Germanicus'un yemeğine bizzat zehir kattığını iddia etmemeleri yönünde tavsiyede bulunmuştum, ama beni dinlememişlerdi. Pomponius'la torunlarını ve ağabeyimin azat edilmiş kölelerinden üçünü de duruşma gününe dek, Capua'daki villamın yakınındaki bir çiftlikte saklamıştım. Martina'yı da Brindisi'deki bir tüccar tanıdığımın evinde saklamaya çalışmıştım, ama

Sejanus onun izini bulmuştu.) Eh, Tiberius teşekkür önergesinde adımın geçmesine izin verdi; ama Agrippina'nın bana ettiği teşekkürün yanında devede kulak kalırdı bu: Agrippina, Germanicus'un ölmeden hemen önce ona hayattaki en gerçek dostunun zavallı kardeşi Claudius olduğunu söylerken ne demek istediğini şimdi anladığını söyledi.

Tiberius halkın Livia'ya olan öfkesini, Livia'ya defalarca vaat ettiği unvanın ona verilmesini Senato'dan istememek için bahane olarak kullandı. Livia'nın bir babaanne olarak torununun katilini savunmasının ve onu Senato'nun intikamından kurtarmasının sebebini herkes merak ediyordu. Tek bir yanıt olabilirdi: Babaanne, torununun öldürülmesini bizzat emretmişti ve öyle utanmazdı ki, kurbanın karısıyla çocuklarının da bir an önce ölmesini istiyordu.

22. Bölüm

Germanicus ölmüştü, ama Tiberius kendini eskisinden çok daha güvende hissetmiyordu. Sejanus ona, Piso'nun duruşması sırasında önemli şahsiyetlerin onun arkasından söylediklerini aktarmıştı. Tiberius ona, bir zamanlar askerlerine söylediği gibi "Benden korkabilirler, yeter ki itaat etsinler," demek yerine "Benden nefret edebilirler, yeter ki korksunlar," dedi. Son zamanlarda ona yönelik eleştirilerinde sözlerini sakınmayan üç şövalyeyle iki senatörü, Germanicus'un öldüğünü duyunca sevindiklerini belli etmek gibi saçma sapan bir suçlama yönelterek idam ettirdi. Muhbirler onların mal varlıklarını aralarında paylaştılar.

O sırada Germanicus'un en büyük oğlu Nero* reşit oldu ve her ne kadar babası kadar iyi bir asker ya da yetenekli bir yönetici olacağı yönünde pek bir belirti sergilemese de, babası gibi yakışıklıydı ve iyi huyluydu; Roma halkı ondan çok şey bekliyordu. Nero, Castor'la Livilla'nın kızıyla evlenince herkes çok sevindi; bu kıza başta, şaşırtıcı güzelliği yüzünden Helen desek de (asıl ismi Julia'ydı), sonradan fazla yiyip güzelliğini yitirince Heluo, yani Obur demeye başlamıştık. Nero, Agrippina'nın gözdesiydi. Claudius hanedanı her zamanki gibi iyiler ve kötüler veya baladda söylenen şekliyle "tatlı elmalarla yaban elmaları" olmak üzere ikiye ayrılmış-

* Sonradan imparator olan Nero'yla karıştırılmamalıdır. – R. G.

tı. Yaban elmalarının sayısı, tatlı elmalarınkinden fazlaydı. Agrippina'nın Germanicus'tan olan dokuz çocuğundan üçü –iki kızla bir oğlan– genç yaşta öldüler; gördüğüm kadarıyla bu oğlan ve kızların büyüğü, o dokuz çocuğun içinde en iyileriydi. Augustus sekizinci doğum gününde ölen bu oğlanı öyle severdi ki, onun Cupid kılığında olduğu bir resmini yatak odasında tutar ve her sabah yataktan kalkar kalkmaz öperdi. Ama sağ kalan çocuklar arasında bir tek Nero'nun karakteri tamamen iyiydi. Drusus huysuzdu, ürkekti ve kolayca kötülük yapmaya meyilliydi. Drusilla da onun gibiydi. Caligula, Agrippinilla ve Lesbia dediğimiz en küçükleri tamamen kötüydüler, tıpkı ölen küçük kız gibi. Ama Şehir halkı bütün hanedanı Nero'ya göre yargılıyordu, çünkü şimdilik sadece o halkta güçlü bir intiba uyandıracak kadar büyüktü. Caligula henüz dokuz yaşındaydı.

Bir gün ben Roma'dayken, Agrippina ziyaretime geldi; çok sıkıntılı görünüyordu ve benden tavsiye istedi. Nereye gitse takip edildiğini ve gözetlendiğini hissettiğini, bu yüzden hasta olduğunu söyledi. Sejanus'un dışında Tiberius'un üstünde söz sahibi olan birilerini tanıyor muydum? Tiberius'un ilk fırsatta onu öldürmeye veya sürgün etmeye karar verdiğinden emindi. Tiberius'un üstünde iyi yönde etkisi olan iki kişiyi tanıdığımı söyledim. Biri Cocceius Nerva, diğeriyse Vipsania'ydı. Tiberus, Vipsania'ya olan aşkını kalbinden söküp atmayı asla başaramamıştı. Vipsania ile Gallus'un bir torunu olunca ve on beş yaşına geldiğinde Vipsania'nın Tiberius'un karısı olduğu zamanki haline tıpatıp benzeyince, Tiberius onun kendisinden başka biriyle evlenmesi fikrine dayanamadı; ama onunla evlenemezdi, çünkü Vipsania'nın torunu Castor'un yeğeni olduğundan, evlenmeleri teknik olarak ensest sayılırdı. Dolayısıyla kızı kısa süre önce ölen yaşlı Occia'nın yerine Baş Vesta yaptı. Agrippina'ya, Cocceius ve Vipsania'yla (Vipsania, Castor'un annesi olarak ona yardım etmek için elinden geleni yapardı) arkadaş olduğu

sürece hem kendisinin hem de çocuklarının güvende olacağını söyledim. Tavsiyeme uydu. Ona çok acıyan Vipsania'yla Gallus, Agrippina'yı evlerinde ve taşradaki üç villalarında ağırladılar ve onun çocuklarıyla epey ilgilendiler. Örneğin Gallus çocuklar için yeni öğretmenler seçti, çünkü Agrippina eski öğretmenlerin Sejanus'un ajanı olduklarına inanıyordu. Nerva o kadar yardımcı olmadı. Hukukçuydu, sözleşme hukuku alanında yaşayan en büyük otoriteydi ve bu konuda birkaç kitap yazmıştı: Ama diğer konularda öyle dalgın ve dikkatsizdi ki, neredeyse aptal denebilirdi. Agrippina'ya herkese davrandığı kadar iyi davransa da, onun kendisinden ne beklediğini anlayamadı.

Maalesef Vipsania kısa süre sonra öldü; bunun Tiberius'un üstündeki etkisi hemen görüldü. Tiberius artık cinsel sapkınlıklarını doğru dürüst gizlemeye çalışmıyordu; herkes bu yöndeki söylentilerin doğru olmadığını ummuştu. Bazı sapkınlıkları öyle korkunç ve akıl almaz boyutlara vardı ki, kimse bunları Augustus'un halefi olarak seçtiği Roma İmparatoru'na yakıştıramıyordu. Artık hiçbir kadın ya da oğlan, hatta senatörlerin karılarıyla çocukları bile onun yanında güvende değildi; kendilerinin veya kocalarıyla babalarının canına değer veriyorlarsa, Tiberius'un her istediğini yapıyorlardı. Ama bir kadın, bir Konsül'ün karısı, sonradan arkadaşlarının yanında intihar etti; genç kızını Tiberius'un şehvetinden korumak için Tiberius'a fahişelik yapmak zorunda kaldığını ve sırf bunun bile yeterince utanç verici olduğunu söyledi; ama onun uysallığını fırsat bilen Azgın Teke ona öyle iğrenç şeyler yapmıştı ki, kadıncağız bunların anısıyla yaşamaktansa kendi canını almayı yeğledi.

O zamanların popüler bir şarkısı şöyle başlar: "Ah neden, neden yaptı bunu Azgın Teke?.." Gerisini aktarmaya utanıyorum, ama müstehcen olduğu kadar esprili de olan bu şarkıyı Livia'nın bestelediği söyleniyordu. Livia, Tiberius'a karşı benzer satirler yazmış ve bunları anonim olarak,

Urgulania aracılığıyla yaymıştı. Tiberius'un kulağına eninde sonunda gideceklerini ve onun satirden hiç hazzetmediğini biliyor, ama Tiberius'un o satirlerin konumunu zayıflattığını düşünse de kendisiyle arasını bozmaya cesaret edemeyeceğine inanıyordu. Ayrıca artık Agrippina'ya olabildiğince iyi davranıyordu, hatta ona Piso'ya Germanicus'u zokaya düşürme talimatını Tiberius'un tek başına verdiğini gizlice söyledi. Agrippina bana, Livia'ya güvenmese de, Tiberius'la onun birbirlerine açıkça düşman olduklarını ve kendisinin seçim yapmak zorunda kalsa Livia'ya sığınmayı yeğleyeceğini söyledi. Agrippina'yla hemfikir olmaya meyilliydim. Tiberius'un muhbirlerinden hiçbirinin Livia'nın gözdesi olan kişileri hedef almaması dikkatimi çekmişti. Ama Livia'nın ölümünden sonra neler olabileceğini tahmin ediyordum.

Livia'yla Caligula'nın arasındaki güçlü bağ, nedenini tam olarak açıklayamasam da bana son derece ürkütücü gelmeye başlamıştı. Caligula genelde iki şekilde davranırdı: Ya küstah ya da itaatkâr olurdu. Örneğin Agrippina'ya, annemle bana ve erkek kardeşleriyle Castor'a karşı küstahça davranırdı. Sejanus'la Tiberius'a ve Livilla'ya karşıysa itaatkârdı. Ama Livia'ya karşı bambaşka, ifade edilmesi zor bir tavrı vardı. Onun sevgilisi gibiydi neredeyse. Oğlan çocuklarını ninelerine ya da büyük ninelerine bağlayan türden bir sevgi değildi hissettiği, gerçi Livia'nın yetmiş beşinci doğum gününde ona bir sevgi şiirleri derlemesi hazırlamak için epey zahmete girdiği ve Livia'nın da ona sürekli armağanlar verdiği doğrudur. Kastettiğim şu ki, sevimsiz bir sırrı paylaştıklarına dair güçlü bir intiba edinmiştim – ama aralarında ahlaksız bir ilişki vardı demiyorum. Agrippina bana kendisinin de aynı şeyi sezdiğini, ama bunun sebebini bulamadığını söyledi.

Bir gün, Sejanus'un bana neden o kadar kibar davrandığını anlamaya başladım. Kızıyla oğlum Drusillus'un nişanlanmalarını teklif etti. Ben onların evlenmelerini istemi-

yordum; çünkü o çıtı pıtı tatlı yaratığı, her görüşümde bana iyice hödükleşmiş gibi gelen Drusillus'la evlendirerek, onun hayatını mahvetmek istemiyordum. Ama bunu açıkça söyleyemezdim. Hele Sejanus gibi bir alçakla uzaktan akraba olma düşüncesinin bile beni tiksindirdiğini hiç söyleyemezdim. Yanıt vermekte tereddüt ettiğimi fark edince, kızını oğluma layık görmediğim için mi bir şey demediğimi sordu. Kekeleyerek, elbette ki öyle düşünmediğimi söyledim: Aelius hanedanının o kolu son derece saygındı. Ama Sejanus sıradan bir taşra şövalyesinin oğluydu, gençliğinde Aelius hanedanından olan zengin bir senatör, bir Konsül tarafından evlat edinilmişti ve bu adam tüm servetini ona bırakmıştı; o zamanlar Sejanus'un evlat edinilmesiyle ilgili bir skandal kopsa da, sonuçta o bir Aelius'tu. Tereddüdümün sebebini açıklamamda ısrar etti ve bu evliliğe karşıysam bu konuyu açtığı için üzgün olduğunu, ama bunu elbette ki sırf Tiberius istediği için yaptığını söyledi. Ben de ona, Tiberius bu evliliği uygun görmüşse benim de seve seve onay vereceğimi söyledim: Dört yaşında bir kızın on üç yaşında bir oğlanla nişanlandırılmak için fazla küçük olduğunu düşündüğümden tereddüt ettiğimi de söyledim; ne de olsa Drusillus yirmi bir yaşına kadar evlenemezdi ve o zamana kadar başka gönül ilişkileri yaşayabilirdi. Gülümseyen Sejanus, o delikanlının başını fazla belaya sokmamasını sağlayacağımdan emin olduğunu söyledi.

Sejanus'un yakında İmparatorluk hanedanıyla akraba olacağı haberi Şehir halkını epey kaygılandırsa da, herkes onu ve beni tebrik etmeye koştu. Birkaç gün sonra Drusillus öldü. Cesedi Pompei'deki bir evin bahçesindeki çalıların arkasında bulundu; oraya Urgulanilla'nın arkadaşları tarafından Herculanum'dan davet edilmişti. [MS 23 Ufak bir armut boğazını tıkamıştı. Soruşturmada, o meyveyi havaya atıp ağzıyla tutmaya çalışırken görüldüğü söylendi: Ölümünün kaza olduğu barizdi. Ama buna kimse

inanmadı. Torununun çocuklarından birinin evlendirilmesi konusunda kendisine danışılmayan Livia'nın çocuğu boğdurtup boğazına armut tıktırdığı belliydi. Böyle vakalarda âdetten olduğu üzere, armut ağacı cinayetle suçlandı ve köklerinden sökülüp yakılmaya mahkûm edildi.

Tiberius, Senato'nun Castor'a Pleb Haklarının Koruyucusu unvanını vermesini istedi ve böylelikle veliahtının Castor olduğunu söylemiş kadar oldu. Bu talep herkesin rahatlamasına yol açtı. Tiberius'un Sejanus'un hırsının farkında olduğunun ve onu dizginlemek istediğinin göstergesi olarak görüldü. Önerge kabul edilince, biri önerge metninin Senato duvarına altın harflerle yazılmasını teklif etti. Castor'a o payenin Sejanus'un önerisiyle verildiğinin kimse farkında değildi; Sejanus, Tiberius'a Castor, Agrippina, Livia ve Gallus'un işbirliği içinde olduklarını ve aralarında başka kimlerin olduğunu anlamanın en iyi yolunun bu önergeyi Senato'ya sunmak olduğunu ima etmişti. Altın yazı önerisinde bulunan kişi de Sejanus'un bir arkadaşıydı ve o abartılı teklifi destekleyen bütün senatörlerin isimleri dikkatle not edildi. İyi vatandaşlar artık Castor'u eskisinden de çok destekliyorlardı. Castor içkiyi bırakmıştı –Germanicus'un ölümü aklını başına getirmiş gibiydi– ve her ne kadar kılıç dövüşlerinde bol bol kan dökülmesini seyretmeye, abartılı giyinmeye ve araba yarışlarında büyük bahisler oynamaya hâlâ haddinden fazla düşkün olsa da, dürüst bir magistra ve sadık bir dosttu. Onunla pek yakınlığım olmasa da, karşılaştığımızda bana Germanicus'un ölümünden öncekine kıyasla çok daha iyi davranıyordu.

Castor'la Sejanus'un arasındaki düşmanlık her an kapışmalarına yol açabilecek gibiydi, ama Sejanus durumu lehine çevirmeden Castor'u tahrik etmemeye özen göstermişti. Şimdiyse vakit gelmişti. Saray'a, Castor'u Koruyuculuk unvanı için kutlamaya giden Sejanus onu çalışma odasında, Livilla'nın yanında buldu. Odada köle ya da azat edilmiş köle

bulunmadığından, Sejanus istediğini söyleyebilirdi. Livilla artık ona öyle sırılsıklam âşıktı ki, bir zamanlar Postumus'a ihanet ettiği gibi –Sejanus bunu her nasılsa biliyordu– Castor'a da ihanet edebilirdi; hatta bir konuşmalarında, İmparator ve İmparatoriçe olsalar canlarının istediğini yapabileceklerini söyleyerek hayıflanmışlardı. Sejanus "Eee Castor, sana o unvanı aldırdım! Tebrikler?" dedi.

Castor kaşlarını çattı. Ona sadece dostları "Castor" derdi. Bu lakabı tanınmış bir kılıç dövüşçüsüne benzediği için aldığını sanırım açıklamıştım; günün birinde bir şövalyeyle tartışırken sinirlerine hâkim olamayınca, lakabı kalıcı olmuştu. Şövalye bir şölende ona sarhoş ve güçsüz olduğunu açıkça söyleyince, Castor "Sarhoş ve güçsüzüm ha? Bak bakalım öyle miymişim," diyerek kanepesinden sendeleyerek kalkıp şövalyenin karnına öyle müthiş bir yumruk geçirmişti ki, adam bütün yediklerini kusmuştu. Castor, Sejanus'a "Sadece arkadaşlarımın veya dengim olanların bana öyle hitap etmesine izin veririm ve sen ikisi de değilsin," dedi. "Bana Tiberius Drusus Caesar diyeceksin. Bana o unvanı 'aldırmaktan' kastını da bilmiyorum. Tebrik etmeni filan da istemiyorum. Defol git şimdi."

Livilla dedi ki: "*Bence* Sejanus'a böyle hakaret etmen büyük korkaklık, seni kutlamaya gelmişken onu köpek gibi kovman da nankörlük. Sejanus tavsiye etmese baban sana o unvanı hayatta vermezdi, biliyorsun."

Castor dedi ki: "Saçmalıyorsun Livilla. O unvanı almamda nasıl hadım kölem Lygdus'un etkisi yoksa, bu pis casusun da yok. Önemli bir şahsiyetmiş gibi davranmaya çalışıyor o kadar. Hem tavrımın neresi korkaklık?"

Sejanus dedi ki: "Eşin çok haklı. Sen korkaksın. Koruyuculuğa atanmanı ve böylece dokunulmazlık kazanmanı sağlamasam, benimle böyle konuşmaya cesaret edemezdin. Dokunulmazlığın olmasa seni döveceğimi gayet iyi biliyorsun."

"İyi de olurdu; dayağı hak ettin," dedi Livilla.

Castor onların yüzlerine sırayla baktıktan sonra ağır ağır konuştu: "Aranızda bir şey var yani?"

Livilla horgörüyle gülümsedi: "Varsa ne olmuş? Hanginiz daha erkeksiniz?"

Castor "Tamam, görürüz kızım," diye bağırdı. "Sejanus, Pleb Hakları Koruyucusu olduğumu bir dakikalığına unut ve yumruklarını kaldır."

Sejanus kollarını kavuşturdu.

"Yumruklarını kaldır dedim korkak."

Sejanus bir şey demeyince Castor ona tokadı bastı. "Defol şimdi!"

Sejanus alaycı bir itaatkârlıkla çıkıp gitti, Livilla da onu takip etti.

Bu tokat Castor'un yazgısını belirledi. Yanağının kızarıklığı geçmeden Tiberius'a giden Sejanus, Castor'u Koruyucu yapıldığı için tebrik ettiğini, ama sarhoş olan Castor'un onu tokatlayıp "Evet, artık bunu karşılık almaktan korkmadan yapabilmem çok iyi. Babama söyle, onun diğer bütün pis casuslarına da aynı şeyi yapacağım," dediğini söyledi. Ertesi gün Castor'un kendisini dövdüğünden yakınmaya gelen Livilla da bunu doğruladı; karşılık veremeyecek durumdaki bir adama vurduğu ve kendi babasına hakaret ettiği için ondan tiksindiğini belirtti diye Castor'dan dayak yediğini söyledi. Tiberius onlara inandı. Castor'a bir şey demese de Pompey Tiyatrosu'na Sejanus'un tunç heykelini diktirdi ki herhangi bir insan henüz hayattayken heykelinin dikilmesi ona bahşedilen sıra dışı bir onurdu. İnsanlar bunu Castor'un Koruyucu olmasına karşın Tiberius'un gözünden düştüğünün (zira Sejanus ve Livilla kavganın bu versiyonunu yaymışlardı) ve artık Sejanus'a yaltaklanılması gerektiğinin göstergesi olarak yorumladılar. Dolayısıyla o heykelin birçok kopyası yapıldı ve Sejanus'un yandaşları bunları evlerinin hollerinde saygın bir yere, Tiberius'un heykelinin sağına yerleştirdiler: Castor'un heykelleriyse pek ortalıkta görülmüyordu artık.

Castor'un babasıyla ne zaman görüşse hınçlı bir ifade takınması, Sejanus'un işini kolaylaştırdı. Sejanus, Tiberius'a Castor'un darbe yapmak için çeşitli senatörlerin ağzını yokladığını ve bazılarının şimdiden ona yardım sözü verdiğini söyledi. Bunun üzerine Tiberius bu senatörlerin en tehlikeli görünenlerini, her zamanki gibi Augustus'a hakaretten tutuklattı. Bir adam, elinde Augustus'un resmi bulunan bir altın parayla tuvalete girdi diye idama mahkûm edildi. Bir başkası da yazlık villasındaki, satışa çıkardığı eşyaların arasına Augustus'un heykelini dahil etmekle suçlandı. Davaya bakan Konsül önce Tiberius'un oy kullanmasını istemese, bu kişi idama mahkûm edilecekti. Tiberius idam cezası istemeye utanınca adam beraat ettirildi, ama kısa süre sonra başka bir suçtan mahkûm oldu.

Kaygıya kapılan Castor, Sejanus'a karşı Livia'dan yardım istedi. Livia ona korkmamasını söyledi: Yakında Tiberius'un aklını başına getirecekti. Ama Castor'un müttefikliğine güvenmiyordu. Tiberius'a gidip, Castor'un Sejanus'u Livilla'yı yoldan çıkarmakla, Tiberius'un güvenini suiistimal edip zengin adamlardan onun adına haraç toplamakla ve hükümdar olmayı hedeflemekle suçladığını söyledi; Castor'un, Tiberius'un bir an önce o alçağı kovmaması durumunda bizzat harekete geçeceğini belirttiğini ve kendisinden yardım istediğini de söyledi. Durumu Tiberius'a bu şekilde anlatmakla, Tiberius'u Castor gibi Sejanus'tan da şüphelenmeye ve eskisi gibi kendisine bel bağlamaya yönlendirmeyi umuyordu. En azından bir süreliğine başarılı oldu. Ama sonra bir kaza, Tiberius'u Sejanus'un sahiden de, tüm tavır ve eylemlerinin gösterdiği gibi ona sadık olduğuna inanıvermeye sevk etti. Bir gün üç dört arkadaş deniz kıyısındaki bir doğal mağarada piknik yapıyorlardı; birden tavanın bir kısmı ani bir sarsıntı ve gümbürtüyle çöküp bazı hizmetçileri öldürdü ve mağaranın girişini kapayarak, geri kalanların mahsur kalmasına yol açtı. Sejanus tekrar göçük olması ihtimaline kar-

şı Tiberius'un üstüne kapandı – ikisi de yaralanmamışlardı. Askerler bir saat sonra girişi açtıklarında Sejanus hâlâ aynı pozisyondaydı. Bu arada bu olay Thrasyllus'un da işine ya radı: Tiberius'a o gün öğleyin bir saatliğine karanlık çökeceğini söylemişti. Tiberius'a Sejanus'un tehlikeli olmadığını ve Tiberius'un ondan çok daha uzun yaşayacağını söylüyordu. Bence bunları Sejanus söyletiyordu, ama elimde kanıt yok: Thrasyllus ahlak timsali olmasa da, müşterilerinin arzusu doğrultusunda bulunduğu kehanetler diğer kehanetleri kadar doğru çıkar gibiydi. Tiberius sahiden de Sejanus'un ölümünden sonra yıllarca yaşadı.

Tiberius, Castor'u yazdığı bir mektup yüzünden Senato'da azarlayarak, onun artık gözünden düştüğünü herkese açıkça gösterdi. Yaz tatilinden sonra Senato açıldığında, Castor adak törenine gelmekten kaçındı; bazı kamusal meselelerle ilgilendiğinden Roma'ya dönemeyeceğini söyledi. Tiberius duyanın da o genç adamın Germania'da sefere çıktığını veya Ermenistan'a diplomatik ziyarette bulunduğunu sanacağını küçümser bir tavırla söyledi: Castor'un "kamusal meselelerden" kastı tekneyle gezmek ve Terracina'da hamama gitmekti altı üstü. Kendisinin arada sırada Şehir'den uzaklaşmasının mazur görülebileceğini, çünkü yaşının ilerlediğini söyledi; devlete uzun yıllar boyunca kılıcı ve kalemiyle hizmet ettikten sonra artık yorulması anlaşılırdı. Ama oğlunun gelmemesinin küstahlıktan başka ne açıklaması olabilirdi? Aslında Tiberius haksızlık ediyordu: Tatilde kıyıların savunulması konusunda rapor hazırlamakla görevlendirilen Castor, gerekli bilgilerin tamamını zamanında toplayamamıştı: Roma'ya gidip gelerek vakit kaybetmek yerine işini halletmeyi seçmişti.

Castor neredeyse döner dönmez hastalandı. Belirtiler kısa süre içinde vereme yakalandığını gösteriyordu. Benzi soldu, kilo verdi ve öksürürken ağzından kan gelmeye başladı. Ölüm döşeğinde olduğuna inandığından, babasına yazıp

onu odasına çağırdı –Saray'ın diğer ucunda kalıyordu– ve bir kusuru olduysa affetmesini istedi. Sejanus, Tiberius'a gitmemesini öğütledi: Castor gerçekten hasta olabilirdi, ama Tiberius'a suikast düzenlemek için numara yapıyor da olabilirdi. Dolayısıyla Tiberius, Castor'un ziyaretine gitmedi ve Castor birkaç gün sonra öldü.

Castor'un ölümü pek üzüntüye yol açmadı. Sinirli ve zalim biri olarak tanındığından, Şehir halkı onun babasının yerine geçmesinden korkmuştu. Son zamanlarda ıslah olduğuna pek az kişi inanmıştı. Çoğu insan, onun sırf halkın sevgisini kazanmak için numara yaptığını ve babasının yerine geçse onun kadar kötü bir hükümdar olacağını düşünüyordu. Hem Germanicus'un üç oğlu büyüyorlardı – Drusus da yeni reşit olmuştu– ve hiç şüphesiz Tiberius'un vârisiydiler. Ama Senato, Tiberius'a olan saygısından dolayı olabildiğince şatafatlı bir şekilde yas tuttu ve Germanicus'a verilen payeleri Castor'a da verdi. Tiberius bu sefer üzülmüş gibi yapmasa da, Castor için yazdığı [**MS 23** methiyeyi sert ve gür bir sesle okudu. Bazı senatörlerin yanaklarından yaşlar süzüldüğünü görünce, yanındaki Sejanus'a herkesin duyabileceği şekilde "Öf! Burası leş gibi soğan kokuyor!" dedi. Bunun üzerine ayağa kalkan Gallus, Tiberius'u kederine hâkim olduğu için kutladı. İlah Augustus bile, fani bedenle aralarındayken, evlat edindiği oğlu Marcellus'un (öz oğlu bile değildi) ölüm haberini alınca kendini duygularına öyle kaptırmıştı ki, taziye dileyen Senato üyelerine teşekkür ederken konuşmasını yarıda kesmek zorunda kalmıştı. Tiberius'un az önce yaptığı konuşma ise mükemmel bir kendine hâkimiyet örneğiydi. (Şunu ekleyeyim ki, dört beş ay sonra Truva'dan Tiberius'a başsağlığı dilemek için bir heyet geldiğinde, Tiberius onlara teşekkür etti ve "Ben de Hektor için size başsağlığı dilerim beyler," dedi.) Sonra Nero'yla Drusus'u Senato'ya çağırdı ve onları ellerinden tutup takdim etti: "Lordlarım, bu yetimleri üç

yıl önce amcalarına, bugün hepimizin yasını tuttuğumuz sevgili oğluma emanet etmiş ve onun, her ne kadar kendi oğullarına sahip olsa da, bu çocukları öz evlatları gibi yetiştirmesini ve aile geleneğimize layık vârisler haline getirmesini istemiştim. (Gallus "Bravo! Bravo!" diye bağırınca herkes alkışladı.) Ama şimdi zalim kader oğlumu elimizden aldığından (Senatörler inleyerek ah vah ettiler), aynı şeyi sizlerden isteyeceğim. Augustus'un torunlarının soylu çocukları olan, isimlerini Roma tarihine yazdırmış atalardan gelen bu çocukları himayenize almanızı, onları eğitmenizi Tanrıların huzurunda ve sevgili Vatan'ınızın karşısında sizden rica ediyorum: Bu çocuklara karşı olan görevlerimizi alnımızın akıyla yerine getirmemizi sağlayınız. Torunlarım, artık bu senatörleri babanız olarak görün ve unutmayın ki, başınıza gelecek her türlü hayır ve şer tüm Devlet'i etkileyecektir." (Senato alkışlarla inledi; senatörler gözyaşları içinde hayır duaları ettiler ve bağlılıklarını haykırdılar.)

Ama Tiberius konuşmayı bu noktada kesmek yerine, "yaşlı omuzlarındaki devlet yükünü Konsüller veya başka biri sırtlandığında" emekliye ayrılıp cumhuriyeti geri getireceğini her zamanki basmakalıp laflarıyla söyleyerek bir çuval inciri berbat etti. Yerine Nero'nun ya da Drusus'un (veya diğer çocuklardan birinin) geçmesini istemese, onların kaderlerinin Devlet'inkiyle yakından bağlantılı olduğunu neden söylesindi ki?

Castor'un cenaze töreni Germanicus'unki kadar etkileyici değildi, çünkü çok az kişi gerçekten yas tuttu; ama bu tören çok daha ihtişamlıydı. Cenaze alayında Caesarlarla Claudiusların bütün aile maskeleri; Julius hanedanının kurucusu Aeneas'la, Roma'nın kurucusu Romulus'tan Gaius, Lucius ve Germanicus'a dek herkesin maskeleri takıldı. Julius Caesar'ın maskesi de takıldı, çünkü Romulus gibi o da sadece yarı tanrıydı; ama büyük bir İlah olan Augustus'un maskesi takılmadı.

Sejanus'la Livilla'nın İmparator ve İmparatoriçe olma hayallerini nasıl gerçekleştireceklerini artık düşünmeleri gerekiyordu. Önlerindeki engeller olan Nero, Drusus ve Caligula'dan kurtulmaları şarttı. Üçünü birden ortadan kaldırmak pek güvenli görünmese de, Livilla ninesinin Tiberius'u başa geçirmek için Gaius, Lucius ve Postumus'u ortadan kaldırmayı başardığını söyledi. Hem Sejanus, Livia'nın o zamanki haline kıyasla çok daha avantajlıydı. Sejanus söz verdiği gibi Livilla'yla evlenmeye gerçekten niyetli olduğunu göstermek için, üç çocuğunun annesi Apicata'dan boşandı. Onu zinayla suçladı ve kendisinden olmayan bir çocuğu doğurmak üzere olduğunu söyledi. Karısının sevgilisinin kimliği konusunda uluorta isim vermese de, Tiberius'a Nero'dan şüphelendiğini söyledi. Nero'nun önemli şahsiyetlerin karılarıyla ilişki yaşayarak kötü şöhret edinmeye başladığını ve kendini müstakbel hükümdar olarak gördüğünden istediğini yapabileceğini düşündüğünü söyledi. Bu arada Livilla, Agrippina'yı Livia'nın himayesinden mahrum bırakmak için elinden geleni yaptı; Agrippina'ya Livia'nın onu sadece Tiberius'a karşı silah olarak kullandığını –bu doğruydu– söyleyerek uyarırken, bir nedimesi aracılığıyla da Livia'yı, Agrippina'nın *onu* sadece Tiberius'a karşı silah olarak kullandığı –bu da doğruydu– yönünde uyardı. İkisini de, karşı tarafın işi bitince kendisini öldürmeye yemin ettiğine inandırdı.

On iki yüksek rahip, İmparator'un sağlığı ve refahı için geleneksel dualarına Nero'yla Drusus'u da dahil etmeye başlayınca, diğer rahipler onlara uydular. Yüksek Rahip Tiberius onlara şikâyet mektubu göndererek, bu çocuklarla kendisi arasında ayrım yapmadıklarını, oysa kendisinin o çocukların doğumundan yirmi yıl öncesinden beri ve diğer herkesten daha uzun süre Devlet'in en üst makamlarında onuruyla hizmet verdiğini söyledi; bu yakışık alır bir davranış değildi. Yüksek rahipleri huzuruna çağırdı ve o çocukları duaya dahil etmelerinin sebebinin, Agrippina'nın onları ikna

yoluyla veya tehditle buna razı etmesi mi olduğunu sordu. Agrippina'nın bu iki yoldan birine başvurduğunu inkâr ettiler elbette, ama Tiberius ikna olmadı; on iki yüksek rahipten dördü ki aralarında Gallus da vardı, Agrippina'yla evlilik yoluyla akrabaydılar, diğerlerinden beşi de onunla ve oğullarıyla yakın arkadaştılar. Tiberius yüksek rahiplere esip gürledi. Bir sonraki konuşmasında Senato'yu, "aklı bir karış havada genç adamlara hadlerini bilmeden birtakım özlemlere kapılmaya teşvik edecek şekilde vakitsiz payeler vermekten vazgeçmeleri" yönünde uyardı.

Calpurnius Piso beklenmedik bir şekilde Agrippina'nın müttefiki oldu. Ona amcası Gnaeus Piso'yu sırf ailesinin onurunu korumak için savunduğunu ve Agrippina'nın kendisini düşman olarak görmemesi gerektiğini söyledi; Agrippina'yla çocuklarını korumak için elinden geleni yapacaktı. Ama Calpurnius kısa süre sonra öldü. Senato'da "gizlice haince laflar etmekle", evinde zehir bulundurmakla ve Senato'ya hançerle gelmekle suçlandı. Bu son iki suçlama öyle saçmaydı ki geri çekildi; ama Calpurnius'un "haince laflar etmekten" yargılanması için gün belirlendi. Calpurnius duruşmadan önce intihar etti.

Tiberius, Agrippina'nın Pırasa Yeşili adlı gizli bir cemiyet kurduğunu ve cemiyet üyelerinin Circus'taki at yarışlarında birlikte hareket etmelerinin bunun göstergesi olduğunu söyleyen Sejanus'a inandı. Bu yarışlarda dört renk kullanılırdı – kızıl, beyaz, deniz mavisi ve pırasa yeşili. O zamanlar en çok Pırasa Yeşili grubu gözdeydi, Kızıl grubu ise en sevilmeyendi. Tiberius resmi tatillerde yarışları seyretmeye görev icabı gittiğinde –şimdiye kadar yarışlarla hiç ilgilenmemiş ve Saray'da veya davet edildiği şölenlerde yarışlardan bahsedilmesinden hazzetmediğini belli etmişti–, farklı renklerin desteklenmesine ilk kez dikkat etmeye başladı ve Pırasa Yeşili'ne yapılan büyük tezahürattan çok rahatsız oldu. Sejanus, Pırasa Yeşili taraftarlarının Kızıl'ı kendilerini destekleyenleri

harekete geçirmek için gizli bir sembol olarak kullandıklarını da söylemişti; Tiberius bir Kızıl arabanın nadiren kazandığı zamanlarda yuhalandığını fark etti. Sejanus zekiydi: Germanicus'un hep Pırasa Yeşili'ni desteklediğini ve Agrippina, Nero ve Drusus'un da duygusal sebeplerden dolayı o rengi desteklemeyi sürdürdüklerini biliyordu.

Ren'de uzun yıllar boyunca kolordu komutanlığı yapmış, Silius adlı bir soylu vardı. Onun Germania'nın Yukarı Eyalet'indeki, büyük isyana katılmayan dört alayın General'i olduğunu söylemiştim sanırım. Ağabeyimin en iyi subayıydı ve Hermann'a karşı gösterdiği başarı sebebiyle zafer süslemeleriyle ödüllendirilmişti. Geçenlerde de, Yukarı ve Aşağı eyaletlerin birleşik kuvvetlerinin komutanı olarak, Galya kabilelerinin doğum yerim Lyons civarındaki tehlikeli isyanlarını bastırmıştı. Mütevazı bir insan olmasa da çok böbürlenmezdi; isyan sırasında o dört alayı ustaca idare etmese askerlerinin isyancılara katılacaklarını, dolayısıyla da kendisi olmasa ortada Tiberius'un yönetebileceği bir İmparatorluk kalmayacağını alenen dile getirdiği söyleniyordu – ki bunu gerçekten dediyse bile haksız sayılmazdı. Ama bu söylenti Tiberius'un hoşuna gitmedi elbette; bunun sebeplerinden biri, açıkladığım gibi, isyan eden alayların eskiden onun komutasında olmasıydı. Silius'un karısı Sosia, Agrippina'nın en yakın kadın arkadaşıydı. Silius eylül başında düzenlenen büyük Roma Oyunları'nda Pırasa Yeşili'ne oldukça yüklü bir meblağ bahis oynadı. Sejanus ona karşıdan seslendi: "İstediğin kadarına bahse girerim. Ben Kızıl'a oynayacağım." Silius "Yanlış rengi destekliyorsun dostum," diye karşılık verdi. "Kızıl arabanın sürücüsü dizgin kullanmayı bilmiyor. Kırbaca abanıyor. Pırasa Yeşili'nin kazanacağına bin altına bahse girerim. Bizim genç Nero bahsi bin beş yüz yap diyor; kendisi koyu bir Pırasa Yeşili taraftarıdır." Sejanus bu konuşmanın tamamını duyan ve Silius'un cüretkârlığına şaşıran Tiberius'a anlamlı bir bakış fırlattı. Tiberius, Pırasa

Yeşili arabanın sürücüsünün sondan bir önceki turda, virajı dönerken yere düşmesini ve Kızıl'ın yarışı kolayca kazanmasını iyi bir alamet olarak gördü.

On gün sonra Silius, Senato'da yargılandı. Ona yöneltilen suçlama vatan hainliğiydi. Galya isyanının ilk safhalarında isyancılarla işbirliği yapmakla, müdahale etmemesi karşılığında onlardan yağmaladıkları paranın üçte birini almakla, zaferini bölgedeki eyaletleri yağmalamak için bahane olarak kullanmakla ve sonrasında sefer masraflarını karşılama kisvesi altında o eyaletlere fazla ağır acil durum vergileri koymakla suçlandı. Sosia da suç ortaklığıyla suçlandı. Silius, Galya isyanından sonra Saray'da popülerliğini yitirmişti. Tiberius da asilere karşı bizzat savaşmadığı ve düzenlenen seferden çok hıyanet davalarıyla ilgilendiği için epey eleştirilmişti. Tiberius, Senato'ya sefere çıkamayacak kadar yaşlı olduğunu –Castor'un da birtakım önemli işlerle ilgilendiğini– söylemiş ve Silius'un karargâhıyla başından beri iletişim halinde olduğunu, ona değerli tavsiyeler verdiğini açıklamıştı. Tiberius, Galya isyanı konusunda çok hassastı. Galyalılar yenilince, Gallus'un numaralarını taklit eden şakacı bir senatör, Tiberius'un zaferin gerçek sorumlusu olarak ödüllendirilmesi gerektiğini söyleyerek onunla dalga geçmişti. Tiberius buna öyle sinirlenmişti ki, kazanılan zaferin bahsedilmeye değer olmadığını söylemişti; dolayısıyla da kimse Silius'un sonuna kadar hak ettiği zafer süslemeleriyle ödüllendirilmesi yönünde oy kullanmaya cesaret edememişti. Silius hayal kırıklığına uğramıştı; Ren isyanıyla ilgili öyle konuşmasının sebebi de Tiberius'un nankörlüğüne kızmasıydı.

Silius hıyanet suçlamasına cevap vermeye tenezzül etmedi. Asilerle işbirliği yapmamıştı, emrindeki askerlerin asilerin mallarıyla Roma'ya sadık kişilerin mallarını her zaman birbirinden ayırt edememeleri de normaldi: Sadık görünen birçok kişi isyana gizlice mali destek vermişti. Vergi meselesine gelince, işin doğrusu Tiberius ona sefer masraflarını ve

ayrıca evlerini, ekinlerini ve büyükbaş hayvanlarını yitiren Roma vatandaşlarının tazminatlarını Hazine'den karşılayacağına söz vermişti. Bu söze güvenen Silius bazı Kuzey kabilelerine vergi koymuş ve Tiberius'tan para alınca onlara verdikleri parayı geri ödeyeceğini söylemişti: Ama Tiberius'tan para alamamıştı. İsyan Silius'a yirmi bin altına mal olmuştu, çünkü topladığı gönüllü süvari ordusunun silah da dahil olmak üzere tüm masraflarını cebinden karşılamıştı. O yılki Konsüllerden biri olan baş ithamcısı, Silius'u haraç toplamakla suçladı. Bu adam Sejanus'un arkadaşıydı ve Galyalılara karşı Roma kuvvetlerinin başkomutanı olmak isteyen, ama Silius yüzünden kenara çekilmek zorunda kalan Aşağı Eyalet'in askeri valisinin oğluydu. Silius, Tiberius'un masrafları karşılama sözü verdiğini bile kanıtlayamadı, çünkü bu sözün yer aldığı mektup Sfenks mührüyle mühürlenmişti. Hem haraç toplama suçlaması konuyla ilgisizdi, çünkü Silius vatana ihanetten yargılanıyordu.

Silius sonunda patladı: "Efendiler, kendimi savunmak için çok şey söyleyebilirim, ama söylemeyeceğim, çünkü bu duruşma usullere aykırı ve hüküm çoktan verilmiş. Anladığım kadarıyla asıl suçum, Yukarı Germania'daki alayların ben olmasam isyan edeceklerini söylemiş olmam. Bu suçu işlediğim doğrudur ve şimdi bunu şüpheye yer bırakmayacak şekilde kanıtlayacağım. Tiberius Aşağı Germania'daki askerlere komuta etmemiş olsa, o askerler isyan *etmezlerdi* diyeceğim. Efendiler, ben bir kurbanım; açgözlü, kıskanç, kana susamış bir tiranın..." Konuşmasının geri kalanı, dehşetle itiraz eden senatörlerin uğultusunda boğuldu. Tiberius'a veda eden Silius başını dik tutarak çıkıp gitti. Evine varınca Sosia'yla çocuklarına sarıldı; Agrippina, Nero, Gallus ve diğer arkadaşlarına sevgi dolu bir veda mesajı yazdıktan sonra yatak odasına gidip kılıcını kendi boğazına sapladı.

Tiberius'a ettiği hakaretlerin suçluluğunu kanıtladığına hükmedildi. Tüm mal varlığına el kondu ve eyalet sakinleri-

ne, ödedikleri haksız verginin bu mal varlığının bir kısmıyla iade edileceği sözü verildi; kanun gereği, Silius'un ithamcıları geri kalan mal varlığının dörtte birini alacaklardı ve Augustus'un ona sadakati sebebiyle bıraktığı miras bir yanlış anlaşılmaya dayandığı gerekçesiyle Hazine'ye iade edilecekti. Eyalet sakinleri vergi iadesi konusunda ısrarcı olmaya cesaret edemediklerinden Tiberius, Silius'un mal varlığının dörtte üçüne kondu: Çünkü artık Askeri Hazine, Devlet Hazinesi ve Hükümdar Hazinesi arasında gerçek bir ayrım yoktu. Tiberius ilk kez birinin mal varlığına el konmasından doğrudan çıkar sağlamış ve ilk kez kendisine edilen sözlü bir hakaretin vatana ihanetin kanıtı olarak görülmesine izin vermişti.

Sosia'nın kendi mülkleri vardı; Gallus onun canını kurtarmak ve çocuklarının yoksul düşmelerini engellemek için, Sosia'nın sürgün edilmesini ve mal varlığının yarısının ithamcılarına, yarısının da çocuklarına verilmesini önerdi. Ama Agrippina'nın uzaktan kuzeni ve Gallus'un yandaşı olan biri, Gallus'un Sosia'dan çok İmparator'a bağlı olduğunu söyleyerek, ithamcılara yasal alt sınır olan dörtte birlik payın verilmesini teklif etti; ne de olsa Sosia'nın kocasını, en azından adam can çekişirken, hıyaneti ve nankörce sözleri yüzünden payladığı biliniyordu. Böylece Sosia sadece sürgün edildi – Marsilya'ya gitti; Silius idamla yargılanacağını öğrenir öğrenmez nakit parasının çoğunu gizlice Gallus'la diğer arkadaşlarına, ileride çocuklarına vermek üzere saklamaları için verdiğinden, ailesi hiç sıkıntı çekmedi. En büyük oğlu sonradan başıma bela oldu.

Şimdiye kadar vatana ihanet suçlamalarını sözde Augustus'a hakarete dayandıran Tiberius, hükümdarlığının ilk senesinde kabul edilen kanunu daha sert uygulamaya başladı ve herhangi birinin onun şerefine ya da saygınlığına herhangi bir şekilde saldırmasını hıyanet kıldı. Agrippina'nın yandaşı olduğundan şüphelendiği bir senatörü, kendisini hedef

alan küfürlü bir taşlamayı okumakla suçladı. İşin doğrusu, senatörün karısı bir sabah evlerinin bahçe kapısının epey yukarısına asılmış bir sayfayı fark etmişti. Kocasına sayfada yazanları okumasını söylemişti – kocasının boyu daha uzundu. Adam ağır ağır okumuştu:

"O ayyaş artık eskisi kadar
Çok şarap içmiyor:
İçini daha gösterişli bir kadehle ısıtıyor –
Öldürülen insanların kanıyla."

Karısı bu dörtlüğün ne anlama geldiğini safça sorunca senatör "Uluorta söylemem güvenli olmaz canım," demişti. Senatör Livia'nın yazdığı taşlamayı okurken, profesyonel bir muhbir bahçe kapısının yanında, onun rapor edilmeye değer bir şeyler söyleyeceği umuduyla beklemekteydi. Dosdoğru Sejanus'a gitti. Senatörü bizzat çapraz sorguya çeken Tiberius ona "güvenli olmaz" demekle neyi kastettiğini ve o taşlamada kimin kastedildiğini düşündüğünü sordu. Senatör lafı dolandırdı ve net yanıtlar vermekten kaçındı. Bunun üzerine Tiberius gençliğinde çeşitli şekillerde yaftalandığını, herkesin onu ayyaşlıkla suçladığını ve son yıllarda doktorlarının onun şarap içmesini gut hastalığına meyilli olması sebebiyle yasakladıklarını, son zamanlarda da onu kana susamışlıkla suçlayan birçok yazının yayımlandığını söyledi. Zanlıya bu gerçekleri bilip bilmediğini ve o taşlamanın İmparator'dan başka birini kastediyor olabileceğini düşünüp düşünmediğini sordu. Zavallı adam, Tiberius'a ayyaş dendiğini duyduğunu, ama bunun doğru olup olmadığını bilmediğini ve duyduğu söylentilerle bahçe kapısındaki taşlama arasında bağlantı kurmadığını söyledi. Bunun üzerine neden duyduğu söylentileri Senato'ya bildirerek görevini yerine getirmediği soruldu. Senatör onları duyduğu sırada, ne kadar erdemli olursa olsun, herhangi biriyle ilgili, ne kadar küfürlü

olursa olsun herhangi bir taşlama yazılmasının henüz yasak olmadığı karşılığını verdi; hatta o zamanlar Augustus'a küfür etmek veya edilen küfürleri tekrarlamak bile, yazıya dökülmediği sürece hıyanet değildi. Tiberius hangi zamanı kastettiğini sordu ve Augustus'un da hayatının son yıllarında sözlü küfrü yasakladığını söyledi. Senatör "Rodos'taki üçüncü senenizdi," diye karşılık verdi. Tiberius "Efendiler, bu adamın bana böyle hakaret etmesine nasıl göz yumabilirsiniz?" diye sordu. Bunun üzerine Senato, zanlının Tarpeian uçurumundan atılmasına karar verdi; bu ceza genellikle en büyük hainlere – örneğin savaşta düşmanla işbirliği yapan generallere verilirdi.

Bir başka adam, bir şövalye, Kral Agamemnon'la ilgili bir tragedya yazdığı için idam edildi; bu tragedyada Agamemnon'u banyosunda öldüren kraliçe, baltayı savururken şöyle haykırıyordu:

"Şunu bil ki eli kanlı tiran, suç değildir
Bana yapılan kötülüklerin öcünü böyle almam."

Tiberius, Agamemnon karakteriyle kendisinin kastedildiğini, söz konusu dizelerin de ona karşı suikast düzenlenmesi çağrısı olduğunu söyledi. Herkesi güldüren çünkü çok kötü, berbat yazılmış olan o tragedya, bütün kopyaları toplanıp yakılınca ve yazarı idam edilince bir çeşit saygınlık kazandı.

Bu idamdan iki yıl sonra, bir süre önce önemsiz bir mesele yüzünden Sejanus'la arası açılmış olan Cremutius Cordus adlı bir yaşlı adam idam edildi – bundan bahsetmemin tek sebebi, Agamemnon meselesinin aklıma getirmesidir. Yağmurlu bir günde Sejanus, Senato'ya girince pelerinini hep Cremutius'a ait olan askı kancasına astı; Cremutius da gelince, kendi pelerinine yer açmak için, Sejanus'a ait olduğunu bilmediği pelerini başka bir kancaya astı. Sejanus'un pelerini yere düştü ve biri üstüne ça-

MS 25]

murlu sandaletleriyle bastı. Sejanus çeşitli şekillerde intikam alınca Cremutius onun yüzünden ve isminden öyle nefret etmeye başladı ki, Pompey Tiyatrosu'nda onun heykelinin dikildiğini duyunca "Tiyatro mahvoldu desenize," diye bağırdı. Bunun üzerine Sejanus, Tiberius'a Cremutius'un Agrippina'nın başlıca yandaşlarından biri olduğunu söyledi. Ama Cremutius dünyada Sejanus'tan başka düşmanı olmayan, saygın, yumuşak başlı bir ihtiyar olduğundan ve asla gereksiz konuşmadığından, onun aleyhinde, sindirilmiş Senato'nun bile kabul edebileceği kanıtlar bulmak güçtü. Sonunda Cremutius, Julius Caesar'ın katilleri Brutus'la Cassius'u yazı yoluyla övmekle suçlandı. Sunulan kanıt, Cremutius'un otuz yıl önce yazdığı ve Julius'un evlatlık oğlu Augustus'un bizzat özel kütüphanesinde bulundurup ara sıra başvurduğu bilinen bir tarih kitabıydı.

Bu saçma sapan suçlamaya karşı kendini hararetle savunan Cremutius, Brutus'la Cassius'un ölümlerinden beri çok zaman geçtiğini ve sonraki tarihçiler tarafından yaptıkları nedeniyle yere göğe sığdırılamadıklarından, kendisinin aleyhine açılan davanın düzmece – geçenlerde Larissa şehrinde genç bir gezgine karşı açılan dava kadar düzmece olduğuna ister istemez inandığını söyledi. Bu genç adam üç kişiyi öldürmekle suçlanmıştı; oysa gece karanlığında bir dükkânın önünde asılı duran şarap tulumlarını soyguncu sanıp kılıcıyla parçalamıştı o kadar. Ama Larissa'daki bu dava tanrı Quirinus şerefine düzenlenen şenlikler sırasında açılmıştı ve ayyaşın teki olmasının yanı sıra kılıcını çekmeye fazla hazır olan o genç adam belki de bir dersi hak etmişti. Ama kendisi, yani Cremutius Cordus böyle salak yerine konulamayacak kadar yaşlı ve ayıktı; ayrıca şimdi Quirinus şenlikleri zamanında değil, tersine On İki Levha Kanunları'nın, atalarımızın hukuki dehasının ve ahlaklılığının bu saygın abidesinin dört yüz yetmiş altıncı yıldönümündeydiler. Evine gidip açlık orucu tutarak intihar etti. Kitabının bütün nüshaları top-

latılıp yakıldı, kızının sakladığı ve yıllar sonra, Tiberius'un ölümünün ardından ortaya çıkardığı iki üç tanesi hariç. Çok iyi bir kitap değildi; o kadar tanınmayı hak etmiyordu.

Bütün bunlar olurken ben kendime "Claudius, sen zavallı bir adamsın ve bu dünyada pek işe yaradığın yok, ayrıca berbat bir hayat yaşadın, durmadan sorunlarla boğuştun, ama en azından canın güvende," deyip duruyordum. Dolayısıyla, çok yakından tanıdığım yaşlı Cremutius'un –Kütüphane'de sık sık karşılaşıp sohbet ederdik– böyle sudan bir suçlama yüzünden hayatını kaybetmesi beni epey sarstı. Durup dururken kül ve kor halinde taşlar yağdırarak uyarıda bulunan bir volkanın eteğinde yaşar gibi hissediyordum kendimi. Cremutius'unkinden çok daha haince şeyler yazmıştım. Augustus'un dinsel reformlarıyla ilgili tarih kitabımda, kolayca suçlanmama yol açabilecek sözler vardı. Her ne kadar mal varlığım bir ithamcının dörtte birini almak için uğraşmayacağı kadar az olsa da, son zamanlardaki hıyanet davalarının tüm kurbanlarının Agrippina'nın arkadaşları olduğunun gayet farkındaydım; ben de Roma'ya ne zaman gitsem Agrippina'yı ziyaret ediyordum. Sejanus'un kayınbiraderi olmamın beni ne kadar koruyacağından emin değildim.

Evet, geçenlerde Sejanus'un kayınbiraderi olmuştum ve şimdi bunun nasıl gerçekleştiğini anlatacağım.

23. Bölüm

Bir gün Sejanus bana görünüşe göre karımla pek iyi geçinemediğimi, dolayısıyla da tekrar evlenmem gerektiğini söyledi. Urgulanilla'yı babaannem Livia'nın seçtiğini ve Livia'dan izin almadan onu boşayamayacağımı söyledim.

"Ah, hayır, tabii ki boşayamazsın," dedi. "Bunu gayet iyi anlıyorum, ama bekâr hayatı yaşamak seni çok mutsuz ediyordur herhalde."

"Sağ ol," dedim, "idare ediyorum işte."

Çok komik bir espri yapmışım gibi kahkahayı bastı ve benim çok bilge bir adam olduğumu söyledi, ama ardından da karımı boşamanın bir yolunu bulursam ona gelmemi söyledi. Tam bana uygun bir kadın tanıyormuş – soylu, genç ve zeki bir kadın. Ona teşekkür etsem de kendimi huzursuz hissettim. Ben tam giderken dedi ki: "Dostum Claudius, sana bir tavsiye vereceğim. Yarınki bütün yarışlarda Kızıl'a oyna ve başta biraz para kaybetsen de aldırma: Uzun vadede kaybetmezsin. Ve *sakın Pırasa Yeşili'ne oynayayım deme*: Bugünlerde şanssız bir renk o. Bu tüyoyu benden aldığını da kimseye söyleme." Sejanus'un beni hâlâ arkadaşlık etmeye değer bulması çok rahatlatıcı gelse de, bana söylediklerine anlam veremedim. Ama ertesi günkü yarışlarda –Augustus festivali zamanıydı– Tiberius Circus'taki yerimi aldığımı görünce, keyfi yerinde olduğundan beni çağırtıp "Bugünlerde neler yapıyorsun yeğen?" diye sordu.

Eski Etrüsklerin tarihçesini yazdığımı kekeleyerek söyledim.

"Ya, öyle mi?" dedi. "Akıllıca bir seçim. Nasılsa artık itiraz edecek eski Etrüskler kalmadı, çağdaş Etrüskler de tarihlerini umursamıyor: Dolayısıyla istediğini yazabilirsin. Başka neler yapıyorsun?"

"Eski Ka-Ka-Ka-Ka-Ka-Kartacalıların tarihçesini ya-ya-yazıyorum," dedim.

"Harika! Başka? Kekelemeyi kes de çabuk konuş. İşim gücüm var."

"Şu an şe-şe-şey ya-ya-ya-ya..."

"Ha-Ha-Ha-Hayal Di-Di-Di-Diyarı'nın tarihçesine mi başladın?"

"Ha-hayır efendim, Kızıl'a oy-oy-oynuyorum."

Bana çok kurnaz bir bakış fırlattı ve dedi ki: "Görüyorum ki tamamen aptal değilmişsin yeğen. Neden Kızıl'a oynuyorsun?"

Zor durumda kalmıştım, çünkü Sejanus'tan tüyo aldığımı söyleyemezdim. O yüzden şöyle dedim: "Rüyamda Pırasa Yeşili'nin ra-ra-rakiplerini kırbaçladığı için di-diskalifiye edildiğini ve Kızıl'ın birinci ge-ge-geldiğini, Deniz Ma-Ma-Mavisi'yle Beyaz'ın nal topladıklarını gördüm."

Bana bir kese dolusu para verip, kulağıma şunu fısıldadı: "Bu parayı benden aldığını kimseye söylemeden Kızıl'a oyna; bakalım ne olacak."

O gün Kızıl'ın günü oldu ve genç Nero'yla birlikte bütün yarışlarda bahis oynayıp iki bin altın sikkeye yakın para kazandım. O akşam Tiberius'u Saray'ında ziyaret edip ona "İşte uğurlu para keseniz efendim, bunlar da gün içinde doğurduğu küçük para keseleri," demeyi akıllıca buldum.

"Hepsi benim mi?" diye haykırdı. "Eh, şansım *yerinde* desene. Kızıl'a oynamakla iyi yapmışım ha?"

Tam amcam Tiberius'tan beklenecek bir tavırdı bu. Kazancı kimin alacağını açıkça söylememişti, ben de benim

alacağımı varsaymıştım. Ama paranın tamamını kaybetsem, ona o meblağı borçlu olduğumu hissettirecek laflar edecekti. Bana en azından komisyon verebilirdi.

Roma'ya bir sonraki gelişimde annem öyle dalgındı ki, sinirlenip kulaklarımı tokatlamasından korktuğumdan başta onun yanında tek kelime edemedim. Canını sıkan meselenin, yanında kalan, o sırada on iki yaşında olan Caligula ve o sırada on üç yaşında olan Drusilla'yla ilgili olduğunu tahmin ettim. Drusilla yemeksiz oda hapsiyle cezalandırılmıştı, Caligula da serbest olmasına karşın çok ürkmüş görünüyordu. O akşam odama gelen Caligula "Claudius Amca," dedi. "Annene yalvar da İmparator'a söylemesin. Kötü bir şey yapmıyorduk, yemin ederim. Sadece oyun oynuyorduk. Öyle bir şey yapacağımıza inanıyor olamazsın. İnanmadığını söyle."

Caligula İmparator'a söylenmesini istemediği şeyin ne olduğunu açıklayınca ve kendisiyle Drusilla'nın tamamen masum olduklarına babasının onuru üstüne yemin edince, o çocuklar için elimden geleni yapmam gerektiğini hissettim. Anneme gidip dedim ki: "Caligula senin meseleyi yanlış anladığına yemin ediyor. Babasının onuru üstüne yemin ediyor; onun suçlu olmadığından biraz olsun şüpheleniyorsan, bu yemine saygı duymalısın. Ben şahsen on iki yaşında bir oğlanın öyle bir şey yapabileceğine inanmıyorum..."

"Caligula bir canavar, Drusilla da bir dişi canavar, sen de geri zekâlısın; onların yeminlerine ya da senin saçmalıklarına inanacağıma kendi gözlerime inanırım. Yarın ilk iş Tiberius'a gideceğim."

"Ama anne, İmparator'a gidersen sırf o ikisi zarar görmeyecek ki! Bir kez olsun açık konuşalım; muhbirlerin canı cehenneme! Geri zekâlı olabilirim, ama Tiberius'un Agrippina'nın kendi büyük oğullarını veliaht yapmak için Castor'u zehirlediğinden şüphelendiğini ve o çocukların halkın gözdesi olmalarından ödünün koptuğunu sen de benim kadar iyi

biliyorsun. Sen bu iki çocuğun ninesi olarak onları ensestle suçlarsan, Tiberus ailenin büyük fertlerini de bir şekilde suçlamanın yolunu bulmaz mı sence?"

"Dediğim gibi, sen geri zekâlısın. Kafanın titreyip durmasına ve âdemelmanın inip kalkmasına dayanamıyorum." Ama sözlerimden etkilendiğini görebiliyordum ve Roma'da kaldığım süre boyunca onun gözüne görünmezsem, ona tavsiyede bulunduğumu varlığımla hatırlatmazsam, büyük ihtimalle o meseleyi Tiberius'a açmayacağını düşündüm. Birkaç parça eşyamı toplayıp kayınbiraderim Plautius'un evine gittim ve onda misafir olmak istediğimi söyledim. (Plautius artık kariyerinde epey ilerlemişti ve dört yıl sonra Konsül olacaktı.) Ben geldiğimde akşam yemeğini çoktan yemişlerdi ve Plautius çalışma odasında resmi evrak okuyordu. Karısının yattığını söyledi. "O nasıl? Son gördüğümde epey kaygılı görünüyordu," dedim.

Güldü. "Duymadın mı, köylü seni? Ben Numantina'yı boşayalı en az bir ay oldu. 'Karım' derken yeni karımı, yani geçenlerde Tacfarinas'ı eşek sudan gelene kadar döven adamın kızı Apronia'yı kastetmiştim!"

Özür diledim ve herhalde tebrik etmem gerektiğini söyledim. "Numantina'yı neden boşadın peki? Siz ikiniz gayet iyi anlaşıyorsunuz sanıyordum."

"İyi anlaşıyorduk aslında. Ama açıkçası son zamanlarda epey borca girdim. Yıllar önce, genç bir magistrayken şansım kötü gitmişti. Magistraların Oyunlar'a kendi ceplerinden epey para harcamalarının beklendiğini bilirsin. Eh, ben de kaldırabileceğimden fazla harcama yaptım, üstüne üstlük şansım çok ters gitti, hatırlarsın. İki kez, Oyunlar'ın yarısında prosedür hatası yapıldığından ertesi gün sil baştan yapmak zorunda kaldım. İlkinde suç bendeydi: İki yıl önce yasayla değiştirilmiş bir duayı okudum. İkincisinde de borazancı yeterince derin nefes almadığından çağrı borusunu çok kısa çaldı. Her şeyi baştan yapmak gerekti.

Dolayısıyla kılıç dövüşçüleriyle arabacılara üç kez ödeme yapmak zorunda kaldım. O zamandan beri de borçlarımı eritemedim. Alacaklılarım tehdit etmeye başlayınca da artık bir şeyler yapmam şart oldu. Numantina'nın drahomasını çoktan harcamıştım, ama amcasıyla anlaşmayı başardım. Küçük oğlumuzu evlat edinmesine izin vermem karşılığında Numantina'yı, drahomasını geri istemeden geri almayı kabul etti. Kendine vâris istiyor ve o çocuğu seviyor. Apronia da çok zengin, o yüzden keyfim yerinde. Numantina benden ayrılmaktan hiç hoşlanmadı tabii. Malum bir Şahsın Malum bir Arkadaşının, bana âşık olan ve Mahkeme'de söz sahibi olmak isteyen Apronia'yla evlenmezsem Augustus'a hakaretle suçlanacağımı ima ettiğini, bunu sırf o yüzden yaptığımı ona söylemek zorunda kaldım. Geçenlerde kölelerimden birinin holün ortasında ayağı takılmıştı; şarap dolu bir sumermerinden kâseyi yere düşürdü. Yanımda at kırbacım vardı; gürültüyü duyunca hemen koşup köleye kırbaçla giriştim. Öfkeden gözüm dönmüştü. Köle 'Durun efendim, nerede olduğumuza bir bakın!' dedi. O hayvan herif ayağını Augustus'un heykelinin kutsal, beyaz, mermer kaidesine koymuştu. Hemen kırbacımı indirdim, ama azat edilmiş beş altı köle beni görmüştür herhalde. Beni ihbar etmeyeceklerine güvenim tam, ama bu olay Numantina'yı kaygılandırdı; ben de bunu fırsat bilip, onu boşanmaya ikna ettim. Bu arada bunlar kesinlikle aramızda kalmalı. Urgulanilla'ya yetiştirmeyeceğine güveniyorum. Numantina meselesi konusunda küplere bindi de."

"Onunla artık hiç görüşmüyorum."

"Eh, görüşsen bile bu söylediklerimi anlatmazsın, değil mi? Anlatmayacağına yemin et."

"Augustus'un İlahlığı adına yemin ederim."

"Tamamdır. Son gelişinde kaldığın yatak odasını hatırlıyor musun?"

"Evet, sağ ol. Meşgulsen ben şimdi gidip yatayım. Bugün taşradan gelirken uzun bir yolculuk yaptım ve evde de sorunlarla karşılaştım. Annem beni evden kovdu resmen."

Böylece birbirimize iyi geceler diledik ve üst kata çıktım. Azat edilmiş bir köle bana tuhaf tuhaf bakarak lamba verdi; koridorda Plautius'un yatak odasının neredeyse tam karşısında olan yatak odasına girdim ve kapıyı kapadıktan sonra soyunmaya başladım. Yatak bir perdenin arkasındaydı. Soyunup odanın diğer ucundaki küçük küvette ellerimi ve ayaklarımı yıkadım. Birden arkamdan tok ayak sesleri geldi ve birisi üfleyip lambamı söndürdü. "Buraya kadarmış Claudius," diye düşündüm. "Odada hançerli biri var." Ama elimden geldiğince soğukkanlı konuştum: "Her kimsen lütfen lambayı yak da sakin sakin konuşmayı deneyelim. Beni öldürmeye karar versen bile, lambanın ışığında daha iyi görürsün."

Kalın bir ses karşılık verdi: "Olduğun yerde kal."

Ayak sesleri, homurtular, giyinme sesleri ve çakmaktaşıyla çeliğin birbirine sürtünme sesini duydum; sonunda lamba yandı. Odadaki kişi Urgulanilla'ydı. Onu Drusillus'un cenazesinden beri görmemiştim ve aradan geçen beş senede güzelleşmemişti. İyice irileşip zebellah gibi olmuştu, yüzü de şişmişti: Bu dişi Herkül, bin Claudius'la baş edecek güçteydi. Benim kollarım epey güçlüdür; ama Urgulanilla üstüme atlasa ezilip ölürdüm.

Bana yaklaşıp ağır ağır konuştu: "Yatak odamda ne arıyorsun?"

Durumu elimden geldiğince açıkladım; Plautius'un eşek şakası yaptığını ve beni Urgulanilla'nın odasına, onun burada olduğunu söylemeden gönderdiğini söyledim. Urgulanilla'ya saygımın sonsuz olduğunu, odasından hemen çıkıp Hamam bölümündeki bir kanepede uyuyacağımı söyledim ve kendisini rahatsız ettiğim için içtenlikle özür diledim.

"Olmaz canım; madem geldin, kal bari! Kocamla vakit geçirme hazzını sık yaşayamıyorum ne de olsa. Şunu anla

lütfen: Madem ki buradasın, artık kaçamazsın. Yatağa gir ve uyu; ben sonra yanına gelirim. Uykum gelene kadar kitap okuyacağım. Kaç gecedir doğru dürüst uyuyamıyorum."

"Seni uyandırdıysam gerçekten özür dilerim..."

"Yatağa gir."

"Numantina'nın boşanmasına gerçekten çok üzüldüm. Daha demin öğrendim; azat edilmiş köle söyledi."

"Yatağa gir ve konuşmayı kes."

"İyi geceler Urgulanilla. Gerçekten çok..."

"Kapa çeneni." Gelip perdeyi çekti.

Çok yorgun olmama ve gözlerimi açık tutmakta zorlanmama karşın, uyanık kalmak için elimden geleni yaptım. Urgulanilla'nın uyumamı bekledikten sonra beni boğacağından emindim. Çok sıkıcı bir kitabı, en aptalcasından bir Yunan aşk öyküsünü yüksek sesle, ağır ağır okuyordu; sayfaları hışırdatıyor ve her heceyi yavaşça, boğuk sesle fısıldıyordu:

" 'Ey â-lim,' de-di ka-dın, 'hem ba-lı hem de saf-ra-yı tat-tın ar-tık. Dik-kat et de haz-zın tat-lı-lı-ğı ya-rın piş-man-lı-ğın a-cı-sı-na dö-nüş-me-sin!' 'Pöh!' di-ye kar-şı-lık ver-dim. 'Ba-na de-min-ki gi-bi bir ö-pü-cük da-ha ve-re-cek-sen, a-te-şin üs-tün-de civ-civ ve-ya ör-dek yav-ru-su gi-bi, a-ğır a-ğır dön-dü-rü-le-rek kı-zar-tıl-ma-ya bi-le ra-zı o-lu-rum gü-ze-lim.' "

Urgulanilla bunu okuyunca kıkırdadıktan sonra sesini yükseltip "Uyu kocacığım," dedi. "Horlamaya başlamanı bekliyorum."

"Öyleyse böyle heyecanlı öyküler okumamalısın," diye itiraz ettim.

Bir süre sonra Plautius'un yatağa gittiğini duydum. "Tanrılar adına," diye düşündüm. "Birkaç dakika sonra uyuyacak ve aramızda iki kapı olduğundan, Urgulanilla beni boğarken atacağım çığlıkları duymayacak." Urgulanilla kitap okumayı kestiğinden, uyumamı engelleyen mırıltıla-

rı ve kâğıt seslerini duymuyordum artık. Uykuya daldığımı hissettim. Uyuyordum. Uykuda olduğumu ve uyanmam gerektiğini biliyordum. Uyanmaya telaşla çabaladım. Sonunda uyandım. Tok bir ses ve kâğıt hışırtısı duydum. Kitap masadan yere düşmüştü. Lamba sönmüştü; odada sert bir esinti olduğunu fark ettim. Kapı açıktı herhalde. Aşağı yukarı üç dakika boyunca dikkatle kulak kabarttım. Urgulanilla'nın odada olmadığı kesindi.

Ne yapacağına karar vermeye çalışırken, tüyler ürpertici bir çığlık işittim – çok yakından gelir gibiydi. Bir kadın "Acı bana! Acı bana! Suçlu Numantina! O! O!" diye haykırdı. Sonra ağır bir metal cismin düştüğünü, ardından cam kırıldığını, bir başka çığlık atıldığını, uzaktan tok bir ses geldiğini, sonra da koridorda birinin koştuğunu duydum. Odamda yine biri vardı. Kapı usulca kapatılıp sürgülendi. Urgulanilla'nın hızlı soluklarını tanıdım. Soyunup giysilerini katladığını ve bir sandalyeye koyduğunu duydum; az sonra yanıma uzandı. Uyuyor numarası yaptım. Karanlıkta el yordamıyla boğazımı aradı. Yeni uyanırcasına "Yapma şunu güzelim. Gıdıklanıyorum. Hem yarın Roma'ya gidip sana kozmetik almam gerek," dedim. Sonra da tamamen uyanmış gibi konuştum: "Aaa, Urgulanilla! Sen misin? Bu gürültü ne? Saat kaç? Çok mu uyudum?"

"Bilmem," dedi. "Ben üç saat uyudum galiba. Şafak sökmek üzere. Seslere bakılırsa korkunç bir şey olmuş. Gidip bakalım."

Kalkıp çabucak giyindik ve kapıyı açtık. Telaşla sarındığı pike hariç çıplak olan Plautius, meşalelerle silahlanmış heyecanlı bir kalabalığın ortasında duruyordu. Çok dalgındı ve "Ben yapmadım," deyip duruyordu. "Uyuyordum. Kollarımdan çekilip alındığını hissettim; götürülürken yardım çığlıkları atıyordu; sonra bir şeyin düştüğünü, ardından da Apronia'nın pencereden düştüğünü duydum. İçerisi zifiri karanlıktı. Apronia 'Acı bana! Suçlu Numantina!' diye bağırdı."

"Bunu yargıçlara anlat," dedi Apronia'nın uzun adımlarla yaklaşan ağabeyi; "bakalım sana inanacaklar mı. Onu sen öldürdün. Kafası ezilmiş."

"Ben yapmadım," dedi Plautius. "Nasıl yapabilirdim ki? Uyuyordum. Büyü işiydi. Numantina cadısı yapmıştır."

Apronia'nın babası şafakta Plautius'u İmparator'un karşısına çıkardı. Tiberus, Plautius'u yoğun bir çapraz sorguya tabi tuttu. Plautius bu sefer, kendisi derin uykudayken karısının kollarının arasından kalkıp çığlık atarak odada koştuğunu, kendini pencereden dışarı attığını ve aşağıdaki avluya düştüğünü söyledi. Tiberius, Plautius'la birlikte cinayet mahalline gitti. Yatak odasında ilk dikkatini çeken şey yerde kırılmış halde yatan, bir kraliçenin mezarından alınmış, tunç ve altından yapılma bir şamdandı; bu şamdan onun Plautius'a düğün hediyesiydi. Başını kaldırınca, şamdanın tavandan sökülmüş olduğunu gördü. "Apronia bu şamdana tutunmuş, o da aşağı inmiş," dedi. "Birisi Apronia'yı omuzlarına alıp pencereye götürmüş. Hem camdaki kırığın ne kadar yüksekte olduğuna bakın! Apronia atlamamış, biri tarafından fırlatılmış."

"Büyü işiydi," dedi Plautius. "Görünmez bir güç onu taşıdı. Apronia çığlık attı ve eski karım Numantina'yı suçladı."

Tiberius'un yüzünde alaycı bir ifade belirdi. Plautius'un dostları onun cinayetle suçlanıp idam edileceğini ve mal varlığına el konacağını anladılar. Dolayısıyla ninesi Urgulania ona bir hançer gönderdi ve vârislerini düşünmesini söyledi; Plautius intihar ederse mal varlığı vârislerine kalacaktı. Korkak olan Plautius hançeri kendine saplayamadı. Sonunda sıcak su dolu bir küvete girip, bir cerraha damarlarını kesmesini emretti; yavaş yavaş, acı çekmeden, kan kaybından öldü. Ölümü beni çok sarstı. Urgulanilla'yı cinayetle suçlamamıştım, yoksa ilk çığlıkları duyunca neden yataktan fırlayıp Apronia'yı kurtarmadığım sorulurdu. Duruşmaya

kadar beklemeye ve ancak Plautius idam edilecek gibi görünürse gerçeği söylemeye karar vermiştim. Hançer meselesini öğrendiğimde de artık çok geçti. Plautius'un Numantina'ya çok zalimce davrandığını, hem bana karşı da kötü bir arkadaş olduğunu düşünerek kendimi avuttum. Plautius'un anısını aklamak isteyen ağabeyi, Numantina'yı büyü yapıp Plautius'u delirtmekle suçladı. Ama Tiberius müdahale etti ve Plautius'un cinayeti işlerken aklının yerinde olduğundan emin olduğunu söyledi. Numantina beraat ettirildi.

Urgulanilla'yla ben sonrasında birbirimize tek kelime etmedik. Ama bir ay sonra Sejanus, Capua'dan geçerken bana sürpriz ziyarette bulundu. Tiberius'la birlikte, Napoli civarındaki Capri Adası'na gidiyordu; Capri'de on iki villası bulunan Tiberius oraya sık sık eğlenmeye giderdi. Sejanus dedi ki: "Artık Urgulanilla'dan boşanabilirsin. Ajanlarımın söylediğine göre aşağı yukarı beş ay sonra doğum yapacakmış. Bunun için bana teşekkür borçlusun. Urgulanilla'nın Numantina'ya kafayı taktığını biliyordum. Numantina'nın erkek ikizi gibi olan genç bir Yunan köle görmüştüm tesadüfen. Bu köleyi Urgulanilla'ya armağan ettim; Urgulanilla ona ilk görüşte âşık oldu. Kölenin adı Boter."

Ona teşekkür etmeyip de ne yapacaktım? Sonra dedim ki: "Müstakbel eşim kim peki?"

"Konuşmamızı hatırlıyorsun demek? Eh, bahsettiğim bayan üvey kardeşim – Aelia. Onu bilirsin?"

Biliyordum, ama hayal kırıklığımı gizledim ve o kadar genç, güzel ve zeki bir kadının benim gibi yaşlı, sakat, hasta ve kekeme bir budalayla evlenmeyi isteyip istemeyeceğini sordum.

"Ah," diye karşılık verdi zalimce, "tabii ki ister. Tiberius'un yeğeniyle ve Nero'nun amcasıyla evlenecek sonuçta; önemsediği tek şey bu. Sana âşık olduğunu düşünme sakın. Soyunu devam ettirmek için senden bir çocuk yapmaya razı olabilir, ama duygusal bir yakınlık..."

"Senin kayınbiraderin olma şerefine nail olmamı bir kenara bırakırsak, Urgulanilla'dan boşanmasam da benim için bir şey fark etmez yani?"

"Ah, idare et işte," dedi gülerek. "Bu odanın haline bakılırsa çok da yalnız bir hayat sürmüyorsun. Hayatında hoş bir kadın olduğu belli. Eldivenler, el aynası, işlemeli çerçeve, şu şekerleme kutusu, özenle yerleştirilmiş çiçekler. Aelia seni kıskanmaz, merak etme. Onun da erkek arkadaşları vardır muhtemelen; gerçi onun hayatına burnumu sokmam."

"Tamam," dedim, "kabul ediyorum."

"Pek minnettar değil gibisin?"

"Mesele nankörlük değil. Benim için epey zahmete girdin ve sana nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Epey ürktüm sadece. Duyduğuma göre Aelia çok tenkitçi biriymiş; bilmem anlatabiliyor muyum?"

Kahkahayı bastı. "Sivri dillidir. Ama azarlanmaya artık alışmışsındır herhalde? Annen seni bu konuda yeterince eğitmedi mi?"

"Yine de incindiğim oluyor," dedim, "bazen."

"Eh, artık gitmeliyim Claudiusçuğum. Yoksa Tiberius beni merak eder. Eee, anlaştık mı?"

"Evet ve çok sağ ol."

"Ah, bu arada zavallı Apronia'yı *Urgulanilla* öldürdü, değil mi? Bir trajedi bekliyordum zaten. Numantina, Urgulanilla'ya mektup yazıp, öcünü alması için yalvardı. Gerçi o mektubu aslında Numantina yazmadı, anlarsın ya."

"Ben bir şey bilmiyorum. O sırada derin uykudaydım."

"Plautius gibi mi?"

"Ondan bile daha derin uyuyordum."

"Akıllı adamsın! Eh, hoşça kal Claudius."

Babaanneme yazıp izin aldıktan sonra Urgulanilla'dan boşandım. Livia çocuğun doğar doğmaz ıssız bir yere götürülüp bırakılmasını istediğini yazdı; bunu Urgulania da istiyormuş.

Güvendiğim bir azat edilmiş köleyi Herculanum'a gönderip, Urgulanilla'ya aldığım emirleri açıkladım ve çocuğun yaşamasını istiyorsa, onu doğar doğmaz ölü bir bebekle değiştirmesi gerektiğini söyledim; bir bebeği ıssız bir yere götürüp bırakmam gerekiyordu ve kısa bir süre önce ölmüş bir bebeği bırakabilirdim. Böylece çocuğun hayatı kurtuldu ve Urgulanilla sonradan onu, ölü bebekleriyle takas ettiği üvey ailesinden geri aldı. Boter'e ne oldu bilmiyorum, ama o kız çocuğunun büyüyünce Numantina'ya tıpatıp benzediğini söylüyorlar. Urgulanilla öleli yıllar oluyor. Ölünce devasa cesedini evden çıkarmak için bir duvarı yıkmak zorunda kaldılar – vücudu su toplamış değildi ve epey ağırdı. Vasiyetinde bana tuhaf bir iltifatta bulundu: "Millet ne derse dersin, Claudius aptal değil." Bana Yunan mücevherleri, Acem nakışları ve bizzat çizdiği bir portreyi, Numantina'nın portresini bıraktı.

24. Bölüm

Tiberius'la Livia artık hiç görüşmüyorlardı. Livia ikisi adına Augustus'a adadığı bir heykele kendi ismini üste yazdırmakla Tiberius'u gücendirmişti. Tiberius, Livia'nın bağışlamış numarası bile yapamayacağı bir hamleyle karşılık verdi – Hispania'dan gelen elçilerin onun ve annesinin adına tapınak inşa etmek için istedikleri izni ikisinin adına reddetti. Senato'da konuşma yaparak, zayıf bir [MS 25 anında Asya'da Senato'ya ve liderine (yani kendisine) adanmış bir tapınağın açılmasına izin vermiş olabileceğini söyledi – Senato ve Tiberius, Roma'nın ataerkil yönetimini temsil ediyorlardı. İthaf yazısında Augustus kültünün Baş Rahibesi olarak annesinin de adı geçiyordu. Ama kendisinin ve annesinin ilahlaştırılmasına göz yumacak kadar ileri gidemezdi.

"Çünkü ben fani bir adamım efendiler, insan doğasının kısıtlamalarına tabiyim ve lideriniz olmak –bundan memnunsanız eğer– sizi temin ederim ki bana yeter: Gelecek nesillerin beni böyle hatırlamalarını isterim. Gelecek nesiller atalarıma layık olduğuma, sizlerin çıkarlarını koruduğuma, tehlikeler karşısında yılmadan ulusumuzu savunduğuma ve şahsi husumetlerden korkmadığıma inanırlarsa, yeterince iyi hatırlanıyorum demektir. Senato'yla Roma halkının ve müttefiklerimizin sevgisi ve minneti, inşa ettiğim en güzel

tapınaktır – mermerden değil, daha kalıcı bir şeyden, yürekten yapılmış bir tapınaktır. Boş insanlar gözden düştüğünde, onlar adına dikilmiş mermer tapınaklar küçümsenir ve sıradan türbeler olarak görülür. Dolayısıyla Tanrı'dan, hayatımın sonuna kadar ruhumun tasasız olmasını ve her türlü insani ve kutsal görev karşısında sağlam muhakeme yeteneğine sahip olmamı diliyorum: Bu fani bedenim can verdiğinde, vatandaşlarımızın ve müttefiklerimizin hayatım ve yaptığım işler için (bunları değerli bulurlarsa) içlerinden teşekkür etmelerini, yüzeysel bir gösterişlilikle tapınaklar inşa etmelerine ve her yıl adak adamalarına yeğlerim. Roma'nın babam Augustus'a, o henüz fani bir insan olarak aramızdayken duyduğu gerçek sevgi, daha şimdiden onun *ilahlığının* dindar insanlarda uyandırdığı huşunun ve isminin pazaryerinde fütursuzca kullanılmasının gölgesinde kaldı. Söz açılmışken, Augustus'un kutsal isminin artık sadece en ciddi meselelerde kullanılmasını kanunlaştırmamızı ve bu kanunu tavizsizce uygulamamızı öneriyorum efendiler." Livia'nın bu konudaki görüşünden hiç bahsetmemişti. Bir gün önce de Livia'nın boş bir yargıçlık kadrosu için önerdiği kişilerden birini reddetmiş, bu atamayı ancak şöyle demesine izin verilirse yapacağını söylemişti: "Bu kişiyi annem Livia Augusta seçmiştir. Onun karakterini ve kapasitesini yeterli bulmasam da, annemin ısrarına boyun eğmek zorunda kaldım."

Bundan kısa süre sonra Livia, Roma'daki tüm soylu kadınları gün boyu sürecek bir eğlenceye davet etti. Eğlencede hokkabazlar, akrobatlar, şiir okumaları, muhteşem kek ve şekerlemeler, likörler vardı; her davetliye, günün anısına güzel birer mücevher armağan edildi. Eğlencenin sonunda Livia, Augustus'un mektuplarını okudu. Artık seksen üç yaşındaydı, sesi cılızdı ve "s" harfini telaffuz ederken ıslık çalıyordu; yine de tam bir buçuk saat boyunca insanlar onu ilgiyle dinledi. Okuduğu ilk mektuplar kamu politikalarıy-

la ilgiliydi ve hepsi de Roma'nın şimdiki durumuna ilişkin uyarılarda bulunmak için yazılmış gibiydi. Mektuplarda hıyanet davalarıyla ilgili birçok yerinde tespit vardı, örneğin şu paragraftakiler:

"Her ne kadar kendimi her türlü hakarete karşı resmen korumak zorunda kalsam da, beni belagat ve nüktelerinin hedefi yapan aptal tarihçilerin, karikatüristlerin ve hicivcilerin hıyanetten yargılanması gibi sevimsiz bir durumdan kaçınmak için elimden geleni yapacağım Liviacığım. Babam Julius Caesar akla gelebilecek en çirkin taşlamalarda bulunan şair Catullus'u affetmişti: Catullus'a yazdığı mektupta, onun şair arkadaşlarının çoğu gibi dalkavuk ve köle ruhlu olmadığını kanıtlamaya çalışıyorsa artık bunu tamamen başardığını ve orta yaşlı bir devlet adamının cinsel sapkınlıklarından daha şiirsel temaları ele almaya geri dönebileceğini söyledi: Ayrıca yarın yanına istediği arkadaşlarını da alıp akşam yemeğine gelebilir miydi? Catullus geldi ve çabucak arkadaş oldular. Hukukun ihtişamını şahsi garezden kaynaklanan önemsiz eylemlerin intikamını almakta kullanmak kişinin zayıflığını, korkaklığını ve cibilliyetsizliğini uluorta ilan etmesi demektir."

Muhbirlerle ilgili dikkat çekici bir paragraf da vardı: "Bir muhbirin yönelttiği suçlamalardan dolaylı ya da dolaysız çıkar sağlamayı ummadığından ve yalnızca gerçek vatanseverlikle, toplumsal ahlakı düşünerek hareket ettiğinden emin olmadığım sürece, onun sunduğu kanıtları önemsememekle kalmayıp o muhbiri kara listeye alırım ve ona bir daha asla önemli bir görev vermem..."

Livia son olarak birtakım gayet aydınlatıcı mektuplar okudu. Livia'nın elinde Augustus'un elli iki yılda yazdığı on binlerce mektup vardı; bunları tarih sırasına göre dizip özenle ciltlettirerek kitap haline getirmişti. Bu binlerce mektubun içinden, Tiberius'a en çok zarar verebilecek on beşini seçmişti. İlk mektuplarda Augustus, Tiberius'un çocuklu-

ğundaki iğrenç davranışlarından, delikanlılığında okul arkadaşlarının onu sevmemesinden, genç bir adamkenki cimriliğinden ve küstahlığından vs yakınıyor ve giderek artan bir hoşnutsuzluk sergileyerek, "Senin oğlun olmasa yapacağımı bilirdim Liviacığım" lafını sık sık yineliyordu. Sonra Tiberius'un komutasındaki askerlere karşı zalimliğinden –"onları isyana teşvik ediyor neredeyse"– ve düşmana saldırmakta gecikmesinden yakınıyor ve onun yöntemlerini babamınkilerle karşılaştırarak eleştiriyordu. Sonra onun damadı olmasını öfkeyle reddediyor ve Tiberius'un ahlaki kusurlarını ayrıntılı bir liste halinde sıralıyordu. Julia'nın üzücü öyküsüyle ilgili mektuplarda da, Tiberius'a karşı neredeyse delice bir nefret ve tiksinti sergiliyordu çoğunlukla. Livia, Tiberius'un Rodos'tan çağrılmasıyla ilgili önemli bir mektubu okudu:

"Sevgili Liviacığım:

Evliliğimizin kırk ikinci yıldönümünü fırsat bilerek, güçlerimizi birleştirdiğimizden beri Devlet'e verdiğin sıra dışı hizmetler için sana tüm kalbimle teşekkür etmek istiyorum. Bana Vatan'ın Babası denirken sana Vatan'ın Annesi denmemesini saçma buluyorum: Bence sen büyük eserimize, yani kamusal yeniden yapılandırmaya benden iki misli fazla katkıda bulundun. Sana bu payenin verilmesi için Senato'ya başvurmayı birkaç sene ertelememi neden istiyorsun ki? Çıkarsız sadakatine ve derin muhakeme yeteneğine güvenimin tam olduğunu gösterebilmemin tek yolu, ısrarlı taleplerine boyun eğip Tiberius'u geri çağırmamdır; o adamın karakterinden hâlâ son derece tiksindiğimi itiraf ediyorum ve şimdi sana boyun eğmemin ulusa kalıcı bir zarar vermeme yol açmaması için Tanrı'ya dua ediyorum."

Livia'nın son seçimi, Augustus'un ölümünden bir yıl önce yazdığı bir mektuptu:

"Dün Tiberius'la Devlet politikasını tartışırken, onun o pörtlek gözleriyle Roma halkına bakacağını, Roma halkını o kemikli yumruğuyla ezeceğini ve o ağır ağır hareket eden korkunç ağzıyla çiğneyeceğini, o dev ayaklarıyla ezeceğini düşününce birden çok derin bir pişmanlığa ve umutsuzluğa kapıldım sevgili karıcığım. Ama seni ve sevgili Germanicus'umuzu düşününce içim şimdilik rahatladı. Ben ölünce Tiberius'un ikinizin rehberliğinde hareket edeceğine ve Germanicus'u örnek alıp utanarak, en azından düzgün bir insanmış rolü yapacağına inanmasam, yemin ederim ki şimdi bile onu mirasımdan reddeder ve ona verilen tüm payelerin geri alınmasını Senato'dan isterdim. O herif hayvanın teki ve bakıcılara ihtiyacı var."

Livia okumayı bitirince ayağa kalkıp dedi ki: "Kocalarınıza bu tuhaf mektuplardan bahsetmemeniz daha iyi olabilir hanımlar. Aslında ben de şaşırdım – bu kadar tuhaf olduklarını bilmiyordum. Bunu kendim için değil, İmparatorluk için rica ediyorum sizden."

Tiberius tam Senato'da koltuğuna oturacakken bütün bunları Sejanus'tan öğrenince utanca, hiddete ve kaygıya kapıldı. O gün öğleden sonra, Lentulus adlı bir yüksek rahibin hıyanetle suçlanmasını dinleyecekti; bu adam hem Nero'yla Drusus'un duaya dahil edilmesi meselesi yüzünden hem de Sosia'nın cezasının hafifletilmesi yönünde oy kullandığı için Tiberius'un şüphesini çekmişti. Hem soylu bir aileden geldiği hem Augustus'un döneminde Afrika'da zaferler kazandığı hem de yumuşak başlı olduğu –lakabı "Kösemen"di– için saygı duyulan bu temiz kalpli ihtiyar, Devlet'e karşı kumpas kurmakla suçlandığını duyunca kahkahayı bastı. Zaten dalgın olan Tiberius kendini tamamen kaybedip ağlamaklı olarak, Senato'ya "Lentulus bile benden nefret ediyorsa, yaşamaya layık değilim demektir," dedi.

Gallus şöyle karşılık verdi: "Üzülmeyin Majesteleri –pardon, bu unvandan hazzetmediğinizi unuttum–, üzülmeyin Tiberius Caesar demeliyim! Lentulus *size* gülmüyordu, sizinle *birlikte* gülüyordu. Bir kez olsun Senato'da tamamen asılsız bir hıyanet suçlamasının yapılmasına sizinle birlikte seviniyordu." Böylece Lentulus'a yapılan suçlama geri çekildi. Ama Tiberius, Lentulus'un babasının ölümüne yol açmıştı bile. Çok zengin olan bu adam, Tiberius'un kendisinden şüphelenmesinden öyle korkmuştu ki intihar etmiş ve sadakatini kanıtlamak için tüm servetini Tiberius'a bırakmıştı; Tiberius artık çok fakir olan Lentulus'un kendisine kin gütmediğine inanamıyordu.

Tiberius tam iki ay boyunca Senato'ya adımını atmadı: Augustus'un mektuplarında onunla ilgili yazdıklarını senatörlerin karılarından öğrendiklerini bildiğinden, onların yüzüne bakamazdı. Sejanus ona bir süreliğine Roma'dan ayrılıp birkaç mil ötedeki villalarından birine gitmesinin ve böylece her gün ziyaretçilerle dolan Saray'ın hengâmesiyle Roma'nın gürültü ve kargaşasından kurtulmasının sağlığı açısından iyi olabileceğini söyledi. Tiberius bu tavsiyeye uydu. Annesini emekliye ayırarak, hiçbir resmi evrakta onun adını kullanmayarak, onun doğum günlerinin Senato tarafından kutlanması uygulamasını iptal ederek ve onun isminin kendisininkiyle birlikte anılmasını ya da Senato'da övülmesini neredeyse hıyanet sayacağını belli ederek Livia'dan intikam aldı. Daha ileri gitmeye cesaret edemedi. Livia'ya Rodos'tan yazdığı ve ona ömür boyu bağlılık sözü verdiği mektubun hâlâ onun elinde olduğunu biliyordu; Livia'nın, kendisinin Gaius'la Lucius'un katili olduğunu düşündürebilecek bu mektubu yine de başkalarına okuyabileceğini biliyordu.

Ama okuyacağınız üzere, o muhteşem yaşlı kadın henüz yenilmemişti. Bir gün ondan mesaj aldım. "Leydi Livia Augusta doğum gününde sevgili torunu Tiberius Claudi-

us'un gelip kendisiyle birlikte yemek yemesini beklemektedir: Torununun sağlığının yerinde olduğunu ummaktadır." Bu mesajdan bir şey anlamadım. Sevgili torunu olduğumu söylüyordu! Sağlığımı soruyordu! Gülsem mi, korksam mı bilemedim. İlk kez onun doğum gününe davet ediliyordum. Hatta onunla oturup yemek yemişliğim bile yoktu. Augustus festivali törenleri hariç, onunla on yıldır konuşmuyordum. Amacı ne olabilirdi? Eh, üç gün sonra öğrenecektim nasılsa; bu arada ona gerçekten muhteşem bir armağan almalıydım. Beğeneceğine emin olduğum bir şey aldım sonunda – kulpları yılan başı şeklinde olan, içi altın ve gümüş işlemeli, zarif bir tunç vazo. Bugünlerde koleksiyoncuların fahiş fiyattan aldıkları Korint çanak çömleklerinden çok daha usta işiydi bana göre. Çin'den gelmişti! Ortasında, üstünde Augustus'un resmi bulunan zarif bir madalyon gömülüydü; Augustus'un ismi o muhteşem diyara dek yayılmıştı her nasılsa. O vazo bana 500 altın sikkeye mal oldu, oysa boyu en fazla yarım metreydi.

Ama Livia'yı ziyaretimden ve onunla yaptığım uzun konuşmadan bahsetmeden önce, muhtemel bir yanlış anlamayı düzeltmeliyim. Hıyanet davalarından ve anlattığım benzer korkunç şeylerden yola çıkarak, Tiberius'un hükümdarlığında İmparatorluğun her açıdan son derece kötü yönetildiğini düşünebilirsiniz. Bu kesinlikle doğru değildi. Tiberius kayda değer bayındırlık hizmetlerinde bulunmasa da ve Augustus'un başlattığı projeleri tamamlamakla yetinse de, orduyla donanmanın gücünü ve etkinliğini korudu, memur maaşlarını aksatmadı ve onlardan yılda dört kez ayrıntılı raporlar aldı, ticareti destekledi, İtalya'ya düzenli tahıl tedarikini sağladı, yollarla sukemerlerini onardı, devletin ve özel şahısların gereksiz harcamalarını çeşitli yollarla azalttı, korsanlarla eşkıyaların kökünü kazıdı ve ulusu ilgilendiren acil durumlara karşı devlet hazinesinde hatırı sayılır bir meblağ biriktirdi. İstikrar sağlamak adına, eyalet valilerini

işlerini iyi yaptıkları sürece yıllarca görevde tuttu, ama gözünü üzerlerinden ayırmadı. Bir vali verimliliğini ve sadakatini göstermek için Tiberius'a gereğinden fazla haraç gönderdi. Tiberius onu tersledi: "Koyunlarımın tüylerinin kırkılmasını isterim, derilerinin yüzülmesini değil." Dolayısıyla, Maroboduus'un Roma'ya gelmesiyle ve Hermann'ın ölmesiyle birlikte son bulan Germen ayaklanmasından sonra çok az sınır savaşı yaşandı. Tiberius'un baş düşmanı Tacfarinas'tı. Epeydir "ünlendirici" lakabıyla tanınıyordu, çünkü üç general –arkadaşım Furius, Apronia'nın babası Apronius ve Sejanus'un dayısı Blaesus– onu yenip zafer süslemeleriyle ödüllendirilmişlerdi. Tacfarinas'ın ordusunu dağıtıp erkek kardeşini tutsak eden Blaesus alışılmadık bir şekilde mareşal yapıldı; bu onur normalde sadece İmparatorluk hanedanından generallere verilirdi. Tiberius Senato'da, güvenilir dostu Sejanus'un akrabası olan Blaesus'un bu şekilde onurlandırılmasına sevindiğini söyledi; üç yıl sonra ise, Tacfarinas'ı yenmekle kalmayıp öldürerek, iki misli şiddetle tekrar patlak vermiş olan Afrika Savaşı'nı sonlandıran dördüncü bir generale, Dolabella'ya sadece zafer süslemeleri verildi, "güvenilir dostum Sejanus'un amcası Blaesus'un aldığı payeler sönükleşmesin" diye.

Ama Tiberius'un kusurlarından değil, iyi işlerinden bahsediyordum: İmparatorluğun geneline bakıldığında, Tiberius son on iki yılda gerçekten akıllı ve adil bir lider olmuştu. Bunu kimse inkâr edemez. Elmanın ortasının çürümesi –bu metaforu kullanmamı bağışlarsanız eğer–, kabuğundan belli olmuyor ve tadını etkilemiyordu. Altı milyon Roma vatandaşından sadece iki-üç yüz kadarı Tiberius'un kıs-

MS 26] kançlığının ve korkularının kurbanı oldu. Oysa Augustus'la Livia'nın kusursuzlaştırdıkları ve Tiberius'un sürdürdüğü İmparatorluk sistemi geleneğinden, kim bilir kaç milyon köleyle eyalet vatandaşı ve aslında bildiğimiz köle olan müttefikler faydalanmıştır. Ama ben elmanın

ortasında yaşadığımdan, henüz çürümemiş olan mis kokulu dış kısımdan değil de, orta kısmın pisliğinden bahsetmem anlayışla karşılanabilir.

Claudius, nadiren de olsa metafor kullandın mı ona kafayı takıyorsun. Athenodorus'un bunu yapmaman yönündeki uyarısını hatırlıyorsunuzdur. Eh, hadi Sejanus'a elma kurdu de bari; sonra da her zamanki sade üslubuna geri dön!

Sejanus, Tiberius'un hissettiği utancı, onu Roma'dan iki aydan daha uzun bir süre uzak tutmakta kullandı. Muhafız subaylarından birini, Montanus adlı ünlü bir nüktedanı Tiberius'un karakterini kötülemekle suçlamaya teşvik etti. O zamana kadar ithamcıların ancak Tiberius'a yapılan en genel hakaretleri –kibirli, zalim ya da despot olmakla suçlanmasını– bildirmelerine izin varken, bu asker Montanus'u çok dikkate değer ve somut ithamlarda bulunmakla suçladı. Sejanus bu ithamların iğrenç ama doğru olmalarına özen gösterdi; Saray'da olup bitenlerden Sejanus kadar haberdar olmayan Montanus aslında bu ithamlarda bulunmamıştı. En iyi Muhafız eğitim subayı olan tanık, güya Montanus'un bulunduğu iddiaları avazı çıktığı kadar bağırarak ve en müstehcen sözcüklerle tabirleri, afallayan senatörlerin itirazlarına aldırmadan tane tane telaffuz ederek söyledi. "Tüm gerçeği söyleyeceğime yemin ettim," diye gürledi, "ve zanlının belirtilen tarihte ve koşullarda yaptığı, kulak misafiri olduğum iğrenç konuşmanın tek kelimesini bile atlamayacağım. Zanlı, merhametli İmparatorumuzun güya sürdüğü sefahat hayatı yüzünden hızla iktidarsızlaştığını, aşırı dozda afrodizyak kullandığını ve azalan cinsel arzusunu canlandırmak için üç günde bir Saray'ın yeraltındaki özel hazırlanmış bir odada âlem yaptığını da söyledi. Zanlı bu odaya çağrılan, Eşcinsel dediği kişilerin odaya üçer üçer, çırılçıplak ve hoplaya zıplaya girdiklerini..."

Muhafız subayı böyle yarım saat konuştu ve Tiberius onu durdurmaya cesaret edemedi –belki de hakkında nele-

rin bilindiğini öğrenmek istiyordu–; sonunda tanık fazla ileri gitti (ne dediğini boş verin). Kendini kaybeden Tiberius kıpkırmızı bir yüzle ayağa fırlayıp bu iğrenç suçlamaların asılsız olduğunu, hemen adli soruşturma başlatacağını söyledi. Sejanus onu sakinleştirmeye çalıştı, ama Tiberius ayakta kalıp etrafa öfkeyle bakınmayı sürdürdü; sonunda Gallus ayağa kalkıp Tiberius'a, onun değil Montanus'un suçlandığını kibarca hatırlattı; Tiberius'un kişiliğinden kimsenin şüphesinin olmadığını ve sınır eyaletlerle müttefik devletlerin, böyle bir soruşturmanın başlatıldığını haber alırlarsa durumu tamamen yanlış anlayacaklarını söyledi.

Kısa süre sonra Thrasyllus, Tiberius'u uyardı –bu Sejanus'un işi miydi bilmiyorum–; Tiberius'un yakında Roma'dan ayrılacağını ve geri dönerse öleceğini söyledi. Tiberius, Sejanus'a kendisinin Capri'ye taşınacağını ve Roma'daki işlerle onun ilgilenmesini söyledi. Son bir hıyanet davasına katıldı – Sosia'nın sürgün edilmesinden sonra Agrippina'nın en yakın arkadaşı olan, Varus'un dul eşi, kuzenim Claudia Pulchra'nın davasına. Bu kadın zinayla, kızlarını pazarlamakla ve Tiberius'a büyü yapmakla suçlandı. Bu suçlamaların hepsi asılsızdı bence. Haberi alır almaz Saray'a koşan Agrippina, Augustus'a adak adayan Tiberius'a tesadüfen rastgeldi. Törenin bitmesini beklemeden ona yaklaşıp dedi ki:

"Mantıksız davranıyorsun Tiberius. Augustus'a flamingo ve tavuskuşu adarken, bir yandan da onun torunlarına zulmediyorsun."

Tiberius ağır ağır konuştu: "Ne demek istediğini anlamadım. Augustus'un bizzat zulmetmediği hangi torununa zulmetmişim?"

"Postumus'la Julilla'yı kastetmiyorum. Kendimi kastediyorum. Sosia'yı sırf arkadaşım diye sürgün ettin. Silius'u sırf arkadaşım diye intihara zorladın. Calpurnius da arkadaşımdı. Şimdi sevgili Pulchram da mahvolacak; oysa tek suçu beni aptalca sevmekti. İnsanlar benden uzak durmaya başladılar; kötü şans getirdiğimi söylüyorlar."

Tiberius onu omuzlarından tutup tekrar şöyle dedi:

Peki sen kraliçe değilsin diye
Haksızlığa uğradığını mı düşünüyorsun canım?

Pulchra suçlu bulunup idam edildi. Devlet Savcısı ağzı iyi laf yaptığı için seçilen, Afer diye bir adamdı. Birkaç gün sonra Agrippina tiyatronun önünde onu tesadüfen gördü. Adamın kendinden utanır gibi bir hali vardı ve onunla göz göze gelmekten kaçındı. Agrippina onun yanına gidip "Benden saklanmana gerek yok Afer," dedi. Sonra da Homeros'tan alıntı yaptı; Akhilleus'un Agamemnon'dan aşağılayıcı bir mesaj getirdikleri için utanan elçileri rahatlatmak için söylediklerini, duruma uygun şekilde değiştirerek söyledi:

Seni buna o zorladı. Her ne kadar karnını iyi doyursa da
Senin değil, Agamemnon'un işiydi bu aslında.

Bu Tiberius'un kulağına gitti (ama söyleyen Afer değildi); "Agamemnon"dan bahsedilmesi onu daha da telaşlandırdı.

Agrippina hastalandı ve zehirlendiğini düşündü. Tahtırevanına binip, Tiberius'tan son bir kez merhamet dilenmek için Saray'a gitti. Öyle sıska ve solgun görünüyordu ki, Tiberius sevindi; belki de Agrippina yakında ölürdü. Dedi ki: "Zavallı Agrippinam, çok hasta görünüyorsun. Neyin var?"

Agrippina cılız sesle yanıt verdi: "Arkadaşlarıma sırf arkadaşım oldukları için zulmettiğini söylemekle haksızlık etmiş olabilirim. Belki de ben arkadaş konusunda talihsiz seçimler yapıyor veya çoğu zaman yanılıyorum. Ama sana sadık olmadığımı ve doğrudan veya dolaylı olarak hükümdarlık yapmak istediğimi düşünmekle sen de bana karşı bir o kadar haksızlık ettin. Benim tek istediğim rahat bırakılmak ve sana istemeden yaptığım kötülükler varsa, beni

bağışlaman ve... ve..." Sözünü yarıda kesip hüngür hüngür ağlamaya başladı.

"Başka?"

"Ah Tiberius, çocuklarıma iyi davran! Bana da iyi davran! Bırak tekrar evleneyim. Öyle yalnızım ki. Germanicus'un ölümünden beri dertlerimi unutamadım. Geceleri uyuyamıyorum. Tekrar evlenmeme izin verirsen sakinleşirim, huzursuzluktan kurtulur ve bambaşka bir insan olurum; belki o zaman sana karşı kumpas kurduğumdan şüphelenmezsin. Eminim ki sırf çok mutsuz göründüğüm için sana karşı kötü hisler beslediğimi düşünüyorsun."

"Kiminle evlenmek istiyorsun?"

"En sadık hizmetkârlarından biri olan, iyi kalpli, müşfik, hırslı olmayan, orta yaşı geçmiş bir adamla."

"Adı ne?"

"Gallus. Benimle hemen evlenmeye hazır olduğunu söylüyor."

Tiberius tek kelime etmeden topuğunun üstünde dönüp odadan çıktı.

Birkaç gün sonra Agrippina'yı şölene davet etti. Hiç güvenmediği insanları genellikle yemeğe çağırır ve yemek boyunca onlara gözünü dikip, gizli düşüncelerini okumak istercesine bakardı: O bakışların karşısında pek az kişi soğukkanlılığını koruyabilirdi. Kaygılanırlarsa Tiberius bunu suçluluk kanıtı olarak görürdü. Bakışlarına gözlerini kaçırmadan karşılık verirlerse, bunu daha da büyük bir suçluluk kanıtı olarak görür ve üstüne üstlük küstah olduklarını düşünürdü. Hâlâ hasta olan ve midesi bulandığından ancak çok hafif yiyecekler yiyebilen Agrippina, Tiberius'un dik bakışları yüzünden kendini çok kötü hissetti. Konuşkan bir insan değildi, ayrıca müzikle felsefenin birbirlerine üstün yanlarıyla ilgili sohbet hiç ilgisini çekmedi; bu konuda söyleyecek söz bulamadı. Yemek yer gibi yapsa da, tabaklarını el sürmeden geri göndermesi onu dikkatle seyreden Tiberi-

us'un gözünden kaçmadı. Agrippina'nın zehirlenilmekten korktuğundan şüphelenen Tiberius, onu sınamak için önündeki tabaktan özenle seçtiği bir elmayı alıp "Agrippinacığım, ağzına lokma koymadın," dedi. "Bari şu elmayı dene. Muhteşemdir. Üç yıl önce Parth Kralı bana elma fidanları armağan etmişti, bunlar da ilk mahsul."

Hemen herkesin tabiri caizse bir "doğal düşmanı" vardır. Kimileri baldan zehirlenir. Kimileri ata dokununca, ahıra girince, hatta at kılıyla doldurulmuş bir kanepede yatınca bile hastalanır. Kimileriyse kedilerden çok kötü etkilenir ve bir odaya girince bazen "Buraya kedi girmiş, izninizle ben gidiyorum," der. Ben şahsen yeni açmış alıç bitkisinin kokusundan fena halde iğrenirim. Agrippina'nın doğal düşmanı da elmaydı. Tiberius'un armağanını alıp teşekkür ederken titrediğini gizleyemedi; elmayı saklayıp evinde yemek istediğini söyledi.

"Şimdi bir ısırık al da tadına bak."

"Lütfen beni affet, ama gerçekten yapamam." Agrippina elmayı bir hizmetçiye verip, peçeteyle güzelce sarmalamasını söyledi.

Tiberius neden Sejanus'un tavsiyesine uyup Agrippina'yı hemen hıyanetle suçlamadı? Çünkü Agrippina hâlâ Livia'nın himayesindeydi.

25. Bölüm

Sıra geldi Livia'yla yediğim akşam yemeğini anlatmaya. Beni çok kibar karşıladı ve hediyeme gerçekten sevinmiş gibiydi. Sadece yaşlı Urgulania'yla artık on dördünde olan Caligula'nın –uzun boylu, soluk benizli, cildi bozuk, gözleri çukura kaçmış bir delikanlıydı– bulunduğu yemek boyunca keskin zekâsı ve güçlü hafızasıyla beni şaşırttı. İşimin nasıl gittiğini sordu ve Birinci Kartaca Savaşı'ndan bahsedip şair Naevius'un (bu savaşta yer almıştı) verdiği bazı ayrıntıların doğru olmadığını söylediğimde bana katıldı, ama yanlış yaptığım bir alıntıyı düzeltti. Dedi ki: "Babanın biyografisini yazmana izin vermediğim için şimdi bana minnettarsın, değil mi torunum? Ben müdahale etmesem, bugün bu sofrada olabilir miydin sence?"

Köle ne zaman kadehimi doldursa fondip yapıyordum ve on-on ikinci kadehten sonra kendimi aslan gibi hissetmeye başladım. Cüretkârca yanıt verdim: "Sağ salim Kartacalılarla Etrüsklerin arasında olduğum için çok minnettarım Babaanne. Ama bugün *neden* bu sofrada olduğumu söyler misiniz?"

Gülümsedi: "Eh, itiraf ediyorum ki bu masadaki varlığın beni hâlâ biraz... Neyse, boş ver. En eski kurallarımdan birini çiğnemem beni ilgilendirir, seni değil. Benden hazzetmiyor musun Claudius? Açık konuş."

"Muhtemelen sizin benden hazzetmediğiniz kadar Babaanne." (Bu konuşan kendi sesim olabilir miydi?)

Caligula kıs kıs güldü, Urgulania kıkırdadı, Livia da güldü: "Yeterince açık konuştun! Bu arada, şuradaki canavarı fark ettin mi? Yemek boyunca tuhaf bir şekilde suskun kaldı."

"Kim Babaanne?"

"Yeğenin."

"O canavar mı ki?"

"Bilmezmiş gibi yapma. Sen *canavarsın*, değil mi Caligula?"

"Siz öyle diyorsanız doğrudur Büyük Babaanne," dedi Caligula gözlerini indirerek.

"Eh Claudius, senin şu yeğenin olacak canavar var ya – sana ondan bahsedeyim. *Kendisi müstakbel İmparator.*"

Bunu şaka sandım. Gülümseyerek dedim ki: "Öyle diyorsanız öyledir Babaanne. Ama nitelikleri nedir? Ailenin en küçüğü o ve her ne kadar doğuştan yetenekli olduğunu kanıtlasa da..."

"Sejanus'la ve ablan Livilla'yla başa çıkamaz mı diyorsun?"

Bu kadar açık konuşması karşısında afalladım. "Öyle demek istemedim. Yüksek politikayla asla ilgilenmem. Henüz İmparator olamayacak kadar genç olduğunu kastettim sadece; dolayısıyla bu uzun vadeli bir kehanet gibi görünüyor."

"Hiç de uzun vadeli değil. Tiberius onu veliahtı yapacak. Bu kesin. Neden? Tiberius öyle bir insan çünkü. Zavallı Augustus gibi kibirli: Yerine kendisinden daha popüler birinin geçmesine dayanamaz. Ama bir yandan da ondan nefret edilmesi ve korkulması için elinden geleni yapıyor. Dolayısıyla, emekliye ayrılma vaktinin yaklaştığını sezince, yerine kendisinden biraz daha kötü birinin geçmesini isteyecek. Ve Caligula'yı seçecek. Caligula daha şimdiden, Tiberius'un asla işleyemeyeceği kadar büyük bir suç işledi bile."

"Lütfen Büyük Babaanne..." diye yalvardı Caligula.

"Pekâlâ canavar, düzgün davrandığın sürece sırrını saklayacağım."

"Bu sırrı Urgulania biliyor mu?" diye sordum.

"Hayır. Canavarla benim aramda sadece."

"Kendisi mi gelip itiraf etti?"

"Kesinlikle hayır. İtirafta bulunan türden değil o. Tesadüfen öğrendim. Bir gece yatak odasını araştırıyordum; amacım bana okul çağındaki çocukların sevdiği türden bir oyun oynamaya – örneğin amatörce kara büyü yapmaya veya zehir hazırlamaya filan çalışıp çalışmadığını anlamaktı. Bir şey buldum..."

"*Lütfen* Büyük Babaanne."

"Çok ilginç hikâyeyi anlamamı sağlayan yeşil bir nesne. Ama ona geri verdim."

Urgulania sırıtarak dedi ki: "Thrasyllus bu yıl öleceğimi söyledi, o yüzden senin hükümdarlığını görme hazzına erişemeyeceğim Caligula; elini çabuk tutup Tiberius'u öldürürsen o başka!"

Livia'ya döndüm: "Caligula bunu yapacak mı Babaanne?"

Caligula dedi ki: "Claudius Amca'ya böyle şeyler söylemek güvenli mi? Yoksa onu zehirleyecek misin?"

Livia yanıt verdi: "Ah, zehirlenmekten korkmasına hiç gerek yok. Siz ikinizin birbirinizi daha yakından tanımanızı istiyorum. Bu akşam yemeğinin sebeplerinden biri bu. Bak Caligula. Claudius amcam âlemdir. Öyle eski kafalıdır ki, ağabeyinin çocuklarını sevip korumaya yemin ettiği için onu avcunun içinde tutabilirsin – hayatın boyunca. Bak Claudius. Yeğenin Caligula âlemdir. Hain, korkak, şehvet düşkünü, kibirli ve hilebazdır; başına epey çorap örecek: Ama şunu unutma ki, seni asla öldürmeyecek."

"Neden?" diye sordum, yine fondip yaparak. Rüyalardaki sohbetler gibiydi – çılgınca, ama ilginçti.

"Çünkü onun ölümünün intikamını alacaksın."

"Ben mi? Kim demiş?"

"Thrasyllus."

"Thrasyllus hiç yanılmaz mı?"

"Hayır. Asla. Caligula öldürülecek ve sen onun ölümünün intikamını alacaksın."

Birden odaya çöken kasvetli sessizlik, tatlılar gelene kadar sürdü; sonra Livia dedi ki: "Hadi Claudius, biraz da baş başa konuşalım." Diğer ikisi kalkıp bizi yalnız bıraktılar.

Dedim ki: "Demin ki sohbetimiz bana çok tuhaf geldi Babaanne. Benim suçum muydu? İçkiyi fazla mı kaçırdım? Yani, bugünlerde bazı esprileri yapmak güvenli değil. Şaka da olsa oldukça tehlikeli laflar ettik. Umarım hizmetçiler..."

"Ah, onlar sağır ve dilsizdir. Hayır, şarabı suçlama. Şarap gerçeği açığa çıkarır; yaptığımız sohbet de gayet ciddiydi bana kalırsa."

"Ama... ama Caligula'nın gerçekten canavar olduğunu düşünüyorsanız, onu niye teşvik ediyorsunuz? Neden Nero'yu desteklemiyorsunuz? O iyi bir insan."

"Çünkü müstakbel İmparator Nero değil, Caligula."

"Ama söylediğiniz gibi biriyse berbat bir İmparator olur. Siz ki bütün hayatınızı Roma'ya hizmet etmeye adadınız..."

"Evet. Ama Kader'e direnemezsin. Hem Roma bana nankörlük etti, oğlum olacak o adi herifin beni rafa kaldırmasına göz yumdu, bana hakaret etmesine de – *bana*, düşünebiliyor musun, dünyanın belki de gelmiş geçmiş en iyi hükümdarına; üstüne üstlük annesiyim..." Sesi tizleşti.

Kaygıya kapıldım ve konuyu değiştirmek istedim. "Lütfen sakin olun Babaanne," dedim. "Dediğiniz gibi, Kader'e direnemezsiniz. Peki bana bütün bunlarla ilgili söyleyeceğiniz bir şey mi var Babaanne?"

"Evet, Thrasyllus'la ilgili. Ona sık sık danışırım. Tiberius bilmese de, Thrasyllus buraya sık sık gelir. Tiberius'la neler yaşayacağımı yıllar önce söylemişti bana – onun eninde

sonunda bana karşı geleceğini ve İmparatorluğu tek başına yöneteceğini söylemişti. O zaman inanmamıştım. Bana bir şey daha söyledi: Her ne kadar hayal kırıklığına uğramış yaşlı bir kadın olarak ölecek olsam da, ölümümden yıllar sonra Tanrıça olarak görüleceğimi söyledi. Daha önce de, belirli bir senede ölen birinin (ki o sene öleceğimi biliyorum artık) dünyanın gelmiş geçmiş en büyük İlah'ı olacağını ve Roma'da ya da İmparatorluğun başka herhangi bir yerinde ondan başka kimseye tapınak adanmayacağını söylemişti. Augustus'a bile adanmayacakmış."

"Ne zaman öleceksiniz?"

"Üç yıl sonra, baharda. Gününü bile biliyorum."

"Tanrıça olmayı çok mu istiyorsunuz peki? Amcam Tiberius ilah olmayı hiç istemez gibi görünüyor."

"İşimi tamamladığımdan, artık tek düşüncem bu. Hem neden olmasın ki? Augustus İlah ise, benim sadece onun rahibesi olmam saçma. Bütün işi ben yaptım, değil mi? Tiberius nasıl büyük bir lider değilse, Augustus da değildi."

"Evet Babaanne. Ama cahil ayaktakımının size tapmasını istemektense, yaptığınız işleri *bilmeniz* size yetmez mi?"

"Claudius, açıklayayım. Cahil ayaktakımı konusunda kesinlikle haklısın. Ben bu dünyada tanınmaktan çok Cennet'teki durumumu düşünüyorum. Dine sığmayan bir sürü şey yaptım – büyük hükümdarlar buna mecburdur. İmparatorluğun iyiliğini bütün insani kaygılardan üstün gördüm. İmparatorluğu hiziplerden bağımsız kılmak için birçok suç işlemek zorunda aldım. Augustus komik adam kayırmacılığıyla İmparatorluğu yıkmak için elinden geleni yaptı; Agrippa'ya karşı Marcellus'u, Tiberius'a karşı Gaius'u destekledi. Roma'yı yeni bir iç savaştan kim kurtardı? Ben kurtardım. Marcellus'la Gaius'u ortadan kaldırmak gibi sevimsiz ve zor bir iş benim üstüme kaldı. Evet, onları zehirlediğimden hiç şüphelenmemişsin gibi yapma. Uyruklarının iyiliği adına böyle suçlar işleyen bir hükümdarın ödülü ne olmalıdır

peki? İlahlaştırılmak olmalıdır elbette. Suçluların ruhlarının ebediyen işkence gördüğüne inanır mısın?"

"Buna inanmam öğretildi hep."

"Peki Ölümsüz Tanrılar, ne kadar suç işlerlerse işlesinler, cezalandırılmaktan korkmazlar mı hiç?"

"Eh, Jüpiter babasını tahtından indirdi, torunlarından birini öldürdü ve kız kardeşiyle evlenmekle ensest yaptı, ayrıca... evet, katılıyorum... Hiçbiri ahlaklı olarak tanınmıyor. Fani Ölülerin Yargıçları'nın onları yargılama yetkilerinin olmadığı da kesin."

"Kesinlikle. Tanrıça olmamın benim için neden her şeyden önemli olduğunu artık anlıyorsundur. Caligula'ya tahammül etmemin sebebi de bu. Sırrını tutarsam, İmparator olur olmaz beni Tanrıça yapacağına söz verdi. Senin de bir an önce Tanrıça olmam için elinden geleni yapacağına yemin etmeni istiyorum, çünkü –ah, anlamıyor musun?– Caligula beni Tanrıça yapmadığı sürece Cehennem'de olacağım, en korkunç işkenceleri çekeceğim, en tüyler ürpertici ve kaçınılmaz işkenceleri."

Sesinin birden değişmesi, soğukkanlı bir İmparatoriçe'nin küstahlığıyla konuşurken ansızın dehşetle yalvarmaya başlaması, beni şimdiye kadar duyduğum her şeyden daha fazla şaşırttı. Bir şey demem gerektiğinden, şöyle dedim: "Zavallı Claudius Amca'nın İmparator'un ya da Senato'nun üstünde herhangi bir zaman söz sahibi olabileceğini sanmıyorum."

"Neyi sanıp sanmadığını boş ver geri zekâlı! Dediğimi yapmaya yemin edecek misin? Başın üstüne yemin edecek misin?"

Dedim ki: "Babaanne, başım üstüne –şu an ne değeri varsa– yemin ederim, ama bir şartla."

"*Bana* şart sürmeye cüret mi ediyorsun?"

"Yirminci kadehten sonra evet; basit bir şart bu. Otuz altı yıl boyunca beni ihmal ettiniz, benden tiksindiniz; şimdi sizin için karşılıksız bir şey yapmamı beklemezsiniz herhalde?"

Gülümsedi. "Bu basit şart neymiş peki?"

"Bilmek istediğim bir sürü şey var. Her şeyden önce babamı kimin öldürdüğünü bilmek istiyorum; bir de Agrippa'yı, ağabeyim Germanicus'u ve oğlum Drusillus'u kimin öldürdüğünü..."

"Bütün bunları neden bilmek istiyorsun? Ölümlerinin intikamını benden almak gibi gerzekçe bir umut taşıdığın için mi?"

"Hayır, katil sizseniz bile hayır. Ben yemin etmediğim veya kendimi korumam gerekmediği sürece asla intikam almam. Kötülüğün kendi kendisinin cezası olduğuna inanırım. Şimdi tek istediğim gerçeği bilmek. Ben meslekten tarihçiyim ve gerçekten ilgimi çeken tek şey, olayların nasıl ve neden olduklarıdır. Örneğin okuyucularımdan çok kendimi bilgilendirmek için tarih kitabı yazıyorum."

"Görüyorum ki yaşlı Athenodorus'tan epey etkilenmişsin."

"Bana iyi davrandığı için ona duyduğum minnetten dolayı Stoacı oldum. Felsefi tartışmalardan uzak durdum hep –bana hiç hitap etmediler–, ama dünyaya Stoacılar gibi bakmaya başladım. Bana söylediğiniz her şeyin aramızda kalacağından emin olabilirsiniz."

Onu samimi olduğuma ikna ettim ve dört saat kadar en merak ettiğim soruları sordum; çiftliğini ziyaret eden bir patrona ufak tefek kayıplardan bahseden bir kâhya gibi, bütün sorularımı açıkça ve sakin sakin yanıtladı. Evet, dedemi zehirlemişti ve hayır, babamı zehirlememişti, Tiberius bundan şüphelense de – babam doğal yoldan, kangrenden ölmüştü; ve evet, Augustus'u da zehirlemişti, ağaçtaki incirlere zehir sürmüştü; Julia'nın hikâyesini burada size aktardığım şekilde anlattı ve Postumus'un bütün hikâyesini de – bunların ayrıntılarını sonradan kontrol ettim; ve evet, Agrippa'yla Lucius'u, Marcellus'la Gaius'u da zehirlemişti ve evet, Germanicus'a gönderdiğim mektuplara el koymuştu, ama hayır,

onu zehirlememişti –bunu Plancina kendi başına yapmıştı–, ama Livia, Germanicus'u da tıpkı babam gibi, aynı sebepten dolayı zehirlemeye niyetlenmişti.

"Bu sebep neydi Babaanne?"

"Cumhuriyeti geri getirmeye karar vermişti. Hayır, yanlış anlama; Tiberius'a olan bağlılık yeminini bozacak şekilde değil, ama beni devre dışı bırakarak. Bunu Tiberius'a yaptıracak ve bütün övgüleri onun almasına göz yumacaktı, kendisiyse geri planda kalacaktı. Tiberius'u az kalsın ikna ediyordu. Tiberius korkağın tekidir, bilirsin. Onun kendini salak durumuna düşürmesini engellemek için epey uğraşmak, bir sürü sahte belge hazırlamak ve bir sürü yalan söylemek zorunda kaldım. Hatta Sejanus'la anlaşma yapmam bile gerekti. Bu cumhuriyetçilik ailede kalıtsal bir kusur. Deden de öyleydi."

"Ben de öyleyim."

"Hâlâ mı? İlginç. Anladığım kadarıyla Nero da öyle. Ona çok şans getirmeyecek bu. Siz cumhuriyetçilerle tartışmak da anlamsız. Bu aşamada cumhuriyeti geri getirmenin, modern karıkocalara ilkel sadakat duygusunu dayatmak kadar imkânsız olduğunu görmeyi reddediyorsunuz. Bir güneş saatinin gölgesini ters yönde hareket ettirmeye çalışmak gibi bir şey bu: Mümkün değil."

Drusillus'u boğdurduğunu itiraf etti. Germanicus'a Postumus'la ilgili yazdığım ilk mektup yüzünden ölüme çok yaklaştığımı söyledi. Livia'nın canımı bağışlamasının tek sebebi, Germanicus'a Postumus'un yerini yazabileceğimi düşünmesiymiş. Bana anlattığı en ilginç şey, kullandığı zehirleme yöntemleriydi. Postumus'un sorduğu soruyu –Livia'nın yavaş tesir eden zehirleri çabuk tesir edenlere yeğleyip yeğlemediğini– sorduğumda, verem semptomlarına yol açan, yavaş tesirli, tatsız zehirleri defalarca vermeyi yeğlediğini hiç utanmadan söyledi. Ona izlerini örtbas etmeyi ve çok uzaklardan darbe indirmeyi nasıl başardığını sordum:

Ne de olsa Gaius Anadolu'da, Lucius ise Marsilya'da öldürülmüştü.

Kendisine doğrudan ve çabuk çıkar sağlayacak hiçbir cinayet işlemediğini hatırlattı bana. Örneğin dedemi ancak ondan boşandıktan bir süre sonra zehirlemişti ve kadın hasımlarını –Octavia, Julia ve Scribonia'yı– zehirlememişti. Kurbanları genellikle, ölümleri Livia'nın oğullarıyla torunlarını tahta yaklaştıracak insanlardı. Livia'nın tek sırdaşı olan Urgulania öyle ketum, becerikli ve sadıktı ki, birlikte işledikleri suçların ortaya çıkması pek mümkün değildi; ortaya çıksalar bile *Urgulania* suçlanırdı. İyi Tanrıça festivalinde Urgulania'ya yapılan itiraflar, Livia'nın planlarının önünde engel olan birçok kişinin ortadan kaldırılmasını sağlamıştı. Livia bunu ayrıntılarıyla açıkladı. Sırf zinayla değil, erkek kardeşler veya baba oğul arasındaki ensest ilişkilerle ilgili itiraflar yapıldığı da oluyordu. Urgulania suç işleyen erkeğin ölmesi gerektiğini söylüyordu. Bunun üzerine kadın, başka bir yol olup olmadığını yalvararak soruyordu. Urgulania, Tanrıça'nın belki başka bir yola izin vereceğini söylüyordu. Kadın utanç duymasına yol açan erkeğin yardımıyla – Tanrıça'nın intikam almasına yardımcı olabilirdi. Urgulania kadına kısa süre önce bir başka kadının onunkine benzer korkunç bir itirafta bulunduğunu ve tecavüzcüsünü öldürmeyi reddettiğini, dolayısıyla da o adi herifin hâlâ yaşadığını ve o kadının hâlâ acı çektiğini söylüyordu. "Adi herif"ten kastı sırasıyla Agrippa, Lucius ve Gaius'tu. Agrippa, kızı Marcellina'yla ensest ilişki yaşamakla suçlanmıştı – anlaşılmaz bir şekilde intihar etmesi bu iddiaya inandırıcılık katmıştı; Gaius'la Lucius da, annelerinin sürgün edilmesinden önce onunla ensest ilişki yaşamakla suçlanmışlardı – Julia'nın kötü şöhreti bu iddiayı inandırıcı kılmıştı. Bu vakaların her birinde kadın cinayeti seve seve planlamış, adam da seve seve gerçekleştirmişti. Urgulania tavsiyede bulunarak ve uygun zehirler vererek yardımcı olmuştu. Livia kullanılan kişiyle arasına

mesafe koymaya güvenlik açısından özen gösteriyordu; bu kişi, kendisinden şüphelenilse veya suçüstü yakalansa bile, cinayet sebebini açıklarsa kendini iyice suçlu durumuna düşürürdü. Livia'ya Augustus'u öldürdüğü, onun birçok akrabasını da ya öldürdüğü ya da sürgün ettiği için vicdan azabı duyup duymadığını sordum. "Kimin kızı olduğumu bir an bile unutmadım," dedi. Bu birçok şeyi açıklıyordu. Livia'nın babası Claudian, Philippoi Savaşı'ndan sonra Augustus tarafından kanun kaçağı ilan edilmiş ve onun eline düşmektense intiharı yeğlemişti.

Kısacası Livia bana, Germanicus'un Antiokheia'daki evine hayaletlerin dadanması meselesi hariç bilmek istediğim her şeyi anlattı. Germanicus'un öldürülmesini kendisinin emretmediğini, Plancina'yla Piso'nun ona bu konuda bir şey söylemediklerini tekrarladı ve ortadaki gizemi belki benim çözebileceğimi söyledi. Daha fazla ısrar etmemin anlamsız olduğunu gördüğümden, bana gösterdiği sabır için teşekkür ettim ve Tanrıça olması için elimden geleni yapacağıma nihayet yemin ettim.

Ben giderken Livia bana Capua'da okumam için küçük bir kitap verdi. Bu öykünün ilk sayfalarında bahsettiğim, reddedilmiş Sibylla şiirlerinin bulunduğu bu toplama kitaptaki "Saçlılar Silsilesi" adlı kehaneti okuyunca, Livia'nın beni akşam yemeğine davet edip yemin ettirmesinin sebebini anladığımı düşündüm. Gerçi yemin edip etmediğimden emin değildim. O gece olan her şey sarhoşken gördüğüm bir rüya gibi geliyordu.

26. Bölüm

Tiberius'a mektup yazan Sejanus, Livilla'ya koca aranırsa kendisinin hatırlanması için yalvardı; kendisinin altı üstü şövalye olduğunun farkında olduğunu, ama Augustus'un bir keresinde tek kızını bir şövalyeyle evlendirmekten bahsettiğini ve kendisinin Tiberius'un en sadık kulu olduğunu söyledi. Hedefi senatör olmak değildi; soylu İmparator'unun güvenliği için gece gündüz çalışmaktan memnundu. Böyle bir evliliğin, kendisinin en faal hasımları olduğunu bilen Agrippina taraftarlarına ağır bir darbe olacağını ekledi. O zaman Castor'la Livilla'nın hayatta kalan oğluna – genç Tiberius Gemellus'a fiziksel saldırıda bulunmaktan çekinirlerdi. Diğer ikizin geçenlerde ölmesi konusunda da Agrippina suçlanmalıydı.

Yüce gönüllülükle yanıt veren Tiberius, Sejanus'a gönül borcu olduğunun gayet bilincinde olsa da henüz bu isteği yerine getiremeyeceğini söyledi. Daha önceki iki kocası da en üst tabakadan soylular olan Livilla'nın, Sejanus'un şövalye olarak kalmasından hoşnut olacağını sanmıyordu; ama Sejanus İmparatorluk hanedanından biriyle evlenmekle kalmayıp bir de mevki atlarsa, bu epey kıskançlığa yol açar ve Agrippina taraftarlarının ekmeğine yağ sürerdi. Tiberius, Augustus'un tam da böyle kıskançlıkları engellemek için kızını bir şövalyeyle, politikaya bulaşmamış bir emekliyle evlendirmeyi düşündüğünü söyledi.

Ama mektubunu umut vererek bitirdi: "Seni kendime yakınlaştırmak için neler planladığımı şimdilik tam olarak söylemeyeceğim. Ama şu kadarını söyleyeyim ki, sadakatinle her ödülü hak ediyorsun ve seni ilk fırsatta, seve seve ödüllendireceğim."

Onu çok iyi tanıyan Sejanus bu istekte bulunmakta acele ettiğini –o mektubu sırf Livilla'nın ısrarı yüzünden yazmıştı– ve Tiberius'u çok sinirlendirdiğini anladı. Tiberius'un hemen Roma'dan ayrılmaya ve kendisini Şehir Koruyuculuğu'na atamaya ikna edilmesi gerektiğine karar verdi – Şehir Koruyucusu, hükümleri ancak İmparator tarafından iptal edilebilen bir magistraydı. Sejanus Muhafız Komutanı olarak İmparatorluk Ulakları Korporatifi'nin de amiri olduğundan, Tiberius'un bütün yazışmaları onun elinden geçecekti. Tiberius görüşmeyi kabul edeceği insanlar konusunda da Sejanus'a bağımlı olacaktı; ne kadar az insanla görüşürse, o kadar memnun olacaktı. Şehir Koruyucusu gerçek iktidarı azar azar ele geçirecek ve İmparator'un müdahalesinden çekinmeden canının istediğini yapabilecekti.

Tiberius sonunda Roma'dan ayrıldı. Capua'daki bir Jüpiter tapınağının ve Nola'daki bir Augustus tapınağının açılışlarını yapacağı bahanesiyle gitti. Ama hiç dönmek niyetinde değildi. Bu kararı Thrasyllus'un uyarısı yüzünden aldığı biliniyordu; Thrasyllus'un kehanetlerine körü körüne inandığı da biliniyordu. Artık altmış yedi yaşında olan Tiberius'un –öyle çirkindi ki; sıskaydı, omuzları düşüktü, keldi, eklemleri sorunluydu, çıbanlarla kaplı yüzü sargılıydı– yakında öleceği varsayılıyordu. On bir yıl daha yaşayacağını kimse tahmin edemezdi. Bu kadar uzun yaşamasının sebebi, bir daha Roma'ya asla gitmemesi ve en fazla çeperine kadar yaklaşması olabilir. Eh, her halükârda uzun yaşadı.

Tiberius Capri'ye âlim Yunan profesörleri, aralarında Germen muhafızlarının da bulunduğu seçme askerlerden oluşan bir kuvveti, Thrasyllus'u ve cinsiyetleri belirsiz olan

makyajlı, tuhaf görünüşlü yaratıklar götürdü; en tuhaf seçimi Cocceius Nerva'yı götürmekti. Capri, Napoli Körfezi'ndeki, kıyının yaklaşık üç mil açığındaki bir adadır. Kışı ılık, yazı serindir. Adaya çıkılabilecek tek bir yer vardır; kıyılarının geri kalanı sarp kayalıklarla ve geçit vermez çalılarla kaplıdır. Tiberius'un burada boş zamanlarında –Yunanlarla şiir ve mitoloji üstüne, Nerva'yla da hukuk ve siyaset üstüne konuşmadığı zamanlarda– yaptıkları, tarih kitaplarında bile anlatılamayacak kadar iğrençti. Şu kadarını söyleyeyim ki, gelmiş geçmiş en kapsamlı pornografi ansiklopedisi olan meşhur Elephantis kitaplarının tam setini yanında getirmişti. Roma'da yapamadıklarını Capri'de yapabiliyordu – açık havada, ağaçlarla çiçeklerin arasında ya da aşağıda, deniz kenarında edebe aykırı faaliyetlerde bulunabiliyor ve istediği kadar gürültü yapabiliyordu. Yaptığı açık hava sporlarından bazıları son derece zalimce olduğundan ve oyun arkadaşlarının acı çekmesinden büyük haz aldığından, Capri'nin ücralığının avantajının dezavantajlarından çok daha ağır bastığını düşünüyordu. Tüm zamanını orada geçirmiyordu: Capua'ya, Baiae'ye ve Antium'a gittiği oluyordu. Ama karargâhı Capri'ydi.

Bir süre sonra Sejanus'a, Agrippina taraftarlarının liderlerini en münasip şekilde ortadan kaldırma yetkisi verdi. Sejanus'la her gün iletişim halindeydi ve onun bütün eylemlerini Senato'ya gönderdiği mektuplarla onaylıyordu. Capua'da düzenlediği bir yeni yıl şenliğinde, Yüksek Rahip olarak geleneksel kutsama duasını okurken, yakınında duran Sabinus adlı bir şövalyeye birden dönüp, onu kendisinin azat edilmiş kölelerini yoldan çıkarmaya çalışmakla suçladı. Sejanus'un adamlarından biri, hemen Sabinus'un togasının eteğini başına çekip boynuna ilmek geçirdi ve onu sürükleyerek götürdü. Boğulan Sabinus "İmdat, yardım edin arkadaşlar!" diye bağırdı. Ama kimse kımıldamadı; tek suçu Germanicus'un arkadaşı [MS 28

olmak ve Sejanus'un bir adamı tarafından oyuna getirilerek, Agrippina'ya sempati duyduğunu söylemek olan Sabinus oracıkta idam edildi. Tiberius ertesi gün Senato'da okunan mektubunda Sabinus'un öldüğünü bildiriyor ve Sejanus'un tehlikeli bir kumpası keşfettiğinden bahsediyordu. "Canına kendi akrabalarının fesatça kastettiği, sürekli kaygı içinde yaşayan bu mutsuz ihtiyara acıyın efendiler." Agrippina'yla Nero'yu kastettiği barizdi. Gallus ayağa kalkıp, İmparator'un korkularını Senato'ya açmasını istemelerini ve onun içini rahatlatmalarını önerdi: Ne de olsa Tiberius'un içini kolayca rahatlatabilecekleri kesindi. Ama Tiberius kendini henüz Gallus'tan intikam alacak kadar güçlü hissetmiyordu.

Bu senenin yazında, Livia'yla Tiberius Napoli'nin anacaddesinde tesadüfen karşılaştılar; Livia tahtırevandaydı, Tiberius ise midilli sırtındaydı. Tiberius Capri'den yeni gelmişti, Livia ise Herculanum'dan dönüyordu. Tiberius selam vermeden geçip gitmek istese de, alışkanlık yüzünden dizginleri çekip Livia'yı resmi bir dille selamladı ve sağlığını sordu. Livia dedi ki: "Sağlığımı sorma nezaketini gösterdiğin için şimdi kendimi daha iyi hissediyorum oğlum. Annen olarak sana tavsiyem şudur: *Adanda yediğin karakeçi balıklarına çok dikkat et.* Orada tutulan o balıklardan bazıları son derece zehirlidir."

"Sağ ol Anne," dedi Tiberius. "Madem beni uyardın, bundan sonra orkinosla tekir balığından şaşmam artık."

Homurdanan Livia, yanındaki Caligula'ya dönüp yüksek sesle konuştu: "Eh, dediğim gibi, altmış beş yıl önce, karanlık bir gecede kocamla (yani büyük dedenle canım) birlikte bu sokakta koşturuyordum; limanda gizlice bekleyen gemimize gidiyorduk. Augustus'un adamlarının bizi her an tutuklayıp öldürmesini bekliyorduk – şimdi ne tuhaf geliyor! Büyük oğlum –o zamanlar tek çocuğumuz vardı– babasının sırtındaydı. O küçük canavar 'Ah, babacığım, Peru-u-u-sia'ya geri dönmek istiyorum,' diye bağırmaya başlamaz

mı? Bizi ele verdi. Bir tavernadan çıkan iki asker bize seslendi. Geçip gitsinler diye karanlık bir kapı eşiğine saklandık. Ama Tiberius 'Peru-u-u-sia'ya geri dönmek istiyorum,' diye bağırmayı sürdürüyordu. Dedim ki: 'Gebert şunu! Gebert şu piç kurusunu! Başka çaremiz yok.' Ama yufka yürekli bir budala olan kocam beni dinlemedi. Kurtulmayı ancak büyük bir şans eseri başardık."

Öykünün sonunu duymak için durup beklemiş olan Tiberius midillisini mahmuzlayıp hiddetle uzaklaştı. Bir daha da birbirlerini görmediler.

Livia'nın balık konusundaki uyarısının sebebi Tiberius'u huzursuz etmek, ona balıkçılarının veya aşçılarının arasında kendi adamlarının olduğunu düşündürmekti. Tiberius'un karakeçi balığına bayıldığını biliyordu; Tiberius artık iştahı ile öldürülme korkusu arasında sürekli çatışma yaşayacaktı. Görüşmelerinin ardından acı bir olay yaşandı. Bir gün Tiberius adanın batısındaki bir yamaçta, bir ağacın dibinde oturmuş esintinin tadını çıkarıyor ve bir adatavşanıyla bir sülünün, kendi etlerinin lezzeti konusunda tartışmasıyla ilgili, Yunanca diyalog biçiminde bir şiir yazmayı planlıyordu. Orijinal bir fikir değildi bu: Tiberius geçenlerde, içinde bir mantarla bir çayır incirkuşunun, bir istiridyenin ve bir ardıçkuşunun tartıştıkları benzer bir şiir yazan bir saray şairini iki bin altın sikkeyle ödüllendirmişti. Kendi şiirinin girişinde, maydanozlu taca ancak adatavşanıyla sülünün talip olabileceklerini – sadece onların etinin hafif, yağsız ve leziz olduğunu söylüyordu.

İstiridyeye uygun bir aşağılayıcı sıfat bulmaya çalışırken birden aşağısındaki dikenli çalıların hışırdadığını duydu ve dağınık saçlı, yabani görünüşlü bir adam belirdi. Adamın giysileri sırılsıklam ve yırtıktı, yüzü kanıyordu ve elinde açık bir çakı vardı. Çalılardan fırlayıp "İşte buradasın Caesar; bak, ne güzel değil mi?" diye bağırdı. Omzunda taşıdığı çuvaldan çıkardığı, hâlâ çırpınan dev karakeçi balığını Tiberi-

us'un önündeki çimenlere attı. Az önce yakaladığı bu etkileyici balığı, tepede gördüğü Tiberius'a hediye etmeye karar vermiş sıradan bir balıkçıydı, o kadar. Kayığını bir kayaya bağlayıp kayalığa yüzmüş, sarp patikayı güçlükle çıkmış ve çakısını kullanarak, bel boyundaki dikenli çalıların arasından kendine yol açmıştı.

Ama Tiberius çok korkmuştu. Islık çalıp Germen dilinde seslendi: "İmdat, imdat! Çabuk gelin! Wolfgang! Siegfried! Adelstan! Bir suikastçı! *Schnell!*"

Germenler "Geliyoruz yücelerin yücesi, armağanlar veren soylu Şef," diye karşılık verdiler hemen. Tiberius'un sağında, solunda ve arkasında nöbet tutuyorlardı; ama önünde nöbet tutan yoktu elbette. Koşarak, *assegai*'lerini sallayarak geldiler.

Germen dilini bilmeyen balıkçı çakısını kapayıp gülerek konuştu: "Şu mağarada yakaladım. Ağırlığı ne kadardır sizce? Balina gibi ha? Beni kayıktan düşürecekti az kalsın."

Tiberius biraz rahatlasa da, balığın zehirli olduğunu düşünüp Germenlere seslendi: "Hayır, mızraklamayın. Şu yaratığı ikiye bölüp onun yüzüne sürtün."

Balıkçıya arkadan yaklaşan irikıyım Wolfgang onun beline sarılıp kollarını zapt etti; diğer ikisiyse balıkçının yüzüne çiğ balığı sürttüler. Talihsiz adam "Hey, durun!" diye seslendi. "Böyle şaka olmaz! Keşke İmparator'a önce çuvalımdaki diğer şeyi armağan etseydim."

"Bakın bakalım neymiş," diye emretti Tiberius.

Çuvalı açan Edelstein, içinde dev bir ıstakoz buldu. "Şunun yüzüne sürtün," dedi Tiberius. "Onu da sürtün!"

Zavallı balıkçı iki gözünü de kaybetti. Sonra Tiberius dedi ki: "Bu kadarı yeter. Onu bırakabilirsiniz!" Balıkçı acıyla haykırarak sendelemeye başladı; onu en yakın kayalıktan denize atmaktan başka yapacak şey yoktu artık.

Tiberius'un beni adasına hiç davet etmediğini ve oraya asla gitmediğimi söylemekten memnuniyet duyuyorum;

gerçi onun yaptığı iğrenç şeylerin bütün kanıtları çoktan ortadan kaldırıldı ve on iki villasının gayet güzel olduğu söyleniyor.

Aelia'yla evlenmek için Livia'dan izin istemiştim; kötücül bir tavırla iyi dileklerini ileterek bana izin verdi. Hatta düğüne bile katıldı. Düğünümüz muhteşemdi –Sejanus sayesinde–; evlenmemden sonra Agrippina'yla Nero ve arkadaşları benden uzaklaştılar. Aelia'dan sır saklayamayacağımı, onun da her şeyi Sejanus'a anlatacağını düşündüler. Buna çok üzülsem de, Agrippina'nın içini rahatlatmaya çalışmamın boşuna olacağını biliyordum (berbat, küçük Tremerus Adası'nda yirmi yıl sürgün hayatı yaşadıktan sonra geçenlerde ölen ablası Julilla'nın yasını tutuyordu şimdi). Dolayısıyla, onu zor duruma düşürmemek için, evinden giderek ayağımı kestim. Aelia'yla ben sadece resmi olarak karıkocaydık. Gerdek odasına girdiğimizde bana şöyle dedi hemen: "Bak Claudius, şunu anlamalısın ki bana dokunmanı istemiyorum ve bu geceki gibi aynı yatakta yatmak zorunda olduğumuz zamanlarda aramızda yorgan olacak; en ufak bir hareket yapmaya kalkarsan – kendini kapının önünde bulursun. Bir şey daha: Sen kendi işine bak, ben kendi işime..."

Dedim ki: "Sağ ol: İçimi çok rahatlattın."

Korkunç bir kadındı. Köle pazarındaki satıcılar gibi yaygaracı ve ısrarcıydı. Ona karşılık vermekten kısa sürede vazgeçtim. Hâlâ Capua'da yaşıyordum tabii ve Aelia asla orada ziyaretime gelmiyordu, ama Sejanus Roma'ya her gidişimde Aelia'nın yanında mümkün olduğunca çok görünmemde ısrar ediyordu.

Nero'nun Sejanus'la Livilla'nın karşısında hiç şansı yoktu. Agrippina onu sözlerine çok dikkat etmesi yönünde sürekli uyarsa da, Nero düşüncelerini gizleyemeyecek kadar açık sözlü biriydi. Arkadaş bilip güvendiği genç soyluların arasında Sejanus'un birkaç gizli ajanı vardı ve bunlar Nero'nun uluorta söylediği her sözü kaydediyorlardı. Daha da

kötüsü, Nero'nun Helen veya Heluo dediğimiz karısı, Livilla'nın kızıydı ve Nero'nun bütün sırlarını annesine yetiştiriyordu. Ama en kötüsü, Nero'nun karısından bile daha çok güvendiği erkek kardeşi Drusus'un, onu kendisinden büyük ve Agrippina'nın gözdesi olduğu için kıskanmasıydı. Sejanus'a giden Drusus, Nero'nun ilk aysız gecede birlikte gemiye binip gizlice Germania'ya gitmelerini ve Germanicus'un oğulları olarak oradaki alaylara sığınıp, onlara Roma'ya yürüme çağrısı yapmalarını istediğini söyledi; bu isteği elbette ki öfkeyle reddettiğini ekledi. Sejanus ona biraz daha beklemesini, yakında bunları Tiberius'a anlatmak için çağrılacağını söyledi: Ama henüz bunun sırası değildi.

Bu arada Sejanus, Tiberius'un Nero'yu ihanetle suçlamak üzere olduğu söylentisini yaydı. Nero'nun arkadaşları ondan uzak durmaya başladılar. İki üç tanesi onun düzenlediği şölenlere bahaneler uydurarak gelmemeye ve karşılaştıklarında onun selamına soğuk bir şekilde karşılık vermeye başlayınca, diğerleri onlara uydular. Birkaç ay sonra Nero'nun çevresinde sadece gerçek dostları kaldı. Bunlardan biri olan Gallus, Tiberius artık Senato'ya gelmediğinden, Sejanus'la dalga geçmeye odaklanmıştı. Sejanus'a karşı uyguladığı yöntem, ona hizmetleri için teşekkür edilmesini ve sıra dışı şekillerde –heykellerle, kemerlerle, payelerle, dualarla, doğum gününün resmi törenlerle kutlanmasıyla– onurlandırılmasını önerip durmaktı. Senato bu önergeleri reddetmeye cesaret edemiyordu, Sejanus da senatör olmadığından söz sahibi değildi; Tiberius ise Sejanus'u kendine düşman etmekten veya ona olan güvenini yitirmiş gibi görünmekten korktuğundan, veto hakkını kullanmak istemiyordu. Artık Senato ne zaman bir şey yapmak istese, önce Sejanus'a temsilciler gönderiyor ve söz konusu meseleyi Tiberius'a açmak için izin istiyordu; Sejanus olumsuz yanıt verirse konu kapanıyordu. Gallus bir gün, Torquatus'un torunlarının altın kolye taktıklarını, Cincinnatus'un torunlarının da üzerlerinde bukle taşıdıklarını,

çünkü Senato'nun bunları atalarının Devlet'e verdiği hizmetlerin karşılığında aile nişanı olarak kabul ettiğini ve Sejanus'la torunlarının da, Sejanus'un İmparator'un kapıcısı olarak sadakatle verdiği hizmetlerin karşılığında, altın anahtarı aile nişanı olarak kullanmalarına izin verilmesi gerektiğini söyledi. Senato bu önergeyi oybirliğiyle kabul edince kaygılanan Sejanus, Tiberius'a mektup yazıp, Gallus'un sırf Senato'nun kendisini kıskanmasına, hatta belki de İmparator'un onun habisçe hırsları olduğunu düşünmesine yol açmak için, ona payeler verilmesini fesatça önerip durduğundan yakındı. Şimdiki önergeyse iyice fesatçaydı – İmparator'a ulaşmanın yolunun, görevini kişisel servetini artırmakta kullanan birinden geçtiği ima ediliyordu. Sejanus İmparator'a, Senato'nun kararını teknik bir bahaneyle veto etmesi ve Gallus'u susturmanın bir yolunu bulması için yalvardı. Tiberius kararı veto ederse Sejanus'un saygınlığının sarsılacağını, ama kendisinin çok yakında Gallus'u susturmak için adımlar atacağını söyledi: Sejanus'un bu konuda kaygılanmasına gerek yoktu ve hem sadık hem de basiretli olduğunu mektubuyla kanıtlamıştı. Ama Gallus'un iması hedefini bulmuştu. Tiberius, Sejanus'un Capri'ye kimlerin gelip gittiğini bildiğini ve bu ziyaretleri büyük ölçüde kontrol edebildiğini, kendisininse Sejanus'a kimlerin gelip gittiğinden ancak onun söylediği kadarıyla haberdar olabildiğini fark etti birden.

Şimdi öykümde bir dönüm noktasına geldim – babaannem Livia'nın seksen altı yaşındaki ölümüne. Aslında çok daha uzun yaşayabilirdi, çünkü gözleriyle kulakları sağlamdı ve sakatlığı yoktu – zihni gayet iyi işliyordu, hafızası da sağlamdı. Ama son zamanlarda burun enfeksiyonu yüzünden sık sık soğuk algınlığı geçirmişti ve bunlardan biri zatürreeye dönüştü. Beni Saray'daki yatak odasına çağırdı. O sırada tesadüfen Roma'da olduğumdan hemen gittim. Can çekiştiğini görebiliyordum. Bana yeminimi hatırlattı. [MS 29

"Yeminimi tutana dek rahat yüzü görmeyeceğim Babaanne," dedim. İnsan ölüm döşeğindeki çok yaşlı bir kadına, hele bu kadın babaannesiyse, onun hoşuna gidecek her şeyi söyler. "Ama o işi Caligula halledecek sanıyordum?"

Bir süre yanıt vermedi. Sonra öfkeyle ve dermansızca konuştu: "Daha on dakika önce buradaydı! Karşımda durup bana güldü. Cehennem'e gidebileceğimi ve orada sonsuza dek kaynar suda haşlanabileceğimi, umurunda olmadığımı söyledi. Artık ölüm döşeğinde olduğumdan sözümü dinlemesine gerek kalmadığını, ettiği yemini de geçerli görmediğini, çünkü o yemini etmeye zorlandığını söyledi. Kehanete göre Yüce İlah *kendisi* olacakmış, ben değil. Dedi ki..."

"Merak etmeyin Babaanne," dedim. "Son gülen siz olacaksınız. Siz Cennet'in Kraliçesi olacaksınız, Caligula ise Cehennem'de Minos'un adamları tarafından işkence çarkında yavaş yavaş gerilecek..."

"Sana geri zekâlı demekle ne büyük hata etmişim," dedi. "Ben artık gidiyorum Claudius. Gözlerimi kapa, yastığımın altındaki bozukluğu da ağzıma koy. Kayıkçı görünce tanır. Böylece bana hak ettiğim saygıyı gösterir..."

Sonra öldü; gözlerini kapadım ve bozukluğu ağzına koydum. Öyle bir altın sikkeyi ilk kez görüyordum; bir yüzünde Augustus'la Livia'nın birbirlerine çevrili başları, diğer yüzündeyse bir zafer arabası vardı.

Tiberius'la ilgili konuşmamıştık. Tiberius'un Livia'nın durumunu çok önceden haber aldığını, yani onu ziyaret etmek için bol vakti olduğunu kısa sürede öğrendim. Senato'ya mektup yazan Tiberius, Livia'yı ziyaret etmediği için özür diledi ve çok meşgul olduğunu, ama cenaze töreni için Roma'ya mutlaka geleceğini söyledi. Bu arada Senato, Livia'yı çeşitli sıra dışı şekillerde onurlandırmış, örneğin ona Vatan'ın Annesi payesini vermiş, hatta yarı-tanrıça kılınmasını bile önermişti. Ama Tiberius bu kararların neredeyse tamamını veto etti; bir mektubunda, Livia'nın son derece mü-

tevazı bir kadın olduğunu, hizmetlerinin karşılığında paye almaktan hazzetmediğini, hele ölümünden sonra ona dinsel şekilde tapılmasını hiç istemediğini açıkladı. Mektubun sonunda, kadınların siyaset yapmalarını doğru bulmadığını, "çünkü siyasete uygun olmadıklarını ve siyasetin onların yaradılış gereği sahip oldukları küstahlıklarını ve huysuzluklarını iyice açığa çıkardığını" söyledi.

Tiberius cenaze töreni için Roma'ya gelmedi elbette, ama sırf töreni olabildiğince gösterişsiz kılmak için bütün hazırlıkları üstlendi. Bu işi o kadar ağırdan aldı ki, o yaşlı ve bir deri bir kemik kalmış kadının cesedi odun yığınına konulduğunda iyice çürümüştü. Caligula'nın cenaze töreninde konuşma yapması herkesi şaşırttı; çünkü Tiberius'un veya veliahtı Nero'nun konuşma yapması gerekirdi. Senato, Livia'nın anısına bir kemer inşa edilmesine karar vermişti – Roma tarihinde ilk kez bir kadın böyle onurlandırılıyordu. Tiberius bu kararı veto etmese de, kemeri kendi cebinden inşa ettirmeye söz verdi; sonra da bunu yapmadı. Livia'nın mirasına gelince, servetinin büyük bölümü doğal vârisi Tiberius'a kalsa da, Livia servetinin kanunun izin verdiği kadarını diğer akrabalarına ve güvendiği hizmetkârlarına bıraktı. Tiberius bunlardan hiçbirine ödeme yapmadı. Ben de Livia'nın miras bıraktığı yirmi bin altın sikkeyi alamadım.

27. Bölüm

Livia'nın ölmesinden sonra onu özleyeceğim hiç aklıma gelmezdi. Çocukken her gece Cehennem Tanrıları'na, onu alıp götürmeleri için gizli gizli dua ederdim. Şimdiyse onu geri getirmek için en pahalı adakları –onlarca bembeyaz boğayı, çöl antilobunu, ibis ve flamingoyu– adamaya hazırdım. Çünkü Tiberius'u onca zaman dizginleyen tek şeyin annesinden korkması olduğu belliydi. Livia'nın ölümünden birkaç gün sonra Tiberius, Agrippina'yla Nero'ya karşı harekete geçti. Agrippina artık iyileşmişti. Tiberius onları hıyanetle suçlamadı. Senato'ya yazıp, Nero'nun iğrenç cinsel sapkınlıklarıyla Agrippina'nın "kibirli tavrından ve fitneci sivri dilinden" yakındı ve o ikisini hizaya getirmek için sert adımlar atılmasını önerdi.

Mektup Senato'da okununca uzun bir sessizlik oldu. Tiberius saldırı hazırlıklarına başlamıştı ve şimdi herkes Germanicus'un ailesinin halktan ne kadar destek göreceğini merak ediyordu; bir de halka karşı Tiberius'un tarafını tutmanın güvenli olup olmayacağını. Sonunda Sejanus'un bir arkadaşı ayağa kalkıp, İmparator'un isteklerine uyulması ve mektupta bahsedilen iki kişinin aleyhinde bir karar alınması gerektiğini söyledi. Senato'nun mali işlemlerinin kaydını tutmaktan sorumlu olan, herkesin çok saygı duyduğu bir senatör vardı. Şimdiye kadar Tiberius'un mektuplarındaki

bütün talepleri sorgusuz sualsiz kabul edip olumlu oy kullanmıştı ve Sejanus onun her söyleneni yapacağı yönünde rapor vermişti. Bu adam ayağa kalkıp bu öneriye karşı çıktı. Şimdi Nero'nun ahlakıyla Agrippina'nın tavrını sorgulamanın sırası olmadığını söyledi. Kendisi İmparator'un yanlış bilgilendirildiğini ve o mektubu alelacele yazdığını, yakın akrabalarına böyle ağır suçlamalar getirmeden önce durup tekrar düşünmesi için ona zaman verilmesinin Nero ile Agrippina'nın olduğu kadar Tiberius'un da yararına olacağını düşünüyordu. Bu arada, her ne kadar Senato'nun tüm yazışmalarının İmparator'un emriyle resmen yayımlanana dek gizli kalması kural olsa da, mektubun haberi tüm Roma'ya yayılmıştı; Senato Binası'nın önünde toplanan büyük bir kalabalık Agrippina'yla Nero'nun lehinde tezahürat yapmaya ve "Yaşasın Tiberius! O mektup sahte! Yaşasın Tiberius! Sejanus yazmıştır!" diye bağırmaya başladı.

Sejanus sorun çıkma ihtimaline karşı Roma'nın sadece birkaç mil ötesindeki bir villaya taşınmış olan Tiberius'a hemen ulak yolladı. Senato'nun Kayıt Görevlisi'nin sözünü dinleyerek mektubu kale almamaya karar verdiğini, halkın ayaklanmak üzere olduğunu ve Agrippina'nın gerçek Vatan'ın Annesi, Nero'nunsa kurtarıcıları olduğunu söylediğini, Tiberius azim ve kararlılıkla harekete geçmezse gün bitmeden kan dökületeceğini bildirdi.

Tiberius korksa da Sejanus'un tavsiyesine uyup Senato'ya tehditkâr bir mektup yolladı; İmparator'a yapılan bu eşi benzeri görülmemiş hakaretten Kayıt Görevlisi'ni sorumlu tuttu ve senatörlerin kendisinin çıkarlarını korumaya gönülsüz olduklarını söyleyerek, meseleyi halletme işinin tamamen kendisine bırakılmasını talep etti. Senato boyun eğdi. Tiberius Muhafızlarının kılıçlarını çekip borazan çalarak Roma'nın ortasından geçmelerini sağladıktan sonra, kışkırtıcı gösterilerin devam etmesi durumunda halka yapılan tahıl yardımını yarıya indirme tehdidinde bulundu. Son-

ra da Agrippina'yı Pandataria'ya, annesi Julia'nın ilk sürgün edildiği yere, Nero'yu da yine küçük ve kayalık bir ada olan ve Capri'yle Roma arasında bulunan, ama sahilden görülmeyen Ponza Adası'na sürgün etti. Senato'ya iki mahkûmun Ren'deki sadık alayları isyana teşvik etmek için Roma'dan kaçmak üzere olduklarını söyledi.

Agrippina'yı adaya göndermeden önce huzuruna çağırdı ve ona annesinden (kendisinin erdemli, müteveffa karısından) miras kalan güçlü krallığı nasıl yönetmeyi planladığını ve artık *kendi* krallığına sahip olan oğlu Nero'ya elçiler gönderip göndermeyeceğini, onunla büyük bir askeri ittifaka girip girmeyeceğini alaycı bir tavırla sordu. Agrippina tek kelime etmedi. Sinirlenen Tiberius ona yanıt vermesini bağırarak söyledi, Agrippina susmayı sürdürünce de bir muhafız yüzbaşısına onun omuzlarına vurmasını emretti. O zaman Agrippina nihayet konuştu. "Senin adın Kanlı Çamur. Duyduğuma göre Gadara'lı Theodorus, Rodos'ta belagat derslerine katılmak istediğini söylediğinde sana öyle demiş." Yüzbaşının elinden asma dalını kapan Tiberius, Agrippina'nın başına ve vücuduna vurarak, onu bayıltana kadar dövdü. Bu korkunç dayak yüzünden Agrippina'nın bir gözü görmez oldu.

Kısa süre sonra Drusus da Ren alaylarını isyana teşvik etmeye çalışmakla suçlandı. Sejanus ele geçirdiğini söylediği, aslında sahte olan bazı mektupları ve Drusus'un karısı Lepida'nın yazılı ifadesini (onunla gizli ilişkisi vardı) kanıt olarak gösterdi; Lepida, Drusus'un ondan Ostia'lı denizcilerle temas kurmasını istediğini ve bu denizcilerin Nero'yla kendisinin Agrippa'nın torunları olduklarını hatırlayacaklarını umduğunu söylediğini iddia ediyordu. Senato, Drusus konusunda kararı Tiberius'a bıraktı; Tiberius onu Sejanus'un gözetimine verip Saray'ın ücra bir tavan arası odasına hapsetti.

Sonraki kurban Gallus'tu. Tiberius, Senato'ya yazdığı bir mektupta, Gallus'un Sejanus'u kıskandığını ve onu İmpara-

tor'unun gözünden düşürmek için elinden geleni yaptığını, onu alaycı bir şekilde övmek gibi fesatça yöntemlere başvurduğunu söyledi. Aynı gün içinde Kayıt Görevlisi'nin intihar haberini alınca çok sarsılan Senato, Gallus'u tutuklamak için bir magistra gönderdi hemen. Gallus'un evine giden magistraya onun şehir dışında, Baiae'de olduğu söylendi. Baiae'de de Gallus'un Tiberius'un villasında olduğu söylendi; magistra Tiberius'un villasına gidince, Gallus'un sahiden de orada olduğunu ve Tiberius'la akşam yemeği yediğini gördü. Tiberius Gallus'a bir kadeh şarap ikram etti, Gallus da kibarca teşekkür etti; salonda öyle neşeli ve eğlenceli bir hava hâkimdi ki, utanan magistra ne diyeceğini bilemedi. Tiberius ona neden geldiğini sordu. "Misafirlerinizden birini Senato'nun emriyle tutuklamaya geldim Caesar." "Hangi misafiri?" diye sordu Tiberius. Yargıç "Asinius Gallus'u," diye yanıtladı, "ama bir yanlışlık olmuş herhalde." Tiberius ciddi görünmeye çabaladı: "Senato aleyhinde karar aldıysa ve bu memuru seni tutuklaması için gönderdiyse, maalesef bu güzel akşamımızın sona ermesi gerekiyor Gallus. Senato'ya karşı gelemem, biliyorsun. Ama madem böyle dostça bir uzlaşmaya vardık, ne yapacağımı söyleyeyim sana: Senato'ya mektup yazıp bana kişisel bir iyilikte bulunmalarını, benden haber alana dek seni yargılamamalarını isteyeceğim. Yani Konsüllerin gözetimindeki bir tutuklu olacaksın sadece – zincire vurulmak gibi aşağılayıcı şeyler yaşamayacaksın. Seni ilk fırsatta beraat ettireceğim."

Gallus, Tiberius'a yüce gönüllülüğü için teşekkür etmesi gerektiğini hissetse de, bu işin altında bir çapanoğlu olduğundan ve Tiberius'un onun alaylarına alayla karşılık verdiğinden emindi: Haklıydı da. Roma'ya götürülüp, Senato Binası'ndaki bir yeraltı odasına kapatıldı. Kimseyle, hizmetçilerle bile görüşmesine izin verilmiyordu; arkadaşlarıyla ailesine mesaj göndermesi de yasaktı. Ona her gün bir ızgaranın arasından yiyecek veriliyordu. Sadece bu ızgaradan

gelen loş ışıkla aydınlanan odada bir şilteden başka bir şey yoktu. Gallus'a burada geçici olarak kaldığı, Tiberius'un yakında onun davasını sonuca bağlayacağı söylendi. Ama günler, aylar, yıllar geçti ve Gallus hâlâ oradaydı. Yemekler çok kötüydü – Tiberius ona asla karın doyurmayacak, ama açlıktan da öldürmeyecek kadar yemek verdiriyordu. Gallus'a, kendini öldürmesin diye, bıçak gibi sivri cisimler verilmiyordu; yazı malzemeleri, kitap veya zar gibi, zaman geçirmesini sağlayacak şeyler de verilmiyordu. İçmesi için çok az su veriliyordu, yıkanması içinse su verilmiyordu. Tiberius'un yanında ne zaman Gallus'tan bahsedilse, o yaşlı adam sırıtarak "Gallus'la henüz barışmadım," diyordu.

Gallus'un tutuklandığını duyunca, onunla kısa süre önce tartıştığıma pişman oldum. Gerçi altı üstü edebi bir tartışmaydı. *Babam Asinius Pollio'yla Arkadaşı Marcus Tullius Cicero'nun Belagatçiler Olarak Karşılaştırılması* adlı salakça bir kitap yazmıştı. Ahlaklılık, siyaset yeteneği veya hatta okumuşluk bile kıstas alınsa, Pollio kolayca galip gelirdi. Ama Gallus, babasının ağzının daha iyi laf yaptığını savunuyordu. Bunu saçma bulduğumu yazdığım küçük bir kitapta ifade ettim; Pollio'nun Cicero'yla ilgili sözlerini eleştirmemden kısa süre sonra yayımlanan bu kitap Gallus'u çok sinirlendirdi. Kitabımı seve seve toplatırdım, bunun Gallus'un yaşadığı berbat hapis hayatının koşullarını biraz olsun hafifleteceğine inansaydım eğer. Böyle düşünmem salakçaydı herhalde.

Sejanus nihayet Tiberius'a Pırasa Yeşili Cemiyeti'nin gücünün kırıldığını ve Tiberius'un kaygılanmasına artık gerek olmadığını bildirebildi. Tiberius Sejanus'a, onu torunu Helen'le (onunla Nero'nun evliliğini hükümsüz kılmıştı) evlendirmeye karar verdiğini söyleyerek ve daha da büyük iyilikler yapacağını ima ederek ödüllendirdi. Bu noktada annem (hatırlarsanız Livilla'nın da annesiydi) müdahale etti. Castor'un ölümünden beri Livilla onun yanında kalıyordu

ve Sejanus'la yaptığı özel yazışmalar, dikkatsizliği yüzünden annemin eline geçti. Annem hep tutumlu bir insan olmuştu; yaşlılığında bile mum artıklarını toplayıp eriterek tekrar mum haline getirmekten, mutfak artıklarını domuz yetiştiricilerine satmaktan ve kömür tozunu bir sıvıyla karıştırıp, neredeyse kömür kadar iyi yanan bir madde haline getirmekten her şeyden çok haz alırdı. Livilla ise son derece müsrifti ve annem onu bu yüzden azarlardı hep. Bir gün annem Livilla'nın odasının önünden geçerken, bir kölenin içeriden bir sepet dolusu kullanılmış kâğıt taşıyarak çıktığını gördü. "Nereye gidiyorsun delikanlı?" diye sordu.

"Fırına Hanımefendi; Livilla Hanım emretti."

Annem dedi ki: "Gayet kullanılabilir durumda olan bu kâğıtları fırında yakmak büyük bir *müsriflik* olur; kâğıdın fiyatı ne kadar, haberin var mı senin? Parşömenden bile üç kat pahalı. Bu sayfalardan bazıları neredeyse bomboş."

"Livilla Hanım kesin emir verdi..."

"Livilla Hanım sana bu değerli kâğıtları yok etmeni söylerken epey dalgındı herhalde. Ver şu sepeti bana. Boş kısımlara alışveriş listesi filan yazarım. Sakla samanı gelir zamanı."

Böylece annem kâğıtları odasına götürdü ve tam boş kısımları yırtıp saklayacakken, yazıları silmeye çalışmayı akıl etti. O zamana kadar gayet saygıdeğer davranmış, yazıları okumamıştı; ama onları silmeye başlayınca ister istemez okudu. Bunların Sejanus'a yazılan bir mektubun taslakları veya sonradan beğenilmemiş başlangıçları olduğunu fark etti; bir kez okumaya başlayınca da kendini durduramadı ve sayfaların tamamını okumadan önce her şeyi öğrendi. Livilla'nın başka biriyle –hem kendi kızıyla!– evlenmeye razı olan Sejanus'a çok kızdığı ve onu kıskandığı belliydi. Ama hislerini gizlemeye çalışıyordu – her taslakta biraz daha başarmıştı bunu. Sejanus'un bir an önce harekete geçmesi gerektiğini, yoksa onun Helen'le evlenmeye niyetli olmadı-

ğını Tiberius'un anlayacağını yazmıştı: Sejanus, Tiberius'u öldürüp hükümdar olmaya henüz hazır değilse, Livilla'nın Helen'i zehirlemesi daha iyi olmaz mıydı?

Annem kütüphanede Etrüsklerle ilgili tarihsel bir meseleyi benim için araştıran Pallas'ı çağırttı ve ona Sejanus'a gidip, kendisini benim gönderdiğimi söylemesini ve "Kartaca Tarihi" kitabımı Capri'deki Tiberius'a vermek için izin istemesini emretti. (Yeni bitirdiğim bu eseri yayımlatmadan önce, bir kopyasını anneme göndermiştim.) Pallas, Capri'ye gidince de İmparator'a, eserimi kendisine adamama izin vermesi için benim adıma yalvaracaktı. Sejanus hemen izin verdi; Pallas'ın ailemizin kölelerinden olduğunu bildiğinden, bir şeyden şüphelenmedi. Ama annem tarihçenin on ikinci cildinin içine Livilla'nın mektuplarını ve kendisinin durumu açıklayan mektubunu yapıştırmış ve Pallas'a o ciltleri kimseye vermemesini (hepsini mühürlemişti) ve Tiberius'a kendi elleriyle teslim etmesini söylemişti. Pallas benim selam söylediğimi ve kitabı Tiberius'a adamak için izin istediğimi söyledikten sonra şu mesajı iletecekti: "Sadık Leydi Antonia da selam söylüyor, ama oğlunun bu kitabının İmparator'un hiç ilgisini çekmeyeceğini, bir tek on ikinci ciltte yer alan çok ilginç ve alakasız bir meselenin İmparator'un hemen ilgisini çekeceğini düşünüyor."

Pallas, Capua'ya uğrayıp bana nereye gittiğini söyledi. Görevinden bana bahsetmekle annemin emirlerini çiğnediğini, ama her ne kadar annem onun sahibiymiş gibi davransa da sonuçta gerçek sahibinin annem değil ben olduğumu, başını belaya sokacak herhangi bir şeyi asla bilerek yapmayacağını ve kitabımı İmparator'a adamayı düşünmediğimden emin olduğunu söyledi. Başta şaşırdım, özellikle de on ikinci ciltten bahsettiğinde; dolayısıyla o yıkanıp üstünü değişirken mührü kırdım. Kitabın içine konmuş sayfaları okuyunca öyle korktum ki, başta hepsini yakmak istedim. Ama bu, o sayfaların Tiberius'un eline geçmesine izin vermek kadar

tehlikeliydi; o yüzden cildi tekrar mühürledim. Anneme kendi mührümün kopyasını iş sebebiyle vermiştim ve bu kopyayı kullanmıştı; dolayısıyla o cildi açtığımı kimse bilmeyecekti, Pallas bile. Sonra Pallas apar topar Capri'ye gitti ve dönüşte bana Tiberius'un on ikinci cildi alıp, okumak için ormana gittiğini söyledi. Tiberius istersem kitabımı ona adayabileceğimi, ama fazla abartılı laflar etmemem gerektiğini söylemişti. Bu biraz içimi rahatlattı, ama Tiberius'un sıcak tavırlarına asla güven olmazdı. Dolayısıyla çok kaygılıydım ve anneme, beni Tiberius'la Sejanus'un arasındaki bir meseleye karıştırarak canımı böyle korkunç bir tehlikeye attığı için çok kızgındım. Kaçmayı düşündüm, ama kaçacak yer yoktu.

Olan ilk şey, Helen'in hastalanmasıydı – aslında sağlık sorunu yaşamadığını artık biliyoruz, ama Livilla ona iki seçenek sunmuştu: Helen ya hasta numarası yaparak yatacaktı ya da gerçekten hasta olup yatacaktı. Helen Roma'dan, ikliminin daha sağlıklı olduğu söylenen Napoli'ye götürüldü. Tiberius onun düğününün süresiz olarak ertelenmesine izin verdi, ama Sejanus'a sanki şimdiden damadı olmuş gibi hitap etmeye başladı. Onu senatör, yüksek rahip ve kendisi gibi Konsül yaptı. Ama sonra bütün bu iyilikleri boşa çıkaran bir şey de yaptı: Caligula'yı birkaç günlüğüne Capri'ye çağırdı ve ona çok önemli bir mektubu, Senato'ya götürmesi için verdi. Mektupta Tiberius artık veliahtı olan genç adamı incelediğini ve onun ağabeylerininkinden çok farklı bir mizaca ve karaktere sahip olduğunu gördüğünü, dolayısıyla da ona yöneltilebilecek ahlaksızlık ya da hainlik suçlamalarına inanmayı reddedeceğini söylüyordu. Caligula'yı Konsül arkadaşı Aelius Sejanus'a emanet ediyor ve Sejanus'un o genç adamı her türlü kötülükten koruması için yalvarıyordu. Ayrıca Caligula'yı yüksek rahipliğe ve Augustus rahipliğine atıyordu.

MS 31]

Şehir halkı bu mektubun içeriğini öğrenince çok sevindi. Tiberius'un, Sejanus'u Caligula'nın güvenliğinden so-

rumlu kılmakla, onu Germanicus'un ailesiyle arasındaki husumetin fazla uzadığı yönünde uyardığını düşündüler. Sejanus'un Konsül olması onun açısından kötü bir alamet olarak görüldü: Tiberius görevinin beşinci dönemindeydi ve daha önceki tüm meslektaşları; Varus, Gnaeus Piso, Germanicus ve Castor talihsiz şekillerde ölmüşlerdi. Dolayısıyla halk, ülkenin sorunlarının yakında sona ereceğini umut etmeye başladı: Onları Germanicus'un oğlu yönetecekti. Tiberius belki Nero'yla Drusus'u öldürürdü, ama Caligula'yı sağ bırakmaya karar verdiği belliydi: Bir sonraki İmparator, Sejanus olmayacaktı. Tiberius'un bu konuda ağzını yokladığı herkes onun veliaht seçimi karşısında öyle rahatlamış gibiydi ki –Caligula'nın, babasının tüm erdemlerine sahip olduğuna kendilerini bir şekilde ikna etmişlerdi–, gerçek kötülüğü görünce tanıyabilen ve Caligula'ya onun zehirli bir yılan olduğunu bildiğini ve canını sırf bu yüzden bağışladığını açıkça söylemiş olan Tiberius çok sevindi ve durumu gayet eğlenceli buldu. Caligula'nın yükselen popülaritesini, Sejanus'la Livilla'yı hizada tutmakta kullanabilirdi.

Caligula'yla az çok yakınlaştı ve ona bir görev verdi: Muhafızların kendi aralarındaki konuşmalarını dinlemesini ve Muhafız kampında Sejanus'tan sonraki en nüfuzlu yüzbaşının kim olduğunu, bu kişinin Sejanus kadar gaddar ve korkusuz olup olmadığını öğrenmesini istedi. Kadın peruğu ve kıyafeti giyen Caligula yanına iki genç fahişe alıp, askerlerin akşamları içki içtikleri banliyö tavernalarına gitmeye başladı. Ağır makyaj yapıp göğsüne bez parçaları tıkıştırdığından, uzun boylu ve çirkin bir kadın gibi görünüyordu. Tavernalarda zengin bir esnafın metresi olduğunu ve ondan bol para aldığını söylüyordu – bu bahaneyle herkese içki ismarlıyordu. Cömertliği sayesinde epey popüler oldu. Kısa sürede bol bol kamp dedikodusu duydu; Macro adlı bir yüzbaşının ismi sık sık geçiyordu. Tiberius'un azat edilmiş

kölelerinden birinin oğlu olan Macro'nun Roma'daki en sert adam olduğu söyleniyordu. Bütün askerler onun içkiye dayanıklılığından, çapkınlığından, diğer yüzbaşıları sindirmesinden ve zor durumlarda dizginleri ele almasından hayranlıkla bahsediyorlardı. Sejanus'un bile ondan korktuğunu söylüyorlardı: Ona karşı gelebilen tek adam Macro'ydu. Dolayısıyla Caligula bir akşam Macro'yla tanıştı ve ona gerçek kimliğini gizlice açıkladı: Birlikte yürüyüş yapıp uzun uzun konuştular.

Tiberius daha sonra Senato'ya tuhaf mektuplar yazıp, hastalandığını ve ölümün kıyısından döndüğünü, ama birden iyileştiğini ve Roma'ya her an gelebileceğini söyledi. Sejanus'tan da çok tuhaf bir şekilde bahsediyor, onu bir yandan abartılı bir şekilde överken, bir yandan da ufak tefek sebeplerden ötürü yeriyordu; insanlar onun giderek bunadığını ve aklını kaçırdığını düşünmeye başladılar. Bu mektuplar karşısında şaşkına dönen Sejanus kararsız kaldı: Hemen darbe yapmaya mı çalışmalıydı, yoksa hâlâ oldukça güçlü olan konumunu koruyup Tiberius'un ölmesini veya tahttan indirilebilecek kadar bunamasını mı beklemeliydi? Capri'ye gidip Tiberius'un durumunu bizzat görmek istiyordu. Ona mektup yazıp, doğum gününde gitmek için izin istedi; ama Tiberius onun Konsül olarak Roma'da kalması gerektiği karşılığını verdi; kendisinin Roma'da oturmaması bile yeterince sıra dışıydı zaten. Bunun üzerine tekrar mektup yazan Sejanus, Napoli'deki Helen'in ağır hasta olduğunu söyledi ve Tiberius'a onun ziyaretine gitmesi için yalvardı; Tiberius bu işe bir gününü ayıramaz mıydı? Sonra da gemiyle altı üstü bir saatte Napoli'den Capri'ye dönebilirdi. Tiberius, Helen'in en iyi doktorlar tarafından tedavi edildiği ve sabırlı olması gerektiği karşılığını verdi; hem kendisi gerçekten Roma'ya gelecekti ve Sejanus'un kendisini orada karşılamasını istiyordu. O aralar Sejanus'un haraç toplamakla suçladığı eski bir Hispania Valisi'ni, kanıtların çelişkili olduğunu

söyleyerek beraat ettirdi. İlk kez böyle bir davada Sejanus'u desteklemiyordu. Sejanus kaygılanmaya başladı. Konsüllük dönemi sona erdi.

Tiberius'un Roma'ya geri dönüş günü olarak belirlediği tarihte Sejanus, Apollon tapınağının önünde, bir Muhafız taburunun başında beklemeye başladı; o sıralar Senato Binası'nda tadilat yapıldığından, Senato o tapınakta toplanıyordu. Birden Macro at sırtında çıkageldi ve Sejanus'u selamladı. Sejanus ona neden Kamp'tan ayrıldığını sordu. Macro, Tiberius'un kendisine, Senato'ya teslim etmesi için bir mektup gönderdiğini söyledi.

Şüpheye kapılan Sejanus "Neden *seni* seçti ki?" diye sordu.

"Neden seçmesin ki?"

"Ama neden beni seçmedi?"

"Çünkü mektup sizinle ilgili!" Sonra Macro onun kulağına şöyle fısıldadı: "Kutlarım General. Mektupta sizin için bir sürpriz var. Pleb Haklarının Koruyucusu olacaksınız. Bu da bir sonraki İmparator'umuz olacağınız anlamına geliyor." Sejanus, Tiberius'un gerçekten geleceğini düşünmemiş olsa da, onun son zamanlardaki sessizliğinden epey kaygılanmıştı. Şimdiyse çok sevinerek Senato'ya koştu.

Macro ise Muhafızlara hazır ola geçmelerini emretti. Dedi ki: "Askerler, İmparator'un emriyle Sejanus'un yerine geçtim; yeni General'iniz benim artık. Göreviniz şu: Buradaki işlerinizi bırakıp dosdoğru Kamp'a gideceksiniz. Oraya gidince diğer askerlere artık benim General olduğumu söyleyin; emirlere uymayı bilen her askere otuz altın sikke vereceğim. Kıdemli yüzbaşınız kim? Sen misin? Askerleri dosdoğru Kamp'a götür! Ama fazla dikkat çekmeyin."

Böylece Muhafızlar gittiler; Macro da olanları duymuş olan Vigil (Bekçi) Kumandanı'nı çağırıp, Muhafızların yerini almalarını söyledi. Sonra Sejanus'un peşinden gidip, mektubu Konsüllere verdi ve onlar daha mektubun tek kelimesi-

ni okumadan çıkıp gitti. Vigil'lerin yerlerini alıp almadığını kontrol ettikten sonra, Kamp'ta sorun çıkmaması için, oraya geri dönen Muhafızların peşinden telaşla gitti.

Bu arada Sejanus'un Pleb Haklarının Koruyucusu olduğu haberi Senato'ya yayılmıştı ve herkes tezahürat yapmaya, onu kutlamaya başlamıştı. Kıdemli Konsül onları yatıştırdıktan sonra mektubu okumaya başladı. Tiberius toplantıya bizzat katılmamasına gerekçe olarak gösterdiği her zamanki bahanelerle –işleri yoğundu ve sağlığı kötüydü– başlayan mektubunda, genel konulardan bahsettikten sonra, Sejanus'u eski Vali'yi yeterince kanıt toplamadan dava etmesinden ötürü hafifçe eleştiriyordu. Sejanus bunu duyunca gülümsedi, çünkü Tiberius ona paye vermeden önce biraz ters davranırdı hep. Ama mektuptaki eleştirilerin paragraflar boyu sürmesi ve giderek ağırlaşması karşısında, gülümsemesi giderek soldu. Ona tezahürat yapan senatörler şaşırıp suspus oldular; yanında oturan bir iki senatör de bahane uydurarak kalkıp salonun diğer ucuna gitti. Tiberius mektubun sonunda, Sejanus'un büyük usulsüzlükler yaptığını ve kendi fikrince onun iki arkadaşının –ki bir tanesi Tacfarinas'ı yenen amcası Junius Blaesus'tu– cezalandırılması, Sejanus'un ise bizzat tutuklanması gerektiğini söylüyordu. Bir gece önce Macro tarafından Tiberius'un yapmasını istediği şey konusunda uyarılmış olan Konsül, "Sejanus, buraya gel!" diye seslendi. Sejanus kulaklarına inanamıyordu. Mektubun sonunu, Koruyuculuğa atandığının yazılı olduğu kısmı duymayı bekliyordu. Konsül'ün kendisini çağırdığını ancak ikinci seslenişte anlayabildi. "Ben mi? Beni mi kastediyorsun?" dedi.

Sejanus'un düşmanları, onun nihayet gözden düştüğünü anlar anlamaz onu yuhalamaya ve hakaretler savurmaya giriştiler; arkadaşlarıyla akrabaları da kendi canlarının derdine düştüklerinden onlara katıldılar. Bir anda tek bir destekçisi dahi kalmamıştı. Konsül, İmparator'un tavsiye-

sine uyup uymamaları gerektiğini sordu. Bütün senatörler "Evet, uyalım!" diye bağırdılar. Vigil Kumandanı çağrıldı; Sejanus kendi Muhafızlarının ortadan kaybolduğunu ve yerlerini Vigil'lerin aldığını görünce, yenildiğini anladı. Hapishaneye götürülürken, olanları duymuş olan halk etrafını çevirip onu hakaretler ve yuhalamalar eşliğinde çamur yağmuruna tuttu. Sejanus togasını kaldırıp yüzünü gizledi, ama yüzünü göstermezse onu öldüreceklerini söylediler; yüzünü gösterince de çamur yağmuru iyice şiddetlendi. Aynı günün ikindisinde Senato, Muhafızların ortalıkta olmadığını ve kalabalığın hapishaneye zorla girip Sejanus'u linç etmeye hazırlandığını görünce, görünüşü kurtarmak için onu idama mahkûm etti.

Caligula haberi Tiberius'a işaret ışığıyla iletti. Tiberius işlerin ters gitmesi durumunda Mısır'a kaçmak için bir donanmayı hazır tutuyordu. Sejanus idam edildi ve cesedi Utanç Merdiveni'nden atıldı; halk onun cesedini üç gün boyunca hırpaladı. Cesedin boğazına kanca geçirilerek Tiber'e atılmasının zamanı geldiğinde, kafatası çoktan Halk Hamamları'na götürülmüş ve top niyetine kullanılmıştı; gövdeden de geriye sadece yarısı kalmıştı. Roma sokakları ayrıca sayısız heykelin kırılmış ve ortalığa saçılmış kol ve bacaklarıyla da darmadağınıktı.

Sejanus'un Apicata'dan olan çocukları da idam edildiler. Sejanus'un reşit bir oğlu, reşit olmayan bir oğlu, bir de oğlum Drusillus'la nişanlanmış kızı vardı – bu kız şimdi on dört yaşındaydı. Reşit olmayan çocuğun idam edilmesi kanunen yasak olduğundan, İç Savaş'taki bir uygulamayı benimseyerek ona erkek togası giydirdiler. Kızın bakire olması, idam edilmesini kanunen daha da sorunlu kılıyordu. Bir bakirenin sırf babasının kızı olduğu için idam edildiği görülmemişti. Kız hapishaneye götürülürken durumu anlayamayıp "Beni hapse atmayın! İsterseniz kırbaçlayın, bir daha yapmam!" diye bağırdı. Çocukça bir kabahat işledi-

ği ve vicdanının rahatsız olduğu belliydi. Kızın bakireyken idam edilmesinin Roma'ya uğursuzluk getireceğini düşünen Macro, resmi celladın ona tecavüz etmesini emretti. Bunu duyar duymaz şöyle düşündüm: "Roma, sen bitmişsin; böyle korkunç bir suçun kefareti olamaz"; Tanrılara seslenip, İmparator'un akrabası olsam da ülkemin yönetiminde pay sahibi olmadığıma ve işlenen bu suçtan onlar kadar tiksindiğime, ama intikam almaya gücümün yetmediğine tanıklık etmelerini istedim.

Apicata çocuklarının başına geleni öğrenince ve kalabalığın onların Merdiven'in dibinde yatan cesetlerine küfrettiğini görünce intihar etti. Ama önce Tiberius'a mektup yazıp, Livilla'nın Castor'u zehirlediğini ve Livilla'yla Sejanus'un iktidarı ele geçirmeyi planladıklarını söyledi. Her şey için Livilla'yı suçladı. Annem, Castor'un öldürüldüğünü bilmiyordu. Tiberius annemi Capri'ye çağırıp ona büyük hizmetleri için teşekkür etti ve Apicata'nın mektubunu gösterdi. Ona istediği herhangi bir makul ödülü alabileceğini söyledi. Annem ailesinin adına leke sürülmemesinden başka ödül istemediğini söyledi: Kızı idam edilmemeli ve cesedi Merdiven'den atılmamalıydı. "Nasıl cezalandırılacak peki?" diye sordu Tiberius sertçe. "Onu bana verin," dedi annem. "*Ben* cezalandırırım."

Böylece Livilla'ya dava açılmadı. Annem onu kendi odasının yanındaki odaya kilitledi ve açlıktan öldürdü. Onun giderek cılızlaşan sesiyle gece gündüz attığı çığlıkları ve ettiği küfürleri duydu; ama onu sesinin duyulmayacağı bir mahzene kapamak yerine o odada, can verene kadar tuttu. Bunu işkenceden zevk aldığı için değil, öyle iğrenç bir kız yetiştirdiği için kendini cezalandırmak amacıyla yaptı; zira kelimelere sığmayacak kadar acı çekti.

Sejanus'un ölümünden sonra birçok kişi – taraf değiştirmekte geciken tüm arkadaşlarıyla, çabucak taraf değiştirenlerin birçoğu idam edildi. Öldürüleceklerini tahmin

edip kendi canlarına kıymayanlar, Capitolium Tepesi'ndeki Tarpeia uçurumundan atıldılar. Mal varlıklarına el kondu. Tiberius ithamcılara pek bir şey vermedi; tutumlu olmaya başlamıştı. Caligula'nın tavsiyesine uyarak, en çok pay alacak ithamcıları asılsız suçlamalarla idam ettirdi ve böylece onların mal varlıklarına da el koydu. O sıralar aşağı yukarı altmış senatör, iki yüz şövalye ve halk tabakasından en az bin kişi öldü. Annem olmasa, benim Sejanus'la evlilik yoluyla akraba olmam da kolayca canıma mal olabilirdi. Aelia'dan boşanmama ve onun drahomasının sekizde birini elimde tutmama izin verildi. Ama ben drahomasının tamamını ona iade ettim. Aptal olduğumu düşünmüştür herhalde. Ama bunu, bebeğimiz Antonia'yı doğar doğmaz ondan aldığım için yaptım. Aelia, Sejanus'un durumunun sallantıda olduğunu sezer sezmez benden hamile kalmıştı. Sejanus'un konumunu yitirmesi durumunda, bu çocuğun varlığının kendisini az çok koruyabileceğini düşünüyordu: Tiberius yeğeninin annesini idam ettiremezdi. Aelia'dan seve seve boşandım, ama annem ısrar etmese çocuğumuzu ondan almazdım: Annem, Antonia'ya annelik yapmak istiyordu – buna "nine açlığı" denir.

Sejanus'un sağ kurtulan tek akrabası erkek kardeşiydi; o da tuhaf bir sebepten dolayı, sırf Tiberius'un kelliğiyle uluorta dalga geçtiği için kurtuldu. Tanrıça Flora'nın onuruna düzenlenen son yıllık festivale başkanlık etmiş ve akşamki törenlerde sadece kel adamları çalıştırmıştı; saçları kazınmış, elleri meşaleli beş bin çocuk da tiyatrodaki seyircilerin gözlerini kamaştırmıştı. Tiberius bunu yanında Nerva varken, kendisini ziyarete gelmiş bir senatörden öğrenince, sırf Nerva'da iyi bir izlenim uyandırmak için "O adamı bağışlıyorum," demişti. "Julius Caesar kelliğiyle ilgili şakalara içerlemediyse, ben neden içerleyeyim ki?" Sejanus'un ölümünden sonra Tiberius geçici bir hevese kapılıp, tekrar yüce gönüllü görünmeye karar vermişti herhalde.

Ama Helen sırf hasta numarası yaptığı için cezalandırıldı; Roma'ya belagat öğretmenliği yapmaya gelmiş bir eyalet şövalyesinin çok kaba bir adam olan torunuyla evlendirildi. Tiberius bu yüzden epey ayıplandı, çünkü torunu Helen'i öyle biriyle evlendirmekle kendi ailesini küçük düşürmüş oluyordu. Blandus'un şeceresinde kölelere rastlamak için çok eskilere gitmeye gerek olmadığı söyleniyordu.

Tiberius, Macro'nun söz verdiği gibi adam başı otuz altın sikkeyle değil, elli altın sikkeyle ödüllendirdiği Muhafızların halka ve Senato'ya karşı tek güvenilir savunması olduğunu fark etti. Caligula'ya "Roma'da etimi seve seve yemeyecek tek bir adam bile yoktur," dedi. Tiberius'a olan bağlılıklarını göstermek isteyen Muhafızlar, Sejanus'u hapishaneye kendilerinin değil Vigil'lerin götürmesinin yeğlenmesinden yakındılar ve bunu protesto etmek için Kamp'tan çıkıp banliyöleri yağmaladılar. Macro onların bir gece eğlenmelerine göz yumdu; ama ertesi günün şafağında toplanma borusu çalınmasından sonra, iki saat içinde gelmeyen askerler öldüresiye kırbaçlandılar.

Tiberius bir süre sonra genel af ilan etti. Artık hiç kimse Sejanus'la siyasi bağlantısı olduğu için yargılanamazdı ve onun yaptığı iyi işleri hatırlayan insanlar yasını tutmakta serbesttiler; ne de olsa Sejanus kötülüklerinin cezasını tamamen çekmişti. Birçok kişi onun yasını tuttu; Tiberius'un bunu istediğini tahmin ediyorlardı, ama yanılıyorlardı. Kısa süre sonra tamamen asılsız ithamlara maruz kalıp idam cezasıyla yargılandılar; bu ithamların en yaygını ensestti. Hepsi idam edildi. Bu katliamlardan sonra ortada hâlâ senatör ve şövalye kalmasına şaşılabilir: Ama Tiberius, Sınıf'a sürekli yeni insanlar alıyordu. Soylu Şövalyeler Sınıfı'na katılmak için hür doğmuş, sabıkasız ve binlerce altın sikkeye sahip olmak yeterliydi ve giriş ücretinin yüksekliğine karşın bol bol talip vardı hep. Tiberius'un gözünü iyice para hırsı bürümüştü: Zengin

MS 32]

adamların vasiyetlerinde mal varlıklarının en az yarısını ona bırakmalarını bekliyordu ve bunu yapmayanların vasiyetlerini hukuki bahanelerle geçersiz sayarak, mal varlıklarının tamamına el koyuyordu; böylece vârislere hiçbir şey kalmıyordu. Bayındırlık işlerine hiç para harcamayan Tiberius, Augustus Tapınağı'nı bile tamamlamadı ve halka yapılan tahıl yardımıyla halk şenliklerinin ödeneğini azalttı. Sadece asker maaşlarını aksatmıyordu. Eyaletlere gelince, vergi ve haraçlarını düzenli ödedikleri sürece artık onlara hiç karışmıyordu; ölen valilerin yerine yenisini atama zahmetine bile girmiyordu. Bir keresinde Hispania delegeleri gelip, dört yıldır valisiz olduklarından ve son valinin personelinin eyaleti rezilce soyup soğana çevirdiğinden yakındılar. Tiberius dedi ki: "Yeni vali istemiyorsunuz, değil mi? Yeni vali yeni personel demektir, o zaman da haliniz şimdikinden kötü olur. Size bir öykü anlatayım. Savaş meydanında yatan ağır yaralı bir asker, sineklerle kaplı yarasını cerrahın gelip sarmasını bekliyormuş. Hafif yaralı bir arkadaşı sinekleri görünce kovmaya davranmış. 'Yo, hayır,' diye haykırmış yaralı adam, 'yapma! Bu sinekler kanımı öyle çok içtiler ki artık doydular ve bana pek zarar vermiyorlar: Onları kovarsan yerlerini daha aç sinekler alır, o zaman da işim biter.'"

Tiberius, Parth'ların Ermenistan'ı, Tuna'nın ötesindeki kabilelerin de Balkanlar'ı işgal etmelerine ve Germenlerin Ren'i geçip Galya'ya akınlar düzenlemelerine göz yumdu. Galya, Hispania, Suriye ve Yunanistan'daki bazı müttefik şeflerle önemsiz kralların mal varlıklarına son derece sudan bahanelerle el koydu. Vonones'in servetine de el koydu –hatırlarsanız Vonones eski Ermenistan kralıydı ve ağabeyim Germanicus onunla Gnaeus Piso konusunda tartışmıştı–; önce Kilikya'ya ajanlar göndererek onu Germanicus'un hapsettiği yerden kurtardı, sonra da peşine adam takarak öldürttü.

O aralar muhbirler, zengin adamları resmi sınırı aşan faizlerle borç vermekle suçlamaya başladılar – resmi sınır yüzde bir buçuktu. Çoktandır uyulmayan bu kanunu senatörlerin neredeyse tamamı çiğnemişti. Ama Tiberius kanunun hâlâ geçerli olduğunu savundu. Onunla görüşen bir delege heyeti, herkese kanuna uyması için bir buçuk sene zaman tanınmasını yalvararak rica etti; Tiberius bu isteği büyük bir yüce gönüllülükle kabul etti. Sonunda herkesin borcunu aynı zamanda ödemesi istenince, piyasada büyük bir nakit sıkıntısı oluştu. Faiz artışının sebebi, Tiberius'un Hazine'de bol miktarda altın ve gümüş biriktirmesiydi; şimdi de mali panik yaşanınca arsa değerlerinde büyük bir düşüş oldu. Tiberius sonunda bankerlere, arsalarını teminat göstermeleri karşılığında Hazine'den toplam bir milyon altın sikkelik faizsiz borç vermek zorunda kaldı. Cocceius Nerva'nın tavsiyesi olmasa bu kadarını bile yapmazdı. Hâlâ Nerva'ya danıştığı oluyordu; Capri'de yaşayan Nerva, Tiberius'un sefahat hayatından özenle uzak tutulduğundan ve Roma'yla ilgili pek az haberi öğrenmesine izin verildiğinden dünyadaki, Tiberius'un iyi bir insan olduğuna hâlâ inanan belki de son kişiydi. Tiberius Nerva'ya (Caligula bunu bana yıllar sonra söyledi), makyajlı gözdelerinin acıyıp himayesine aldığı zavallı yetimler olduklarını ve biraz kaçık olduklarından giyim tarzlarıyla tavırlarının tuhaf olduğunu söylemişti. Ama Nerva buna inanacak kadar saf ve kör olabilir miydi gerçekten?

28. Bölüm

Tiberius'un hükümdarlığının son beş yılından ne kadar az bahsetsem o kadar iyi. Nero'nun yavaş yavaş açlıktan öldürülmesini, Agrippina'nın Sejanus'un mahvolduğunu haber alınca sevinse de durumunun düzelmediğini görünce yemek yemeyi reddetmesini ve bir süre zorla beslendikten sonra istediği şekilde ölmesine izin verilmesini ya da Gallus'un veremden ölmesini, bir süre önce Saray'daki tavan arası odasından alınıp karanlık bir mahzene götürülen Drusus'un cesedinin ağzı açlıktan kemirdiği şiltesinin pamuklarıyla dolu halde bulunmasını ayrıntılarıyla anlatmaya yüreğim dayanmaz. Ama en azından Tiberius'un Senato'ya yazdığı mektuplarda, Agrippina'yla Nero'nun ölmesinden duyduğu sevinci –artık Agrippina'yı hıyanetle ve Gallus'la zina yapmakla suçluyordu– ve Gallus'un "yargılanması yoğun devlet işleri yüzünden sürekli ertelendiği için suçluluğu kanıtlanamadan ölmesinden" duyduğu üzüntüyü ifade ettiğini kayda geçmeliyim. Drusus'a gelince, Tiberius bu genç adamın hayatında gördüğü en azgın, hain ve namussuz insan olduğunu yazdı. Drusus'tan sorumlu olan Muhafız yüzbaşısına, Drusus'un hapisteyken ettiği haince lafların kaydını Senato'da okumasını emretti. Senato'da ilk kez böylesine acı verici bir belge okunuyordu. Drusus'un yüzbaşı, erler ve hatta köleler tarafından dövülüp işkence gördüğü

ve hakarete uğradığı, ayrıca kendisine verilen yiyecekle içeceğin her gün biraz daha, zalimce azaltıldığı sözlerinden belliydi. Tiberius yüzbaşıya, Drusus'un son nefesini verirken ettiği bedduayı bile okumasını emretti. Öfkeyle, ama düzgün bir üslupla edilmiş bu bedduada Drusus, Tiberius'u tamahkârlıkla, hainlikle, sapıklıkla, işkencedeıı haz almakla, Germanicus'la Postumus'u öldürmekle ve başka bir sürü şeyle suçluyordu (bunların birçoğu Tiberius'un gerçekten işlediği, ama ilk kez uluorta söylenen suçlardı); Tiberius'un başkalarına çektirdiği sonsuz acılarla sıkıntıları kendisinin de hayatı boyunca, uyanık ya da uykudayken, gece gündüz, giderek artan bir yoğunlukla yaşamasını ve ölürken pişman olmasını, Hüküm Günü'nde de ebediyen işkence çekmeye mahkûm edilmesini diliyordu. Senatörler Drusus'un hainliği karşısında dehşete kapılmış gibi yapsalar da, çıkardıkları sesler Tiberius'un yaptığı kötülüklerin böyle açığa vurulmasına izin vermesi karşısında yaşadıkları şaşkınlığı gizlemeye yarıyordu. Tiberius o sıralar kendine çok acıyordu (bunu sonradan Caligula'dan duydum), uykusuzluk ve batıl inançlardan kaynaklanan korkular onu harap ediyordu; sahiden de Senato'dan sempati bekliyordu. Akrabalarını hem hırslı oldukları için hem de kendisi Augustus'un (Livia'nın değil, Augustus'un) vatanın huzurunu kişisel hislerden önde tutma ilkesini benimsediği için öldürmek zorunda kaldığını Caligula'ya yaşlı gözlerle söyledi. Tiberius'un annesine ve erkek kardeşlerine yaptıkları karşısında asla üzüntü ya da öfke belirtisi sergilememiş olan Caligula, yaşlı adamı avuttu; sonra da ona geçenlerde Suriyelilerden duyduğu yeni bir ahlaksızlık çeşidini anlatmaya girişti. Tiberius'u pişmanlık krizi geçirdiği zamanlarda neşelendirmenin tek yolu buydu. Drusus'a ihanet eden Lepida, onun ölümünden sonra çok yaşamadı. Bir köleyle zina yapmakla suçlandı ve bunu inkâr edemeyince (onunla aynı yatakta basılmıştı) intihar etti.

Caligula zamanının çoğunu Capri'de geçirse de Tiberius onu arada sırada Roma'ya, Macro'yu denetlemesi için gönderiyordu. Artık Sejanus'un bütün işlerini Macro yapıyordu ve gayet başarılıydı, ama kendisine paye verilmesini istemediğini ve bunu teklif edecek herhangi bir senatörün kısa süre sonra hıyanet, ensest veya sahtecilikle suçlanarak idamla yargılanacağını Senato'ya belli edecek kadar da akıllıydı. Tiberius'un Caligula'yı veliahtı olarak göstermesinin çeşitli sebepleri vardı. Birincisi, Caligula'nın Germanicus'un oğlu olarak popülerliği, onun idamıyla cezalandırılmaktan korkan halkın uslu durmasını sağlıyordu. İkincisi, Caligula mükemmel bir hizmetkârdı ve Tiberius'un kendisiyle kıyaslayınca kendini erdemli gibi hissetmesini sağlayacak kadar kötü olan çok az insandan biriydi. Üçüncüsü Tiberius, Caligula'nın İmparator olacağına aslında inanmıyordu. Çünkü hâlâ körü körüne güvendiği Thrasyllus (ne de olsa Thrasyllus'un her kehaneti doğru çıkmıştı) ona "Caligula'nın şu körfezi at sırtında aşıp da Baiae'den Puteoli'ye gitmesi ne kadar mümkünse, İmparator olması da o kadar mümkün," demişti. Şunu da demişti: "On yıl sonra İmparator hâlâ Tiberius Caesar olacak." Bu kehanet sahiden de doğru çıktı, ama on yıl sonraki İmparator başka bir Tiberius Caesar'dı.

Tiberius çok şey bilse de, Thrasyllus bazı şeyleri ondan gizliyordu. Tiberius örneğin torunu Gemellus'un kaderini biliyordu; bu arada Gemellus aslında onun torunu değildi, çünkü babası Castor değil, Sejanus'tu. Tiberius bir gün Caligula'ya şöyle dedi: "Seni baş veliahtım yapıyorum. Gemellus'u da, senin vakitsiz ölmen ihtimaline karşı ikinci veliaht yapıyorum, ama sadece formalite icabı. Gemellus'u öldüreceğini biliyorum, ama sonra da başkaları seni öldürecek." Bunu söylerken, ikisinden de uzun yaşamayı bekliyordu. Sonra bir Yunan tragedyasından alıntı yaptı: "'Ben ölünce bütün Dünya yansın.'"

Ama Tiberius henüz ölmemişti. Muhbirler hâlâ harıl harıl çalışıyorlardı ve her geçen sene daha çok insan idam edi liyordu. Augustus'un zamanından senatör kalmamıştı pek. Macro, Sejanus'tan çok daha gaddar ve vicdansızdı. Sejanus nihayetinde bir şövalyenin oğluydu; Macro'nun babasıysa köle olarak doğmuştu. Yeni kurbanların arasında, Livia'nın ölümünden sonra korumasız kalan Plancina vardı. Yine Germanicus'u zehirlemekle suçlandı; çünkü çok zengindi. Tiberius onun Agrippina ölmeden idam edilmesine izin vermemişti, çünkü Agrippina Plancina'nın ölüm haberini alsa çok sevinirdi. Plancina idam edileceğini tahmin edip intihar etse de, onun cesedinin Merdiven'den atıldığını duyunca hiç üzülmedim.

Bir gün Nerva, Tiberius'la akşam yemeği yerken, aç olmadığını söyleyerek sofradan kalkmak için izin istedi. Nerva o sıralar epey sağlıklı ve keyifliydi; Capri'deki korunaklı hayatından gayet memnun görünüyordu. Tiberius başta Nerva'nın dün gece müshil kullandığını ve midesini dinlendirdiğini düşündü, ama Nerva'nın ikinci ve üçüncü günlerde de ağzına lokma koymaması üzerine, onun aç kalarak intihar etmeye karar verdiğinden korktu. Nerva'nın yanına oturdu ve ona yemek yememesinin sebebini söylemesi için yalvardı. Ama Nerva yine özür dileyip, aç olmadığını söylemekle yetindi. Tiberius belki de Nerva'nın ona, tavsiyesine uyarak mali krizi engellemediği için kızgın olduğunu düşündü. "Borç faizlerini sınırlayan bütün kanunları feshetsem iştahın açılır mı?" diye sordu.

Nerva "Mesele o değil," dedi. "Aç değilim o kadar."

Ertesi gün Tiberius, Nerva'ya dedi ki: "Senato'ya mektup yazdım. Duyduğuma göre, suçluları ihbar ederek geçimini sağlayan iki üç profesyonel muhbir varmış. Senato'ya bağlılığı ödüllendirmemin, insanları arkadaşlarını suç işlemeye yöneltmeye ve ardından da onları ihbar etmeye teşvik edeceği hiç aklıma gelmemişti, ama görünüşe göre böyle şeyler

oluyor. Senato'ya böyle adice bir yoldan geçimini sağladığı kanıtlanabilen herkesin idam edilmesini söyleyeceğim hemen. Belki artık bir şeyler yersin?"

Nerva ona teşekkür edince ve kararını övünce, ama hâlâ hiç iştahı olmadığını söyleyince Tiberius iyice bunalıma girdi. "Bir şey yemezsen ölürsün Nerva; o zaman ben ne yaparım? Dostluğuna ve siyasi tavsiyelerine ne kadar değer verdiğimi biliyorsun. Lütfen, lütfen bir şeyler ye, sana yalvarıyorum. Ölürsen herkes seni benim öldürdüğümü veya benden nefret ettiğin için kendini açlıktan öldürdüğünü düşünür. Ah, ölme Nerva! Geride kalan tek gerçek dostum sensin!"

Nerva dedi ki: "Bir şeyler yememi söylemen boşuna Caesar. Yediğim her şeyi çıkarıyorum. Hem ölürsem kimse sandığın gibi öyle fesatça laflar etmez herhalde? Senin ne kadar bilge bir hükümdar ve iyi kalpli bir insan olduğunu biliyorlar; benim nankör olduğumu düşünmeleri için de bir sebep yok, değil mi? Öleceksem ölürüm, bu kadar basit. Ölüm herkesin kaderi; en azından senden uzun yaşamamış olurum."

Tiberius ikna olmasa da, Nerva kısa süre sonra iyice güçten düşüp, onun sorularını yanıtlayamaz hale geldi: Dokuzuncu günde öldü.

Thrasyllus da öldü. Öleceğini bir kertenkele haber verdi. Bu minik kertenkele, Tiberius'la Thrasyllus'un güneş altında kahvaltı yaptıkları taş masanın üstünde koşturup, Thrasyllus'un işaretparmağına çıktı. Thrasyllus "Beni çağırmaya mı geldin kardeş? Ben de tam bu saatte [MS 36
gelmeni bekliyordum," dedi. Sonra Tiberius'a döndü: "Hayatım sona erdi Caesar, o yüzden elveda! Sana asla yalan söylemedim. Sense bana bir sürü yalan söyledin. Ama *kendi* kertenkelenden uyarı aldığın zaman dikkat et." Gözlerini kapadı ve birkaç saniye sonra öldü.

Tiberius, Roma'da görülen gelmiş geçmiş en sıra dışı hayvanı besliyordu. Zürafalar ve gergedanlar ilk görüşte epey

hayranlık uyandırsalar da, bu hayvan onlar kadar büyük olmamasına karşın çok daha ilginçti. Hindistan'ın ötesindeki Cava adlı bir adadan getirilmiş, bir buzağı boyutlarında, çirkin başlı, sırtı bir testereyi andıran bir kertenkeleye benziyordu. Tiberius onu ilk gördüğünde, Herkül'le Theseus'un öldürdüğü canavarlara artık inanmazlık etmeyeceğini söylemişti. Kanatsız Ejderha adı verilen bu hayvanı her gün kendi elleriyle, hamamböceği ve fare gibi zararlı hayvanların ölüleriyle besliyordu. İğrenç kokan bu kertenkele pis alışkanlıklara sahipti ve saldırgandı. Ejderhayla Tiberius mükemmel anlaşıyorlardı. Thrasyllus'un ejderhanın günün birinde onu ısıracağını kastettiğini düşünen Tiberius, hayvanı kafese kapattı; bu kafesin parmaklıkları, hayvanın çirkin başını dışarı çıkaramayacağı kadar dardı.

Tiberius artık yetmiş sekiz yaşındaydı ve sürekli mür gibi afrodizyaklar kullandığından epey güçten düşmüştü; yine de şık giyiniyor ve orta yaşlıymış gibi davranmaya çalışıyordu. Nerva'yla Thrasyllus'un ölümlerinden sonra Capri'den sıkıldı ve ertesi senenin mart ayının başında Kader'e meydan okuyup Roma'ya gitmeye karar verdi. Yolda sık sık mola verdi ve en son Appius Yolu'ndaki bir villada konakladı; buradan bakınca Şehir surları görülebiliyordu. Ama Tiberius'un oraya geldiği günün ertesinde ejderha kehanetteki uyarıda bulundu. Tiberius öğleyin onu beslemeye
MS 37] gittiğinde, ejderhanın kafesinde cansız yattığını ve üstünü kaplamış siyah karıncaların yumuşak etini çekiştirdiklerini gördü. Bunu Roma'ya daha fazla yaklaşırsa ejderha gibi öleceğinin ve halkın onu paramparça edeceğinin alameti olarak yorumladı. Dolayısıyla telaşla geri döndü. Yolda doğu rüzgârı yüzünden soğuk aldı ve içinden geçtiği bir garnizon şehrinin askerlerinin düzenlediği Oyunlar'a katılınca durumu iyice ağırlaştı. Arenaya bir yabandomuzu salındı ve Tiberius'un locasından hayvana kargı fırlatması istendi. Iskalayınca sinirlenen Tiberius bir kargı daha istedi.

Kargı kullanmadaki becerisiyle hep övünmüştü ve askerlerin fazla yaşlandığını düşünmelerini istemiyordu. Dolayısıyla fazla uzaktaki yabandomuzuna kan ter içinde, öfkeyle kargı fırlatıp durdu ve sonunda bitkin düştüğü için pes etmek zorunda kaldı. Yabandomuzunun kargılardan ustaca kurtulduğu için ödül olarak serbest bırakılmasını emretti.

Karaciğerini üşütmüştü, ama Capri'ye geri dönüş yolculuğuna devam etti. Misenum'a vardı: Burası Napoli Körfezi'nin yakın ucundadır. Burada Batı donanmasının karargâhı bulunur. Denizin yolculuğa elverişsiz ölçüde dalgalı olduğunu gören Tiberius'un canı sıkıldı. Misenum burnunda muhteşem bir villası vardı – bu villa eskiden ünlü gurme Lucullus'a aitti. Tiberius adamlarıyla birlikte oraya yerleşti. Caligula'yla Macro yanındaydı; Tiberius ağır hasta olmadığını göstermek için, bütün yerel memurlara büyük bir şölen düzenledi. Şölen başlayalı saatler olmuşken, Tiberius'un özel doktoru tıbbi işlerle ilgilenmek üzere masadan kalkıp gitmek için izin istedi: Bildiğiniz gibi bazı şifalı bitkilerin etkisi, gece yarısı veya ay belirli bir konumdayken toplandıklarında artar; Tiberius doktorunun böyle işlerle ilgilenmek için sofradan kalkmasına alışkındı. Doktor, Tiberius'un elini öpmek için kaldırdı, ama gereğinden uzun süre tuttu. Tiberius doktorun onun nabzını kontrol ettiğinden şüphelendi, haklıydı da; onu cezalandırmak için yerine oturttu ve sırf hasta olmadığını kanıtlamak için şöleni sabaha kadar sürdürdü. Ertesi gün çok halsizdi ve ölmek üzere olduğu haberi Misenum'dan Roma'ya yayıldı.

Tiberius, Macro'ya, hazzetmediği bazı nüfuzlu senatörlerin hıyanet suçu işlediklerini gösteren deliller bulunmasını istediğini söylemiş ve o senatörleri istediği yöntemleri kullanarak mahkûm ettirmesini emretmişti. Kin güttüğü bir kadına, Sejanus'un eski bir ajanının karısına suçlama yöneltmeye hazırlanan Macro (bu kadın onunla birlikte olmayı reddetmişti), söz konusu senatörleri bu kadının suç ortağı olmakla

itham etmeye karar verdi. Hepsi o kadınla zina yapmakla ve Tiberius'un ismini yersizce ağızlarına almakla suçlandılar. Macro azat edilmiş köleleri tehdit ederek, kölelere de işkence yaparak gerekli kanıtları topladı – köleler ve azat edilmiş köleler, sahiplerine sadık olma geleneğini tamamen boşlamışlardı artık. Duruşma başladı. Ama sanıkların arkadaşları, her ne kadar tanıkları sorgulayıp kölelere işkence etme işini bizzat Macro yapmış olsa da, ona bu konuda yetki veren İmparatorluk mektubunun masaya konmadığını fark ettiler: Dolayısıyla Macro'nun Tiberius'tan aldığı listeye kendi bir iki şahsi düşmanını eklemiş olabileceği sonucuna vardılar. Yöneltilen saçma sapan suçlamaların başlıca hedefi, Senato'nun en yaşlı ve saygın üyesi olan Arruntius'tu. Augustus ölümünden bir yıl önce, Tiberius'un İmparator olmaması durumunda Arruntius'un İmparator olması gerektiğini söylemişti; Tiberius bir keresinde Arruntius'u hıyanetten mahkûm ettirmeye çalışmış, ama başaramamıştı. Augustus'un döneminden geriye kalan tek Senatör yaşlı Arruntius'tu. Önceki yargılanışında, ithamcılarına karşı öyle yoğun bir nefret oluşmuştu ki (Tiberius'un emriyle hareket ettiklerine inanılmasına karşın), onlar da yargılanmış ve yalancı tanıklıktan suçlu bulunup idam edilmişlerdi. Şimdiyse Macro'nun geçenlerde Arruntius'la para konusunda tartıştığı bilindiğinden, Tiberius Macro'ya Arruntius'a dava açması konusunda yetki verdiğini onaylayana dek duruşmanın ertelenmesine karar verildi. Tiberius Senato'ya bu konuda yanıt vermeyince, Arruntius'la diğerleri bir süre hapishanede kaldılar. Sonunda Tiberius gerekli onayı gönderdi ve yeni duruşma günü belirlendi. Arruntius mal varlığına el konmasın, torunları sefil olmasın diye duruşmadan önce intihar etmeye karar vermişti. Tam eski dostlarıyla vedalaşırken, Tiberius'un ağır hasta olduğu haberi geldi. Arkadaşları ona intiharını son ana dek ertelemesi için yalvardılar, çünkü bu haber doğruysa Arruntius'un Tiberius'tan uzun yaşaması ve onun

halefi tarafından bağışlanması ihtimali oldukça yüksekti. Arruntius "Hayır, fazla uzun yaşadım zaten," dedi. "Tiberius'un iktidarı Livia'yla paylaştığı zamanlarda bile hayatım çok zordu. Tiberius'un iktidarı Sejanus'la paylaştığı zamanlardaysa neredeyse katlanılmaz bir hayat sürüyordum. Ama Macro, Sejanus'tan da kötü çıktı; Capri'de eğitilen Caligula da Tiberius'tan bile kötü bir İmparator olacak. Ben bu yaşta onun gibi bir efendiye kölelik edemem." Eline çakı alıp bilek atardamarını kesti. Herkes afallamıştı, çünkü Caligula halk kahramanıydı ve Augustus'tan bile daha iyi bir İmparator olması bekleniyordu. Tiberius'a olan sözde sadakati için onu suçlamak kimsenin aklına gelmiyordu: Tersine ağabeylerinden uzun yaşayabildiği ve güya gerçek hislerini gizleyebildiği için zeki olarak görülüyor ve takdir ediliyordu.

Bu arada nabzı neredeyse durma noktasına gelen Tiberius komaya girmişti. Doktor, Macro'ya Tiberius'un en fazla iki günlük ömrü kaldığını söyledi. Dolayısıyla bütün Saray'da büyük bir kargaşa koptu. Macro'yla Caligula mükemmel anlaşıyorlardı. Caligula Macro'nun Muhafızlar tarafından sevilmesini, Macro da Caligula'nın halk tarafından sevilmesini takdir ediyordu: Birbirlerinin desteğine güveniyorlardı. Ayrıca Macro yükselişini Caligula'ya borçluydu ve Caligula'nın onun karısıyla yaşadığı ilişkiyi görmezden geliyordu. Tiberius, Macro'nun Caligula'yla yakınlaşması konusunda "Batan güneşe sırt çevirip yüzünü doğan güneşe dönmekle iyi yapıyorsun," demişti acı acı. Macro'yla Caligula çeşitli alaylarla orduların komutanlarına mesaj gönderip, İmparator'un durumunun hızla kötüleştiğini ve mühür yüzüğünü veliahtı olarak seçtiği Caligula'ya verdiğini söylediler. Tiberius'un, bilincinin açıldığı bir ara Caligula'yı çağırıp parmağındaki yüzüğü çıkardığı doğruydu. Ama sonra fikrini değiştirmiş ve yüzüğü parmağına geri takıp, çalınmasından korkarcasına ellerini sımsıkı kenetlemişti. Tekrar bilincini yitirince ve yaşam belirtisi sergilemeyince, Caligula yüzüğü

usulca onun parmağından çıkarmıştı ve şimdi ortalıkta dolanıp, yüzüğü karşısına çıkan herkese gösteriyor ve onların tebrikleriyle saygı gösterilerini kabul ediyordu.

Ama Tiberius hâlâ ölmemişti. İnledi, kımıldadı, doğrulup yatakta oturdu ve uşaklarını çağırdı. Epeydir bir şey yemediğinden dermansızdı, ama bilinci gayet açıktı. Ölü gibi görünüp sonra dirilme numarasını daha önce de yapmıştı. Tekrar seslendi. Onu duyan olmadı. Bütün uşaklar kilerde Caligula'nın sağlığına içiyorlardı. Ama az sonra gözü pek bir köle, ölünün bulunduğu odadan bir şeyler çalmak için geldi. Oda karanlıktı ve Tiberius birden "Uşaklar hangi cehennemde!" diye bağırınca kölenin ödü koptu. "Seslendiğimi duymadılar mı? Peynir ekmek, omlet, iki dana pirzola, bir de Chian şarabı istiyorum *hemen*! Ve binlerce Erinya adına! Yüzüğümü kim çaldı!" Köle odadan fırlayınca, kapının önünden geçmekte olan Macro'ya çarpacaktı az kalsın. "İmparator yaşıyor efendim ve yiyecek istiyor, bir de yüzüğünü." Haber Saray'a yayılınca komik bir sahne yaşandı. Caligula'nın etrafında toplanmış kalabalık çil yavrusu gibi dağıldı. Bağrışmalar yükseldi. "Tanrı'ya şükür ki haber doğru değilmiş. Yaşasın Tiberius!" Caligula çok utanmış ve dehşete kapılmıştı. Yüzüğü parmağından çıkardı ve onu saklayacak bir yer bulmak için etrafa bakındı.

Bir tek Macro soğukkanlılığını korudu. "Saçma sapan bir yalan bu," diye bağırdı. "O köle aklını kaçırmış olmalı. Onu çarmıha gerdir Caesar! Bir saat önce eski İmparator'un yanından ayrıldığımızda, o ölüydü." Caligula'nın kulağına bir şeyler fısıldadı; rahatlamış ve minnettar kalmış gibi görünen Caligula başıyla onayladı. Macro daha sonra Tiberius'un odasına koştu. Tiberius ayaktaydı; küfürler savurarak ve inleyerek, halsizce sendeleyerek kapıya doğru yürüyordu. Macro ona sarıldı ve yatağa gerisingeri fırlattıktan sonra yastıkla boğdu. Caligula yanında duruyordu.

Böylece Arruntius'un hapisteki arkadaşları serbest bırakıldılar; gerçi sonradan çoğu Arruntius gibi intihar etmediklerine pişman oldu. Hıyanetle suçlanan elli erkek ve kadın daha vardı. Çoğu esnaf olan bu kişilerin Senato'da tanıdıkları yoktu; Macro'nun yüzbaşılarının artık bütün Şehir esnafından aldığı "koruma parasını" ödemeyi reddetmişlerdi. Yargılanıp suçlu bulunmuşlardı ve 16 Mart'ta idam edileceklerdi. Tam o gün Tiberius'un ölüm haberi gelince, artık kurtulacaklarını düşündüler ve hem onlar hem de arkadaşları sevinçten neredeyse deliye döndüler. Ama o sırada Misenum'da olan Caligula'ya zamanında ulaşılamadı, hapishane müdürü de idamları ertelerse işini kaybetmekten korktu. Dolayısıyla hepsi öldürüldü ve cesetleri her zamanki gibi Merdiven'den atıldı.

Bunun üzerine halkın Tiberius'a olan öfkesi patlak verdi. "Eşekarısı gibi, ölürken bile soktu," diye bağırdı biri. Dua okumak için sokak köşelerinde, şehrin bölgelerinin sorumlularının liderliğinde toplanan kalabalıklar Toprak Ana'ya ve Ölülerin Yargıçları'na, o canavarın cesedine ve hayaletine dünyanın sonu gelene dek rahat ve huzur vermemeleri için yalvardılar. Tiberius'un naaşı Roma'ya çok sayıda Muhafız eşliğinde getirildi. Bütün taşralılar, cenaze alayının başında yasçı olarak yürüyen Caligula'yı karşılamaya geldiler; Tiberius'un yasını tutmuyorlardı, tersine bayram kıyafetleri giymişlerdi ve Tanrı başlarına Germanicus'un oğlunu getirdiği için şükran gözyaşları döküyorlardı. Yaşlı köylü kadınlar "Ah sevgili, tatlı Caligulamız! Horozumuz! Bebeğimiz! Yıldızımız!" diye bağırıyorlardı. Caligula, Roma'ya birkaç mil kala, naaşın şehre sokulması için gereken hazırlıkları yapmak üzere önden gitti. Ama o gittikten sonra toplanan büyük bir kalabalık, Appius Yolu'na kalas ve tuğlalarla barikat kurdu. Cenaze alayının başındaki atlı uşaklar belirince, kalabalıktakiler yuhalamaya ve "Tiberius Tiber'e!", "Onu Merdiven'den atın!", "Tiberius sonsuza dek lanetlensin!"

diye bağırmaya başladılar. Kalabalığın lideri seslendi: "Askerler, biz Romalılar o kötü adamın cesedinin Roma'ya götürülmesine izin vermeyeceğiz. Yoksa bize kötü şans getirir. Onu Atella'ya geri götürün ve oradaki amfiteatrda yarısını yakın!" Şunu açıklamalıyım ki, genellikle yoksullarla bahtsızların cesetlerinin yarısı yakılırdı ve Atella şehrinde en eski zamanlardan beri her sene, hasat festivalinde kaba bir maskeli taşra piyesi ve komedisi sahnelenirdi. Atella'da villası olan Tiberius o festivale hemen her sene katılırdı. Maskeli piyesin masum taşra müstehcenliğini sofistike bir rezilliğe dönüştürmüştü. Bizzat sahnelediği piyeslerin oynanması için, Atellalılara amfiteatr inşa ettirmişti.

Macro adamlarına barikata saldırmalarını emretti; öldürülen veya yaralanan vatandaşlar oldu, atılan kaldırım taşları da üç dört askerin bayılmasına yol açtı. Caligula ortalığı yatıştırdı ve Tiberius'un naaşı uygun şekilde Mars Alanı'nda yakıldı. Caligula cenaze töreninde konuşma yaptı. Yaptığı bu gayet resmi ve alaycı konuşma çok beğenildi, çünkü daha çok Augustus'la Germanicus'tan bahsetti ve Tiberius'a pek değinmedi.

O gece düzenlenen bir şölende Caligula'nın anlattığı bir öykü epey takdir toplamasına yol açtı ve tüm ülkeyi ağlattı. Misenum'dayken, annesiyle ağabeylerinin başına gelenleri düşünmekten uyuyamadığı gecelerden birinin şafağında, onların katilinden her ne pahasına olursa olsun intikam almaya karar vermişti. Gözünü karartıp babasının hançerini alarak Tiberius'un odasına gitmişti. Yatağında yatan İmparator kâbus görüyor, inleyerek sağa sola dönüp duruyordu. Caligula tam hançeri kaldırıp saplayacakken, bir İlahi Ses duymuştu: "Dur torunumun çocuğu! Onu öldürmen dinsizlik olur." Caligula şöyle karşılık vermişti: "Ey İlah Augustus, o benim annemle ağabeylerimi, senin torunlarını öldürdü. Baba katili olarak herkesin nefretini kazanma pahasına bile olsa, onların intikamını almam gerekmez mi?" Augustus

şöyle karşılık vermişti: "Asil evladım benim, sen ileride İmparator olacaksın; şimdi yapmak istediğin şeye gerek yok. Erinya'lara talimat verdim; senin sevdiklerinin intikamını Tiberius'tan, rüyasında alacaklar." Bunun üzerine Caligula hançerini komodine bırakmış ve çıkıp gitmişti. Caligula sabahleyin, Tiberius uyanıp da komodindeki hançeri görünce neler olduğunu anlatmadı; Tiberius'un o konuda tek kelime etmeye cesaret edemediği varsayıldı.

29. Bölüm

Caligula İmparator olduğunda yirmi beş yaşındaydı. Dünya tarihinde, tahta çıkması öylesine sevinçle karşılanan bir prens pek görülmemiştir; halkı da altı üstü barış ve güvenlik istiyordu. Dolu bir hazineye ve eğitimli ordulara, biraz çabayla tekrar kusursuzca işletilebilecek mükemmel bir yönetim sistemine –Livia'nın kurduğu sistem, Tiberius'un ihmalkârlığına karşın hâlâ iyi işliyordu– sahip olan ve bütün bu avantajların yanı sıra Germanicus'un oğlu olarak, Tiberius'tan kurtulduğu için çok rahatlayan halk tarafından sevilip güvenilen Caligula'nın elinde, tarihe "İyi Caligula" veya "Bilge Caligula" ya da "Kurtarıcı Caligula" diye geçmek için mükemmel bir fırsat vardı! Ama bunları yazmak anlamsız. Çünkü Caligula halkın sandığı gibi bir insan olsa hayatta kalamazdı ve Tiberius onu veliahtı yapmazdı. Claudius, yaşlı Athenodorus'un böyle *imkânsız durumlar* için ne dediğini hatırla: "Ahşap Truva Atı doğurabilseydi, şimdi at beslemek çok daha masrafsız olurdu."

Caligula karakteri konusunda ben, annem, Macro ve başka bir iki kişi hariç herkesin kapıldığı tuhaf yanılgıyı desteklemeyi başta eğlenceli buldu, hatta o role uygun şekilde davrandı. Konumunu sağlamlaştırmak istiyordu. Tamamen serbest davranmasının önünde iki engel vardı. Bunlardan biri, sahip olduğu güç yüzünden tehlikeli olan Macro'ydu.

Diğeriyse Gemellus'tu. Çünkü Tiberius'un vasiyeti okunduğunda (gizlilik adına, yalnızca birkaç azat edilmiş köleyle cahil balıkçıyı tanık olarak seçmişti), o ihtiyarın sırf sorun çıksın diye, Caligula'yı birinci veliahtı ve Gemellus'u bir kaza olması durumunda tahta geçecek ikinci veliahtı kılmadığı ortaya çıkmıştı: İkisini ortak veliaht yapmış ve sırayla hükümdarlık yapmalarını istemişti. Ama Gemellus henüz reşit olmadığından Senato'ya girmesine bile izin yoktu, Caligula ise hukuki açıdan bunun için fazla genç olsa da, daha şimdiden ikinci kademe magistra ve yüksek rahipti. Dolayısıyla Senato, Tiberius'un vasiyetini yazdığı sırada akıl sağlığının yerinde olmadığını söyleyen Caligula'nın iddiasını kabul edip, iktidarı tamamen Caligula'ya verdi. Caligula bu Gemellus meselesi hariç –ki Gemellus'un Hükümdar Hazinesi'ndeki payını da, Hükümdar Hazinesi'nin iktidarın parçası olduğunu söyleyerek vermemişti–, vasiyetin tüm koşullarına uydu ve mirası vasiyette belirtilen şekilde dağıttı hemen.

Muhafızlara adam başı elli altın sikke dağıtılacaktı; Caligula, Macro'yu alaşağı etme zamanı geldiğinde Muhafızların kendisine sadık olmasını garantilemek için, bu meblağı iki katına çıkardı. Roma halkına bırakılan dört yüz elli bin altın sikkeyi dağıtırken de, kişi başına üç altın sikke fazladan verdi; reşit olunca bu parayı dağıtmak istediğini, ama eski İmparator'un kendisini engellediğini söyledi. Ordulara sadece Augustus'un vasiyetinde belirtilen meblağın aynısı, ama bu sefer çabucak dağıtıldı. Dahası Caligula, Livia'nın vasiyetinde bıraktığı tüm mirası da sahiplerine dağıttı ki biz mirasçılar bundan çoktan umudu kesmiştik. Bence Tiberius'un vasiyetindeki en ilginç maddeler şunlardı: Bana Pollio'dan kalan, ama teslim edilmeyen tarih kitaplarının ve başka birtakım değerli kitapların yanı sıra yirmi bin altın sikke bıraktı; Vipsania'nın torunu olan Baş Vesta'ya da istediği şekilde (ister kendine, ister Korporatif'e) harcaması için

yüz bin altın sikke bıraktı. Öldürülen Gallus'un torunu olan Baş Vesta o paraları eritip büyük bir altın kap yaptırdı ve içine dedesinin küllerini koydu.

Livia'yla Tiberius'tan kalan bu miraslar sayesinde maddi durumum epey düzelmişti. Caligula isyan sırasında Germanicus'a verdiğim elli bin altın sikkeyi de geri ödeyerek beni şaşırttı; bu meseleyi annesinden öğrendiğini söyledi. İtirazlarıma kulak asmadı ve bu parayı reddedersem, faiziyle birlikte ödemekte direteceğini söyledi: Bu parayı ödemeyi babasının anısına borçluymuş. Calpurnia'ya zengin olduğumu söylediğimde, sevinmekten çok üzülmüş gibi göründü. "Sana şans getirmez," dedi. "Eskisi gibi sadece halinin vaktinin yerinde olması, muhbirler tarafından hıyanetle suçlanıp tüm servetinin elinden alınmasından çok daha iyidir." Hatırlarsanız Calpurnia, Actë'nin halefiydi. Sadece on yedi yaşında olmasına karşın çok zekiydi.

"Ne demek istiyorsun Calpurnia?" dedim. "Muhbirler mi? Artık Roma'da muhbir yok ki; hıyanet davası da açılmıyor."

"Muhbirlerin erkek fahişelerle aynı gemiye bindirildiğini duymadım," dedi. (Tiberius'un makyajlı "yetimleri", Caligula tarafından sürgün edilmişti. Halka ahlaklı olduğunu göstermek isteyen Caligula, hepsini son derece sağlıksız bir ada olan Sardinya'ya göndermiş ve orada yol yapımında çalışarak alınlarının akıyla yaşamalarını söylemişti. Bazıları ellerine kazma kürek tutuşturulunca intihar etse de, geri kalanlar –en çıtkırıldımları bile– kırbaçlanınca çalışmaya başladı . Kısa süre sonra şansları yaver gitti. Adaya aniden akın düzenleyen korsanlar tarafından esir edildiler ve Sur şehrine götürülüp zengin, azgın Doğululara köle olarak satıldılar.)

"Ama artık eski numaralarını yapmaya cesaret edemezler herhalde Calpurnia?"

Elindeki nakışı bıraktı. "Claudius, ben siyasetçi veya âlim değilim; ama en azından bir fahişe olarak kafamı çalış-

tırabilir ve basit hesaplar yapabilirim. Eski İmparator'un ne kadar parası vardı?"

"Aşağı yukarı yirmi yedi milyon altın sikke. Epey büyük bir meblağ."

"Peki yeni İmparator miras ve ödül olarak ne kadar para dağıttı?"

"Aşağı yukarı üç buçuk milyon. Evet, en az."

"Peki yeni İmparator, amfiteatrlarda ve Circus'ta avcılar tarafından öldürülmek üzere kaç tane panter, ayı, aslan, kaplan ve yabani boğa cinsinden hayvan ithal etti?"

"Yirmi bin civarı olabilir. Muhtemelen daha fazladır."

"Peki tapınaklarda kaç hayvan kurban edildi?"

"Bilmiyorum. Yüz-iki yüz bin arası herhalde."

"O flamingolar, çöl antilopları, zebralar ve Britanya kunduzları yeni İmparator'a epey pahalıya patlamış olmalı! Onca hayvan aldı, amfiteatrlardaki avcılara ve tabii ki kılıç dövüşçülerine ödeme yaptı –bu arada kılıç dövüşçüleri Augustus'un zamanındakinden dört misli fazla para almışlar–, resmi şölenler ve tiyatro gösterileri düzenledi –duyduğuma göre eski İmparator'un sürgün ettiği aktörleri geri çağırmış ve onlara işsiz kaldıkları yıllar için tazminat ödemiş... ne kadar da cömert, değil mi?–, gösterişli arabalar yaptırdı; hele yarış atlarına harcadığı parayı hiç sorma! Eh, bunca masraftan sonra o yirmi milyondan geriye çok bir şey kalmış olamaz, değil mi?"

"Bence haklısın Calpurnia."

"Eh, üç ayda yedi milyon! Ölen bütün zenginler Caligula'ya bütün paralarını bıraksalar bile, bu hızla giderse eninde sonunda sıfırı tüketmez mi? İmparatorluğun gelirleri eskisi kadar yüksek değil; eskiden yaşlı babaannen işleri bizzat yönetir ve hesapları kontrol ederdi."

"Belki Caligula heyecanı geçince durulur. Para harcamak için iyi bir bahanesi var: Hazine'nin Tiberius zamanındaki mali durgunluğunun ticareti son derece olumsuz etkilediği-

ni söylüyor. Birkaç milyon altını dolaşıma sokmak istiyormuş."

"Eh, sen onu benden iyi tanıyorsun. Belki de ne zaman durması gerektiğini bilir. Ama bu hızla giderse iki sene sonra tek kuruşu kalmayacak, o zaman da kimden para alacak? Muhbirlerden ve hıyanet davalarından söz etmemin sebebi bu."

Dedim ki: "Calpurnia. Hâlâ param varken sana bir inci kolye alacağım. Güzel olduğun kadar zekisin de. Umarım aynı zamanda ketumsundur."

"Nakiti yeğlerim," dedi, "senin için sorun değilse." Ertesi gün ona 500 altın sikke verdim. Bir fahişenin kızı ve kendisi de fahişe olan Calpurnia, evlendiğim dört soylu kadından da daha akıllı, sadık, iyi kalpli ve açık sözlüydü. Kısa süre sonra ona kişisel meselelerimden bahsetmeye başladım ve şunu söyleyeyim ki, bundan bir kez olsun pişmanlık duymadım.

Tiberius'un cenaze töreni biter bitmez Caligula havanın çok kötü olmasına karşın hemen gemiye atlayıp, annesiyle ağabeyi Nero'nun mezarlarının bulunduğu adalara gitti; onların yarısı yanmış naaşlarını alıp Roma'ya getirdi ve uygun bir cenaze töreni düzenleyerek, Augustus'un mezarına gömdürdü. Her yıl annesinin anısına, kılıç dövüşleri ve at yarışları yapılan bir festival düzenledi; yine her yıl annesinin ve ağabeylerinin hayaletlerine adak adadı. Nasıl ağustos ayına Augustus'un adı verilmişse, o da eylül ayına "Germanicus" adını verdi. Ayrıca annesine, Livia'nın ömrü boyunca aldığı tüm payeleri bir çırpıda verdi ve onu Augustus'un Yüksek Rahibesi kıldı.

Sonra genel af ilan ederek, sürgün edilmiş bütün erkeklerle kadınları geri çağırdı ve bütün siyasi mahkûmları serbest bıraktı. Daha da ileri giderek, annesiyle ağabeylerinin kalın suç dosyalarını Pazaryeri'nde yaktı; onları okumadığına yemin etti ve sevdiği insanlara karşı muhbirlik yapan veya onların üzücü sonlarına herhangi bir şekilde katkıda

bulunan kişilerin korkmalarına gerek olmadığını söyledi: O habis günlerin tüm kayıtları yok edilmişti. Aslında Caligula sadece kopyaları yakmıştı: Orijinaller elinde duruyordu. Augustus'u örnek alarak, Sınıfları yakından inceledi ve onları uygunsuz üyelerinden arındırdı; ayrıca Tiberius'u örnek alarak, İmparator ve Pleb Hakları Koruyucusu hariç tüm unvanları reddetti ve heykellerinin dikilmesini yasakladı. Caligula'nın bu ruh halinin ne kadar süreceğini ve onu oylamayla iktidara getiren Senato'ya verdiği sözü, iktidarı onlarla paylaşma ve sadık hizmetkârları olma sözünü ne kadar tutacağını merak ediyordum.

Caligula hükümdar olmasından altı ay sonra, eylülde Konsüllerin görev süresi sona erince bir süre bizzat Konsüllük yaptı. Meslektaş olarak kimi seçti dersiniz? Beni seçti! Yirmi yıl önce Tiberius'a bana gerçek payeler vermesi için yalvaran bense, şimdi yerime herhangi birinin geçmesine razıydım. Mesele yazmaya geri dönmek istemem değildi (Etrüsk tarihçemi tamamlayıp gözden geçirmeyi yeni bitirmiştim ve şimdi üstünde çalıştığım bir kitap yoktu); bir zamanlar canla başla öğrendiğim prosedür kurallarını, hukuki formülleri, emsalleri unutmuştum ve Senato'dayken kendimi çok rahatsız hissediyordum. Ayrıca Roma'da çok az zaman geçirdiğimden, işleri çabucak halletmemi sağlayacak nüfuzlu tanıdıklarım yoktu. Daha en başta Caligula'yla büyük bir sorun yaşadım. Pazaryeri'ne Nero'yla Drusus'un heykellerini diktirmemi istedi ve bu iş için başvurduğum Yunan şirketi, aralık başında düzenlenecek törenden önce heykelleri dikmeye söz verdi. Törenden üç gün önce, heykellerin durumuna bakmaya gittim. O hergeleler daha işe başlamamışlardı bile. Uygun renkte mermerin daha yeni geldiğini söylediler. Çok sinirlendim (böyle durumlarda genellikle sinirlenirim, ama öfkem kısa sürer) ve onlara işçileri gece gündüz çalıştırmazlarsa bütün şirketi –şirketin sahiplerini, müdürlerini ve işçilerini– Şehir'den kovduracağımı söy-

ledim. Onları ürkütmüş olabilirim, çünkü Nero heykeli törenden önceki günün ikindisinde tamamlansa da –Nero'ya epey benziyordu–, dikkatsiz bir heykeltıraş her nasılsa Drusus'un elini bilekten kırdı. Böyle kırıkları onarmanın yolları olsa da, parçaların birleştirildiği kısım mutlaka belli olur ve ben öylesine önemli bir törende Caligula'ya hasarlı bir eser sunamazdım. Yapabileceğim tek şey hemen gidip ona Drusus heykelinin törene yetişmeyeceğini söylemekti. Tanrım, öyle kızdı ki! Konsüllüğümü iptal etme tehdidinde bulundu ve yaptığım açıklamaları dinlemeyi reddetti. Neyse ki ertesi gün kendisi de Konsüllük'ten istifa etmeye karar verdi, çünkü bu makama başta seçilen kişilerin atanmasını istiyordu; yani tehdidinden benim için olumsuz bir sonuç çıkmadı, hatta dört yıl sonra onunla birlikte tekrar Konsül seçildim.

Artık Saray'daki bir süitte kalmam bekleniyordu ve Caligula her türlü ahlaksızlığa karşı zehir zemberek konuşmalar yaptığından (tıpkı Augustus gibi) ve bekâr olduğumdan, orada Calpurnia'yla birlikte kalamazdım. Calpurnia'nın Capua'da kalmak zorunda olmasına çok sinirlendim; zaten onunla nadiren görüşebiliyordum. Caligula başkalarına öğütlediği kadar ahlaklı davranmıyordu. Macro'nun karısı Ennia'dan sıkılmaya başlamıştı, Macro'nun onun isteğiyle boşadığı bu kadına evlenme sözü vermişti ve geceleri "Keşifçiler" adını verdiği bir grup âlemci adamla birlikte maceraya çıkıyordu. Bu grup genellikle üç genç kurmay subaydan, iki ünlü kılıç dövüşçüsünden, aktör Apelles'ten ve Roma'nın en iyi araba yarışçısı olan, katıldığı neredeyse tüm yarışları kazanan Eutychus'tan oluşuyordu. Artık Pırasa Yeşilleri'ni canla başla destekleyen Caligula, en hızlı atları bulmaları için dünyanın dört bir yanına adamlar gönderiyordu. Neredeyse her gün, ne zaman güneş parlasa, halka açık yirmi at yarışı düzenlenmesi için dinsel bir bahane buluyordu. Zengin adamlarla bahse girip epey para kazandı; başka renklere oynamaları önerisini kibarlıktan kabul ediyorlardı. Ama

Caligula'nın bu bahislerden kazandıkları, harcamalarının yanında devede kulak kalırdı. Yine de her gece kılık değiştirerek, o âlemci "Keşifçilerle" birlikte dışarı çıkıp Roma'nın en kenar mahallelerine gidiyordu; genellikle Vigil'lerle tartışıyor ve çeşitli çılgınlıklar yapıyorlardı, ama Vigil Kumandanı bunları özenle örtbas ediyordu.

Caligula'nın üç kız kardeşi Drusilla, Agrippinilla ve Lesbia soylu adamlarla evlenmişlerdi; ama Caligula gelip Saray'da yaşamalarında ısrar etti. Agrippinilla'yla Lesbia'ya kocalarını da getirmelerini söyledi, ama Drusilla kocasını geride bırakmak zorunda kaldı; Cassius Longinus adlı bu adam, Anadolu'ya vali olarak gönderildi. Caligula üç kız kardeşine hürmette kusur edilmemesini emretti ve onlara Vesta Bakireleri'nin sahip olduğu tüm ayrıcalıkları tanıdı. Kendisinin sağlığı ve güvenliği için düzenlenen dua törenlerinde, hatta memurlarla rahiplerin göreve başlarken ettikleri yeminde bile onların da adlarının geçmesini sağladı.... "Kendimin ve çocuklarımın canını O'nun ve kız kardeşlerinin canından önde tutmayacağım." Kız kardeşlerine davranış tarzı insanları şaşırtıyordu... onlara karısıymışlar gibi davranıyordu.

Gözdesi Drusilla'ydı. Drusilla kocasından kurtulmuş olsa da artık hep mutsuz görünüyordu ve o mutsuzlaştıkça Caligula onun üstüne düşüyordu. Onu göstermelik olarak kuzeni Aemilius Lepidus'la evlendirdi; bu adamın, Julilla'nın çocukken evlenmeme ramak kalan kızının zayıf karakterli erkek kardeşi olduğundan bahsetmiştim. Kadınsı görünüşü ve Caligula'ya yağcılığı sebebiyle Ganymede olarak bilinen bu Aemilius Lepidus, Keşifçiler grubunun saygın üyelerinden biriydi. Caligula'dan yedi yaş büyük olmasına karşın, Caligula'nın kendisine on üç yaşında bir çocukmuş gibi davranmasından hoşnut gibiydi. Drusilla ondan hiç hazzetmiyordu. Agrippinilla'yla Lesbia ise sürekli onun odasına gülüşerek girip çıkıyor, ona espriler ve eşek şakaları yapıyor-

lardı. Kocaları buna aldırmaz gibiydi. Saray hayatı tam bir keşmekeşti. Gayet konforlu yaşamadığımı, hizmetkârların eğitimli olmadıklarını ya da misafirlere olağan resmiyet ve kibarlıkla davranılmadığını söylemiyorum. Ama insanların arasındaki hassas ilişkileri bilmiyordum: Anladığım kadarıyla Agrippinilla'yla Lesbia bir keresinde kocalarını değiş tokuş ettiler; bir keresinde de her nasılsa Apelles Lesbia'yla, araba yarışçısı da Agrippinilla'yla ilişkiye girdi. Caligula'yla Ganymede'e gelince... ama "keşmekeş"ten kastımı yeterince anlattım. Aralarındaki, orta yaşı geçmiş tek kişi bendim ve yeni kuşağın âdetlerini hiç anlamıyordum. Gemellus da Saray'da yaşıyordu: Ürkek, narin, vesveseli bir çocuktu ve genellikle bir köşede oturup vazolara orman perisi ve satir resimleri filan çizerdi. Gemellus hakkında söyleyebileceğim çok şey yok; benim gibi toplumdışı olduğundan, haline acıyıp onunla bir iki kez sohbet etmeye çalıştım; ama onu tongaya getirip ağzından Caligula'nın aleyhinde laf almaya çalıştığımdan şüphelenmiş olabilir, çünkü sadece tek heceli karşılıklar verdi. Erkek togasını giydiği gün Caligula onu evlat edinip veliahtı yaptı ve Genç Askerlerin Önderliği'ne atadı; ama iktidarı onunla paylaşmanın yanında bu devede kulak kalırdı.

Caligula hastalandı ve tam bir ay boyunca hayatından umut kesildi. Doktorlar beyin humması geçirdiğini söylediler. Roma halkı öyle dehşete kapıldı ki, en az on bin kişilik bir kalabalık Saray'ın etrafında gece gündüz durup iyi haber bekledi. Usulca fısıldaşıyorlardı; penceremden gelen bu ses, çakıltaşlarının üstünden akan bir [MS 38
derenin uzaktan gelen sesi gibiydi. Bazı insanlar kaygılarını oldukça ilginç şekillerde ifade ettiler. Evlerinin kapılarına pankart asıp, Ölüm'ün İmparator'un canını almaması karşılığında kendi canlarını feda edeceklerini söyleyenler bile oldu. İnsanlar Saray'ın en az yarım mil civarında gürültü yapmamaya özen gösteriyorlardı. Bu ilk kez oluyor-

du; Augustus hastalandığı zaman, güya Musa tarafından iyileştirilen hastalığı sırasında bile olmamıştı. Haber hep aynıydı: "Durumunda değişiklik yok."

Bir akşam Drusilla kapımı çalıp "Claudius Amca!" dedi. "İmparator seninle hemen görüşmek istiyor. Çabuk gel. Sakın oyalanma."

"Benimle neden görüşmek istiyormuş ki?"

"Bilmiyorum. Ama Tanrı aşkına onun huyuna suyuna git. Elinde kılıç var. İstediği şekilde konuşmazsan seni öldürür. Bu sabah kılıcı boğazıma dayadı. Onu sevmediğimi söyledi. Sevdiğime dair defalarca yemin etmek zorunda kaldım. 'İstersen öldür beni canım,' dedim. Ah Claudius Amca, ben neden doğdum ki? O deli. Hep öyleydi. Ama artık delirmenin de ötesine geçti. İçine şeytan kaçmış."

Caligula'nın yatak odasına gittim; yerlere kalın halılar serilmişti ve ağır perdeler çekiliydi. İçerisi komodindeki gaz lambasının cılız ışığıyla aydınlanıyordu. Odanın havası pis kokuyordu. Caligula beni huysuz bir sesle karşıladı. "Yine geciktin? Acele etmeni söylemiştim sana." Hasta görünmüyordu, sağlıksız görünüyordu o kadar. Yatağının iki yanında baltalı, güçlü kuvvetli, sağır ve dilsiz birer koruma duruyordu.

Onu selamlayıp "Ah, olabildiğince çabuk geldim!" dedim. "Topal olmasam anında gelirdim. Sizi sağ görmek ve sesinizi tekrar duymak ne güzel Caesar! Kendinizi daha iyi hissettiğinizi ummaya cesaret edebilir miyim?"

"Hasta değildim aslında. Dinleniyordum o kadar. Bir de dönüşüm geçiriyordum. Tarihin en büyük dinsel olayı bu. Şehir'de çıt çıkmamasına şaşmamalı."

Kendisine sempati duymamı beklediğini hissettim. "Dönüşüm zor oldu mu İmparator? Olmamıştır herhalde."

"Zordu, kendimi doğurmak gibiydi. Doğumum çok zor geçmişti. Neyse ki onu unuttum. Veya unuttum sayılır. Erken gelişmiş bir çocuktum ve bu dünyaya gelmemden sonra beni yıkayan ebelerin hayran yüzlerini de, verdiğim mücade-

leden sonra canlanmam için dudaklarımın arasından akıttıkları şarabın tadını da hatırlıyorum."

"Bu müthiş bir anı İmparator. Peki yaşadığınız bu muhteşem değişimin sebebinin tam olarak ne olduğunu affınıza sığınarak sorabilir miyim?"

"Belli olmuyor mu?" diye sordu öfkeyle.

Drusilla'nın "içine şeytan kaçmış" sözünü ve babaannem Livia'yla, o ölüm döşeğindeyken yaptığım konuşmayı hatırlayınca durumu anladım. Yere kapanıp Caligula'ya bir İlah olarak taptım.

Bir iki dakika sonra ona, kendisine tapma ayrıcalığına erişen ilk fani olup olmadığımı yattığım yerden sordum. Öyle olduğumu söylediğinde de şükran gözyaşları döktüm. Kılıcının ucunu ensemde, düşünceli bir edayla gezdiriyordu. İşimin bittiğini düşündüm.

Dedi ki: "Hâlâ fani kılığında olduğumdan, Kutsallığımı hemen fark etmemen doğal."

"Nasıl o kadar kör olabildim bilmiyorum. Yüzünüz bu loşlukta lamba gibi ışık saçıyor."

"Öyle mi?" diye sordu ilgiyle. "Kalk, bana ayna getir."

Ona cilalı çelik çerçeveli bir ayna verdiğimde, yüzünün gerçekten de ışıl ışıl olduğunu söyledi. Keyfi yerine geldiğinden, bol bol kendinden bahsetmeye girişti.

"Bunun olacağını hep biliyordum," dedi. "Kutsal olduğumu hep hissettim. Düşünsene. Daha iki yaşındayken, babamın ordusunun isyanını bastırıp Roma'yı kurtardım. Olağanüstü bir şeydi bu, tıpkı Tanrı Merkür'ün çocukluğuyla ilgili hikâyelerde anlatılanlar gibi veya Herkül'ün beşiğindeyken yılanları boğması gibi."

"Üstelik Merkür altı üstü birkaç öküz çaldı," dedim, "ve lirini bir iki kez tıngırdattı o kadar. Sizin yaptığınız şeyle kıyaslanamaz bile."

"Üstüne üstlük, sekiz yaşındayken babamı öldürdüm. Jüpiter bunu yapmadı. Babasını sürgün etti o kadar."

Bunu da deli saçması olarak görsem de, ciddi bir sesle "Bunu neden yaptınız?" diye sordum.

"Bana engel oluyordu. Beni disipline etmeye çalışıyordu... beni, genç bir İlah'ı, düşünebiliyor musun! Ben de korkudan ölmesini sağladım. Antiokheia'daki evimizin gevşek fayanslarının altına leşler sakladım; duvarlara da yazılar yazdım; ayrıca iyice korksun diye yatak odama horoz getirdim. Hekate'sini de çaldım." Yeşil yeşim tılsımı kaldırdı.

Tılsımı görür görmez kalbim buz kesti. Dehşetle konuştum: "*Sizdiniz* demek? Sürgülü odaya da küçük pencereden girdiniz öyleyse ve tertiplerinizi oraya da sürüklediniz?"

Başını gururla sallayarak onayladı ve konuşmaya devam etti: "Öz babamı öldürmekle kalmayıp, üvey babamı da öldürdüm... yani Tiberius'u. Ayrıca Jüpiter sadece bir kız kardeşiyle yatmışken, ben üç kız kardeşimle de yattım. Martina, Jüpiter gibi olmak istiyorsam bunu yapmam gerektiğini söyledi."

"Martina'yı yakından tanıyordunuz yani?"

"Kesinlikle. Annemle babam Mısır'dayken her gece Martina'nın ziyaretine gittim. Çok bilge bir kadındı. Sana bir şey daha söyleyeyim. Drusilla da kutsal. Kutsallığımı ilan ederken, onunkini de ilan edeceğim. Drusilla'yı öyle seviyorum ki! Neredeyse onun beni sevdiği kadar."

"Kutsal emellerinizi öğrenebilir miyim peki? Geçirdiğiniz dönüşümün Roma'yı oldukça etkileyeceği kesin."

"Elbette. Birincisi, bütün dünyayı kendime hayran bırakacağım. Bir sürü velveleci ihtiyarın hayatıma karışmasına izin vermeyeceğim artık. Şunu göstereceğim ki... peki yaşlı babaannen Livia'yı hatırlıyor musun? Çok komikti. Doğu'daki herkesin binlerce yıldır gelmesini beklediği ebedi İlah'ın kendisi olacağına inanıyordu nedense. Bence Thrasyllus onu bu konuda kandırdı. Thrasyllus asla yalan söylemese de, insanları yanlış yönlendirmeyi severdi. Anlarsın ya, Livia kehanetin tamamını bilmiyordu. Kehanette İlah'ın kadın

değil erkek olacağı, Roma'da hükümdarlık yapacak olsa da, Roma'da doğmayacağı (ki ben Antium'da doğdum), mutlak barışın hâkim olduğu bir zamanda doğacağı (tıpkı benim gibi), ama ölümünden sonra sayısız savaşa yol açacağı söylenir. Genç yaşta öleceği, halkı tarafından başta sevilse de, sonradan ondan nefret edileceği ve herkesin kendisine sırt çevirmesinden sonra berbat bir şekilde can vereceği söylenir. 'Hizmetkârları kanını içecekler.' Ölümünden sonra da, henüz bilmediğimiz diyarlarda, dünyanın diğer tüm İlahlarını yönetecekmiş. Benden başkası kastediliyor olamaz. Martina bana son zamanlarda yakın Doğu'da, İlah'ın nihayet doğduğunu kesin olarak gösteren birçok olağanüstü olayın görüldüğünü söyledi. Yahudiler çok heyecanlanmışlar. Nedense bu meseleyle yakından ilgileniyorlarmış. Bir keresinde şehirleri Kudüs'e babamla birlikte gidip, kutsallığımın ilk tezahürünü sergilediğim içindir herhalde." Duraksadı.

"Bunu öğrenmeyi çok isterim," dedim.

"Ah, önemli değildi. Sırf şaka olsun diye bir eve girdim; içeride ilahiyat üstüne konuşan Yahudi rahiplerle doktorlara 'Hepiniz cahil, yaşlı düzenbazlarsınız. O konuda hiçbir şey bildiğiniz yok,' diye bağırdım birden. Ortalık karıştı ve yaşlı, beyaz sakallı bir adam 'Öyle mi? Peki sen kimsin Çocuk? Kehanette geçen kişi misin?' dedi. 'Evet,' diye karşılık verdim istifimi bozmadan. Sevinçten ağlayarak 'Öyleyse öğret bize!' dedi. 'Tabii ki hayır. Buna değmezsiniz,' diye karşılık verip dışarı koştum. Suratlarını görmeliydin! Hayır, Livia kendi çapında zeki ve becerikli bir kadındı –dişi bir Ulysses'ti, bir keresinde kendisine söylediğim gibi– ve belki günün birinde sözümü tutup onu ilahlaştırırım, ama bu işin acelesi yok. O asla önemli bir ilah olmayacak. Belki de onu kâtiplerle muhasebecilerin koruyucu tanrıçası yaparız; ne de olsa sayılarla arası iyiydi. Evet, zehircileri de ekleriz; Merkür'ün de himayesinde tacirlerle gezginlerin yanı sıra hırsızlar vardı."

"Bu gayet adil olur," dedim. "Ama şunu bir an önce öğrenmek istiyorum: Size hangi isimle tapmalıyım? Mesela size Jüpiter demek yanlış mı olur? Jüpiter'den daha büyük değil misiniz?"

"Ah, Jüpiter'den daha büyük olduğum kesin, ama henüz tanınmıyorum. Ama şimdilik kendime Jüpiter diyeyim – Latince olan Jüpiter ismini kullanayım da, beni Yunan tanrısıyla karıştırmasınlar. Bir ara ona haddini bildirmem gerekecek. Yeterince başıboş kaldı."

"Peki neden babanız İlah değildi?" diye sordum. "Babası kutsal olmayan birinin İlah olduğunu hiç duymadım."

"Çok basit. Babam İlah Augustus'tu."

"Ama sizi asla evlatlık almadı, değil mi? Sadece ağabeylerinizi evlatlık aldı."

"Evlatlık almasından bahsetmiyorum. Onun oğlu olduğumu söylüyorum; Julia'yla yaşadığı ensest ilişkiden doğdum. Öyle olmalı. Tek mantıklı açıklama bu. Agrippina'nın oğlu olmadığım kesin: Onun babası bir hiçti. Saçma olur bu."

Ona bu durumda Germanicus'un oğlu olmadığını, dolayısıyla da kız kardeşlerinin aslında sadece yeğenleri olduğunu söyleyecek kadar aptal değildim. Drusilla'nın tavsiyesine uyup Caligula'nın huyuna suyuna giderek "Hayatımın en muhteşem anı bu," dedim. "Huzurunuzdan çekilip, kalan takatimle hemen size bir adak adamama izin verin. Soluduğunuz kutsal hava fani burun deliklerime fazla geliyor. Düşüp bayılmak üzereyim." Oda felaket boğucuydu. Caligula yattığı süre boyunca pencerelerin açılmasına izin vermemişti.

Dedi ki: "Güle güle git. Seni öldürmeyi düşünüyordum, ama vazgeçtim. Keşifçilere İlah olduğumu ve yüzümün nur saçtığını söyle, ama başka bir şey söyleme. Geri kalan her şey konusunda kutsal sessizliğe bürünmeni emrediyorum."

Tekrar yere kapandıktan sonra geri geri yürüyerek odadan çıktım. Beni koridorda durduran Ganymede neler oldu-

günü sordu. Dedim ki: "Dediğine göre İlah olmuş, hem de çok önemli bir ilah. Yüzü nur saçıyor."

"Biz faniler için kötü haber bu," dedi Ganymede. "Ama tahmin etmiştim. Haber verdiğin için sağ ol. Bizimkilere söylerim. Drusilla biliyor mu peki? Hayır mı? Öyleyse ona da söylerim."

"Ona kendisinin de Tanrıça olduğunu söyle," dedim; "belki farkında değildir."

Odama geri dönünce şöyle düşündüm: "Böylesi en iyisi. Caligula'nın deli olduğunu yakında herkes görecek ve onu hapsedecekler. Augustus'un İmparator olacak yaşta bir torunu da kalmadı geride; bir tek Ganymede var, ama yeterince popüler ve güçlü karakterli değil. Cumhuriyet geri gelecek. Caligula'nın kayınpederi bu iş için biçilmiş kaftan. Senato'daki en nüfuzlu adam. Onu desteklerim. Macro'dan kurtulabilirsek ve onun yerine düzgün karakterli birini Muhafız komutanı yapabilirsek, her şey kolay olur. En büyük engel Muhafızlar. Cumhuriyet Senatosu'nun seçtiği bir adamın onlara adam başı elli-yüz altın sikke dağıtmayacağını gayet iyi biliyorlar. Evet, monarşimizin Doğu tarzı mutlak monarşiye dönüşmesine yol açan şey, Sejanus'un Muhafızları amcam Tiberius'un özel ordusuna dönüştürme fikriydi. Kamp'ı dağıtmalı ve askerlerin eskisi gibi özel konutlarda kalmalarını sağlamalıyız."

Ama –inanır mısınız?– herkes Caligula'nın kutsallığını sorgusuz sualsiz kabullendi. Caligula bir süreliğine, kutsal olduğu haberinin yalnızca kulaktan kulağa dolaşmasına izin vermekle ve resmen fani olarak kalmakla yetindi. Karşısına çıktığı herkesin yere kapaklanmak zorunda kalması, Keşifçilerle arasındaki özgür ve rahat ilişkiyi kötü etkiler ve tadını kaçırırdı. Ama iyileşmesinden (ki halk tarafından müthiş bir coşkuyla kutlandı) sonraki on gün içinde, Augustus'un hayatı boyunca kabul ettiği tüm fani payelerini ve ayrıca bir iki payeyi daha kendine verdi. İyi Caesar, Orduların Babası

Caesar, En Bağışlayıcı ve Kudretli Caesar ve Vatan'ın Babası oldu; bu sonuncu payeyi Tiberius hayatı boyunca ısrarla reddetmişti.

Dehşetin ilk kurbanı Gemellus oldu. Caligula bir Muhafız albayına "Hemen gidip o haini öldür oğlum," dedi. Dosdoğru Gemellus'un odasına giden albay, onun kellesini uçurdu. Sonraki kurban Caligula'nın kayınpederiydi. Silanus ailesindendi – Caligula onun kızı Junia'yla evlenmişti, ama İmparator olmasından bir yıl önce Junia doğum yaparken ölmüştü. Silanus, Tiberius'un sadakatinden asla şüphe duymadığı tek Senatör olma ayrıcalığından haz alırdı: Tiberius onun yargıç olarak verdiği hükümlere karşı yapılan temyiz başvurularını hep reddederdi. Caligula ona mesaj gönderdi: "Şafaktan önce ölmelisin." Bunun üzerine ailesiyle vedalaşan talihsiz adam, boğazını usturayla kesti. Caligula Senato'ya yazdığı bir mektupta, Gemellus'un hain olarak öldüğünü söyledi: Küstah delikanlı, Caligula annesiyle kardeşlerinin naaşlarını almak için Pandataria ve Ponza'ya gittiğinde kendisiyle birlikte denize açılmayı reddetmiş; geminin fırtınada batması halinde monarşiyi ele geçirme umuduyla geride kalmıştı. Üstelik, kısa süre önce geçirdiği tehlikeli hastalık sırasında o delikanlı sağlığına duacı olmamış ve muhafız subaylarına kendini sevdirmeye çalışmıştı. Caligula, kayınpederinin ise başka bir hain olduğunu yazdı: Ne zaman Saray'da yemek yiyecek olsa panzehir kullanıyordu, dolayısıyla da leş gibi kokuyordu. "Ama Caesar'ın panzehri var mıdır?" Senato bu açıklamaları kabul etti. İşin doğrusu, Gemellus öyle kötü bir denizciydi ki ne zaman denize açılsa, hava güzel bile olsa ölecek gibi olurdu ve aslında o yolculukta Caligula'ya eşlik etmeyi teklif etmiş, ama Caligula bunu reddetmişti. Kayınpederine gelince, kronik öksürükten mustaripti ve sofrada insanları rahatsız etmemek için ilaç kullanıyordu; ondan yayılan koku bu ilacın kokusuydu.

30. Bölüm

Gemellus'un öldürüldüğünü duyunca çok üzülen annem Saray'a gelip Caligula'yla görüşmek istedi; Caligula onu somurtarak karşıladı, çünkü annemin onu azarlamak üzere olduğunu hissetmişti. Annem dedi ki: "Torunum, seninle baş başa konuşabilir miyim? Gemellus'un ölümü hakkında."

"Hayır, kesinlikle baş başa olmaz," diye karşılık verdi Caligula. "Ne diyeceksen Macro'nun yanında de. Öyle önemli bir konu hakkında konuşacaksan yanımda şahidim olmalı."

"Öyleyse konuşmamayı yeğlerim. Bu ailevi bir mesele; kölelerin oğullarının yanında konuşulması yakışık almaz. Bu adamın babası, bağcılarımdan birinin oğluydu. Onu enişteme kırk beş altın sikkeye satmıştım."

"Danışmanlarıma hakaret etmeyi kes de ne diyeceksen de lütfen. Dünyadaki herkese istediğimi yaptırabileceğimi bilmiyor musun?"

"Söyleyeceğim şey hoşuna gitmeyecek."

"Söyle."

"Nasıl istersen. Zavallı Gemellus'umu öldürmenin alçakça bir cinayet olduğunu ve senin gibi fesat bir insandan aldığım payeleri istemediğimi söylemeye geldim."

Caligula gülerek Macro'ya dedi ki: "Bence bu yaşlı hanımın şimdi yapabileceği en iyi şey, evine gidip bağcılarından

birinden budama bıçağını ödünç alması ve o bıçakla kendi ses tellerini kesmesi olur."

Macro dedi ki: "Ben de *kendi* nineme hep bunu tavsiye ederdim, ama o cadaloz bana kulak asmazdı."

Annem beni görmeye geldi. "İntihar etmek üzereyim Claudius," dedi. "Bütün işlerimin derli toplu olduğunu göreceksin. Ufak tefek borçların var: Hepsini öde. Personelime iyi davran; hepsi bana sadakatle hizmet etti. Küçük kızına bakacak kimse kalmayacağı için üzgünüm: Onun bir annesi olsun diye tekrar evlenmelisin bence. O iyi bir çocuk."

Dedim ki: "Ne diyorsun Anne! İntihar mı edeceksin? Neden? Ah, bunu yapma!"

Acı acı gülümsedi. "Canım bana ait, değil mi? Hem neden beni vazgeçirmek istiyorsun ki? Beni özlemeyeceğin kesin, değil mi?"

"Sen annemsin," dedim. "İnsanın tek bir annesi olur."

"Böyle vazifeşinas konuşmana şaşırdım doğrusu. Sana sevgiyle yaklaşmadım pek. Beni sevmeni nasıl bekleyebilirim ki? Benim için hep büyük bir hayal kırıklığıydın – hasta, güçsüz, korkak, beyinsiz bir yaratıktın. Eh, Tanrılar seni ihmal etmemin cezasını ağır ödettiler bana. Muhteşem oğlum Germanicus öldürüldü, zavallı torunlarım Nero'yla Drusus ve Gemellus da öldürüldüler, kızım Livilla'yı kötülüğü yüzünden cezalandırdım –hayatımda hiç o kadar acı çekmedim, hiçbir anne daha fazla acı çekmemiştir–, dört kız torunum da kötü adamlarla evlendi ve bu iğrenç, kâfir Caligula... Ama sen ondan uzun yaşayacaksın. Tufan kopsa, onu bile atlatırsın eminim." Başta sakin konuşsa da sesini giderek yükseltmiş ve her zamanki gibi öfkeyle, azarlayarak konuşmaya başlamıştı.

Dedim ki: "Anne, böyle bir zamanda bile bana güzel bir söz söylemeyecek misin? Sana karşı bilmeden bir kabahat mi işledim, itaatsizlik mi ettim?"

Ama beni duymaz gibiydi. "Cezasını ağır ödedim," diye tekrarladı. Sonra da: "Beş saat sonra evime gelmeni istiyo-

rum. O zamana kadar işlerimi halletmiş olurum. Ölümümden sonra benim için ayin düzenlersin. Beni can çekişirken görmeni istemiyorum. Geldiğinde ölmemişsem, antrede oturup hizmetçim Briseis'ten haber bekle. Ayinde veda konuşmasını düzgün yap: Her zamanki gibi eveleyip geveleme. Cenaze törenimin nasıl düzenlenmesini istediğimi ayrıntılarıyla yazacağım. Sen baş yasçı olacaksın. Cenazemde konuşma yapılmasını istemiyorum. Elimi kesip ayrıca gömmeyi unutma: Ne de olsa intihar edeceğim. Cesedim yakılırken üstüme parfüm dökmeyin; çoğunlukla öyle yapılır, ama kesinlikle kanuna aykırı, hem büyük israf bence. Pallas'a özgürlüğünü veriyorum, o yüzden cenaze alayında hürriyet başlığını takabilir; bunu söylemeyi unutma sakın. Ve hayatında bir kez olsun bir tören sırasında hata yapmamaya çalış." Kuru bir veda dışında hepsi buydu. Beni öpmedi, kutsamadı, gözyaşı dökmedi. Vazifeşinas bir evlat olarak onun son isteklerini harfiyen yerine getirdim. Kölem Pallas'a özgürlüğünü vermesi tuhaftı. Briseis'e de aynısını yaptı.

Caligula birkaç gün sonra, annemin naaşının yanmasını yemek salonunun penceresinden seyrederken Macro'ya "O yaşlı kadına karşı benim yanımda oldun," dedi. "Seni ödüllendireceğim. Koca İmparatorluk'taki en saygın görevi vereceğim sana. Augustus bu görevin asla bir macerapereste verilmemesinin bir Devlet ilkesi olduğunu söylemiştir. Seni Mısır Valisi yapacağım." Macro çok sevindi: O günlerde Caligula'nın onun hakkında ne düşündüğünden emin değildi ve Mısır'da güvende olurdu. Hem o mevki, Caligula'nın söylediği gibi önemliydi: Mısır Valisi tahıl tedarikini keserek Romalıları aç bırakabilir ve yerlilerden topladığı vergiler sayesinde garnizonu güçlendirip, herhangi bir işgalci orduya direnecek hale getirebilirdi.

Böylece Macro, Muhafız komutanlığından alındı. Caligula o mevkiye bir süre kimseyi atamadı ve dokuz tabur komutanının sırayla, birer ay Muhafız komutanlığı yapmaları-

na izin verdi. Bu sürenin sonunda, aralarındaki en sadık ve becerikli kişinin o mevkiye kalıcı olarak sahip olacağını söyledi. Ama aslında o mevkiyi, Saray Muhafızlarının seçildiği taburda albay olan birine gizlice söz vermişti –yiğit Cassius Chaerea'ya ki bu öyküyü dikkatli okuduysanız onun adını unutmuş olamazsınız–, amfiteatrda Germen'i öldüren adama, Varus'un ordusu katledilirken bölüğünü kurtarıp geri getiren ve sonra da köprüyü kurtaran adama; Bonn'daki kampta isyancıların arasından savaşarak geçen ve Agrippina'yla arkadaşlarının kamptan yaya kaçmak zorunda kaldıkları sabah onları koruyan ve Caligula'yı sırtında taşıyan adama. Cassius'un saçları ağarmıştı artık, oysa henüz altmışında bile değildi, ayrıca biraz kambur duruyordu ve Germania'dayken geçirdiği, az daha ölmesine yol açan humma yüzünden elleri titriyordu; ama hâlâ iyi bir kılıç dövüşçüsüydü ve Roma'daki en cesur adam olduğu söylenirdi. Bir gün yaşlı bir Muhafız eri delirip Saray avlusunda mızrağını sağa sola savurarak koşmaya başladı. Galyalı asileri öldürdüğünü sanıyordu. Herkes kaçtı, ama Cassius silahsız olmasına karşın olduğu yerde kaldı; delirmiş adam üstüne saldırınca da soğukkanlılıkla "Bölük, dur! Silah bırak!"diye emretti; emirlere kayıtsız şartsız itaat etmeye koşullanmış deli adam durup uzun mızrağını yere bıraktı. Cassius "Bölük, geriye dön," diye tekrar emir verdi. "Marş marş!" Böylece deli adamın silahsız kalmasını sağladı. Sonradan, Macro idamla yargılanırken, Cassius ilk geçici Muhafız komutanı oldu.

Macro'nun Mısır valiliğine atanması Caligula'nın bir hilesiydi sadece; Tiberius'un Sejanus'a yaptığı türden bir hileydi. Macro, Ostia'da gemisine binerken tutuklanıp zincire vurularak Roma'ya geri getirildi. Arruntius'un ve başka birçok masum adamla kadının ölümüne yol açmakla suçlandı. Caligula onu ayrıca deyyuslukla, kendisinin onun karısı Ennia'ya âşık olmasını sağlamaya çalışmakla suçladı – gençliği ve toyluğu yüzünden o tuzağa düşmesine ramak

kaldığını itiraf etti. Macro'yla Ennia intihar etmeye zorlandılar. Caligula'nın Macro'dan bu kadar kolay kurtulabilmesine şaşırdım.

Bir gün Caligula, Piso ailesinden biriyle Orestilla diye bir kadını Yüksek Rahip sıfatıyla evlendirmeye gitti. Orestilla'dan hoşlandı ve törenden sonra, Roma'daki soyluların çoğu düğün şöleninde toplanıp her zamanki gibi eğlenirken, birden damada seslendi: "Baksana beyefendi, o kadını öpmeyi kes! O benim karım." Sonra ayağa kalktı ve herkes şaşkınlıktan suspus olmuşken, muhafızlara Orestilla'yı Saray'a götürmelerini emretti. Kimse itiraz etmeye cesaret edemedi. Caligula ertesi gün Orestilla'yla evlendi: Kocası düğünde onu elleriyle teslim etmek zorunda kaldı. Caligula Senato'ya mektup yazıp, bir evliliği Romulus'la Augustus'un tarzıyla kutladığını söyledi – Romulus'un Sabine kadınlarına tecavüz etmesini ve Augustus'un babaannemle (dedem henüz sağken) evlenmesini kastediyordu herhalde. İki ay sonra Orestilla'dan boşandı ve onunla eski kocasını, gizli gizli zina yaptıkları gerekçesiyle sürgüne gönderdi. Orestilla Hispania'ya, kocasıysa Rodos'a gönderildi. Kocasının yanına sadece on köle almasına izin verildi: Adam bu sayının iki katına çıkarılmasını rica edince Caligula şöyle dedi: "İstediğin kadar al, ama fazladan her köleye karşılık yanına fazladan bir muhafız asker alman gerekecek."

Drusilla öldü. Caligula'nın onu öldürdüğünden eminim, ama elimde kanıt yok. Duyduğuma göre artık ne zaman bir kadını öpse, "Bu beyaz, güzel boynu tek bir emrimle kestirebilirim!" diyordu. Söz konusu boyun bembeyaz ve çok güzelse, Caligula bazen kendini tutamayıp bunu gerçekten yapıyordu. Bence Drusilla'yı bizzat öldürdü. Her halükârda, cesedi kimsenin görmesine izin verilmedi. Caligula onun veremden öldüğünü söyledi ve ona son derece görkemli bir cenaze töreni düzenledi. Drusilla, Panthea adıyla ilahlaştırıldı ve onun adına tapınaklar dikildi, soylu erkeklerle kadınlar

onun rahipliğine atandı ve her yıl onun şerefine büyük, diğer bütün festivallerden daha ihtişamlı bir festival düzenlendi. Onun ruhunun Augustus tarafından Cennet'e alındığını gördüğünü söyleyen bir adam, on bin altın sikkeyle ödüllendirildi. Caligula yas süresince herhangi bir vatandaşın gülmesini, şarkı söylemesini, tıraş olmasını, hamama gitmesini, hatta ailesiyle birlikte yemek yemesini ölümle cezalandırılacak bir suç ilan etti. Mahkemeler kapatıldı, düğün ve askeri tatbikat yapılmadı. Caligula bir adamı sokakta sıcak su sattığı için, başka biriniyse ustura sattığı için idam ettirdi. Bunun üzerine Roma'ya öyle yaygın bir kasvet çöktü ki Caligula'nın bile içi kardı (belki de pişmanlık duyuyordu); dolayısıyla bir gece, yanına sadece şeref kıtasını alarak Şehir'den ayrılıp Syracusa'ya gitti. Orada bir işi yoktu, ama yolculuk kafasını dağıtmasını sağladı. Messina'dan öteye gitmedi; oradaki Etna yanardağı hafifçe püskürmeye başlamıştı. Bu manzaradan ödü kopan Caligula hemen geri döndü. Roma'ya varır varmaz eski hayatına, kılıç dövüşleriyle at yarışları düzenlemeye ve ava çıkmaya devam etti. Hastalığı sırasında onun canı karşılığında kendi canlarını vermeyi teklif eden kişilerin henüz intihar etmediklerini hatırladı birden; yalan yere yemin etme günahını işlememeleri için, ama en çok da Ölüm'ün onlarla yaptığı anlaşmadan caymasından korktuğundan, onları intihara zorladı.

Birkaç gün sonra, akşam yemeğinde epey sarhoş olunca, kadın güzelliğinin genellikle bir kuşak atlayıp, nineden toruna geçtiğini örneklerle açıklayarak alıkâm kesiyordum. Maalesef şöyle dedim: "Çocukluğumda Roma'nın en güzel kadını olan kadın sonradan tekrar ortaya çıktı; şimdiki Yunan Valisi'nin karısı Lollia yüz ve vücut hatları itibarıyla ninesinin tıpatıp aynısı. Bence Lollia günümüzde yaşayan en güzel kadındır, şu an bu odada bulunduğu için ismini vermeyeceğim bir hanımefendi hariç." Bu istisnayı kimseyi gücendirmemek için yapmıştım. Lollia yeğenlerimden, Agrippinil-

la'yla Lesbia'dan ve o odada bulunan diğer tüm kadınlardan çok daha güzeldi. Ona âşık olmadığımı söyleyebilirim: Bir gün onun kusursuz olduğunu fark etmiş ve çocukluğumda da ninesini kusursuz bulduğumu hatırlamıştım o kadar. Caligula, Lollia'yla ilgili sorular sormaya başladı merakla. Gereğinden fazla şey söylediğimi fark etmediğim gibi, daha da fazlasını söyledim. O akşam Caligula, Lollia'nın kocasına mektup yazdı; Roma'ya gelmesini, çünkü onurlandırılacağını söyledi. Caligula'nın onurlandırılmaktan kastı, adamcağızın karısını boşamaya ve onun İmparator'la evlenmesine razı olmasıymış meğer.

O akşam sofrada öylesine ettiğim bir başka lafın da Caligula'nın üstünde beklenmedik bir etkisi oldu. Birisi saradan bahsedince, Kartaca kayıtlarına göre Hannibal'ın sara hastası olduğunu ve İskender'le Julius Caesar'ın da bu gizemli hastalıktan mustarip olduklarını, görünüşe göre en büyük askeri dâhilerde bu hastalığın görüldüğünü söyledim. Sözlerimi ilgiyle dinleyen Caligula birkaç gün sonra mükemmel bir sara nöbeti geçirme taklidi yaptı; Senato'da yere yığıldı ve ağzından beyaz köpükler saçarak avaz avaz bağırdı – ağzına sabun sürmüştü muhtemelen.

Roma halkı hâlâ mutluydu. Caligula tiyatro gösterileriyle, kılıç dövüşleriyle, avlarla, at yarışlarıyla ve Nutuk Platformu'ndan veya Saray'ın üst pencerelerinden saçtığı paralarla halkı eğlendirmeyi sürdürüyordu. Kiminle evlenip boşandığı, hangi saray mensubunu öldürdüğü halkın umurunda değildi. Caligula tiyatronun ve Circus'un hıncahınç dolu olmasını isterdi hep; dolayısıyla da, kimsenin gelmemek için bahanesi olmasın diye, ne zaman bir gösteri düzenlenecek olsa bütün duruşmalara ve yaslara ara verdirirdi. Başka bir sürü yenilik getirdi. İnsanların oturmak için minder getirmelerine, sıcak havalarda hasır şapka giymelerine ve yalınayak gelmelerine izin verdi – senatörlerin bile; onların tutumluluk konusunda örnek olmaları gerektiğini söyledi.

Neredeyse bir senedir ilk kez Capua'ya iki üç günlüğüne de olsa gitmeyi nihayet başardığımda, Calpurnia'nın bana ilk sorusu şu oldu: "Hükümdar Hazinesi'nde o yirmi milyondan geriye ne kadar kaldı Claudius?"

"Beş milyondan az sanırım. Ama Caligula hamamlı ve çiçek bahçeli, sedir gezinti tekneleri yaptırıp altınla kaplatıyor ve mücevherlerle süslüyor; ayrıca altmış yeni tapınağın inşasına başladı ve Korint kıstağında kanal açacağını söylüyor. Çobandüdüğü ve menekşe yağlarıyla yıkanıyor. İki gün önce, bir yarışı burun farkıyla kazanan Pırasa Yeşili yarışçısı Eutychus'a yirmi bin altın armağan etti."

"Pırasa Yeşili hep mi kazanıyor?"

"Hep. Yani neredeyse hep. Geçen gün Kızıl birinci olunca herkes alkışladı. Sürekli Pırasa Yeşili'nin kazanmasından sıkılmaya başladılar. İmparator küplere bindi. Ertesi gün Kızıl arabasının sürücüsüyle ekibinin tamamı öldü. Zehirlendiler. Daha önce de böyle bir şey olmuştu."

"Gelecek sene bu aralar durumun epey kötü olacak, zavallı Claudiusçuğum. Bu arada, hesaplarına bakmak ister misin? Mektubumda söylediğim gibi, bu sene kötü geçti. Değerli sığırlar öldü, köleler epey hırsızlık yaptılar ve tahıl yığınları yandı. İki bin altın sikke civarı zararın var. Kâhyanın suçu yok. O elinden geleni yaptı ve en azından dürüst bir insan. Sen burada olup da işleri bizzat idare etmeyince böyle oluyor."

"Elimde değil," dedim. "Açıkçası bugünlerde paradan çok canımın derdine düştüm."

"Sana kötü mü davranıyorlar?"

"Evet. Benimle sürekli dalga geçiyorlar. Bundan hoşlanmıyorum. En çok da İmparator canımı sıkıyor."

"Sana ne yapıyorlar ki?"

"Eh, eşek şakaları yapıyorlar. Kapıların üstüne su dolu kova yerleştiriyorlar. Yatağıma kurbağa bırakıyorlar. Veya laden reçinesi kokan yılışık oğlanları yatırıyorlar: Kurbağa-

larla oğlanlardan hazzetmediğimi bilirsin. Akşam yemeğinden sonra şekerleme yaparsam bana taş atıyor, ayakkabılarımı ellerime bağlıyor veya kulaklarımın dibinde yangın çanı çalıyorlar. Çalışmaya da hiç vaktim olmuyor. Çalışacak olsam, hokkamı sayfalarımın üstüne deviriyorlar. Hiçbir sözümü de ciddiye almıyorlar."

"Bir tek seninle mi uğraşıyorlar?"

"Gözdeleri benim. Saray'ın resmi soytarısı oldum resmen."

"Claudius, ne kadar şanslı olduğunun farkında değilsin. Ne olursa olsun soytarı olarak kal. Yerini kimsenin almasına izin verme."

"Ne demek istiyorsun kızım?"

"İnsanlar soytarılarını öldürmezler. Onlara zalim davranırlar, onları korkutur ve aşağılarlar, ama öldürmezler."

Dedim ki: "Sen çok akıllısın Calpurnia. Şimdi beni iyi dinle. Hâlâ param var. Sana güzel bir ipek elbise, altın makyaj kutusu, ipek maymunu ve bir kutu tarçın çubuğu alacağım."

Gülümsedi. "Para vermeni yeğlerim. Bu hediyelere ne kadar para harcamayı düşünüyordun?"

"Yedi yüz civarı."

"Güzel. Bu para ileride işime yarar. Sağ ol Claudius, çok iyisin."

Roma'ya geri dönünce, ben yokken sorun çıktığını duydum. Caligula bir gece, şafaktan hemen önce, bedava koltukların ön sıralarında yer kapmak için amfiteatrın kapısında itiş kakış bekleyen kalabalığın uzaktan gelen gürültüsünden rahatsız olmuştu. Düzeni sağlamak için oraya eli sopalı bir Muhafız bölüğü göndermişti. Bu iş için yataklarından kaldırılmalarına sinirlenen Muhafızlar kalabalığa saldırıp birçok kişiyi öldürmüşlerdi ve ölenlerin arasında epey nüfuzlu insanlar da vardı. Caligula hem baştaki gürültüden hem de daha sonra insanların eli sopalı askerlerden çığlık

çığlığa kaçarken çıkardıkları çok daha büyük gürültüden duyduğu rahatsızlığı belli etmek için amfiteatra ancak öğleden sonra gelmişti; insanlar onu aç susuz beklemekten bitap düşmüşlerdi. Pırasa Yeşilleri ilk eleme yarışını kazandığında alkış yoktu, hatta biraz yuhalandı. Caligula öfkeyle ayağa fırlamıştı: "Keşke hepinizin tek bir boynu olsaydı! Hemen keserdim!"

Ertesi gün kılıç dövüşü ve vahşi hayvan avı yapılacaktı. Caligula bütün hazırlıkları iptal etti ve arenaya toptancı piyasasında bulabildiği en berbat hayvanları gönderdi – uyuz aslanlarla panterleri, hasta ayıları, yaşlı ve takatsiz vahşi boğaları, normalde seyircilerin titiz olmadığı eyalet kasabalarına ve çok kaliteli hayvan aramayan amatör avcılara gönderilen türden hayvanları. Caligula'nın göstericilerin yerine işe aldığı avcılar da o hayvanlar gibiydi: Şişman, eklemleri kireçlenmiş, hırıldayarak soluyan yaşlı kurtlardı. Bazıları gençliklerinde – Augustus'un altın çağında iyiydi belki. Kalabalık onları yuhaladı. Caligula tam da bunu bekliyordu. Adamlarını gönderip, en çok bağıran kişileri tutuklattı ve arenaya çıkardı; avcılardan daha iyi performans gösterip göstermeyeceklerini görmek istiyordu. Uyuz aslanlarla panterler ve hasta ayılarla takatsiz boğalar onların işini çabucak bitirdiler.

Caligula'nın popülerliği azalmaya başlamıştı. Halkın tatili hep sevdiği söylenir; ama tüm sene uzun bir tatile dönüşünce ve kimsenin işine gücüne ayıracak vakti kalmayınca, haz zorunluluk haline gelince durum değişir. İnsanlar at yarışlarından sıkıldılar. Caligula ise hiç sıkılmıyordu; takımlarla ve sürücülerle yakından ilgileniyordu, hatta bazen bizzat araba sürdüğü bile oluyordu. Dizgin ve kırbaç kullanmakta fena değildi; diğer yarışmacılar da o varken kazanmamaya dikkat ediyorlardı. Tiyatro gösterileri de epey sıkıcılaştı. Bütün tiyatro gösterileri, uzmanlar hariç herkese birbirinin aynı gibi gelir: En azından bana öyle geliyor. Caligula uzman ol-

duğunu düşünüyor ve yazdığı birçok piyeste bizzat oynayan Filistinli tragedya aktörü Apelles'e duygusal yakınlık duyuyordu. Caligula'nın çok beğendiği bir piyes –beğenmesinin sebebi, Apelles'in piyesi yazarken onun tavsiyelerini dikkate almasıydı– öyle çok sahnelendi ki, herkes onu seyretmekten ve ondan bahsedildiğini duymaktan tiksinir hale geldi. Caligula o zamanlar moda olan mitolojik balelerin en ünlü dansçısı Mnester'i daha da çok seviyordu. Mnester ne zaman çok iyi bir performans sergilese, Caligula onu seyircilerin önünde öperdi. Bir keresinde, bir gösteri sırasında bir şövalye öksürük krizine tutulunca gitmek zorunda kaldı. Oturan insanların önünden ve hıncahınç dolu koridorlardan ite kaka, özür dileyerek ve öksürerek geçerken öyle çok ses çıkardı ki, rahatsız olan Mnester hafif flüt müziği eşliğinde yaptığı en güzel danslarından birini yarıda kesip ortalığın yatışmasını bekledi. Şövalyeye çok kızan Caligula onu karşısına getirtti ve kendi elleriyle, eşek sudan gelene kadar dövdü. Sonra da Mauritania Kralı'na teslim etmesi için mühürlü bir mesaj verip, onu apar topar Tanca'ya gönderdi. (Akrabam olan Kral –annesi, Antonius ile Kleopatra'nın kızı Selene teyzemdi– bu mesaja çok şaşırdı. Mesaj şöyleydi: "Bu mesajı getiren kişiyi Roma'ya geri gönderin lütfen.") Diğer şövalyeler bu olaya çok içerlediler: Mnester muzaffer bir generalmiş gibi havalara giren, azat edilmiş bir köleydi altı üstü. Apelles'le Mnester'den diksiyon ve dans dersleri alan Caligula, bir süre sonra sahnede onların yerini almaya başladı. Bazen bir tragedyada repliğini okuduktan sonra sahne kenarındaki Apelles'e dönüp "Mükemmeldi, değil mi? Sen bile daha iyisini yapamazdın," diye sesleniyordu. Bale yaparken de, zarifçe sıçrayıp kaydıktan ve bir iki kez hoplayıp zıpladıktan sonra orkestrayı susturuyor ve mutlak sessizlik için elini kaldırıp, aynı hareketleri müziksiz yapıyordu.

Tiberius'un nasıl evcil ejderhası vardıysa, Caligula'nın da gözde bir aygırı vardı. Bu atın ismi Porcellus'tu (anlamı "kü-

çük domuz"dur), ama bu ismi yeterince ihtişamlı bulmayan Caligula ona "çabuk hızlanan" anlamına gelen "Incitatus" ismini verdi. Incitatus hiç yarış kaybetmedi; Caligula onu öyle çok seviyordu ki vatandaş ve ardından senatör yaptı, sonunda da atı dört yıl sonraki Konsüllük seçimi için hazırladığı aday listesine aldı. Incitatus'a ev ve hizmetkârlar verildi. Mermer bir yatak odası (her gün odaya büyük bir saman yığını, yatak niyetine getiriliyordu), fildişi yemliği ve altın su kovası vardı; duvarlarda da ünlü ressamların tabloları asılıydı. Incitatus ne zaman yarış kazansa, bizimle birlikte akşam yemeğine davet edilirdi; ama Caligula'nın hep ikram ettiği kırmızı etle balık etinin yerine, bir kâse dolusu arpayı yeğlerdi. Onun sağlığına yirmi kez kadeh kaldırmak zorunda kalırdık.

Giderek daha çok para harcayan Caligula sonunda tasarruf yapmaya karar verdi. Örneğin bir gün şöyle dedi: "İnsanları dolandırıcılıktan, hırsızlıktan ve huzuru bozmaktan hapse tıkmanın ne anlamı var? Orada yaşamaktan keyif almadıkları gibi, bana ve muhafızlara epey yük oluyorlar; ama onları serbest bıraksam yine suç işlerler. Bugün hapishaneleri gezip bu meseleyi ele alacağım." Söylediğini yaptı. En azılı suçlular olduğunu düşündüğü kişileri idam ettirdi. Bu kişilerin cesetleri, amfiteatrda öldürülmeyi bekleyen hayvanlara yedirilmek üzere parçalandı: Böylece çifte tasarruf yapılmış oluyordu. Caligula artık her ay hapishaneleri teftiş etmeye başladı. Suç oranı biraz düştü. Bir gün Hazinedar Callistus Devlet Hazinesi'nde sadece bir milyon altın sikke, Hükümdar Hazinesi'nde de sadece beş yüz bin altın sikke kaldığını bildirdi. Caligula tasarruf yapmanın yeterli olmadığını fark etti: Gelirlerin artırılması gerekiyordu. Dolayısıyla işe rahiplik ve magistralık makamlarını ve tekel haklarını satmakla başlayıp epey gelir elde etti, ama yeterince değil; sonra da, Calpurnia'nın öngördüğü gibi, muhbirler kullanarak zengin insanları gerçek ya da asılsız suçlardan idam

ettirip servetlerine konmaya girişti. İmparator olur olmaz, hıyanete verilen idam cezasını kaldırmıştı; ama cezası idam olan başka bir sürü suç vardı.

Caligula ilk idam cezalarını görkemli bir vahşi hayvan avıyla kutladı. Ama kalabalık sinirliydi. Gösteriyi yuhaladılar ve izlemeyi reddettiler. Sonra biri Caligula'nın oturduğu başkan locasının tam karşısından, amfiteatrın diğer ucundan bağırmaya başladı: "Muhbirleri bize verin! Muhbirleri bize verin!" Caligula halkı susturmak için ayağa kalktı, ama yuhalamalar karşısında tekrar yerine oturdu. En çok ses çıkan kısma gönderdiği eli sopalı Muhafızlar birkaç kişinin kafasına vurdular, ama bu sefer başka yerlerden daha da yüksek bağrışmalar yükseldi. Caligula kaygıya kapıldı. Amfiteatrdan telaşla ayrılırken, başkanlığı bana devrettiğini söyledi. Bu hiç hoşuma gitmemişti; konuşmak için ayağa kalktığımda kalabalığın bana tezahürat yapması, hatta "Feliciter" (yani "İyi şanslar") diye seslenmesi beni epey rahatlattı. Sesim gür değildir. Caligula'nınkiyse epey gürdü. Mars Alanı'nın bir ucundan seslenince, diğer ucundan duyulabilirdi. Bense sözlerimi tekrarlayacak birini bulmak zorunda kaldım. Mnester buna gönüllü oldu ve sözlerime epey etkileyicilik kattı.

İmparator'un önemli bir Devlet meselesiyle ilgilenmek için maalesef gitmek zorunda kaldığını söyledim. Herkes güldü; Mnester bu Devlet meselesinin önemi ve aciliyetini gayet güzel jestlerle belirtti. Sonra Başkanlık görevinin, buna layık olmayan talihsiz bendenize devredildiğini söyledim. Mnester umutsuzca omuz silkerek ve işaretparmağını şakağında hafifçe döndürerek bunu kusursuzca ifade etti. Sonra "Haydi Oyunlar'a devam edelim arkadaşlar!" dedim. Ama kalabalık yine "Muhbirleri bize verin!" diye bağırmaya başladı. "İmparator onları teslim etmeyi kabul ederse ne olacak peki? Birileri de onlara karşı mı muhbirlik yapacak?" diye sordum ve Mnester bu sorularımı seve seve tekrarladı. Ve-

recek karşılık bulamayan kalabalık şaşkınca mırıldanmaya başladı. Onlara bir soru daha sordum. En kötü suçlunun hangisi olduğunu sordum – muhbirler miydi? Yoksa muhbirleri gammazlayanlar mıydı? Yoksa muhbirleri gammazlayanları gammazlayanlar mıydı? Muhbirliğin alçakça olduğunu ve insanları kirlettiğini söyledim. En iyisi muhbirlere koz verecek şeyler yapmamaktı. Erdem yolundan sapan olmazsa o lanet olası muhbirlerin, cimri bir insanın mutfağındaki fareler misali açlıktan öleceklerini ve soylarının tükeneceğini söyledim. Bu sözlerim kalabalığın inanılmaz bir şekilde kahkahadan kırılmasına yol açtı. Büyük kalabalıklar, basit ve aptalca esprilere bayılırlar. (En çok alkış toplayan esprimi bir keresinde Circus'ta Caligula'nın yerine başkanlık yaparken yapmıştım. İnsanlar dövüşeceği ilan edildiği halde gelmeyen, Güvercin adlı bir kılıç dövüşçüsüne sinirlendiklerinden bağırıp çağırıyorlardı; "Sabırlı olun arkadaşlar! Güvercin'inizi önce yakalayın hele, tüylerini ondan sonra yolarsınız!" dedim. Gerçekten güzel esprilerimiyse anlamıyorlardı.)

"Haydi Oyunlar'a devam edelim arkadaşlar," diye tekrarladım; bu sefer bağrışmalar kesildi. Oyunlar gayet iyi geçti. İki kılıç dövüşçüsü, birbirlerinin karnına aynı anda kılıç saplayarak birlikte can verdiler: Bu çok nadir görülür. Silahlarının bana getirilmesini emrettim ve onları erittirerek küçük bıçaklar yaptırdım; böyle küçük bıçaklar, sara nöbetlerine karşı bilinen en etkili tılsımlardır. Caligula'nın bu armağanı beğeneceğini biliyordum – kendisinin susturmayı başaramadığı kalabalığı yatıştırmamı bağışlarsa beğenirdi. Öyle korkmuştu ki Roma'dan kaçıp Antium yönünde dörtnala gitmişti; günlerce ortalıkta görünmedi.

Her şey yolunda gitti. Caligula muhteşem hastalığına dikkat çekmesini sağlayacak o küçük bıçakları beğendi; amfiteatrda neler olduğunu sorduğunda da kalabalığı uyardığımı, sadakatsizliğe ve nankörlüğe devam ederlerse kendisinin

onlara neler yapacağını anlattığımı söyledim. Bunu duyunca, asice bağırmayı kesip suçluluk duygusuyla ve korkuyla haykırmaya başladıklarını, bağışlanmak için yalvardıklarını söyledim. "Evet," dedi, "onlara fazla iyi davrandım. Artık hiç taviz vermemekte kararlıyım. Bundan sonra 'tavizsiz ve acımasız' olacağım." Bu kararını kendine hatırlatmak için, her sabah yatak odasındaki aynanın karşısında yüzüne korkutucu ifadeler vererek ve epey yankı yapan özel banyosunda ürkütücü şekilde bağırarak egzersiz yapmaya başladı.

Ona "Neden *ilahlığınızı* resmen ilan etmiyorsunuz?" diye sordum. "Onları hizaya getirmenin en iyi yolu bu!"

"İnsan kılığında yapmam gereken birkaç iş var hâlâ," diye karşılık verdi.

Bu işlerin ilki, İtalya ve Sicilya'daki tüm liman amirlerine belirli bir tonajı aşan tüm gemilerle kargolarına el koymalarını ve bu gemileri, yüklerini boşalttıktan sonra, savaş gemileri eşliğinde Napoli Körfezi'ne göndermelerini emretmekti. Bu emrin sebebini kimse anlayamadı. Caligula'nın Britanya'yı işgal etmeyi düşündüğü ve o gemileri asker taşımakta kullanmak istediği varsayıldı. Ama bu doğru değildi. Caligula, Baiae Körfezi'ni atla geçmesi ne kadar mümkünse, İmparator olmasının da o kadar mümkün olduğunu söyleyen Thrasyllus'u haklı çıkarmak istiyordu o kadar. 1000 tanesi yeni inşa edilmiş 4000 kadar gemiyi körfez boyunca, Puteoli iskelelerinden Bauli'deki villasına dek, çift sıra halinde dizdirdi. Gemilerin pruvaları dışa dönük, pupalarıysa birbirine yaslıydı. Caligula hedefi için fazla yüksek olan pruvaları alçaltttı, hepsinin dümenci platformlarını ve baş süslerini kestirdi; tayfalar bundan hiç hoşlanmadılar, çünkü her geminin baş süsü onun koruyucu ilahıydı. Sonra Caligula gemilere toprak döktürdü ve toprağı sulatıp düzleştirdi; böylece altı bin adım uzunluğunda, geniş, sağlam bir yol oluştu. Doğu'dan dönen gemileri de birbirine bağlatıp, her biri biner adımlık beş ada oluşturdu ve bunları yolla bağlantılandırdı.

Yol üzerinde çeşitli dükkânlar inşa ettirdi ve Roma'daki muhafız komutanlarına bu dükkânlara on gün içinde mal ve personel temin etmelerini emretti. Bir içme suyu sistemi ve bahçeler kurdurdu. Adaları köylere dönüştürdü.

Neyse ki bu hazırlıklar yapılırken hava güzeldi ve deniz dalgasızdı, cam gibiydi. Her şey hazır olunca Caligula, İskender'in zırh göğüslüğünü taktı (Augustus İskender'in yüzüğünü kullanmaya layık değilken, Caligula onun zırh göğüslüğünü kullandı), üstüne de altın işlemeli ve mücevherlerle kaplı bir mor ipek pelerin giydi; sonra Capitol'de saklanan, Julius Caesar'ın kılıcıyla Romulus'un ünlü savaş baltasını ve Aeneas'ın ünlü kalkanını (bu son ikisi sahteydi bence, ama o kadar eskiydiler ki asıllarından pek farkları kalmamıştı) alıp, başına da meşe yapraklı bir çelenk taç geçirdi. Neptün'ü yatıştırmak için adak adadıktan sonra –fok kurban etti, çünkü bu hayvanlar amfibidir–, Tanrılar onu kıskanmasın diye bir de tavuskuşu kurban etti; ardından Incitatus'a binip köprünün Bauli'deki ucundan, tırıs giderek ilerlemeye başladı. Arkasından bütün Muhafız süvarileri, onların arkasından Galya'dan getirilmiş büyük bir süvari birliği, onların da arkasından yirmi bin piyade geliyordu. Caligula, Puteoli civarındaki son adaya varınca borazancılarına hücum borusu çalmalarını emretti ve şehre yenilgiye uğramış bir düşmanı kovalarcasına hışımla daldı.

O gece ve ertesi günün akşamına kadar Puteoli'de kaldı; savaştan sonra dinleniyordu sanki. Akşamleyin, tekerleklerinde ve yan taraflarında altın plakalar bulunan bir zafer arabasıyla geri döndü. Arabayı Incitatus ve Caligula'nın onu törenle evlendirdiği Penelope adlı kısrak çekiyordu. Caligula'nın üstünde yine o göz alıcı kıyafet vardı; meşe yapraklı çelenk tacı defne yapraklı çelenk taçla değiştirmişti o kadar. Peşinden gelen uzun yük arabası kafilesi, güya ganimetlerle – zengin Puteolili tacirlerin evlerinden zorla alınmış mobilyalar, heykeller ve süslerle tepeleme doluydu. Caligula güç-

süz Doğu ülkelerinin krallarının iyi niyetlerini kanıtlamak için göndermekle yükümlü oldukları rehineleri ve bulabildiği tüm yabancı köleleri, vatanlarının geleneksel kıyafetlerini giydirip zincire vurdurarak, savaş esiri niyetine sergiledi. Nakışlı cüppeler giyip süslü arabalara binerek peşinden gelen arkadaşları, ona övgüler yağdırıyorlardı. Onların arkasından ordu, son olarak da bayram kıyafeti giymiş iki yüz bin kadar kişilik bir kalabalık geliyordu. Körfezi çevreleyen tepelerde sayısız şenlik ateşi yakılmıştı ve kalabalıktaki tüm askerlerle siviller birer meşale taşıyorlardı. Dünyanın en etkileyici ve en anlamsız gösterisiydi bu bence. Ama herkes bayıldı! Güneybatıdaki Misenum Burnu'nda bulunan bir çam ormanı, yangın çıkınca görkemli bir şekilde yandı. Caligula, Bauli'ye geri döner dönmez arabasından inip üç çatallı altın zıpkınını ve üstünde gümüşi balık ve yunus desenleri bulunan diğer mor pelerinini getirtti. Sonra kıyıda, köprünün yanında hazır bekleyen, sedir tahtasından yapılma beş mavnanın en büyüğüne bindi ve beş adanın en büyüğü olan, ortadaki adaya gitti; askerlerinin çoğu onu savaş gemileriyle takip ettiler.

Bu adaya inen Caligula ipekle kaplı bir platforma çıkıp, köprüden geçen kalabalığa nutuk çekmeye başladı. Nöbetçiler kalabalığı sürekli ilerlemeye zorladığından Caligula'nın sözlerinin birkaç cümlesinden fazlasını duyan olmadı, platformun etrafındaki arkadaşlarıyla –kendimi aralarında bulmuştum– en yakındaki savaş gemilerinde bulunan askerler –adaya inmelerine izin verilmemişti– hariç. Caligula, Neptün'e zincire vurulmaya savaşmadan razı olduğu için korkak dedi ve yakında o yaşlı Tanrı'ya daha da büyük bir ders vereceğine yemin etti. (Onu yatıştırmak için adak adadığını unutmuş gibiydi.) Yunanistan'a karşı düzenlediği talihsiz sefer sırasında Çanakkale Boğazı'nda köprü yaptıran İmparator Kserkses'le de dalga geçti. Kserkses'in ünlü köprüsünün şimdiki köprünün sadece yarısı kadar olduğunu ve onun ka-

dar sağlam olmadığını söyledi. Sonra da, sağlığına içmeleri için her askere iki altın sikke, kalabalıktaki herkese de beşer gümüş sikke vereceğini söyledi.

Tezahürat yarım saat sürdü; Caligula bundan tatmin olmuş gibiydi. Tezahüratı durdurdu ve vaat ettiği parayı oracıkta dağıttı. Kalabalıktaki herkes tekrar önünden geçmek zorunda kaldı ve para torbaları peş peşe getirilip boşaltıldı. İki saat sonra para kalmayınca, Caligula geciktiği için hayal kırıklığına uğrayan kişilere ilk gelen açgözlülerden intikam almalarını söyledi. Bu, kavga çıkmasına yol açtı tabii.

Sonra gelmiş geçmiş en eğlenceli gecelerden biri yaşandı; insanlar içip şarkı söylediler, eşek şakaları yaptılar, kavga ettiler ve gülüp eğlendiler. Caligula içince biraz fesatlaşırdı hep. Keşifçilerin ve Germen muhafızların başına geçip adada ve dükkânların önünde koşturarak insanları denize itti. Deniz dalgalı olmadığından sadece zilzurna sarhoşlar, hastalar, yaşlılar ve küçük çocuklar kendilerini kurtaramadılar. En fazla 200-300 kişi boğuldu.

Caligula gece yarısı civarı küçük adalardan birine denizden saldırdı, adanın iki yanındaki köprüyü çökertti ve ardından gemileri adaya vurdurdu; adadaki kaçış yolu kalmayan insanlar, ortadaki çok küçük bir alanda toplandılar. Nihai saldırıyı Caligula'nın gemisi yaptı. Ön üst güvertenin başında, üç çatallı zıpkınını sallayarak duran Caligula sağ kalan dehşete kapılmış insanlara saldırdı ve hepsini denize döktü. Bu deniz savaşında can verenler arasında, Caligula'nın zafer alayında sergilenen en ilginç kişi de vardı – Eleazar adındaki bu Parth rehine, dünyanın en uzun boylu insanıydı. Boyu üç metre otuz beş santimden fazlaydı. Ama gücü boyuyla orantılı değildi: Sesi deve böğürtüsü gibiydi, omurgası zayıftı ve geri zekâlı olduğu düşünülüyordu. Yahudiydi. Caligula onun cesedini tahnit ettirdi ve zırh giydirip, yatak odasının kapısının önüne koydurdu; amacı suikastçıları korkutup kaçırmaktı.

31. Bölüm

Bu iki günlük eğlencenin masrafı Devlet Hazinesi'yle Hükümdar Hazinesi'nin tamamen boşalmasına yol açtı. Üstüne üstlük Caligula gemileri sahipleriyle tayfalarına iade etmek yerine, köprünün tamir edilmesini emrettikten sonra Roma'ya dönüp başka işlerle ilgilendi. Korkak olmadığını kanıtlamak isteyen Neptün köprüye batı yönünden, şiddetli bir fırtına gönderip bin civarında gemiyi batırdı. Geriye kalan gemilerin çoğu da çapalarını sürükleyerek karaya vurdular. İki bin kadar gemi fırtınaya dayansa veya kıyıya götürülüp kurtarılsa da, geri kalanların yitirilmesi Mısır ve Afrika'dan tahıl getirecek gemi bulunamamasına yol açınca, Roma'da büyük bir kıtlık baş gösterdi. Caligula, Neptün'den intikam almaya yemin etti. Yeni para toplama yöntemleri, kurbanlarla arkadaşları veya onlara muhtaç kişiler hariç herkese son derece dâhice ve eğlenceli geliyordu. Örneğin para cezasına çarptırarak veya servetlerine el koyarak kendisine borçlandırdığı bütün genç adamları kölesi yapıp kılıç dövüşü okullarına gönderiyordu. Eğitildiklerinde de onları amfiteatrda ölümüne dövüştürüyordu. Onların beslenme ve barınma giderlerini karşılamak dışında bir masrafı olmuyordu: Köleleri olduklarından, onlara ödeme yapmıyordu. Öldürülürlerse mesele kapanıyordu. Galip gelirlerse, Caligula onları işleri benzer müsabakalar düzenlemek olan

magistralara –bu ayrıcalığı kurayla elde ediyorlardı– ve isteyen başka herkese açık artırmayla satıyordu. İnsanlar başlarını kaşımak veya burunlarını ovuşturmaktan başka bir şey yapmasalar bile, Caligula onları teklif vermiş sayıp köleleri absürd denebilecek kadar fahiş fiyatlardan satıyordu. Kaygıdan kafa sallamam başıma epey büyük bir iş açtı: Üç kılıç dövüşçüsü için toplam altı bin altın sikke ödemek zorunda kaldım. Ama açık artırma sırasında uyuyakalan, Aponius adlı magistra benden de şanssızdı. Caligula ona kimsenin beğenmediği kılıç dövüşçülerini sattı; Aponius'un göğsüne düşmüş başı ne zaman inip kalksa, Caligula onu teklif vermiş sayıyordu: Adamcağız uyanınca, hiç istemediği on üç kılıç dövüşçüsü için doksan bin altın sikke ödemesi gerektiğini öğrendi. Satın aldığım kılıç dövüşçülerinden biri gayet ustaydı, ama Caligula onun rakibi üstüne epey büyük bir bahis oynadı. Dövüş günü geldiğinde adamım ayakta zor duruyordu ve çabucak yenildi. Caligula onun yemeğine ilaç kattırmış meğer. Bu açık artırmalara birçok zengin adam katılıyordu ve epey büyük tekliflerde bulunuyorlardı; aslında kılıç dövüşçüsü satın almak istemiyorlardı, ama şimdi kesenin ağzını açarlarsa Caligula'nın sonradan onlara dava açıp hem paralarını hem de canlarını alması ihtimali azalırdı.

Kılıç dövüşçümün yenildiği gün ilginç bir şey oldu. Ben ağ ve üç çatallı zıpkın kullanan beş adama oynamıştım; Caligula ise onların rakibi olan, kılıç kalkanlı beş avcıya epey para yatırmıştı. Beş bin altın sikkelik bahis oynayan Caligula, beni de bin altın sikke yatırmaya zorlamıştı ve bu parayı gözden çıkarmıştım; çünkü dövüş başlar başlamaz, ağcıların kaybetmek için rüşvet aldıklarını anlamıştım. Caligula'nın yanında oturuyordum ve "Eh, kazanacaksınız gibi görünüyor, ama bence bu ağcılar ellerinden geleni yapmıyorlar," dedim. Avcılar ağcıların birer birer teslim olmasını sağladılar ve sonunda, beşi de yerde yüzükoyun yatarken, tepelerinde kılıçlarını kaldırarak durdular. Seyirciler ağcıların öldürül-

mesini istediklerini göstermek için başparmaklarını aşağı çevirdiler. Caligula Başkan olarak, bu tavsiyeye uyma ya da uymama hakkına sahipti. Tavsiyeye uymaya karar verdi. "Öldürün onları!" diye bağırdı. "Kazanmaya çalışmadılar!" Caligula'nın yenilirlerse canlarını bağışlayacağına gizlice söz verdiği ağcıların şansı yaver gitmemişti; onların üstüne bahis oynamaya zorlanan tek kişi de ben değildim – ağcılar kaybederlerse Caligula seksen bin altın kazanacaktı. Eh, bir tanesi kandırılmasına öyle sinirlendi ki tepesinde duran avcıya saldırıp onu yere serdi ve biraz ötede yatan üç çatallı zıpkınla ağı kapıp uzaklaşmayı başardı. İnanmayacaksınız ama, sonunda beş bin altın kazandım! Sinirlenen o ağcı önce arkaları dönük olan iki avcıyı öldürdü ve kendisine tezahürat yapan kalabalığı selamladıktan sonra, üstüne peş peşe saldıran diğer üç avcıyı da birer birer öldürdü. Sinirden ağlayan Caligula "Ah, bu tam bir canavar! Şuna bakın, gelecek vaat eden beş gencecik kılıç dövüşçüsünü o korkunç alabalık zıpkınıyla katletti!" dedi. Beş bin altın kazandım derken, bahsi iptal edecek kadar akıllıca davranmasam o parayı kazanırdım demek istemiştim. "Bir kişinin beş kişiyi öldürmesi adil değil," dedim.

Caligula şimdiye kadar hep Tiberius'un tam bir alçak olduğunu söylemiş ve herkesi de bunu söylemeye teşvik etmişti. Ama bir gün Senato'ya gelip onu uzun uzun övdü; Tiberius'un son derece yanlış anlaşılmış bir insan olduğunu ve kimsenin onun aleyhinde konuşmaması gerektiğini söyledi. "Ben İmparator olarak onu istediğim zaman eleştirme hakkına sahibim, ama sizin buna hakkınız yok. Hatta hıyanetten suçlusunuz. Geçen gün bir senatör konuşma yaparken, Tiberius'un ağabeylerim Nero'yla Drusus'u sahte suçlamalarla tutuklatıp öldürdüğünü söyledi. Bu ne saçma laf!" Sonra da, güya yaktığı kayıtlardan uzun alıntılar okudu. Senato'nun kendisinin ağabeylerinin aleyhindeki, Tiberius tarafından sunulan kanıtları sorgulamadığını ve ağabeylerini

Tiberius'un insafına teslim etmeye oybirliğiyle karar verdiğini kanıtladı. Hatta bazı senatörler, Caligula'nın ağabeylerinin aleyhinde gönüllü tanıklık yapmışlardı. Caligula dedi ki: "Eğer Tiberius'un size sunduğu kanıtların sahte olduğunu biliyor idiyseniz (ve onun sözüne güvendiyseniz), katil o değil sizsiniz; zalimliğinizle hainliğinizin suçunu ona atmaya da ancak o öldükten sonra cesaret ettiniz. Kanıtların doğru olduğunu düşünüyor idiyseniz, o zaman Tiberius katil değildi ve sizler ona çamur atmakla hıyanet suçu işliyorsunuz. Kanıtların sahte olduğunu ve Tiberius'un bunu bildiğini düşünüyor idiyseniz, o zaman siz de onun kadar katilsiniz ve üstüne üstlük korkaksınız." Kaşlarını çatarak ve elini sertçe sallayıp doğrama hareketi yaparak Tiberius'u taklit etmesi, hıyanet davalarını tüyler ürpertici bir şekilde hatırlattı; Tiberius'un sert sesini taklit ederek şöyle dedi: "İyi dedin Oğlum! Bu itlerin hiçbirine güvenemezsin; onlar ancak tekmelenmekten anlar. Baksana, Sejanus'a önce küçük bir İlah'mış gibi davrandılar, sonra da onu paramparça ettiler! Ellerine fırsat geçse sana da aynısını yaparlar. Hepsi de senden nefret ediyor ve ölmen için dua ediyor. Sana tavsiyem şu ki, sadece kendi çıkarlarını düşün ve hazzı her şeyden üstün tut. Kimse yönetilmeyi sevmez; ben de ancak bu pislikleri korkutarak mevkimi koruyabildim. Sen de aynısını yap. Onlara ne kadar kötü davranırsan, seni o kadar överler."

Caligula daha sonra hıyanet suçu için idam cezasını geri getirdi ve yaptığı konuşmanın derhal bronz bir levhaya yazılıp Senato'nun duvarına, Konsüllerin koltuklarının hemen yukarısına asılmasını emrettikten sonra çıkıp gitti. O gün Senato'da başka iş yapılmadı; hepimizin morali bozulmuştu. Ama ertesi gün Caligula'ya övgüler yağdırdık; onun açık sözlü, dini bütün bir hükümdar olduğunu söyledik ve oylama yaparak, onun merhametliliğinin şerefine her yıl adak adanmasına karar verdik. Başka ne yapabilirdik ki? Onun arkasında Ordu vardı, canımız onun iki dudağının

arasındaydı ve komplo kurup onu öldürecek kadar cesur ve akıllı biri çıkana dek, onun huyuna suyuna gitmekten ve olabilecek en iyi şeyi umut etmekten başka bir şey gelmezdi elimizden. Birkaç gece sonraki bir şölende Caligula birden çok tuhaf kahkahalar atmaya başladı. Niye güldüğünü kimse bilmiyordu. Yanında oturan iki Konsül, gülmesine sebep olan şeyi paylaşma nezaketini gösterir mi diye sordular. Bunun üzerine Caligula daha da yüksek kahkahalar attı ve gözlerinden yaş geldi. "Hayır," dedi boğulurcasına, "mesele bu zaten. Size hiç komik gelmez bence. Başımı sallasam ikinizin de boğazını şuracıkta kestirebilecek olmama gülüyordum."

Roma'nın en zengin yirmi adamına hıyanet davası açıldı. Duruşmadan önce intihar etmelerine fırsat verilmedi ve hepsi idama mahkûm edildi. Bunlardan birinin, üst düzey bir magistranın çok fakir olduğu ortaya çıktı. Caligula dedi ki: "Vay geri zekâlı! Niye zenginmiş gibi yapıyordu ki? Beni kandırdı. Ölmesine gerek yokmuş meğer." Hıyanetle suçlanıp da idam edilmeyen tek bir kişi biliyorum. Bu adam kuzenim Pulchra'ya dava açmış olan, ağzının iyi laf yapmasıyla bilinen Afer'di. Suçu evinin holündeki Caligula heykelinin üstüne, yirmi yedi yaşındaki İmparator'un daha şimdiden ikinci kez Konsül olduğunu yazmaktı. Caligula bunun hainlik olduğunu – Afer'in onun gençliğiyle dalga geçtiğini ve resmi yaş sınırının altındayken Konsül olmasını eleştirdiğini düşündü. Afer'e karşı özenle hazırladığı uzun konuşmayı Senato'nun karşısında, tüm belagat yeteneğini kullanarak yaptı; bütün jestlerini ve ses tonunu önceden titizce çalışmıştı. Dünyanın en iyi avukatı ve belagatçisi olmakla övünen Caligula, Afer'i suçlayıp parasına el koymaktan çok onu gölgede bırakmakla ilgileniyordu. Bunu fark eden Afer, onun savcılık dehasına hayran kalmış gibi yaptı. Kendisine yöneltilen suçlamaları teker teker ele alıp övdü ve "Evet, bu çürütülemez," "Kesinlikle haklı," "Tam bir ikilem," ve "Muhteşem bir dil hâkimiyeti!" gibi sözler mırıldandı. Caligula sözünü

bitirip muzafferce sırıtarak oturunca, Afer'e söyleyecek sözü olup olmadığı soruldu. Afer şöyle karşılık verdi: "Çok talihsiz olduğumu düşündüğümü söylemek istiyorum sadece. O lanet olası yazıyı yazdığım için bana haklı olarak sinirlenen İmparator'a karşı belagat yeteneğime az çok güvenmiştim. Ama Kader zarlarını aleyhimde attı. İmparator mutlak güce, aleyhimdeki çürütülemez kanıtlara ve sağ kalıp da yüz yaşına kadar uğraşsam bile erişebileceğimden bin kat fazla belagat yeteneğine sahip." İdama mahkûm edildi, ama ertesi gün cezası ertelendi.

Kader'in zar atmasından bahsetmişken – zengin taşralılar ne zaman Roma'ya gelseler Saray'da akşam yemeği yemeye ve sonrasında dostça kumar oynamaya davet edilirlerdi. İmparator'un şansı onları hem şaşırtır hem de canlarını sıkardı: Her seferinde Venüs atışı yapan Caligula onları soyup soğana çevirirdi. Evet, Caligula hileli zarlarla oynardı hep. Örneğin Konsülleri görevden aldı ve ağır para cezasına çarptırdı; Augustus'un Actium'da Antonius'a karşı kazandığı zaferin anısına her yıl düzenlenen festivali kutlamakla suçladı onları. Bunun ceddi Antonius'a hakaret olduğunu söyledi. (Bu arada Afer'i Konsül yaptı.) Festivalden birkaç gün önce, akşam yemeğinde bize Konsülleri her halükârda cezalandıracağını söylemişti: Festivali kutlamasalar, ceddi Augustus'a hakaret etmiş olacaklardı. Ganymede o sırada ölümcül bir hata yaptı. "Sen *cidden* zekisin canım!" diye haykırdı. "Elinden kurtulmaları mümkün değil. Ama o zavallı budalaların biraz olsun aklı varsa, festivali kutlarlar; çünkü Actium'daki zaferde en çok Agrippa pay sahibiydi ve o da senin ceddin olduğundan, Konsüller en azından senin üç atandan ikisini onurlandırmış olurlar."

Caligula dedi ki: "Ganymede, artık arkadaş değiliz."

"Ah," dedi Ganymede, "öyle deme canım! Seni gücendirecek bir laf etmedim, değil mi?"

"Masayı terk et," diye emretti Caligula.

Ganymede'in hatasının ne olduğunu hemen anladım. Çifte hata yapmıştı. Caligula'nın anne tarafından kuzeni olan Ganymede, Augustus'la Agrippa'nın torunu olsa da Antonius'un soyundan değildi. Onun bütün ataları Augustus'un ailesindendi. Dolayısıyla o konuda ağzını açmaması gerekirdi. Ayrıca Caligula soylu bir adam olmayan Agrippa'nın torunu olduğunun hatırlatılmasından hazzetmezdi. Ama Ganymede'e şimdilik ilişmedi.

Lollia'nın kısır olduğunu söyleyip ondan boşandı ve Caesonia diye bir kadınla evlendi. Bir Muhafız yüzbaşısının kızı olan bu kadın ne genç ne de güzeldi; sanırım bir fırıncıyla evliydi ve ondan üç çocuğu vardı. Ama Caligula kendisi de dahil olmak üzere kimsenin anlam veremediği bir şekilde onu çekici buluyordu. O kadına sırılsıklam âşık olmasının sırrını öğrenmek için gerekirse ona keman yayıyla işkence edeceğini söylerdi. Caesonia'nın onun gönlünü bir aşk iksiriyle kazandığı ve bu iksirin Caligula'yı delirttiği söyleniyordu. Ama bu sadece bir tahmin ve Caligula o kadınla tanışmadan çok önce delirmeye başlamıştı. Her halükârda, kadın ondan hamile kaldı ve baba olacağını düşünüp çok heyecanlanan Caligula dediğim gibi onunla evlendi. Caesonia'yla evlendikten kısa süre sonra, İlah olduğunu ilk kez resmen ilan etti. Capitolium Tepesi'ndeki Jüpiter tapınağına gitti. Yanında Apelles vardı. Caligula, Apelles'e "Hangimiz daha büyük İlah'ız – Jüpiter mi, ben mi?" diye sordu. Caligula'nın şaka yaptığını düşünen ve Jüpiter'e kendi tapınağında saygısızlık etmek istemeyen Apelles ne diyeceğini bilemedi. Caligula ıslık çalarak iki Germen'i çağırdı ve Apelles'i soydurup, Jüpiter heykelinin önünde kırbaçlattı. "Acele etmeyin," dedi Germenlere. "Ağır ağır kırbaçlayın ki iyice hissetsin." Apelles'i bayıltana dek kırbaçladıktan sonra, yüzüne kutsal su çarparak ayılttılar ve bu kez öldürene dek kırbaçladılar. Daha sonra Senato'ya mektuplar gönderen Caligula, kutsal olduğunu bildirdi ve "kardeşi Jüpiter'le

birlikte yaşaması için" hemen Jüpiter tapınağının yanına büyük bir mabet inşa edilmesini emretti. Buraya kendisinin üç katı büyüklüğünde bir altın heykelini diktirdi ve heykele her gün yeni kıyafetler giydirdi.

Ama kısa süre sonra Jüpiter'le tartıştı ve onu şöyle tehdit ettiği duyuldu: "Burada kimin efendi olduğunu anlayamazsan seni Yunanistan'a gönderirim." Sonra da Jüpiter özür dilemişçesine şöyle dedi: "Ah, berbat Capitolium Tepen senin olsun. Ben Palatium'a gideceğim. Oranın manzarası çok daha güzel. Orada kendime layık bir tapınak inşa edeceğim, seni kılıksız, yaşlı, sefil düzenbaz seni." Eskiden Suriye valisi olan, Vitellius adlı biriyle birlikte Diana tapınağına gittiğinde de tuhaf bir olay oldu. Vitellius Suriye'de iyi işler başarmıştı; orduyu cebri yürüyüşle Fırat'tan geçirerek, eyaleti işgal etmek üzere olan Parth Kralı'nı gafil avlamıştı. Dezavantajlı duruma düşen Parth Kralı ağır bir barış antlaşması imzalamak ve oğullarını rehin vermek zorunda kalmıştı. Caligula'nın köprüden arabasıyla geçerken, Parth Kralı'nın en büyük oğlunu yanında esir olarak tuttuğunu söylemeliyim. Eh, Caligula Vitellius'u kıskanıyordu ve onu idam edecekti; Vitellius uyarıma ve tavsiyelerime kulak vermemiş olsaydı (kendisi arkadaşımdı). Brindisi'ye gelip de kendisine gönderdiğim mektubu okuyunca, hemen Roma'ya gidip Caligula'yla görüştü ve onun ayaklarına kapanıp, İlah olduğunu söyleyerek ona taptı. Caligula henüz kutsallığını resmen ilan etmediğinden, onun samimi olduğunu düşündü. Vitellius onun yakın arkadaşı oldu ve bana duyduğu minneti çeşitli şekillerde sergiledi. Dediğim gibi, Caligula Diana tapınağında o Tanrıça'yla – heykelle değil, görünmez bir varlıkla konuşuyordu. Vitellius'a kendisinin de Diana'yı görüp görmediğini, yoksa yalnızca ay ışığını mı gördüğünü sordu. Huşuya kapılmışçasına tir tir titreyen ve gözlerini yerden ayırmayan Vitellius "Sadece siz Tanrılar birbirinizi görme ayrıcalığına sahipsiniz Lordum," dedi.

Caligula bu yanıttan hoşlandı. "O öyle güzel ki Vitellius; Saray'da sık sık rüyalarıma giriyor."

O aralar başım tekrar belaya girdi. Başta Caligula'nın benden kurtulmak için kumpas kurduğunu düşündüm. Bunun doğru olup olmadığından hâlâ emin değilim. Eskiden birlikte sık sık kumar oynadığım bir tanışım, sahte vasiyet yazıp beni tanık olarak göstermiş ve mühür damgamın sahtesini yaptırıp vasiyette kullanma zahmetine girmişti. Mühür damgamın akik taşının kenarındaki küçük kırığı neyse ki fark etmemişti; bu kırığın balmumunda hep izi kalırdı. Durup dururken sahtekârlığa yataklık etmekle suçlanıp mahkemeye çıkarılınca, bir askere gizlice rüşvet verip arkadaşım Vitellius'tan yardım istedim; onun canını nasıl kurtardıysam, kendisinin de benim canımı kurtarması için yalvardım. Vakayı inceleyen Caligula'ya kırıktan bahsetmesini ve gerçek mührümü sahte vasiyette kullanılan mührle karşılaştırmasını söyledim. Ama bunu yalnızca ima etmeli ve Caligula'nın mühürleri karşılaştırmayı bizzat akıl ettiğini düşünmesini sağlamalıydı. Vitellius bu işi gayet iyi halletti. Kırığı fark eden Caligula gözlerinin keskinliğiyle övündü ve beni beraat ettirdi; bundan sonra arkadaşlarımı iyi seçmemi söyleyerek beni uyardı. Sahtekârın elleri uyarı niyetine kesilip boynuna asıldı. Ben suçlu bulunsam kellemi kaybedecektim. Caligula o akşam yemekte söyledi bunu.

"İlahların en merhametlisi," diye karşılık verdim, "canımla neden bu kadar ilgilendiğinizi anlamıyorum."

Yeğenler amcalarının kendilerine yağ çekmesinden hoşlanırlar. Keyfi biraz yerine gelen Caligula masadakilere göz kırpıp bana "Peki bu gece canına ne değer biçtiğini sorabilir miyim?" diye sordu.

"Hemen söyleyeyim: Bir metelik."

"Neden bu kadar az?"

"Her canın belirli bir ederi vardır. Julius Caesar'ın ailesinin, onu tutsak eden ve öldürme tehdidinde bulunan

korsanlara ödediği fidye altı üstü yirmi bin altındı – gerçi korsanlar başta çok daha fazlasını istemişlerdi. Yani Julius Caesar'ın canının gerçek ederi yirmi bin altından fazla değildi. Karım Aelia bir keresinde haydutların saldırısına uğramıştı, ama onlara sadece elli altın değerinde bir ametist broş vererek canını kurtardı. Yani Aelia'nın canı sadece elli altın ediyordu. *Benim* canımıysa, tahminimce aşağı yukarı yarım gramlık bir akik parçası kurtardı. O kalitede akikle gümüşün değeri aşağı yukarı aynıdır. Dolayısıyla o kırık parça bulunabilse (ki zor olurdu) ve ona bir alıcı bulunabilse (ki bu daha da zor olurdu), ederi bir gümüş paranın kırkta biri kadar, yani bir metelik olurdu. Dolayısıyla hayatım tam bir metelik değerindedir..."

"*Yani alıcı bulabilirsen,*" diye gürledi Claudius; kendi espri yeteneğine hayran kalmıştı. Hepimiz nasıl da güldük! Bundan sonra, çok uzun süre boyunca Saray'da bana Tiberius Claudius yerine "Teruncius" Claudius dendi. Teruncius, Latincede metelik anlamına gelir.

Caligula'nın kendisine tapılması için rahiplere ihtiyacı vardı. Kendi kendisinin Yüksek Rahibiydi; astları da bendeniz, Caesonia, Vitellius, Ganymede, on dört eski Konsül ve Caligula'nın soylu arkadaşı olan Incitatus adlı attı. Bu astlardan her biri, bu onurlu mevkiye sahip olmanın karşılığında seksen bin altın sikke ödemek zorundaydı. Caligula, Incitatus'un bu parayı toplamasına yardım etmek için, İtalya'daki tüm atlara onun adına yıllık vergi koydu; vergisi ödenmeyen atlar mezbahaya gönderilecekti. Caesonia'ya da yardım eden Caligula, tüm evli erkeklerin karılarıyla yatma ayrıcalığına sahip olmak için Caesonia'ya vergi ödemeleri gerektiğini ilan etti. Ganymede, Vitellius ve diğerleri zengin adamlardı; her ne kadar içlerinden bazıları seksen bin altını kısa sürede toplamak için bazı gayrimenkullerini zararına satmak zorunda kalsalar da yoksul olmadılar. Zavallı Claudius içinse aynı şey söylenemezdi. Caligula daha önce beni

tongaya getirip kılıç dövüşçüleri sattığından ve Saray'da kalma ayrıcalığı için benden epey para aldığından, elimde sadece otuz bin altın sikke kalmıştı; Capua'daki küçük villamla, annemden kalan evin dışında gayrimenkulüm de yoktu. Caligula'ya otuz bin altını verdim ve o gece akşam yemeğinde, gayrimenkullerimi hemen satışa çıkaracağımı ve alıcı bulur bulmaz borcumun kalanını ödeyeceğimi söyledim. "Satacak başka şeyim yok," dedim. Caligula bunu çok komik buldu. "Satacak hiçbir şeyin yok mu? Peki ya üstündeki giysiler?"

Geri zekâlı rolü yapmamın en iyisi olduğunu çoktan öğrenmiştim. "Tanrı aşkına," dedim, "onları tamamen unutmuşum. Onları bu masadakilere benim için açık artırmayla satar mısınız? Dünyanın en iyi müzayedecisi sizsiniz ne de olsa." Tamamen soyundum ve hemen önümü bir peçeteyle örttüm. Caligula sandaletlerimi iki yüz altına, togamıysa bin altına sattı; her seferinde sevincimi abartılı bir şekilde ifade ediyordum. Caligula tüm giysilerimi sattıktan sonra, peçeteyi de satmak istedi. Dedim ki: "Elimde kalan bu son paçavranın borcumun geri kalanını ödememe yetecek kadar para getireceğini bilsem, onu elden çıkarmama utangaçlığım bile mâni olamazdı. Ama maalesef utangaçlığıma bile baskın çıkan bir şey engelliyor beni."

Caligula kaşlarını çattı. "Neymiş o? Utangaçlığa baskın çıkan şey nedir?"

"Size duyduğum saygıdır Caesar. Bu sizin peçeteniz. Bu mükemmel sofrada kullanmama yüce gönüllülükle izin verdiğiniz bir peçete."

Bu küçük numaram borcumu sadece üç bin altın azalttı. Ama Caligula'yı yoksulluğuma ikna etti.

Odalarımı ve sofradaki yerimi bir süreliğine terk edip, annemin eski hizmetçisi Briseis'in yanına yerleşmek zorunda kaldım; bu yaşlı kadın, alıcı çıkana kadar evle ilgileniyordu. Calpurnia orada benimle kalmaya başladı ve inanır mısınız, o sevgili kız kendisine kolyeler, ipek maymunları ve ipek el-

biseler yerine verdiğim parayı harcamamıştı ve bana borç vermeyi teklif etti. Dahası, sığırlarım ölmemiş ve tahıl yığınlarım yanmamış meğer. Calpurnia beni kandırıp onları iyi fiyattan satmış ve gelen parayı acil durumlar için ayırmış. O parayı –iki bin altındı–, kâhyamın imzaladığı ayrıntılı faturayla birlikte bana verdi. Bu sayede gül gibi geçindik. Ama çok fakir görünmek istediğimden, her gece elimde testiyle ve tahtırevana binmek yerine baston kullanarak tavernalara gidip şarap alıyordum.

Yaşlı Briseis şöyle derdi: "Claudius Efendi, herkes beni annenin azat ettiğini sanıyor. Oysa bu doğru değil. Sen büyüyüp Efendi olunca senin kölen oldum ve beni annen değil sen azat ettin, değil mi?"

Şöyle karşılık verirdim: "Elbette Briseis. Günün birinde gerçeği açıklayacağım." O sevgili ihtiyar, hayatını tamamen bana adamıştı. Dört odada birlikte yaşıyorduk, bir de ayak işlerini yapan yaşlı bir köle kalıyordu bizimle ve durumumuz göz önüne alındığında gayet mutluyduk.

Caesonia'nın, Caligula'yla evlendikten bir ay sonra kızı oldu. Caligula kızının dâhi olduğunu söyledi. Kızını Jüpiter heykelinin dizlerine yatırdı, Jüpiter'i onun manevi babası yapmak istercesine, –Jüpiter'le tartışmasından önceydi bu–; sonra da kızı Minerva heykelinin kucağına koydu ve o Tanrıça'nın mermer memesini bir süre emdirdi. Kızına sonradan Tanrıça Panthea olan müteveffa kız kardeşi Drusilla'nın adını verdi. Bu çocuk da rahibe oldu. Caligula kızının rahibeliğe giriş parasını toplamak için halka zavallıca bir şekilde yalvararak, fakirliğinden ve baba olmanın getirdiği masraflardan dem vurdu ve Drusilla Fonu diye bir fon oluşturdu. Her sokağa üstünde "Drusilla'nın Yiyeceği", "Drusilla'nın İçeceği" ve "Drusilla'nın Drahoması" yazan bağış kutuları koydurdu ve yanlarına Muhafızlar dikti; Muhafızların önünden geçen herkes korkudan bir iki bakır para bağışta bulunuyordu.

Caligula'nın çok sevdiği küçük Drusilla'sı, tıpkı onun gibi büyümüş de küçülmüş bir çocuk oldu. Ona "sarsılmaz azmini" aşılamaktan büyük haz alan Caligula, çocuğu yürümeyi ve konuşmayı öğrenmeye başlar başlamaz eğitmeye girişti. Onu yavru kedilerle köpeklere işkence etmeye ve birlikte oyun oynadığı çocukların gözlerine sivri tırnaklarıyla saldırmaya teşvik etti. Kızının gelecek vaat ettiğini gördükçe "Benim kızım olduğun nasıl da belli güzelim," diyordu kıkırdayarak. Bir keresinde de yanımda kızının üstüne eğilip gülümseyerek "İlk cinayetini işlediğinde seni Tanrıça yapacağım Kıymetlim; zavallı yaşlı büyük amcan Claudius'u öldürsen bile fark etmez," dedi.

O küçük iblis "Anneciğimi öldürürsem beni Tanrıça yapar mısın?" diye peltek peltek sordu. "Anneciğimden nefret ediyorum."

Caligula'nın tapınağı için yaptırdığı altın heykel de epey masraflı olmuştu. Caligula o parayı toplamak için, Yeni Yıl armağanlarını Saray'ın ana kapısında kabul edeceğini ilan etti. O gün gelince de Muhafızlarını gruplar halinde Şehir sokaklarına gönderip, insanları kılıç zoruyla Palatium Tepesi'ne getirtti ve üzerlerindeki tüm parayı bu iş için getirilmiş büyük fıçılara bırakmaya zorladı. İnsanlara, Muhafızlardan kaçmaya kalkarlarsa veya üzerlerinde tek bir metelik bile kalırsa hemen öldürülecekleri söylendi. Akşam olduğunda iki bin büyük fıçı dolmuştu.

Caligula o aralar Ganymede, Agrippinilla ve Lesbia'ya şöyle dedi: "Kendinizden utanmalısınız, tembel asalaklar sizi. Hayatınızı kazanmak için ne yapıyorsunuz? Parazitten başka bir şey değilsiniz. Roma'daki bütün erkeklerle kadınların beni geçindirmek için gece gündüz çalıştıklarından haberiniz yok mu? En sefil hamallarla en fakir orospular bile kazançlarının sekizde birini bana veriyorlar."

Agrippinilla dedi ki: "İyi de hepimizi çeşitli bahanelerle soyup soğana çevirdin kardeşim. Gözün doymadı mı?"

"Ne doyması? Kesinlikle hayır. Miras kalan para, alın teriyle kazanılan paraya benzemez. Sizleri çalıştıracağım."

Caligula daha sonra Senato'da el ilanları dağıtarak, belirli bir gecede Saray'da son derece seçkin ve kaliteli bir genelev açılacağını, burada en soylu kişilerin her türden eğlenceyi sunacaklarını ilan etti. Giriş ücreti sadece bin altın sikkeydi. İçkiler bedavaydı. Agrippinilla'yla Lesbia, Caligula'nın rezil teklifine maalesef pek itiraz etmediler; hatta çok eğleneceklerini düşündüler. Ama müşterilerini seçme hakkına sahip olmakta ve Caligula'nın yüksek komisyon almamasında direttiler. Hiç istemesem de bu işe bulaştırıldım; komik kıyafetli kapıcı oldum. Maske takan ve sesini değiştiren Caligula genelev patronu rolüne soyundu; müşterilerini yolmak için her olağan yolu denedi. İtiraz eden müşterileri kapı dışarı etmem için çağrılıyordum. Bacaklarım pek işe yaramasa da kollarım epey güçlüdür, çoğu erkeğinkinden güçlüdür: Yalpalayarak, topallayarak çıkagelmem ve müşterileri tutmayı başardığımda acı kuvvetim karşısında hayrete kapılmaları insanları epey eğlendirdi. Caligula, Homeros'un şu dizelerini teatral bir sesle okuyordu:

> Vulcan görevini yerine getirirken sakarca
> Gökyüzü sarsılır dinmek bilmeyen kahkahalarla.

İlyada'nın ilk cildinden bir pasajdır bu; o kısımda topal Tanrı, Olympos'ta topallayarak dolanır ve diğer bütün Tanrılar ona güler. Bir keresinde, Lesbia'nın kocasını yere yatırıp döverken –bu şekilde intikam alma fırsatı sık geçmiyordu elime–, doğrulup

> Sonra topal zanaatkâr doğrulup örsünün başından
> İri göbeğiyle, çarpık bacaklarıyla, yürüdü yan yan.

dedim ve topallayarak içki masasına gittim. Bunu çok eğlenceli bulan Caligula, "dinmek bilmeyen kahkahalar" pasajından hemen önceki iki dizeyi okudu:

Boyun eğersen, Gök Gürültüsü Tanrısı memnun kalır,
O Lütufkâr Tanrı hoşnut edilmeye bayılır.

Caligula bundan sonra bana Vulcan demeye başladı; bu lakabı kazanmama sevindim, çünkü onun kaprislerinden az çok koruyordu beni.

Sonra Caligula aramızdan usulca ayrılıp maskesini çıkardı ve geri döndü; Saray avlusundan gelip, beni önüne diktiği kapıdan girdi. Olanları görünce epey şaşırıp afallamış gibi davrandı ve yine Homeros'tan alıntı yaptı – bu kez Odysseus'un saray kadınlarının davranışları karşısında utanca ve öfkeye kapıldığı kısmı alıntıladı:

Böylece uzanıp büyük çadırın girişinde,
Şehvet sahnelerini inceledi dikkatli gözlerle,
Ahlaksızlar gecenin hazlarına kapılırken
Neşeyle, güzel kadınlar fahişelik yaparken.
Bu yeni rezalet doldurdu kalbini öfkeyle,
Bıraktı düşüncelerini çelişkide.
Hemen kendi kanlarıyla söndürüp suçluların ateşini
Bu rezilliğe son mu vermeliydi;
Yoksa göz mü yummalıydı akranlarının şehvete
Son bir kez kapılıp kendilerini küçük düşürmesine;
Kabaran kalbinde hiddet dalgalanıyor mırıldanarak;
Dişi mastının yavrularının tepesinde hırlayarak
Yabancı seyise havlaması gibi: Geri çekiliyor
Göğsünü sıkıştıran hiddet, gök gürültüsü fısıldıyor.
"Zavallı, acı çeken yürek," diye haykırdı, "dayan,
Hiddetini dizginle ve incinen gururunun acısına katlan!
Göğüs gerebileceği en büyük elem metanetinin
Cesur ortaklarını on yıllık emeğinin
Korkunç Tepegöz'ün yemesiydi: O zaman ben
Sabrım ve basiretim sayesinde kurtulmuştum ölümden."

"'Tepegöz'ün yerine 'Tiberius'u koyun," diye açıkladı. Sonra el çırpıp Muhafızları çağırdı; koşar adım geldiler. "Hemen Cassius Chaerea'yı çağırın!" Cassius getirilince Caligula dedi ki: "Cassius, yaşlı kahraman, sen ki çocukluğumda savaş atımdın ve en eski, en sadık aile dostumsun; böyle üzücü ve rezil bir manzara gördün mü hiç? Kendi Saray'ımda, iki kız kardeşim vücutlarını senatörlere satıyorlar, amcam Claudius da kapıda bilet satıyor! Ah, zavallı annemle babam sağ olup da bunu görseler ne derlerdi!"

"Hepsini tutuklayayım mı Caesar?" diye sordu Cassius hevesle.

Hayır, göz yumacağım akranlarımın şehvete
Son bir kez kapılıp kendilerini küçük düşürmesine

diye karşılık verip iç geçiren Caligula, anne mastif gibi hırladı. Cassius'a Muhafızları götürmesini söyledi.

Saray'da daha sonra da orjiler düzenlendi ve Caligula her seferinde senatörlerin karılarıyla kızlarını, Agrippinilla'yla Lesbia'ya yardım etmeleri için getirmelerini emretti. Ama Caligula yine para sıkıntısı çekince, Galya'ya gidip orada çözüm aramaya karar verdi.

Önce bütün düzenli alaylardan topladığı müfrezelerle ve zorla askere aldığı olabildiğince çok adamla, büyük bir ordu kurdu. İtalya'dan yola çıktığında, ordusunda yüz elli bin asker vardı; Galya'ya vardığındaysa, ordudaki asker sayısı iki yüz elli bine çıkmıştı. Caligula bu muazzam orduyu silahlandırıp giydirmenin masrafını, içinden geçtiği şehirlerden karşılıyordu: Bu şehirlerden yiyecek de temin ediyordu. Bazen dörtnala önden gidiyor ve orduyu kendisine yetişmesi için en az kırk sekiz saat yürümeye zorluyordu; bazense günde sadece bir iki mil katediyor ve sekiz adamın taşıdığı tahtırevanında manzaranın tadını çıkarırken, sık sık durup çiçek topluyordu.

Karargâh kurmayı düşündüğü Lyons'un yöneticilerine, Galya'daki tüm memurlara ve Ren eyaletlerindeki, yüzbaşıdan yüksek rütbeli tüm askerlere mektuplar gönderdi. Onun çağrısına uyanlardan biri, sevgili ağabeyim Germanicus'un en değer verdiği subaylarından olan Gaetulicus'tu; son birkaç senedir Yukarı Eyalet'teki dört alayın komutanıydı. Hafif cezalar verme ve disiplini korkudan çok sevgide temellendirme geleneğine uyduğundan, askerler onu çok seviyordu. Aşağı Eyalet'teki, kayınpederi Apronius'un komutasındaki askerler tarafından da çok seviliyordu – Gaetulicus, kayınbiraderim Plautius'un güya pencereden attığı Apronia'nın kız kardeşlerinden biriyle evlenmişti. Sejanus'un sonunun gelmesinden sonra Tiberius tarafından idam edilecekti, çünkü kızını Sejanus'un oğluyla evlendireceğine söz vermişti; ama İmparator'a cesurca bir mektup yazarak canını kurtarmıştı. *Komutan olarak kalmasına izin verildiği sürece* hem kendisinin hem de askerlerinin sadakatine güvenilebileceğini söylemişti. Tiberius ona ilişmemekle akıllılık etmişti. Ama Caligula, Gaetulicus'un popülerliğini kıskandığından, neredeyse gelir gelmez onu tutuklattı.

Caligula beni bu sefere davet etmediğinden, olanları kaçırdım ve ayrıntılarıyla yazamıyorum. Bildiğim tek şey, Ganymede'le Gaetulicus'un kumpasla suçlandıkları – Ganymede hükümdar olmayı hedeflemekle, Gaetulicus da ona yataklık etmekle suçlandı ve ikisi de yargılanmadan idam edildiler. Lesbia'yla Agrippinilla'nın da (Agrippinilla'nın kocası geçenlerde ödemden ölmüştü) kumpasta yer aldıklarına hükmedildi. Afrika açıklarındaki, Kartaca civarındaki bir adaya sürgün edildiler. Bu çok sıcak ve kurak iklimli adanın halkının tek geçim kaynağı sünger avcılığıydı; Caligula, Lesbia'yla Agrippinilla'ya sünger avcılığını öğrenmelerini, çünkü artık onlara bakamayacağını söyledi. Ama adaya gönderilmelerinden önce onlara bir görev verdi: Ganymede'in küllerinin konduğu kabı ta Lyons'dan Roma'ya dek, silahlı

muhafızlar eşliğinde yürüyerek, koltukaltlarında sırayla taşımaları gerekiyordu. Caligula, Senato'ya gönderdiği tumturaklı mektupta, o ikisini Ganymede'le ısrarla zina yaptıkları için cezalandırdığını açıkladı. Çok merhametli olduğu için onların canını bağışladığını söyleyerek kendini övdü. Oysa fahişeden beter olduklarını kanıtlamışlardı: Hiçbir dürüst fahişe, cinsel ilişkiye girmek için onlar kadar çok para istemezdi!

Yeğenlerime üzülmem için sebep yoktu. Kendi çaplarında Caligula kadar kötüydüler ve bana çok kötü davranmışlardı. Agrippinilla üç yıl önce doğum yaptığında, Caligula'dan çocuğuna isim bulmasını istemişti. Caligula "Ona Claudius adını ver; büyüyünce çok güzel olur kesin," dedi. Agrippinilla öyle sinirlendi ki, az kalsın Caligula'ya vuracaktı; bunun yerine çabucak dönüp bana doğru tükürdü – sonra da hüngür hüngür ağlamaya başladı. Bebeğe Lucius Domitius* adı verildi. Lesbia bana dikkat etmeyecek ya da bir mekândaki varlığımı yok sayacak kadar kibirliydi. Onunla ne zaman dar bir geçitte karşılaşsam, hiç yavaşlamadan dosdoğru ortadan gider ve beni duvara yaslanmaya zorlardı. Sevgili ağabeyimin çocukları olduklarını ve Agrippina'ya onları korumak için elimden geleni yapacağıma söz verdiğimi hatırlamakta zorlanıyordum.

Bana küçük düşürücü bir görev verildi; dört eski Konsül'den oluşan bir elçi heyetinin başında Galya'ya gidip, Caligula'yı komployu engellediği için kutlamam gerekiyordu. Çocukluğumdan beri ilk kez Galya'ya gidecektim ve bunu hiç istemiyordum. Yolculuk masrafları için Calpurnia'dan borç almak zorunda kaldım, çünkü villamla evime henüz alıcı bulamamıştım; Caligula'nın beni gördüğüne sevinip sevinmeyeceğini de bilmiyordum. Ostia'dan gemiye binip Marsilya'da indim. Caligula yeğenlerimi sürgün ettikten sonra, yanlarında getirdikleri mücevherlerle takıları açık

* Sonradan İmparator Nero olarak tanındı.–R. G.

artırmayla satmış meğer. Bunlardan epey para elde edince, yeğenlerimin kölelerini de satmış; ardından da azat edilmiş kölelerini, hâlâ köle olduklarını söyleyerek satmış. Açık artırmaya "Evet, bunlar İmparator'un kız kardeşinindi. Bizzat İmparator'dan satın aldım!" diyerek övünmek isteyen zenginler katılmış. Bu Caligula'ya yeni bir fikir verdi. Eskiden Livia'nın kaldığı eski Saray artık kullanılmıyordu. Değerli mobilyalarla, tablolarla ve Augustus'un eşyalarıyla doluydu. Caligula bütün bunların Roma'dan getirilmelerini emretti ve Lyons'a çabucak, zarar görmeden getirilmelerinden beni sorumlu tuttu. "Denizyoluyla değil, karayoluyla gönder. Neptün'le aram açık," diye yazdı. Mektup yola çıkmamdan önceki gün elime geçtiğinden, bu işi Pallas'a devrettim. Bütün yedek atlarla yük arabalarının Caligula'nın ordusu tarafından kullanılması bir sorundu. Ama emir Caligula'dan geldiğinden, gerekli atlarla arabaların bir şekilde bulunması gerekiyordu. Pallas Konsüllere gidip Caligula'nın emirlerini gösterdi. Konsüller posta arabalarıyla fırıncı arabalarını ve tahıl değirmenlerini döndüren atları bu işe tahsis etmek zorunda kalınca, halk epey sıkıntıya düştü.

Caligula bir mayıs akşamı, günbatımından hemen önce Lyons köprüsünde oturup yerel nehir tanrısıyla hayali bir konuşma yaparken, uzaktan geldiğimi gördü.
Tahtırevanı üstündeki zar tahtasından tanıdı: [MS 40
Uzun yolculuklarda kendi kendime zar atarak vakit geçiririm. Caligula öfkeyle seslendi: "Hey, beyefendi, arabalar nerede? Neden arabaları getirmedin?"

"Tanrı Majesteleri'nden razı olsun!" diye seslendim. "Arabalar maalesef birkaç gün sonra gelecek. Karayoluyla, Ceneviz üstünden geliyorlar. Ben ve meslektaşlarımsa denizyoluyla geldik."

"Öyleyse denizyoluyla geri döneceksin adamım," dedi. "Buraya gel!"

Köprüye vardığımda, iki Germen asker beni tahtırevanımdan yaka paça indirip orta kemerin üstündeki korkuluk

duvarına, sırtım nehre dönük şekilde oturttular. Caligula koşarak gelip beni itti. Havada iki ters takla attım ve bana 300 metre gibi gelen bir yükseklikten nehre düştüm. Kendi kendime şöyle düşündüğümü hatırlıyorum: "Lyons'da doğdun, Lyons'da öleceksin!" Rhône Nehri oldukça soğuk, derin ve akıntılıdır. Ağır togam kollarımla bacaklarıma yapışsa da su yüzeyinde kalmayı ve aşağı yukarı yarım mil ötede, köprüden görülmeyecek bir yerde, teknelerin arasından kıyıya çıkmayı her nasılsa başardım. Yürüdüğümden çok daha iyi yüzerim: Kollarım güçlüdür, ayrıca egzersiz yapamadığımdan ve boğazıma düşkün olduğumdan epey kilolu olduğum için mantar gibi su üstünde kalırım. Caligula ise yüzme bilmiyordu.

Birkaç dakika sonra topallayarak geldiğimi görünce şaşırdı, pis kokulu çamurla kaplı olduğumu görünce de kahkahayı bastı. "Nerelerdeydin Vulcancığım?" diye seslendi.

Hemen şu karşılığı verdim:

Gök Gürültüsü Tanrısı'nın gücünü hissettim
Sonsuz yükseklikten tepetaklak düştüm.
Hızlı girdaplarda gün boyu savruldum
Toprağa ancak güneş batınca kavuştum.
Soluksuzca yığılıp kaldım, başım dönerken bayıldım
Sinthialılar tarafından Lemnia kıyısında bulundum.

"Lemnia'nın yerine 'Lyon'u koyun," dedim.

Caligula korkuluk duvarında oturuyordu, üç elçiyse önünde yan yana yere kapaklanmışlardı. Caligula ikisinin enselerine basarken, üçüncüsünün kürek kemiklerinin arasına kılıcını dayamıştı; Lesbia'nın kocası olan bu adam ağlayarak merhamet dileniyordu. "Claudius," diye inledi sesimi duyunca, "İmparator'a bizi serbest bırakması için yalvar: Biz sadece kendisini tüm kalbimizle kutlamaya geldik."

"Ben kutlanmak değil, arabalar istiyorum," dedi Caligula.

Homeros'un sanki tam da bu an için yazdığı bir pasajı alıntıladım. Lesbia'nın kocasına dedim ki:

Sabırlı ol ve itaat et,
Seni sevsem de, Jüpiter kolunu uzatırsa,
Bir şey yapamam yasını tutmaktan başta.
Hangi babayiğit sana yardım etmeye kalkabilir
Veya yüce Jüpiter'e el kaldırabilir?"

Caligula bundan çok hoşlandı. Kendisine yalvaran üç elçiye dedi ki: "Canlarınızın ederi nedir sizce? Adam başı elli bin altın sikke?"

"Ne dersen kabulümüzdür Caesar," diye yanıtladılar usulca.

"Öyleyse Roma'ya gider gitmez bu parayı zavallı Claudius'a ödeyin. Hazırcevaplığıyla canınızı kurtardı." Sonra kalkmalarına izin verdi ve bana üç ay içinde 150.000 altın ödemeye söz verdirdi. Caligula'ya dedim ki: "Yüce gönüllü Caesar, sizin paraya benden daha çok ihtiyacınız var. Bana ödeme yaptıklarında, minnettarlığımı göstermek için size yüz bin altın sikke vermeme izin verir misiniz? Bu armağanımı kabul ederseniz bende elli bin altın kalır, bu da rahiplik ücretini ödememe yeter. O borç gece gündüz aklımdan çıkmıyor."

"Senin içini rahatlatacak her şey kabulümdür!" dedi ve bana Altın Metelik lakabını taktı.

Böylece Homeros sayesinde kurtuldum. Ama Caligula birkaç gün sonra beni, bir daha Homeros'tan alıntı yapmamam yönünde uyardı: "O çok abartılmış bir yazar. Şiirlerini toplatıp yaktıracağım. Neden Platon'un felsefi tavsiyelerini pratiğe geçirmeyeyim ki? *Devlet*'i bilir misin? Platon'un o kitapta takdire şayan savları vardır. Platon ideal devletinde hiç şair olmaması gerektiğini savunur: Hepsinin yalancı olduğunu söyler ki haklı."

"Başka şairlerin de şiirlerini yaktıracak mısınız peki Kutsal Majesteleri?" diye sordum.

"Ah, evet, kesinlikle. Abartılan bütün şairlerin şiirlerini yaktıracağım. Vergilius'tan başlayarak. O sıkıcı biri. Homeros olmaya çalışıyor ve başaramıyor."

"Peki ya tarihçiler?"

"Evet, Livius. O daha da sıkıcı. Vergilius olmaya çalışıyor ve başaramıyor."

32. Bölüm

Caligula son hazırlanan resmi mülk envanterini istedi ve bunu inceledikten sonra Galya'nın tüm zenginlerini Lyons'a çağırdı; Saray malları Roma'dan geldiğinde, onları iyi fiyattan satmak istiyordu. Açık artırma başlamadan hemen önce konuşma yaptı. Muazzam yükümlülükleri olan, zavallı, iflas etmiş biri olduğunu, ama bu eyaletteki sevgi dolu dostlarının ve müteşekkir müttefiklerinin, onun mali sıkıntısından istifade etmekten İmparatorluğun iyiliği için imtina edeceklerine inandığını söyledi. İçi kan ağlayarak satışa çıkarmak zorunda kaldığı aile yadigârlarının gerçek değerlerinden düşük teklif vermemeleri için yalvardı.

Caligula tüm belli başlı müzayedecilik hilelerini öğrenmesinin yanı sıra, konuşmalarını taklit ettiği pazar satıcılarının kapasitesini aşan birçok iyi hile icat etmişti. Örneğin aynı malı farklı farklı kişilere, her seferinde farklı şekilde tanıtarak, niteliğiyle kullanışlılığından ve geçmişinden her seferinde farklı şekilde bahsederek satıyordu. "Gerçek değer"den kastı da, teklifçilerin "duygusal değer"i hesaba katmalarını beklemesiydi ki bu değerin malın piyasa değerinin yüz katı olduğu ortaya çıkıyordu hep. Örneğin şöyle derdi: "Bu büyük dedem Marcus Antonius'un en sevdiği koltuğuydu" – "İlah Augustus düğününde bu bardaktan şarap içmişti" – "Bu elbiseyi kız kardeşim Tanrıça Panthea, Kral

Herodes Agrippa'nın tahliye edilmesinin şerefine düzenlenen kutlamada giymişti" – vs. Ayrıca "kör kelepirler" adını verdiği, bezle sarmalanmış küçük mallar da satardı. Eski bir çift sandaleti veya bir parça peyniri birine iki bin altın sikkeye kakalayınca kendini çok iyi hissederdi.

Müzayedeleri hep rezerv fiyattan başlattı; zengin bir Galyalı'ya başını sallayıp "Bu sumermerinden yapılma mücevher kutusu için kırk bin altın sikke teklif ettiniz sanırım?" diyordu. "Teşekkürler. Ama bakalım daha fazla veren çıkacak mı. Kırk beş bin diyen?" Tahmin edersiniz ki insanlar korktukları için çabucak teklif veriyorlardı. Caligula hepsini soyup soğana çevirdi ve bunu on gün süren muhteşem bir şenlikle kutladı.

Sonra Ren Eyaletleri'ni gezdi. Germenlerin kökünü kazıyacak bir savaş başlatmak üzere olduğuna yemin etti. Dedesiyle babasının başladığı işi bitirecekti. En yakındaki düşmanın yerini tespit etmeleri için nehrin ötesine iki alay gönderdi. Alaylar aşağı yukarı bin tutsak getirdiler. Caligula onları gözden geçirip üç yüz sağlıklı genç adamı ayırdıktan sonra, kalanları bir uçurumun önünde sıraya dizdi. Sıranın uçlarında birer kel adam duruyordu. Caligula, Cassius'a "Kellerden başlayarak hepsini öldürün, Varus'un intikamını alın," diye emretti. Bu katliamı haber alan Germenler, en sık ormanlara çekildiler. Ordusunun tamamıyla birlikte nehri geçen Caligula bölgede kimsenin kalmadığını gördü. Yürüyüşün ilk gününe biraz heyecan katmak için, bazı Germen muhafızlarına civardaki koruluğa gitmelerini ve akşam yemeği saatinde ona düşmanın yakında olduğunun söylenmesini emretti. Sonra "Keşifçileriyle" bir Muhafız Süvari kıtasının başında saldırıya geçti. Muhafızlarını zincire vurup tutsak niyetine geri getirdi ve düşmanın sayıca üstünlüğüne karşın ezici bir zafer kazandığını ilan etti. Silah arkadaşlarına "Keşifçi Tacı" adlı yeni madalyaları dağıttı; küçük taç şeklindeki bu altın madal-

yaların üstünde mücevherlerle oluşturulmuş Güneş, Ay ve yıldız desenleri vardı.

Üçüncü günde yolun dar bir geçitten geçtiği kısma vardılar. Ordunun dağınık değil, sütun halinde ilerlemesi gerekiyordu. Cassius, Caligula'ya "Varus böyle bir yerde pusuya düşmüştü Caesar," dedi. "O günü hayatım boyunca unutmayacağım. Bölüğümün başında ilerliyordum ve tam şu ilerideki gibi bir dönemece yaklaşırken birden, şu köknarlara benzeyen ağaçların arasından müthiş bir savaş çığlığı koptu ve üstümüze üç yüz dört yüz *assegai*, yınlayarak yağdı..."

"Çabuk, kısrağımı getirin!" diye seslendi Caligula panikle. "Yolu boşaltın." Tahtırevanından atlayıp Penelope'ye bindi (Incitatus, Roma'da yarış kazanmakla meşguldü) ve sütunun sonuna doğru dörtnala at sürdü. Dört saat sonra köprüye geri dönmüştü, ama yük arabaları yüzünden köprü tıkalıydı ve Caligula bir an önce karşıya geçmek istiyordu; o yüzden bir sandalyeye oturdu ve yük arabalarındaki askerlerin onu taşıyarak elden ele geçirmeleri sayesinde karşı kıyıya sağ salim vardı. Ordusunu hemen geri çağırdı; düşmanın kendisiyle savaşmayacak kadar korkak olduğunu, o yüzden de başka yerleri fethedeceğini söyledi. Bütün ordusu Köln'de toplanınca da Ren'in ötesindeki Bologna'ya, Britanya'ya en yakın olan limana gitti. Britanya Kralı Cymbeline'in veliahtı o sıralar babasıyla tartışmıştı ve Caligula'nın yaklaştığını duyunca yanına birkaç yandaşını alarak Kanal'ın diğer tarafına kaçıp Roma'nın himayesine sığındı. Germania'yı tamamen boyunduruğu altına almak niyetinde olduğunu Senato'ya bildirmiş olan Caligula, bu sefer de Kral Cymbeline'in Roma İmparatorluğu'nun Sicilya Adaları'ndan Orkney Adaları'na dek tüm Britanya adalarının hâkimi olduğunu kabul ettiğini göstermek için oğlunu gönderdiğini yazdı.

Bu seferin tamamı boyunca Caligula'nın yanındaydım ve onu neşelendirmek için epey uğraştım. Uykusuzluktan ya-

kınıyordu ve düşmanı Neptün'ün kulaklarını sürekli deniz sesleriyle uğuldattığını, bazı geceler de gelip onu üç çatallı zıpkınıyla tehdit ettiğini söylüyordu. Dedim ki: "Neptün mü? Yerinizde olsam o küstah herifin tehditlerine pabuç bırakmam. Neden onu da Germenleri cezalandırdığınız gibi cezalandırmıyorsunuz? Onu bir kez tehdit etmiştiniz, hatırlıyorum; sizinle dalga geçmeye devam ederse, ona daha fazla merhamet göstermeniz yanlış olur."

Bana kısık gözlerle, huzursuzca baktı. Bir süre sonra "Deli olduğumu düşünüyor musun?" diye sordu.

Kaygıyla güldüm. "*Deli* mi dediniz Caesar? *Deli* olduğunuzu düşünüp düşünmediğimi mi soruyorsunuz? Siz tüm dünyada, insanların yaşayabildiği her yerde akıl sağlığının standardını belirleyen kişisiniz."

"İnsan kılığında bir İlah olmak," dedi sır verircesine, "çok zor Claudius, anlarsın ya. Delirdiğimi sık sık düşünmüşümdür. Antikyra'da yetişen karacaot deliliğe iyi gelirmiş. Ne dersin?"

Dedim ki: "En büyük Yunan filozoflarından biri (adını şu an hatırlamıyorum), zaten açık olan zihnini daha da açmak için karacaot kullanırdı. Ama tavsiyemi soruyorsanız 'Kullanmayın! Sizin zihniniz, dibi çakıllarla kaplı bir su birikintisi kadar berrak zaten,' derim."

"Evet," dedi, "ama geceleri üç saatten fazla uyuyabilsem keşke."

"Fani kılığında olduğunuz için üç saat uyuyorsunuz," dedim. "Yoksa İlahlar hiç uyumazlar."

Böylece içi rahatlayan Caligula, ertesi gün ordusunu deniz kıyısında savaş düzenine geçirdi: Önde okçularla sapancılar, onların arkasında *assegai*'li Germen yedek kuvvetleri, onların arkasında ana Roma ordusu, en arkada da Galyalılar vardı. Süvariler kanatlardaydı; kumulların üstünde de kuşatma aletleri, mangoneller ve mancınıklar vardı. Ne olacağını kimse bilmiyordu. Caligula Penelope'yi, at dizlerine

kadar suya girene dek denizin içine sürdükten sonra "Neptün, eski düşmanım, koru kendini," diye haykırdı. "Seni ölümüne dövüşmeye davet ediyorum. Babamın donanmasını haince yok etmiştin, değil mi? Haydi, cesaretin varsa benim karşıma çık." Sonra Homeros'un kitabındaki, Aias'ın Odysseus'la boğuştuğu kısımdan alıntı yaptı:

> Seni kaldırmama izin ver Şef veya sen beni kaldır.
> Gücümüzü kanıtlayalım...

Küçük bir dalga Caligula'nın yanından geçti. Dalgayı kılıcıyla kesen Caligula küçümsemeyle güldü. Sonra sakince geri çekildi ve "genel muharebe" borusunun çalınmasını emretti. Okçular ok, sapancılar taş, kargıcılar da kargı attılar; düzenli piyadeler koltukaltlarına dek denize girip küçük dalgalara kılıçlarla saldırdılar, süvariler iki yandan hücum edip kılıçlarını savurarak denizde epey açıldılar, mangoneller kaya fırlattılar, mancınıklar da dev kargılar ve demir uçlu sırıklar fırlattılar. Sonra Caligula bir savaş gemisine binip ordusunun menzilinin hemen dışında demir attırdı ve Neptün'e saçma sapan şekillerde meydan okuyarak denize, epey uzağa tükürdü. Neptün kendini savunmaya veya karşılık vermeye çalışmadı; bir adamı ıstakoz ısırdı, bir başkasını da denizanası soktu o kadar.

Caligula sonunda toplanma borusu çaldırdı ve adamlarına kılıçlarının kanını silip ganimet toplamalarını emretti. Ganimetten kastı kumsaldaki deniz kabuklarıydı. Her askerin bir miğfer dolusu deniz kabuğu toplayıp, ortak yığına atması gerekiyordu. Sonra deniz kabukları, bu eşi benzeri duyulmamış zaferin kanıtı olarak Roma'ya gönderilmek üzere sandıklara kondular. Askerler çok eğlendiler ve Caligula onları adam başı dört altın sikkeyle ödüllendirince, tezahürat yapıp yeri göğü inlettiler. Caligula zafer anıtı olarak çok yüksek bir deniz feneri inşa ettirdi; İskenderiye'deki

ünlü deniz fenerinden örnek alınan bu bina, o tehlikeli sularda birçok denizcinin hayatını kurtardı.

Sonra Caligula bizi tekrar Ren'den geçirdi. Bonn'a ulaştığımızda, beni kenara çekip karanlık bir tavırla şunları fısıldadı: "Bir keresinde, ben Kamp'ta yokken alaylar babama karşı ayaklanarak bana saygısızlık etmişlerdi; bunun cezasını çekmediler. Geri dönüp düzeni sağlamak zorunda kalmıştım, hatırlarsın."

"Gayet iyi hatırlıyorum," dedim. "Ama aradan çok zaman geçti, değil mi? Yirmi altı yıl oldu; o askerlerden hiçbiri orduda değildir artık. Orduda o korkunç günün tanığı olarak bir tek Cassius Chaerea'yla siz kaldınız muhtemelen."

"Bu durumda her on askerden birini öldürmekle yetinirim belki," dedi.

Birinci ve On İkinci Alayların askerlerine özel bir içtimaya katılmaları emredildi ve hava sıcak olduğundan silahlarını yanlarına almalarına gerek olmadığı söylendi. Muhafız süvarilerine de içtimaya katılmaları emredildi, ama mızraklarını ve kılıçlarını getirmeleri söylendi. Bir sürü yara izi taşıyan çok yaşlı bir çavuş buldum; Philippoi'de savaşmış bile olabilirdi. "Çavuş, kim olduğumu biliyor musun?" dedim.

"Hayır efendim. Biliyorum diyemem efendim. Eskiden Konsülmüş gibi görünüyorsunuz efendim."

"Germanicus'un kardeşiyim ben."

"Demek öyle efendim. Onun kardeşi olduğunu bilmiyordum efendim."

"Ben asker değilim, önemli biri de değilim. Ama sizlere önemli bir mesajım var. *Bugün öğleden sonraki içtimaya giderken, kılıçlarınızı çok uzağa bırakmayın!*"

"Sebebini sorabilir miyim efendim?"

"Çünkü onlara ihtiyacınız olabilir. Germenler saldırabilir. Veya başkası."

Beni dikkatle süzen adam, ciddi olduğumu gördü.

"Çok teşekkürler efendim; bunu herkese söyleyeceğim," diye karşılık verdi.

Piyadeler söylev platformunun önünde toplandılar ve Caligula onlara konuşma yaptı; sinirliydi, kaşları çatıktı, tepiniyordu ve elini kolunu sallıyordu. Onlara uzun yıllar önceki bir geceyi hatırlatmakla başladı; o güz başı gecesinde, yıldızsız ve efsunlu gökyüzünün altında... Caligula konuşurken bazı askerler iki süvari kıtasının arasındaki boşluktan gizlice sıvışmaya başladılar. Kılıçlarını almaya gidiyorlardı. Diğerleri de asker pelerinlerinin altına gizledikleri kılıçlarını korkusuzca çıkardılar. Caligula olanları fark etmiş olmalı, çünkü bir cümlesinin yarısında ses tonunu değiştirdi birden. Neyse ki unutulmuş olan o kötü günleri şimdiki ihtişamla, refahla ve zaferlerle kıyaslamaya girişti. "Küçük oyun arkadaşınız büyüyüp adam oldu," dedi, "ve gelmiş geçmiş en güçlü İmparator oldu. Onun yenilmez askerlerine karşı çıkmaya kimse cesaret edemez."

Benim yaşlı çavuş öne fırladı. "Mahvolduk Caesar," diye bağırdı. "Düşman Köln'den nehri geçti – üç yüz bin kişilik bir ordu. Lyons'u yağmalayacaklarmış – sonra da Alpler'i geçip Roma'yı yağmalayacaklarmış!"

Bu saçmalığa Caligula'dan başka inanan olmadı. Korkudan sararan Caligula platformdan atlayıp bir ata telaşla bindi ve göz açıp kapayıncaya kadar kamptan uzaklaştı. Peşinden dörtnala gelen seyisine "Tanrı'ya şükür ki Mısır hâlâ benim," diye seslendi. "En azından orada güvende olurum. Germenler denizcilikten anlamaz."

Herkes kahkahadan kırıldı! Ama hızlı bir ata binen bir albay, Caligula'nın peşinden gidip ona kısa sürede yetişti. Caligula'ya o haberin abartılı olduğunu söyledi. Nehri sadece küçük bir düşman kuvvetinin geçtiğini ve geri püskürtüldüğünü söyledi: Nehrin Roma'ya ait kıyısında artık düşman yoktu. İlk kasabada duran Caligula Senato'ya mektup yazıp, bütün savaşlarını başarıyla tamamladığını ve defne yapraklı çelenk giyen askerleriyle birlikte hemen geri döneceğini söyledi. Kendisi en ağır koşullarda sefere çıkarken Şehir'de

her zamanki hayatlarını sürdüren –tiyatrolara, hamamlara, akşam yemeği partilerine giden– o korkak hanım evlatlarına verip veriştirdi. Kendisi sıradan bir er gibi yiyip içmiş ve uyumuştu.

Senato onu nasıl yatıştıracağını bilemedi, çünkü kendi inisiyatifleriyle Caligula'ya paye vermekten kaçınmaları sert bir dille emredilmişti. Ama elçi gönderip, onu muhteşem zaferleri için kutladılar ve Roma'ya bir an önce geri dönmesi için yalvardılar; tüm Roma halkının onun yokluğunu derinden hissettiğini söylediler. Caligula emirlerine karşı gelip de kendisine paye vermemelerine ve mesajda ona Jüpiter değil sadece İmparator Gaius Caesar diye hitap etmelerine çok kızdı. Kılıcının kabzasının top biçimindeki ucuna eliyle vurup "Bir an önce geri mi döneymişim? Döneceğim tabii, hem de elimde bunu tutarak," diye bağırdı.

Üçlü bir zafer töreni için hazırlık yapmıştı: Germania, Britanya ve Neptün'e karşı kazandığı zaferleri kutlayacaktı. Cymbeline'in oğluyla yandaşlarını, Bologna'da alıkoyduğu İngiliz ticaret gemilerinin tayfalarıyla birlikte, Britanyalı tutsaklar olarak takdim edecekti. 300 gerçek Germen tutsağı ve Galya'da bulabildiği en uzun boylu adamları da (bunlara sarı peruk ve Germen giysileri giydirip, şivelerini Germen dili diye yutturacaktı) Germen tutsaklar olarak takdim edecekti. Ama dediğim gibi Senato ona resmi bir zafer töreni düzenlemeye korktuğundan, Caligula gayriresmi bir törenle yetinmek zorunda kaldı. Roma'ya Baiae'deki köprüden geçerkenki edasıyla girdi ve aklı başında bir kadın olan Caesonia onu vazgeçirmese, bütün Senato'yu kılıçtan geçirecekti. Kendisine bağış yapmış insanları, Saray'ın çatısından altın ve gümüş saçarak ödüllendirdi. Ama amfiteatrda yaptıkları yüzünden onları henüz bağışlamadığını göstermek için, paraların arasına sıcak demir diskler karıştırmıştı. Askerlerine halkı istedikleri kadar rahatsız edebilecekleri ve devletin parasıyla istedikleri kadar içip sarhoş olabilecekleri söylendi.

Bu izinden sonuna kadar faydalanan askerler dükkânların bulunduğu sokakları yağmaladılar ve fahişe mahallesini yaktılar. Roma'da on gün boyunca kargaşa hâkim oldu.

Bunlar eylülde gerçekleşti. Caligula seferdeyken işçiler Palatium Tepesi'nde, Yeni Saray'ın civarındaki Castor ve Pollux Tapınağı'nın karşısında yeni tapınağı inşa etmişlerdi. Tapınağın bir eklentisi Pazaryeri'ne kadar uzanıyordu. Caligula, Castor ve Pollux Tapınağı'nı yeni tapınağın girişine dönüştürdü; Tanrıların heykellerinin arasından geçen bir geçit yaptırdı. "Kutsal İkizler benim kapıcılarım," diye böbürleniyordu. Sonra Yunanistan Valisi'ne mesaj gönderip, oradaki tapınaklarda bulunan en ünlü Tanrı heykellerinin Roma'ya, kendisine gönderilmesini emretti. Bu heykellerin başlarının koparılıp, yerlerine kendi başının konmasını önerdi. En çok istediği heykel, Olympos Jüpiteri'nin dev heykeliydi. Onun Roma'ya getirilmesi için özel bir gemi yaptırdı. Ama gemiye, tam denize açılacakken yıldırım çarptı. Veya en azından öyle söylendi – ben batıl inançlı tayfanın gemiyi yaktığına inanıyorum. Ama bunun üzerine Capitolium Jüpiteri Caligula'yla tartıştığına pişman oldu (en azından Caligula bize öyle söyledi) ve ona gelip tekrar yanında kalması için yalvardı. Caligula ona yeni bir tapınak yaptırdığını söyledi; ama Capitolium Jüpiteri mütevazılıkla özür dilediğinden, Caligula bir orta yol bulacaktı – vadinin üstüne köprü yaptırıp, iki tepeyi birleştirecekti. Bunu yaptı da: Köprü Augustus Tapınağı'nın yukarısından geçiyordu.

Caligula artık resmen Jüpiter'di. Sadece Latin Jüpiteri değil, Olympos Jüpiteri'ydi de; aynı zamanda, başlarını kestirip tekrar yerine koydurduğu diğer bütün Tanrılar ve Tanrıçalardı. Bazen Apollon, bazen Merkür, bazen de Pluton'du; her seferinde uygun şekilde giyiniyor ve uygun adaklar adanmasını emrediyordu. Onun Venüs rolündeyken uzun ve tiril tiril bir ipek elbise giyip makyaj yaptığını, kırmızı peruk taktığını, iri memeleri varmış gibi görünsün diye göğsünü dol-

durduğunu ve yüksek topuklu terlik giydiğini görmüşlüğüm vardır. Aralıktaki Venüs festivaline İyi Tanrıça olarak katıldı: *Bu* tam bir skandaldı. Mars da gözdelerindendi. Ama genellikle Jüpiter rolündeydi: Zeytin dalından yapılma çelenk taç ve incecik altın tellerden yapılma takma sakal takar, parlak mavi bir ipek pelerin giyer ve elinde şimşeği temsil eden çarpık çurpuk bir elektrum asa taşırdı. Bir gün Pazaryeri'ndeki Nutuk Platformu'na Jüpiter kılığında çıkıp konuşma yaptı. "Lafı dolandırmadan şunu söyleyeyim ki," dedi, "Alpler'in tepesinde bir şehir kurup orada yaşamak istiyorum. Biz Tanrılar dağ doruklarını sağlıksız nehir vadilerine yeğleriz. Alpler'den İmparatorluğumu – Galya, İtalya, Helvetia, Tirol ve Germania'yı rahat rahat görebileceğim. Aşağıda hainliğe kalkışan olursa, gök gürültüsüyle uyarıda bulunacağım! [Genzinden gürleme sesi çıkardı.] Uyarıma kulak asılmazsa haini yıldırımla yok edeceğim, işte böyle!" [Yıldırım şeklindeki asasını kalabalığa fırlattı. Bir heykele çarpan asa, kimseye zarar vermeden yere düştü.] Kalabalıktaki bir yabancı, Roma'yı gezmeye gelmiş olan Marsilyalı bir kunduracı kahkahayı bastı. Caligula adamı yakalatıp platformun dibine getirtti ve eğilip kaşlarını çatarak "Sana kim olarak görünüyorum?" diye sordu. "Şarlatanın teki olarak," dedi kunduracı. Caligula şaşırdı. "Şarlatan mı?" diye tekrarladı. "*Ben* şarlatan gibi mi görünüyorum!" "Evet," dedi Galyalı. "Ben fakir bir kunduracıyım sadece ve bu Roma'ya ilk gelişim. Buranın âdetlerini bilmiyorum. Şu yaptıklarınızı memleketimde biri yapsa, ona şarlatan derlerdi."

Caligula da gülmeye başladı. "Seni zavallı budala," dedi. "Başkası yapsa şarlatan derlerdi tabii. Aradaki fark bu."

Bütün kalabalık kahkahadan kırıldı, ama Caligula'ya mı, yoksa kunduracıya mı güldükleri belli değildi. Bu olaydan kısa süre sonra Caligula bir gök gürültüsü ve şimşek makinesi yaptırdı. Fitili ateşlenince parlak bir ışık saçarak kaya fırlatan bu makineyi istediği yönde kullanıyordu. Ama

duyduğuma göre geceleri ne zaman gerçekten gök gürlese, yatağının altına saklanırmış. Bununla ilgili eğlenceli bir öykü anlatılır. Bir gün Caligula ortalıkta Venüs kılığında dolanırken fırtına çıkmış. Caligula "Babacığım, babacığım, güzel kızının canını bağışla!" diye haykırmaya başlamış.

Galya'dan elde ettiği paralar kısa sürede suyunu çekince, gelirleri artırmanın yeni yollarını icat etti. Artık en sevdiği yöntem, yeni ölen ve kendisine para bırakmadığı anlaşılan insanların vasiyetlerini yargıç sıfatıyla incelemekti. Sonra da bu vasiyetlerin sahiplerine sağlıklarında epey yardımının dokunduğunu gösteren kanıtlar sunar ve vasiyetlerini yazdıklarını sırada ya nankörlük ettiklerini ya da akıl sağlıklarının yerinde olmadığını açıklayıp, akıl sağlıklarının yerinde olmadığını düşünmeyi yeğlediğini söylerdi. Vasiyetleri iptal eder ve kendini baş vâris yapardı. Sabah erkenden Adliye'ye gelip, bir karatahtaya o gün kazanmayı umduğu meblağı (genellikle iki yüz bin altın sikke) yazardı. Bu parayı kazanınca Adliye'yi kapatırdı. Bir sabah, çeşitli dükkânların çalışma saatleriyle ilgili bir kanun çıkardı. Bu kanunu yazdırdığı küçücük ilanı Pazaryeri'ndeki bir sütuna astırdı; kimse ilanı okuma zahmetine girmedi, çünkü öneminin farkında değillerdi. O gün öğleden sonra Caligula'nın memurları, kanunu farkında olmadan çiğneyen yüzlerce tacirin isimlerini aldılar. Bu tacirler mahkemeye çıkarıldıklarında, Caligula onlara kendisini vasiyetlerine dahil ederlerse cezalarını azaltacağını söyledi. Aralarından pek azı bunu yapabildi. Bundan sonra, zengin insanların İmparatorluk Hazinedarı'na baş vârislerinin Caligula olduğunu bildirmeleri âdet haline geldi. Ama bunun her zaman akıllıca olmadığı ortaya çıktı. Çünkü Caligula kendisine babaannem Livia'dan miras kalan ilaç kutusunu kullandı. Bir gün, geçenlerde vasiyetlerini hazırlamış bazı kişilere armağan olarak tatlı meyveler gönderdi. Bu kişilerin hepsi çabucak öldü. Caligula kuzenim olan Mauritania Kralı'nı

da Roma'ya çağırıp idam etti; "Servetine ihtiyacım var Ptolemaios," dedi sadece.

Caligula Galya'dayken çok az kişi yargılanıp suçlu bulunmuştu ve hapishaneler neredeyse boştu: Dolayısıyla vahşi hayvanlara atılacak kurban kıtlığı baş göstermişti. Caligula çareyi seyircilerden bazılarını kullanmakta buldu; arkadaşlarından yardım isteyemesinler diye önce dillerini kestiriyordu. Artık iyice kaprisli olmaya başlamıştı. Bir gün bir rahip, Caligula'nın Apollon yönüne genç bir boğa kurban edecekti. Normal prosedür bir diyakozun boğayı taş baltayla sersemletmesi, sonra da rahibin hayvanın boğazını kesmesiydi. Caligula diyakoz kılığında gelip, her zamanki soruyu sordu: "Yapayım mı?" Rahip "Yap," deyince de baltayı rahibin kafasına indirdi.

Ben hâlâ Briseis ve Calpurnia'yla birlikte yoksulluk içinde yaşıyordum, çünkü borcum olmasa da çiftlikten elde ettiğim ufak gelir hariç hiç param yoktu. Caligula'nın ne kadar fakir olduğumu bilmesine özen gösteriyordum; artık gerekli mali şartları karşılayamasam da, Senatör olarak kalmama yüce gönüllülükle izin veriyordu. Ama konumumun her geçen gün daha da sallantıda olduğunu seziyordum. Ekim başında, bir gece yarısı sokak kapısının bangır bangır çalınmasıyla uyandım. Başımı pencereden çıkardım. "Kim var orada?" diye sordum.

"Hemen Saray'a gitmeniz gerekiyor."

Dedim ki: "Sen misin Cassius Chaerea? Öldürülecek miyim acaba, bilgin var mı?"

"Sizi hemen İmparator'a götürmem emredildi."

Calpurnia'yla Briseis ağlayarak, şefkatle beni öpüp vedalaştılar. Giyinmeme yardım ederlerken onlara geride kalan az miktarda servetimin kimlere dağıtılmasını, küçük Antonia'nın nasıl yaşamasını ve cenaze törenimin nasıl düzenlenmesini istediğimi vs telaşla söyledim. Hepimiz çok duygulanmıştık, ama geç kalmaktan korkuyordum. Az sonra

Cassius'la birlikte, topallayarak Saray'a doğru yola koyuldum. "Sizinle birlikte iki eski Konsül daha çağrıldı," dedi homurdanarak. Bu senatörlerin isimlerini öğrenince iyice kaygılandım. Tam da Caligula'nın kendisine karşı komplo kurmakla suçlayacağı türden, zengin adamlardı. Ama ben neden seçilmiştim? İlk gelen ben oldum. Diğer ikisi hemen ardımdan koşarak geldiler; telaş ve korkudan soluk soluğaydılar. Duruşma Salonu'na götürüldük ve söylev platformunun önündeki bir çeşit darağacına konmuş sandalyelere oturtulduk. Arkamızda duran Germen askerler, kendi dillerinde bir şeyler mırıldanıyorlardı. Söylev platformunda yanan iki küçük yağ lambasının ışığı hariç içerisi zifiri karanlıktı. Arkadaki pencerelerin, gümüşi yıldız desenli siyah duvar örtüleriyle örtüldüğünü fark ettik. Sessizce el sıkışıp birbirimizle vedalaştık. O ikisi geçmişte bana defalarca hakaret etmişlerdi, ama ölümün gölgesindeyken böyle önemsiz şeyler unutulur. Neredeyse şafak sökene dek orada oturup, bir şeyler olmasını bekledik.

Birden zillerle, obualarla ve kemanlarla çalınan neşeli bir müzik duyduk. Söylev platformunun yanındaki kapıdan giren köleler, taşıdıkları ikişer lambayı yandaki masalara koydular; sonra bir hadım, ünlü *Gecenin uzun nöbetleri başlayınca* şarkısını gür sesle söylemeye başladı. Köleler çıkıp gittiler. Bir hışırtı duyuldu ve pembe ipek kadın elbisesi giymiş, başına da yapay güllerden yapılma taç takmış uzun boylu, hantal biri dans ederek içeri girdi. Caligula'ydı bu.

O zaman Tanrıça gül rengi parmağını sallayıp
Geceyi yıldızlardan yoksun bırakacak...

Sonra pencerelerin örtülerini açıp şafağın ilk ışıklarını sergiledi ve hadım gül rengi parmaklı Tanrıça kısmına geldiğinde, dans etmeyi sürdürerek lambaları birer birer söndürdü. Püf. Püf. Püf.

Ve gizli âşıklar koyun koyuna yatarak
Tatlı bir şehvetle sevişirken...

Sonra Şafak Tanrıçası bir duvar girintisinde bulunduğu için daha önce fark etmediğimiz bir yatakta çıplak yatan bir kızla bir adamı çekip ayağa kaldırdı ve ayrılmalarının vaktinin geldiğini el kol hareketleriyle belirtti. Kız çok güzeldi. Adamsa şarkı söyleyen hadımdı. Aksi yönlerde uzaklaşırken canları çok sıkılmış gibiydi. Son kıta okunurken:

Ey Şafak, güzeller güzeli Tanrıça,
Yavaş ve zarif adımlarınla
Her derde deva olursun...

Yere kapanmayı akıl ettim. Yanımdaki iki adam hemen beni taklit ettiler. Caligula hoplayıp zıplayarak sahneden indi ve az sonra onunla birlikte kahvaltı yapmaya çağrıldık. "Ey Tanrıların Tanrısı, hayatımda seyrettiğim hiçbir dans bu kadar derin bir ruhsal haz vermemişti bana," dedim. "Dansınızın güzelliğini anlatacak kelime bulamıyorum."

Yanımdaki iki adam bana katıldılar ve öylesine eşsiz bir performansa bu kadar az kişinin tanık olmasına hayıflandılar. Caligula sadece prova yaptığını kibirle söyledi. Yakında bir gece amfiteatrda, bütün Şehir halkına dans edecekti. Yüzlerce metre uzunluktaki açık hava amfiteatrında perde açma efektini nasıl kotaracağını bilemesem de, bu konuda bir şey demedim. Gayet güzel bir kahvaltı yaptık; yaşlı eski Konsül yerde oturuyordu ve ardıçkuşu etli böreğini yerken bir yandan da Caligula'nın ayağını öpüyordu. Ben tam Calpurnia'yla Briseis'in geri dönmeme ne kadar sevineceklerini düşünürken, keyfi gayet yerinde olan Caligula birden "Güzel kızdı değil mi Claudius, seni kart zampara?" dedi.

"Gerçekten de çok güzeldi İlah."

"Üstelik bildiğim kadarıyla hâlâ bakire. Onunla evlenmek ister misin? İstersen evlenebilirsin. Onu başta beğenmiştim, ama gariptir ki olgun olmayan kadınlardan pek hoşlanmıyorum artık... Aslında olgun kadınlardan da hoşlanmıyorum, Caesonia hariç. Kızı tanıdın mı?"

"Hayır Lordum. Açıkçası sadece sizi seyrediyordum."

"Kuzinin Messalina o; Barbatus'un kızı. Bana gönderilmesini istediğimde, babası olacak yaşlı deyyus hiç itiraz etmedi. Onların hepsi korkak Claudius!"

"Evet Lordum, İlahım."

"Tamam öyleyse, yarın sizi evlendireceğim. Şimdi gidip yatayım."

"Binlerce teşekkürler ve hürmetler Lordum."

Öpmem için diğer ayağını uzattı. Ertesi gün sözünü tutup bizi evlendirdi. Messalina'nın drahomasının onda birini alsa da, bunun dışında gayet iyi davrandı. Beni tekrar gördüğüne çok sevinen Calpurnia evlenecek olmamı umursamazmış gibi yaptı. İş kadını edasıyla konuştu: "Tamam öyleyse canım, ben çiftliğe dönüp senin işlerinle ilgilenirim yine. Öyle güzel bir karın varken beni özlemezsin. Hem artık paran olduğuna göre yine Saray'da yaşarsın."

Evlenmeye mecbur bırakıldığımı ve onu gerçekten çok özleyeceğimi söyledim. Ama boş versene gibisinden bir hareket yaptı: Messalina ondan iki kat güzel ve üç kat zekiydi, ayrıca soylu ve zengindi. Daha şimdiden ona âşık olduğumu söyledi.

Kendimi kötü hissettim. Çileli geçen son dört yılımdaki tek gerçek dostum Calpurnia olmuştu. Benim için ne yapmamıştı ki? Ama haklıydı: Sahiden de Messalina'ya *âşıktım* ve Messalina karım olacaktı. Onunla evliyken de Calpurnia'yla birlikte olamazdım.

Calpurnia ağlayarak gitti. Ben de ağlıyordum. Ona âşık değildim, ama en iyi dostumdu ve ne zaman başım sıkışsa bana yardım edeceğini biliyordum. Drahoma parasını alınca Calpurnia'yı unutmadığımı söylememe gerek yok.

33. Bölüm

Messalina çok güzel bir kızdı, tığ gibiydi ve kıpır kıpırdı, gözleri ve kıvırcık saçı siyahtı. Pek konuşmazdı ve gizemli gülümsemesini gördükçe aşktan delirecek gibi oluyordum. Caligula'dan kurtulduğuna öyle sevinmiş ve benimle evlenmekle sahip olduğu avantajların farkına öyle çabuk varmıştı ki, bana çok iyi davranıyordu; dolayısıyla sevgimin karşılıklı olduğundan emindim. Ergenliğimden beri ilk kez birine âşık olmuştum; çok zeki ya da yakışıklı olmayan, ellisindeki bir adamın on beşindeki, çok güzel ve zeki bir kıza âşık olması hoş karşılanmaz. Ekimde evlendik. Aralıkta Messalina benden hamile kalmıştı bile. O sırada on yaşında olan küçük Antonia'mı çok sever gibiydi ve artık o çocuğun hayatında anne diyebileceği birinin, neredeyse arkadaş olabilecekleri yaşta olan ve ona toplum kurallarını anlatabilecek, onu gezdirebilecek birinin olması beni çok rahatlatmıştı; Calpurnia bunları yapamamıştı.

Messalina'yla ben tekrar Saray'da kalmaya davet edildik. Talihsiz bir zamanda geldik. Bassus adlı bir tacir, bir Saray Muhafızları komutanına Caligula'nın gündelik alışkanlıklarıyla ilgili sorular soruyordu – Caligula'nın geceleri uyuyamadığı için revaklı bahçelerde yürüdüğü doğru muydu? Bunu hangi saatlerde yapıyordu? Genellikle hangi revaklı bahçeleri yeğliyordu? Yanında hangi Muhafızlar oluyordu?

Yüzbaşı durumu Cassius'a, Cassius da Caligula'ya bildirdi. Bassus tutuklanıp çapraz sorguya alındı. Caligula'yı öldürmeye niyetlendiğini itiraf etmek zorunda kalsa da, suç ortakları olduğunu işkence görürken bile inkâr etti. Caligula, Bassus'un yaşlı babasını oğlunun idamını seyretmeye çağırdı. Bassus'un Caligula'ya suikast düzenlemeyi planladığını, hatta tutuklandığını bile bilmeyen yaşlı adam oğlunun Saray zemininde, kemikleri işkenceden kırılmış halde, inleyerek yattığını görünce afalladı. Ama kendine hâkim oldu ve Caligula'ya kendisini oğlunun gözlerini kapasın diye çağırmakla yüce gönüllülük gösterdiği için teşekkür etti. Caligula güldü. "Gözlerini kapamakmış! Bu suikastçının kapanacak gözleri olmayacak ki! Şimdi onları oyacağım. Seninkileri de."

Bassus'un babası dedi ki: "Canımızı bağışlayın. Biz kodamanların piyonlarıyız sadece. Size hepsinin isimlerini vereceğim."

Caligula bundan etkilenmişti; yaşlı adam onun Muhafız Komutanı'nın, Germenlerin Komutanı'nın, Hazinedar Callistus'un, Caesonia'nın, Mnester'in ve başka üç dört kişinin ismini vermesi üzerine korkudan bembeyaz kesildi. "Peki yerime kimi İmparator yapmak istiyorlar?" diye sordu.

"Amcanız Claudius'u."

"O da işin içinde mi?"

"Hayır, onu kukla hükümdar olarak kullanacaklardı sadece."

Caligula hemen gidip Muhafız Komutanı'nı, Germenlerin Komutanı'nı, Hazinedar'ı ve beni odasına çağırdı. Beni göstererek diğerlerine "Bu yaratık İmparator olmaya uygun mu sizce?" diye sordu.

"Siz aksini iddia etmediğiniz sürece hayır Jüpiter," dediler şaşkınlıkla.

Bunun üzerine acıklı bir gülümsemeyle "Ben tekim, siz üç kişisiniz," diye haykırdı. "İkiniz silahlısınız, bense silahsızım. Benden nefret ediyorsanız ve beni öldürmek istiyorsanız buyrun; yerime de bu zavallı budalayı geçirirsiniz."

Hepimiz yere kapandık ve iki asker yattıkları yerden kılıçlarını Caligula'ya uzatıp "Aklımızdan öyle haince düşünceler geçmesi mümkün değil Lordumuz," dediler. "Bize inanmıyorsanız öldürün!"

Biliyor musunuz, bizi gerçekten öldürecekti! Ama tereddüt ettiğini görünce "Yüce Tanrı, beni buraya çağıran albay, bu soylu insanları Bassus'un babasının suçladığını söyledi," dedim. "Suçlamalarının asılsız olduğu bariz. Bassus gerçekten onların hizmetinde olsa, nerelere gittiğinizi yüzbaşınıza neden sormak zorunda kalsın ki? Gerekli bütün bilgileri bu generallerden alamaz mıydı? Hayır, Bassus'un babası kendisinin ve oğlunun canını kurtarmak için aklına gelen ilk yalanı söylemiş besbelli."

Caligula ikna olmuş gibiydi. Öpmem için elini uzattı, ayağa kalkmamızı emretti ve kılıçları geri verdi. Daha sonra Germenler, Bassus'la babasını paramparça ettiler. Ama Caligula suikast korkusundan kurtulamadı ve bazı talihsiz alametler korkusunu iyice artırdı. Önce Saray'daki kapıcı kulübesine yıldırım düştü. Sonra Incitatus bir akşam, yemeğe getirilirken şahlandı ve toynağından fırlayan nal, eskiden Julius Caesar'a ait olan, sumermerinden yapılma bir bardağa çarpıp yere şarap dökülmesine yol açtı. En kötü alametse Olympos'ta, tapınak işçileri Jüpiter heykelini Caligula'nın emirleri doğrultusunda Roma'ya göndermek için parçalamaya girişince gerçekleşti. Heykelin önce başının koparılması gerekiyordu; çünkü heykele, yeniden birleştirildikten sonra, Caligula'nın başının heykeli monte edilecekti ve eski başın model olarak kullanılması gerekiyordu. Tapınağın tavanına palanga yerleştirdiler, halatı da heykelin boynuna doladılar; tam yukarı çekmeye başlayacaklarken, tüm binada gök gürültüsünü andıran bir kahkaha koptu. İşçiler panikle kaçıştılar. Kimse onların yerine geçmeye cesaret edemedi.

Caesonia Caligula'ya, sarsılmaz azmi sayesinde, adını duyan herkesin tir tir titrediğini söyledi ve artık daha ılımlı

bir hükümdar olmasını, halkın korkusunu değil sevgisini kazanmasını tavsiye etti. Çünkü Caligula'nın hayatının tehlikede olduğunu biliyordu ve onu zalimlikten vazgeçirmeye çalıştığı duyulmadığı sürece, Caligula'nın başına bir şey gelirse kendisinin de öldürüleceği kesindi. Caligula artık iyice gemi azıya almıştı. Muhafız Komutanı'yla, Hazinedar'la ve Germenlerin Komutanı'yla ayrı ayrı konuştu ve her birini sırdaş olarak görür gibi yaparak "*Sana* güveniyorum, ama diğerleri bana karşı kumpas kuruyorlar; onları can düşmanlarım olarak görmeni istiyorum," dedi. Caligula'nın söylediklerini birbirlerine anlattılar; bu yüzden de, gerçekten kumpas kurulduğunda görmezden geldiler. Caligula, Caesonia'ya tavsiyesi için teşekkür etti; düşmanlarıyla uzlaşır uzlaşmaz o tavsiyeye uyacaktı. Senato'yu toplayıp bize konuşma yaptı: "Düşmanlarım, yakında hepinizi affedeceğim ve bin yıl boyunca sevgiyle, barış içinde hükümdarlık yapacağım. Kehanet böyle diyor. Ama o altın çağ gelmeden önce, bu Senato'nun zeminine kelleler düşmeli ve kirişlere kan sıçramalı. Vahşet beş dakika sürecek." Bin yıllık barışın, beş dakikalık vahşetten önce gelmesini yeğlerdik.

Kumpası Cassius Chaerea kurdu. Eski toprak bir asker olarak, üstlerine sorgusuz sualsiz itaat etmeye alışıktı. Böyle bir adam bile akla gelebilecek en büyük bağlılık yeminlerini ettiği Başkomutan'ının canına kastedebiliyorsa, durum epey kötü demektir. Caligula, Cassius'a çok kötü davranmıştı. Onu Muhafız komutanı yapmaya söz vermişti; ama sonra bu rütbeyi kendini kanıtlamamış ve acemi bir yüzbaşıya, sırf Saray'da etkileyici miktarda içki içtiği için ödül olarak vermiş ve Cassius'tan özür dilemediği gibi, ona bir açıklama bile yapmamıştı: Bu yüzbaşı, aşağı yukarı on bir litrelik bir küpteki şarabı, dudaklarını küpten ayırmadan içeceğini söylemiş ve bunu gerçekten başarmıştı –buna bizzat tanık olmuştum–; onca şarabı bedavaya içmişti böylece. Caligula bu adamı senatör de yapmıştı. Cassius'aysa en berbat ayak

işlerini yaptırıyordu – onu zamanı gelmemiş vergileri toplamaya, işlenmemiş suçların cezası olarak malları haczetmeye, masum insanları idam etmeye gönderiyordu. Geçenlerde onu, Quintilia adlı güzel ve soylu bir kıza işkence etmeye zorlamıştı. Mesele şuydu. O kızla evlenmek isteyen bir sürü genç adam vardı, ama kız hamisinin önerdiği tek talibi; Keşifçilerden birini hiç beğenmiyordu. Hamisine, diğer taliplerden birini seçmesine izin vermesi için yalvardı; hamisi bunu kabul etti ve düğün tarihi kararlaştırıldı. Reddedilen Keşifçi, Caligula'ya gitti ve rakibinin küfür suçu işlediğini, Yüce Hükümdar'ından "şu bizim kel madam" diye bahsettiğini söyledi. Quintilia'yı tanık olarak gösterdi. Quintilia'yla nişanlısı, Caligula'nın karşısına getirildiler. İkisi de suçlamayı reddetti. İkisi de işkenceye mahkûm edildi. Cassius'un duyduğu tiksinti yüzünden okunuyordu, çünkü kanunen ancak kölelere işkence yapılabilirdi. Dolayısıyla Caligula ona Quintilia'ya bizzat işkence etmesini emretti. Quintilia işkence görürken tek kelime etmedi, bağırmadı da; sonrasında hüngür hüngür ağlayan Cassius'a "Zavallı Albay, seni suçlamıyorum," dedi. "Emirlere uymak bazen zor olsa gerek." Cassius "O gün Teutoburg Ormanı'nda Varus'la birlikte ölseydim keşke," dedi acı acı.

Quintilia tekrar Caligula'nın huzuruna çıkarıldı; Cassius onun itirafta bulunmadığını ve hiç bağırmadığını söyledi. Caesonia "Çünkü o adama âşık," dedi Caligula'ya. "Aşk her şeyden üstündür. Onu paramparça etsen bile, âşık olduğu adama asla ihanet etmez."

Caligula dedi ki: "Sen de benim için böylesine muhteşem bir cesaret sergiler miydin Caesonia?"

Caseonia "Sergilerdim, bunu biliyorsun," dedi.

Böylece Quintilia'nın nişanlısı işkence görmeden affedildi; Quintilia'ya da yalancı tanıklıktan idam edilen Keşifçi'nin servetinden sekiz bin altın sikke, drahomasına katması için verildi. Ama Cassius'un Quintilia'ya işkence ederken ağla-

dığını duyan Caligula onunla dalga geçmeye, ona sulugöz demeye başladı. "Sulugöz"den daha kötü lakaplar da taktı. Cassius'a efemine tavırları olan yaşlı bir eşcinselmiş gibi davranan Caligula, diğer Muhafız subaylarına onunla ilgili çirkin espriler yapıp duruyordu; Muhafızlar ister istemez kahkahayı basıyorlardı. Cassius her öğle vakti Caligula'ya, parolayı almak için gelirdi. Parola "Roma", "Augustus", "Jüpiter", "zafer" gibi bir sözcük olurdu hep; ama Caligula, Cassius'un canını sıkmak için "Korse Bağları", "Bol Bol Aşk", "Saç Maşaları", "Öp Beni Çavuş" gibisinden parolalar belirlemeye başladı; Cassius bu parolaları yinelediği subayların takılmalarına katlanmak zorunda kalıyordu. Caligula'yı öldürmeye karar verdi.

Caligula iyice delirmişti. Bir gün odama gelip pat diye şöyle dedi: "Üç tane İmparatorluk şehrim olacak ve Roma bunlardan biri olmayacak. Şehrimi Alpler'de kurduracağım; Roma'yı da Antium'da yeniden kurduracağım, çünkü orası doğduğum yer ve bu onuru hak ediyor, ayrıca sahili var; İskenderiye'yi de elimde tutacağım, çünkü bakarsın Germenler diğer iki şehri ele geçirir. İskenderiye gayet kültürlü bir yerdir."

"Evet İlah," dedim mütevazılıkla.

Birden kendisine kel madam dendiğini hatırlayınca –başının tepesindeki saçı cidden epey seyrelmişti artık– "Karşımda bu upuzun, çalı gibi, çirkin saçınla durmaya nasıl cüret edersin?" diye bağırdı. "Hakaret bu." Germen muhafızına döndü. "Şunun kafasını kes."

Yine sonumun geldiğini düşündüm. Ama kılıcını çekip üstüme koşan Muhafız'a sert bir sesle "Ne yapıyorsun sersem? İlah 'kafasını' demedi, 'saçını' dedi! Koş, hemen makas getir!" demeyi akıl ettim. Caligula şaşırdı; belki de sahiden "saçını" dediğini düşündü. Germen'in makas getirmesine göz yumdu. Kafam kazındı. Saç kırpıntılarını İlah'a adamak için izin istedim; yüce gönüllülükle izin verdi. Sonra Sa-

ray'daki, Germenler hariç herkesin kafasını kazıttırdı. Sıra Cassius'a gelince "Ah, ne yazık!" dedi. "Çavuş'un bayıldığı bu minik, güzel bukleler gidecek!"

Cassius o akşam Lesbia'nın kocasıyla karşılaştı. Ganymede'in en yakın arkadaşı olan bu adam, günlerinin sayılı olduğunu Caligula'nın o sabah söylediği bir sözden çıkarmıştı. "İyi akşamlar Cassius Chaerea, dostum," dedi. "Bugünkü parola nedir?"

Lesbia'nın kocasının kendisine "dostum" diye hitap etmesine ilk kez tanık olan Cassius ona dikkatle baktı.

Lesbia'nın kocası –adı Marcus Vinicius'tu– tekrar konuştu: "Cassius, pek çok ortak yönümüz var ve sana 'dostum' derken samimiyim. Parola nedir?"

Cassius "Bu geceki parola 'Minik Bukleler'," dedi. "Ama Marcus Vinicius, dostum, sana dostum diyebilirsem tabii, 'Özgürlük' parolasını söylersen kılıcım emrine amadedir."

Vinicius ona sarıldı. "Özgürlük için saldırıya geçmeye hazır olan sadece biz değiliz. Kaplan da yanımda." Kaplan da –gerçek adı Cornelius Sabinus'tu– Muhafız albayıydı; Cassius'un çalışmadığı zamanlarda yerine bakardı.

Ertesi gün büyük Palatium festivali başladı. Livia'nın Tiberius'un hükümdar olmasıyla birlikte başlattığı bu festival her yıl Augustus'un onuruna, Eski Saray'ın Güney Avlusu'nda düzenlenirdi. Önce Augustus'a adaklar adanır ve sembolik bir geçit töreni düzenlenirdi; sonra da üç gün boyunca oyunlar sahnelenir, dans edilir, şarkı söylenir, hokkabazlık gösterileri vs yapılırdı. Altmış bin koltuklu [MS 41 ahşap stantlar kurulurdu. Festival sona erince stantlar sökülüp ertesi yıla dek saklanırdı. Bu yıl Caligula festivali sekiz güne uzatmış ve her zamanki gösterilerin yanı sıra Circus'ta at yarışları, Havza'da ise temsili deniz savaşları düzenlemeye karar vermişti. İskenderiye'ye gitmek üzere denize açılacağı güne, yani Ocak ayının yirmi beşine dek sürekli eğlenmek istiyordu. Mısır'a gezmeye, sarsılmaz azmiyle

ve Galya'da kullandığı numaralarla para toplamaya, İskenderiye'nin yeniden inşası için plan yapmaya ve son olarak da, gururla ilan ettiği üzere Sfenks'e yeni bir baş takmaya gidecekti.

Festival başladı. Caligula, Augustus'a adak adadı, ama özensiz ve küçümseyici bir tavırla – acelesi varken kölelerinden birinin önemsiz bir işini halletmek zorunda kalan bir sahip gibi. Bu iş bitince, herhangi bir vatandaşın bir arzusunu, imkânı dahilindeyse yüce gönüllülükle yerine getireceğini ilan etti. Son zamanlarda halka, son vahşi hayvan gösterisinde şevkli görünmedikleri için kızgındı ve şehrin tahıl ambarlarını on günlüğüne kapatarak onları cezalandırmıştı; ama belki de halkı artık bağışlamıştı, çünkü az önce Saray'ın çatısından para saçmıştı. Dolayısıyla hevesli bir haykırış yükseldi: "Daha çok ekmek, daha az vergi Caesar! Daha çok ekmek, daha az vergi!" Caligula çok sinirlendi. Stantlara bir Germen müfrezesi gönderip, 100 kişinin kellesini uçurttu. Bu olay komploculari huzursuzlandırdı; Germenlerin barbarlığını ve Caligula'ya olan derin bağlılıklarını anımsattı. Artık Roma'da Caligula'nın ölmesini istemeyen veya deyim yerindeyse etini seve seve yemeyecek tek bir vatandaş bile yoktu herhalde; ama bu Germenler onu hâlâ gelmiş geçmiş en büyük kahraman olarak görüyorlardı. Caligula'nın kadın gibi giyinmesi; hareket halindeki ordusunu birden terk edip dörtnala uzaklaşması; Caesonia'yı Germenlerin karşısına çırılçıplak çıkarıp onun güzelliğiyle övünmesi; Herculanum'daki, en güzel villasını, annesi Agrippina'nın öldüğü adaya götürülürken orada iki gün kaldığı gerekçesiyle yakması... bu tuhaf davranışları, Germenlerin ona kutsal bir varlık olarak iyice tapmalarına yol açıyordu. Birbirlerine bilmişçe kafa sallayarak "Evet, Tanrılar böyledir," diyorlardı. "Ne yapacaklarını kestiremezsin. Güzel vatanımızdaki, memleketimizdeki Tuisco'yla Mann da aynen öyleler."

Sabırsızlanan Cassius, Caligula'yı öldürmeye kafayı takmıştı ve başına gelebilecekleri umursamıyordu; ama onun kadar hevesli olmayan diğer komplocular, Germenlerin muhteşem kahramanlarının katillerinden nasıl intikam alacaklarını merak etmeye başladılar. Yan çizmeye başladılar ve Cassius uygun bir eylem planında hemfikir olmalarını bir türlü sağlayamadı. İşi şansa bırakmayı önerdiler. Cassius giderek kaygılandı. Korkak olduklarını söyledi ve onları zaman kazanmaya çalışmakla suçladı. Aslında Caligula'nın sağ salim Mısır'a gitmesini istediklerini söyledi. Festivalin son gününde, Cassius onları uygun bir eylem planını kabul etmeye epey dil dökerek ikna etmişken, Caligula festivali üç gün daha uzattığını durup dururken ilan etti. İskenderiyeliler için yazdığı, ama önce kendi vatandaşlarına sahnelemeyi uygun gördüğü maskeli piyeste oynamak ve şarkı söylemek istediğini söyledi.

Bu plan değişikliği, ürkek komploculara yan çizmek için yeni bir fırsat verdi. "Ah, ama durum tamamen değişti Cassius. Artık bizim için her şey daha kolay. Onu son gün, tam sahneye çıkarken öldürebiliriz. Bu çok daha iyi bir plan. Sahneden inerken de öldürebiliriz. Hangisini tercih edersen."

Cassius "Bir plan yaptık ve uygulayacağımıza yemin ettik, dolayısıyla da uygulamalıyız," diye karşılık verdi. "Hem bizimki gayet iyi bir plan. Kusursuz."

"Ama artık bol bol zamanımız var. Neden üç gün daha beklemeyelim ki?"

Cassius dedi ki: "Yemininizi bozarsanız, planımızı bugün uygulamazsanız, işi tek başıma halletmem gerekecek. Germenlere karşı pek şansım olmaz – ama elimden geleni yaparım. Baktım baş edemiyorum, 'Vinicius, Asprenas, Bubo, Aquila, Kaplan, neredesiniz, hani bana yardım edecektiniz?' diye bağırırım."

Bunun üzerine hepsi plana bağlı kalmaya karar verdiler. Vinicius'la Asprenas, öğleyin Caligula'yı havuzda yüzmek

ve ayaküstü öğle yemeği yemek için tiyatrodan ayrılmaya ikna edeceklerdi. Bundan hemen önce Cassius, Kaplan ve komployа dahil olan diğer yüzbaşılar sahne kapısından usulca çıkacaklardı. Binanın etrafından dolanıp, tiyatroyla Yeni Saray'ın arasındaki kestirme yol olan kapalı geçidin girişine gideceklerdi. Asprenas'la Vinicius, Caligula'yı bu kestirme yoldan gitmeye ikna edeceklerdi.

Caligula o gün sahnelenecek olan *Ulysses ve Kirke* adlı piyesinin sonunda seyircilere meyve, kek ve para dağıtacağını ilan etmişti. Bunu elbette ki ana kapıya en yakın uçta bulunan koltuğundan yapacağından, herkes o taraftaki koltukları kapmak için olabildiğince erken gelmişti. Kapılar açılınca içeri akın eden kalabalık, en yakın koltukları kapmak için koştu. Normalde bütün kadınlar bir tarafta otururlardı, şövalyelerle senatörlere ve saygın yabancılara da koltuklar ayrılırdı. Ama bugün herkes karışık oturuyordu. Geç gelen bir senatörün Afrikalı bir köleyle, fahişelerin mesleklerini icra ederken giydikleri türden siyah bir elbise giymiş ve saçını safran sarısına boyatmış bir kadının arasında oturmak zorunda kaldığını gördüm. Cassius "İçerisi ne kadar kalabalık olursa o kadar iyi," dedi Kaplan'a. "Kargaşa arttıkça başarı şansımız da artar."

Germenlerle Caligula hariç, koca sarayda hâlâ komplodan habersiz olan tek kişi zavallı Claudius'tu artık. Çünkü zavallı Claudius da, Caligula'nın amcası olduğu için öldürülecekti. Caligula'nın bütün akrabaları öldürülecekti. Komplocular İmparator olup Caligula'nın intikamını almamdan korkuyorlardı herhalde. Cumhuriyet'i geri getirmekte kararlıydılar. O geri zekâlılar beni aralarına alsalar, sonuç çok farklı olurdu. Zira ben hepsinden daha cumhuriyetçiydim. Ama bana güvenmediler ve büyük bir zalimlik sergileyerek, beni ölüme mahkûm ettiler. Caligula bile komplo hakkında benden çok şey biliyordu denebilir; çünkü kısa süre önce, Antium'daki Fortuna Tapınağı'nda bir kehanetle uyarıl-

mıştı: "Cassius'tan sakın." Kehaneti yanlış yorumlayan Cassius, Drusilla'nın ilk kocası Cassius Longinus'u valilik yaptığı Anadolu'dan çağırdı. Drusilla'yı öldürdüğü için Longinus'un ona kızgın olduğunu düşünmüş ve onun Julius Caesar'ın öldürülmesine yardım eden Cassius'un torunu olduğunu hatırlamıştı.

O sabah sekizde tiyatroya geldiğimde, yer göstericilerin bana bir koltuk ayırdıklarını öğrendim. Muhafız Komutanı'yla Germenlerin Komutanı'nın arasında oturacaktım. Muhafız Komutanı üstümden eğilip "Haberi duydun mu?" diye sordu.

"Ne haberi?" diye sordu Germenlerin Komutanı.

"Bugün yeni bir dram sahneleyeceklermiş."

"Adı neymiş?"

"*Tiranın Ölümü.*"

Germenlerin Komutanı ona hızlı bir bakış fırlatıp, kaşlarını çatarak şu alıntıyı yaptı:

"Cesur yoldaş, tut dilini
Yunanlar duymasın sözlerini."

"Evet, programda değişiklik oldu," dedim. "Mnester *Tiranın Ölümü*'nü sahneleyecek. Yıllardır sahnelenmiyor. Truva Savaşı'na katılmayı reddettiği için, korkaklığı yüzünden öldürülen Kral Cinyras'la ilgili."

Piyes başladı; Mnester performansının doruğundaydı. Apollon'un kollarında can verirken, ağzında gizlediği küçük keseyi ısırarak tüm giysilerine kan fışkırttı. Caligula onu çağırtıp yanaklarından öptü. Cassius'la Kaplan, Mnester'i hayranlarından koruma kisvesi altında soyunma odasına götürdüler. Sonra sahne kapısından çıktılar. Caligula'nın armağan dağıtması sırasında çıkan kargaşadan faydalanan yüzbaşılar onları takip ettiler. Asprenas "Muhteşemdi," dedi Caligula'ya. "Şimdi hamamda yüzmeye ve hafif bir öğle yemeği yemeye ne dersiniz?"

"Hayır," dedi Caligula. "Şu akrobat kızları görmek istiyorum. Çok iyilermiş. Gösterinin sonuna kadar kalmayı düşünüyorum. Ne de olsa festivalin son günündeyiz." Keyfi gayet yerindeydi.

Bunun üzerine Vinicius ayağa kalktı. Cassius'a, Kaplan'a ve diğerlerine beklememelerini söyleyecekti. Caligula onu pelerininden tutup çekti. "Kaçma dostum. O kızları görmelisin. Birinin balık dansı diye bir dansı var; insan seyrederken kendini denizin on kulaç altında hissediyor."

Vinicius oturup balık dansını seyretti. Ama önce *Laureolus* (*Hırsız Şef*) adlı kısa, melodramatik ara oyunu seyretmek zorunda kaldı. Bu oyun epey kanlıydı ve hepsi de ikinci sınıf olan aktörler, Mnester'i taklit ederek ağızlarına kan keseleri koymuşlardı. Hayatınızda böyle berbat aktörler görmemişsinizdir! Balık dansı bitince Vinicius tekrar ayağa kalktı: "Açıkçası kalmayı çok isterdim Lordum, ama Cloacina* beni çağırıyor," dedi. "Yediğim bir şey dokunmuş olmalı."

"Yumuşak sunularım aksın dağılmadan
Ne kaba bir şekilde hızlı ne de küstahça yavaş..."

Caligula güldü. "Beni suçlama dostum. En yakın arkadaşlarımdan birisin. Seni hayatta zehirlemem."

Vinicius sahne kapısından çıkıp, avluda Cassius'la Kaplan'ı buldu. "Geri gelseniz iyi olur," dedi. "Gösteriyi sonuna kadar seyredecekmiş."

Cassius dedi ki: "Tamam. Geri dönelim. Ama onu koltuğunda öldüreceğim. Yanımda olmanızı bekliyorum."

Tam o sırada bir Muhafız gelip Cassius'a "Oğlanlar sonunda geldiler efendim," dedi.

Caligula geçenlerde Anadolu'daki Yunan şehirlerine mektuplar gönderip, her birindeki en soylu on oğlanın ken-

* Roma'nın kanalizasyon sistemi Cloaca Maxima'dan sorumlu tanrıça. (e.n.)

disine gönderilmesini istemişti; bu oğlanlar festivalde milli kılıç dansı yapacak ve Caligula'nın onuruna ilahi okuyacaklardı. Caligula'nın asıl niyeti, o çocukları rehin almaktı: Gazabını Anadolu'ya yönelttiğinde işine yarayacaklardı. Günlerce önce gelmeleri gerekiyordu, ama Adriyatik Denizi'ndeki fırtına yüzünden Korfu'da mahsur kalmışlardı. Kaplan "Hemen İmparator'a haber ver," dedi. Muhafız tiyatroya daldı.

Bu arada midem kazınmaya başlamıştı. Yanımda oturan Vitellius'a "İmparator öğle yemeğine gitse de, biz de biraz karnımızı doyursak," diye fısıldadım. Sonra Muhafız gelip oğlanların geldiğini haber verince Caligula, Asprenas'a "Harika!" dedi. "Bugün öğleden sonra ilahi okuyabilecekler. Onları hemen görüp ilahinin kısa bir provasını yaptırmalıyım. Gelin arkadaşlar! Önce prova, sonra da hamam ve öğle yemeği; ardından da buraya geri döneceğiz!"

Dışarı çıktık. Caligula kapıda durup, ikindi gösterisiyle ilgili talimatlar verdi. Ben Vitellius'la, Sentius adlı bir senatörle ve iki generalle birlikte yürümeye devam ettim. Kapalı geçitten geçtik. Girişte Cassius'la Kaplan'ın durduğunu fark ettim. Bana selam vermemeleri tuhafıma gitti, çünkü yanımdakilere selam verdiler. Saray'a vardık. "Çok *açım*," dedim. "Pişmiş geyik eti kokusu alıyorum. Prova çok uzun sürmez umarım." Şölen salonunun antresindeydik. "Tuhaf," diye düşündüm. "Burada yüzbaşı yok, çavuşlar var sadece." Şaşkınlıkla yanımdakilere dönünce, hepsinin sessiz sedasız sırra kadem basmış olduklarını fark ettim – bu da tuhaftı. Tam o sırada uzaktan bağrışmalar ve çığlıklar geldi; bağrışmalar devam etti. Neler olduğunu merak ettim. Pencerenin önünden koşarak geçen biri "İş bitti. Öldü!" diye bağırdı. İki dakika sonra tiyatrodan korkunç bir gürleme yükseldi; bütün seyirciler katlediliyordu sanki. Bu ses bir süre sonra kesilse de, bir sessizlikten sonra tezahüratlar yeri göğü inletti. Yukarıdaki küçük okuma

odama topallayarak koşup, tir tir titreyerek bir sandalyeye çöktüm.

Karşımda Herodotos, Polybios, Thukydides ve Asinius Pollio'nun kaideli büstleri duruyordu. Hareketsiz ve cansız çehreleri şöyle diyordu sanki: "Gerçek bir tarihçi, zamanının siyasi çalkantılarından asla etkilenmez." Gerçek bir tarihçi olarak davranmaya karar verdim.

34. Bölüm

Olan şuydu. Caligula tiyatrodan çıkmıştı. Onu uzun yoldan, çift sıra halinde dizilmiş Muhafızlar eşliğinde Yeni Saray'a götürecek tahtırevan hazır bekliyordu. Ama Vinicius "Kestirmeden gidelim," dedi. "Yunan oğlanlar o yolun girişinde bekliyorlar sanırım." "Tamam öyleyse, haydi gelin," dedi Caligula. İnsanlar onun peşinden gitmeye kalktılar, ama Asprenas geride kalıp onları engelledi. "İmparator sizinle uğraşmak istemiyor," dedi. "Geri çekilin!" Kapıcılara kapıyı kapamalarını söyledi.

Caligula kapalı geçide doğru yürüdü. Cassius öne çıkıp selam verdi. "Parola nedir Caesar?"

Caligula "Ha?" dedi. "Ah evet, parolayı soruyorsun Cassius. Sana bugün güzel bir parola söyleyeyim – 'Yaşlı Adamın Jüponu'."

Kaplan, Caligula'nın arkasından "Yapayım mı?" diye seslendi. Kararlaştırdıkları işaretti bu.

"*Yap!*" diye gürleyen Cassius kılıcını çekip Caligula'ya var gücüyle savurdu.

Caligula'nın başını çenesine dek yarmak niyetindeydi, ama hiddetten gözü döndüğü için ıskalayıp onun boynuyla omzunun arasını yardı. Caligula'nın göğüs kemiği en büyük darbeyi aldı. Acıyla ve şaşkınlıkla sendeledi. Dönerken Cassius tekrar kılıcını savurup, onun çenesini parçaladı. Sonra

Kaplan öne atıldı ve Caligula'nın şakağını körlemesine yumruklayıp onu yere serdi. Caligula yavaşça dizlerinin üstünde doğruldu. "Tekrar vur!" diye bağırdı Cassius.

Caligula acıyla göğe baktı. "Ey Jüpiter," diye dua etti.

"Tamam," diye bağıran Kaplan, Caligula'nın ellerinden birini kesti.

Ölümcül darbeyi Auila adlı bir yüzbaşı indirdi, kılıcını Caligula'nın kasığına daldırdı; ama sonrasında, Caligula'nın öldüğüne emin olmak için göğsüne ve karnına on kılıç daha saplandı. Bubo adlı bir yüzbaşı, Caligula'nın böğründeki yaraya elini daldırdıktan sonra parmaklarını yalayıp, "Kanını içmeye yemin etmiştim!" diye haykırdı.

Toplanan kalabalık "Germenler geliyor," diye uyardı. Suikastçıların koca bir Germen taburunun karşısında hiç şansları yoktu. En yakın binaya daldılar; o bina eskiden benim evimdi, ama Caligula son zamanlarda orayı Saray'da dolanmalarını istemediği yabancı elçiler için konukevi olarak kullanmıştı. Suikastçılar ön kapıdan girip arka kapıdan çıktılar. Kaplan'la Asprenas hariç hepsi kaçmayı başardı. Kaplan suikastçılardan değilmiş gibi yaptı ve intikam çığlıkları atan Germenlere eşlik etti. Germenler kapalı geçide kaçan Asprenas'ı yakalayıp öldürdüler. Karşılarına çıkan iki senatörü de öldürdüler. Sayıları çok değildi. Taburun geri kalanı tiyatroya girip kapıyı kapamıştı. Kahramanlarının ölümünün intikamını katliam yaparak alacaklardı. Duyduğum gürlemeyle çığlıkların sebebi buydu. Tiyatrodakiler Caligula'nın öldüğünü, suikasta kurban gittiğini bilmiyorlardı. Ama Germenlerin niyeti belliydi, çünkü tuhaf âdetlerini uygulayarak *assegai*'lerini sevip okşamaya, onlarla insanmışlar gibi konuşmaya başlamışlardı; o korkunç silahlarla kan dökmeden önce bunu hep yaparlar. Kaçış yoktu. Birden sahneden borazan sesi geldi; önce hazır ol borusu, sonra da altı notalı emir borusu çalındı. Mnester sahneye girip elini kaldırdı. Korkunç gürültü bıçak gibi kesildi ve sadece

hıçkırıklarla hafif iniltiler duyuldu, çünkü Mnester sahneye çıktığında çıt çıkarmak bile yasaktı; bu kuralı çiğnemenin cezası oracıkta idam edilmekti. Germenler de silahlarını sevip okşamayı ve onlarla konuşmayı kestiler. Emir borusunu duyunca hazır ola geçip heykel gibi durdular.

Mnester "O ölmedi Vatandaşlar," diye bağırdı. "Tam tersine! Suikastçılar onu dövüp dizlerinin üstüne çökerttiler o kadar! Ama sonra ayağa kalktı! Kutsal Caesar'ımıza kılıç işlemez! Yaralı ve kan revan içinde olmasına karşın ayağa kalktı! Yüce başını kaldırıp, şaşkına dönen korkak suikastçıların arasından kutsal adımlarla geçti! Yaraları iyileşti; bu bir mucize! O şimdi Pazaryeri'nde, Nutuk Platformu'nda; kullarına yüksek sesle, etkileyici üslubuyla nutuk çekiyor."

Büyük bir tezahürat koptu ve Germenler kılıçlarını kınlarına sokup dışarı çıktılar. Mnester'in tam zamanında söylediği yalan (dönüm noktası olan o ikindi vaktinde, Roma'da soğukkanlılığını koruyup mantıklı düşünebilen tek adam olan Yahudi Kralı Herodes Agrippa'nın mesajı sayesinde harekete geçmişti aslında) en az altmış bin kişinin hayatını kurtarmıştı.

Ama işin gerçeği Saray'da duyulunca büyük bir kargaşa çıktı. Birkaç yaşlı asker, ellerine geçen yağma fırsatını kaçırmamaları gerektiğini düşündüler. Suikastçıları arar gibi yapacaklardı. Saray'daki bütün odaların kapı topuzları altındı ve keskin bir kılıçla kolayca kesilip alınabilecek bu topuzlardan her birinin fiyatı altı aylık asker maaşına denkti. "Öldürün onları, öldürün onları! Caesar'ın intikamını alın!" çığlıklarını duyunca bir perdenin arkasına saklandım. İki asker geldi. Perdenin altından çıkan ayaklarımı gördüler. "Çık dışarı suikastçı. Bizden saklanamazsın."

Dışarı çıkıp yere kapaklandım. "Beni ö-ö-ö-ö-öldürmeyin Lordlarım," dedim. "O-o işle a-a-a-a-alakam yok benim."

Saray'da yeni olan asker "Bu yaşlı beyefendi kim?" diye sordu. "Tehlikeli birine benzemiyor."

"Aaa! Bilmiyor musun? Germanicus'un topal kardeşi. Bu ihtiyar iyi adamdır. Tamamen zararsızdır. Kalkın efendim. Size zarar vermeyeceğiz." Bu askerin adı Gratus'tu.

Beni aşağıdaki şölen salonuna götürdüler; çavuşlarla onbaşılar orada savaş toplantısı yapıyorlardı. Bir masaya çıkmış genç bir çavuş kollarını sallayarak "Cumhuriyeti boş verin!" diye bağırıyordu. "Tek şansımız yeni bir İmparator. Kim olursa olsun, fark etmez; yeter ki Germenler onu kabul etsin."

"Incitatus," diye önerdi biri gülerek.

"Evet, Tanrı aşkına! O yaşlı at bile olur; İmparatorsuz olmamızdan iyidir. Germenleri yatıştırmak için hemen birini bulmamız şart. Yoksa katliam yapacaklar."

Beni esir alan iki asker, sürükleyerek kalabalığın arasından geçirdiler. Gratus "Hey, Çavuş!" diye seslendi. "Bak kimi getirdik! Şansımız yaver gitti. Yaşlı Claudius bu. Yaşlı Claudius neden İmparator olmasın ki? Evet, topal, biraz da kekeme, ama Roma'da bu işe en uygun kişi o."

Herkes kahkahayı basıp "Yaşasın İmparator Claudius!" diye bağırdı. Çavuşlar özür dilediler. "Hepimiz öldüğünüzü sanmıştık efendim. Ama aradığımız adamsınız kesinlikle. Gençler, onu havaya kaldırın da hepimiz görelim!" İki iriyarı onbaşı beni bacaklarımdan tutup omuzlarına kaldırdılar. "Yaşasın İmparator Claudius!"

"İndirin beni!" diye bağırdım öfkeyle. "İndirin beni! İmparator olmak istemiyorum. İmparator olmayı reddediyorum. Yaşasın Cumhuriyet!"

Ama sadece güldüler. "Bu iyiydi. İmparator olmak istemiyormuş. Pek de mütevazı canım, değil mi?"

"Bana kılıç verin," diye bağırdım. "İntihar etmeyi yeğlerim."

Messalina koşarak geldi. "İstedikleri şeyi benim için yap Claudius. Çocuklarımız için. Reddedersen hepimizi öldürecekler. Caesonia'yı öldürdüler bile. Küçük kızını da ayaklarından tutup duvara çarptılar; beynini patlattılar."

"Alışırsınız efendim, merak etmeyin," dedi Gratus sırıtarak. "İmparator hayatı çok da kötü değildir."

Daha fazla itiraz etmedim. Kader'e direnmenin ne anlamı vardı ki? Beni hemen Büyük Avlu'ya götürdüler; Caligula'nın tahta çıktığı sırada salakça bir umutla bestelenen "*Germanicus Geri Geldi, Şehrin Acısını Dindirmeye Geldi*" şarkısını söylüyorlardı. Çünkü benim de soyadım Germanicus'tu. Bana Caligula'nun altından ve meşe yapraklarından yapılma çelenk tacını zorla giydirdiler; bunu yağmacılardan birinden almışlardı. Ayakta durabilmek için onbaşıların omuzlarına sımsıkı tutunmak zorunda kalıyordum. Çelenk taç yana kayıp duruyordu. Kendimi salak gibi hissediyordum. Sonradan dediklerine göre, idama götürülen bir suçlu gibi görünüyormuşum. Borazancılar toplanıp İmparator'a Selam borusunu çaldılar.

Germenler haykırarak üstümüze koştular. Caligula'nın gerçekten öldüğünü az önce, yas tutan bir senatörden öğrenmişlerdi. Kandırılmalarına çok sinirlenip tiyatroya geri dönmüş, ama orada kimseyi bulamayınca ne yapacaklarını bilememişlerdi. Etrafta Muhafızlardan başka intikam alınacak kimse yoktu, onlar da silahlıydılar. İmparator'a Selam borusunu duyunca bir karar verdiler. "Hoch! Hoch! Yaşasın İmparator Claudius!" diye bağırarak koşup, *assegai*'lerini telaşla hizmetime adamaya ve ayaklarımı öpmek için Muhafız hattını yarmaya çalışmaya giriştiler. Geri çekilmelerini söylediğimde itaat ettiler ve karşımda yere kapandılar. Omuzlar üstüne alınıp, Saray'ın etrafında defalarca dolaştırıldım.

Böylesine sıra dışı bir durumu yaşarken aklımdan hangi düşünceler ya da anılar geçiyordu dersiniz? Sibylla'nın kehanetini, kurt yavrusu alametini, Pollio'nun tavsiyesini veya Briseis'in rüyasını mı düşünüyordum? Dedemi ve özgürlüğü mü? Babamı ve özgürlüğü mü? Üç selefim Augustus, Tiberius ve Caligula'nın hayatlarını ve ölümlerini mi? Komplocular, Senato ve Kamp'taki Muhafız taburları yüzünden hayatımın

hâlâ büyük tehlikede olduğunu mu? Messalina'yı ve doğmamış çocuğumuzu mu? Babaannem Livia'yı ve ona verdiğim sözü, İmparator olursam onu ilahlaştıracağım sözünü mü? Postumus'la Germanicus'u mu? Agrippina'yla Nero'yu mu? Camilla'yı mı? Hayır, aklımdan geçenleri hayatta tahmin edemezsiniz. Ama neler düşündüğümü size açıkça söyleyeceğim, bu itiraf benim için utandırıcı olsa da. Şöyle düşünüyordum: "Eee, İmparator mu oldum yani? Ne saçma! Ama en azından insanlara kitaplarımı okutturabilirim artık. Büyük dinleyici kitlelerine kitaplarımı okuyabilirim. Gayet de iyi kitaplar; otuz beş yıllık emeğim var onlarda. Bu adil olur. Pollio lüks şölenler düzenleyip, insanların kendisini can kulağıyla dinlemelerini sağlardı. Çok iyi bir tarihçiydi ve son Romalı'ydı. Benim *Kartaca Tarihi*'m eğlenceli anekdotlarla dolu. Milletin hoşuna gidecektir eminim."

İşte bunları düşünüyordum. İmparator olarak gizli arşivlere erişip geçmişe ilişkin bilgiler edinme fırsatı bulacağımı da düşünüyordum. Düzeltilmesi gereken o kadar çok yalan yanlış öykü vardı ki hâlâ! Bir tarihçi için ne mucizevi bir kader! Ve göreceğiniz gibi, elime geçen fırsatlardan sonuna kadar faydalandım. Olgun tarihçilerin sahip olduğu bir ayrıcalık, sadece özünü bildikleri konuşmaları ayrıntılarıyla yazma hakkıdır; ben buna bile pek başvurmadım.

MODERN KLASİKLER DİZİSİ'NİN DİĞER KİTAPLARI

1. SİNEKLERİN TANRISI
   William Golding
   Çev. Minâ Urgan
2. BİLİNMEYEN ADANIN ÖYKÜSÜ
   José Saramago
   Çev. Emrah İmre
3. OTOMATİK PORTAKAL
   Anlhony Burgess
   Çev. Dosl Körpe
4. CASUS
   Joseph Conrad
   Çev. Ünal Aytür
5. KORKU VADİSİ
   Arthur Conan Doyle
   Çev. İpek Babacan
6. VAHŞETİN ÇAĞRISI
   Jack London
   Çev. Levent Cinemre
7. AFORİZMALAR
   Franz Kafka
   Çev. Osman Çakmakçı
8. KOPYALANMIŞ ADAM
   José Saramago
   Çev. Emrah İmre
9. DÖRT OYUN
   Bernard Shaw
   Çev. Sevgi Sanlı
10. BEYAZ DİŞ
    Jack London
    Çev. Levent Cinemre
11. ÜÇ ÖRNEK ÖYKÜ VE BİR ÖNSÖZ
    Miguel de Unamuno
    Çev. Yıldız Ersoy Canpolat
12. DÖRTLERİN YEMİNİ
    Arthur Conan Doyle
    Çev. İpek Babacan
13. A.B.D. / 42. ENLEM
    John Dos Passos
    Çev. Oya Dalgıç
14. ÜÇ BÜYÜK USTA
    Stefan Zweig
    Çev. Nafer Ermiş
15. KENDİLERİYLE SAVAŞANLAR
    Stefan Zweig
    Çev. Nafer Ermiş
16. ODA MÜZİĞİ - BÜTÜN ŞİİRLERİ
    James Joyce
    Çev. Osman Çakmakçı
17. KÜSKÜN KAHVENİN TÜRKÜSÜ
    Carson McCullers
    Çev. İpek Babacan
18. KENDİ HAYATININ ŞİİRİNİ YAZANLAR
    Stefan Zweig
    Çev. Gülperi Sert
19. BAHÇEDE EĞLENCE
    Katherine Mansfield
    Çev. Oya Dalgıç
20. A.B.D. / 1919
    John Dos Passos
    Çev. Oya Dalgıç
21. SATRANÇ
    Stefan Zweig
    Çev. Ahmet Cemal
22. BİLİNMEYEN BİR KADININ MEKTUBU
    Stefan Zweig
    Çev. Ahmet Cemal
23. DEMİR ÖKÇE
    Jack London
    Çev. Levent Cinemre
24. MOZART VE DEYYUSLAR
    Anthony Burgess
    Çev. Aslı Biçen
25. ÇOCUKSU BİR ŞEY
    Katherine Mansfield
    Çev. Oya Dalgıç
26. DÖNÜŞÜM
    Franz Kafka
    Çev. Gülperi Sert

27. KULE
William Golding
Çev. E. Efe Çakmak
28. ERMİŞ
Halil Cibran
Çev. Ayşe Berktay
29. ALTIN GÖZDE YANSIMALAR
Carson McCullers
Çev. İpek Babacan
30. BİR YAZARIN GÜNLÜĞÜ
Virginia Woolf
Çev. Oya Dalgıç
31. DENİZ KURDU
Jack London
Çev. Fadime Kâhya
32. KUM VE KÖPÜK
Halil Cibran
Çev. Kenan Sarıalioğlu
33. HUCKLEBERRY FINN'İN MACERALARI
Mark Twain
Çev. Bülent O. Doğan
34. MARTI
Anton Pavloviç Çehov
Çev. Ataol Behramoğlu
35. VANYA DAYI
Anton Pavloviç Çehov
Çev. Ataol Behramoğlu
36. BİR HANIMEFENDİNİN PORTRESİ
Henry James
Çev. Suzan Akçora
37. ÇOCUKLUĞUM
Maksim Gorki
Çev. Mazlum Beyhan
38. MARTIN EDEN
Jack London
Çev. Levent Cinemre
39. AYAKTAKIMI ARASINDA
Maksim Gorki
Çev. Koray Karasulu
40. BÜTÜN ŞİİRLERİNDEN SEÇMELER
Rainer Maria Rilke
Çev. Ahmet Cemal
41. BİR ELİN SESİ VAR
Anthony Burgess
Çev. Roza Hakmen
42. YİRMİ AŞK ŞİİRİ VE UMUTSUZ BİR ŞARKI
Pablo Neruda
Çev. Sait Maden
43. ŞATO
Franz Kafka
Çev. Regaip Minareci
44. YILDIZ GEZGİNİ
Jack London
Çev. Fadime Kâhya
45. MECZUP
Halil Cibran
Çev. Kenan Sarıalioğlu
46. KÜÇÜK BURJUVALAR
Maksim Gorki
Çev. Koray Karasulu
47. GENÇ BİR DOKTORUN ANILARI
Mihail Bulgakov
Çev. Tuğba Bolat
48. GİTANJALİ - İLÂHİLER
Rabindranath Tagore
Çev. Bülent Ecevit
49. DAVA
Franz Kafka
Çev. Gülperi Sert
50. BEN, CLAUDIUS
Robert Graves
Çev. Dost Körpe
51. ELLERİN ZAMANLARLA DOLU
Paul Celan
Çev. Ahmet Cemal
52. BİR KADININ YAŞAMINDAN YİRMİ DÖRT SAAT
Stefan Zweig
Çev. Mahmure Kahraman
53. DENİZ FENERİ
Virginia Woolf
Çev. Sevda Çalışkan

54. PİRAMİT
William Golding
Çev. Armağan İlkin
55. KARMAŞIK DUYGULAR
Stefan Zweig
Çev. İlknur İgan
56. GOG (I-II)
Giovanni Papini
Çev. Fikret Adil
57. KORKU
Stefan Zweig
Çev. İlknur İgan
58. ÖLÜMCÜL YUMURTALAR
Mihail Bulgakov
Çev. Tuğba Bolat
59. ÇATAL DİL
William Golding
Çev. E. Efe Çakmak
60. EKMEĞİMİ KAZANIRKEN
Maksim Gorki
Çev. Mazlum Beyhan
61. YAKICI SIR
Stefan Zweig
Çev. İlknur İgan
62. DR. JEKYLL İLE BAY HYDE
Robert Louis Stevenson
Çev. Celâl Üster
63. MUHTEŞEM GATSBY
F. Scott Fitzgerald
Çev. Fadime Kâhya
64. KÖPEK KALBİ
Mihail Bulgakov
Çev. Mustafa Yılmaz
65. GÖMÜLÜ ŞAMDAN
Stefan Zweig
Çev. Regaip Minareci
66. OLAĞANÜSTÜ BİR GECE
Stefan Zweig
Çev. İlknur İgan
67. GEZGİN
Halil Cibran
Çev. Kenan Sarıalioğlu
68. BENİM ÜNİVERSİTELERİM
Maksim Gorki
Çev. Mazlum Beyhan
69. MÜREBBİYE
Stefan Zweig
Çev. İlknur İgan
70. TANRI CLAUDIUS
Robert Graves
Çev. Deniz Betil
71. ÜÇ KIZ KARDEŞ
Anton Pavloviç Çehov
Çev. Ataol Behramoğlu
72. AY'A YOLCULUK
Jules Verne
Çev. Bertan Onaran
73. DOKTOR HASTALANDI
Anthony Burgess
Çev. Can Moralı
74. TOM SAWYER'IN MACERALARI
Mark Twain
Çev. Bülent O. Doğan
75. FELICE'YE MEKTUPLAR
Franz Kafka
Çev. Çağlar Tanyeri, Murat Sözen,
Turgay Kurultay
76. VİŞNE BAHÇESİ
Anton Pavloviç Çehov
Çev. Ataol Behramoğlu
77. BOYALI PEÇE
W. Somerset Maugham
Çev. Meltem Aydın
78. FENİÇKA
Lou Andreas-Salomé
Çev. İlknur İgan
79. SERBEST DÜŞÜŞ
William Golding
Çev. Nilgün Miler
80. CEZA KOLONİSİNDE VE DİĞER
ÖYKÜLER
Franz Kafka
Çev. Gülperi Sert

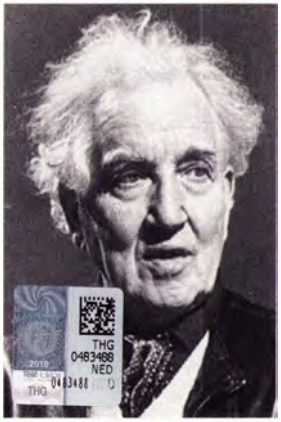
81. AMERİKA
Franz Kafka
Çev. Regaip Minareci
82. BABAYA MEKTUP
Franz Kafka
Çev. Regaip Minareci
83. ARAYIŞLAR
Lou Andreas-Salomé
Çev. İlknur İgan
84. DALGALAR
Virginia Woolf
Çev. Tülin Cansunar
85. İNGİLİZ VE AMERİKAN
EDEBİYATINDA KISA ÖYKÜNÜN
BÜYÜK USTALARI
Haz. Çev. Celal Üster
86. ERMİŞİN BAHÇESİ
Halil Cibran
Çev. Kenan Sarıalioğlu
87. AMOK KAŞUCUSU
Stefan Zweig
Çev. Nafer Ermiş
88. CLARISSA
Stefan Zweig
Çev. Gülperi Sert
89. DEFİNE ADASI
Robert Louis Stevenson
Çev. Nurettin Elhüseyni
90. BİR ÇÖKÜŞÜN ÖYKÜSÜ
Stefan Zweig
Çev. Regaip Minareci
91. ANNE FRANK'IN HATIRA DEFTERİ
Türkçe Söyleyen: Can Yücel
92. DOKTOR OX'UN DENEYİ
Jules Verne
Çev. Alev Özgüner
93. YALNIZ BİR AVCIDIR YÜREK
Carson McCullers
Çev. Mehmet H. Doğan
94. 80 GÜNDE DÜNYA GEZİSİ
Jules Verne
Çev. Bertan Onaran
95. İNSANIN ESARETİ
W. Somerset Maugham
Çev. Tülin Er
96. MUTLU PRENS
Oscar Wilde
Çevirenler: Roza Hakmen / Fatih
Özgüven
97. ALİCE HARİKALAR DİYARINDA
Levis Carroll
Çev. Sinan Ezber
98. AY IŞIĞI SOKAĞI
Stefan Zweig
Çev. Regaip Minareci
99. PİNOKYO
Carlo Collodi
Çev. Eğemen Berköz
100 DOKTOR MOREAU'NUN ADASI
H. G. Wells
Çev. Celâl Üster
101 DUVARCI USTASI DON GESUALDO
Neyyire gül Işık
Çev. Giovanni Verga

Modern Klasikler Dizisi -50

Graves 1934 yılında yayımlanan *Ben, Claudius*'ta, Augustus, Tiberius ve Caligula dönemlerini Roma'nın dördüncü imparatoru Claudius tarafından yazılmış gibi anlatır. Yazar gerçek olayları roman kurgusuyla kaynaştırırken, yapıtının tarihsel gerçeklerle uyumlu olmasına özen göstermişti. *Ben, Claudius*, *Modern Library* ve *Time* dergisi tarafından hazırlanan İngiliz dilinde yazılmış en iyi yüz roman listelerinde yerini aldı.

Kekemeliği, topallığı ve utangaçlığı yüzünden ailesi tarafından sosyal hayattan uzak tutulan ve bu özelliklerinden dolayı uzun bir süre zihinsel yetilerinden kuşku duyulan Claudius, hakkındaki yaygın kanaatin aksine zeki ve donanımlıydı. Zamanını Yunanca eserler yazmakla ve okumakla geçirmiş, meslekten tarihçi olarak yetişmişti.

Graves, iktidar hırsının sınır tanımadığı, türlü entrika, düzen ve cinayetin kol gezdiği Roma İmparatorluğu'nda sağ kalmasını zararsız bir geri zekâlı sanılmasına borçlu olan Claudius'tan okurun empati kurabileceği iyi yürekli ve sevimli bir karakter yaratıyor.

ROBERT GRAVES (1895-1985): İngiliz şair, romancı ve eleştirmen Londra'da dünyaya geldi. Yüz yirmiyi aşkın yapıtı arasında I. Dünya Savaşı klasiklerinden *Good-Bye to All That* (1929; Her Şeye Elveda) adlı otobiyografik yapıtıyla, tartışma yaratan kapsamlı mitoloji araştırmaları da vardır. Londra'daki Charterhouse Okulu'nda öğrenciyken şiir yazmaya başladı. Claudius'un kendi imparatorluk dönemini anlattığı, *Ben, Claudius*'un devamı niteliğindeki *Claudius the God* (1934; Tanrı Claudius); ünlü Bizanslı komutan Belisarios'un yaşamını öyküleştirdiği *Count Belisarius* (1938; Kont Belisarios) ve *The Golden Fleece* (1944; Altın Post) yazdığı diğer tarihsel romanlardır. Graves *The Golden Fleece* için araştırma yaparken mitoloji konusunda geniş çaplı bir çalışmaya yönelmiş, bu çalışmanın sonucunda *The White Goddess: A Historical Grammar of Poetic Myth* (1948; Beyaz Tanrıça: Şiirsel Mitosun Tarihsel Grameri) adlı yapıtı ortaya çıkmıştır.

9 786053 323969

KDV dahil fiyatı
34 TL